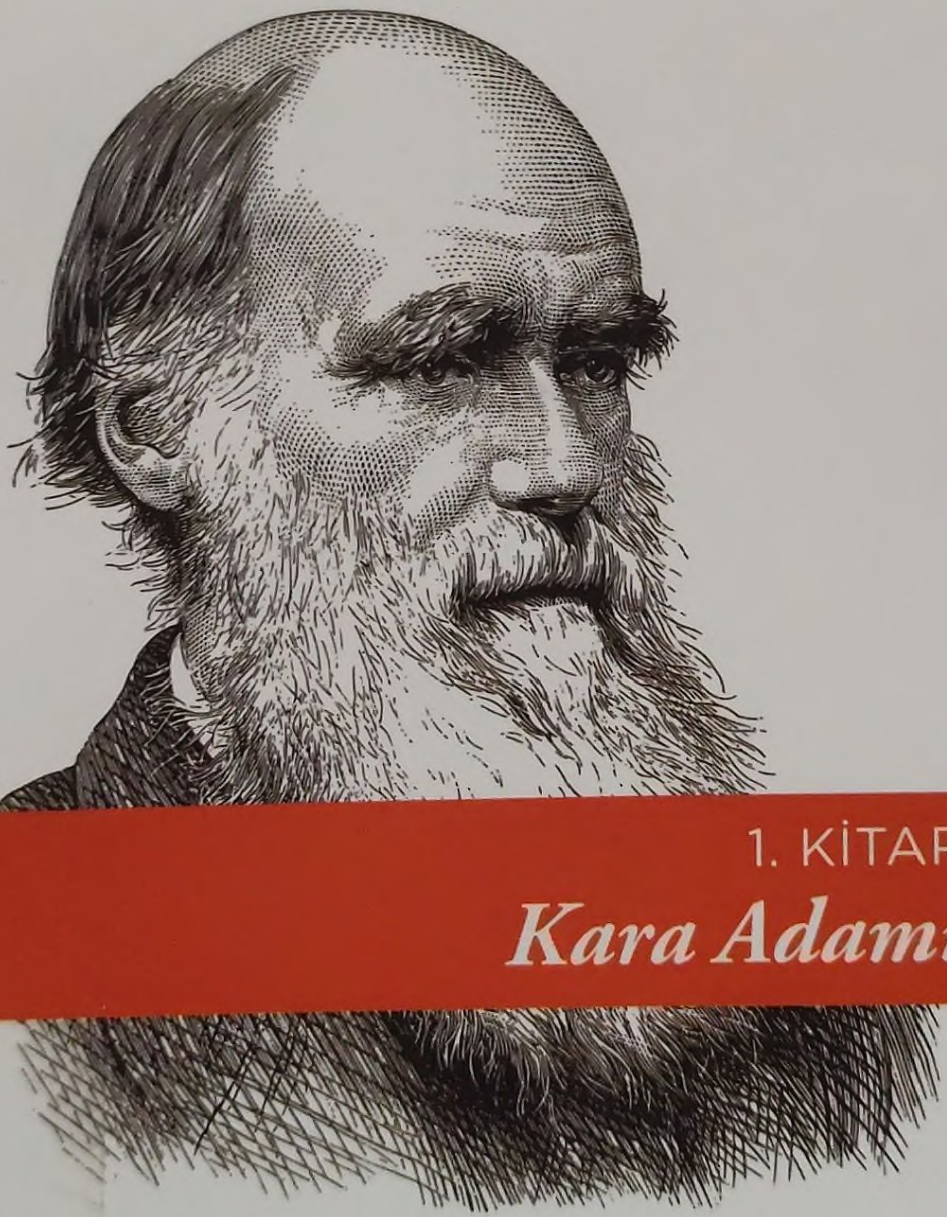
KÖKEN

CHARLES DARWIN
ÜZERİNE BİYOGRAFİK ROMAN

Irving Stone

1. KİTAP

Kara Adamı

Türkçesi:
Cihan Yazgı - Kübra Yazgı

cümle
BİYOGRAFİ

Irving Stone 1903 yılında San Francisco'da doğmuş, 1989'da Los Angeles'ta ölmüştür. Yazdığı biyografik romanlarla tanınmıştır. Abraham Lincoln, Charles Darwin, John Adams, Vincent van Gogh, Michelangelo, Sigmund Freud, Jack London gibi isimlerin hayatlarını romanlaştırmıştır.

Yazarın Vincent van Gogh hakkında yazdığı eser, en başarılı eserlerinden biri olarak kabul edilir. 1956 yılında, Kirk Douglas'ın başrol oyunculuğu ile beyaz perdeye aktarılmıştır. Stone, öne çıkan eserlerinden bir diğeri olan Michelangelo hakkındaki romanını yazmak için, uzun yıllar İtalya'da yaşamıştır. *Yaşama Tutkusu* adlı bu romanının temel malzemesini Vincent van Gogh'un kardeşi Theo ile mektuplaşmaları oluşturur.

Stone'un *İnsan Ruhunun Derinliklerinde Freud* ve *Doludizgin Bir Denizci Jack London* isimli eserleri diğer yayınevleri tarafından; Vincent van Gogh hakkında kaleme aldığı *Yaşama Tutkusu* ile Michelangelo hakkında kaleme aldığı *Izdırap ve Coşku* adlı romanları da yayın evimiz tarafından Türkçe okurlara sunulmuştur.

Cihan Yazgı 1987 Çorlu doğumludur. 2005'te Gökçeada Atatürk Anadolu Öğretmen Lisesini, 2009'da Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümünü bitirdi. Yüksek lisansını yine ODTÜ'de İngiliz Edebiyatı üzerine yapmış, doktora eğitimine Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında devam etmiştir. 2009'dan bu yana vakıf ve devlet üniversitelerinde öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır. Edebiyat Fakültesinde, Eğitim Fakültesinde ve Yabancı Diller Yüksekokulunda dersler vermiş ve idari görevlerde bulunmuştur.

Kübra Yazgı 1988'de Ordu doğumludur. Akdeniz Üniversitesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü 2011 mezunudur. Mezuniyetinden sonra vakıf ve devlet üniversitelerinde öğretim görevlisi olarak çalışmış ve Yabancı Diller Yüksekokulunda dersler vermiştir.

Köken

CHARLES DARWIN

ÜZERİNE BİYOGRAFİK ROMAN

Irving Stone

Türkçesi
Cihan Yazgı
Kübra Yazgı

BİRİNCİ KİTAP

Kara Adamı

cümle

Cümle Yayınları: 74
Biyografi Dizisi: 26

•

Editör
Faruk Uysal

•

Köken
Charles Darwin Üzerine Biyografik Roman
IRVING STONE

•

Özgün Adı
The Origin
A Biographical Novel of Charles Darwin

Copyright © 1980 by Irving Stone
Ali Rights Reserved
Printed in the United States of America
First Edition after a privately printed limited edition

This translation published by the arrangement with Doubleday, an imprint of the Knopf Doubleday Group, a division of Penguin Random House, LLC

•

Teknik Hazırlık
Kelime Yayıncılık

•

Kapak Tasarımı
www.sarakusta.com.tr

•

ISBN: 978-605-9147-70-5 (Tk) 978-605-9147-71-2 (1.c)

•

Birinci Baskı
Temmuz 2021

•

Baskı
Emsal Matbaa Tanıtım Hizmetleri San. ve Ltd. Şti.
Sertifika No: 46753

•

© Bu kitabın tüm yayın hakları, yazarıyla yapılan sözleşme gereğince, Kelime Yayıncılık'a aittir.

•

Kelime Yayıncılık Reklam Tic. Ltd. Şti.
Konur Sokak 39/2 Kızılay-ANKARA
Telefon: (0312) 419 39 13 Faks: (0312) 419 39 14
bilgi@kelimeyayincilik.com www.cumleyayinlari.com

•

Cümle Yayınları, Kelime Yayıncılık'ın tescilli markasıdır.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ / vii

TEŞEKKÜR / xi

ÖNSÖZ / xiii

BEAGLE SEYAHAT HARİTASI / xvi

BİRİNCİ KİTAP – KARA ADAMI

BİRİNCİ BÖLÜM: Bana Sağduyulu Bir Adam Bulun / 1

İKİNCİ BÖLÜM: Bir Saat Sarkacı Misali Gi-dip Geliyor Hislerim / 63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: Denizde Tırmanacak Bir Dağ Yok / 123

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: Meraklanmaya Kabiliyetlisin / 163

BEŞİNCİ BÖLÜM: Evliliğe En İyi Hazırlık Yöntemi / 255

ALTINCI BÖLÜM: Burada Yetişen Şu Canlı Çeşitliliğine Bak / 317

SUNUŞ

KÖKEN, Charles Darwin üzerine yazılan eserler arasında önemli ve uzun zamandır hasret kaldığımız bir boşluğu dolduruyor. Seçkin İngiliz tarihçi A. L. Rowse, eserin Irving Stone adına "olağanüstü" bir başarı olduğunu söylüyor... Bütün dünya Darwin'in adını bilir, ama insan olarak Darwin hakkında pek bir şey bilmez. Sonunda, artık bu eser ile onu ve çalışmalarını bir bütün olarak doğru bir perspektiften görmemiz mümkün olacaktır.

Charles Darwin, yirmi iki yaşında bir kariyeri ya da geleceği olmayan, etkileyici ve tasasız genç bir adamdı. Cambridge'den yeni mezun olmuş, ailesinin tıp geleneğini takip etmeme kararı almıştı ve din adamı olmaya hazırlanmaktayken, hiç beklenmedik bir anda, onu doğa bilimci olarak H.M.S. *Beagle*'da yelken açmaya davet eden bir mektup aldı. Araştırma gezisi dünyanın çevresini dolanacaktı. Bu yolculuğun sonucunda elde ettikleri insanlığın kendisini ve dünyasını algılama biçimini radikal olarak değiştirecekti.

Darwin 1832 yılında, Brezilya, Tierra del Fuego, Galapagos Adaları, Güney Denizleri ve ötesine doğru gitmek üzere Plymouth'dan ayrıldığında, "işlenmemiş" bir doğa bilimci, amatör bir yerbilimci, enerjik ve her şeyi öğrenmek isteğinde doyumsuz bir koleksiyoncuydu, ancak tam anlamıyla profesyonel bir bilim adamı değildi. Beş yıl sonra geri döndüğünde ise, artık İngiltere'de yükselmeye başlayan bir itibara sahip deneyimli bir doğa bilimciydi. Nadir ve bilinmeyen bitki ve canlılara ait paha biçilmez bir koleksiyona ve 'türlerin kökeni' üzerine genel kabul görmüş inancın temellerini sarsacak bir fikrin tohumlarını içeren bir dizi deftere sahip biriydi.

Başka hiçbir yazar bu muazzam hikâyeyi anlatmakta, Michelangelo, Van Gogh ve Freud üzerine çalışmış ve yazılar yazmış Irving Stone'dan daha yeterli olamazdı. *KÖKEN*, sadece *Beagle* gezisinin anlatısı değil, aynı zamanda çoğunlukla Darwin'in sağlığına ağır darbeler vurmuş, bir ömür süren entelektüel sorgulamalarının; eski dostları birbirine düşüren akademik ve dini tartışmaların ve onun sevgili eşi Emma ve yedi çocuğu ile olan aile saadetinin de anlatısıdır. Stone'un benzersiz tarzı, Horn Burnu kasırgasının yarattığı kaostan, İngiltere'nin en önemli bir grup kaşifinin çalkantılı da olsa sevgi dolu dostluklarına ve Darwin'in Kent şehrinde bulunan evi Down House'taki kum yolun huzuruna kadar her şeyin hayat bulduğu Darwin'in bu geniş kapsamlı kariyerinin tamamını kapsamaktadır.

Biyografik romanın ustası olarak kabul edilen Irving Stone'un hiçbir takdime ihtiyacı yoktur. Van Gogh hakkındaki *Lust for Life*'ndan [Yaşama Tutkusu], Michelangelo hakkındaki *The Agony and the Ecstasy* [Izdırap ve Coşku], Sophia ve Henry Schliemann'ın Truva'yı ararken yaşadıkları romantizmi anlatan *The Greek Treasure'a*, [Yunan Hazinesi] adlı kitapları, en çok satanlar olarak kabul görmüş ve adını herkesçe bilinir kılmıştır.

Cümle Yayınları olarak Türkçede Irving Stone kitaplarına bir yenisini daha eklemenin haklı kıvancını yaşıyoruz.

Benim uzun süredir eşim,
editörüm, yoldaşım ve arkadaşım olan
JEAN STONE'a
adanmıştır.

TEŞEKKÜR

Araştırma ve kitabın yazılması için geçen beş yıl boyunca, sıcak kanlı misafirperverlikleri, işbirliği ve dostlukları için Charles Darwin ailesinden gelenlere teşekkürlerimi sunmaktan derin mutluluk duyarım. Charles Darwin'in kalan son torunu Cambridge Leydisi Nora Barlow, son yarım yüzyıl boyunca Darwin'in tüm ilmine sahip biri olarak, yayınlanan eserlerinden alıntı yapılmasına ve yayınlanmamış kişisel aile malzemelerinin kullanılmasına izin vererek özellikle cömert davranmıştır. Ayrıca oğlu, Berkeley Kaliforniya Üniversitesi ve Cambridge Üniversitesi Profesörü Bernard Barlow'a teşekkür ederim. Charles Darwin'in büyük torunu Londra'lı Bay George Darwin ve eşi Angela, Charles Darwin'in yayınlanmış ve yayınlanmamış geniş kapsamlı yazışmalarını kullanmamız konusunda tamamen destekleyici olmuşlardır.

Cambridge'de Keynes ailesi: Beagle kayıtları üzerinde çalışan Sör Geoffrey, seçkin cerrah ve yazar, Profesör Richard D. Keynes, Dr. Milo Keynes, John Maynard *Keynes hakkındaki Denemelerin* editörü ve Quentin Keynes, tümü ama özellikle Charles Darwin'in büyük torunu Sör Geoffrey, bir kısmı kendi kitapları için yaptıkları hazırlıklarda yer alan bilgiler ve değerli yayınlanmamış malzemeler sağladı.

Royal Society of Surgeons [Cerrahlar Kraliyet Cemiyeti] için Darwinlerin kırk yıl boyunca yaşadıkları evin yenilenmesinden sorumlu olan Sör Hedley ve Leydi Judy Atkins, ilk iki yıllık ziyaretlerimiz sonrasında bizi Darwin'in evinde misafirleri olarak birkaç hafta yaşamak ve çalışmak için davet etti.

Son olarak, Charles Darwin'in el yazmalarının ve yazışmalarının çoğunluğunun, çalışmanın yapıldığı beş yıl boyunca vazgeçilmez bir kişi olan Peter Gautrey M.A., başkanlığında, Darwin için ayrılan özel bir bölümde saklandığı ve kataloglanmış olduğu Cambridge Üniversitesi Kütüphanesine en derin takdirlerimi sunarım. Ve kütüphane hizmetlerinin en iyi nasıl kullanılacağını gösteren eski Cambridge Üniversitesi kütüphanecisi, Eric B. Caedel'e Darwin'in bir yığın eseri ile bizi tanıştıran ve zihninde sakladığı paha biçilmez bazı bilgileri paylaşan St. Catharine Kolejinden Dr. Sydney Smith'e.

Büyük Britanya ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki tüm Darwin bilimciler, bir istisna dışında, kendi araştırmaları konusunda cömert davrandı ve bu biyografik romanın doğrulaması için yardımcı oldu. Onların katkısı bu kitabın arkasında ortaya konacaktır.

Irving Stone

ÖNSÖZ

Irving Stone'u ve çalışmalarını iyi bilen hepimizin üzerinde ısrar edeceği temel gerçek, bir biyografi yazarı ve edebiyat sanatçısı olarak profesyonel dürüstlüğüdür. Marguerite Yourcenar'ın *Hadrian's Memories* [*Hadrian Hatıraları*]'nın sonuna eklediği bir notta söylediği gibi, tarihin kendi yasaları vardır ve şiirin veya yeniden yapılandırılan bir hayal ürününün de aynı zamanda kendi yasaları vardır; "Bu ikisi kesinlikle bağdaşmaz değildir": Irving Stone, onların titiz bir yazarın elinde mükemmel şekilde uzlaşabilir olduğuna inanmaktadır.

O hem geleneksel biyografiler ve hem de Miss Yourcenar, Robert Graves, Catherine Drinker Bowen gibi hayal ürünü detaylar içeren biyografiler yazmıştır. Jack London [*Doludizgin Bir Denizci*] ve Clarence Darrow (*For the Defence*) üzerine yazılan kitaplarda olduğu gibi o kendini titizlikle, kanıtlanmış gerçekler ve doğrudan çıkarımlar ile kısıtlar. Lust for Life [*Yaşama Tutkusu*] (Vincent Van Gogh), *Immortal Wife* (Jessie Benton Fremont), *The President's Lady* (Rachel Jackson) gibi önceki kitaplarında, daha sonraki *Those Who Love* (Abigail Adams) ve The Passions of the Mind [*İnsan Ruhunun Derinliklerinde*] (Sigmund Freud) kitaplarında olduğu gibi, bazı boşlukların kontrollü bir hayal gücü ile doldurmasına olanak sağlar ama makul varsayımların ötesine geçmemek ya da tarihi gerçeğin ruhunu değiştirmemek konusunda oldukça dikkatlidir.

Bu kurallar, Irving Stone'dan, ancak yakın arkadaşlarının gerçekleştirmesi muhtemel olan daha zahmetli bir araştırma ve daha titiz bir kompozisyon talep eder. Hiçbir acıdan sakınmaz ve Macaulay gibi, kesin tek bir gerçek için yüzlerce mil seyahat eder. O, biraz hayal gücünün karakterlerini daha insani hâle getireceğine inanır, fakat sırf Debs'in on yıl hapis cezasına çarptırıldığı zamanki pasifizmini tam olarak anlamak için federal hapishanede elli adamla konuşmuştur (*Adversary in the House).* O, renkli betimlemelerin nasıl yazılacağını bilir, ama Mary Todd'un kızlık çağında yürüdüğü Lexington, Kentucky'de bir caddenin nasıl göründüğünü bulmak için eski gazete raflarını karıştırır (*Love is Eternal*).

Böylece kendisinin 1923 yılında mezun olduğu California Üniversitesi'nde Herbert Eugene Bolton'dan öğrendiği tarihi şahsiyetlere rastlar. Jack London tarafından "parlak ruh"u için değerli bulunan Anna Strunsky'den, London hakkında söyleyebileceklerinin hepsini almak için gösterdiği azmi

duydum. Bir başka yerde de, Beyaz Saray'daki Lincolnlar üzerine yazmaya hazırlandığında, onlardan ikinci katın yerel idare planlarını nasıl da ısrarla istediğini duydum.

Kimse, hatta Beyaz Saray mimarisi üzerine uzman olan William Adams Delano dahi bilmiyordu. Bölmeler kaymış, boyutlar değiştirilmiş, yeni tesisler yapılmıştı. Yine Irving Stone, Willie Lincoln'ın öldüğü misafir odasının ve savaş yüklerinin altında ezildiği zaman Lincoln'ın adımladığı koridorun boyutlarını ve görünümünü bilmek zorunda hissetmişti. Sonunda, anılara, mektuplara, gazetelere ve diğer kaynaklara dayanarak, konağın kesin olduğuna güvenebileceği, hata yapma korkusu olmadan görselleştirebileceği bir planını çizdi.

Irving Stone, yalnızca kalemine güvenen bir edebiyatçı olmakla övünür. Bir edebiyat adamı olarak mesleğini sistem, özen ve dikkat ile icra eder. Sabah 9'dan önce iş başındadır. İlham gelse de duraklasa da, masasından kalkmaz, çünkü sabırlı çabanın meyvesini vereceğini bilir ve sonra, "İşte başardım" der. Hafif bir öğle yemeği, yürüyüş ya da yüzme ve ardından saat altıya kadar çalışma odasına dönmüş olur.

Başarı yavaş yavaş geldi; Stonelar, iki çocuğunu birçok ailenin karşılaştığı zorluklar altında yetiştirdiler. Batı tarihini, Men to Match My Mountains'ı yazmaya karar verene kadar, tam zamanlı bir araştırma yardımcısı işe alamadı. İtalya'da, The Agony and Ecstasy için Michelangelo hakkında İtalyanca, Fransızca, Almanca ve Latince dağ gibi yığılan bilgi birikimleriyle uğraşırken, daha geniş ölçekte uzman yardımına başvurmak zorunda kaldı.

Irving Stone, nihai başarının iki şekilde geldiğini görmekten özellikle mutluluk duydu. Onun *Lust for Life'ı* [Yaşama Tutkusu] (altmış civarında dile çevrildi) muhtemelen empresyonist ve post-empresyonist resmin takdir edilmesinin önündeki engelleri yıkmak için diğer herhangi bir kitaptan daha fazlasını başardı. Sanatçılar ve benzer şekilde sanat amatörleri ona büyük minnettarlıklarını sundular.

Bu arada, tarihi şahsiyetler üzerine yazdığı kitapları, onunki kadar inandırıcı ve güçlü hiçbir esere nasip olmayan yüzbinlerce okura ulaştı. Bu durum onun, geçmişe dair gerçek bir algı sunduğunu gösteren en önemli kanıtıdır.

Allan Nevins
Amerikan Tarihi Profesörü, Columbia Üniversitesi

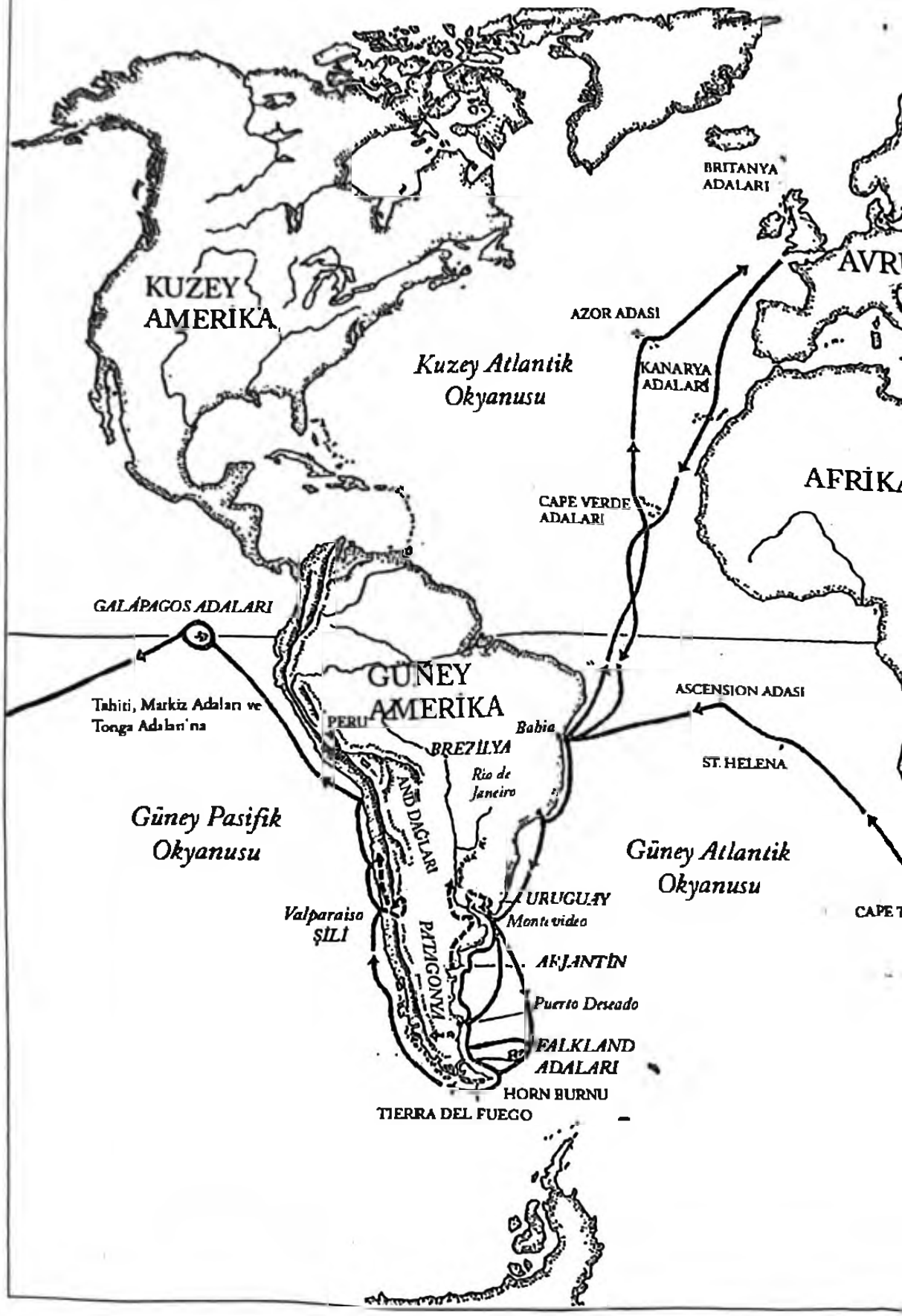
"Yerinde kullanılırsa akıl, kendi başına
Cehennemi Cennet, Cenneti Cehennem yapabilir."
Milton, *Kayıp Cennet,* 1667

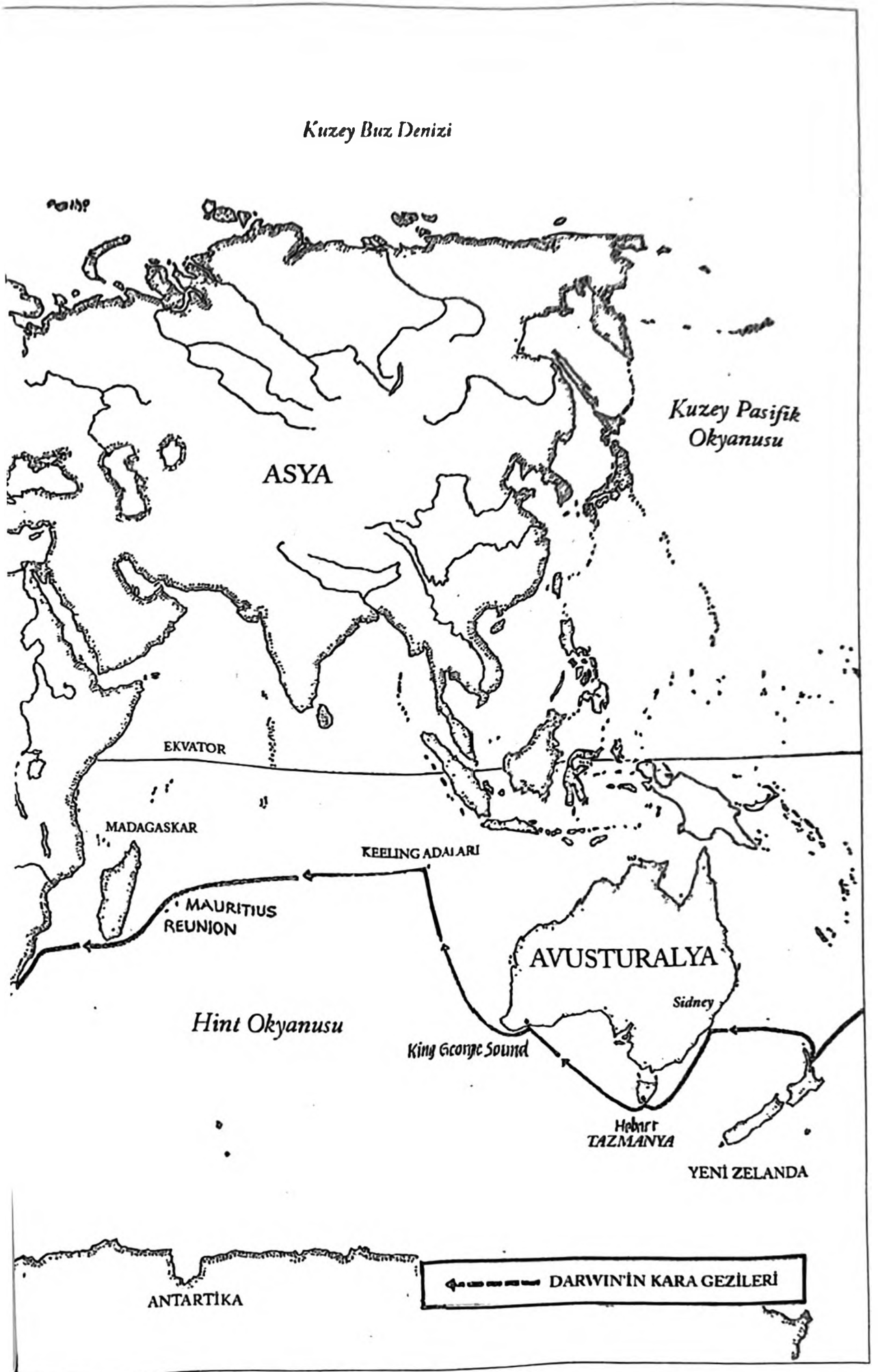
Kitaplar, büyük bir dahinin henüz doğmamış olan nesillere hediye olarak bıraktığı nesilden nesile devredilen bir mirastır.
Joseph Addison, *The Spectator,* Eylül 10, 1711

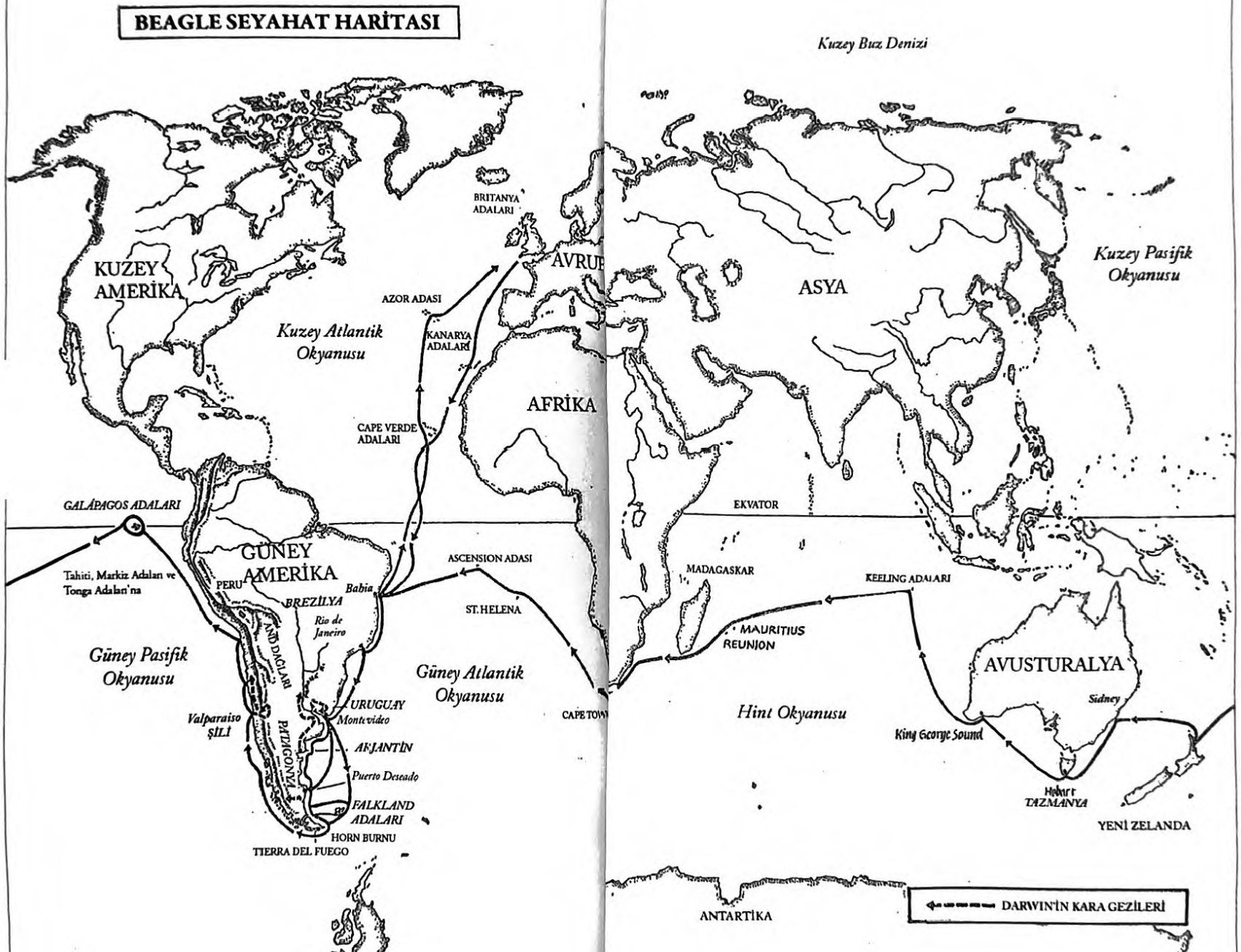
"Yirmi yıl daha yaşasaydım ve çalışabilseydim, Köken'i nasıl da değiştirmem gerekecekti, tüm noktalardaki görüşlerin ne kadar da değiştirilmesi gerekecekti! Evet, bu bir başlangıçtır ve bu da bir şeydir..."
Charles Darwin *Joseph Hooker'a,* 1869

"Romanların, çok yüksek düzeyli olmayan hayal ürünü eserler olmaları, benim için yıllardır inanılmaz rahatlatıcı olmuştur, bunun için romancılara hep şükran duyarım. Şaşırtıcı sayıda çok romanı sesli olarak dinledim, ve ortalama seviyede iyilerdiyse tümünden hoşlandım, ve tabi mutsuz sonla bitmiyorlarsa, mutsuz sonlara karşı yasa çıkarılmalı. Bana göre bir roman, tamamen sevilebilecek bir kişi, daha da iyisi, güzel bir kadın karakter barındırmadığı sürece, birinci sınıf sayılmaz."
Charles Darwin, *Otobiyografi,* 1876

BEAGLE SEYAHAT HARİTASI

Kuzey Buz Denizi
Kuzey Pasifik Okyanusu
ASYA
EKVATOR
MADAGASKAR
KEELING ADALARI
MAURITIUS
REUNION
AVUSTURALYA
Sidney
Hint Okyanusu
King George Sound
Hobart
TAZMANYA
YENİ ZELANDA
ANTARTİKA
DARWIN'İN KARA GEZİLERİ

BEAGLE SEYAHAT HARİTASI
Kuzey Buz Denizi
KUZEY AMERİKA
BRİTANYA ADALARI
AVRUPA
ASYA
Kuzey Pasifik Okyanusu
AZOR ADASI
KANARYA ADALARI
Kuzey Atlantik Okyanusu
AFRİKA
CAPE VERDE ADALARI
GALÁPAGOS ADALARI
EKVATOR
GÜNEY AMERİKA
ASCENSION ADASI
Tahiti, Markiz Adaları ve Tonga Adaları'na
PERU
Babia
BREZİLYA
Rio de Janeiro
ST. HELENA
MADAGASKAR
KEELING ADALARI
MAURITIUS
REUNION
Güney Pasifik Okyanusu
ANDLAR DAĞLARI
Güney Atlantik Okyanusu
AVUSTURALYA
Sidney
URUGUAY
Montevideo
Valparaiso
ŞİLİ
PATAGONYA
ARJANTİN
Hint Okyanusu
King George Sound
Puerto Deseado
FALKLAND ADALARI
Hobart
TAZMANYA
YENİ ZELANDA
HORN BURNU
TIERRA DEL FUEGO
ANTARTİKA
DARWIN'İN KARA GEZİLERİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Bana Sağduyulu Bir Adam Bulun

1

MAUN tıraş sehpasının önünde durdu, yuvarlak rafta duran mavi çiçekli beyaz tıraş kasesinin içindeki fırçasıyla daireler çizmeye başladı, bakır bir sürahiden sıcak su ekledi, açık tenli yüzünü köpürttü, iyice bilenmiş abanoz saplı çelik usturasını açtı.

Yirmi iki yaşındaki Charles Darwin için tıraş, kırmızımsı-kahverengi favorilerini çene kemiği hizasında bıraktığından bu yana hoş, zor olmayan bir işti. Tıraş etmek zorunda olduğu tüm yer kırmızı yanakları ve tam yuvarlak çenesiydi. Kırmızı dudakları, her şeyi gözleyen ve kaydeden kahverengi ve mor benekli gözlerinin dikkat çekici genişliğine kıyasla biraz küçüktü.

Yüzündeki köpüğü yıkadı, gümüş sırtlı bir fırça aldı ve uzun turuncu-kırmızı saçlarını kulağının çoğunu kapatacak şekilde sağ taraftan ayırdı, sonra gürce bir kısmını dümdüz kocamanca kafasının üzerinden zarif bir eğri şeklinde sol kulağının üzerine düşene kadar taradı. Daha sonra ceviz şifonyerden bir gömlek aldı, uçları favorilerinin altını çevreleyen beyaz kolalı yüksek yakasını ilikledi, yüksek yakasının etrafına açık kahverengi bir kravat doladı, önde kalın bir fiyonk ile bağladı. Genellikle sabahları kalktığında tıraş olurdu ama günü nehrin üzerinde aile kayığında Severn nehri boyunca balık tutarak, örnekler toplayarak geçirmek istemiş, hazırlanmayı Profesör Adam Sedgwick'i kabul saatine kadar ertelemişti.

Annie'nin akşam yemeğine gelen seçkin konuklar için pişirdiği, Shrewsbury'de en sevilen yemek olan kaz böreğinin lezzetli aroması geniş merdivenden yukarı yükseliyordu. Charles çocukken sık sık Annie'nin, sekiz gözlü odun ve kömür sobasının fırınında dinlenmeye bırakılana kadar olan aşamalarıyla bu lezzeti hazırlamasını izlerdi. Geniş mutfaktan biraz uzakta, büyük bir kazın etlerini kemiklerinden ayırdığını, içine de yine etleri ayrılmış büyük bir tavuğu doldurduğunu, sonra tavuğun içine de dil turşusu koyduğunu, bütün bu malzemeleri, dövülmüş biber serpilmiş yüksek bir tart hamuru

içine iki yüz elli gram tereyağı ile birlikte yerleştirdiğini hâlâ zihinde canlandırabiliyordu.

Marianne, Charles'ın en büyük kız kardeşi, bir doktor bulmuş ve yirmi altı yaşında erkenden evlenmişti. Annesi öldüğünde Mount'un idaresini üzerine almak istememişti, kaldı ki on dokuzundayken bile bunu yapacak beceriye sahipti. Bunun yerine, o yükü on yedi yaşındaki, bir sonraki büyük kız kardeş Caroline'ın istekli omuzlarına yükledi. Evlendikten sonra Marianne kocası ile Overton'a taşındı, burada iki oğlu oldu ve Mount'a nadiren gidebildi; o ve kardeşleri düzenli olarak mektuplaştılar. Caroline, Annie'yi yemek pişirirken mutfak kapılarını kapalı tutmaya ikna etmek için çok çalışmıştı. Zorlu bir Shropshire çiftlik kızı olan Annie bunu hep reddetti.

"Ailenin akşam yemeği için ne hazırlandığını bilmeye hakkı var" diyordu. "Mutfak, Mount'un en önemli odası..."

Dr. Robert Darwin kızını sakinleştirirdi.

"İşte bu yüzden Annie harika bir aşçı. Tart hamurunun içine giren her şeye ve her lezzetli kokuya tapıyor. Hasta ziyareti turlarım için ayrılmadan önce, onun yaptığı şeyin sakatat veya ördek turtası, güvercin turtası, ringa balığı ve patates turtası olup olmayacağını söyleyebilirim. Bu, hastalar arasında gittiğim uzun mesafeler boyunca beni mutlu ediyor."

Yemek konusunda Dr. Darwin'i memnun etmek fazlasıyla zordu. Dr. Darwin, İngiltere'de yayınlanmış şiir, doğa bilimleri, tıp ve organik yaşama dair kitaplarıyla ve de kendini sığdırabilmek için yemek masasının oturduğu ucunu, yarım daire şeklinde kestirmek zorunda kaldığı bir bel ölçüsüne sahip olması ile ünlü devasa babası Dr. Erasmus Darwin'den yaklaşık dokuz kilo daha hafif olmasına rağmen yüz kırk beş kilogram ağırlığında olağanüstü irilikte bir adamdı.

Charles gardıroptan, geniş devrik yakalı mavi kadife yelek, sonra ten rengi bir takım elbise, uzun kuyruklu yüksek daha da geniş devrik yakalı bir manto çıkardı. Gardırobun alt kısmından kısa bir çift çizme seçti, Axminster halının üzerine yerleştirdi, giysileri geniş topuzlu direkleri olan pirinç karyola üzerine serdi. İnce bir zincir ile boynunda taşıdığı altın saat, yeleğinin cebinde duruyordu.

Tamamen giyinmiş hazırlanmış hâliyle kendini boy aynasında

inceledi, kendini fena bulmuyordu, çok arzuladığı şekilde boyu bir-seksen-üçe ulaşmıştı. Fakat burnu biraz uzundu. Sadece dört ay önce Cambridge'deki Christ's College 1831 Sınıfı teoloji bölümünden Lisans Derecesi ile mezun olmuş, uzun boylu, zayıf, yorulmak bilmez ve boylu poslu genç bir erkek için normal görülenden daha kibirli değildi. Onur derecesi istemeyen biri olarak okulu, başarılı adaylar listesinde onuncu sırada bitirmişti, Darwin'lerin ve akrabaları olan Wedgwood'ların evlerine çok da uzak olmayan Hereford katedraline atanacaktı.

Atanmak için acelesi yoktu; ne babası ona baskı yapıyordu ne de İngiltere Kilisesi mezuniyet sonrası genç ilahiyatçıların atanması için herhangi bir zaman sınırı koyuyordu. Bir papaz yardımcılığı veya diyakoz pozisyonu müsait olana kadar her halükârda bir veya iki yıl beklemesi gerekecekti. Papaz yardımcılığı veya diyakoz pozisyonu kilisedeki kademelerin en alt basamağında yer alıyordu; görevleri piskopos vekiline asistanlık veya eğer zengin bir kilise ise papazın yanındaki stajyer rahiplik idi. Onun piskoposluk bölgesindeki piskopos randevu verecekti. Papaz yardımcılığı görevleri makul olursa ve ödeme de eşit makullükte ise, Charles itiraz etmezdi. İşin hafif olması, ona kendi numune toplama işlerine ve doğa bilimleri çalışmalarına devam etmenin yanı sıra, hayatta çok sevdiği avcılığı yapmak için zaman bırakacaktı.

Belki Profesör Sedgwick ile kuzeybatı Galler dağlarında yaptığı üç haftalık jeoloji gezisi ve Maer'de yaptığı bir aylık avlanmadan sonra atama için bir tarih düşünebilirdi; ya da daha da iyisi gelecek yıl, yazın, o ve Cambridge Profesörü John Henslow, iki genç arkadaş ile birlikte, Kanarya Adaları'ndaki Teneriffe'ye giden ticari bir gemiye binip ilk tropik bölge seyahatlerine gidip ve Humboldt'un *Travels*'ı ile meşhur olan ejderha ağacını gördükten sonra. Babası gelecek Haziran için Teneriffe gezisini kabul etmişti. Charles, ondan büyük olan ve tıp mesleğine başlamadan önce dünyayı dolaşan tek kardeşi olan Erasmus gibi bir yıl boyunca yapacağı dünya seyahatine hak kazanmıştı. Genç bir adamın durulması için yeterli bir zaman!

Şimdilik Kilise ile işi bitmiş biri olarak son bir kez aynada kendine baktı.

"En şık kıyafetlerimi giydiğim için beni güzel ve zarif Fanny Owen ile nişanlanıyor sanacaklar" dedi kendi kendine.

Kimse onun yakışıklı olduğunu dile getirmemişti, ama nazik ve uysal tavrı ve etkileyici bakışları ile çekici biriydi; doğuştan albenisi olan, terbiyeli hoş, eğlenceyi seven genç bir adam. İnsanları seven ve onların yanında olmaktan duyduğu memnuniyeti gizlemeyen biriydi. İnsanlar da onu severdi: akrabaları, Cambridge'deki arkadaşları ve profesörleri. Özellikle yaşlı erkekler de onunla olmaktan hoşlanırlardı çünkü yaş ya da kuşak farkını göstermemek gibi ender rastlanan bir yeteneğe sahipti. Çocukluğundan beri, eylül aylarını Maer Hall'da beraber keklik avı ve başka oyunlar ile geçirdiği, annesinin erkek kardeşi Josiah Wedgwood'un; Woodhouse'a yaptığı ziyaretlerde, hava ilk buz tuttuğunda "Owen'ın sülünlerini avlaması" gelenekselleşen William Owen'ın; onun akıl hocası ve doğanın muhteşem gizemleri yolundaki rehberi, Cambridge Üniversitesi'nin eski mineraloji profesörü, son dört yıldır botanik kürsüsünü elinde tutan, Trumpington caddesinin hemen sonunda, Cam nehrine birkaç adım mesafedeki Little St. Mary'de diyakoz olan Stevens Henslow'un, gözdesiydi. Keşif gezisinde Charles'ı yanına alması için arkadaşı Adam Sedgwick'i ikna eden kişi Profesör Henslow'du. Charles en şık giysilerini giymişti, çünkü Sedgwick, kırk altısında hâlâ bekâr, Alplere veya Galler dağlarına yaptığı meşhur jeolojik gezilerine bile uzun beyaz bir şapka ve tarz kesimli uzun bir paltoyla giden, giyimine düşkün biriydi. Cambridge öğrencileri onun için şöyle diyordu:

"Avcıların onu bir geyik sanıp kaşlarının arasından vurmaması için uzun beyaz bir şapka giyer."

Ziyaretçisini kabul etmeye hazır olan Charles, doğduğu odanın raflarından Sör Walter Scott'un *The Antiquary* adlı kitabının bir kopyasını aldı ve camın yanındaki döşemeli koltuğa yerleşti. Kadife perdeler geriye doğru kıvrılmıştı. Tülden, içinde yaşlı meşe bir ağacı, köknar ve çınar ağaçları olan geniş Darwin ön bahçesini, Shrewsbury'nin dışındaki bu yüksek tepenin ve de aynı zamanda evlerinin adı olan Mount'u ötesinde yer alan çimenlikleri ve ilk Britonlar tarafından inşa edilmiş kalenin kalıntılarını çok iyi görebiliyordu.

Charles Cambridge'de oldukça hoş bir üç buçuk yıl geçirmişti.

Çok okumuştu, hem Darwin hem de Wedgwood aileleri iyi kütüphanelere sahipti ve her iki aile de müzmin okuyucuydular, ama eğitimden çok keyif için okumayı seviyorlardı. İyi havalarda gitmeyi en sevdiği yer, Christ's College'da Fellows' Garden'daki ondan iki yüz yıl önce John Milton'un altında oturduğu ve ayırım gözetmeksizin her şeyi okuduğu dut ağacı idi. Dikkatli bir dinleyiciydi, Paley'nin *Natural Theology*'si ve Öklid'in *Elements of Geometry*'si gibi hazmetmek ve geri çıkarmak zorunda olduğu konularda, Cambridge'de iki yıl kaldıktan sonra ilk bitirme sınavını geçecek kadar iyiydi ve ilgisini çeken konularda anlama kabiliyeti yüksek, zeki bir öğreniciydi.

Çok sayıda açık hava etkinlikleri olmuş ve bir sürü arkadaşlıklar kurmuştu. Arkadaşlarıyla avlanmaya gitmeden önce, Christ's College'daki odasında şifonyerin üzerindeki aynanın önünde sık sık prova yapar ve silahını dosdoğru bir şekilde omzuna attığından emin olmak isterdi. Bir arkadaşını yanan bir mumu sallamaya ikna edebildiğinde, şişe ucunda bir kapakla ona ateş eder ve doğru bir şekilde nişan alırsa ani bir hava mumu söndürürdü. Kapağın patlaması o kadar keskin bir yankıya neden olurdu ki öğretmenlerden biri şunları söylemişti:

"Ne olağanüstü bir şey bu! Bay Darwin saatlerini odasında bir at arabası kırbaçlayarak geçiriyor gibi görünüyor, çünkü avluda onun penceresinin altından geçerken sık sık çatırtıları duyuyorum."

Profesör Henslow, botanik öğrencilerini sık sık Cambridgeshire'a götürürdü. Charles, onlara katılmak için hiçbir fırsatı kaçırmadı. Bazen uzak ormanlara ve bataklıklara yaptıkları hafta sonu gezileri yaparlardı. Gamlingay'e yaptığı bir toplama gezisinde uzun çimenlerin arasında gezinirken o kadar çok yaban kurbağası yakaladı ki Profesör Henslow gururla şöyle dedi:

"Darwin, ne keskin gözlerin var!"

Daha sonra Charles, diğer öğrencilerin tümünün yakaladıklarından daha fazla yakaladığında ise, Henslow neşeyle sordu:

"Darwin tüm bunlarla ne yapacaksın? Kurbağa turtası mı?"

Charles bir an tereddüt etti.

"Profesör Henslow, ben yemek yapamam biliyorsunuz!"

Henslow, kronik bir entomoloji toplayıcısıydı, Charles'ın ve Cambridge'deki zümresinin meraklıları olduğu, dünyanın sayısız

böceklerinin alanı. Charles bunu devam ettirdi çünkü üniversitede hiçbir uğraş ona böcek toplamak kadar zevk vermedi. Bir gün, eski bir ağaç kabuğunu kaldırdığında üzerinde iki ender böcek gördü ve her birini bir avucuna aldı. Sonra üçüncü yeni bir tür daha gördü, onu kaybetmeyi kabullenemezdi, bu yüzden sağ elinde tutmakta olduğunu ağzına attı.

O akşam Profesör Henslow'a, "böcek, dilimi yakan yoğun buruk bir sıvı salgıladı, ne yazık ki bu yüzden onu tükürmek zorunda kaldım. Üçüncüyü de kaybettim!" dedi.

Henslow, "Çok aç gözlüsün" dedi gülerek. "Hem böcek hem de para toplarken, kendine hâkim ol evlat."

John Stevens Henslow, Charles Darwin'den on üç yıl önce Cambridge'e geldiğinde bilim, dine karşıt olarak görülüyordu. Bilime on ikinci yüzyılda teologların eğitimi amacıyla kurulmuş olan bir üniversitede müsaade edilmediğinden, bir üniversite diploması çıkaracak türde dersler verilmiyordu. Şehrin merkezindeki botanik bahçesi bakımsızlıktan çöle dönmüştü.

Profesörler Henslow ve Sedgwick tüm bunları değiştirdi. Birlikte, 1819'da, ilgilenen profesörlerin ve mezun öğrencilerin sık sık bir araya gelerek makale okumak ve yasaklı ancak gelişmekte olan doğa çalışmalarının sorunlarını tartışmak için bir araya geldikleri Cambridge Felsefe Topluluğu'nu kurdular. Artık botanik ve jeoloji dersleri centilmen eğitiminin bir parçası olarak alınabiliyordu. Profesör Henslow okul yılı boyunca cuma akşamı yaptığı "ev toplantılarına" parlak lisans öğrencilerinin yanı sıra bilimin imkânları ile ilgilenen bir dizi üniversite hocasını ve profesörleri de davet etti. Charles, Henslow ailesinin bir üyesi olarak görülüyordu. Akşam yemeğinden sonra kırlarda uzun süren yürüyüşler yaparlar ve hafta sonları da sıklıkla, bataklık arazide baharat, çayırsedefi, süt maydanozu, zambak ve kalın çalıların yanı sıra çekirge, ateş böceği, bataklık çulluğu, örümcekler, güve toplarlardı. Bu yakınlıktan dolayı Charles'a şu lakap takılmıştı:

"Henslow ile yürüyen adam."

Henslow çok seviliyordu. Üniversitenin ona verebileceği daha yüksek bir onur yoktu.

Charles, bilgiden çok daha fazlasına sahip olan Henslow'un bil-

geliğini sanki derisinin gözeneklerinden emiyormuşçasına alıyordu. Bu, Shrewsbury Kraliyet Parasız Orta Öğretim Okulu'nda geçirdiği yıllar boyunca kardeşi Erasmus ile yaşadığı ilişkiye benzer bir ilişkiydi. Kısaca Ras dedikleri Erasmus ondan beş yaş büyüktü ve The Mount'daki bahçelerinde bulunan alet barakasında kendine bir laboratuvar kurmuş bir kimya meraklısıydı. Erasmus Charles'ı gaz ve bileşiklerden oluşan formülleri karıştırmada kendine asistan yapmıştı. Erasmus ona sülfürik asidi ağırlığının beş katı suda seyreltmeyi, karışımı küçük demir çivilerin üzerine dökmeyi ve kaçan gazı bir şişeye toplamayı öğretmişti. İki çocuğu mahallede *persona non grata* yapan deney, bir parça civanın bir şişenin dibinde kuruyana kadar kaynayan iki parça sülfürik asitte çözündürülmesiydi. Tüm tepeye boğucu bir koku yayılmıştı. Dr. Robert Darwin, iki oğluna hoşnutsuz, soğuk bir edayla şunları söyledi:

"Çocuklar siz kimyanın daha az tiksindirici olan bir çeşidi ile uğraşamaz mısınız?"

Dr. Darwin'in fikirlerine Charles kadar aldırış etmeyen Erasmus, hemen cevap verdi:

"Baba, onları üretene kadar asitlerimizin nasıl pis bir koku oluşturacağını nerden bilebiliriz ki? Genç maceracı ruhlarımızı bastırmak istemezsin, öyle değil mi?"

Dr. Darwin, iğneli bir lafı fark ederdi. Sırık gibi oğullarına döndü ve alaycı bir ironiyle, Shrewsbury çakıl ocağının dibinden geliyormuş gibi bir sesle cevap verdi:

"Tanrım, elbette hayır! Tüm yetişkin hayatımı hiçbir şeyi ezmemek adına uyumlu olma çabasıyla geçirdim."

Bir anlığına Charles babası için üzülmüştü. Neden Darwin'in altı çocuğu da Wedgwood tarafına çekmişti ki: ince yapılı ve kaslı? Neden oğullarının hiç değilse biri şaşırtıcı derecede kocaman değildi?

Charles sadece on dört yaşında olmasına rağmen, o ve Erasmus çoğu kez gece geç saatlere kadar çalışırlardı. Bu çalışmalar ve Mount'u saran yanık sülfür kokusu, genç arkadaşlarının Charles'a "Gaz" lakabını takmalarına neden oldu.

Bu durum ayrıca herkesin önünde, 1552'de Edward VI tarafından kurulan ve Kraliçe Elizabeth tarafından önemli ölçüde genişletilen,

Shrewsbury Kraliyet Parasız Orta Öğretim Okulu'nun o zamanki müdürü ünlü eğitimci Dr. Samuel Butler'dan azar işitmesine sebep olmuştu. Gerçi okul parasız olmaktan oldukça uzaktı; hatta aslında epey pahalıydı ama muhteşem bir okul binası, şapeli ve kütüphanesi vardı. Dr. Butler öğrencilerin önünde bağırdı:

"Darwin, gereksiz konularla zamanını boşa harcıyorsun. Yunanca dilbilgisi ve Latin edebiyatı derslerine odaklanmalısın. Bu konular, bir İngiliz beyefendisi için değişmez hususlardır."

The Mount'un ön kapısına varan kıvrımlı araba yolundan çatırdayan çakılların sesi işitildi. Charles, Waverly romanını bir çiçek vazosunun yanına koydu, ayağa kalktı ve pencerenin dantel perdesini araladı. Cambridge'den Wolverhampton'ın kömür yataklarının dolambaçlı rotasını ve Alberbury'nin kireç için yakılan kayaçlarını geçip geldiği at arabasında, bir elinde dizginler ile atını durdurmaya çalışan, diğer eliyle düşmemesi için uzun beyaz şapkasını bastıran, saygın Profesör Adam Sedgwick işte oradaydı.

2

CHARLES geniş merdivenleri ikişer ikişer indi. Adam Sedgwick'i yüksek meşe kapı ve dört mermer destek sütunlu revakın gerisinde kollarını açmış, yüzünde hayranlık uyandıran bir gülümsemeyle dururken buldu.

"Bir ev tam da bu şekilde inşa edilmeli diye düşünüyorum. Sağlam! Temelini ancak Vezüv veya Etna patlatabilir."

"Bu tepenin on iki dönümlük arazisini satın alırken babamın niyeti de buydu. The Mount olarak biliniyordu ve bu nedenle evin adı da The Mount'tu. Hatta, parantez içinde, babamın da."

Sedgwick'in arabasına ve atına bakması için bir seyis yamağı çağırdı. Onların uzun süredir kâhyası olan Edward Sedgwick'ın çantalarını çoktan almış ve yukarı, Severn Nehri manzaralı bir konuk odasına taşımıştı bile. Charles, Sedgwick'in Cambridge'den geldiği iki yüz seksen bir kilometrelik dolambaçlı jeolojik turdan sonra yıkanabilmesi için bir kapta sıcak su getirilmesini istedi.

"İyi bir yaz geçirdin, öyle değil mi?" diye sordu Sedgwick.

"Temmuz'u bir kaplan gibi jeoloji üzerine çalışarak geçirdim. Profesör Henslow, başlangıç egzersizi olarak Shropshire'ın topografik bir haritasını yapmamı önerdi. Düşündüğüm kadar kolay olmadı. Doğru olduğunu düşündüğüm birkaç bölümün renkli bir taslağını çizdim, ancak düzlem ve eğilimler konusunda emin değilim."

"Duştan sonra ben bir bakarım. Eğer eline bir çekiç alır ve dağlarda yeterince taş kırarsan iki yıl içinde oldukça nitelikli bir jeolog olabilirsin."

Charles, uzun, kemikli bir yüzü, kocaman gözleri üzerinde kalın siyah kaşları, kıvrık siyah saçları ve oldukça büyük olmasına rağmen yine de kalın dudaklarını ve sivri çenesini gölgede bırakmayı başaramayan bir burnu olan, sağlam yapılı, yakışıklı bu kuzey Yorkshireli adamı profilden inceledi. Cambridge'de, romatizmalarından şikâyet ederken bile etrafına enerji yayan parlak bir öğretim görevlisiydi. Jeoloji çalışmalarının ilk günlerinde bir kaya parçası göz bebeğine çarptığı için iyi göremiyordu. Dostu ve müttefiki John Henslow gibi Sedgwick de Cambridge profesörü olmanın yanı sıra Kiliseye diyakoz olarak atanmıştı. Memleketi Yorkshire Dent'de sık sık vaaz verirdi. Son derece ahlaklı ve dindar bir adamdı. Charles'ın bildiği kadarıyla hayatında aşk ya da bir kadın olmamıştı hiç. Evlilikle ilgili sınırlamaları da öğrencilerce iyi biliniyordu:

"Evlilik, yalnızca bir adam son nefesini vermek üzereyse iyi bir şey olabilir, ama şundan emin olabilirsin ki bir kadına bağlanmak sefaletle bağlanmakla aynı şeydir."

Bu önyargılı görüşe rağmen, "her gün akşam yemeğine davet edilen uygun bir bekar" olarak görülüyordu. Charles Sedgwick'in o sevilen jeoloji derslerinden hiç birine katılmamıştı; on altı - on sekiz yaşlarında devam ettiği Edinburgh Üniversitesi tıp fakültesinde Profesör Robert Jameson'un inanılmaz sıkıcı jeoloji dersleri, üzerinde anestezi etkisi yaratmıştı. Profesör Sedgwick muazzam derecede kibirliydi ama dar kafalı değildi. Charles'a bunun ona karşı bir şey olmadığını açıkça belirtti.

Adam Sedgwick çekicine İskandinav gök gürültüsü tanrısının adı olan "Yaşlı Thor" adını vermişti ve onu sanki bir arkadaşıymış gibi sevgiyle kullanırdı. Henslow bunu şöyle yorumluyordu:

"Sedgwick ancak 'Yaşlı Thor' kadar sevebileceği genç bir kadın bulursa, onunla evlenir."

"Alpler ile rekabet edebilecek bir kadın olmalı," diye yanıtladı Charles.

Dr. Darwin hasta ziyaretlerinden henüz dönmemişti; Charles'ın üç kız kardeşi akşam yemeği için giyiniyorlardı.

Sedgwick alt kata döndüğünde, Charles vakitleri olduğu için ona "Bu, size bahçelerimizi göstermek için bir fırsat. Onlar bizim hem gururumuz hem de eğlencemizdir," dedi.

Sedgwick, "bir Eskimo için balık yağı ne ise bir İngiliz için de çiçekler odur," iddiasında bulundu. "Güzellikleri tüm bir kış içimizi ısıtır."

Ahırların ötesindeki bahçeli kulübeyi geçip Dr. Darwin ve karısı Susannah'nın otuz yıl önce düzenledikleri muntazam bahçeye doğru yürüdüler. Bitkilerden oluşan bahçe sınırları ve duvarlara tırmanan, koyu pas rengi, sarı ve kıpkırmızı sarmaşıklar vardı. Bahçede yoğun bir yaz kokusu hakimdi. Hercai menekşeler ana çiçekti. Mavi lobelya çiçeği, alacalı pembe aslanağzı alanları vardı. Mavi hezaren dört fit uzunluğa ulaşmıştı ve arkasında nöbetçiler gibi ayakta dikilen beş fit yüksekliğinde gül hatmiler vardı. Gül bahçesi ayrıydı: çok sayıda, taşıyıcılar üzerindeki sarmaşık gülleri, fidan ve ağaç gülleri vardı.

"Kendine iyi bir bahçıvan bulmuşsun," diye mırıldandı Sedgwick.

"İşin aslı, babam The Mount'u inşa ederken Joseph bizi buldu. Oğlu şimdi meyve sebze bahçemiz ile ilgileniyor. Pazardan çok az şey satın alırız: baharat, sığır eti ve süt ürünleri. Doğumdan önceki gece boyunca çıkardıkları hüzünlü sesler onu öylesine üzer ki annem uyuyamaz, bu sebeple de babamın inek bakmasına izin vermedi."

Meyve sebze bahçesi, koruma amaçlı duvarla çevrilmişti. Tuğlaların karşısında, yelpaze şeklinde yetiştirilen şeftali ağacı, erik ve armut ağaçları vardı. İki adam patates, havuç, taze fasulye, pırasa yatakları ve üzeri saman kaplı çileklerin, ki hepsinin üzerine kuşlardan korumak için ağ atılmıştı, önünden yürüyerek geçtiler. Bunların ilerisinde, baharda sadece kısa bir mevsim var olan, her zaman Noel'e yetişen ve küçük taze patateslere benzeyen brüksel lahanası, karnabahar ve lahana sıraları vardı. Nane, maydanoz ve ravent yataklarına hayran kaldılar.

"Meyvelerimizden kışa saklarız, ayrıca frenk eriği ve diğer birçok meyveden reçel yaparız kış için."

Sedgwick derin bir iç çekti.

"Bu söylediklerin Cambridge'deki bekar günlerimizi çekilmez bir hâle getiriyor."

Charles eve doğru geri yöneldi. "Kız kardeşlerim artık aşağı inmişlerdir ve babamın sarı arabası da her an tıkırtılar çıkartarak gelebilir."

Yüksek tavanının mermer sütunlar ile desteklendiği çift kanatlı kütüphaneye geçtiklerinde, Sedgwick Yunanca ve Latince'nin en sevdiği klasik yazarlarının bulunduğu raflarda parmaklarını gezdirmeye başlamıştı. Bir diğer bölümdeki kitapların sırtlarında gördüğü adları yüksek sesle okudu: Chaucer, Milton, Pope, Dryden, Goldsmith, Walter Scott, Shakespeare.

"Burası modern romanlarımızın olduğu bölüm," dedi Charles camlı bölüme girmeden önceki son bölümü işaret ederek.

Sedgwick yıllardır fazlasıyla popüler olan *The Mysteries of Udolpho*'nun bir kopyasını çekip aldı.

"Bu romanların herhangi bir yararı var mı?" diye sordu, yakışıklı esmer yüzünde şaşkın bir ifade ile kaşlarını çatarak. "Ben hiçbirini okumayı başaramadım."

"Bize iyi, kötü ve vasat her nitelikte kitap gelir. Nasıl olduklarını okumadan önce asla bilemeyiz. Aileden biri Londra'ya gittiğinde, onlardan her seferinde bize iyi bir kitap getirmelerini isteriz. Bazen en kötü olanlar en eğlenceli olanlar olabiliyor. Her birimiz sırayla sesli okuma yaparız. Shropshire'ın soğuk aylarında çıtırdayan ateşin önünde harika bir eğlencedir. Annemin tarafı Wedgwood'lar her zaman birbirlerine sesli kitap okurlar. Bazen sıkıcı kısımları atlama anlamında kullandığımız, bizim 'skipibus' dediğimiz bir yöntem kullanırız."

Bitkileri ve ılık, nemli, rutubetli yosun kokusuyla kütüphanenin camlı antresine girdiler; cam tavan güneşi ve ışığı içeri alıyordu Charles'ın kız kardeşleri ünlü Profesör Adam Sedgwick ile geçirecekleri akşam için üst kattaki yatak odasının şöminesinde saçlarına maşa yapıp özenle hazırlanmışlardı.

Adamlar solaryumun içinden geçip, otuz bir yaşındaki Caroli-

ne'ın, dikkatleri üzerine toplayan çay masasına doğru yürüdüler. Her iki tarafta baldırıkara otları, zambaklar, pembe ve kırmızı sardunyalar, küçük ahşap raflarda saksı bitkileri ve pişmiş toprak saksılarda krizantemler, yıldızçiçekleri, küçük ahşap kutularda ise beyaz menekşeler vardı.

"Profesör Sedgwick, size kardeşlerimi takdim edeyim. Bu Caroline, ortadaki Susan ve bu da bizim Katty dediğimiz küçük kız kardeşim Catherine."

Sedgwick, kızların her birinin elini tuttu, başını eğdi, usule uygun hoş sözler mırıldandı.

Susan, yirmi sekiz yaşında, uzun boylu, coşkulu, ailenin değerlisi, altın güzelliğiyle babası tarafından çok sevilen tek Darwin çocuğuydu. Kızlarının otuz yaş civarında, erkeklerin ise epey sonra evlenmeleri Darwin ve Wedgwood ailelerinde temel bir kuraldı. Hiç kimse Susan'ın yirmi yaşına bekar ulaşabileceğini beklemiyordu. Shropshire'daki gençlerin yarısı ona aşıktı; hepsine eşit derecede umut verdi. Onun hakkında şöyle demesine rağmen, Charles'ın da favorisi oydu:

"Sekizinde ya da sekseninde hiç fark etmez takım elbise içindeki herhangi bir şey Susan için çantada keklik."

Susan, Sedgwick'e bir kadeh Mader şarabı getirdi ve gözlerinin içine bakarak büyüleyici bir şekilde gülümsedi.

Katty, eğlenerek Susan'ı izliyordu. Katty yirmi yaşındaydı ve Charles'a oldukça fazla benziyordu. Leonard Jenyns, Profesör Henslow'ın enişteşi, The Mount'u ziyareti sırasında Katty'i ilk gördüğünde, istemsizce haykırmıştı:

"Charles Darwin neden etek giyiyor!"

Çekici bir yüzü vardı, kabarık omuzlu beyaz bir elbise ve beyaz çorap giymişti, saçlarını öne doğru, kaşlarının hafifçe üstüne taramıştı. Dengeli, sempatik ve sakin bir kişiliği vardı. Katty, şefkatli duygudaşlığıyla iyi bir arkadaştı, ancak bir şekilde Caroline'ın coşkulu karakteri ve hayat doluluğu ile Susan'ın büyüleyici güzelliği arasında kaybolmuştu.

Caroline, Wedgwood'lar gibi uzun boylu değildi, ama hoş görünüyordu, parlayan gözleri ve parlak siyah saçları vardı. Wedgwood kuzenlerinden biri şu gözlemde bulunmuştu:

"Bir Düşes gibi görünüyor."

Charles dışında onu herkes severdi. Charles sekiz yaşındayken annesi ölünce, bu rolü üstelenen Caroline katı bir disiplin benimsemişti. Şu anda, yirmi iki yaşında bile Caroline bir odaya girdiğinde, Charles:

"Tanrım, bakalım beni şimdi neyle suçlayacak!" diye düşünürdü.

Charles, onun gerçekten azimli karakterini takdir ederdi. Shrewsbury'nin The Mount'un aşağısındaki fakir kısmı Frankland'da dört yaşın altındaki zavallı çocuklar için bir Pazar sübyan okulu kurmuştu ve burada onlara çarpım tabloları ile Tanrının Kelamı'nı öğretiyordu. Çocuklar hasta, yüzleri soluk ve kıyafetleri yetersiz idi. Caroline boş zamanlarının çoğunu sadece kitap ve ekipman için değil, aynı zamanda gıda, ilaç ve onları sıcak tutacak giysiler için para bulmaya çalışarak geçiriyordu. Darwin ailesi dışında hiç kimse onu desteklemiyordu, ancak o yine de pes etmiyor, azmediyordu.

Susan, Profesör Sedgwick'e bir kadeh daha Mader şarabı doldurdu. O da genç kadınların sağlığına kadeh kaldırdı, ardından Charles'a döndü:

"Kaya avı haftalarımıza içelim. Benimle daha uzun bir yolculuk yapmak istemediğine emin misin?"

Charles mahçup bir şekilde gülümsedi.

"İster jeoloji ister herhangi başka bir bilim için Maer Hall'daki av mevsiminin ilk günlerini kaçırmak delilik olur."

Sedgwick onu onaylayarak başını salladı.

"Ben de daha gençken, Dent'te avlandığım günlere çok önem verdiğimi söylemeliyim. Nitelikli bir jeolog olana kadar hevesli bir sporcuydum. Trinity College Woodwardian profesörlük ünvanını aldığımda bıraktım köpeklerimi ve silahımı."

"Söylesenize Profesör Sedgwick, jeolojide, sizin gibi üstün yeteneklere sahip bir adamı cezbeden şey nedir?" diye sordu Susan.

Adam Sedgwick, Susan'ın uzun, altın buklelerini, parıldayan deniz yeşili gözlerini, Susannah Wedgwood'un Dr. Robert Darwin'e çeyizinin bir parçası olarak getirdiği en zarif vazolar kadar kaymak beyazı ve deniz kabuğu pembeliğindeki ten rengini inceledi. Cevap verirken sesi derin ve yumuşaktı, ancak düşüncelerinin dallı budaklı

ve birbirine sıkı sıkıya bağlı karmaşasından daha heyecan verici değildi. Charles, Henslowlar'daki Cuma akşamı toplantılarından biliyordu ki, Profesör Sedgwick büyüleyici bir izlenim bırakmak için tüm bilgi ve becerisini ortaya koyuyordu.

"Matmazel Susan, benim iyi arkadaşım, şair Wordsworth, doğaya onunkilerden başka gözlerle bakan bilim adamlarından hoşlanmazdı. Yine de benim durumumda bir istisna yaptı ve jeolojiye bir aşk şiiri yazdı."

Adam Sedgwick yarım düzine dilden alıntı yapabilen biriydi:

Cep çekiçi ile yontandır o, kenarlarını
Öylesine bir kaya ya da çekici bir taşın, gizlenmiş
Zamanın izlerinin ardına ya da Doğanın örttüğü kabuğun...

Hayran sessizlik, ön kapının çarpmasıyla dağıldı.
"Gelgittir"dedi Caroline, kinayeli bir dokunuşla.

Charles hızla antreye, babasını karşılamaya gitti. İkisi de karşılıklı sevgilerinden emindi, özel bir samimiyet gösterisinde bulunmamışlardı ve aslında her ikisi de nasıl göstereceklerini bilmedikleri içten bir sevgi duyuyorlardı. Altmış beşinci doğum gününü önceki 30 mayısta kutlayan Dr. Robert Darwin, Shrewsbury'de ve Shropshire'ın engebeli, çamurlu yollarında hastaları ziyarete gittiği on iki saatlik bir günün ardından beklenmedik bir şey olsa bile, Charles'a neredeyse her zaman nazik davranırdı. Charles, babasıyla yaşadığı sadece bir üzücü anıyı hatırlayabiliyordu, on altı yaşında Shrewsbury'deki okuldan oradaki derslerini tamamlamadan bir yıl önce alındığı zamandı; sınıfında ne çok başarılıydı ne de zayıftı, öğretmenleri ve babası tarafından oldukça sıradan, ortalama zekânın altında bir çocuk olduğu düşünülmüştü. Ona derin bir utanç yaşatacak şekilde babası ona şöyle demişti:

"Ateş etmek, köpekler ve fare avlamaktan başka hiçbir şey umursamıyorsun. Kendin ve tüm ailen için bir utanç kaynağı olacaksın."

Charles, bu sitemi hak etmediğini düşünüyordu. Her sabah kilisede Virgil veya Homer'den kırk-elli dize ezberlerdi, klasiklere dikkatle çalışmış ve hiç kopya çekmemişti. Kasidelerini zevkle okuduğu Horace'a büyük hayranlık duyuyordu. Sadece, bir bilim adamı

değildi ve olmak gibi bir arzusu yoktu.

"Baba, haksızlık bu."

Bu olayın bir daha bahsi açılmadı. Dr. Robert Darwin, kardeşi Erasmus gibi Charles'ın da Edinburgh Üniversitesi'ndeki tıp öğrenimine başlaması gerektiğini söyledi, böylece tıpkı onun da babası ünlü Dr. Erasmus Darwin'in izinden gidip yaptığı gibi, her iki oğlan da doktor olabileceklerdi.

"Başarılı bir doktor olacaksın Charles. Tıbbi uygulamada başarının temel unsuru heyecan ve güvendir. Geçen yaz Shrewsbury'deki fakir halkın bazılarının, özellikle de çocukların ve kadınların bakımlarını üstelendiğinde güven edindin..."

Charles, babasının onu gönderdiği düzinelerce vakaya tüm belirtileri ile birlikte eksiksiz bir açıklama yazmıştı. Babası, Charles'ın her akşam ona sesli okuduğu açıklamalarının ne denli detaylı olduğunu görünce şaşırdı.

"Ayrıca reçetelediğim tozlardan karışımlar yapmak konusunda da iyi bir iş çıkardın."

Babasının Charles'ın yaptıklarını beğenmiş olması onu cesaretlendirmişti. Dr. Darwin onu tıp fakültesine gitmeye mecbur ediyordu; ama artık onun da dile getirecek bir itirazı yoktu. Belki de babası haklıydı.

Ama öyle olmadı. O sonbahar, 1825 ekiminde okula kaydoldu, kardeşi Erasmus'la Lothian Caddesi'ndeki odayı paylaşıyordu ve dokuz yüz tıp öğrencisinden biri olarak tıbbi malzemeler, kimya ve anatomi derslerine kaydoldu; ama daha başından doğası bunu reddediyordu. Ameliyat hastanesinde ameliyatlara katıldı. Biri çocuğa olmak üzere anestezisiz olarak yapılan iki ameliyat izledi ve her iki vakada da operasyon tamamlanmadan koşarak oradan uzaklaştı. Hiçbir şey onu oraya geri dönmeye ikna edemezdi.

Teori derslerinde daha şanslı olduğu söylenemezdi. Örneğin Duncan'ın, hatırlamaktan korktuğu soğuk ve karanlık kış sabahlarının sekizinde yapılan tıbbı malzemeler dersleri: bitmek bilmez her anından nefret ediyordu. Dr. Monro'nun da insan anatomisi üzerine dersleri son derece sıkıcıydı.

"Başarılı profesörümüzün kendisi de öyle," dedi Erasmus'a. "Konu

beni gerçekten de tiksindiriyor."

"O zaman Babamız gibi 'dinleyen bir doktor' olman gerekecek. Onun anatomiyi senden ya da benden daha fazla umursadığını sanmıyorum. Hastalarının sıkıntılarını ona uzun uzun anlatmalarına izin veriyor. Kadınlar ağlıyor, hayatın acımasızlığı karşısında çektikleri ıstırabı dışa vuruyorlar ve babamızın plasebolarını alıp kendilerini çok daha iyi hissediyorlar. Tabi ölenler hariç."

Charles kardeşinin yüzünü inceledi. Erasmus, tek esmer Darwin'di. Yüzünün kemik yapısını beğeniyordu, ama anlaşılan burnu, annesininki gibi, iddialı burun deliklerine ulaşamadan önce ortasından kemerlenmişti. Neredeyse çıplak kalmış kafatasını örtmek için başının üstünde kalan kaç saç teli varsa hepsini soldan sağa tarardı. Yüzündeki en güzel yer ağzıydı: neredeyse ürkek bir hassasiyeti ifade eden ince dudakları vardı. Babasının yuvarlak Shropshire çenesine sahipti, bu da onun kararlı bir karaktere sahip olduğunu düşündürürdü. Ancak, dışarıda olup bitenleri izlemekten ziyade kendi kafatasında ve göğüs kafesinde ne tür anlaşılmaz bir insanın yaşadığını keşfetmek için içe dönmüş olan yarı çekik kahverengi gözlerindeki bakışları hiç de öyle olmadığını ele verirdi.

"Ras, bana tıp eğitimi konusunda sen de çok istekli değilmişsin gibi geliyor."

"Değilim! Ha, burada bir yıl daha okuduktan sonra Christ's College'a gideceğim ve diplomamı alacağım. Peki ondan sonra?"

Charles, kendisinin bir hekim olamayacağını ikinci yılı bitmeden çok önce anlamıştı. Bunun asil bir meslek olduğunu kabul ediyordu, ancak büyükbabası ve babasının yetmiş yıldır her yerde ve iyi bir ünle bu mesleği icra etmiş olmalarına rağmen, kendinin bu mesleğe uygun olmadığını düşünüyordu. Kız kardeşlerine yazdığı mektuplarda da bu hislerinden bahsediyordu. İkinci yıldan sonra Edinburgh'a dönmeyeceği haberini verdiğinde babasıyla zor bire sürece gireceğini tahmin edebiliyordu.

1827 baharının sonunda The Mount'a döndüğü zaman babası onu soğuk karşıladı. Öğleden sonra geç vakit kütüphanede karşılaştılar.

"Tıp okumayı bırakıyorsun. Neden?"

"Ben gerçekten, gerçekten kendimi veremedim. Tıp fakültesine

gittim çünkü oraya gitmemi sen istedin."

"Hâlâ istiyorum." Dr. Darwin'in sesi hayal kırıklığı ile doluydu. "Bunun senin için bir önemi yok mu? Sen, aile geleneğine karşı mı geliyorsun?" Çok kızmıştı. "Öyleyse şimdi kararın nedir, haydi söyle bakalım?"

"Ras'ın okuduğu Cambridge'deki Christ's College'a gitmek istiyorum."

"Onu mu takip ediyorsun yoksa Cambridge'deki en eğlenceli üniversiteyi seçme peşinde misin?"

"Hayır, Baba, on sekiz yaşını geçtim ve Ras'tan oldukça bağımsızım. Christ's College'dan birkaç kişiyle tanıştım ve bana orayla ilgili söylediklerini beğendim. Lisans derecemi oradan almak istiyorum."

"Peki ne olarak mezun olacaksın, Charles?"

Charles irkildi. Açık renkli yüzü alacalı bir hâl aldı. Dr. Darwin, oğlunun eğitim ile ilgili hastalıkları için bir ilaç arıyordu.

"Bir din adamı olarak."

"İngiltere Kilisesi mi? Biz hiçbir zaman dindar bir aile olmadık. Darwinler veya Wedgwoodlar arasında, Maer'in yeni papazı olan John Ailen Wedgwood dışında bir vaiz yoktur. Ama en azından çok saygın bir meslektir."

Susannah Wedgwood, İngiltere Kilisesi'nden çok daha az tutkulu olan Üniteryenlere katılmıştı. Robert Darwin çocuklarını sadece Noel ve Paskalya'da kiliseye götürürdü. The Mount'ta dua edilmezdi, sadece zaman zaman bir kilise mensubu yemeğe geldiğinde nezaketen şükran duası yapılırdı. Ev halkından hiç kimse din ile ilgili konuşmazdı ya da bu konuda tartışmazdı. Bu, itirazsız kabul edilen tabiatın bir parçasıydı. Hiçbiri bu konuda ateşli ya da inkârcı değildi.

Charles, "Bunun onur duyabileceğim bir çağrı olduğunu düşünüyorum" dedi. "Her yaştan insanı seviyorum. Onlarla iyi anlaşıyorum. Bu özelliğimle cemaat için değerli olabilirim. Ancak lisans derecesini aldıktan sonra yapabileceğim başka meslekler de var. Hukuk, hariciye hizmeti, kamu görevi, öğretmenlik..."

"Hayır, Charles, ruhban sınıfı en iyisi."

Charles tam bir seksenlik boyuyla doğruldu; yine de gözleri babasınınkilerin beş santim altında kalıyordu.

"Tercih ettiğin buysa, din adamlığı olsun. Sana şeref sözü veriyorum. Ben vazgeçecek biri değilim, azimli biriyim. Bana inanmalısın."

Dr. Darwin'in yüzüne sıcak samimi bir gülümseme yayıldı. Ayağa kalktı, oğlunu kucakladı.

"Charles, sözünü tutacağını biliyorum. Benim izimden gitmeyecek olmanın verdiği acı biraz köreldi ve ailemizde bir din adamı olması fikri hoşuma gitti. Artık hemfikiriz. Christ's College'a gidebilirsin."

3

ERASMUS babasını "dinleyen" doktor olarak tanımladığında az bile söylemişti. Shropshire'da bu şekilde tanındığı doğru olsa da, asıl yeteneği teşhis koymadaki başarısıydı çünkü diğer doktorların gözden kaçırdığı semptomları doğru bir şekilde değerlendirebiliyordu. Bir hekim, en iyi tahmininin doğru olduğunu ancak deneyim ve sezgisel muhakemeye dayanarak varsayabilirdi. İnsan vücudunun derisinin altına, kafasının veya gövdesinin içine bakmasının hiçbir yolu yoktu. Dr. Darwin tedavi ettiği çoğu erkeğin iki katı ve kadınların da üç katı büyüklüğündeydi, görkemli gövdesi hastaya güven veriyordu. Nadiren hasta olan böylesine devasa cüsseli bir adamın hastanın sıkıntısını anlayamaması nasıl mümkün olabilirdi ki?

Ailesi için ise "konuşkan" doktordu. Karanlıkta eve geldiğinde, duşunu alır, geniş bir kanepeye yerleşir, bütün çocuklarının ve misafirlerinin, ki her zaman misafirleri olurdu ve genellikle de bu misafirler akrabaları olurdu, orada olduklarından emin olur ve sonra iki saatlik bir monolog başlatırdı. Hasta ziyaretleri sırasında çoğunlukla onları dinlediğinden konuşma ihtimali azdı. Siyaset, insan doğası, iş dünyasının karmaşıklığı ve basit doğa bilimleri onun üzerine kendine güvenle konuştuğu konulardı. İki saat süren konuşmaları, kesinlikle konudan konuya atlayan ya da iyi planlanmamış, dağınık değildi. Doktor, konuşmasını eve dönüş yolunda gösterişli sarı arabasında planlardı. Söylediği her şey mantıklı ve tezinin ana fikri ile bağlantılıydı.

Çocukları ve konukları bu çileye alışkındı, ancak Charles'ın en sevdiği Wedgwood kuzeni, Emma, bir defasında alaycı bir şekilde "İnsan akşam yemeğinden hemen önce doktorun tam iki saatlik bu

konuşmasıyla yorgun düşer" diye yorumlamıştı bu durumu. Diğerleri de çoğunlukla huzursuzlardı, ancak hiç kimse konuşmasını bölmeye cesaret edemezdi. En azından çocukları, dinlenmek, akşam yemeğinin tadını çıkarmak ve hızlı bir uykuya dalmak için babalarının bu meşakkatli performansa ihtiyaç duyduğunu biliyorlardı. Babaları bütün gün "sabırla" dinlemişti, şimdi sıra onlardaydı ve kendilerini onun monologlarına alıştıran bir kelime oyunu buldular.

Charles bunu "babasını mutlu etmek için ödenecek oldukça küçük bir bedel" olarak görüyordu. Çünkü babası yalnız hissediyor olmalıydı.

Karısı öldüğünden beri on dört yıl geçmişti. Dr. Darwin'in asla başka bir kadına ilgi duyduğu görülmemişti. Görünen o ki, babası devasa Dr. Erasmus Darwin'in aksine, o bir daha asla evlenmeyecek, hatta sevmeyecekti. Dr. Robert'in annesi olan ilk karısını kaybettikten on bir yıl sonra ve ara ara yaşadığı birkaç ilişkinin sonunda Dr. Erasmus Darwin, Derbyshire'deki en çekici dul kadına kur yapmaya başladı. Elizabeth Pole'un peşinde çok daha genç ve çekici erkekler vardı ve onu etkilemeye çalışıyorlardı. Ama kazanan Dr. Erasmus Darwin olmuştu. Ölene dek onun yedi çocuğunu büyüten ikinci karısıyla neşe içinde yirmi bir yıllık mutlu bir evlilik hayatı sürmüştü. Charles bazen, The Mount'a hükmeden bir üvey anneye sahip olmanın neye benzeyeceğini merak ediyordu. Belki Caroline ev işleri yükünün sırtından kalkmış olmasından memnun olurdu, ancak Charles babasının tekrar evlenmemesinden mutluluk duyuyordu.

Bu Charles'ın; siyah kadife elbisesi, itinayla düzenlenmiş çalışma masası, onunla yaptığı bir ya da iki yürüyüş ve ölüm döşeğinde can çekişen görüntüsü dışında pek de hatırlayamadığı annesine olan sadakatinden değildi. Hafızasındaki bu boşluk ile ilgili onu rahatsız eden tuhaf bir şey vardı. Bir erkek evlat annesini düşünmeyi sevmeliydi, özellikle de annesi Susannah Wedgwood gibi alımlı ve soylu biriyse. Annesinin bir süre yatalak kalmasına rağmen, öncesinde onunla beraber çokça vakit geçirdikleri zamanlar olmalıydı.

Annesinin tek bir sözü dışında bu dönemden hiçbir şey hatırlamıyordu:

"Eğer senden bir şey yapmanı istediysem, bu sadece senin kendi

iyiliğin içindir."

Annesi öldüğünde sekiz buçuk yaşındaydı, o güne dair sadece ağlayan babasının yanına annesinin odasına gönderilmesini hatırlayabiliyordu. Sanki dev bir süngер bunun dışındaki diğer bütün detayları yok etmiş ve onu her anıdan mahrum bırakmıştı. Bu garip durumu, kızkardeşlerinin annelerinden hiç bahsetmeyişine veya onun adını dahi anmamalarına ve babalarının da kardeşlerinin izinden gitmesine bağlıyordu. Öyle ki Robert Darwin ile yirmi bir yıl evli kalan ve ona altı çocuk veren Susannah Wedgwood, hiç yaşamamış gibiydi. Annesinin ölümünden kısa bir süre sonra Mr. Case'in okuluna gönderildiğinde, Charles'ın kaybetme duygusu bir zırhlı süvarinin cenazesine dair zihnindeki canlı görüntü ile pekişmişti. Adamın atının eyerine asılı boş botları daha dün gibi gözünün önündeydi ve mezarının başında saygı gösterisi olarak ateş eden asker dostlarının sesi kulağında yankılanıyordu.

Profesör Sedgwick, Dr. Darwin solaryumu yürürken ayağa kalktı, koltuğuna yerleşti ve bacaklarını önünde çekti. Dr. Darwin, Profesör Sedgwick'i karşıladı ve Cambridge profesörüne nezaket ve saygısından, gününün özetini bir saatle sınırladı.

Sedgwick, Dr. Robert Darwin'i bir dağ gibi görüyordu, ama kaba ya da hantal anlamında değil. Yüz kırk beş kiloluk vücudunu şaşılacak derecede hafif adımlarla taşıyordu. Çocukları, onun sesinin ayakları kadar yumuşak ve nazik olmamasına üzülüyorlardı. Geniş, öne ve arkaya eğimli kafa tasıyla dev başının her iki tarafında da kulaklarını kapatacak kadar saçı vardı. Charles daha önceki yıllarda, garip bir biçimde ince olan kaşlarının çok koyu olduğunu hatırlıyordu; şimdi ise göz kapaklarının üzerindeki hafif gölgeli kavislerdi yalnızca, geniş boşluklu gözlerine kıyasla kısaydı ve durmaksızın genişler görünen burun köprüsünden makul bir mesafede uzaktılar. Yine daha öncesinde Charles, babasının yanaklarıyla nerede ayrıldığı ayırt edilemeyecek kadar yaygın bir çeneye sahip olduğunu hatırladı; şimdi çenesi temiz beyaz kravatına dayanan gösterişli gıdısıyla birleşmişti. Güçlü bir yüzdü, herkesten yüksekte olan biteni izleyen ve saat başı haber vererek onları kontrol eden koca bir kadran gibi.

Çocuklarına üstünlük taslamak ya da cüssesiyle etrafındakilere

ağırlığını koymak amacı gütmezdi; daha ziyade Katty'nin yorumladığı gibiydi:

"Odada o kadar çok alan kaplar ki duvarlar içeriye doğru gelmiş, içerisi daralmış gibi görünür ve hatta bazen beni sıkıştırırlar."

"21 yıllık bir evlilikten sonra, anneme olan da bu muydu?" diye merak etti Charles. Ona annesinin narin ve kırılgan olduğu söylenmişti. Şimdiye kadar hiç kimse onun neden öldüğünü bilmiyordu. Onu yavaş yavaş güçten düşüren bir hastalık mıydı ya da elli iki yaşında yatağına kaçıp kabuğuna mı çekilmişti?

The Mount heybetliydi, ancak Dr. Robert Darwin'in bol kazancı veya hem kendi parası hem de karısınınki ile yaptığı sermaye yatırımları düşünüldüğünde varlıkları ile orantısız da değildi. İngiltere'nin esasen ham bardak ve süt kavanozları yapan bir yerel çömlek işletmesini şaşırtıcı dehasıyla uluslararası üne sahip bir sanat alanına çeviren kayınpederi Josiah Wedgwood, kızı Susannah'ya menkul kıymetlere ek olarak yirmi beş bin sterlin miras bırakmıştı. Josiah, diğer devasa dahi Dr. Erasmus Darwin ile bir ömür dostluk etmişti ve kızının Dr. Darwin'in oğlu ile birlikte olmasından memnuniyet duymuştu. Robert Darwin, karısının parasını güvenceli yüzde on faizli tahvillere yatırarak ve Darwin ailesi tarafından cebe atılan ve harcanan her poundun ve kuruşun titiz kayıtlarını tutarak, zeki bir iş adamı olduğunu kanıtlamıştı. Susannah öldüğünde bu yatırım oldukça büyük bir servete dönmüştü.

Darwinler, ilk çocukları olan Marianne ile 1800'lerin başında Shrewsbury'deki Crescent'tan The Mount'a taşınmıştı. Charles, dokuz yıl sonra orada doğdu. The Mount'u inşa ederken, Dr. Robert Darwin kendi Falstaffvari yapısına denk bir peyzaj tasarladı. Hem bedeni hem de evi oldukça işine yaramıştı çünkü bu ikisinin bileşimi hastalara güven aşılayarak iyileşmelerine katkı sunuyordu. O vakitler bir doktorun elinde kanatma ve ilaç verme dışında pek az tedavi seçeneği olduğunu düşününce bu bir avantajdı.

Uzun süredir uşakları olan Edward, giydiği solgun siyah uzun kuyruklu ceketi, beyaz kolalı gömleği, "yeleği" ve siyah papyonunun üzerine düşen sivri yakası, siyah pantolonu ve beyaz çoraplarıyla solar-

yumun girişinde ortaya çıktı. Akşam yemeğini duyururken, büyümesine yardım ettiği Charles'a neredeyse belli belirsiz bir göz kırptı.

Her biri on ikiye bölünmüş, tavan yüksekliğindeki geniş pencereleriyle yemek odası, Darwin korusuna, Severn Nehri ve ötesindeki yemyeşil verimli çayırlara bakıyordu. Charles ve Katty salonun karşısındaki çocukların karargahında çıraklıklarını tamamlayıp masadaki yetişkinlerin arasına kabul edildiklerinden beri, Charles, otuz fit uzunluğunda ve on sekiz fit genişliğindeki bu havadar, ferah odada yemek yemekten zevk alıyordu. Odaya, güçlü pençe bacakları olan kırmızıya çalan kahverengi maun masayı parlatmak için kullanılan balmumunun hoş kokosu nüfuz etmişti. Artık yıpranmış olan Türk kiliminin olduğu parke zemine ayaklarının bastığı anda Charles çocukluktan olgunluğa geçiş yapmıştı.

Dr. Robert Darwin masanın başındaki, Şam kumaşıyla döşenmiş geniş bir sandalyede davete ev sahipliği ediyordu. Caroline, Profesör Sedgwick'i Dr. Darwin'in sağına, Susan'ın yanına ve Katy'nin tam karşısına gelecek şekilde oturttu. Caroline ve Charles, sırtı iki basamaklı Chippendale tarzı sandalyeye oturdular. Bu, diğer konukların olmadığı nadir kutlamalardan biriydi: ne akrabalar, ne arkadaşlar, ne de iki haftalık ya da aylık ziyaret için arabalarıyla yirmi - otuz mil yol gelen komşular vardı.

"Sofra yeterince kalabalık görünmüyor," diye mırıldandı Charles.

"Ama oda öyle değil," diye cevapladı Caroline. "Uzun zamandır gereğinden fazla mobilyayla kuşatıldığımızı hissediyorum. Hatırlarsın, Dr. Johnson 'Doğa, boşluğu kabul etmez,' demişti. Babamın felsefesi de bu."

Yine maundan olan uzun kıvrımlı büfelerin ön kısımları kavisliydi ve sırt kısımlarında aynalar vardı. Kırmızı ve beyaz şarap karafları servise hazırdı. Ailenin Wedgwood çinileri, vitrinin açık raflarında sergilenmekteydi. Her iki taraftaki dolaplarda gümüş servis kaseleri ve tepsileri vardı. Masaya beyaz Şam kumaşından bir örtü serilmiş, peçeteler gösterişli bir yelpaze şeklinde katlanmış ve servis tabaklarının üzerine yerletirilmişti.

Charles'ın yatak odası The Mount'un, ırmağın derinlerine gömülmüş Kuzey Galler'e giden yola ve öndeki çimenliğe tepeden

bakan güney tarafında olduğu için, şimdi kuzeye bakan bir yemek sandalyesine oturmayı hak etmişti; böylece bir günlük otlamanın ardından geniş gölgeli ağaçların altında dinlenen Hereford domuzlarıyla birlikte, akıp giden Severn Nehrini ve ötesindeki yeşil çayırları izleyebilirdi.

Adam Sedgwick yediği yemeğin karşılığını vermiş olmayı severdi:

"Bir keresinde, kırsalda çalışırken, benim için kazı yapan bir köylünün evine misafir oldum. Şömine rafında farklı taşlar vardı. 'Herhalde bu taşların değerli olduklarını düşünmüyorsun değil mi?' diye sordum. 'Hayır,' diye cevapladı köylü, 'Bir Cambridge profesörünün atının heybesine ne yükleyeceğini göstermek için onları orada tutarım!' "

"Benim tıp alanında ilerlememi babam istedi," dedi Robert Darwin; "sizi jeolojiye kim yönlendirdi?"

"Kendim. Hukuk okumayı gerçekten istedim ama bakmam gereken bir babam ve iki küçük kardeşim vardı, bu yüzden Trinity'de matematik alanında öğretmenlik yapmaya başladım. Matematikte hiçbir özgünlüğüm yoktu, monotondum. Öğrencilerim de öyleydi, hiçbiri bu derse istekli değildi. Sonuç olarak sağlığım bozuldu. Ofiste oturulan işlerin benim için uygun olmadığını fark ettim; her yıl birkaç ay açık havada kalmamı sağlayacak bir meslek aradım. Jeoloji profesörlüğüne aday oldum. Ve jeoloji bana bunu ziyadesiyle sağladı."

Sedgwick'in gözleri parladı.

"Barut rengi kireç topraklara gömülmüş bütün bir balık fosili, *Palaeothrissum macrocephalum*, bulmanın heyecanını hayal edebiliyor musunuz? Ya da taş oluşumlarını inceleyip aşağı doğru dizilimlerini keşfetmenin: kırmızı, kireçli toprak ve alçıtaşı, kırmızı kumtaşı, ince tabakalı kireçtaşı, daha aşağıdaki kırmızı kireçli toprak ve alçıtaşı, sarı renkli magnezyum kireç taşı. Her tabaka oraya nasıl geldi ve serildi? Her katman kaç yaşındadır? Tanrı, tüm bu farklı mineralleri oluşturmak için hangi kimyasal kombinasyonları kullandı? Jeoloji alanında çalışan biri sürekli bir huşu ve hayranlık içerisindedir. O kadar ki kendimi çekiçlerin şövalyesi olarak görüyorum!"

Charles, kendinin ve diğer çocukların çoğunun doğumundan beri bu aileyle yaşayan eski dadısı Nancy'nin bakışlarını yakaladı.

Kadın, kilerden servisi takip ediyordu; şık beyaz şapkaları ve gıcır gıcır beyaz önlükleri içinde iki genç hizmetçi kız mutfakta Annie'den aldıklarını servis ediyordu. Geniş kenarlı tabaklarda servis edilen kremalı mantar çorbası, ardından aromatik kazlı turta, ardından da bölünmüş servis tabaklarında taze sebzeler ve pişmiş, haşlanmış ve kızartılmış olmak üzere üç çeşit patates servis ediliyordu. Turşu, pişmiş meyve ve tuzlu yiyecekler vardı. Dr. Darwin'in yemek masasında gecikmeye yer yoktu; yemek rastgele ikram edilmezdi.

Sedgwick, "Darwin, Shrewsbury'deki jeolojik keşiflerinde neler bulduğunu anlat bana," dedi.

Charles büfenin üzerindeki deniz kabuğunu işaret etti.

"İşçilerden biri kuyuda bulduğu bu aşınmış tropikal helezonik deniz kabuğunu bana getirdiğinde bu yakınlarda eski bir kuyuda çalışıyordum. Onu satın almaya çalıştığım ilk seferde satmayı reddetti, ki bu da beni onu gerçekten kuyuda bulduğuna ikna etti. Profesör Sedgwick, sipirize kavisli tropikal bir kabuğun bizim mağarada ne işi var ki?"

"Birisi onu oraya atmıştı," diye yanıtladı Sedgwick düşünmeden.

Charles şaşkına döndü.

"Profesör, İngiltere'nin ortasında yüzeye yakın bir yerde tropik bir kabuk bulunması kadar harika bir gerçekten keyif almamanız beni düpedüz şaşkınlığa uğrattı."

Sedgwick'in koyu siyah kaşları çatılmıştı.

"Eğer kabuk gerçekten kuyuya atılmış olsaydı, bu jeoloji için en büyük talihsizlik olurdu. İngiltere'nin iç eyaletlerinin dış katmanları hakkında bildiklerimizin hepsini çürütürdü. Sevgili Darwin, bilim, gerçekleri gruplandırmaya dayanır ki böylelikle geçerli kanunlar veya sonuçlar çıkartabilsin."

Charles büyüklerine nadiren karşı çıkardı, ancak ailesinin önünde küçük düşürülmesine biraz alınmıştı.

"Eminim ki haklısınız Profesör. Ama yine de babamla birlikte hastalara bakmak için gittiğim muhitteki birkaç kır evinin şömine tablasını zihnimde canlandırabiliyorum. Birçoğu süsleme olarak kullandıkları benzer kabuklara sahiptir. Bunların hepsini kır evlerinin kapı önlerine birilerinin düşürdüğünü varsayamayız. Bunların

tropikal kuşaktan gemilerle getirildikleri uzak ihtimalinde bile, bu köylüler bunlardan bir tane satın almak için asla bir kuruş bile harcamayacaklardır."

Sedgwick ruhsuz bir şekilde gülümsedi

"Üstüne alınma, bütün öğrenciler hata yapar. Bilhassa da ben! Çalışma hayatım boyunca, dünya yüzeyinde gördüğümüz tüm değişikliklerin sebebinin tek bir büyük sel, yani Nuh tufanı, olduğuna inandım durdum. Hatta 1825'te, dünyanın doğa tarihinde nispeten yakın bir dönemde yaşanmış tek bir büyük tufan felaketi gerçeğini destekleyen bir makale bile yayınladım."

Charles'ın babası ve kızkardeşleri başlarını sallayarak onayladılar. Kutsal Kitap, Yaratılış Bölüm 6 şöyle demiyor muydu: "RAB baktı, yeryüzünde insanın yaptığı kötülük çok, insanın aklı fikri hep kötülükte... Yarattığım insanları, hayvanları, sürüngenleri, kuşları yeryüzünden silip atacağım, yok edeceğim. Çünkü onları var ettiğime pişman oldum..."

Sadece Charles başını sallamıyordu, çünkü Profesör Henslow'dan, Adam Sedgwick'in akranlarının birçoğundan önce attığı neredeyse devrimsel nitelikteki yeni adımını öğrenmişti.

Sedgwick devam etti. "Geçen şubat, Jeoloji Derneği başkanlığından istifa edince, yöntemlerimin yanlışlığını itiraf ettim. Ben muhakemelerimi keşfettiğim organik kalıntılara değil, İncil'de ifade edilen yerleşmiş hükümlere dayandırmıştım. Artık tek bir tufan olmadığını, kaya katmanlarımızı ve onların kimyasal yapılarını oluşturan dünya yüzeyindeki bir değil bir dizi değişiklikler ve felaketlerin gerçekleştiğini kabul ediyorum."

Zekâsı, hayranlarının fark etmesine izin verdiğinden daha keskin olan Susan, sordu:

"Bu yıkıcı değişimlere hangi güç neden oldu Profesör Sedgwick?"

Sedgwick, bir dönem hatalı olduğunu dünyanın huzurunda söyleyerek dürüstlük gömleğini giymeyi hak ettiğini hissediyordu:

"Matmazel Susan, açıkçası bunun cevabını bilmiyorum."

Annie'nin tatlısı servis edildi: yumurta, krema, gül suyu ve dövülerek toz hâline getirilmiş somun şekeri ile yapılıp ateşli fırında pişirilmiş küçük ince kekler. Adam Sedgwick bunlardan tam bir düzine

yedi çünkü her biri damağını şenlendiren keyifli lezzetlerdi.

"Darwin, önümüzdeki üç haftada tadacağımız tek nefis yiyecek bu," dedi.

Ertesi sabah erkekler ilk ışıkla kalktı. Charles'ın babasının, The Mount'un dik yokuşundaki ağaçların arasından aşağı Severn nehrinin kıyısına ve ardından bir ya da iki mil kadar nehir boyunca, Shrewsbury'de "Doktorun Yürüyüşü" olarak bilinen sağlık yürüyüşünü yapması gerekiyordu. Charles ve Profesör Sedgwick at arabasını yüklemiş, yola çıkmaya hazırdılar. Dr. Darwin döndüğünde, üç adam muhteşem kallavi bir kahvaltı yaptı, hiçbiri geceye kadar bir daha yemek yiyemeyecekti. Dr. Darwin, oğluna hoşçakal dedi ve ekledi:

"Charles, Tanrı aşkına kendine dikkat et. Sedgwick'in şafak sökümünden hava kararana kadar keçi gibi dağlara tırmanmasıyla ünlü olduğunu bana sen anlattın. Kendini aşırı derecede yorup sağlığına zarar verme."

Charles, babasının kaygılanmasından etkilendi mi yoksa daha ziyade buna şaşırdı mı bilmiyordu. İlk gençlik yıllarından beri tek başına bütün gün süren yürüyüşlere çıkardı. Yüksek sesle yanıtladı:

"Baba, ben nefes alıp vermek gibi tırmanır ve toplarım."

4

BU, kesinlikle Charles'ın, aile tatillerini geçirmeyi sevdikleri komşu Kuzey Galler'e ilk ziyareti değildi. Dört yaşındayken, Abergele yakınlarında üç haftayı deniz banyosu yaparak geçirmişti; o günlere dair en net anısı arabalarıyla geniş bir fiyorttan karşıya geçerken etraflarını saran beyaz köpük köpük suya karşı hissettiği korkuydu. On yaşındayken üç haftalığına Towyn'e, Barmouth'un güneyine, tekrar gitmişti. Sedgwick'in arabası şehrin dışına doğru yol aldıkça, martı ve karabatakların rastgele düzensiz bir rotada evlerine doğru yol almalarını izleyerek sahil boyu yürüdüğü rüzgârlı bir günün akşamını hatırlıyordu. Ertesi sene, Erasmus'la at sırtında Kuzey Galler'deki en dikkat çekici şelale olan Pistle Rhaiadr'a bir gezinti yapmışlardı. Balıkların şelaleden atlayabilmesi karşısında yaşadığı şaşkınlığını hatırladı. On yedi yaşındayken iki arkadaşıyla Kuzey Galler'de yürüyüş turuna çıkmıştı.

Arkadaşlarından biri Shrewsbury Kraliyet Parasız Orta Öğretim Okulu'nun yeni atanmış stajyer öğretmeni Nathan Hubbersty'di. Sırtlarında taşıdıkları ağır çantalara rağmen üç genç adam günde otuz mil katetmişlerdi. O yaz bitiminde kızkardeşi Caroline ile Bala'da biten bir başka gezintiye çıkmıştı, yine at sırtında. Dr. Darwin, temiz kıyafetlerinin olduğu heybe ile birlikte bir hizmetkar göndermişti.

Kuzey Galler sınırına yirmi mil ya var ya yoktu. Yaz güneşi, iç içe geçmiş çalılık çitleriyle ayrılmış yemyeşil tarlaların üzerinde yükseliyordu. Yol, alıçla kaplı ahşap korkuluklarla belirlenmişti. Çayırlardaki ağaçların çok azı sökülmüştü; yüzleri beyaz birer maske takmış gibi duran Hereford sığırlarına gölgelik oluyorlardı. Arazinin kayalık tabanının üzerinde sadece dört beş inçlik tarım toprağı vardı, ama bu havuç, brüksel lahanası, bezelye ve lahana çifçiliği için yeterliydi. Evler, yeryüzünün kimyasalları tarafından pas rengine boyanmış doğal tuğladandı. Ön kapılara giden yollar pembe çiçekli ormangülü ile bezenmişti. Sığırları her gün farklı bir alanda otlatmak, tarlaların devamlı değişimine olanak sağlıyordu.

Her yer, doğanın sunduğu cömert bir armağan olan çimen ile kaplıydı, asla yeniden tohumlanmadan kendiliğinden yetişirdi. Sedgwick şu yorumda bulundu:

"Kalp ağrısını hafifleten bir şey var şu birbirinin peşi sıra zarif bir şekilde yükselip alçalan tepelerde."

Charles, etrafındaki muhteşem İngiliz arazisi manzarasına bakakaldı.

"Yeşil, tüm renklerin içinde en huzurlu ve doyurucu olanı. Sizce kaç farklı renk tonunu görebiliyoruzdur?"

"Bir defasında yüze kadar saydım ve bıraktım," diye yanıtladı Sedgwick. "Haklısın, yeşil, hayatın kementindeki düğümleri çözebilecek bir renk. Mavi daha soğuk, kırmızı daha ihtilaflı, sarı ise çelişkilidir..." Ardından aynı ses tonuyla ekledi; "Ben bütün boş zamanlarımı ağır ağır dünyanın dağlarına çıkarak geçiriyorum. Benimle sert zirvelere tırmanan bir kadın görüyor musun?"

Sedgwick'in alaca kır renkli kısrağı, sabahın erken saatlerindeki temiz havayı sevmişti ve yirmi kilometre zahmetsizce yavaş ve sakin ilerledi. Sınırın ötesinde arazi değişmiş, tepelik olmuştu; çimenler ve

yapraklar daha seyrekleşmişti, evler daha küçüktü ve çevreden izole bir şekilde bir araya toplanmıştı. Sedgwick, ilk ilginç kaya çıkıntısını gördü. At arabasından aşağı atladı, atı bir ağaç gövdesine bağladı ve ağır deri çantasını sırtlandı.

"Numune çantanı al, Darwin. Kayaları yürüyerek tanımlayabilecek kadar küçük bir alan. Bizim işimiz, bütün bir bölgeyi tanımlamak, dağlara tırmanmak ve gözümüzün görebildiği her katmanın izini sürmektir. İnsanı yetenekli bir jeoloji gözlemcisi yapan şey, jeolojik bir ortamın bütün özelliklerini anlama kabiliyetidir."

Coşkusu kelimenin tam anlamıyla vücudundan dışarı fışkırıyordu.

"Not defterini çıkart. Hatasız gözlemlere ve rakamlara ihtiyacımız olacak. Kaya üzerindeki bitki örtüsünü not et, bu altlarda yer alan katmanların yapısını ortaya çıkaracaktır. Numunelerini numaralandırdığından ve ne ifade etiğini notlarına doğru kaydettiğinden emin ol. Kendine anlaşılır ipuçları not etmelisin ki bu gece bulgularının tam bir açıklamasını yazabilir ve kesin haritalarını çizebilirsin. Hiçbir şeyi hafızana bırakma."

Kuzey Galler'deki ilk durakları olan Llangollen'e daha katetmeleri gereken yedi kilometrelik mesafeleri vardı, ancak jeolojik tabakalar o kadar etkileyiciydi ki gece karanlığı çökene kadar deri torbalarına kaya numuneleri doldurdular. Her biri, çekiçlerinin keskin çelik noktasını kullanarak numuneleri ana kayadan ayırdı. Charles çocukça içten bir sevinçle havalara uçuyordu:

"Çekicimin verdiği hissi seviyorum. Ahşap sapını sıkıca avucumun içine yerleştirip, özellikle de tam olarak kavramak için başparmağımı çelik baş kısmının arkasına uzattığımda. Bir adamın çekicinin nasıl onun en yakın müttefiki hâline gelebildiğini anlayabiliyorum; tıpkı kolunun doğal bir uzantısı gibi."

Galler tepeleri deniz dalgaları gibi geri çekiliyordu. Kuzey Galler sert, çoğunlukla değişken bir iklime sahipti; öyle ki tek bir gün içerisinde insan sulu kar, kar yağışını görüp, dondurucu rüzgârlar ile dövülüp, ardından aniden parlak altın sarısı güneş altında ısınabilirdi. Dikdörtgen şeklinde iyice sıkıştırılmış saman yığınlarıyla dolu düz tarlalar vardı; samanlar bitmek bilmez yağmurlara karşı koruyucu bir çatı altında saklanırdı. Öğleden sonra olduğunda, artık kızgın kül rengi

bulutlarla kaplı bir gökyüzünün altında yolculuk yapmaktaydılar.

Alacakaranlık olduğunda Hand'e gelmişlerdi, at yıkanmış, kurumuş ve yulafla samandan oluşan akşam yemeğini yemişti. Charles ve Profesör Sedgwick akşam yemeği için ufuktaki dağlara bakan açık bir verandaya kuruldular. Hancının karısı, onlara biftek ve ciğerli turta, yörenin sebzelerinden, pilav ve kuru üzümlü puding servis etti ve tümünü kalaylı kupalardaki birayla mideye indirdiler.

Charles, Sedgwick'in aynı anda hem düzgün bir şekilde yemeğini yiyip hem de konuşmasını sürdürüyor olmasına hayran kalmıştı; ne tek bir parça sığır etinden geri kalıyor ne de tek bir heceyi karıştırıyordu. Charles, masada babasına ayak uydurmak için eğitilmişti. En sevdiği öğün her daim kahvaltı olmuştu ve Christ's College'da olduğu yıllar boyunca kahvaltısını odasında kuzeni ve arkadaşı olan William Darwin Fox ile yapmıştı. Charles, onu kandırıp pirzola veya biftek, bira, kahve ya da çikolatalı çörekler ile geri dönmek üzere kolejin mutfağına gönderirdi. Yemekhanedeki büyük öğle yemekleri ve hafif akşam yemekleri, onlar gibi şen şakrak gruplar için bile, oldukça sessiz, ciddi olaylardı. Charles yemeğini kahkahalar ve yüksek alkollü içkiler eşliğinde yemeyi severdi; bu sindirim için de faydalıydı. Koyun eti yemekhanede akşam duasından sonra servis edilirdi ve şapeldeki *Nunc Dimittis* midede biraz daha uzun kalırdı.

O bölgenin ordu donatım malzemelerinin teknik ressamı olan ve yüzey haritaları ile civardaki sert kayalı yokuşlar, taş ocakları ve de o çevrede "yabani kaya" olarak bilinen kaya hakkında onlara bilgi veren Robert Dawson kahve içerken onlara katıldı. İkili erken ayrıldı. Sedgwick, gıcırdayan antik merdivenleri tırmanırken mırıldandı.

"Son bir öğüt: uyumaya gitmeden önce bugün aldığın notlarını düzenle."

Ufacık bir penceresi olan küçük yatak odasına girdiğinde Charles, şifonyerin yıpranmış gövdesinin üzerinde duran mumu yaktı, soyundu, hancının getirmiş olduğu soğuk su küvetinde ayakta süngerle silindi. Kurulanıp yatma tişörtünü giyen Charles düşüncelere daldı:

"Bu eğitim, tatil gezilerinde bizzat kendi merakımı gidermek dışında küçük bir taşra papazının yardımcısı olarak bir işime yaramayacak."

Mum ışığında doyurucu bir kahvaltı yaptılar ve şafak vakti kısrak getirildi, macerayı tahmin edercesine soğuk havayı kokluyordu. Yola çıkmalarının üzerinden çok geçmemişti ki bir fırtınaya yakalandılar. Sedgwick şikâyetlendi:

"Havanın Hükümdarı öyle istiyor diye bu fırtınada boğulacağız. Gri kumtaşı tepeler bulutlarla kaplı, durum böyleyken hiç değilse Clwyd Vadisi'ni geçip mezozoikler arasında biraz çalışma yapabiliriz."

Hareket hâlindeki at arabalarından yolun farklı bölümlerinde dilivium yatakları gözlemlediler. Kaya katmanları renk ya da form değiştirdiğinde, çekiç ve deri çantalarıyla arabadan inip, tepelerin yamaçlarına, bazen de zirveye tırmandılar.

Charles'ın Profesör Jameson'un Edinburgh Üniversitesi'ndeki jeoloji derslerinden nefret ettiği gerçeğine rağmen, Jameson'un anlattığı bazı bilgiler, on altı yaşındaki bir gencin kafatasından içeri nüfuz etmeyi başarmıştı. Charles'a ayrıca Profesör Henslow da mineraloji ve jeoloji konusunda temel bir eğitim vermişti. Fakat şimdi bir ustanın ellerindeydi, çünkü *Principles of Geology* adlı devrimsel nitelikteki kitabı yakın zamanda basılan Charles Lyell ile birlikte Adam Sedgwick de İngiltere'nin en saygın ve bilgili jeologlarından ve hocalarından biriydi.

"Topladığın kaya numuneleri neredeyse yumruğun kadar büyük olmalı. Her zaman yeryüzüne çıkan kayanın kendisine git, yerdeki herhangi bir taşı alma. O taşın oraya nasıl geldiğini asla bilemezsin; aşınmış ve de mineralleri değişmiş olabilir."

Charles, en önemli dersin, jeolojistin vazgeçilmez iki aracı nasıl kullanılacağı olduğunu anladı. Bunlardan biri "pusula yönü" ya da bir kaya oluşumunun açığa çıkış yönü; diğeri ise "eğim" yani kayanın zemine iniş açısıydı. Bu iki önemli bilgi, yüzeydeki kaya oluşumlarının boyutunu ve gözle görünür hataları gösterecek bir haritanın çizimi için esas gerekli olan şeydi. Bu gözlemlerle üzerinde durdukları toprağın altındaki oluşumları gösterecek bir profil çizebilirdi.

Her tepenin zirvesinde Sedgwick, Charles'a uzaktan kaya yataklarının izini nasıl süreceğini ve her oluşumun bitişik kaya kütleleri ya da dağ oluşumları ile olan yol gösterici ilişkisini açıkladı.

"Bir jeolog, toprağın üstünde durup, kaya numunelerimizi test

ederek taşın hangi minerallerden oluştuğunu söyleyebilir: silisli toprakla sağlamlaştırılmış sert kumtaşı, yumuşak kireç taşı, üst dişetinden çıkan dişler gibi görünen kompakt kristaller. Büyük kaya oluşumlarının, tepelerin ve dağların yapısal bir birliği olmadığı, ancak bin yılı aşkın sürede, farklı türlerde ve kalınlıkta birbiri ardına dizilen yüzlerce ince katmandan oluştukları şaşırtıcı gerçeğiyle karşı karşıyayız. Neden? Belki sel veya deprem, belki de volkanik patlama, Tanrı'nın neden olduğu, dünya kabuğunu gözle görünür şekilde ve kasıtlı olarak değiştirdiği bir felaket.

"Eğer Tanrı dünyayı en başta yaratabildiyse, onu her an seçtiği herhangi bir biçimde yeniden yaratabilir. O'nun yaptığı da bu zaten. Bizim görevimiz, Tanrı'nın yarattığı ilk veya en eski kayaya ulaşmak ve onun kimyasal özünü ve yapısını incelemektir: onun toprağa düştüğü açı ve oluşumların pusula yönü. Kuzey Galler'de boğuşacak çok sayıda ana kaya var. Evet, boğuşmak... Sahadaki jeoloji aşırı derecede fiziksel. Sıradağlar ile mücadele ederken her akşam şişmiş diz ve ayak bilekleriyle dönme sebebim budur."

"Bu yarışın kazananı kim, Profesör?"

Sedgwick yüzünü buruşturdu.

"Dağ! Azametli yüksekliklerini ölçebiliriz ve onu fethettiğimizi söyleyebiliriz. Ondan ayırdığımız parçalarını laboratuara götürebilir, içeriğini belirlemek için hamlaç ve ispirto lambası kullanabiliriz. Bu yolla mevcut insan bilgisine özenle eklemeler yaparız. Ama Tanrı sıra dağları oluşturmayı nasıl başardı, işte bunu asla bilemeyeceğiz. Bilginin, ya da istersen sen bilimin de, imgesini ortaya çıkarmak için çekicimizi kullanmakla yetinmek zorundayız."

Ruthin'e giderken yolda, aralıklı yağan sağanak yüzünden sırılsıklam oldular. Valle Crucis Manastırı'nı geçtiler, ancak yalnızca kilise değil manastırın harap olmuş kalıntıları da hiçbir koruma altında değildi. İki adam bir süre etrafta kazı yaptılar, çünkü manastır Kuzey Galler'in en güzel harabesi olarak biliniyordu. Oradan ayrıldıklarında, Charles, eğim ve pusula yönü ile ilgili bir dizi ölçüm gerçekleştirdiği kıyıya geçti. Dilivium yataklarının olduğu yere ilerlerken Charles şunları söyledi:

"Bunlar Shropshire'da incelediklerime çok benziyor, ancak onla-

rın içlerinde kum yoktu."

"Muhtemelen aşınmış büyük volkanik siyah taşlarla karıştırılıyorlar."

Heybetli ve dik kireçtaşı kayalığının ötesinde, çok daha yumuşak kil taşı yamaçlarına rastladılar. Grovak, koyu renkli kumtaşı, koyu yeşil katırtırnağı, funda ve eğrelti otuyla kaplıydı; kalker ya çıplaktı ya da çok daha parlak yeşil bitkilerle kaplıydı. Yolun aşağısında, deniz tarağı kabuğu şeklinde organik kalıntıların olduğu bir arduaz taş ocağında durdular ve numuneler topladılar. Dafarn Dywyrch'in ötesinde, siyah bitümlü kireçtaşına rastladılar ve onun içinde organik kalıntıların yanı sıra damarlı bir kuvars keşfettiler. Sedgwick söyle yorumladı:

"Bu kayaçların renginin bu kadar koyu olmasının sebebi organik tortudur. Kireçtaşı normalde açık krem renkli bir kayadır."

Charles, o akşam Ruthin'de bulunan Cross Keys Inn'deki akşam yemeğinden hemen sonra kendisini mazur görmelerini isteyerek odasına çekildi ve küçücük masada yazmaya başladı:

> Ayın 6'sı Cumartesi, Valle of Crucis vadisi. Manastıra bakan kıyı, düzenli aralıklarla beliren ve K-KB'ya bakarak, K-KD'ya 25° dalan kil şistinden oluşuyor. Yolun farklı bölümlerinde dilivium yatakları gözlemledim. Shropshire'a çok benziyor, sadece kum yok.

Pazar sabahı birlikte kiliseye gittiler. Profesör Henslow gibi, Sedgwick de son derece dindar bir adamdı; ilahiye ve dualara zevkle eşlik etti.

"Tanrı'nın onu duyduğundan emin olmak istiyor" diye düşündü Charles.

Ruthin'den Denbigh'in on iki kilometre içine doğru yaptıkları acelesiz sakin yolculuklarında yeni kırmızı kumtaşı sahasından geçtiler. Charles, Sedgwick'in not almadığını veya numune toplamadığını farketti ve bu durum ona ilginç geldi. Dostça ona takıldı:

"Ve Tanrı yapmakta olduğu işi yedinci günde bitirdi ve o gün işi bırakıp dinlendi. Ve yedinci günü kutsadı ve kutsallaştırdı."

Sedgwick güldü.

"Tanrı romatizmama iyi gelir. Eklemlerim asla dini tatil günü Pazarları şişmez."

Geceyi Denbigh'deki Crown'da geçirdikten sonra sahadaki dördüncü günlerinde, üstleri yaklaşık yirmi yedi metre kazılmış iki mağaraya rast geldiler. Bazı kemikler ve mükemmel muhafaza edilmiş bir diş buldular.

"Bir gergedan olduğunu tahmin ediyorum," diye yorumladı Sedgwick.

"Gergedan dişinin bu kadar uzakta kuzeyde ne işi var, efendim?"

"Onu buraya birinin düşürdüğünü söyleyebilirim, Shrewsbury'deki çakıl yatağında senin bulduğun helezoni deniz kabuğunu bıraktıkları gibi, ama onu Cambridge'e götürüp fosil uzmanlarının çözümlemesini sağlayacağım."

Charles jeolojik çekiç kazısından büyük zevk alıyordu. Kayadan çok hassas ve ince bir katman almak istediğinde, baş parmağını çekicin kıvrılan sivri ucunun altına oturtarak elini çelik boyunca yukarı kaydırır ve en yumuşak kumtaşından en uçtaki granitlere kadar numuneler elde ederdi. İnsan, çekiciyle kayanın üzerinde kuzeni Emma Wedgwood'un Mozart'ın *Resta o Cara*'sını klavyede çaldığı bütün incelik ve hassasiyetle oynatabilir.

O gün ilerleyen saatlerde Profesör Sedgwick, Charles'a ona mesafeli ama paralel bir doğrultuda kendi başına gitmesini söylediğinde Charles şaşırdı.

"Numuneleri geri getir ve tabakalaşmaları harita üzerinde işaretle."

"Yeteri kadar eğitim aldım mı, Profesör? Daha sadece..."

Sedgwick, onun yakınmasını duymazdan geldi.

"Anlamlı ölçekte örneklem alanlarından, kaya yatağının yüzeyden çıktığı yöne dik açılardan düz traversler* istiyorum. Kısacası, çıkıntıların üzerinde doğru bir açıyla ilerle. Bir araştırma yapmak için dağlara tırmanırken yukarı çıkarken tamamen bir tarafından tırman ve aşağı dönerken de tamamen diğer tarafından in. Kaya oluşumları üç boyutludur; çalışmalarımız bize hangisinin en eskisi olduğunu ve dağ oluşumu sürecinde nasıl deforme oldukları veya dağıldıkları hakkında bilgi verebilir."

* Travers: Yerküre üzerindeki noktalar arasındaki hatların uzunluğunun veya yönlerinin sahra ölçümleriyle veya sahra ölçümlemelerinden elde edildiği ve noktaların mevkilerinin belirlenmesinde kullanıldığı bir yer ölçme metodu. çev.

Sedgwick'in bir süre yalnız kalmak istediğine dair içini kemiren şu his olmasa, ona bu denli güvenilmesi Charles için tam anlamıyla baş döndürücü bir deneyim olurdu.

St. Asaph'ta ayrıldılar. Sedgwick, Conway'a doğrudan giden yoldan, Charles ise Bettws-yn-Rhos, Colwyn Körfezi, Little Ormes Head'i geçerek Kuzey Galler'in tepesine kestirme giden, patikadan hâllice dolambaçlı bir yoldan gitti. Yol boyunca sadece hafif bir akşam yemeği yedi ve bir handa yattı. Ertesi gün Conway'de körfezdeki Bull and Harp'ta buluştular. Akşam yemeğinden sonra Sedgwick Charles'ın notlarını okudu.

Ertesi sabah gizemli bir şekilde kaybolan toprak çukurlarını arayarak iki üç kilometre yürüdükten sonra, kasvetli bir hâlde sessiz sedasız yürüyen Sedgwick birden patladı:

"Darwin, hana dönmeliyim. Eminim o lanet olası alçak, o garson yani, oda hizmetçisine vermek üzere kendisine emanet ettiğim altı peniyi oda görevlisi kadına vermemiştir!"

"Sevgili Hocam, garsonun hainlik yaptığından şüphelenmeniz için hiçbir neden yok."

Sedgwick'in gözleri açıldı.

"Sence yok mu? Çok iyi, senin bu konudaki fikrini dikkate alacağım. Hadi yolumuza devam edelim."

Charles inanmayarak şaşkınlık içinde başını sallıyordu.

"Zavallı adam, kederli biri. Mükemmel bir hafızaya sahip nazik, neşeli bir insan ve Hollanda peyzaj resimlerinde olduğu kadar müzik ve edebiyatta da uzmandır. Yüceliğin tam anlamıyla bir çingene bohçası olduğunu kim tahmin edebilirdi?"

Gördüğü her şeyin eskizini yaptı: St. Asaph'ın, kaya katmanlarının doğa kuvvetleri tarafından altüst edildiği manzarası; not defterine, dik kayanın kırmızı renginin oluşum nedeni olarak kayanın kendisindeki paslı-demir rengi kil katmanlarını işaret eden bir not yazmıştı. Doğru bilimsel çizimler yapma konusunda eğitimsiz olduğu için üzüldü.

Conway nehrini geçtiler, Penmaenmawr ve Llanerchymedd gibi Charles'ın telaffuz etmekte zorlandığı bir ismi olan Llansantffraid'e tırmandılar.

"Bu dilin becerikli bir şakacı tarafından icat edildiğini düşünüyor musunuz?" diye sordu alaycı bir şekilde.

Sedgwick, bir an kınayarak baktı ona, ardından yumuşadı.

Günler geçtikçe Charles, deri çantasını numunelerle doldurdu; ancak kaya katmanları ile ilgili araştırmaları, kırsal kesimin çarpıcı güzelliğini görmesini engellemedi. Yalnızlık hissi yaratacak, ufuklara uzanan uçsuz bucaksız tarlalar yoktu; daha ziyade dostane bir güven ve samimiyet hissi veren bitişik ve sınırları belli birçok tarla vardı. Yollar İngiltere'dekilerden daha dolambaçlıydı, dağlar dünyanın altından uzanan demir damarlarla parlak kırmızı bir renk almıştı. Bazı vadilerin içinden iki nehir akıyordu, vadilerden biri yamaçlara yer kabuğunun kendi yükseltisi gibi konmuş küçük köyleriyle diğerinden daha yüksekti. Altın rengi, vahşi dikenli katırtırnağı şimşek gibi yukarı tırmanmıştı. Ne insan ne de hayvan için yenilebilirdi, büyük oranda diken ve iğnelerle kaplıydı.

Galler halkı İngilizlerden daha misafirperver görünüyordu. Temiz su içmek için ya da yakınlarda bir yer yoksa yemek ve yatak için durduklarında, halkın içten misafirperverlikleri ile karşılaştılar.

Denize yaklaştıkça hava ısındı. Yol kenarında bir köydeki Bull Hotel'de kaldılar. Öğleden sonrası güneşinde siyah beyaz benekli sığırlar uzun ve dar bir tarlada otlanıyordu. Yolda sadece birkaç kişi olmasına rağmen bacalardan yükselen belli belirsiz duman bölgede ikamet edildiğini ve taş duvarların içinde ailelerin çay için su kaynattıklarını haber veriyordu. Yeni badana olmuş süt sağımhaneleri ile burası müreffeh bir köydü ve Galler koyunlarının her biri, sahipleri tarafından ayırt edilsin kırmızı bir boya ile işaretlenmişti. Tatlı temiz suyuyla hızlı akan bir derede kanana kadar su içtiler, yüzlerini ve kafalarını yıkadılar. Hemen ötede on binlerce patatesin daha yeni toplandığı tarlalar vardı, patatesler İngiltere ve Kuzey Galler'de ekmek kadar önemliydi.

Güneş sıcacık parlıyordu, ama aniden gri yağmur bulutları göğü kapattı.

12 Ağustos'ta Profesör Sedgwick, John Henslow'un 1821'de çizdiği bazı jeolojik haritaları kontrol etmek için at arabasını Anglesey'e sürdü. Charles, kendi hâline kalmıştı ve bu durum hoşuna gitmişti.

Genç bir delikanlıyken, kendi küçük kütüphanesine bakarak sınıflandırmaya çalıştığı böcekler ve diğer garip numuneleri toplamak için tüm gün yürüyüşlere çıkma alışkanlığını geliştirmişti. Dağlık bir bölgede manzara eşliğinde torbasını numunelerle doldurarak yaklaşık otuz ila elli kilometre yürüdü; Ugly House, White Swan ya da Black Lion gibi isimleri olan hanlarda kaldı. Her akşam uyumasına izin vermeden önce Sedgwick'in onu temize çekmeye mecbur ettiği notları düzenleyerek yeniden yazmıyordu artık.

Sekiz gün sonra, yirmi ağustosta, Caernarvon'da Profesör Sedgwick ile buluştular. Sedgwick, mutlu bir ruh hâli içerisindeydi. Sevgili arkadaşı Henslow'un haritalarının hepsinin doğru olduğu ispatlanmıştı. Charles, Sedgwick'in onun buluntuları ile ilgili saat saat hesaplamalarını inceledi. Küçük bir handaki keyifli bir akşam yemeğinden sonra şunları söyledi:

"İzninizle, Profesör. Barmouth'a doğru yola çıkmak istiyorum. Cambridge'den tanıdığım, orada ders alan bazı arkadaşlarım var. Birlikte birkaç gün geçirmek için sözleştik."

Adam Sedgwick önerilere açık biriydi. Nazikçe gülümsedi.

"Gezi boyunca bana eşlik etmen keyifliydi. Numuneleri toplayıp onlarla ilgili notlar tutmandan bahsetmiyorum bile. Çok sabırlı olduğunu söylemeliyim. Bununla karşılık teorik ve pratik jeoloji hakkında benim de sana birçok şey öğretmiş olduğumu umuyorum. Bu, böcek toplamaktan ya da vaaz vermekten sıkıldığında işine yarayabilir."

Ertesi sabah, Capel Curig'e doğru yürüyerek yola koyuldu, dağların arasında yolunu pusula ve haritaya göre belirledi. Garip, vahşi yerlere denk geldi ve özellikle ilginç görünen uzak bir tepe ya da vadiyi gördüğünde ara sıra yolundan saptı.

İlk gece Maentwrog'da kaldı ve şafak vakti dolu dolu bir kahvaltıdan sonra kayrak taşından şaşırtıcı dağları olan Harlech Dome'u bir uçtan bir uca kilometrelerce yürüdü.

"Tepelerin yamaçlarında koyu gri çalılıklar gibi görünüyorlar" diye haykırdı Charles.

Arkadaşları Barmouth'ta denize tepeden bakan mütevazi bir otelde kalıyorlardı. Birkaç günlüğüne onlara katıldı. Bu süre zarfında Cardigan Körfezi'nin sıcak suyunda yüzdü ve Hall'daki geleneksel yemek-

lerden kurtulmak için Cambridge'de kurdukları Glotton Kulübü'nün oturumlarına katıldı. Cambridge'den arkadaşı olan Henry Lowe'nin küçük kardeşi Robert Lowe, Darwin'in toplama hevesinden, taşlarla dolu deri çantasından, on dört onsluk jeolojik kazı çekicinden ve titizlikle tutulmuş not defterinden etkilenmişti. Charles'ın The Mount'a dönmek üzere yola çıkacağı gün Robert, ona onunla beraber yol boyunca kısa bir yürüyüş yapıp yapamayacağını sordu.

Şafaktan kısa bir süre önce Shrewsbury istikametinde kıyı boyunca yola koyuldular ve bir köy hanında bir lokma bir şeyler yemek için durduklarında, güçlü uzun bacaklarının ve Robert'ın yeryüzü kabuğunun yapısıyla ilgili temel fakat zeki sorularının onları çoktan otuz beş kilometre getirdiğini fark edince şaşkına döndüler.

Robert, bira kupalarının üzerinden haykırdı:

"Doğadaki bu yürüyüşün köpeklere özgü bir tarafı olduğunu söylemeliyim. Evine dönüş yolunda otuz beş kilometre boyunca kelimenin tam anlamıyla seni takip ettim. Seni temin ederim ki bunu daha önce katiyen hiç kimseyle yapmadım ve senden sonra da asla hiç kimseyle yapmayacağım."

"Artık daha fazla gelmemelisin," diye tembihledi Charles. "Karanlık çökmeden önce Shrewsbury'ye varamam, bu yüzden boş bir yatak bulabildiğim herhangi bir yerde duracağım. Bu durumda hâlâ, bir aylık av serüveni için Maer Hall'a varmadan önce, babam ve kız kardeşlerimle birlikte evde vakit geçirecek ve de özel bir arkadaşı ziyaret edecek birkaç günlük zamanım kalıyor. 1 Eylül'de seher vaktinde sahada ve kekliği vuran ilk kişi olmak istiyorum."

5

SHREWSBURY'NİN güney ucunu döndüğünde artık alacakaranlıktı, bereketli yeşillikler içinde yaptığı 40 kilometrelik yürüyüşten sonra hâlâ dinçti, isteksiz bir öğrenci ve yatılı olduğu okulu geçip doğudaki kapıya doğru yol aldı. Bina heybetliydi ancak yüksek saat kulelisi ve gri renkli kalker yapısıyla oldukça etkileyiciydi ve hemen yanında, vitray pencereli, neredeyse onunla eşit yükseklikte, dar bir şapel vardı. Güneş aldığında güzel; kışın ise soğuk, nemli ve kas-

vetliydi. Sabahın erken saatlerinde ve akşamları zorunlu olan şapele gitmeye aldırış etmezdi, çünkü orada pazartesi günü Cicero ve Virgil'i, salı günü Pindar ve Theocritus'u, çarşamba günü ise Tacitus ve Demosthenes'i ezber ederek ev ödevini yapardı.

Yüksek otorite hissi veren ikili kapının önünde çimlerin üzerinde sırt çantasını yere koymuş dururken, aniden bastıran Galler yağmurları gibi geçmiş yıllara dair bir anılar yağmuruna tutulmuştu zihni. Ana koridordaki panoya asılı bitmek bilmeyen haftalık program hâlâ dün gibi gözünün önündeydi: *Perşembe, şapel, Horace'ı tekrar et. Latince dizeleri çalış. Homer. Cebir dersi. Cuma, şapel. Homer'i tekrar et. Juvenal veya Horace, Saturalar ve Mektuplar. Tacitus, Plautus. Cumartesi, şapel. Juvenal veya Horace'ı tekrar et. Öklid dersi . . .*

Genç bir delikanlıya fikriyatını geliştirmek için çok az şey sunan bu okulda geçirdiği yedi yılı hatırlayınca iç geçirdi, tabi antik coğrafya ve tarihin can sıkıcı bir bölümü dışında. Çatıdaki dekoratif taş kafese gözlerini dikip bakarken, şapeldeki sabah programında bir ya da iki saat içinde asistan öğretmenlerden birine okuduğu Homer'in veya Virgil'in elli dizesinin ezberlenmesi işi ile eğitim ya da bir beyefendinin özünde var olan terbiyelilik ve ölçülülük değerlerini pekiştirmek arasındaki ilişkiyi anlamakta zorlanıyordu.

Hepsi bu kadar da değildi. Okul pahalı olmasına rağmen, yemek sadece yetersiz olmakla kalmaz bazen de yenmeyecek kadar kötü olurdu; yıkanmak için soğuk su akan ayak lavaboları vardı sadece; üstelik hem o hem de Erasmus diğer otuz delikanlıyla birlikte tek penceresi olan bir yurt odasında kalmak zorundaydı. Barbar koşullara karşı gençlerin ayaklanmaları okul müdürü Dr. Samuel Butler tarafından acımasızca bastırılırdı. Bir aralık ayında Charles kızıl hastalığını geçirirken, Erasmus kendi devrimini gerçekleştirerek durumu babalarına şikâyet etmişti.

"Charles'ın yatağı çamur kadar rutubetli! Kendini sıcak tutabilmesi için başka bir battaniyesi daha olması gerekir," demişti.

Dr. Darwin, Dr. Butler'a, bir mektup yazarak yakın zamanda iyileşmiş olan Charles'ın fazladan bir battaniye alıp alamayacağını sordu.

Dr. Butler, Charles'ın yatağının rutubetli olduğunu inkâr etti, mutfak ateşinin önünde bütün yatak çarşaflarının ısıtıldığını, bu

şikâyetlerin "evde şımartıldıktan" sonra okula dönen gençler arasında ortaya çıktığını ve de diğer öğrencilerin ötesinde tek bir öğrenciye ayrıcalık tanıyamayacağını yazdı. Ancak saygın bir hekim olan Dr. Darwin, Charles'ın başka bir battaniyesi daha olması gerektiğini düşünüyordu ve okuldaki her bir öğrenci için fazladan bir battaniye temininin masraflarını üstlenecekti.

Charles sırt çantasını topladı, okulu ikiye bölen ana koridor boyunca ilerledi, dışarıdaki yurtlara ve müdürün evine doğru yöneldi. Sonra engebeli iki taş basamağı inip oyun alanına indi, burayı bir köşeden diğerine yürüyerek geçti, ardından bir çimenlikten geçerek Severn nehrine yürüdü. Welsh Köprüsü'ne kadar kısa bir süre nehri takip etti.

Okuldayken de geceleri, yoklama ve kapıların kilitlenme zamanı arasında sık sık bu rotada yürürdü. Her iki yönden de rota sadece bir buçuk kilometre uzunluktaydı ama on dakikasını alırdı, çünkü hızlı yürüyen biriydi. The Mount'a yukarı kestirme yoldan, uzun gül ve açelya sıraları olan Darwin bahçelerinin aşağısından girdi. Evden uzakta olmayı sevmemişti; ailesi için derin bir sevgi duyan, evcil biriydi. Bahçenin içinden, tepeden aşağı doğru, köprünün üzerinden, nehir kıyısı boyunca devam edip, açık arazi ve oyun alanını geçip merdivenleri ikişer ikişer çıkarak okula geri dönmeden önce kızkardeşleri ve babası ile sadece kırk dakika geçirebilirdi, fakat onların içten sevgi ve ilgisini hissetmek onun için önemliydi. Bu süre, tutkulu bir şekilde bağlı olduğu iki köpeği Nina ve Pincher'la oynamayı ve avucundan atlara şeker yedirmeyi de kapsıyordu. Ona benzeyen küçük kızkardeşi Katty sormuştu:

"Nasıl oluyor da yakalanmıyorsun?"

"Nehre ulaştığımda, geç kaldığımı düşünüyorsam, bana yardım etmesi için ciddi ciddi Tanrı'ya dua ediyorum."

"Görünen o ki Tanrı Dr. Butler'a karşı senin tarafını tutuyor."

"Öyle olmalı."

The Mount'un ön kapısını açtığında, karanlık çökmüştü bile. Kızkardeşlerini kütüphanede okuma yaparken buldu. İkisi de sırayla onu yanağından öptü. Caroline ona çay ikram etti. Susan:

"Londra'dan sana oldukça kalın bir mektup var. İki gün önce geldi. Cumartesi günü. Gidip getireyim," dedi.

dan bahsetmiyorum bile, bizi sağlıklı tutacaktır."

Bay Matthews tarafından Fuegolulara gönderilen kutular ve sandıklar şimdi açılmıştı. Adamlar şarap kadehlerini, tereyağı yayıklarını, çay tepsilerini, çorba kaselerini, maun bir kıyafet kutusunu, kaliteli beyaz çarşafları, kunduz şapkalarını, bol miktarda kıyafetleri, aletleri, kitapları ve elle boyanmış lazımlıklar dahil tam bir set çanak takımını teker teker çıkardıkça gürültülü kahkahalar yükseliyordu. Denizcilerden biri bağırıyordu:

"Bir dolu çıplak vahşiyi düşünsenize, Fuego rüzgârına karşı yan yana oturmuş bu küçük lazımlıklara sıçıyorlar!"

Kaptan FitzRoy, Charles ve Bynoe yakınlarındaydı.

"Cennetteki Tanrımız," dedi Kaptan, "bu iyi kalpli insanlar ne düşündüler acaba? Fuegoluların kullanamayacakları aletler, okuyamayacakları kitaplar, hiç duymadıkları tereyağ, çay ve çorba için çanaklar ve kesin yakacak odun olarak kullanılacak maun kıyafet kutuları. Ziyan, hepsi ziyan. Tierra del Fuego'nun vahşiliklerinde kunduz şapkaları ve beyaz nevresimler!"

O öğleden sonra, malzemelerin sonuncusu da güvenli bir şekilde bir yerlere sıkıştırıldıktan sonra Kaptan FitzRoy, H.M.S. *Beagle*'ı dar Hamoaze nehir kolu boyunca bir mil taşıyıp Edgcumbe Dağı yamacındaki her yandan girintili ve çıkıntılı düzensiz sahilleriyle güzel ve güvenli Barnpool'a getirecek kadar yelken açılmasını emretti. Barnpool büyük bir göl görüntüsü veriyor, gelip giden bir çok gemi bu resme hayat katıyordu.

Charles ilk yolculuğundan oldukça etkilenmişti, serdümenin talimatları, tayfaların serenlerde çalışması, bir düdüğün ritmiyle halatlara asılan adamlar, saldırıya geçmiş avcı kuşların zarafeti ve hızıyla halattan merdivenleri tırmanan gabyarlar.

Aynı gün kıçaltı kamarasındaki boya da kurumuştu. Charles ve Stokes kitapları getirdiler. Raflar dört buçuk fit uzunluğunda ve yedi fit yüksekliğindeydi ve iki yüz cilde ev sahipliği yapacak, küçük bir gemi için oldukça kapsamlı bir kütüphane olacaktı. Başlıca referans kaynakları, on yedi ciltlik *Dictionnaire Classique D'histoire Naturelle* ve *Dictionnaire Des Sciences Naturelles* idi. Kitapların çoğu, Charles'ın on bir ciltlik Öklid'i ve birkaç ciltlik von Humboldt'u gibi çok

laşmıştı. Susan, onun ince uzun yüzünü ellerinin arasına aldı.

"Charley, nedir bu? Seni daha önce hiç bu kadar sarsılmış görmemiştim."

Sesi boş bir varilden geliyor gibiydi.

"Bir teklif... Gerçekten mümkün olmayan... Aniden ve beklenmedik... İşte burada, Profesör Henslow'un mektubunu okuyun. Ben de Peacock'tan geleni okuyacağım."

Bayım,

Henslow'un mektubu dün gece bana ulaştığında size postalamak için çok geç bir vakitti, ki bu duruma üzülmedim çünkü bu sayede Kaptan Beaufort'u Amirallikte görme ve ona size yapacak olduğum teklifi sunma fırsatı buldum. Bu teklifi bütünüyle onayladı & bu durumu kesin atamanız olarak düşünebilirsiniz. Bu teklifi, kaçırılmaması gereken bir fırsat olduğu için kabul edeceğinize inanıyorum & sizin çalışmalarınızın doğa tarihimize yapabileceği katkıları sabırsızlıkla bekliyorum.

Kaptan FitzRoy (Grafton Dükünün yeğeni), eylül ayının sonunda bir gemiyle denize açılacak, ilk etapta Tierra del Fuego'nun güney kıyısını araştıracak, oradan Polinezya'ya uğrayıp Hint Adaları'ndan İngiltere'ye dönecektir. Gezi tamamen bilimsel amaçlarla yapılmaktadır ve gemi genel olarak doğa tarihi araştırmaları vb. için acelesi olmaksızın sizi bekleyecektir. Kaptan FitzRoy, nazik tavırları olan ve bütün kardeş subayları tarafından oldukça sevilen, yardımsever ve gayretli bir subaydır. Kendisi ile birlikte gidecek sanatçıya kendi harcamalarından yılda 200£'luk bir tutar garanti ediyor. Bu nedenle, tüm görüşlerinize içtenlikle katılacak çok keyifli bir arkadaşlık olacağından emin olabilirsiniz.

Gemi, eylül sonuna doğru yelken açıyor & Kaptan Beaufort'a ve Amirallik'e teklifi kabulünüzü bildirmekte vakit kaybetmemelisiniz.

Amirallik, maaş verme eğiliminde değil, ancak size resmi bir atama ve her türlü konaklama olanağını sağlayacaklar. Ancak eğer bir maaşınız olması gerekmekteyse, bunun da sağlanabileceğini düşünmekteyim.

Sözüme güvenebilirsiniz

Saygılarımla
Geo. Peacock

İyice afallamıştı. Daha önce en ufak bir teklif almamıştı, ama işte şu anda *dünyayı dolaşan bir deniz yolculuğu teklifi almıştı, hem de bir doğa bilimci olarak!* İnanılmaz bir teklif! Birkaç yıl boyunca boş boş

oturup sorumlu olacağı bir kilise beklemektense, Güney Amerika'yı, Humboldt tarafından heyecan verici bir şekilde tasvir edilen And Dağları'nı, Tierra del Fuego'yu, yerkürenin en uzak noktasındaki Hint Okyanusu'nu ve dahasını görebilirdi. Şaşkınlığın ve şokun etkisiyle bayılacak gibi hissetti.

Şimdiye kadar üç kızkardeşi de her iki mektubu okumuş olmalıydı. Gözlerini fal taşı gibi açmış ve kuşkudan dehşete karmaşık duygular içerisinde ona bakıyorlardı. Charles solaryumda volta atmaya başladı, gezinmek onun duygularını en iyi ifade ettiği yöntemdi. Evin şefi olan Caroline, kibarca şöyle dedi:

"Bu teklifi kabul edemezsin, biliyorsun. İki yıl, Tierra del Fuego, tehlikeli sularda gemi yolculuğu..."

"Neden kabul etmemeliyim?" diye sözünü kesti Charles. Yüzünde öfkeden ziyade şakınlık ifadesi vardı. "Bu hayatımın fırsatı. Başka türlü nasıl dünyanın etrafında seyahat etme fırsatı bulabilirim ki?"

Katty şunu sordu:

"Fakat bu kadar önemli bir görevi üstlenmek için yeterli misin, Charles? Çünkü sadece birkaç böcek topladın henüz."

"Henslow öyle olduğumu söylüyor. Üstelik Peacock da açık bir şekilde onunla aynı fikirde." Gerilim yüzünü terk etti ve gülerek ekledi: "Ben *müstakbel* bir doğa bilimciyim."

Hasır koltuğa gömülmüş, uzun bacaklarını önüne uzatmıştı. Şunları söylerken sesi biraz gerilmişti:

"Önce doğa bilimcinin ne olduğuna dair bir tanım yapalım. Elbette kimse tam olarak bilmiyor. Doğabilimci, tüm canlıları, hayvanın yanı sıra bitki yaşamını da gözlemleyen, araştıran, derleyen, tanımlayan ve kataloglayan kişidir."

"O zaman Profesör Sedgwick gibi bir jeolog bir doğa bilimci değil mi yani?" diye sordu Caroline. "Sıra dağlar canlı değil, değil mi?"

"Hayır, ağaçlar gibi ya da bir balık, bir sürüngen veya bir böcek gibi değil. Fakat onlar da rüzgâr, fırtına, sel, patlama gibi doğal kuvvetlerin etkisiyle değişime maruz kalırlar. Yolculuktan döndükten sonra sana daha iyi bir cevap vereceğim."

Sandalyeden kalktı, gözleri ışıldıyor, sesi titriyordu.

"Dokuz yaşında, Saygıdeğer Bay Case'in gündüzlü okuluna gitti-

ğimde, doğa tarihine merakım çoktan gelişmişti. Bitkilerin adlarını öğrenmeye çalıştım ve deniz kabuklarını, madeni paraları, madeni cisimleri, her türlü şeyi toplardım..."

"Ve odama getirdiğin bir sürü sümüksü yaratıklar," diye neşesiz bir kahkaha ile ekledi Katty:

"Toplamak benim için çok güçlü bir tutku ve doğuştan içimde var, kızlar hiçbirinizde ya da Ras'da bu tutkudan eser yoktu."

"Ailede bir budalanın yeterli olduğunu düşündük," diye iğneledi Susan.

"Kesinlikle! Edinburgh'daki üniversitede geçirdiğim iki yıl. Diyelim ki cerrahlığı beceremedim ya da derslerimde başarılı olamadım. En iyi saatlerim ders dışı etkinliklerde geçerdi, ancak profesörlerim dersliklerinin dışında ne yaptığımla ilgilenmiyorlardı. Yeni insanlarla, gençler ve yaşlılarla tanıştım. Onlarla bir araya geldik çünkü ortak ilgi alanlarımız vardı. Doğa Tarihi Müzesi üniversitenin batı kısmındaydı, birkaç dakikalık yürüme mesafesinde... Ah, o müze! Profesör Robert Jameson tarafından oluşturulmuştu ve geniş kuş koleksiyonu ve bunların bilimsel düzenlemesi ile beğeni toplardı..."

Vücudundaki her sinir gergindi. Fiziksel hareket, iç karışıklığını kontrol etmesine yardım ettiğinden beyaz hasır sandalyeler arasında aşağı yukarı yürüyordu.

Edinburgh'daki üniversite Doğa Tarihi Müzesi, iki genç ama deneyimli doğa bilimci tarafından yönetiliyordu; biri otuz üç yaşında karşılaştırmalı anatomi ve hayvan biliminde bilirkişi olan Dr. Robert Edmund Grant; diğeri ise daha otuz bir yaşındaki William Macgillivray'di.

"*Müze* benim üniversitem oldu," dedi Charles hararetle. "Yetkililer, ilgilendiğim şeyler hakkında bilgi edinme hevesime ve kabiliyetime inanırdı; benim arkadaşlarım ve öğretmenlerim oldular. Kataloglama ve parçalara ayırarak yaptıkları inceleme çalışmalarında onlara yardım ederek öğrenmemi sağladılar. Dr. Grant, gelgit havuzlarında hayvan toplamaya sık sık beni de yanında götürürdü. Bir gün Leith'deki siyah kayalarda bir lumpfish balığı bulmuştuk.

"Nasıl karaya vurmuş?" diye sordum.

"Yumurtlamak için kayalara gelmiş ve gelgit çıktığında orada

kalmış olmalı," diye yanıtladı Dr. Grant.

"Bu olağandışı olmaz mıydı?' dedim. 'Lumpfish balığı yumurtlama sorunu yaşadıysa eğer, şimdiye kadar soyu tükenmiş olmaz mıydı?"

Bu olduğunda, Grant ona onaylar bir bakış atmıştı.

"Hadi onu parçalayıp inceleyelim ve öğrenelim. Ama önce onun ölçülerini kayıt defterimize not et."

Charles, balığın olağanüstü küçük gözleri olduğunu da ekledi notlarına. Grant bıçağıyla balığı yardığında "yumurtalıklarında bir yığın gül rengi yumurta olduğunu" gördüler. Charles defterine hızlıca "Öyle görünüyor ki hastalığı falan bulunmuyor ve bağırsak kurdu yok" diye not etti.

"Macgillivray ile uzun yürüyüşlere çıktım ve ondan Newhaven balıkçılarının güvertelerine takılmayı öğrendim. İstiridyeleri araştırdıkları zamanlarda bazen onlara eşlik etmeme izin verirlerdi. Denizdeki her türlü yaşamı araştırırlardı. Bunların hepsini derledim ve not defterime kaydettim."

Neredeyse her gün istiridye toplayıcılarının işine yaramayan numuneler bulurlardı: ince uzun, sümüklüböceğe benzer bir vücuda sahip bir tür yumuşakça olan küçük yeşil deniz tavşanı; kapsüllerinin dışında nasıl göründüklerini göstermek için eskizlerini yaptığı bir çeşit deniz salyangozu olan *Purpura lapillus*.

John James Audubon'un yeni kuş keşifleri hakkında makaleler okuduğunu duyduğu Wernerian Natural History Society'nin toplantılarına davet edildi. Doğa bilimlerindeki yeni keşifler üzerine makaleler dinlemek üzere her salı toplanan Plinian Society'nin üyesi olan öğrenciler ve öğretmenlerle tanıştı. Kendisi de yirmi beş üyenin önünde okuduğu iki makale yazdı; bunlardan ilki, yosun benzeri bir deniz hayvanı olan *Flustra*'nın yumurtasının ya da ovumunun bir bölümü üzerinde bağımsız hareket etme gücünün keşfini; diğerinde ise kahverengi bir alg olan *Fucus loreus*'un genç evresi olduğu varsayılan küçük küreciklerden oluşan gövdelerin, solucan benzeri *Pontobdella dikenli salyangozunun* yumurta kapsülü olduğunu açıklıyordu.

Plinian üyeleri tarafından o kadar beğeniyle karşılandı ki, topluluğun yönetim kuruluna üye seçildi. Erasmus'un Cambridge'e geçtiği ikinci yılında Charles, üniversitenin girişine yüz seksen metreden

daha yakın olan Lothian Caddesi'ndeki odalarda kaldı ve böylelikle biyologlar ve botanikçiler arasından daha çok arkadaş edindi. Saatlik ücret karşılığında, Charles Waterton'la birlikte seyahat etmiş eski bir köle olan John'dan hayvan doldurmayı öğrenmişti. Brisson'un *Ornitolojisi*'nden yüz kuş türünü kopyalarken bir yandan da Charles Waterton'un *Wanderings in South America* adlı kitabını okumuştu.

"Bunu, Cambridge'deki yıllarım, Profesör Henslow ve derleme döneminde Fens'e yaptığımız yüzlerce gezi takip etti." Sesi o kadar ciddiydi ki sertleşti. "Babamı kesinlikle ikna etmek zorunda kalacağım ve bu yüzden henüz sizi bile ikna edememiş olmamdan endişe duyuyorum."

Ön kapının çarpılma sesi geldi. Caroline sıçradı.

"Gidip babamın hâlini görsem iyi olur. Son zamanlarda sık sık olduğu gibi yorgunsa; ya da ellerinde ölen biri sebebiyle morali bozuksa, mektuplarını ve maharetli performansını sabaha saklamanı öneririm. Yürüyüşten döndüğünde, itiraf etmen gereken şeye ikna olmaya daha yatkın olacaktır, zavallı Charles, bu fazlasıyla şok edici bir gelişme."

Dr. Darwin tatlıdan hemen sonra yatmaya gitti. Charles kendi odasında oturup okuma yapmaya çalıştı. Yazılar bulanıklaştı. Dışarı atların ahırına gitti, Nina ve Pincher'a ıslık çaldı, onları karanlık ve ıssız Kuzey Galler yolunda yürüyüşe çıkardı. Uzun gezinti sonrası bacakları yorgun düşmeden bir saat önce dışarı çıkmıştı ve eve bitkin bir hâlde döndü. Yine de uykusu yoktu. Kıpırdandı ve döndü, hafif yazlık battaniyeyi tekmeleyerek kenara yığdı, kalktı, yüzüne soğuk su çarptı. Tropik ve egzotik diyarlar, çocukluk yıllarında okuduğu *Wonders of the World* adlı kitaptan bazı resimler, okuduğu seyahat kitaplarındaki diğerleri, Humboldt, *Kaptan Cook*, Admiral Beechey'nin *Narrative of a Voyage to the Pacific and Bering Strait* kitabı, William J. Burchell'in *Travels in the Interior of South America* kitabı bir film şeridi gibi geçti kanlanmış gözlerinin önünden.

Zihni karşısına çıkan fırsatın etkisiyle şoktaydı. Eskiden de doğa bilimciler keşif gezileri yapmaya denizlere açılmışlardı; çoğu zaman toplama işini gemideki doktorlar yapmıştı. Üniversiteyi henüz bitir-

miş genç bir adam için iki yıllık bir seyahatte bu denli prestijli bir görev teklifi almış olmak inanılmazdı; böylesine bir şansın onun başına gelmesi de ayrıca inanılmazdı. Çok geçmeden, gecenin karanlığı çekilip günün ilk ışığı belirmeden hemen önce, tamamen bitkin bir hâldeyken, evinden, ailesinden ve arkadaşlarından, sevimli Fanny Owen'dan, yapmaktan büyük zevk duyduğu tüm aktivitelerden iki yıl uzak kalacak olmasıyla yüzleşmenin ağırlığı çöktü üzerine. Bütün rahatını, hayatını kolaylaştıran ve ona haz veren her şeyi kaybetmiş olacaktı.

Giyindi, babasının evin aşağısındaki koruluğun içinden aşağı, kendi mülklerinin sınırına kadar nehir boyunca ve tekrar eve geri yaptığı tempolu "Doktorun Yürüyüşü"nde ona eşlik etti. Kahvaltı, doktor yemek odasına girdiği anda hazırdı.

Charles sabırla uygun zamanı bekledi, az az yedi. Babasının buğulanmış morina balığını, bıçağı ile ince dilimlere ayırdığı dört haşlanmış yumurtasını, kuzu ciğeri ve pastırmasını, üçgen şeklinde kesilmiş tostunu yiyip, Edward'ın sabah doktorun büyük boy kupasına sıcak sütü ve kahveyi eş zamanlı dökerek hazırladığı kahvesini içmesini bekledi. Doktor ikinci kahvesinden sonra biraz dinlendi. Bu, haberleri alıştıra alıştıra söylemek için en uygun zamandı.

"Alabileceğim en olağanüstü teklifi aldım, Baba."

"Oh! Nedir bu teklif?"

"Bir doğa bilimci olarak iki yıl boyunca dünyayı dolaşmak."

"Doğa bilimci mi? Sen ne zamandan beri bir doğa bilimcisin?"

Charles'ın yüzü kızardı.

"Yani *tastamam* bir doğa bilimci değilim, evet. Ama alanda bir takım geçmiş deneyimlere sahip, öğrenmeye hevesli ve yatkın biriyim."

"Bu teklifi kim yapıyor?"

"Kraliyet Donanmamız."

Dr. Robert Darwin oğluna şaşkınlıkla bakakaldı.

"Kraliyet Donanması'ndan sana bir görev mi teklif edildi?"

"Yok hayır. Sivil olacağım, ancak donanmanın araştırma ekibinin bir parçası olarak onlarla seyahat edeceğim."

Dr. Darwin'in gözleri şaşkınlıktan fal taşı gibi açılmıştı.

"Charles, anlatmaya en baştan başlasan iyi olur. Bu garip teklifi

ne zaman aldın?"

"Dün akşam. Kuzey Galler'den döndüğümde."

"Neden bana dün gece söylemedin?"

"Yaşlılıktan ölmesine rağmen hastanın ölümü seni üzmüştü..."

İki mektubu da ceketinin cebinden çıkardı, maun masanın köşesinden babasına uzattı.

"İlk önce Profesör Henslow'un mektubunu okumanı öneririm. İkincisi, onun Trinity College'ın akademi üyesi bir dostu olan George Peacock'tan. Peacock, Amirallik Hidrografi Bölümü'nün yüzbaşısı Kaptan Beaufort'un eski dostudur."

Dr. Darwin yavaş yavaş okudu mektupları. Babasının yüzünde en küçük oğluna yapılan övgülere dair en ufak bir memnuniyet belirtisi görememesi karşısında Charles hayal kırıklığına uğramıştı. Dr. Darwin Henslow'un mektubunu bitirdiğinde, kaşları çatılmış ve alnında derin çizgiler oluşmuştu. Ne bir şey söyledi ne de başını kaldırdı, hemen George Peacock'un mektubunu okumaya koyuldu. Charles, babasının pembe ve beyaz teninin kızarmaya başladığını, giderek daha da kızardığını gözlemledi. Bitirdiğinde mektupları masanın üstünden oğluna fırlattı. Sesi tekdüze idi.

"Tuhaf bir plan!"

"Tuhaf mı? Nasıl yani? İngiliz Kraliyet Donanması'nın resmi bir keşif seferi mi?"

"Daha sonrasında bir din adamı olacağından bu gezi senin için uygun olmaz."

"Uy!" Bu düşünce karşısında Charles şok oldu. Ayağa kalktı, sarsılmış bir biçimde aletlerin olduğu kulübeye tepeden bakan büyük cumbaya doğru yürüdü, ardından fikrini değiştirip masaya geri döndü.

"Profesör Henslow, iyi bir itibarı olmayan ve nizamlı erlerin olduğu bir deniz filosu tarafından yönetilmeyen bir keşif seferini önermez."

"Bu denli acele ettirmesi, bu teklifin senden önce başkalarına da yapıldığını gösteriyor sanki. Kabul edilmeyip sana geldiğine göre gemiye ya da sefere karşı ciddi itirazlar yapılmış olmalı."

"Buna cevap veremem, çünkü bilmiyorum. Fakat mutlaka sebep

bu olmak zorunda değil."

"İki yıllık bu yolculuk boyunca kaldığın yerler oldukça rahatsız olacaktır."

Charles elini sallayarak ona katılmadığını belirtti.

Dr. Darwin, doğruca oğlunun yüzüne baktı.

"Senin yerinde olsam, mesleğimi bir kez daha değiştirmeden önce bir kez daha düşünürdüm. Bundan sonra asla düzenli bir hayat kuramazsın."

Charles, öyle yaparsa düşüncesi berraklaşacakmışçasına her iki gözünü de ovuşturdu.

"Ben, bir din adamı olma konusunda kararlıyım. Din adamı olmaktan başka hiçbir planım da yok. Bir kilise bulmamın en az iki yıl alacağını sen kendin söyledin. Önümüzdeki yaz Teneriffe'ye seyahat planlarımı onaylamıştın. Hatta senin cesaretlendirmenle daha da ileri gidip Londra'daki bir deniz tüccarıyla tanışma olanağı bulmuş ve önümüzdeki haziran için gemi yolculuğuna tarih almıştım."

Dr. Darwin'in yüzündeki bütün renk kaybolmuştu. Solgun ve perişan görünüyordu, gözleri kapanmak üzereydi. Kendi büyük sandalyesine birden pat diye bıraktı kendini.

"Bu işe yaramaz bir iş olur."

Charles ezilmişti, kendi içine doğru bedeninin yarısına indiği hissiyle, boş bir tonla şöyle dedi:

"Baba, senin bu fikri sevmediğin düşüncesiyle gidemem. Bu bütün enerjimi alıp götürür ki benim orada bolca enerjiye ihtiyacım olacak."

"Ben kesin kez reddetmiyorum. Sadece bu teklife karşı güçlü bir tavsiyede bulunuyorum."

"Eğer bu nasihatine uymazsam, huzura eremem. Bana her zaman nazik ve cömert davrandın ve isteğini yerine getireceğim."

Dr. Darwin ayağa kalktı. Bu anlaşmazlıktan yorgun düşmüş görünüyordu.

"Charles, kırıcı ya da acımasız olmak niyetinde değilim. Eğer gitmeni tavsiye edecek sağduyulu herhangi bir kişi bulabilirsen, ben de onay vereceğim."

Acı bir şekilde hayal kırıklığına uğradı Charles, sesi detone olmuştu:

"Bu sabah Profesör Henslow ve George Peacock'a tekliflerini kabul etmediğimi yazacağım."

Yatak odasındaki çalışma masasına oturdu ve Henslow'a yazdı, babasının itirazlarını kendine tekrarlayarak:

> Benim kendi fikrim söz konusu olduğunda, çok nazikçe bana teklif ettiğiniz bu fırsatı *kesinlikle* memnuniyetle kabul etmiş olmam gerektiğini düşünüyorum. Ancak, kesinlikle reddetmemesine rağmen, babam gitmemem yönünde güçlü bir tavsiyede bulundu ki ben bu nasihate uymazsam içim rahat etmez. Eğer böyle olmasaydı, tüm riskleri alıp gelirdim.

6

YAĞLANMIŞ ve temizlenmiş silahlarını eyere asıp atı Dobbin'e bindi ve English Bridge Köprüsü'nden Abbey Foregate'i ve hareketli sığır pazarını geçerek kuzeydoğuya dönüp Maer Hall'a doğru yol aldı. Yol boyunca kiraz ağaçları ve karaağaçlar vardı, ancak bu zengin tarım ülkesinde Newcastle-under-Lyme'a giden ana yolda sadece bir çiftlik evi vardı; bir de ahşap çitlerle bölünmüş düz verimli tarlalarda otlayan Frizyen sığırları. Ufuktaki yumuşak inişli-yokuşlu tepelerde sık çam toplulukları ve altın renkli katırtırnakları vardı.

Charles, otuz iki kilometrelik bu yolculuğa aşinaydı, çünkü kucakta taşınan bir bebek olduğu zamanlardan beri bu yollarda seyahat etmişti. Annesi bir Wedgwood'du ve Charles'ın severek Jos Amca diye çağırdığı annesinin kardeşi Josiah'a da öyle. Josiah, ölümüne kadar Susannah'ya yakındı ve kendini Dr. Robert Darwin'in en yakın arkadaşı olarak görürdü. Bu sebeplerden Charles için Maer Hall, her zaman ait hissettiği ikinci bir ev olmuştu. "Jos Amca" ilk Josiah Wedgwood'un oğluydu ve babasının ölümünden bu yana Wedgwood seramik işini çekip çevirmiş, o yönetmişti. Karmaşık bir adamdı: fidan gibi uzun boylu, ince, yakışıklı, zarif ve sakin. Aile, onun karşısında saygılı ama çekingendi.

Charles hariç... Josiah'ın, sanki aralarında kırk yaş fark yokmuş gibi, Charles ile hareketli ve canlı bir şekilde konuşurkenki görüntüsü ve sesi kendi çocuklarını, kız ve erkek yeğenlerini her zaman şaşkına

çevirirdi ve aslında Charles'ın bu hazırcevaplığı hoşuna giderdi.

Charles Jos Amcasının, "bu seyahate gitmesi yönünde tavsiyede bulunacak sağduyulu kişi" olduğunu ummanın boş bir ümit olduğunu düşündü. Neden Josiah, Dr. Darwin ile olası bir tartışmayı göğüslemek zorunda olsun ki? Onların babaları da ömür boyu dost olmuşlardı; hatta Robert Darwin, Susannah Wedgwood ile böyle tanımıştı. Jos Amca, Charles'ın birkaç yıl sürecek tehlikeli bir yolculuğa çıkmasının sorumluluğunu neden kabul etsin? Farz edelim ki gemi battı, enkaza dönüştü ve Charles hayatını kaybetti?

"Dobbin onu Jersey ineği sürüsünün yanından, güzel bir kavaklıktan ve geç patates hasadı yapan bir grubun yanından geçip götürürken; "Hayır, herhangi bir insandan bekleneceğin çok üzerinde bu," diye düşündü.

Çimenli tarlalardan ağaçlık alanlara kadar etrafta yükselen yeşilin onlarca tonuyla, huzurlu ve sakin bir arazide atıyla dolaşıyor olmasına rağmen, aklı ve kalbi büyük bir karmaşa içerisindeydi: tanıdık ve bildik olanları birkaç yıl geride bırakmanın korkusu muhteşem bir fırsatı kaçırma korkusu ile çatışıyordu; bir yandan da geleceğini mahvetme korkusu ile hiçbir geleceğinin olmaması korkusu çatışıyordu. Ancak en çok Josiah'ın bunu sessiz kalmak için bir sebep olarak görmesinden endişe ediyordu.

Squirrel'da Dobbin'e su vermek için durduğunda kendi duygularını da büyük bir bardak soğuk birayla bastırdı.

"Jos Amca sağlıklı kararlar alan dürüst bir adam," dedi kendi kendine. "Yeryüzündeki herhangi bir gücün, onu doğru rota olduğunu düşündüğü yönden bir adım öteye saptırabileceğini sanmıyorum. Onun kararını kabul edeceğim, pişmanlık veya kaçan fırsatın üzüntüsünü duymaksızın..."

Kestirmeden Market Drayton'a geçti. Buradaki kanal benzeri nehirde birçok küçük sayfiye teknesi vardı ve oradan Staffordshire'a doğru gitti. Dağın eteğindeki tepelere tırmanırken ormanlar giderek daha sıklaştı. Solunda yeni sürülmüş tarlalar olan hoş bir vadi içine indi ve sonra da iyi kırpılmış çimleri, pembe çiçekleriyle yükselen orman gülü çalılıkları ve bunların yanı sıra daha ileride zarif ve çok dallı İspanyol kestaneleri, limon ağaçları, karaağaçlar, meşe ağaçları,

kızıl kayın ağaçları olan Maer Hall'un girişindeydi. Evin müstakil yolundaki özel peyzaj, İngiltere'nin en ünlü bahçıvanlarından "Kabiliyetli" Brown tarafından yapılmıştı.

Tatlı su kaynaklarıyla beslenen, yükselip alçalan çimlerin, çiçek bahçelerinin, taş kenarı üzerine derin oymalı taş toplarla yapılmış trabzanların ötesinde Wedgwood çocuklarının balık kuyruğu olarak tanımladığı şekilde sona eren göl o an Charles'ın görüş alanına girmişti. Gölde vahşi ördekler, dalıp çıkan kuşlar ve ünlü ibikli dalgıç kuşu vardı. Karşıda, yukarı doğru yükselen tepede yeşil kayın, kırmızı meşe ve tatlı kestane ile, otlayan sığırlar vardı.

Charles atını seyis yamağına teslim etti, seyahat çantasını, av botlarını ve silahları heybesinden aldı ve Maer Hall'un ön revakına doğru yürüdü. 1282'den beri bu topraklarda bir malikane vardı. Josiah Wedgwood burayı 1805'te satın almıştı, önemli ölçüde onarılmıştı, böylelikle kurşunlu pencereleri, kemerli bir çift kapısı ve göle uzanan yarı dairesel taş basamakları ile basit üç katlı zarafeti ayakta kalmıştı. Ahşap panjurlu resim odasından Emma Wedgwood'un çaldığı piyanonun sesi ve ondan iki yaş büyük kızkardeşi Fanny'nin ona eşlik ederek şarkı söylediği duyuluyordu. İki kızın öyle uysal bir doğaları vardı ki aileleri onlara "Kumrular" adını taktı.

Burası, Charles için her zaman büyüleyici bir yer olmuştu.

"The Mount kaya üzerinde kuruludur. Maer Hall ise yemyeşil kırsalda uzanır. The Mount, temelinin üzerinde oturur. Maer yüzer. The Mount, dar bir yol, nehir ve devasa ağaçlar ile çevrelenmiştir. Maer göklere, hafifçe yükselip alçalan tepelere, kristal berraklığındaki göle doğru uzanır, etrafı açıktır. The Mount tam anlamıyla profesyonel bir konaktır. Maer ise tasadan uzak bir fantezi. The Mount sorumluluktur; Maer keyif. The Mount katıdır. Maer bağımsızdır. The Mount gerçektir. Maer bir sanat eseridir. The Mount baba oğul dostluğudur. Maer aşktır. The Mount burjuvadır. Maer bohemdir. The Mount titizdir. Maer vericidir. The Mount vaat edilendir. Maer özgürdür. The Mount rahatlıktır. Maer mutluluktur. The Mount kontrol altına alır. Maer serbest bırakır."

Ön kapıyı açtı, eşyalarını ön koridorda bıraktı ve sola, resim odasına döndü. Kuzenlerinin bir şeyler çalıp söylediğini görüyordu,

ancak onlar henüz onu fark etmemişti. Fanny kısa ve gösterişsizdi. Charles her iki yanağının üst kısmındaki allık izlerini gördü, ama sürmese Fransız bez bebekler gibi soluk yüzlüydü. Annesi, ev faturaları, sıcaklıklar, bahçe aletleri, tohum ve yem çuvalları, sekiz yüz on dönümlük çiftlikteki hayvan sayısı gibi kayıtları tutma tutkusu nedeniyle ona "Bayan Secere" lakabını takmıştı. Onun teminatı "kaç tane ve ne kadar" olduğu bilgisini biriktirmesiydi. Kardeşleri alay ederek şöyle derdi:

"Fanny rakamlar için iyi bir hafızaya sahip, ama hafızada kalacak bir endama sahip değil ne yazık ki."

"Emma bambaşka bir hikâye," diye düşündü Charles.

Charles'tan sadece birkaç ay büyük olan Emma, uzun zamandır Wedgwood kuzenleri arasında en sevdiğiydi. Kendi hakkındaki her şeyi gözlemleyen ama hiçbir yargılama yapmayan büyük, parlak kahverengi gözleri vardı. İnce dokulu kahverengi saçlarını ikiye ayırır ve yanaklarının yanına kısa kıvrımlar bırakırdı. Burnu fazla öne çıkmazdı, yüzündeki en çekici yer olan ağzı genişti, alt dudağı dolgun ve koyu kırmızıydı. Çenesinin sert bir şekli vardı, ama ne iddialı ne de agresifti. Hiç kimse onun güzel olduğunu düşünmezdi, ama herkes onun açık, samimi olduğu konusunda hemfikirdi.

Charles "açık bir şekilde sevimli bir yüz," diye düşündü.

Gençken bile sırdaştılar, herhangi bir konuyu tartışmakta, ne kadar tartışmalı ya da hassas olursa olsun, hiçbir kelimenin tekrarlanmayacağını bildiklerinden özgürdürler. Yıllar geçtikçe eğer ikisinden biri için ebeveyn otorite riski varsa birbirlerinin yerine birbirlerinin işlerini yapmışlardı. Emma ve Fanny bir aylık tatillerini The Mount'ta geçirmişti. Emma da Maer'de bazen onunla birlikte ava, ya da göle kürek çekmeye ve balık tutmaya giderdi; The Mount'tayken Severn nehrinde ve uzaktaki tepelere yaptığı uzun yürüyüşlerde ona eşlik ederdi. Birbirlerinin arkadaşlığından zevk alır ve birbirlerinin ilgi alanlarını önemserlerdi.

Charles, özellikle onun sesini çok beğeniyordu; sakin tonlu, içinde ne bir gerilim ne de kaygı vardı. Vücut yapısı da hoştu; açık gül rengi teniyle dolgun, yuvarlak omuzlar; büyük, biçimli göğüsler; tamamen düz olmayan bir karın, ama zayıf kalçalar, ince bacaklar,

yeryüzünü tutacak kadar büyük ayaklar. Aslında titiz olmasına karşın elbiselerini dolabına değil de yatağa, sandalyelere ve bazen zemine bırakmayı tercih ederdi. Bu özellik sebebiyle annesi ona "Küçük Slip-Slop Hanım" lakabını takmıştı.

Emma sonatını bitirdikten sonra Charles'ın varlığının hissetmiş gibi kapıya döndü ve ona koştu, yanağına içten bir öpücük kondurdu. Birbirlerini birkaç aydır görmemişlerdi. Emma geri çekildi, elleri onun omuzlarında, gözlerinde ve duruşunda alışılmadık bir gerginlik fark etti.

"Charles, önemli bir şey olmuş."

"Olmak üzereydi ki beklenmedik bir engelle karşılaştı. Baban burada mı? İkinize aynı anda anlatacağım."

"Kütüphanede. Sen onun yanın git. Ben de çay alıp geleceğim."

Charles misafir odasından Josiah Wedgwood'un kütüphanesine geçti. Geniş bir şömine ve ışık alan iki uzun penceresi ile meşe döşemeleri olan bir odaydı. Josiah, pencerelerden birinin altına yerleştirilmiş deri bir sandalyede oturmuş Pindar'ın *Odes*'ini okuyordu. Edinburgh Üniversitesi'nde eğitim görmüştü, edebiyatı ve sanatları sevmiş ve bilimsel buluş ve mekanik ilerlemeye ilgisi ömür boyu sürmüştü. Haftada birkaç gün Etruria'daki çömlek atölyesin gitmesine rağmen, seramik renklendirmeleri ve Wedgwood *objeleri sanatının* estetik kalitesi ile daha çok ilgilenirdi. İngiltere ve Avrupa'da Wedgwood tabak çanaklarına olan talebin keskin bir şekilde düştüğü Napolyon Savaşları dönemi dışında babasının çömlekleri hep başarılı olmuştu. Düşüş o kadar keskindi ki Josiah, ağır bakım maliyeti nedeniyle birkaç yıl Maer Hall'u kapatmak ve Etruria'da bulunan daha önceki ve daha mütevazi evine geri dönmek zorunda kalmıştı.

Josiah Wedgwood çok yönlü bir adamdı. Avlanmayı severdi ve aynı zamanda Kew yakınlarında bahçeleri olan Royal Horticultural Society'nin kurucularındandı. Bath and Batı İngiltere Tarım, Sanat, İmalat ve Ticaret Teşvik Derneği üyesiydi. Josiah, İngiliz seçme hakkını genişletecek Reform Yasa Tasarısı'nı destekleyen ve köleliğin kaldırılmasına yönelik ilk girişimlerde bulunan aktif bir liberaldi. Kölelik ticaretinin kendisi zaten 1807'de bitmişti. O

bahar Josiah, Parlamento'da Newcastle'ı temsil etme girişiminde mağlup edilmişti; bu yüzden biraz cesareti kırılmıştı. 1832'deki ilk Reform Parlamentosu toplantısına katılacak kişi olarak Stoke-on-Trent şehrinden kendinin seçilmesini planlanlıyordu. Çünkü Maer Hall, Staffordshire Liberalleri ve entelektüelleri için bir buluşma yeri görevini görürdü.

Komşu bir aileden olan genç Emma Caldwell, şöyle demişti:

"Bu ailenin yaşam tarzından daha keyifli bir şey görmedim ve bunun bir sebebi de her konuda konuşma özgürlüğünün olması; burada hiç bir politik ya da ilkesel konuda kendini açıkça ifade etmek vatan hainliği sayılmıyor ve hepsi de bundan faydalanıyorlar."

Ancak Josiah'ın hayatının büyük aşkı kitaplardı. O kadar çok kitabı vardı ki onları raflarda iki sıra önlü arkalı yığmak zorunda kalmıştı. Bu, onun kadar iyi organize olmayan herhangi bir okuyucuya karışıklık ve kaos olarak görünebilirdi; Jos amca, Eflatun'nun kesin olarak hangi cildinin arkasında Sör Walter Scott'un *Ivanhoe*'sunu bulacağını gösteren bir kart dizin sistemi geliştirmişti.

Charles ve Josiah birbirlerini sıcak bir şekilde selamladı, şafak vakti başlayacak olan avlanma üzerine ballandıra ballandıra konuştular. Onları bir arada tutan bağlardan biri -erkek çocuklarının dayılarıyla babalarından daha iyi anlaşıyor oldukları doğru değil miydi?- Josiah'nın, babasının da olduğu gibi, çocukluğundan beri doğa tarihine ilgisi ile botanik, böcekbilim ve kuşbilim alanında bir koleksiyoncu olmasıydı. Hatta o kadar ki, başka iki oğlu daha olmasına rağmen, babası vasiyetine şöyle yazmıştı:

> Tüm kitaplarımı, yayınlarımı, kitaplarımın nüshalarını, resimlerimi ve deney dolaplarımı, fosiller ve doğa tarihi arşivimi bahsi geçen oğlum Josiah Wedgwood'a miras bırakıyorum.

Charles dışarıdaki koridordan çay zilini duydu. Wedgwood çocukları geldi: dokuzunun en büyüğü, 38 yaşındaki Elizabeth, en küçükleri olan yirmi üç yaşındaki Emma'dan on beş yaş büyüktü. Elizabeth, ona sürekli ağrıyan omurga eğriliği ile doğmuştu. Tavsiye edilen tek çare, sırtını ısırgan otuyla ovmaktı. Ağrısını asla belli etmezdi ve mahalledeki yoksul çocuklara ilaç, kanama ve su topla-

ması vakalarında civa klorür vererek ve birçoğunu da iyileştirerek onlara doktorluk hizmeti sunardı. Frankland'da Caroline Darwin'in yaptığı gibi Elizabeth de Maer Hall'da yoksul çocuklar için bir okul kurmuştu ve her sabah iki saat kendi de ders verirdi. Maer'de bir çiçek tarhı oluşturmuştu. Çiçek soğanlarını ayırarak, yabani otları temizleyerek, ev için muazzam buketler keserek toprakta kendi elleriyle çalışırdı.

Charles Elizabeth'e hayrandı, ancak ona hiç yakın olmamıştı. Şimdi otuz altı yaşlarında olan ve prestijli Wedgwood imalathanesinin ağırlığı omuzlarına yüklenen, kısaca Joe denen, genç Josiah'ya da yakın olamamıştı. Herkes Joe ve Caroline Darwin'in birbirlerine âşık olduğunu ve bir gün evleneceklerini bilirdi. Charles, otuz dört yaşındaki Charlotte'a yakındı. Charlotte, Maer Hall'un arka tarafında Copley Fielding'ten sanat dersleri aldığı ve sulu boya tabloları yaptığı özel bir odaya sahipti. Charlotte, aynı zamanda The Mount'daki Darwin kız kardeşlerin de favorilerinden biriydi.

Üç Wedgwood erkek çocuğu daha vardı: biri Cambridge mezunu ve avukat olan, şiir yazan ve kuzeni Jessie Wedgwood ile evli olan, Harry; diğeri çömlek atölyesinde çalışan ve gelecek yıl evlenmeyi planlayan otuz bir yaşındaki, Frank ve sonuncusu Hensleigh, yirmi sekiz yaşında, çay için yatak odasından aşağı inmişti. Charles'ın oraya başladığı yıl Christ College'dan yüksek lisans derecesini almıştı ve şu anda bir polis mahkemesi hâkimi olarak atanmayı bekliyordu. Bir filolog olarak ünlenmeye başlamıştı, dil bilimi üzerine kitaplar yazmayı planlıyordu ve kuzeni Fanny Macintosh'la nişanlıydı.

Maer Hall'da bir başka misafir daha vardı; Charles'ın hayran olduğu, gıpta ettiği, ortalama bir boy ve kiloya sahip, kırk iki yaşındaki Dr. Henry Holland. Henry, *Travels in Iceland* kitabında birkaç bölüm yazmış ve sonra kendi kitapları *Travels in the Ionian Isles, Albania, Thessaly, Macedonia*'yı yayınlamış bir seyahat yazarı olarak ünlü değildi yalnızca, aynı zamanda Galler Prensesi'nin sağlık görevlisi ve Royal Society'nin de bir üyesi idi. Anneannesi, ilk Josiah Wedgwood'un kız kardeşiydi.

Dr. Robert Darwin, Dr. Holland hakkında heyecan duymuyordu ve Charles'a "Onun tıbbi çalışması bilimsel olmaktan daha ziyade

yüksek zümreye has," diye yorumda bulunmuştu.

Charles, Bessy Teyze'ye saygılarını sunmak için izinlerini istedi; basamakları iki iki çıktı, yatak odasının kapısını nazikçe çaldı ve yavaşça "Buyrun," dendiğini duydu. Uzanma koltuğunda yastıkların arasına gömülmüş Shelley'nin *Prometheus Unbound*'unu okuyordu. Bessy Allen Wedgwood şu anda altmış yedi yaşındaydı ve kendi yirmi sekiz yaşındayken henüz yirmi üç yaşındaki Josiah Wedgwood ile evlenmişti. Büyük olan Bessy olduğu için alışılmadık bir evlilikti ama gerçek bir aşk evliliğiydi. Charles'in, Bessy'nin yatak odasında sakladığı Romney'nin düğün hediyesi olarak yaptığı portresinde gördüğü üzere teyzesi salt bir güzelliğe sahipmiş. Bir buçuk yıl önce, Bessy sebebi bilinmeyen bir felç geçirmişti. Dr. Darwin, bunun sinirlerini yatıştırmak için aldığı haşhaş şurubunun aşırı dozundan kaynaklanmış olabileceğini düşündü.

"Hoş geldin, Charles, ben de seni ve aynı zamanda 1 Eylül'ün gelmesini bekliyordum. Bu ay burada kalacak mısın?"

Charles derin bir nefes aldı.

"İyi görünüyorsun, Bessy Teyze."

"Üzerimde yeni bir sabahlık var. Ne zaman büyüleyici olmak istesem hep bunu giyerim."

Charles, teyzesinin cazibeli olduğu ve hem sesinde hem de tavrında olağandışı bir nezaket olduğuna katılıyordu. Evlilik yoluyla Wegwood çocuklarının eniştesi olmuş olan ve Cambridge'deki bir cuma akşamı toplantısından sonra Profesör Henslow'a "Bu genç Darwin bende merak uyandırıyor," diyen Sör James Mackintosh baldızı Bessy için şöyle demişti:

"Nezaketini veya dostluğunu kural veya alışkanlıklara bu denli az dayandıran başka hiç kimseyi görmedim. İngiltere'nin en gürültülü hanesine sahip en nazik hanımefendi diye takılırdım ona."

"Kız kardeşin Caroline nasıl?" diye sordu Bessy teyze.

"Her zamanki gibi iyi, oğlunuz Joe'nun onunla evlenmesini sabırla bekliyor."

"Onun benim donuk oğlumla ne planladıklarını anlayamıyorum. Birbirlerini seviyorlar. Neden evlenip bana torun vermiyorlar ki?"

"Joe, çömlekçiliğe aşık."

"Lanet olası çömlekçilik. Joe aynı anda çömlek de bebek de yapabilir! Charles, sanıyorum ki kızarıyorsun, neden?"

Charles yeniden kütüphaneye geldi. Aile, dergilerin, monografilerin, gazetelerin, siyasi broşürlerin derli toplu bir yığın hâlinde durduğu, uzun deri kabartmalı kütüphane masasının etrafında oturuyordu. Amcasının yanına oturduğundan emin oldu.

Mavi önlük ve şapkasıyla hizmetçi kız, Çin ve Hindistan demliklerinde çayı getirdi. Ardından diğer kız ise incecik beyaz ekmeğin, sıcak yağlı çöreklerin, frenkli kekin ve çayla yenen bisküvilerin üç sıra dizilmiş olduğu bir servis ile içeri geldi. Düz tahta Wedgwood tabaklarının üzerinde bütün kekler vardı. Demliği yeniden doldurmak için kullanılan sıcak su sürahisi ispirto ocağı olan bir standın üzerine yerleştirildi; yanında, ilk bardakların soğuk kalıntılarını dökmek için çini bir kap vardı. Herkes sandaviçlere saldırırken, Emma kimyonlu keki cömert dilimlere bölüyordu.

Charles haricindeki herkes, sütlü ve şekerli çayları midesine indirdi. Charles kaygıdan kasılan kollarında ve bacaklarında karıncalar dolaşıyor gibi hissediyordu. Herkes konuşuyor, gülüyor, samimiyetle şakalaşıyor iken, Charles kendi sorununu gündeme getiremiyordu. Kendi kendine mırıldanmak için uygun bir dua biliyor olmayı diledi, ancak Toplu Dua Kitabı'ndan duruma uygun herhangibir şey hatırlamayadı. Sessizliğinin gerilimini herhangi biri fark etmiş olsa bile, büyük ihtimal bunu dile getirmek için ritüel olarak üç fincan içmiş olmayı bekliyordu. Buna ek olarak, gözleri oldukça dengesiz, alt dudağı dışa dönük ve kafasının üst kısmı kel olan Dr. Henry Holland, en son Avrupa gezisinde yaşadığı deneyimleri anlatırken daha da huzursuzlanmıştı. Ancak sesinde bir hüzün vardı. Sadece sekiz yıllık bir evliliğin ardından karısı Emma Caldwell'i genç yaşta kaybetmişti; Emma, Maer Hall'un gürültücü ve huzurlu yaşantısını öylesine canlı bir şekilde karakterize ediyordu ki...

Charles, amcasına her zaman olduğu gibi hayranlıkla baktı. Jos Amca altmış ikisindeydi, ince, kısa kesilmiş siyah saçlarını başının yanlarına kıvırmıştı. Kocaman zeki kara gözlere, son derece biçimli bir Romalı burnuna, küçük bir ağza ve keskin bir çeneye sahipti.

Titiz bir şekilde giyinmişti; boynunun etrafına dolanan, uçları beyaz yeleğinin altına giren beyaz bir şal ve diğerlerinin üzerinde parlak kadife yakalı, her iki kenar boyunca kumaşla kaplı düğmeleriyle şık uzun bir ceketi vardı.

Emma, Charles'in bakışındaki imayı yakaladı, fincanını masaya bıraktı ve şöyle dedi:

"Charles, mademki açlığımızı yatıştırdık, artık bize havadisleri söylemeyecek misin?"

İki mektubu da ceketinden çıkarıp Josiah'a uzattı.

"Jos Amca, mektupları yüksek sesle okuma nezaketini gösterir misiniz? İlk olarak Profesör Henslow'unkini. Sonra zaten herkes ne olup bittiğini anlayacak."

Josiah elle yazılmış bu sayfaları en küçük kızına uzattı. Emma'nın sesi net ve tonu iyi ayarlanmıştı. Mektubun sonuna doğru ilerleyip durum netleştikçe, odaya derin bir sessizlik çöktü. Charles, oturduğu deri koltuğuna daha da gömüldü, bacaklarını masanın altına uzatmıştı. Odadakiler, George Peacock'un mektubunu da bitirene kadar Emma'yı pür dikkat dinlediler.

Akabinde büyük bir curcuna koptu. Emma kolunu Charles'ın omzuna attı. Hensleigh elini sıkmak için yanaştı. Elizabeth ve Charlotte tebriklerini sundular. Josiah, parmaklarını göğsünün üstünde sıkı sıkıya kenetlemiş, öylece duruyordu. İlk görüş bildiren Dr. Henry Holland'dı.

"Charles, yerinde olsam gitme hususunda tereddüt ederdim, hiçbir ayrıntıdan bahsedilmemiş. Gemidekilerin emrine amade bir şekilde esaret altında olacaksın, bir doğabilimci seyahate çıktığında özgür ve her şeyden herkesten bağımsız olmalı, tıpkı benim hep olduğum gibi."

Charles itiraz etti: "Bana her olanağı sağlayacaklar. Hatta onlar kıyıyı incelerken beni de limanda bırakacaklar..."

Amcasına şöyle bir baktı ve "Jos Amca, babam bu notu size vermemi istedi," dedi.

Josiah notu aldı ve "Neden benim çalışma odama gitmiyoruz? Bu hususun münazara edilmesi gerekir," dedi.

7

İKİ adam kütüphane kapısından içeri girdiler. Emma'nın ona kolunu atıp onlara eşlik ediyor olmasına şaşırmamıştı Charles. İlgilenen tek kişi oydu ve şöyle mırıldandı:

"Açıkcası bu olağanüstü bir şans. Başka hangi genç adama böylesine şahane bir yolculuk teklifi yapılacaktı ki? Sen aslında her zaman bir doğa bilimciydin. Bence gitmelisin..."

Charles başını salladı.

"Şu an gidip gitmemem babanın elinde. Beni bir dünya yolculuğuna gönderme ya da evde tutma gücüne sahip."

Josiah'nın bazen ofisim dediği çalışma odası küçük ve sadeydi. Bir masa, yazı malzemeleri, hokka takımında iki kalem ve oturma minderi olmayan üç sert sandalye vardı. Masasına oturdu, gözlerini Charles'a dikti.

"Babanın bu seyahate itiraz etmekte gerekçeleri olduğu sonucuna vardım. Otur ve sırayla listele bunları."

Charles, Jos Amca'nın mektup kağıtlarından birini ve hokkalıktan tüy kalemi aldı, kalemi mürekkebin içine daldırdı ve dikkatini toplayıp çabucak yazmaya koyuldu. Kâğıdı Josiah'ya uzattı. Jos, kâğıtta yazanları dikkatle okudu, kara kara düşünmenin verdiği gerginlik vardı kara gözlerinde. Düşüncelerini net bir şekilde tane tane ifade etti:

"Sana yapılan bu teklif ile ilgili babanın bana başvurmasının sorumluluğunu hissediyorum üzerimde. Babanın gerekçeleri olduğunu düşündüğün şeyleri yazdın. Bence, yapabileceğim en iyi şey, her birinin üzerine aklıma gelenleri söylemek olur."

Bir an durakladı, sonra devam etti:

"Bu seyhatin, senin rahiplik niteliğini herhangi bir derecede itibarsızlaştıracağını düşünmemeliyiz. Aksine senin için bu teklifin itibarlı olduğunu düşünmeliyim. Doğa tarihinin peşinde koşmak, kesinlikle profesyonel olmamasına rağmen, bir din adamına oldukça uygundur."

"Babamı buna ikna etmeye çalıştım."

"'Tuhaf bir plan' mı? Bu itirazı nasıl çürüteceğimi neredeyse hiç bilmiyorum. Uğraşacağın net görevler olmalı. Bu, uygulamada

alışkanlık kazanmana ve bu alışkanlığı güçlendirmene imkân verir. Başka birçok kişiye bu teklif yapılmış mıdır? Bana öyleymiş gibi gelmiyor, bunun için bir neden görmüyorum. Gemiye veya sefere dair ciddi itirazlar olmalı? Amiralliğin böyle bir göreve kötü durumdaki bir gemiyi yollayacağını aklım almıyor. Her halükârda, bence başkalarının teklifi reddedip etmediği bilinse de bundan hiçbir şey çıkaramayız.

"Bu teklifi kabul etmediğinde önümüzdeki iki yılını muhtemelen nasıl geçireceğin ile gittiğinde nasıl geçireceğini karşılaştırırken, eğer baban senin huzursuz olacağını ve duruma alışamayacağını düşünüyorsa, zaten bu genelde denizcilerin meyilli olduğu bir şey değil mi, evcil ve sakin hayatlar kurmaları..."

"Jos Amca, denizcilerle ya da denizle ilgili bu konuda çok az şey biliyorum."

Charles kederli bir hâlde ayağa kalktı, ender yaptığı bir iç hesaplaşmaya kendini kaptırarak masanın etrafında dolandı.

"Doğrusunu söylemek gerekirse, kalender bir hayat yaşadım; Christ's College'da keyifli bir arkadaş grubum vardı. Ava giderdik, at sırtında gezinirdik, içerek, gülüp eğlenerek, birbirimize takılarak geceleri geç saatlere kadar uyanık kalırdık. Çokça da okuma yaptım."

"Evet öyle yaptın," diye onayladı Josiah ve devam etti: "Elinde okumakta olduğun bir kitap tutmadığına nadiren tanık oldum. Gençliğinde de kaygısız ve neşeli olamayacaksan, gerçekten bir daha öyle hissedebileceğin başka bir zaman olmayacak. Eğer senin şu anda mesleki çalışmalara yoğunlaştığını görmüş olsaydım, muhtemelen bu çalışmaları bölmenin makul olmayacağını düşünecektim. Ancak şu an böyle bir durum söz konusu değil ve senin durumunda öyle olmayacak da. Şu anda bilgiyi -gerçeği- arayışın, seyahatte yapmakla yükümlü olacağın durumla aynı doğrultuda. Orada da aynı şeyi yapman bekleniyor senden."

Charles, heyecandan titremesine engel olamıyordu.

"Evet, doğa tarihi. Küçüklüğümden beri bu konuyla ilgiliyim ve bu konuda gerçekten büyük bir gayretle çalışmalar yapıyorum. Yüce Tanrım, keşke bu bir meslek olsaydı ve ben geçimimi böyle sağlayabilseydim..."

Jos Amca anlayışla tebessüm etti; selvi boylu ince yapılı bu yeğenine hep güven duymuştu zaten.

"Gelelim bu seyahate çıkmanın mesleğin için uygun olmadığı yönündeki babanın son itirazına. Senin oldukça meraklı biri olduğunu göz önünde bulundurursak, bu gezi sana insanları ve cisimleri kavraman için, az sayıda insanın karşısına çıkacak bir fırsat sunacaktır."

Kısa bir süre sessizlik oldu. Her zaman iş bitirici olan Emma, sessizliği bozup, "Bir sonraki adımımız ne olacak, baba?" diye sordu.

"Dr. Darwin'e, burada tartıştığımız hususlarla ilgili görüşlerimi anlatan bir mektup yazacağım. Bu sırada siz de neden bahçeye çıkmıyorsunuz? Alacakaranlığın çökmesine hâlâ bir saat var."

Charles ve Emma, patikadan aşağıya doğru göle yürüdüler ve gölün çevresinde dolaşmaya başladılar, el ele tutuşarak. Charles'ın yüzü kıpkırmızıydı. Emma'nınkinin de öyle olduğunu fark etti.

Charles, "Bildiğin gibi, bize dünyanın etrafını dolaştıracak bir gemide olacağız," dedi.

"Bir yerden diğerine götürüleceksin. Ben burada evde kalmalıyım. Mümkün olduğunca sık sık yazacaksın, öyle değil mi, Charles? Kız kardeşlerin mektupları okur okumaz bize gönderecekler."

"Her limanda. Bir de günlük tutacağım. Baban olağanüstü bir adam. Sanki onun en sevdiği oğluymuşumcasına gidebilmem için var gücüyle uğraştı."

"Sen, onun en küçük kardeşi Tom'un tıpkısının aynısısın ve görünen o ki düşüncelerin ve davranışların da onunla aynı. Babam Tom'un üzerine titrerdi. Zeki biriydi; fotoğraf çekme sürecini geliştiren ilk kişiydi. Zeki, ama son derece hasta. Babam onu sağlığına kavuşması için dünyanın öbür ucuna gönderdi. Ama hiçbir şey çare olmadı bu amansız hastalığa. Görüntünün saklanmasını sağlayacak sabitleştiriciyi geliştirmesine vakit bulamadan öldü. Daguerre, onun ardından ortaya çıktı ve fotoğrafı icat etmiş olmanın tüm itibarını o kazandı."

Güneş batıdaki yeşil tepelerin üstünde belirmeye başlamıştı.

"Tom'un misafir odasında duran portresini hiç incelemedin mi?" diye sordu Emma. "İşte bu yüzden babamın gözdesisin."

Emma bir an boş bulunarak "Benim için de öylesin," dedi.

O gece yatmadan önce, uyanınca hemen ayaklarına geçirebilmek için av çizmelerini yatağının yanına koydu.

Sabahın ilk ışıklarıyla uyandı, bir fincan taze demlenmiş kahve içti ve Dr. Holland ve Josiah'ın birkaç komşusu ile kısa süre için buluşacakları Maer malikanesinin uzak bölümüne doğru gitti. Burada eskiden Bekçiyle birlikte, bütün gün sık çalılıkların ve genç İskoç köknarlarının arasında güçlükle koşarlardı.

Damat ona doğru koşarak geldiğinde, tanıdıklarıyla buluşalı henüz çok kısa bir süre olmuştu.

"Bay Darwin, Salon'da aranıyorsun."

Charles koşarak eve döndü. Göl tarafındaki kapıdan içeri girdiğinde Josiah Wedgwood'u kahvaltı salonunda seyahat kıyafetleri içinde buldu.

Charles, geceleyin mektubu babana göndermemeye karar verdim."

Bu söz üzerine sendeleyen Charles'ı şu sözlerle rahatlattı:

"Yanlış bir ruh hâlindeyken bu mektup ona ulaşabilir. Üzerime almak istiyorum. Babanın başka soruları olabilir, bizzat kendim vermem iyi olacak. Dobbin'i arabamın arkasına bağlayabilirsiniz."

Dr. Robert Darwin başka bir araştırmaya gerek duymadı. Josiah'ın mektubunu okudu; kayınbiraderinin yolculuğun doğruluğuna dair güvencelerini dinledi. Oğlunun hatırına uzun bir yolculuk yaptığı için Josiah'a teşekkür etti, sonra Charles'a döndü.

"Dün sana, bu seyahate katılmanı tavsiye edecek sağduyulu birini bulursan, onay vereceğimi söyledim. Senden daha fazla hayran olduğum biridir Jos Amca. İznim var."

Charles kollarını babasına doladı. Dr. Darwin de oğlunun elini sıcak bir şekilde sıktı. Jos Amca, tam olarak amaçladığı gibi, alanı fethetmişti.

İKİNCİ BÖLÜM

Bir Saat Sarkacı Misali Gidip Geliyor Hislerim

1

MUM ışığında aceleyle giyindi ve sabah saat üçte Shrewsbury Belediye Binasına vardı; on altı saatlik bir yolculukla Londra'ya giden *Wonder*'e bu ilk durağından binecekti. Yakınlardaki hanlardan gelen yolcular daha rahat iç koltukları önceden kapmışlardı, böylece kendisini posta çantalarının arasında arabanın üzerinde oturuyor buluverdi. Atlar değiştirilirken Birmingham'da kahvaltı için durdular, daha sonra Coventry üzerinden güneydoğuya doğru devam ettiler. Brickhill'de arabadan indi ve bir at ve iki kişilik bir araba kiraladı. Cambridge'e kalan kırk millik sıkıcı taşra yolu boyunca arabayı kendi götürdü ve akşam geç saatlerde Christ's Collage sokağının sonundaki Red Lion Hanı'na vardı; tüm iskeleti yerinden oynamış gibiydi. Topaklı yatağın üzerine kendini bırakmadan önce Profesör Henslow'a bir not yazdı:

Sizi görmeye sabah en erken kaçta gelmeliyim?

Ve ulaştırması için Red Lion'un komilerinden birine verdi.

Kısa olmasına rağmen derin bir uyku çekti. Gün aydınlanırken gözünü açtığında kapısının altından atılmış bir zarf gördü. Kuşların uyandığı saatte uyanan Henslow kendi elleriyle koymuştu zarfı:

Uyanır uyanmaz gel. Senin için kahvaltı ayıracağız.

Çantasına güvenli bir şekilde yerleştirilmiş bir diploma ile oradan ayrılışının üzerinden henüz dört ay geçmesine rağmen, Red Lion'dan çıkıp Henslow'un evine yürürken, Charles'ı bir nostalji hissi sarıverdi. Hayatının en mutlu üç yılını orada geçirdiği için, Shrewsbury'den sonra en sevdiği şehirdi Cambridge. Esas ait olduğu yer Christ's Collage olsa da, diğer kolejlerin çoğundan öğrencileri tanıyordu: böcek koleksiyonu yapan öğrenciler yarım düzine farklı kolejdendiler; müzikseverler pazar sabahı King's Şapeli'nde buluşurdu; diğerleri Profesör Henslow'la haftasonu gezilerine çıkarlardı; şu

Glutton Kulübü üyeleri vardı bir de... Bir üniversite kenti diğerlerinden farklıdır; atmosferinin kendine has bir özelliği vardır; öğrenciler siyah kepleri ve cüppeleriyle derslere katılmak ya da arkadaşlarıyla buluşmak için, kolları kitaplarla dolu, bir kolejden diğerine dolaşırlar. Bir heyecan hissi vardır havada, genç dinç beyinler, bir şeylerin peşinde dolaşırlardı her tarafta. Milton, Newton, Dryden, Francis Bacon, Wordsworth ve diğer yüzlercesi İngiltere'nin bu büyük isimlerinin eylem ve gerçeklik dünyasına atılmadan önce burada üzerinde çalıştığı bilgi kasabada tarihi bir etki yaratmıştı.

Cambridge on yedi ayrı taş kolejiyle ortaçağdan kalma bir ihtişam sergiliyordu; heybetli, boyalı cam şapeller, çimenlikler, kadim ağaçlar, öğretmenlerin ve öğrencilerin evlerinin görkemli bahçeleri; Backs üzerindeki Cam nehri boyunca dağılmış o görülesi taş köprüler; erkek öğrencilerin sandallarda keyifle gezdikleri ya da Sheep's Green'den açılarak çırıl çıplak yüzdükleri, tabi bu dar geçitten geçerken bunu gören kız öğrencilerin kızaran yüzlerini ardına gömüp saklamak için ipek şemsiyelerini açıp geçtiği Cam nehri... Kendinin ve Christ's Collage'dan ve tabi başkaca kolejlerden de diğer öğrenci arkadaşlarının tek tek sahneye çağırılıp diplomalarının verildiği yerde olan Senato'nun uzun, beyaz taşlı, çok pencereli binası klasik dinginlikte bir güzellikti.

Petty Cury sokağından bir kaç adımda karşıya Christ's Collage'ın muazzam girişine geçti, bekçinin kulübesi solunda kalacak şekilde serin taş koridora girdi, ilk kortun güneyine doğru bahçenin çevresinden yürüdü ve ikinci kattaki odasına bakarak durdu. İlk yılında Sidney Caddesi'ndeki bir tütün eşyası dükkânının üstünde yaşıyordu, eski saksılarındaki sardunyalara imrenerek bakardı. Burada akademik bir yaşam tarzına dair çok şey öğrenememiş olsa da, Christ's Collage, onun eğitime duyduğu nefreti kesinlikle tedavi etmişti. Taş kemerin altından, geldiği yoldan geri döndü. St. Andrew's Caddesi, sıra evleri, evlerin küçük ön bahçeleri ve parlak renklerle kaplı kapılara giden dar patikalarıyla Regent Caddesi'yle birleşiyordu. Kayrak taşı çatılar yağmur suyunu bahçelere atan oluklarla çevrelenmişti.

Profesör Henslow'un evi diğer evlerden biraz daha büyüktü, pencerelerinin üst kısmı bahçe seviyesinden yüksekte duran bir bodrum

katı vardı. Yanık renkli tuğlalarıyla üç katlı bir evdi, her katın kendi pencereli kavisi vardı. Mavi boyalı kapının üzerinde bir taş kemer duruyordu ve hepsini dört fitlik bir taştan yapılmış bir duvar kuşatıyordu. Oldukça keyifli ve rahat bir evdi, gerçi Shrewsbury mezunlarının çoğunun gittiği ancak Erasmus ile Charles'ın çok katı disiplinli olduğu gerekçesiyle gitmeyi reddettiği prestijli St. John's Collage'da görevli gerçek bir profesörün orada yaşadığını belirtecek pek bir gösterişi yoktu. Meslektaşlarının çoğunun aksine, Profesör Henslow'un aileden gelen bir varlığı yoktu, Adam Sedgwick'le paylaştığı hayatın derin bir gerçeği. Üniversite profesörü olan ve Church of England'ın küratörlüğünü yaptığı toplam iki görevine rağmen, eşine ve üç çocuğuna bakmak, sürekli almak zorunda olduğu kitaplar ve botanik bahçelerine alınacak nadir bitkiler ve karısı Harriet'in her zaman bir şişe Mader Şarabı, bir kap kek ve zencefilli yulaf ezmesi çerezleri hazırlamayı başarabildiği akademisyen ve öğrenci davetleri için bazen günde altı saat olmak üzere özel ders vermek zorunda kalmıştı.

Charles, bronz kapı tokmağına yedi defa kararlı bir şekilde vurdu: beş hızlı ve iki yavaş vuruş; bu vuruş tarzıyla Henslow ailesi her zaman onun geldiğini anlardı. Profesör John Henslow yüzünde sıcak bir gülümseme ile kapıyı açtı. Charles, her zaman, tüm Cambridge'deki en yakışıklı, insanın içini ısıtan yüzün bu yüz olduğunu düşünürdü. Kocaman bir kafası, yumuşak ve dalgalı siyah saçları, uzun, çene kemiğine kadar uzanan favorileri vardı. Alnı yüksek ve genişti, bu ona güçlü bir ifade veriyordu. Cesur ve keskin yüz hatları alçakgönüllü karakterinin etkisiyle yumuşamıştı: geniş aralıklı, mülayim ama çekici gözler, kavisli kaşlar, geniş ama iddiasız bir ağız ve temiz, hafif gamzeli bir çene, açık hava insanının son derece karakterli bronzlaşmış cildi. Güçlü, kuvvetli yapılı vücudu yorulmak bilmez görünüyordu. Çalışmayı seven bir adamdı, çünkü ona göre çalışma her geçen gün yenilenen yaşamın temel oluşum aşamasını içeriyordu.

Her zamanki çene altına uzanan yüksek, kolalı, iğneli yakalarından birini; siyah boyun bandını, uzun ceketini ve geniş dekoratif düğmeli ve yakalı yeleğini giymişti. Güzel elleri vardı, botanik çalışmalarını yürütmesine olanak sağlayan ince hassas parmaklı eller.

Ayrıca insanlara verebileceği çok şeyi olan ve insanlardan yalnızca çevrelerindeki doğal dünyayı anlamalarını isteyen bir adamın ifadesi vardı yüzünde.

John Henslow, Charles'ın hayatındaki en önemli adam olmuştu. O, disiplinli ve aynı zamanda inanılmaz sabırlı idi; yalnızca bilgi değil, bilimsel tutum, öğrenme sevgisi, araştırma teknikleri ve insan çabalarının alanlarını özümsemek için kullanılan yöntemleri de anlatan öğretmenlerden biriydi. Hiç sıkıcı, didaktik veya diktatörce davranmazdı; zekice, heyecanla ve katılım duygusu ile öğretirdi. Edinburgh ve Cambridge Üniversitelerindeki beş yıldan sonra Charles, bu tür öğretmenlerin nadir olduklarını ve onların çevrelerindeki bilim insanları ve öğrencileri için bir nimet olduğunu biliyordu.

Harriet Jenyns Henslow iki aylık oğlu kollarında merdivenlerden indi. Charles'ı öptü ve mırıldandı: "Evine hoş geldin. Artık bir vaftiz oğlun var."

"Görüyorum. Tebrik ederim! Ve adınızı yaşatacak erkek varisiniz için sizi de, sevgili Henslow,."

Harriet otuzdan fazla değildi, yüzü güzel olmasa da ruhu güzeldi: nazik, sevecen, hoş bir ev kadınıydı. Yumuşak kahverengi saçlarını ortadan ayırır ve her iki kulağın üstünden serbest bırakırdı. Gözleri de açık kahverengiydi. İyi bir aileden geliyordu; Ely'da katedral rahibi ve Cambridgeshire'da hakim olan babası Rahip George Jenyns, Londra'nın Connaught Meydanı'nda bir ev sahibi olacak ve Harriet'in kardeşi olan Leonard'ı Cambridge'deki Eton ve St. John's'da okutmaya yetecek kadar varlıklı biriydi. İkinci dereceden bir kuzenden Harriet'in babasına Cambridgeshire'daki Bottisham Konağı miras kalmış olmasına rağmen, Harriet'in çeyizinde sadece mütevazi bir miktar nakit vardı. Bu olmasaydı bile, Harriet çok daha kârlı bir evlilik yapabilirdi; ama onun evliliği bir aşk evliliği olmuştu ve yaklaşık sekiz yıllık beraberliklerine ve üç çocuğa rağmen hâlâ da öyleydi. Kocası Charles Darwin'i arkadaşı olarak kabul ettiği için Harriet de onu ailenin bir üyesi olarak kabul etmişti, ancak en başta bundan ufak bir şüphe duymamış değildi.

"Genç Darwin'i beğeniyorum; etkileyici bir genç," demişti kocasına ve eklemişti; "Peki neden ona diğerlerinden daha çok ilgi gös-

teriyorsun? Bana şeref listesindeki kimi öğrencilerin kadar parlak görünmüyor."

"Belki de değil, en azından şimdilik; ama o koca kafatasının içinde sadece Litmus kağıdı gibi bilgileri emen değil, spekülatif teori için yetenekli bir beyni var. Tikellerden evrensele gitmek gibi bir alışkanlığı var. Ne zaman ve nasıl olacağını bilmiyorum, ki o da bilmiyor, ancak potansiyeli var, başarılı olacak. Öğretmenlerin üzerine çalışması gereken tamamen bu. Hayatın bu potansiyel ile ne yapacağı ne öngörebildiğimiz ne de kontrol altına alabileceğimiz bir şey."

"Evet Profesör," diye yanıtladı telaşsızca; "İnci kadar değerli bu bilgiyi hazinemde saklayacağım."

Charles ve Henslow, Cuma akşamı toplantılarının genelde düzenlendiği salondaki kütüphaneye yerleştiler. Mobilyalar, Harriet'in çeyiz parası ile satın alınmıştı ve Henslows'un popülaritesinin izlerini göstermeye başlamıştı. Koyu pas rengi kanepeleri ve koltukları, kadife yastıklı merdiven sırtlı sandalyeleri, kitap dolu masaları, bitkileri, yakın zamanda edinilen böceklerin olduğu kutuları, siyah ızgaralı mermer şömine ve raflar dolusu kitapları vardı. Duvarlarda bir dizi Rembrandt oyma, düğün hediyeleri ve Henslow'un yıllar içerisinde biriktirdiği diğer önemli gravürler vardı. Henslow, Charles'ı, Perse Grammar School'daki büyük bir ders ve toplantı odasında muhafaza edilen Fitzwilliam sanat koleksiyonuna götüren ilk kişiydi, şu Free School Lane'deki Christ's Collage'a yakın olan gramer okulu.

Charles, Josiah Wedgwood'un müdahalesini ve artık babasının bu yolculuk için izin verdiğini haber vermekte vakit kaybetmedi. Henslow, buna pek sevindi.

"Şahane! Mektubundan babanın bu teklife itiraz ettiğini okuduğumda hüsrana uğradım, bu teklifi kendim geri çevirmek zorunda kaldığımda hissettiğim kadar kötü hissettim."

Charles akıl hocasına hayretle baktı. "Bu görev size mi teklif edilmişti? Bana bundan hiç bahsetmemiştiniz."

"Bu gerekli gibi gelmemişti bana. Aslında kabul etmiştim. Harriet, daha ona sormadan onaylamıştı. Ama öyle perişan görünüyordu ki ben de hemen karar verdim. Teklifi ilk alan kişi Leonard Jenyns'di esasında ve kabul etmeye öyle yaklaşmıştı ki eşyalarını dahi topla-

mıştı. Bottisham Hall'daki evinin yakınında bulunan Fens'de doğa bilimci olarak yıllarca eğitim aldı; fakat iki cemaati olduğundan, onları terk etmenin doğru olmayacağını düşündü. Hemen Peacock'a yazmalıyız."

"Babam, benden önce başkalarına tekliflerin yapıldığını varsaymak konusunda kurnaz davranmış. Sanırım bu görev, kendim gibi ailesi ya da sorumluluğu bulunmayan birisini gerektiriyor."

"Evet, kesinlikle. Sonunda doğru kişiyi buldu."

Kahvaltıdan sonra Charles ve Henslow, eylül başında açan krizantem çiçekleriyle dolmuş arka bahçeye gittiler. Henslow heyecanlıydı, sesi derin ve melodikti, göğsünden geliyor ve dudaklarına ulaştığında ivme kazanıyordu.

"Altı yıldan beri şehirdeki ihmal edilmiş şu beş dönümlük botanik bahçesiyle bir şeyler yapmaya çalışıyordum. Üniversite yöneticileri bana orayı yenilemem için gerekli fonu vermiyorlardı. Geçen hafta şehrin eteklerinde, Fen köyünün bir parçası olan otuz dönümlük bir alan satın aldılar. Arazi zengin ve el değmemiş ve de çok güzel bir şekilde düzenlenebilir. Minyatür bir Kew Gardens yaratmak için bana fon verecekler. Son yarım yüz yılda tanıştığımız inanılmaz sayı ve çeşitlikteki ağaçlar ve ağaçsılar için yerimiz olacak."

Parmaklarını kalın dalgalı saç yığınının arasına daldırdı.

"Hadi şu tarafa yürüyelim."

Devasa bir kızılcık ağacının altındaki yıpranmış bambu sandalyelerinden kalkarlarken, Harriet Lord Londonderry'nin yeğeni Bay Wood adında bir ziyaretçiyi getirdi; Charles onunla Henslow'un Cuma akşamı toplantılarında tanışmıştı. Wood'un ilk ismini hiç duymamıştı ve ne iş yaptığını ya da neden "Cuma akşamı bilimi" olarak adlandırdığı suarelere gelmekle uğraştığını bilmiyordu; çünkü konuştuğu tek şey siyaset, kölelik, oy hakkı ve Reform Yasası'nın neden pratik bir dünyada asla işe yaramayacak yanlış yönlendirilmiş bir idealizm olduğu idi.

Kıvrımlı yay gibi saçları ve dişlerinin hemen arkasından başlayan bir sesi olan Wood kısa ve tıknaz biriydi. Sivri burun ayakkabıları ve ayakkabının altından bağlı siyah sıkı pantolonlarından, kruvaze frak

paltosu ve parlak ipek şapkasına kadar Loudon modasının abartılı hâlinde giyinmişti. Soylulardan olduğunu bilmenin gururuyla taşıyordu bedenini. Charles'ı görmekten aldığı zevk samimiydi.

"Sevgili Darwin, ne güzel bir sürpriz. Çoktan Shropshire papaz evinde pazar günleri imanın, hafta içleri de böceklerin peşinde koştuğun bir yaşantıya gömülmüşsündür diye düşünmüştüm."

"Henüz değil, Wood. Bunu iki yıl erteleyeceğim gibi görünüyor."

"Ne muhteşem. Anlat ne olur."

Charles tam başlayacaktı ki Wood araya girdi:

"Kaptan FitzRoy ve ben akrabaymışız! FitzRoy'un annesinin üvey kardeşi olan Lord Londonderry üzerinden bir çeşit kuzenim oluyormuş. Söylentiye göre, Lord Londonderry, Kaptan FitzRoy'a H.M.S. *Beagle*'ın komutasını ayarlayan kişiymiş."

"The *Beagle*," diye yumuşak bir sesle tekrarladı Charles. "Geminin adını ilk defa şuan duyuyorum."

"Ben Kaptan FitzRoy'un çok iyi bir arkadaşıyım," diye haykırdı Wood. "Hemen odama dönüp senin için bir tavsiye mektubu yazmalıyım. Kadere inanır mısın, Darwin? Ben inanırım. Gerçekten, bu cumartesi sabahı, son hazırlıklarını yapmak üzere Londra'ya doğru yola koyulmadan hemen önce karşılaşmamız."

"Çok naziksiniz, Wood."

"Önemli değil. Bu ne ki!" Henslow'a döndü. "Merhaba demek için uğradım, ama mektubu Londra'ya giden saat bir arabasına yetiştirebilmem için müsaadenizi istiyorum. Bu akşam FitzRoy'un elinde olmasını istiyorum."

İki adam uzun bacaklarıyla Trumpington Caddesi boyunca büyük adımlarla yürüdüler ve Cambridge'in heykellerle süslü kolejlerinin dört veya beşinin giriş ve avlularını aşarak Henslow'un St. Mary's Sokağı'ndaki, Rahip Bay Henslow olarak her Pazar sabahı cemaatine vaaz verdiği yer olan ve Granta nehrine açılan Little St. Mary's kilisesinin ötesine geçtiler. Arkasındaki antik mezarlığıyla birlikte kiliseyi geçerken Henslow, Charles'ın yüzünü inceledi.

Charles, gerçekten papaz olmayı mı istiyorsun? Bu görevde başarılı olacağını düşünüyor musun?"

Charles şaşkına dönmüştü; daha önce kimse merak edip ona bu

soruyu sormamıştı.

"Öyle olacağımı düşünüyorum. Teoloji derslerimde oldukça başarılıydım ve Paley'in kitabını baştan sona bilirim. Anlamlı bir vaaz hazırlayıp verebileceğime inanmak için geçerli sebeplerim var."

"Ama sen..."

"Kilise hakkında tutkulu olmaktan mı bahsediyorsunuz? Ailemdeki hiç kimse öyle değildi. Ama inançlıyızdır. Sanırım benimki cemaatin ilgisini çekmeye yönelik basit bir yaklaşım olacak."

Birkaç dakika sessizce yürüdüler, sonra Charles şöyle dedi:

"Sevgili Henslow, belki de bana topladığım örnekleri nasıl korumam gerektiği üzerine hızlı bir kurs vermelisiniz. Edinburgh'daki arkadaşlarım bana deniz biyolojisine başlangıç niteliğinde bir şeyler öğrettiler ve siz de çiçekleri nasıl kurutacağımı ve böceklerimi nasıl koruyacağımı göstermiştiniz. Tüm bildiğim bu kadar. Limanlar arasındaki uzun mesafelerde kıyılardan topladığım her şeyi korumak zorundayım."

Henslow güldü. Sesi kulağa hoş geliyordu.

"Jeolojik numuneler ve fosiller ile başlayalım. Onları önce kağıda sonra da kendir olarak bilinen, bulması kolay ve ucuz olan rafine edilmemiş kenevir liflerine sarmalısın. Kendiri herhangi bir limanda bulabilirsin. Kabuklar ve kemikler dahil her bir bulguyu doğrudan numunenin üzerinde kalacak şekilde silinmez mürekkeple etiketle. Ayrıca William Yarrell'ın Londra'daki kitapçısına gitmeli ve Charles Lyell'ın *Principles of Geology* kitabının bir kopyasını almalısın. Bu son derece önemli, ancak hiçbir şekilde onun savunduğu görüşleri kabul etmemelisin. Bazı tuhaf teorileri var.

"Yumuşak gövdeli omurgasız hayvanlar, amfibiler, sürüngenler ve balıklara gelince, bunların hepsinin şarap ya da tahıl alkolü gibi sert içkilerin içinde korunması gerekiyor. Alkol olarak ev yapımı mor renk olanı al, daha ucuzdur. Karışım yüzde yetmiş alkol, yüzde otuz su içermelidir. Bozulmuş her on numuneden dokuzunun bozulma sebebi içkinin çok zayıf kalmış olmasıdır! Daha büyük numunelerde karnı yarmak ve iç organları çıkarıp ayrı ayrı korumak gerekir. Hiç bir şey için hafızana güvenme. Mutlaka her bir örnek kutusunun buraya gönderildiği geminin adını ve tarihini not ettiğin bir liste tut. Alıcının

da aynı derecede doğru tarih tuttuğundan emin ol."

Charles aniden ona baktı.

"Ama bu kişi kim olacak ki?" diye sordu. "İki yıl kalacağıma göre binlerce numunenin bulunduğu çok sayıda kutu oluşacağını umuyorum. Onları The Mount'a gönderemem. Onlarla ne yapacaklarını bilemezler."

"Hayır, ne hâlde olduklarını inceleyebilecek ve her şeyin senin kopya kataloğundakine uygun olduğunu kontrol edebilecek bilgiye sahip birilerine gönderilmeliler elbette."

"Affedin beni sevgili Henslow, ama sanırım şuan kendinizi tarif ettiniz. Böyle bir görevi üstlenebilecek ya da yapmaya istekli başka bir kişi tanımıyorum."

Henslow'un gülümseyişinde hem memnun olmuş hem de bu yorumu kabullenmiş bir hâl vardı.

"Önce Londra'daki toplulukları dene. Yardımcı olabilirler. Varsa cam kavanoz kullan. Toprak ve tahta kaplar sızdırma ya da buharlaşmaya meyillidir. Kavanozlarını bir mesane örtüsü ile, iki defa da kalay folyo ile ve tekrar mesane ile kapatmalısın. Aynı anda üç ya da dört açık şişe tut, böylece biri kabuklu hayvanlar için, biri incelenecek hayvanlar için, biri de irili ufaklı numuneler için kullanılabilir, balıkları her zaman en sert içkilere koy. Tüm cilt türleri için arsenik sabunu kullan, ancak bacaklar ve gagaları korozif bir süblime solüsyonu ile fırçalamayı ihmal etme. Kelebekler hariç her türden böceği ilaç kutularındaki bez katmanların arasına yerleştir. Kutunun dibine biraz kâfur koy."

Henslow'un yeni alındığından bahsettiği arsaya kadar birkaç kilometre yürüdüler. Henslow, ceketinin cebinden katlanmış bir peyzaj haritası çıkardı, eski bir ağacın gölgesinde çömeldi ve haritayı yere serdi. Otuz dönümü çoktan tasarlamıştı bile.

"Sevgili dostum, başlamak için asla bir şeylerin olmasını bekleme. Bir fikrin var ise vakit kaybetmeden başlangıç için ne gerekiyorsa yap. O zaman 'otuz dönüm'ünü aldığında, sen çoktan başlamış olursun. Bazı ufak höyükler, şelaleler ve balıklar ve bir kaya bahçesi istiyorum. Öğrencilerimizin gözlemlemeye ve toplamaya devam edebilmeleri için Fens'in bir kaç dönümünü olduğu gibi bırakacağız. Tropik bit-

kilerin bakımı için yapay ısıtılan seralarımız ve normal seralarımız olacak. Birçok geniş yol olacak; bir botanik bahçesi kadar halka açık bir park da olacak, böylece anne babalar çocuklarını buraya getirecek ve onlara bitkilerin, otların ve ağaçların adlarını öğretecekler.

"Asla bilemezsin Darwin, botaniği ve evet, entomoloji ve deniz biyolojisini, matematik, Latince, Yunanca ve klasik edebiyat kadar önemli birer çalışma alanına dönüştürebiliriz. İngiliz üniversitelerimizin hatası, eğitimcilerimizin doğal bilimlere burun kıvırarak onları değerli olmayan bilgi dalları olarak görmeleridir. Bunu yaşadığımız dönemde tersine çevirmek bizim görevimiz."

2

PAZAR sabahı Charles ve Henslow ailesi kiliseye gitmek için giyinip hazırlandılar. Samimi Little St. Mary'nin çeyrek daire tonozlu bir tavanı, elle işlenmiş ahşapları ve mükemmel eğitilmiş bir korosu vardı. Ağır siyah kıyafeti içinde ihtişamlı görünen Rahip Bay Henslow, saat on bir vaazını Luka 8: 16-17'den Charles için verdi: "Hiç kimse lâmba yakıp onu üzerini bir cisimle örtmez ya da onu yatak altına koymaz; ama içeri girenler ışığı görsünler diye onu bir sehpa ya da masa üstüne koyar. Çünkü açığa çıkarılamayacak gizli hiçbir şey yoktur; ne de bilinmeyecek ve aydınlığa çıkmayacak saklı bir şey vardır."

Ayinden sonra, Henslowlar cemaatiyle buluşurken, Charles beyaz Pazar elbiselerini giymiş kızları, Frances ve Louisa'yı, nehre kadar götürdü. Birçok Cambridge ailesi çoktan teknelerindeydi, piknik sepetleri üst üste dizilmişti. Eve döndüklerinde Bay Wood'u kütüphanede canı sıkkın bir şekilde volta atarken, yüzü kirece dönmüş hâlde buldular.

"Bay Wood, ne oldu?" diye sordu Henslow. "Üzgün görünüyorsunuz."

"Ben" sesi neredeyse duyulmuyordu. Kütüphaneye bir sessizlik çökmüştü. Wood'un elinde bir parça parşömen kağıdı titriyordu.

"Kaptan FitzRoy'a gönderdiğim mektubuma bir cevap..." Kendisini Charles'la yüzleşmeye zorladı.

"Üzgünüm, çok üzgünüm. Kaptan FitzRoy, senin gitmene karşı. Darwin, şansını mahvettiğim için öyle mutsuzum ki."

"Ama bunu nasıl yapmış olabilirsiniz ki?"

Wood dişlerini sıktı, kendini suçladığı bir kaç söz döküldü ağzından:

"Sadece övgü... Ama o akrabam... Ona söylemek benim yükümlülüğümdü... Bir Whig olduğunu, bir liberal... Reform Yasası'nı desteklediğini, oy imtiyazını başkalarına da vermeyi..."

Charles kendi ağzından "Doğru" cevabının çıktığını fark etti. "Bu yasa, oy hakkını yılda on pound ve üzeri mülk sahibi kişileri de kapsayacak şekilde genişletecek."

Wood, iki adamın onun sızlandığını duymasını istememişti.

"Biz Toryler olarak, Reform Yasasını 'kaosun geri dönüşü' olarak görüyoruz."

"Biz Whigler ise," dedi Henslow düz, sakin bir sesle ve devam etti, "onu yeni bir çağın habercisi olarak görüyoruz. Ancak siyasetle doğa tarihinin ne alakası var?"

"Yok. Ama H.M.S. *Beagle* çok küçük bir gemi. Kaptan FitzRoy, yanında onunla arkadaş da olabilecek bir doğa bilimci istiyor. Gemideki başka hiç kimsenin kaptanla arkadaş olmasına izin verilmiyor. Onunla beraber yemek yiyecek biri; başka kimsenin kaptan ile yemek yemesine ya da onun kabinine girmesine izin verilmiyor."

Charles'ın öfkesi babası yolculuğunu reddettiğindeki gibi acı bir hayal kırıklığına dönüştü. Fırsat yine kaçmıştı ellerinden.

"Wood, siyasal düşüncelerimi size karşı hiç dile getirdim mi?"

"Hayır! Tabii ki yapmadın! Sen gerçek bir centilmensin. Sadece, FitzRoy'a ne kadar hoş bir insan olduğunu söylemek için yazmıştım. Fakat FitzRoy ile Reform Yasası üzerine tartışsaydınız asla beni bağışlamazdı. Ve *Beagle*'da duramazdın. Kaptan FitzRoy, uzun süredir arkadaşı olan Bay Chester diye birine verdi görevi. Herhalde hükümetin bir yerinde görevli biri..."

Wood gittiğinde Charles kendini bilmez bir şekilde odada dolaşmaya başladı. "Babama ve Jos Amcam'a neden olduğum bütün sıkıntıdan sonra, kendimi ezilmiş hissediyorum."

Henslow'un kişiliğinde yalnızca tek bir duygu barınmıyordu:

Öfke. Ama şimdi yanakları öfkeden kırmızıya dönmüştü.

"Peacock bazı şeyleri bana çok yanlış aktarmış. Bana doğa bilimcinin atanması meselesinin sadece ve sadece onun yetkisinde olduğuna dair güvence vermişti."

Charles da kendi için aynı derecede alışık olmadık bir ifade tarzıyla homurdandı. Hicivle şunları söyledi:

"Bir kaptan, bir Whig liberaliyle günde üç öğün yemek yemeye nasıl zorlanabilir ki? İlk sığ yerde kendini karaya atardı. Reform Yasası'nın, Parlamento'dan olur da geçebilirse, en çok İngilizlerin yüzde on yedisine oy hakkını genişleteceğini düşündükçe..."

Henslow'un yüzünde hiç bir pırıltı kalmamıştı.

"İnsanlar siyasi sebeplerle savaş giriyor. Din konusunda savaşa giriyorlar. Sınır anlaşmazlıkları konusunda savaşa giriyorlar. İnsan beyni, kendi türünün yarısını öldürmenin bir fırsatını bulmakta nadiren başarısız oluyor..."

İki adam da sessizleşti. Harriet akşam yemeğinin hazır olduğunu duyurmak için odaya girdi. Yiyemiyor, yemekleriyle oynuyorlardı. Genç hizmetçi kız, soğan, zeytin ve muskat sosu dolu gümüş sosluğu uzattığında, ne Charles ne de Henslow ekmeğin üzerine bir kaşık sürmeye hevesli değildi. Sonra Charles sessizce çatal kaşığını bıraktı. Henslow tabağından başını kaldırıp baktı, kafası karışmışçasına kaşlarını çattı.

"Aklına bir şey geldi mi? Yoksa çok mu erken?"

"Hayır, çok erken değil. Bir saniye bile değil. Şafak vakti Londra'ya giden *Star* arabasına biniyorum. Doğa bilimci görevi resmi olarak bana teklif edildi. Kaptan FitzRoy yarın gözümün içine bakarak işi bana vermeyi reddettiğini söylemek zorunda kalacak. Bundan daha azına razı olamam!"

Star, Charles'ı ve eşyalarını öğle üzeri Londra'da, Holborn'daki Old Bell Inn adında bir handa bıraktı. Bu şehri, daha önce ailesi ve arkadaşları ile birkaç kez ziyaret etmişti; ancak büyük, gürültülü, isli metropol bu sefer karışık ve yabancı görünmüştü kendisine. Fleet Caddesi'nden aşağı, yolun ortasında duran St. Clement Danes kilisesinin yanından, Somerset House'un karşısındaki St. Mary-le-Strand'a

geçti. Adelphi Tiyatrosu'nu geçip devam etti ve sonunda Royal Mews'in ve Lower St. Martin's Sokağı'nı çevreleyen "viranelerin" yıkılmasıyla açılan geniş ve temizlenmiş bir alan olan, yeni adıyla Trafalgar Meydanı'na geldi. Yapımına başlanan yeni National Gallery meydandaki boş alanın üzerinde yükseliyordu.

Amiralliğin karşısında iki blok uzanan 17 Spring Gardens' sokağında yatacak bir yer bulduğu için şanslıydı. Geniş bir köşe odası tuttu, yıkandı ve yeni kıyafetler giyindi. Amirallik'e bakan pencerelerden birine doğru gittiğinde nereden geldiği belirsiz bir düşünceyle irkildi.

"Varsayalım ki Kaptan FitzRoy Londra'da değil! Ya boşu boşuna geldiysem buraya?"

Fakat Whitehall'daki sütunlarının üzerine gururlu kızıl akbabalar yerleştirilmiş Amirallik girişinin süslü kemerinin altından geçtikten sonra nöbetçi bir ulakla onun adını yukarı haber verdirdiğinde, hızlı bir şekilde yanıt geldi:

"Kaptan FitzRoy saygılarını sunuyor efendim. Hemen ofisine teşrif etmenizi istiyorlar." Charles bir kat merdivenin basamaklarını çıkıp çocuğu uzun bir koridor boyu takip etti. Ulak kapıyı çaldı, açtı.

İlk izlenimi odanın boş oluşuyla ilgili oldu. Donanma görevlileri uzun yolculuklardan döndüklerinde eve gitmelerine izin verilirdi. Görevlerini raporlamak ve raporu teslim etmek için sadece birkaç günlerini Amirallik'te geçirirlerdi. Muhtemelen kalıcı ofislere ihtiyaçları olmuyordu.

Bununla birlikte, Kaptan Robert FitzRoy'un kendinde özensiz ya da sade bir şey yoktu. Masasından doğrulduğu esnada, Charles, onun ince ve uzun boylu; kıvırcık, öne fırçalanmış koyu renkli saçları, uzun, koyu renkli favorilerinden, zarif ayakkabılar geçirilmiş ayaklarına kadar aristokrat bir görünüme sahip olduğunu gördü. Kulakları başına hayli bitişikti; gözleri, siyah ve güzel kaşları altında parlak ve karaydı. Seçkin tarzda bir bıyığı vardı. Hassas tasarlanmış mükemmel özelliklere sahip bir yüze sahipti, sarkık burnu dışında. Modaya uygun giyinmişti, giyinmeye düşkün bir züppe gibi değil de, daha ziyade tecrübe ve otorite sahibi bir kişi gibi.

Robert FitzRoy, gayrimeşru olarak Kral Charles II ve Cleveland

Düşesi Barbara Villiers'ın soyundan geliyordu. Bu gayrı meşruiyette utanç verici bir şey yoktu; çünkü Charles II'nin meşru olan torunu yoktu. Kaptan FitzRoy, Grafton Dükü'nün torunu ve Lord Charles FitzRoy'un oğluydu. Biraz kibir ve otoritere ile karışık mükemmel bir duruşa sahipti; serveti ona miras kalmış olmasına rağmen bu duruşu kendi kazanmıştı. On iki yaşındayken Portsmouth'daki Royal Naval Collage'ye girmiş, on dokuz yaşında Birincilik Madalyası ile mezun olmuştu ve dünyanın en kötü hava koşullarından bazılarında yelkenli gemi kullanımı konusunda, matematikte, meteorolojide mükemmel bir bilgiye sahip olduğu kabul edilmişti.

1828 ekiminde, yirmi üç yaşındayken Rio de Janeiro'daki İngiliz Kraliyet Donanması Üssü'nde konuşlandırılmışken, H.M.S. *Beagle*'ın kaptanının intihar etmesi üzerine bu geminin komutasını alması emredildi. Yaklaşık on dört, on beş ay boyunca, Amirallik'te hayranlık uyandıran bir şekilde bu araştırma gemisinin kaptanlığını yaptı ve "en kusursuz deniz haritaları" ile onu İngiltere'ye geri getirdi. Filosuyla dünyaya hükmetmek isteyen İngiltere, karaya çıkış için en uygun yerleri ve mümkün olan en iyi limanları bulmak için çeşitli kıtaların kıyı şeritlerini çizmek ve denize akan nehirleri araştırmak ve haritalamak istiyordu.

Charles'ı karşılarken, FitzRoy'un kara, parlak gözleri ışıldadı.

"Zamanlamanız mükemmel, Bay Darwin!"

"Ne açıdan Kaptan?"

"On dakika önce gelseydiniz, sizin için kötü haberlerim olurdu."

"Peki ya beş dakika önce?"

"İyi haberler. Bu not arkadaşım Bay Chester'dan geldi, ofisini bırakamayacağı için bizimle yelken açamayacağını söylüyor. Arkadaşımı yanıma alabilseydim, küçük ve kalabalık gemimizde size yer olmayacaktı."

Şansın bu ani değişimiyle Charles'ın hisleri dalgalandı.

"O zaman kabul edildim!"

"En kısa zamanda Londra'ya geldiğiniz için çok mutluyum. Bay Wood'un mektubuna aceleci olarak cevap verdiğim için özür dilerim. Daha ayık bir kafayla düşündüğümde, iki genç erkeğin, uyumlularsa, evden binlerce mil uzakta bir Güney Amerika sahilini veya Pasifik

Okyanusu'nu haritalandırırken İngiliz siyasetiyle ilgili asla tartışmayacağını fark ettim."

"Efendim, kavgacı bir doğam yoktur."

"Güzel! Teklifimde yemeklerimi kabinimde sizinle paylaşmak var; su ve sade yemekler ile idare etmeniz gerekecek ve geminin komutasında iken şarap veya rom içmem. Ayrıca dinlenmek veya sessizce okuma yapmak için divanımı kullanabileceksiniz. Yalnız kalmak istediğimde kabinimden ayrılmanız söylenirse hoş karşılarsınız değil mi?"

"Herkesin mahremiyete ihtiyacı vardır. Hatta bazen buna yemek ya da uykudan daha çok özlem duyulur."

"Eğer birbirimize bu şekilde davranırsak, uyum sağlayacağımızı umuyorum. Sağlayamazsak, muhtemelen birbirimize lanet okuyor olacağız. Oturmaz mısınız? Bu masanın köşesinde konuşabiliriz. Sizi uyarmak zorundayım, elimden geldiğince size her imkânı sunmaya çalışacağım ama çok çeşitli imkânlar olmayacak, her şeyi en kötü senaryosuyla açıklamak görevimdir diye düşünüyorum. Rahatsız olacaksanız sizi yanımda götürmem en berbat karar olur. *Beagle* küçük bir gemidir ve orada hep birlikte bir arada yaşamak zorundayız."

"Nerede yatacağımı sorabilir miyim?"

"Kıç kamarasında. Bir köşeye hamağınızı kuracağız. Kütüphanemizi orada tutuyoruz. Benim kabinimden biraz daha büyük ve eşit oranda gökyüzünü görüyor. Harita masası çalışmalarınız için kullanışlı olacaktır. John Lort Stokes'un hamağı sizinkinin karşısındaki köşede olacak. On dokuz yaşındadır, size muavin ve yardımcı araştırmacı olarak görev yapacak. İlk seyahate çıkışı sırasında *Beagle*'da asteğmen idi. Mürettebat çok genç, Bay Darwin, fakat birçoğu daha önce emrimde yelken açmışlardı. Bence iyi uyuşacaksınız. Yine de, bizimle kalmayı seçmezseniz, istediğiniz zaman İngiltere'ye dönebilirsiniz. O yönde seyreden birçok gemi olacaktır."

"Teşekkür ederim. Beni rahatsız edebilecek tek şey deniz tutması."

"Fırtınalı deniz meselesi abartılıyor. Kötü havalarda, aşağı yukarı yılın iki ayı, sizi sağlıklı, güvenli bir bölgede bırakabiliriz. Kullanımınıza hazır birçok kitabımız, tüm aletlerimiz, tabancalarımız var. Gemiyi demirler, sonra araştırmalarımızı yürütmek ve haritalarımızı

çizmek için iki hafta kalınız. O sürede bir doğa bilimci olarak siz işinizi yapmak için karada kalabilirsiniz. Bazen ben de size katılırım. Doğa tarihine ve örnek toplamaya ben de ilgi duyuyorum."

Charles'ın yüzü, egzotik tropikal limanlarda geçireceği konaklamaların hayaliyle ışıl ışıldı.

"Ama karar vermeden önce H.M.S. *Beagle*'ı görmelisiniz. Önümüzdeki pazar günü buharlı vapurla Plymouth'a gideceğim. Neden bana eşlik etmiyorsunuz?"

"Buna memnun olurum."

"O hâlde anlaştık. Sanırım şimdi şartları görüşmek için Kaptan Beaufort'la tanışmak istersiniz. Lütfen Güney Denizleri konusunda onu sıkıştırın, iyice bir uyarın. Eğer görüşme olmazsa, lütfen bu akşam gittiğim kulüpte akşam yemeği için bana katılın. Güzel bir şeyler yer içeriz."

"Benim için bir zevktir."

"Arkadaşlarınız, bir deniz kaptanının yaratılmışlar arasında en kaba şey olduğunu söyleyeceklerdir. Bu meselede sizi nasıl rahatlatacağımı bilmiyorum, tek umudum bana bir şans vermeniz. 10 Ekim'de Plymouth'dan yola çıkıyoruz."

Kaptan Francis Beaufort, Charles Amiralliğin üst katındaki yedi odalı bölümünün kapısını çalmadan sadece yirmi yedi ay önce Kraliyet Donanması hidrograförlüğüne atanmıştı. Hidrografi bürosunun duvarları ve çalışma masaları haritalar, çizelgeler, çizimler ve sararmış Eski Dünya küreleri ile doluydu. Büyük maun masanın arkasındaki adam, Francis Beaufort, İrlanda'nın ilk otantik haritasını çizen, kendisini uzman bir araştırmacı ve topoğraf olarak eğitmiş kararsız bir İrlandalı ilahiyatçı olan Dr. Daniel Beaufort'un oğlu olarak, İrlanda'da dünyaya gelmişti. Baba Beaufort zeki, kısa boylu bir adamdı, bir buçuk metreden daha kısaydı. Hatalarına rağmen kendisine hayran olan oğlu, yetişkin yıllarının çoğunu babasını borç batağından kurtarmak için harcamıştı.

Çocuğun tek isteği denize açılmaktı ve on beş yaşındayken öyle de yaptı, East India Company'nin gemisine yazıldı, astronomik seyrüsefer ve haritacılık eğitimi aldı ve büyük olasılıkla babasının

örneğini takip ederek, genç Francis, detaylarda aşırı dikkatli olmak konusunda bir yetenek geliştirdi. 1790 yılında Kraliyet Donanması'na katılarak, 1811'de Türkiye'nin güney kıyısının ilk incelemelerini yaptı; bu incelemeler, yirmi yıl sonra hâlâ en güvenilir olanlar olarak onurlandırılmaktadır. Daha sonra Suriye kıyılarının mükemmel bir incelemesini yaptı. Babasının aksine hırslıydı, Britanya'nın savaşlarında yer alarak, düşman gemilerini yakalayabilmek, para ödülleri, terfiler kazanmak istiyordu.

Hiçbirini yapamadı. Çoğunlukla vuruldu, yaralandı ve hoşnutsuz, yarım ikramiyeyle 1801'de emekli oldu. 1805 yılında kendisine Hindistan'a giden bir gemiyi komuta etmesi için ihtiyaç duyulduğundan Kraliyet Donanması'na geri döndü. Dunsink Gözlemevi'nde sadece beş aylık akademik bilim eğitimi almasına rağmen Royal Society'e seçildi ve bedel istemeksizin, Society for the Diffusion of Useful Knowledge [Faydalı Bilgilerin Dağıtımı Topluluğu] için yüz yetmiş haritadan oluşan bir seri hazırladı, ona şöhretini kazandıran da bu oldu.

1829'da Hidrografi Bürosunu devraldığında, bu görev ne bir şerefti ne de gıpta edilen bir konumdaydı. Bölüm göz ardı edildi, bazen küçümsendi, Amiralliğin Baş Sekreteri Croker tarafından ayaklar altına alınıp çiğnendi ve görevini yerine getiren fakat zamanının çoğunu kendi keşiflerine harcayan büyük Arktik kâşifi Edward Parry tarafından ihmal edildi. Ofiste belki bin küsur harita vardı. Her kim keşif yaptıysa, onların çizelgelerini kullanıyorlardı: Fransızlar, Almanlar, İtalyanlar, İspanyollar, ki çoğu tehlikeli olabilecek ölçüde hatalıydı, Francis Beaufort bu uyuşukluk yıllarını bir disiplinli çalışma fırtınasına dönüştürdü; bir tür "araştırmacılar hasadı." Şu anda Charles onun bürosuna girdiğinde ise; Beaufort, emrinde dizinci ve küratör olarak çalışan iki genç deniz asteğmenine, dört eğitilmiş teknik ressama ve yorucu yolculuk yönergelerini hazırlayan bir sekretere sahipti ve Londra'da bulunan en iyi gravür yazıcılara, litografyacılara ve ciltçilere. H.M.S. *Beagle,* yolculuk için donatılırken bile, ya hâlihazırda denizde olan ya da araştırma görevlerine hazırlanmakta olan on bir başkaca gemisi daha vardı. Şu anda okyanusları kontrolünde tutan İngiliz Deniz Kuvvetlerini kâr ya da fetih için gitmek isteyeceği

her yerde güvenli ve güvencede kılacak haritalar ve çizelgeler ve yedi denizden gelen jurnaller ve not defterleri vardı elinde.

Francis Beaufort, kendisinin yarısı kadar bile kalifiye olmayan ancak sınıfsal olarak ondan yukarıda olan kişilerin lehine kendisinin bir türlü terfi ettirilmediği dönemler sebebiyle ortaya çıkan, "iç sıkıntılarım" diye adlandırdığı şeyden -kaygı, aşağılık hissi ve depresyondan- yıllarca mustarip olmuştu. Elli beş yaşındayken Kraliyet Donanması'nda kendi bölümünün başına geçmesi, nihayet ona bir iç huzuru getirmişti. Charles'ın bakmakta olduğu adam, masasında oturduğu yerden kısa boylu görünüyordu, kafası kel, gözleri yuvalarına gömülmüş, burun ve çenesi gelişigüzel macun hamurundan yoğurulup yerine konmuş gibiydi. Beaufort ona bakmadan bir saniye önce Charles, adamın açık havada yanmış yüzünde, yıllar sürmüş kendi kendine işkence edişini ve küçük düşürülmüşlük hissini fark etti.

"Bay Darwin, adınızı hiç duymamış değilim. Siz doğmadan önce, 1803'de, babanızla tanışma şerefine nail oldum. Ablam Louisa'yla birlikte, annemizi İrlanda Denizi'nden geçerek muayene ettirmek için babanıza getirdik. İrlanda'da bile babanızın kadın hastalara yardım etme konusundaki ününden haberdar olduk. Annem yıllarca pek de sağlıklı değildi; özellikle bacaklarındaki cilt döküntülerinden mustaripti. Babanız annemizin bacaklarındaki döküntülerden ziyade evvela onun sağlığına önem verdiğini söyledi. Birkaç gün boyunca bizi art arda ziyaret etti, sonra eve gönderdi. Döküntüleri olmasa da sağlığı inanılmaz derecede düzeldi, doksan dört yaşına kadar yaşadı."

"Umarım ailemin ününü ben de koruyabilirim."

Beaufort'un gülümsemesi, minimum dudak hareketi veya göz ifadesi taşıyordu.

"Kaptan FitzRoy'la tanıştınız mı? Muhteşem bir kartografıtır. Size neler söyledi?"

Charles, Kaptan FitzRoy ile yaptığı konuşmanın özünü, özellikle de Beaufort'u Güney Denizleri'yle ilgili uyarması konusundaki tembihi tekrarladı.

"Darwin, eğer bu işlerde dünyayı dolaşmazsanız, kendinizi aldatmış olacağınızı pekala düşünebilirsiniz. Bir hafta Madeira Adaları ve ayrıca Kanarya Adaları'nda duraklayacaksınız."

"Muhteşem!" diye Charles'ın sesi yükseliverdi. "Tenerife'yi ve Humboldt'un keşfettiği ejderha ağacını da görürüz."

Beaufort kaşlarını çattı, ama sonra H.M.S. *Beagle*'ın bir doğa bilimci gezisine çıktığını hayal eden bu küstah genç adama kızmamaya karar verdi.

"Şu anda hâlâ Güney Denizleri boyunca takip edeceğiniz rotanızı çıkartıyorum. Hint adalarından eve dönmeniz ihtimal dahilindedir. Bu en az üç yıl sürecektir."

Charles'ın yüzü beyaza döndü. Üzerine anlaşılmış olan iki yıl yerine üç yıl! Bu fazladan bir yılın ona zorluk yaratacağından değildi; bu yeni yaşamında ondan istendiği gibi davranmaya hazırlardı kendini. Ama ya babası ve kız kardeşleri! İki yıllık ayrılışı kabul etmekte bile zorlanmışlardı! Babası durumun bu yeni hâli için ne derdi? Sinirleneceğinden emindi. Aldatıldığını bile düşünebilir, hatta verdiği izni geri çekme tehdidinde bulunabilirdi! Onlara bu bilgiyi vereceği anı düşünmek korkuttu onu. Kısa bir an için bu bilgiyi saklamayı düşündü.

Sesli bir şekilde yutkundu.

"Yolculuk ne kadar uzun sürerse, deneyimim ve bilgilerim de o kadar fazla olacaktır."

"Doğru söylüyorsunuz. Sizi bu gemiye yerleştireceğim ve diğer görevliler gibi, bu size erzakınızı karşılamak için yıllık sadece otuz sterline mal olacak. Peacock'u bilgilendirdiğim gibi, Amirallik maaş vermeye niyetli değil, ancak size resmi bir görevlendirme yapılacaktır. Fakat eğer bir maaşınızın olması gerekiyorsa, bunun da ödeneceğini tahmin ediyorum."

"Bu son noktada, Kaptan Beaufort, babamla görüşmek isterim. Cambridge'deyken bana cömert bir harçlık vermişti ve ben buna devam etmek niyetinde olduğu kanaatindeyim."

Beaufort fark etmeden dişlerini sıktı, kendi gençlik yıllarını babasının borçlarını ödemek için harcadığını düşündü. Charles değişen havayı algıladı.

"Sanırım hiçbir ödeme gerekmiyor, efendim," dedi çekinerek. "*Beagle*'da gerçekten önemli bir hizmette bulunup bulunmayacağımı şuanda hiç bir şekilde bilemiyorum. Elbette doğa tarihinin her ala-

nıyla ilgili numuneler toplamayı planlıyorum."

Beaufort, genç adamın güvenlik duygusuna meydan okuduğunu fark etti. Çenesini serbest bıraktı. Nazikçe konuştu.

"Yolculuk sırasında toplayacağınız koleksiyonlarınız hakkında herhangi bir sorun olmayacaktır. Her bir kutu dolduracak kadar numune topladığınızda eve yollayın. İşte ihtiyacınız olan malzemelerin listesi. *Beagle*'a yüklenirlerken her birini tek tek kontrol edin."

Charles gözlerini listenin üzerinde gezdirdi. Listenin kusursuzluğuna şaşırdı ve memnuniyetini dile getirdi.

"Aslında, ben sizin görevlendirilmenizden önce hazırlamıştım bunu. Geminin doktoru Dr. Robert McCormick'in bunları iyi değerlendireceğini umuyordum. Daha önce yapılan yolculuklarda o da bir miktar numune toplamıştı."

"Onun yerini almış olmamdan ötürü mutsuz olacak mı?"

"Olmamalı. Kendisi bir deniz kuvvetleri doktorudur ve ilk işi *Beagle*'ın yetmiş üzeri kişiden oluşan ekibinin sağlığıyla ilgilenmektir. Tropikal ülkelerde bu tam zamanlı bir iş olur. Gemi incelemelere çıkarken limanda kalmasına asla izin verilmezdi."

"Bunu duymak beni rahatlattı Yüzbaşı Beaufort. Gemide bir düşmanım olduğunu hissetmek istemiyorum."

"Tam tersi olacaktır; gemide bulunan herkes gemide Kraliyet Donanması'ndan olmayan dert yanabilecekleri birine sahip olmaktan mutluluk duyacaktır. 10 Ekim'de yolculuğa hazır olun."

Charles ayağa kalktı, kaptana ezaketi için teşekkür etti. Beaufort kafasını çoktan eğmiş önündeki haritaları neredeyse ürkütücü bir konsantrasyonla incelemeye koyulmuştu bile.

Charles, Londra sokaklarına çıktı, iki görüşmeden sonra başı dönüyordu. Whitehall boyunca Treasury'e kadar yürüdü, sonra nehir kıyısına döndü, görkemli Parlemento Binası'nı geçerek Thames boyunca yürüdü, sonra iki katını Westminster Köprüsü'ne geri yürüdü ve Manş Denizi'ne dökülecek olan yeşil nehir sularının aşağıdan girdaplar içinde geçip gidişini izledi. Ellerinin derileri dökülmüştü. Daha önce de gergin olduğu dönemlerde bir ya da iki kez olmuştu bu, gerginlik onun rahat doğasına uymayan bir şeydi.

"Shakespeare haklıymış. Gerçekten de 'insanların iş güçleri gelgit-

lidir' ve ben bunu yaşadım. Bugün saat birde yolculuktan umudumu kesmiştim. İki buçukta sadece resmi bir pozisyon değil, aynı zamanda bir doğa bilimci olarak maaş alabilme olanağı da sunuldu!"

Odasına geri döndü, yıkandı, Kaptan FitzRoy'la birlikte kulübünde hoş bir akşam yemeğine hazırlanmak için elbiselerini değiştirdi.

3

ERTESİ sabah Burr ve Little Ryder caddelerinin köşesindeki Yarrell and Jones Kitabevi'ne girdiğinde ticari kokuların en lezzetlisi burun deliklerine hücum etti, taze mürekkebin satılmakta olan en kaliteli kağıdın üzerinde hâlâ kuruma aşamasındayken yaydığı kokuydu bu. William Yarrell, onu karşılamak için öne çıktı; Henslow'dan gelen takdim mektubuna şöyle bir bakıverdi sadece. Yaklaşık elli yaşındaydı, uzun ve ince güzel yüzlüydü, sık çıktığı seferlerinden dolayı çekingen yanaklarında yoğun bir renk vardı. Yumuşak kahverengi gözleri cana yakındı. Alnının üzerinde kalan az miktarda saç kıvırcıktı; ince burnunun altından kanaatkâr bir ağız başlıyordu. Yüzünün tek tuhaflığı kalın koyu kaşlarının gözlerinin üzerinde oluşturduğu üçgen idi.

Charles, adamın geçmişini Profesör Henslow ve Leonard Jenyns'den öğrenmişti; İngiltere'de yaşayan, bir kitapevi ve gazete ajansından hayatını kazanan tek doğa bilimci idi ve 1825'ten bu yana, İngiliz Balıkları ve İngiliz Kuşları hakkında yayınlamak istediği iki kitaba doğru giden bir çalışma yolunda, *Zoological Journal* dergisinde bilimsel monograflar yayımlamaktaydı. Hâlihazırda on sekiz zooloji makalesi kaleme almıştı.

"Evet, evet, görevlendirmenizi biliyorum. Küçük meslek cemiyetimizde haberler hızlı yayılır."

"Londra'daki fiyatlar konusunda çok az şey biliyorum ve ihtiyacım olan bazı şeyler var: iyi boyutta bir teleskop, pusula, teşrih ekipmanı..."

"İhtiyacın olan kişi tam olarak benim!" diye haykırdı Yarrell. "Kuzenime çıkacağımı haber vereyim."

Yarrell sayesinde Charles uygun fiyata bir teleskop, buna bağ-

lanacak jeoloji amaçlı bir pusula, çeşitli teşrih ekipmanı satın aldı. Susan'a, mikroskopunu Londra'ya göndermesini istediği bir mektup yazdı. Son dükkandan ayrılırken Charles şöyle sordu:

"Ben mi yanlış bir izlenim ediniyorum yoksa bu tüccarlara kabadayılık mı ediyorsunuz?"

"Londra'da buna pazarlık deniyor. Eğer burada yaşamak isterseniz bu sanatı öğrenmelisiniz."

Neşter ve teşrih bıçakları almasına yardım etmenin yanı sıra, Yarrell, Charles'a eve nakliye etmek için kuş ve balıkların bakımı ve hazırlanması için bir günlük bir ders de verdi. Charles'ı Yarrell hakkında en çok etkileyen şey, doğa biliminde "küçük cemiyetimiz" olarak tanımladığı grubun kendi arasında hissettiği yakın bağ oldu.

"Hiç kimse çalışmalarımıza saygı duymadığı için," diye açıkladı Yarrell, "birbirimizi destekliyoruz. Daha çok bilgi topladıkça önyargıların inşa ettiği son alanlarını da ele geçireceğiz."

Charles ilk kez Londra'dan hoşlanmıştı. Diğer ziyaretleri kısa tatillerdi; İngiliz Sanatçılar Cemiyeti'de bazı oyun ve sergileri izlemiş ve kömür isine bulanmıştı. Şimdi ise telaş, koşuşturma ve gürültü kendi iç hisleriyle birleşmişti.

Yakındaki St. James's Park'ındaki top atışıyla sabahın beşinde uyandığında, top ona bunun altmış altı yaşındaki Kral William IV ve Kraliçe Adelaide için taç giyme günü olduğunu hatırlattı. Odasını saat altıda terk etti, Westminster Abbey'e giden yola çakıl döken adamları gördü. Yürüyüş hattı boyunca evlerin çoğunun önünde oturma iskeleleri inşa edilmişti. Alayları seyretmek için bir koltuğa bir gine ödeyecek kadar çocukça davrandığından kendisini suçlu hissetti.

Yirmi bin seyirci Charing Cross'a kadar olan yol boyunca sıkışmıştı; Charing Cross'ta da üç bin kişi ahşap tribünlere ve platformlara doluşmuştu. The Scotch Greys ve 7'inci Hafif Süvari birlikleri parkta konuşlandırılmış, mavi üniformalı Koruma Muhafızları ve Kraliyet Atlı Muhafızları da sokaklarda sıralanmıştı. Manastır içeride veya dışarıda konuşlandırılmış piyade muhafızlar tarafından korunuyordu. Hava biraz "basıktı" ve nadiren hafif bir yağmur yağıp geçiyordu, ancak saat onda güneş doğdu.

Kral'ın ve Kraliçe'nin kırmızı ve altın rengi arabası St. James Sarayı'ndan çıkarken rota üstünde sıralanmış kalabalıktan tezahüratlar yükseldi, bandolar "Tanrı Kral'ı Korusun"u çalmaya başladı. Charles havada sallanan şapkaları, mendilleri ve bayrakları görebiliyordu. "Reform! Reform!" haykırışlarını ve bunu onaylayan bağırışları duymaktan çok memnun olmuştu. Kral William IV amiral üniformasını giymişti ve Majesteleri Kraliçe de beyaz bir mücevherli başlık giyinmişti. Sağlıklı görünüyordu ve popüler gibiydi, ancak ortamda ezici bir hayranlık yoktu.

Manastırdaki tören sırasında sağanak yağmur başlayınca, Charles'ın yanında oturan akıllının biri haykırdı:

"Ve işte böylece başladı Kral William IV'ün yağmuru!*"

Cuma sabahı astronomi üzerine bir kitap satın almak için Yarrell'e geri döndü.

"Enlem ve boylamı nasıl bulacağımı bilirsem, herhalde bir denizciyi etkileyebilirim."

Kaptan FitzRoy, kişisel silahlarını almaya gitmek için kendi tek atlı arabasıyla onu almaya gelene kadar Charles bu kitap üzerinde çalıştı.

"Genelde tutumluyumdur," dedi FitzRoy, "bir nokta hariç; ateşli silahlar. Kendinize benimki gibi bir tabanca almanızı ve asla dolu bir tane yanınızda olmadan kıyıya çıkmamanızı şiddetle tavsiye ederim."

"Pahalı mıdır?"

"Yaklaşık 60 pound civarında."

Charles ıslık çaldı.

"Daha ucuz bir tane bulmanız için size yardım edeceğim," diye gönüllü oldu FitzRoy. "Sizin için pazarlık sanatını kullanacağım. Yanınıza iyi bir de tüfek almalısınız; uzun bir yolculuk ederken taze et yemenin lüksünü takdir edeceksiniz."

Kaptan FitzRoy sözünün eri biriydi, günün geri kalanında silahçıdan silahçıya dolaşarak Charles'ın elli pounda hem güçlü bir tabanca

* İngilizce'de 'yağmur' anlamındaki 'rain' kelimesi ile, 'saltanat/hükümdarlık' anlamındaki 'reign' kelimeleri aynı şekilde telaffuz edilmektedir. Burada, yağmur başlayınca bağıran adamın yapmakta olduğu şey, bu telaffuz benzerliğini kullanarak durumla alay etmektir. çev.

seti hem de yeni tasarlanmış bir tüfek alabilmesi uğraştı. Charles, Kaptanının kendi ateşli silahları için dört yüz pound kadar para harcamasını ve dünya etrafında dolaşırken güzergah boylamının iyi tayin edildiğini garantilemek için gemide olacak yirmi iki kronometrenin altısını teker teker seçmesini şaşkınlıkla izledi.

O öğleden sonra, 17 Spring Gardens caddesindeki odasında, ihtiyaç listesi hazırlayıp sonradan yarısından vazgeçip üstünü çizerken, zorluklarına rağmen bu keşif gezisinin kendisine uygun olduğundan emindi. FitzRoy, onun için kaptan kavramının "ideal örneğiydi." Gemiyi ilk ziyaret edeceği anı dört gözle bekliyordu.

4

LONDRA'DA altıncı günü olmuştu. 11 Eylül'de Kaptan FitzRoy ile birlikte Thames'in ağzından çıkıp Ramsgate ve Dover'ı geçerek Manş Denizi'ne oradan da batıya dönüp Wight Adası'nı geçerek Plymouth'a çıkan buharlı feribotla üç gün süren yolculuğa çıktı. Kaptan FitzRoy son anda ona şöyle sormuştu:

"Deniz yoluyla seyahat etmek istediğinizden emin misiniz? *Defiance* arabası sizi yirmi altı saat içinde Plymouth'a götürebilir. Kanalda dalgalar bizi çok sallarsa bu durum sizi *Beagle*'dan soğutabilir diye korkuyorum."

"Hiçbir şey beni *Beagle*'dan soğutamaz."

"Daha önce bir gemiyle seyahat edip etmediğinizden bahsetmiş miydiniz?"

"Sadece bir defa, dört yıl önce, dayım Josiah Wedgwood beni kızlarını eve getirmek için ona eşlik etmek üzere Cenevre'ye davet ettiğinde. Pek iyi hissetmemiştim, ancak çok doyurucu bir biftek yemeği yemiştim."

H.M.S. *Beagle*'a birinci sınıf gönüllü yolcu olarak yazılmış olan, on üç yaşındaki Charles Musters'ın ailesi, çocuğun evden uzakta ilk deneyimi olacağından, Kaptan FitzRoy'dan delikanlıyı kanatlarının altına almasını istemişti. Charles çocukla ilgilenmek konusunda kendi üzerine düşeni yaptı.

Mükemmel bir eylül ortası gününün alacakaranlığında Plymouth

Körfezi'ne girdiler, gökyüzü ve deniz kusursuz turkuaz rengindeydi. Devasa mendireğin ardında feribot dar açıklıktan Sutton Limanı'na, Barbican rıhtımında bir iskeleye bağlandığı, doğru yol aldı. Sutton Limanı, gelen malları çekip depolamak için çatılarından sarkan palangalarıyla üç katlı, büyük taş depolarla çevriliydi. Charles güverte iskelesine inerken Kaptan FitzRoy yakınlardaki bir kalabalığa dikkat çekti.

"Sutton Limanı, Plymouth Birliği'nin ceza düzeneğinin* bulunduğu yerdir" diye durumu açıkladı. "Kasabalılar yanlış yapmış ya da asilik eden bir kadını cezalandırıyorlar. Bu arada, diğer taraftaki şu basamaklar Pilgrimlerin 1620'de Kuzey Amerika'ya yola çıkmak için *Mayflower*'a binerken kullandıkları basamaklardır."

FitzRoy kiralık bir araba çağırdı. Genç Musters ve kendi bagajları arabanın üstüne yerleştirildi. Kaptan sürücüye onları Plymouth Hoe'nun üst noktasına, High Place'e, çıkarmasını söyledi; tüm Plymouth Körfezi'ni gören, büyük, yeşillikler içinde bir mesire ve gezinti yeriydi burası. Düzinelerce gemi, yakınlarındaki Batten Tepesi'nin bir koyunda demirlemiş, Catwater ağzının güvenli ceplerinde bekliyorlardı. Sağ tarafta, İngiltere'yi gemiyle istila edebileceğini zannedecek kadar düşüncesiz olan saldırganları geri püskürtmek için muazzam pirinç toplar monte edilmiş, zapt edilemez kale duruyordu. Öbür tarafta Baltio'dan gelen gemilerin İskandinav kerestesini getirdiği Mill Koyu vardı. En uzak noktada da Kraliyet William Erzak Deposu ve tam karşıda Sör Francis Drake'in dünyanın etrafını iki yıl dolaştıktan sonra 1582'de pusulasını diktiği minik ada vardı.

"Nefes kesici" diye bağırdı Charles.

Daha sonra araba onları Union Caddesi'nden Stonehouse Köprüsü'ne götürdü. Plymouth kent merkezinden geçerken Charles, Yunan ve Gotik mimarinin pek çok ihtişamlı binası ile buranın müreffeh, canlı bir şehir olduğu izlenimini edindi. Yerleşim alanlarında, dar Arnavut kaldırımlı sokakların üzerinde, yükselen çok iyi dekore edilmiş üst katlarıyla Kraliçe Elizabeth ve Kral James dönemi evleri sıralanmıştı.

* "Ducking stool": o dönemlerde, özellikle kadınlar olmak üzere, hatalı veya asi insanları suya daldırmak için kullanılan bir düzenek. 'cucking stool' olarak da bilinir. çev.

Devonport'a girince FitzRoy, sürücüyü bir labirentin içinden geçirerek Kraliyet Donanması Tersanesinin üzerindeki hafif bir yükseltiye yönlendirdi.

"İşte orada yatıyor!" diye haykırdı. "Ne güzellik ama değil mi?"

Charles tüm heyecanının söndüğünü hissetti; çünkü H.M.S. *Beagle* direkleri veya bölmeleri olmaksızın, dizilmiş kerestelerden oluşan bir iskeletten başka bir şey değildi.

"Daha çok bir enkaza benziyor" deyiverdi istemeden.

Kaptan FitzRoy bu sözden hiç rahatsız olmamıştı.

"Çünkü tamamen yeniden düzenlendiğinde nasıl görüneceğini henüz bilmiyorsunuz. Bugün 13 Eylül. *Beagle*, bu ikinci sefer için görevlendirildiğinde henüz 4 Temmuzdu. Yeni bir güverte ve suyun üstünde kalan yerleri için çok sayıda tamir gerektiğinden ana güvertenin yükseltilmesi için de izin kopardım. Bu, ona bir gemi olarak büyük avantaj sağlayacaktır ve gemide bulunan herkesin konforuna ciddi anlamda katkıda bulunacak, bize çalışma alanı, yemek yeme alanı ve uyuma alanı olarak kullanılabilecek sekiz inç daha kış ve on iki inç pruva verecektir. Görüyorsunuz, Darwin..." FitzRoy'un esmer, yakışıklı yüzü gururla parlıyordu. "İmkânlarımın ve gayretimin yettiği ölçüde bu küçük keşif yolculuğumuzu mükemmel hâle getirmek için ne masraftan ne de zahmetten ödün vermeyeceğim."

Charles, The Mount'un alt kattaki odalarının on sekiz fitlik tavan yüksekliğini, on - on iki fitlik yatak odası tavanını düşünüyordu:

"Biz fit ile planlıyoruz, FitzRoy inç cinsinden pazarlık yapıyor!"

FitzRoy devam etti:

"Karinası oldukça çürümüştü. İki inçlik köknar kalasları takıyoruz. Köknar kalasların üzerinde katran kaplaması ve ardından yeni bakır kaplaması olacak."

"Fakat belli ki bunları 10 Ekim'e kadar tamamlayamayacaksınız değil mi?"

"Tarihi 20 Ekim'e erteledik."

Charles farkında olmadan hafiflemiş bir şekilde nefes alıp verdi. Aşağıdaki iskeletin boyutuna alışmak zaman alacaktı.

Gece, kömür tozu gibi ince bir yağmurmuşçasına bir anda rıhtımları ve gemileri yutarak çöktü. FitzRoy kafasını çevirdi.

"Akşam yemeğimiz ve odalarımız için yakındaki Fore Caddesi'ndeki Royal Oteli'ne gitmeyi öneriyorum. Müdür, Bay Loving, bir arkadaşımdır ve bizimle ilgilenir. Şafakta doyurucu bir kahvaltı sunarlar. Sonra sizi direkt olarak *Beagle*'a götürüp, subaylarımızla tanıştıracağım ve nerede yaşayacağınızı göstereceğim. Siz bir kara insanısınız, fakat *Beagle* tüm bunları değiştirecek. Rüzgârın önünde yelken alan tam donanımlı bir gemi, dünyanın en güzel manzarasıdır!"

Sürüklenen bulut kümeleriyle dolu bir gökyüzünde güneş sıcak ve limon sarısı bir renkle yükseliyordu. Tersanede ellerinde araçlar ve malzemelerle H.M.S. *Beagle*'ın gövdesi üzerinde çalışkan karıncaların akışı gibi çalışan işçilerle karşılaştılar. Kaptan FitzRoy, Charles'ı gemiye bindirerek ona, Charles'ın yalnızca en yüzeysel bölümlerini anladığı bir denizcilik dersi verdi. Genç kaptanın sesi kıpır kıpır, heyecan doluydu.

"Bu yeni kaplama geminin ağırlığına yaklaşık on beş ton ekleyecek, ölçülerini de yaklaşık yedi kat artıracaktır. Yeni dümenimiz Kaptan Lihou'nun planına göre takılıyor. Burada, mutfakta, ortak bir şömine yerine, Frazer'in fırınlı ocaklarından birini kuruyoruz. Thunder-and-Lightning Hanis tarafından icat edilen yıldırım iletkenleri -montaja yardım etmek için kendisi de burada olacak- tüm direklere, civadraya ve bastona da sabitlenecek. İplerimiz, yelkenlerimiz ve serenlerimiz tedarik edilebileceklerin en iyisidir. Tüm kabinler maun ile döşenecek. Altı adet üstün bot da özellikle bizim için yapılıyor. İkisi benim özel mülkümdür; Amiralliğin onay verdiğinden iki fazlasına ihtiyacımız olduğunu hissettim. Her şey en ağır hava şartlarında taşınabilecek şekilde yapılacak ve yerleştirilecek."

Pruva ve kıçtaki bölmeler arasında inip çıktıkça, henüz bitmemiş kabinlere ve silah odasına, asteğmenlerin bölmesine, revire, yelken odasına ve kömür hücresine girip çıktıkça, Charles'ın başı döndü.

"Dün gece *Beagle*'ın enkaza benzediğini söyleyerek aptallık ettim efendim."

"Size tek bir şey söyleyeyim, Darwin, hiçbir araştırma yolculuğu dünyanın etrafını dolaşmak ve onu haritalamak için İngiltere'den bundan daha donanımlı ayrılamayacaktır! Şimdi diğer subay meslek-

taşlarımla tanışmanızı istiyorum."

Charles doğuştan sokulgandı ve kolaylıkla arkadaş edinirdi, ancak şu anda sınırlı bir alanda önümüzdeki üç yıl boyunca beraber yaşayacağı insanlarla tanışmak üzereyken büyük bir gerginlik hissetti. Onu severler miydi? Bu denizci adamlar onun Cambridge eğitimini, mütevazi fakat özel gelirini, gemideki işe yaramazlığını içerlerler miydi? Onu bir yük, fazladan bir ağırlık olarak görürler miydi? Kaptan ile yemek yeme ayrıcalığına gücenmezler miydi? Bildiği kadarıyla hiçbir doğa bilimci o kadar uzun bir yolculukta bir İngiliz gemisine eşlik etmemişti. Babasının ta en başında şüphe ettiği gibi bir doğa bilimci sadece böcekler peşinde koşan bir avare olarak mı görülecekti? Bu ilk iç hesaplaşma girişimi yürek parçalayıcı cinstendi. Ne dokuz yaşında Shrewsbury Kraliyet Parasız Orta Öğretim Okulu'na girdiğinde, ne on altısında Edinburgh Üniversitesi'nde, ne de on sekizinde Cambridge'deki Christ's College'da böyle korku ve endişeleri yoktu. Yine de *Beagle*'dayken birilerini memnun etmek, gönlünü yapmak, eğlendirmek için olmadığı biriymiş gibi davranmayacağını biliyordu; esasında sevimli bir adam olduğunu göstermek için bin bir takla atmayacaktı! Tüm yanıtlar, sıcak güneş ya da soğuk yağmur gibi kendiliğinden ona gelmeliydi.

H.M.S. *Beagle*'ın subayları, altın şeritli kuşaklar ile omuzlarında apoletleri olan ve beyaz yaz pantolonlarıyla, günlük üniformaları içindeydiler. Kaptan FitzRoy sıralamaya başladı:

"John Wickham, birinci yüzbaşı, gemiyi yürütmekten sorumlu subaydır. Süvari kaptan Edward Chaffers navigasyonumuzun idaresindedir. Herkesin rapor verdiği bir üstü vardır. Bilimsel araştırmaları ben yürütüyorum; bir sonra nereye gideceğimize ve incelemelerimizi tamamlamak için bir yerde ne kadar kalacağımıza ben karar veriyorum."

Charles gelecekteki gemi arkadaşlarını inceledi. John Wickham, orta-büyüklükte bir vücudu olan, yaz güneşi yanığından kızarmış, zayıf ve esnek biriydi. Otorite kurmaya çalışmıyordu; adeta otorite fışkırıyordu her yerinden. John Wickham'ın resmi bir eğitimi yoktu, ancak çok okumuştu ve kendi kendine İspanyolca öğrenmişti; böylece gerektiğinde Kaptan FitzRoy'u Güney Amerika yetkililerine tanıta-

bilecekti. Kaptan, diğer ölümlülerin göz ucuyla bile bakamadığı bir tanrıydı. Ondan sonra Wickham geliyordu; emirleri hızlı ve etkili bir şekilde gerçekleştirilirdi, çünkü gemiyle ve onun nasıl yüzdürüleceğiyle ilgili gemideki herkesten daha fazla şey biliyordu. Misket mavisi gözlerinde kuvvetli bir nüfuz etme gücü vardı.

"Bay Wickham, bu Charles Darwin. Doğa bilimcimiz olarak bizimle geliyor."

"Hoş geldiniz Bay Darwin. Size sakin bir yolculuk yaptırmaya çalışacağız." "Teşekkür ederim, Bay Wickham. Tierra del Fuego duyduğum kadar kötü mü?"

"Daha da kötüsü. Ama sizi zarar görmeden gideceğiniz yere ulaştıracağız." Kıça doğru giderlerken FitzRoy ekledi:

"İlk keşif gezisinde *Adventure*'a ikinci kaptan üsteğmen olarak yazılmıştı, ancak bir yıl içinde yüzbaşılığa yükseldi."

Kaptan FitzRoy, daha sonra, Royal Naval College'dan tam puan alarak mezun olan, Charles'tan iki yaş küçük ikinci yüzbaşı Bartholomew James Sulivan'ı tanıttı. Onun üniversiteye başladığı yıl FitzRoy son dönemindeydi ama arkadaş olmuşlardı. Sulivan H.M.S. *Beagle*'ın ilk keşif gezisinde gemide görev almıştı ve FitzRoy bu yolculuk için onu ikinci yüzbaşı olarak özellikle istemişti.

Sulivan, gür koyu renkli saçları, geniş alnı, koyu renk gözleri, belirgin şekilde kemikli geniş yüzü ile ve konuşkan doğasına aykırı küçük bir ağzı olan iyi görünümlü bir adamdı. Bir Kraliyet Donanması yarbayının oğlu olarak Falmouth Limanı kıyılarında doğmuştu, bu yüzden denize açılmak onun kaderinde vardı. Yirmi yaşındayken bile omzundaki apoletlerini rahatça taşıyan, iyi huylu, samimi, Donanmadaki hayatını seven ve amiral olmayı kafaya koymuş bir delikanlıydı. Herkes Sulivan'ın "çenesinin düşüklüğünü" kabul ederdi. Bir denizci olarak sahip olduğu olağanüstü yeteneklerin yanı sıra dostluk kurmak konusunda yetenekliydi. Charles'ı büyük bir içtenlikle selamladı. İlk nüktesi şu oldu:

"Bir gün Dr. Erasmus Darwin'in torunuyla rast geleceğimi hiç tahmin etmezdim. Muhteşem bir adam ve harika bir tıbbi yazar. *Botanic Garden* kitabını baştan sona iki kez okudum! Babam ben çocukken bana dedenizin şu komik tekerlemesini okurdu:"

"Ey kuru ekmekle yaşayan ölümlü!
Burnunu böyle kızartan nedir?
Burton Birası'dır, güçlü ve bayattır,
Burnumun solgunlaşmasını engeller."

"Fakat en sevdiğim, daha ciddi dizeleri, ateş, yeryüzü ve 'dışardaki gökyüzünün engin içbükeyliği' ile ilgili olanlarıdır."

Yolculuk boyunca en sadık arkadaşlarından biri olacak adamla revirde tanıştı: 28 yaşındaki Benjamin Bynoe, Charles'tan altı yaş daha büyüktü, ancak yaşını hiç de göstermiyordu. Barbados'ta İngiliz bir anne babanın çocuğu olarak dünyaya gelmişti ve eğitimi için İngiltere'ye geri gönderilmişti. Tıp diplomasını 1825 yılının Mart ayında almıştı. Tabip sınıfına katıldı ve şansı sayesinde H.M.S. *Beagle*'a yardımcı cerrah olarak atandı. Kaptan FitzRoy 1828'de H.M.S. *Beagle*'ın komutanı olarak atandığında, ikili arkadaş oldular. H.M.S. *Beagle*'ın Temmuz 1831'de ikinci seferine gitmesinin kararlaştırılmasıyla aynı dönemde, Benjamin Bynoe da son sınavlarını geçti ve bu sefere baş cerrah seçilmesi bekleniyordu.

Samimi, duman grisi gözleri ve naif karakteriyle ince yapılı biriydi. Ancak revirde bir hastayla ya da yaralı subay veya mürettebatla ilgilenirken bambaşka birine dönüşürdü. Bir defasında hasta bir denizciye şöyle bağırmasıyla ünlenmişti:

"Ölmek istiyor olabilirsin seni salak ama buna izin vermeyeceğim. Bunun sicilimde ne kadar kötü görüneceğini bir düşünsene! Yani, kahretsin ki, istesen de istemesen de seni hayatta tutacağım!"

"Hastalığın kötüleşmesi ya da tekrarlamasına tahammülü olmayan" bir adamdı; bir denizciyi taburcu etmeden önce ana direğin tepesine tırmanabileceğinden emin olmak isterdi. Açıklanamayan bir nedenle Amirallik, bu ikinci sefer için baş cerrah olarak Dr. Robert J. McCormick'i atamıştı. Benjamin Bynoe, McCormick'in asistanı oldu. Durumu soğukkanlılıkla kabullendi.

"Sadece zaman meselesi" diye saygı gösterdi. "McCormick'e saygı duyarım. Mürettebata özenli ve bilgili bir şekilde ilgileniyor. Onun hiçbir şey yapamayacağı tek kişi kendisi. Tropik iklimden ve sıcaktan nefret ediyor. Fiziksel olarak mı yoksa ruhen mi bilmiyorum ama bunlar onu hasta ediyor. Amirallik daha önce iki defa Batı Hint

Adaları'ndan çürüğe çıkarak evde geldiğini biliyor. Neden bunu bile bile bu onu bu sıkıntıya sürüklüyorlar?"

Bunun ertesinde Kaptan FitzRoy Charles'ı filikanın ve kıça doğru kalastralar üzerinde sekiz buçuk metrelik iki balina botunun bağlandığı kıç kasarasına götürdü. Sonra onu dümenin arkasındaki, girişinde İNGİLTERE HERKESTEN GÖREVİNİ YAPMASINI BEKLER yazılı, kıçaltı kamarasına yönlendirdi.

"Sizin için kıçaltı kamarasının avantajı" diye açıkladı FitzRoy, "doğrudan kıç kasarasından girebiliyor olman ve ışık için benim kamarama benzer üç tane büyük aydınlatmanın olması, ancak seninkinden farklı olarak benim kamaram tavlon güvertededir ve suya yakındır. Yaşam alanındaki tek dezavantaj, tam kıçtasın ve bu yüzden hareketleri daha sert hissedeceksin. Zamanla buna alışırsın."

"Tüm denizciler alışır mı?"

"Hayır, açıkçası. Hatta bizim heybetli Wickham'ı bile bundan daha küçük teknelerde dahi deniz tutar."

Charles kıçaltı kamarasının kapısından geçerken şaşkınlıktan belirgin bir şekilde nefesi kesildi, sonra odayı enine boyuna adımladı. Bir kısmı şuanda boş olan kitaplıklarla, alet rafları ve çekmece yığınlarıyla işgal edilmiş bulunan, üç buçuk metre civarında bir genişliği vardı. Ortada iki buçuk metre eninde, bir buçuk metre boyunda olacak olan harita masasının yerleri işaretlenmişti.

"Böylece, masanın her iki yanında yarımşar metrelik yer kalıyor," dedi Charles.

"En geniş noktasında bir, en dar noktasında yarım metre," diye yanıtladı FitzRoy. "Harita masasının etrafında yarım metrelik bir yürüme boşluğu muhakkak vardır. Hamağını çekmecelerinin yanındaki bu köşede kuracağız. Günün çoğunda harita masasında çalışacak olan Stokes'un hamağı da seninkine çapraz köşede kurulacak. Her ikiniz de masanın üzerinde yatıyor olacaksınız, ama başınız ile kıç kasarası arasında tam yarım metre mesafe olacak. Philip King isminde bir asteğmen de masayı sizinle paylaşıyor olacak. Kıç kamarasının bir karacı için küçük göründüğünü tahmin edebiliyorum."

Charles bir şeyler mırıldanmayı başardı:

"En iyi şekilde değerlendireceğim."

"Ben de öyle yapacağını hissettim. Daha büyük bir tekne önerilmişti, ancak en tehlikeli fırtınalardaki kontrol kabiliyeti ve güvenlik konusunda kanıtlanmış mükemmelliği sebebiyle ben bunu aldım. Boyut illaki en çok arzulanan şey değildir. Bir geminin güvenliği, önce yapısının sağlamlığına, daha sonra subaylarının bilgisi ve müretteb atın becerisine bağlıdır. Hâlâ bu göreve yazılmak istediğine emin misin?"

"Evet, Kaptan. Yolculukla ilgili ruh hâlim git gide onun lehine dönen bir gelgit gibi; ama bu, aklımın içinde sürekli değişip duran tüm o şüphe ve umutları temsil eden bazı küçük dalgalar hâlinde oluyor. Lütfen bu gergin gülüşlerimi mazur görün."

Kaptan FitzRoy gülümsedi, ince karanlık yüzü sempatikleşti.

"Hadi diğer subaylarımızı bulalım. St. James'in saray eşrafına pek benzemezler ama iyi insanlardır."

5

DÖRT gün sonra, 17 Eylül'de 17 Spring Gardens'a geri dönünce Susan'a şöyle yazdı:

> Araba yolculuğu ne harika bir yolculuk türü. Plymouth'dan döndüm, 400 km yolu 24 saatte geldim.

Profesör Henslow'dan, onu Londra'dan eve dönerken Cambridge'e uğramaya davet eden bir mektup gelmişti o yokken. Charles şöyle yanıtladı:

> Bir konu dışında her açıdan minnetle kabul edeceğim bir davet, yani evinizde uyumak dışında. *Mail* arabası ile gecenin bir köründe geleceğim ve 2 veya 3 gün sonra sabah çok erken bir saatte Birmingham'a yola çıkacağım. Hoops'ta benim için bir yatak rezervasyonu yapabilir misiniz lütfen...

İki adam Charles'a güvenilir bir yağmur ölçeri almak için şehre doğru indi. Mağazaların arayıp da kabuklar için uygun bir demir ağı bulamadıkları zaman, Henslow bir tane yaptırmayı ve Plymouth'a göndermeyi teklif etti. Charles'ın Londra'da bulabileceği, balık ve

deniz canlıları için gerekli olan şişelerin boyutlarını ve şeklini de çizdi.

Charles, Kaptan Beaufort'un, koleksiyonunun Amirallik'e gönderilmesini önerdiğini belirtti.

"Falmouth'a gönder," diye önerdi Henslow. "Uzun yolculuklardan dönen gemilerimizin çoğu ilk orada duraklar. Londra'daki bilim adamı arkadaşlarıma malzeme kutularını saklayıp saklayamayacaklarını sorarım."

"Babam nakliyeyi ödeyene bir çek göndermeyi teklif etmişti."

Ertesi öğleden sonra Henslow onunla birlikte Hoop Hotel'inin ahırına kadar yürüdü. Charles, Shrewsbury'ye giderken bir gece kalacağı St. Albans'a kadar kullanmak için bir posta arabası kiralamayı planlamıştı.

"Sevgili Darwin," diye söze başladı Henslow, "seni ufak babacan bir tavsiye ile yolcu etmek istiyorum. Yoldaşların arasında maruz kalacağın kaba veya kötü davranışların hiçbirine kesinlikle alınmaman konusunda seni samimiyet ve sevecenlikle uyarmak isterim. St. James'in tavsiyesine kulak ver ve diline hakim ol."

Vedalaşma zamanı geldiğinde, Charles arabada oturduğu yerden uzandı, profesörün elini sıkıca tuttu.

"Size, Cambridge hayatım boyunca bana göstermiş olduğunuz nezaket için ne kadar candan minnettar olduğumu söylemeden veda edemem. Buradaki hayatımdan aldığım keyfin ve öğrendiklerimin büyük kısmı sizin sayenizdedir."

Ertesi sabah Shrewsbury'e giden Wonder arabasına bindi, Welsh Bridge Köprüsü'nü geçti ve yokuşu tırmandıktan sonra The Mount'un bahçelerinin aşağısındaydı. Kız kardeşleri onu bekliyordu. Amatör drama ile büyümüşlerdi, sadece Shropshire çevresindeki arkadaşlar ya da aileden olanlar için değil, aynı zamanda Shrewsbury'deki bayramlarda da oynuyorlardı. "*Nobody's Going Away*" adında bir hafif komedi oynuyorlardı.

Yaşlı dadı Nancy, ona bir düzine beyaz gömlek dikmişti.

"Sizin için başka ne yapabilirim, Bay Charles?" diye sordu.

"Bileklerine DARWIN ismini işleyebilir misin, böylece çamaşırda kaybolmazlar."

Edward, Charles'ın eski silahları için ihtiyaç duyduğu ek parçaları

almak için yerel silah üreticisi Clemson'la pazarlık yapıyordu: iki yedek çekiç, iki ana yay, her namlu için dört meme veya tapa.

Doktor Darwin hasta ziyaretlerinden eve döndüğünde oğlunu kucakladı ve nutuk atmaktan kaçınarak Kaptan FitzRoy ve gemi hakkında bir şeyler duymak istedi.

"Bana anlattığın her şeyden memnun oldum, Charles. Subaylar iyi bir ekibe benziyorlar."

Sonra, H.M.S. *Beagle*'ın yolculuğunun iki yıldan üç yıla uzatıldığı haberini verdi. Doktor Darwin'in yüzü aniden solgunlaştı, ama hiçbir şey söylemedi. Altmış beş yaşında olduğunu ve oğlunu bir daha görecek kadar yaşayamayacağını düşünüyor olabilir miydi? Durgun bir şekilde gülümsemeyi başarabildi. Darwin kız kardeşler ise sertçe yutkundular ama bir şey demediler.

Akşam yemeğinden sonra Profesör Sedgwick'den bir mektup geldi. Charles hangi kitapları yanına alması gerektiği konusunda öneri isteyerek ona mektup yazmıştı.

Sedgwick'in şöyle yanıtlamıştı:

> Görevlendirmen konusunda çok memnun oldum ve tüm samimiyetimle bu görevin sana mutluluk ve onur getirmesini umarım. Kitaplar hakkında ne söyleyeceğimi gerçekten bilmiyorum. 1 numara Daubeny'nin *A Description of Active and Extinct Volcanoes* [Aktif ve Tükenmiş Volkanların Bir Tanımı] kitabıdır. Blakewell'in *Introduction to Geology* [Jeolojiye Giriş] kitabının da yeni başlayanlar için pek de kötü bir kitap tercihi olmadığını düşünüyorum. Fosil kabuklar konusunda ne yapılmalı? Jeoloji Derneği'ne git ve kendini W. Lonsdale'e arkadaşım ve yoldaşım olarak tanıt, sana tavsiyelerde bulunacaktır. Humboldt'un kişisel öyküsünü de tabii ki edinirsin. Sana en azından bir adamın nasıl bir ruhla çalışması gerektiğini gösterecektir. Jeoloji Derneği'nin koleksiyonunu incele, onlara örneklerle geri ödeme yapabilirsin. Toplantılar başladığında seni üyelik için önereceğim.

Doktor Darwin, oğluna sert bakışlarla sordu:

"Jeoloji Derneği üyeleri kaç yaşında?"

"Tahminim, kırktan başlıyordur."

"Ve Doktor Sedgwick, seni yirmi iki yaşında aralarına alacaklarını mı söylüyor?"

O akşam, oğlunu kütüphaneye ona eşlik etmeye davet etti. Oda, yeşil camları olan yanmaktaki birkaç yağ lambası ile aydınlatılıyordu. Robert Darwin, Shrewsbury'de kendi boyutlarına göre yaptırttığı büyük koltuklardan birine kuruldu. Charles önündeki bir tabureye ilişti.

"Charles, dünyayı dolaşma fırsatın konusunda o ilk sabahki görüşmemizde sana çok sert tepki gösterdiğim, sana kızgın olduğum hissiyle yola çıkmanı istemem. O anki duygularımın senden ziyade Erasmus ile alakalıydı."

"Ras mı? Onun bu konuyla ne ilgili var ki?"

"Erasmus, Christ's College'den mezun olalı üç yıldan fazla oldu. O günden beri bir gram iş yapmış değil, eğitimini aldığı hele tıp alanında kesinlikle değil. Hayatını rayına sokmasından önce Avrupa'ya yapmak istediği büyük geziyi onayladım ancak artık eve gelmiyor, ya da bize yazmıyor bile. Bence geleceği hakkında benimle yüzleşmekten korkuyor, çünkü onun bir geleceği olacağından şüpheliyim! Bence kendini akıntıya bırakmak istiyor, başı boş kalmak daha uygun bir terim olacak aslında ve çalışmayı hiç düşünmüyor. Darwinler, araya karışan bir iki varlıklı toprak ağaları da var elbette ama 1500'den beri çalışkan ve küçük toprak sahipleri olmuşlardır. Bildiğim kadarıyla hiç biri, hayatını akıntıya kürek çekmekle ya da havanda su dövmekle harcamış kimseler değiller. Erasmus'un hayatını boşa harcayacağı düşüncesi beni çok kızdırıyor. Senin de tropik bölgelere, bir hayalin peşinden sürüklendiğini gördüğümü düşündüğümde..."

Charles, babasının sıkıntısıyla derinden etkilendi.

"Lütfen benim için endişelenme, baba. Ben asla aylak biri olmayacağım. Cambridge'de oldukça abartılı yaşadığımı biliyorum, ancak gemi üzerinde iken elimdekinden daha fazla para harcamak için berbat bir zekâya sahip olmalıyım."

"Ama bana çok zeki olduğunu söylediler." Doktor Darwin'in yüzünde gururlu bir tebessüm belirdi. Sonra en küçük oğlunun gerildiğini görünce ekledi: "Seninle para meselesini ciddi bir şekilde konuşmak istiyorum. Charles, eminim yaptığım imalardan sana belli bir refah seviyesinde yaşayacak kadar mülk bırakacağımı hissetmiş-

sindir. Bilmeni isterim ki, mirasın yalnız benden gelmeyecek, yarısı da annenin mülkünden gelecektir."

"Nasıl yani baba?"

"Josiah Wedgwood kızına çeyiz olarak, mavnalar dolusu kili getirmek ve bitmiş inci çini ve porselenlerini göndermek için inşa ettiği Monmouthshire Kanalı'ndan da yirmi hisseye ek olarak, yirmi beş bin pound miras bıraktı. Annenin parasıyla dikkatlice, hatta kurnazca, demiryollarına, kanallara ve devlet tahvillerine yatırım yaptım. Ancak daha çok özellikle gayrimenkule ve gayrimenkul ipoteklerine. Evliliğimizin üzerinden otuz beş yıl geçtikten sonra, annenin *küçük* çeyizi üçe katlandı. Bütün bu yıllar boyunca onun hesabını hep ayrı tuttum, bunun iki sebebi var. Birincisi o paraya ihtiyaç duymadım, ikincisi ise o paraya yalnızca onun çocukları için emanetçilik yapıyor olduğumu hissettim. Babam bana yirmi beş bin pound bırakmıştı ve benim işimden elde ettiğim gelirimle birlikte, hepsi sabit yüzde on faize yatırılınca, daha fazlasına ihtiyaç duymadım."

Charles ne söylemesi gerektiğini bilmiyordu.

"Ben kendi kendime yeteceğim zamana kadar harcamalarımı elimden geldiğince düşük tutarım. Sana teşekkür etmek isterim..."

"Yok, hayır. Minnettarlığı ifade etmek istiyorsan kiliseye git ve sevgili annenizin ölümsüz ruhu için dua et."

Erken kalktı ve seyis yamağına, kuzeybatıdaki Woodhouse'a, Owen ailesinin mülküne, yapacağı otuz iki kilometrelik yolculuk için atını eyerlemesi söyledi. Kârlı bir şekilde koyun ve sığır yetiştiren Owen ailesi, Shropshire'daki en eski ailelerden biriydi. Mülk, Shrewsbury Pazar Meydanı'ndaki yün alışverişi ile kazandıkları servet sayesinde alınmış dokuz ayrı çiftlikten ve Shropshire'daki en iyi av alanlarından olan çok geniş tepelik bir ormandan oluşuyordu. Charles hatırlayabildiğinden beri Darwinler ve Owenlar yakın arkadaştı. William Owen'ın dokuz çocuğundan en az birkaçıyla beraber av haftasında Darwin Oteli diye lakap taktığı Darwinleri ziyarete gelip kalmadığı pek nadir olurdu. Doktor Darwin sadece Owenların tıbbi sorunlarıyla ilgilenmezdi, aynı zamanda Darwin çocukları da Woodhouse'u haftalarca kalacak şekilde ziyarete giderlerdi.

Charles için Woodhouse'da çekici olan iki şey vardı. Birincisi her sonbaharda Orman'da avlanmak, Owen çocukları mülke Orman diyorlardı. İkincisi ise bununla aynı derecede karşı konulamaz olan, Charles'ın aşık olduğu sevimli Fanny Owen'dı. Fanny onunla avlanır ve Charles'ın hedefini her vuruşunda haykırırdı:

"Charles, sen artık yadsınamaz bir avcısın."

Charles sezon boyunca vurduğu her kuşun kaydını tutardı. Arkadaşları Charles'ın bu titizliğinin garip ve komik olduğunu düşünürlerdi. İki yıl önce, birkaç Owen ve kuzenleri, Major Hill'da birlikte avlanırken, ne zaman ateş edip bir kuşu vurduğunu düşünse gruptan birinin de şöyle bağırdığını fark etti:

"Bu kuşu saymasan iyi edersin çünkü ben de seninle aynı anda ateş ettim."

Av bekçisi de onlara arka çıkardı. Birkaç saat sonra şakalarını açığa vurdular. Charles hiç eğlenmemişti. Çok sayıda kuşa ateş etmişti, ancak kaç tane vurduğunu bilmiyordu ve ceketinin düğmesine bağlanmış bir ipe düğümler atarak tuttuğu hesabına hiç bir şey ekleyememişti.

Charles'ın kız kardeşi Katty bir defasında ona şöyle söylemişti:

"Fanny kadar büyüleyici bir kız daha görmedim."

Charles, Fanny'ye Cambridge olduğu sıralarda sık sık yazdı; onun, Charles'ın neler yaptığından haberdar olmasını ve onun zihninde canlı kalmayı, onu düşünmesini istiyordu. O ise ihmalkâr bir mektup arkadaşıydı. Yine de her defasında, Charles'ın "döktürdüğü" son mektubuna uzun süre cevap veremediğinden kendisine bir mektup yazma cesaretini göstermek konusunda çok çekindiğini söyleyerek, ondan af dilerdi.

Daha sonraları Fanny, Cambridge'den haberlerle dolu bir mektup aldıktan sonra, Charles'a uzun bir mektup göndermeyi bu kadar geciktirdiği için kendi kendini amansızca payladığını itiraf etmişti.

Katty'le sırlarını paylaşırken Charles şöyle demişti:

"Tüm dünya biliyor ki, Fanny, Shropshire'ın sahip olduğu en güzel, en dobra, en çekici kişidir."

İngiltere'nin en iyi tarım alanlarından bazılarının içinden geçen otuz iki kilometrelik yolu giderken, şöyle düşündü:

"Fanny bundan çok daha fazlası. Eğlencelidir, sevecendir ve her zaman balonun en güzel kızıdır. Hayatını, çilek reçeli sürülü ekmeği aç kurtlar gibi yutup sonra ağzının kenarında kalan reçel ile oyun oynamaya dönen çocuklar gibi yaşıyor."

İpuçlarına bakarak Fanny'nin de ondan hoşlandığını hissediyordu. 1829 Noel'inde Woodhouse'u ziyaret edemeyince, Fanny kırılmış, Noel için neden eve gelmediğini sormuştu. Onu görmeyi kesinlikle umut ettiğini itiraf etmiş; sonra Cambridge'deki bazı "küçük sevgi böceklerinin" onu gelmekten alı koyduğunu düşündüğünü söyleyerek ona takılmıştı.

Bu takılmanın altında bir kıskançlık mı vardı? Öyle umdu!

Başka, daha önemli işaretler vardı. Charles çilekler olgunlaştığında her yıl bir haftalığına Woodhouse'a giderdi. O ve Fanny, çilek yatakları üzerine boylu boyunca uzanır, saatlerce yer, ağızları kırmızıya boyalı şekilde birbirlerine öpücük yollarlardı.

Beraber iyi vakit geçirilebilen iyi bir arkadaştı, Charles'la beraber kırsalda hızlı ve sıkı at binerlerdi; tilki avında vahşi birine dönüşürdü.

"Tazılarla birlikte at binmek, benim dünyadaki mutluluk anlayışımdır" diye haykırdı. "Downs'ta dört nala gitmek, gidebildiğin kadar hızlı, nefes kesen bir eğlence."

Çok değil geçen sene, sırf değişiklik olsun diye Charles'ın tüfeğini kullanmıştı. Ateş ettiğinde, Charles silahın geri teptiğini ve dipçiğin Fanny'nin omzuna çarptığını gördü. Fanny o anda gülüp geçmişti, ancak o geceki partide, ki Woodhouse'da her gece parti gecesiydi, valsler arasında bir pencere kenarında dikilirlerken mavili ve sarılı elbisesi omzundan kaymış, büyük siyah ve mavi çürük açığa çıkmıştı.

Her üç Darwin kızı da Woodhouse'u ziyaret etmiş, akşam yemeklerinde ve balolarda harika vakit geçirmişlerdi. Ancak büyüyen bu ilişkinin ciddiye dönebileceğini hissetmeye başladıklarında, alttan alta muhalefet olmaya başlamışlardı. Fanny bunu sert bir şekilde hissetti. Uzun bir mektubun sonunda, sayfaları sıkıca kapatılmış bir zarfa koymanın iyi olacağını önerdi, çünkü kız kardeşlerin gözetleme eğiliminde olduklarını biliyordu ve ilişkilerini gizli tutmayı umuyordu.

İfadeleri biraz süslü olsa da, Charles zarafetini takdir ediyordu. Yazdığı her mektubun alt kısmına "Bunu yak." diye not yazardı. Bay Charles Darwin ile mektuplaştığı öğrenilirse edep kurallarını çiğnemiş olacağından çekiniyordu. Charles aile dostlarının mektuplaşabileceğini ve mektuplarının hiçbirinde özel şeyler olmadığını söyleyerek karşı çıktığında, birbirlerine söylediklerinin başka kulaklara gitmemesini umduğunu dile getirmişti.

Woodhouse'u uzaktan bir tepenin üzerinde heybetle dururken görebiliyordu, büyük ön kapı için heybetli bir geçit oluşturan yüksek Gotik sütunlara sahip, iki katlı, toprak sarısı tuğlalarıyla ev, adeta bir Fransız şatosuna benziyordu. Ön ve arka cephelerinde uzun cam pervazları vardı, düz bir şekilde büyüyen ağaçlar tuğlaları koyu yeşil bir halı misali örtmekteydi. Woodhouse'daki oda sayısını hiç kimse tam olarak saymamıştı; ancak dokuz çocuk ve misafirperver ebeveynleri düşününce kullanılmayan bir yatak olduğu pek nadir olurdu. Burası Charles'a, The Mount ve Maer Malikanesi ile birlikte üçüncü bir ev oldu.

Bir seyis yamağı atını aldı; bir uşak Charles'ı yeşil kordon ve püsküllerle bağlanıp toplanmış altın sarısı satenden perdeli kavisli pencereleri ile yeşilin farklı tonlarından çizgili duvar kağıdı olan müsrifçe döşenmiş Regency odasında götürdü; cam avize, yuvarlak maun masa, yazı dolabı, gül ağacı zigon ve duvarlarda portreler...

Fanny Owen bir kanepeye uzanmış Shrewsbury okuma kulübünden hafif bir aşk romanı okuyordu. Charles ona hayranlıkla baktı. Pencerelerin birinden giren güneş ışığıyla altın rengi gibi görünen ve baş üstünde toplanan kıvırcık saç modeli akımına karşın uzun ve açık bıraktığı bal rengi saçları vardı. Olağanüstü yuvarlak omuzları, düz bir karnı, mütevazı kalçaları ve saçlarına uyması için altın sarısı renkte ve gözlerini öne çıkarması için mavi renkte süslenmiş poplin elbisesinin altında hatları belli olan uzun ince bacakları vardı. Deniz mavisi, geniş ve kocaman gözleri ve vücut hatlarını saran pürüzsüz teni tüm Shropshireli adamları peşine düşüren özellikleriydi.

Fanny başını kaldırdı, Charles'a koştu, onu öptü.

"Sevgili Postillion'um*. Orman'a hoş geldin. Burada hayat roman okumak dışında yapacak bir şey olmadan sürgünde gibi! Sana zahmet verdiğim için utanıyorum, ama senin gibi iyi huylu insanların böyle üzerine gidilebiliniyor işte. Asfaltum şişemi getirdin mi? Hizmetçi tablomu o renk boyam olmadan bitiremiyorum. Babam beni sürekli o iğrenç resim üzerinde çalışmaya zorluyor. Ve geldiğin için öyle mutluyum ki, hem de kız kardeşlerinin seni önlemek için söyleyebileceği ya da yapabileceği tüm şeylere rağmen. Yarın akşam senin şerefine bir parti vermeliyiz."

Charles kıvrandı, ancak Fanny'nin kolları onu sararken fazla kıpırdayacak alan bulamadı. Kız kardeşlerinin suçlanması hoşuna gitmedi.

"Evet, sevgili Hizmetçim, o renk yağlı boyanı getirdim. Ayrıca istediğin yarım düzine küçük fırçayı da."

"Peki bana ilginç bir kitap da getirdin mi, evden aşırabildiğin bir şey var mı?"

"İstediğin kadar ilginç bir şey yok. Yatak odamın rafından Walter Scott'un *Antiquary* kitabının bir kopyası."

"Şimdi, lütfen bana Shrewsbury skandallarını anlat" diye ısrarcı oldu.

Charles'ın haberi basitti: dünya etrafında üç yıllık bir yolculuk için yakında ayrılıyordu! Veda etmeye gelmişti. Fakat konuyu açmak için cesaretini bir türlü toplayamadı. Partiden sonra, yarın söylerdi. Bir şeyler hatırlamak için hafızasını zorladı, çünkü pek dedikodulara kulak kabartan biri değildi. Doktor Dugard ve Bay Hill arasında bir tartışma olmuştu. Doktor Dugard, Sör Rowland ile Bayan Clegg arasında bir evlilik gerçekleşmesini sağlarsa, Bay Hill'in ona belirli bir miktar para, yılda bin pound, vaat ettiğini açıklamıştı. Susan'ın sayısız taliplerinden biri olan John Price, onu babasına iletilmek üzere ona bir mesaj göndermek zorunda kaldığında not kağıdının

* Darwin ve Fanny'nin mektuplarında birbirlerine 'Postillion' (Postacı Çocuk) ve 'Housemaid' (Hizmetçi Kız) olarak hitap ettikleri bilinmektedir. Hizmetçi türleri olan bu hitapları kullanma sebepleri ile ilgili cinsel bir gönderme olduğuna dair yorumlar da bulunmaktadır. çev.

yalnızca bir tarafına yazması sebebiyle azarlamıştı. Susan da onun bu terbiyesizliği karşısında çılgına dönmüştü.

William Owen odaya girdi. "Geçimsiz, eski toprak despot bir bey" olarak bilinirdi. Kalın karışık saçlarının grisiyle uyumlu gri metal bir gözlük takıyordu. Yetişkin beş oğlu olmasına rağmen, Charles'a Josiah Wedgwood'un davrandığı gibi davranıyordu; ona dert değil keyif veren, zeki, keyifli, sevimli, genç bir "yeğen" olarak. Bu gerçek bir dostluktu.

"Av başlıyor, Charles. Avlanmak için en iyi vakit en erken saatlerdir."

"Ben de gelebilir miyim, Baba?" diye sordu Fanny.

"Hayır. Bir değişiklik olsun diye erkek erkeğe bir sabah geçireceğim" diye yanıtladı Owen. "Beş kız bütün gün ayak altında dolaştığınız için kendimi bir manastırda yaşıyormuş gibi hissediyorum."

Fanny Charles'a döndü:

"Dün gece olanlardan dolayı Baba'mın tepesi attı da. Baba, başına geleni anlatabilir miyim?"

Çocukluktan beri sevdiği kelimeleri yanlış telaffuz etme alışkanlığını, komik etkileri sebebiyle muhafaza etmişti: minik yerine minnak, sıkıntı yerine sıkırtı, çirkin yerine çivkin... İkisi için nasıl takma adlar bulmuştu; onun için Postillion*, ya da postacı çocuk, kendi için de Housemaid, Charles hiç bilmiyordu; eğer bunlar bir taşlama değil ise tabi, çünkü hayatında Cambridge'in dışındaki Fens'de kurbağa toplamak haricinde hiç bir şeye öncülük etmemişti; Fanny ise bir hizmetçi olmaktan çok uzaktı.

"Babam, gece evde dolaşan insanlar duyduğunu iddia ediyor. Merdivenlerin başına bir sürü çanak çömlek koyarak onları tuzağa düşürüp yakalamaya karar verdi. Dün gece de geç saatlerde bir gürültü duyarak suçluyu yakalamak için dışarı çıkmış. Ancak kurduğu tuzağı unutmuştu ve çanak çömleklerle beraber kendi de merdivenlerde aşağıya yuvarlandı!"

Charles güldü. Bu tipik, şamatalı bir Owen hikâyesiydi.

---

* Postillion, bir at arabasını çeken atların en önde ve solda olanına oturur ve buradan atları bir öncü olarak idare ederdi. çev.

"Ahırda yeni bir araba var Charles ve bir çift gri at. Fanny'yi bir gezintiye çıkar."

Charles atların dizginleri tutarken Fanny de onun koluna girerek yanında oturuyordu.

"Sayısız aşığınla hayat nasıl gidiyor bakalım, Fanny?"

"Çoğu korkunç, öyle ki çok azı dans edebiliyor. Ayrıca çok içiyorlar ve yürekleniyorlar, sanırım suç bende, eğer boş bir bardak görürsem hemen tekrar dolduruyorum. Yarınki partide azıcık dikkatli olmalıyım sanırım, çünkü biraz kaygılıyım. Ama seninle ilgili değil, sevgili Postillionum. Sen o vurulası sarhoşların yaptığından çok daha neşeli edebiyat parçalıyorsun."

"Ayrıca tanıdığın en iyi valsçiyim."

Kolunu onaylar şekilde sıktı, daha yakına sokuldu.

"Yirmi dokuz kişi nasıl yemek yiyeceğiz bilmiyorum. Ama yanımda oturmanı istiyorum, böylece sepetten senin biletini çekerken minnak bir hile yapacağım."

Charles eğildi, yanağını öptü, dudaklarıyla onun pürüzsüzlüğünü hissetti ve hafif bir kolonya kokusu aldı.

"Fanny, durdurulamazsın!"

Fanny kurnazca, yandan bir bakış attı.

"Durdurulmayı hiç istemiyorum!"

Ertesi sabah yemek odasına indi, masa donatılmıştı ve bir vazo sarı kırmızı yıldız çiçeği vardı, bütün Owen ailesi oradaydı. Yulaf ezmesi, sütte pişirilmiş mezgit balığı, haşlanmış yumurta, üst üste yığılmış altın rengi tostlarla donatılmış büfenin yanında onlara katıldı. Hizmetçiler kahve servisini yaparken, Charles da Peacock ve Henslow'dan gelen mektupları, Kaptan FitzRoy ve Beaufort'la görüşmelerini, Plymouth ziyaretini ve H.M.S. *Beagle* ile ilgili görüşlerini anlattı ve üç yıl boyunca uzaklarda olacağını söyleyerek lafını bitirdi.

Bir sessizlik oldu, sonra erkekler sevinçle haykırmaya başladı; Bayan Owen belirgin bir şekilde korkmuştu, Fanny afallamış bir hâlde ona baktı.

6

EVE geleli bir iki gün olmuştu ki huzursuzlanmaya başladı, sonra da endişelenmeye. Ailesinden ve arkadaşlarından uzun süre ayrılma konusunda bir endişe duyduğunu itiraf etti, ancak bir şey daha vard, Fanny Owen.

"Daha önce hiç tam olarak kabul etmedim, ama Fanny için hissettiğim şey aşk. Onun da bana karşı aynı şeyleri hissettiğine ikna oldum. Ama ne düşünüyorum ki? Fanny'nin kırsalda sakin bir papaz evine tıkılıp kalmasının imkânı yok. Haftada beş kez 'âlem' yapmazsa, aralarına katılacağı yüksek sosyete olmazsa, sefil olur."

Owenların partisinde harika vakit geçirmişti; o ve Fanny birbirlerini akşam boyunca mutlu etmişlerdi. Ama sabah kalktığında, bir söz ya da bekleyeceğine dair bir ipucu bile istemeye cesaret bulamamıştı.

"Şimdi ne yerdeyim ne gökte," diye mırıldandı kendi kendine, "bir balonda, denize doğru sürükleniyorum. Hem de tanrının cezası uzun bir süredir!"

Sadece bir saat ya da iki saatliğine bile olsa Woodhouse'a geri dönmek zorundaydı.

Babası, tüccar Bay Wynne'den daha yeni, muazzam bir at almıştı, Shropshire'da sunulan en büyük hayvan, bir metre seksen santim üzerinde bir at. Charles, Woodhouse'a onunla gitmek için izin aldı; bu at eski Dobbin'in gidiş zamanının yarısında oraya varacak kadar güçlü, canavar gibi bir hayvandı. Babası, Orman'a böyle kısa bir sürede geri gitmesinden endişe duymadı, ancak Fanny'nin kız kardeşlik diye adlandırdığı kardeşleri dudaklarını onaylamaz şekilde büzmüştü.

Pazar sabahının sessizliği içinden tempolu bir hızla yola düştü. Charles, William Owen'ı Woodhouse'un arkasındaki ofisinde buldu, kuzularından çıkan yünü toparlıyordu. Gözlüğünün metal çerçevesinin üzerinden baktı, kim olduğunu görünce ayağa fırladı.

"Charles, yelken açmadan önce başka bir ziyaret daha yapman ne kadar güzel. Sarah'nın iyi haberi var. Bir türlü bitmeyen şu Edward Williams meselesi sonunda nihayete erdi. Sarah'ya evlilik teklif etti ve o da kabul etti."

"Peki bizim uçarı Fanny nerede?"

"Arkadaşlarıyla bir kaç haftalık bir geziye gitti. Teklif birden geldi.

Ben de gidemezsin diyemedim."

"Charles yıkıldı. Onu bir kez daha görmeyi ümit etmişti. Ölmekte olan çiçek yataklarına bakakaldı, gözlerinin arkasında yaşları biriktiyordu. Oradayken onunla konuşmamış olması aptallıktı.

Yaşlı adam ona doğru geldi, elini omzuna koydu.

"Charles, seni ve Fanny'yi birlikte izlemekten mutlu olduğum gerçeğini hiçbir zaman gizlemedim."

"Onu bu şekilde özlüyor olmam kötü bir işaret." İki gözünü de işaret parmağıyla ovuşturdu. "Çok uzun bir süre uzaklarda olacağım."

"Mektuplaşacaksınızdır. Onun, senden diğer erkeklerin hepsinden daha çok hoşlandığını biliyorum. İstersen, bana ona iletmem için bir not bırakabilirsin."

Sarah Owen odaya girdi. Charles kocaman bir kutlama kucaklamasıyla ona sarıldı. Sade görünümlü, sade sözlü Sarah yıllardır onun arkadaşıydı.

"Baba, Charles'ı bir yürüyüş için ödünç alabilir miyim?"

"Bir şeri içmek için zamanında dönün. Ondan isteyeceğim bir iyilik var."

Güneş sıcacık yüzlerine vuruyordu. İzinsiz girişlerini takdir etmeyen birkaç delişmen boğa çitlerin ardından onlara hücum etmeye niyetlendi. "Bana şu evlilik meselesinden bahsetsene, Sarah."

"Uzun zamandır Edward'ın beni sevdiğini biliyordum," dedi. "Teklifin eşiğinde korkarak bekliyordu. Neden korkuyordu ki?"

"Evlilik... Çoğu erkek korkar. Fanny nasıl karşıladı bu durumu?"

"Sıramı savmış olmama çok sevindi. Geleneği biliyorsun, küçük kız kardeşler büyüklerden önce evlenmemelidir."

Charles'ın içi sızladı.

"Fanny bu kadar acele mi ediyor?"

Sarah karaağaç koruluğunun serin gölgesinde durdu.

"Bak Charles, bu konuda endişelenmene gerek yok. Fanny sana tapıyor. Kabinin için bir iki tane iğne yastığı yapmak istediğini söyledi. İşine yarayabileceğini düşünüyordu."

"Yarardı da. Yaptı mı peki?"

"Fanny'yi bilirsin... Bu gezi çıktı... Şimdi, bizi burada Woodhouse'ta unutmaman için, yolculukta yanına alman için sana ne

verebilirim?"

"Saçından bir bukle," diye sırıttı.

"Ciddi misin?"

"Her zaman."

"Cebinde bıçak var mı?"

"Her zaman."

"O zaman kes hemen şimdi. Gümüşçü Bay Baker'dan bunu senin için gümüş bir madalyona koymasını isterim." Bukleyi mendilinin içine katladı. "Woodhouse'ta böyle uzun süre sensiz ne yapacağız bilmiyorum, ama umarım ve inanıyorum ki ikimiz de yeni meslekle-rimizde başarıya ulaşırız. Tanrı seni korusun canım Charles'ım."

"Sevgili Sarah, bir ölü anması gibi söylediklerin. Babanın ne iyilik isteyeceğini biliyor musun?"

"Evet. Kardeşim Francis'i *Beagle*'da asteğmen olarak görevlendi-rilmesi için önermeni istiyor."

"Kaptan FitzRoy'a derhal yazacağım."

Eve giderken, Charles şöyle hesapladı:

"Francis gemide olursa onunla birlikte Owen ailesi de yolculuğa yakından bağlı olacaktır; Woodhouse'dan mektuplar gelecektir. Genç Francis de kendi adına yolculukla ve muhtemelen de benimle ilgili onlara yazacaktır."

Fanny ile olan bağı, Cambridge'deki yıllarında olduğu gibi, daim kalacaktı.

Kaptan FitzRoy'dan keyifli ama hayal kırıklığı yaratan bir mektup aldı.

Devonport
Eylül 23, 1831

Sevgili Darwin,

Genç Owen'ı alma yetkim olmadığı için üzgünüm, ne yazık ki izin veri-len asteğmen sayısı daha gemi görevlendirildiği tarihte dolmuştu. Yer boşalması ihtimali de pek mümkün görünmüyor. Eğer elimden bir şey geliyor olsaydı seni reddetmezdim.

Beechey'nin *Voyage*'ına sahibim, ancak Head'in *Rapid Journeys Across the Pampas and Among the Andes* kitabı bende yok. Elbette Humbol-dt'unu ve istediğin diğer kitapları getirebilirsin, ancak ben kendiminki-

leri geride bırakmaya rıza gösteremem. Tüm eşyalarım benimle birlikte gelir. Kitaplar için bol bol yer olacaktır.

Tersaneler *Beagle* üzerinde öyle yavaş ilerliyorlardı ki, Charles bir hafta daha evde kalabilirdi, eğer isterse. Yalnızca bir valiz taşımasına izin verildiğinden, Caroline en fazla ve yararlı kıyafeti yerleştirebilmek için valizini tekrar tekrar doldurup boşalttı: iç yelek ve kravatıyla en iyi takım elbisesi ve bunlara uygun cilalı botları, kalın çoraplar ve soğuk hava için ördüğü yün şapka, ayrıca boynundan bileklerine kadar uzanan yünlü içlik, tropik denizler için kaşmir ve Çin bezinden yapılmış birkaç çift bol paçalı geniş pantolon, pamuklu ve yün çoraplar, birkaç çift branda bezinden pantolon ve jean pantolon, yirmi dört mendil, Nancy'nin manşetlerine DARWIN yazdığı bir düzine gömlek, yirmi dört havlu, dört yastık kılıfı, yıkama malzemeleri... Çalışma botlarını ve sıcak havalarda giymek için hasır şapkasını da Plymouth'tan alabilirdi.

Bir haftanın sonunda zafer kazanmış gibi şunu ilan etti:

"Bir mucizeden farksız değil! Artık valizin bölmelerine başladığım zamankinden iki kat daha fazla şey sığdırıyorum."

Örnek toplamak ve Henslow'un bitkiler, çiçekler ve böcekleri muhafaza formüllerini denemek için yürümeye çıktığında Katty de onunla birlikte gitti. Katty'nin kaygısı, seyahat valizine ne kadar kıyafet konulabileceği değil, dünyanın dört bir yanında üç yıllık bir yolculuk için yüreğine ne kadar güven depolayabileceğiydi.

"Babamız, seninle dile getirdiğinden çok daha fazla gurur duyuyor."

"Henüz hiçbir şey yapmadım ki."

Katty ve Charles aynı şekilde gülümsediler.

"Yaptın ama Charley. Profesör Henslow, Profesör Sedgwick, Profesör Peacock ve Londra'da FitzRoy ve Beaufort gibi insanların arkadaşlığını kazandın, hepsi de senden büyükler."

Yalnızca Maer'deki vedalaşmalar kalmıştı.

Her zamanki gibi, işin içine girince tüm karmaşıklıklar kendiliğinden çözülmüş gibiydi.

Josiah'ı kütüphanesinde buldu, kıymetli deri ciltli kitaplarının bazılarına dikkatlice yağ sürüyordu.

"Ah, Charles! Her şeyin iyi gittiğini gülümseyen yüzünden görebiliyorum."

"Jos dayı, sen benim için Donanma Kumandanısın."

"Bir doğa bilimci olarak bir deniz seferine çıkmayı hep istemişimdir. 1817'de Avustralya sahillerini inceledikten sonra Büyük Set Resifi içinde Sidney'den Torres Boğazı'na yeni bir rota açan Kaptan Philip King ile gitmek isterdim. Yani Charles demek istediğim, The Mount'a gelip babanı sana izin vermeye ikna ettiğimde bunu yalnızca senin için yapmadım."

Emma, Charles'ın sesini duydu ve kütüphaneye girdi, onu kucakladı ve alıp üst kata annesinin odasına kadar götürdü.

"Bir denizci olarak tasvir edildiğin bir resmini yaptırabilir misin?" diye sordu Bessy yengesi.

"Kaptan FitzRoy ünlü bir Amerikalı ressamın yeğeni olan Augustus Earle adlı deneyimli bir seyahat ressamı tutmuş. Belki de bir eskizimi yapmasını sağlayabilirim."

"Kılıç mı tutuyor olursun yoksa kama mı?"

Charles'ın hoşuna gitmişti. "Bessy Yenge, çok fazla romantik roman okuyorsun. Taşıyacağım tek silah bir neşter olabilir."

Akşam yemeğinden önce, Doveleyler, Emma ve Fanny, Wedgwood'ların bir Mozart başyapıtı sandığı Goethe'nin "*Veilchen*" adlı eserini çaldılar ve söylediler. Yemek masasında Wedgwood ailesinin çoğu erkek ve kızları ona veda etmek için toplandılar. Charlotte, onu Maer'in sulu boya eskizlerini ve kara kalem çizimlerini yaptığı çalışma odasına götürdü.

"Gayet iyiler, Charlotte! Keşke ben de çizebilseydim. Bu yolculukta çok işime yarardı."

"Bu iltifatının hakkını vermek için canım Charles, sana sıkça yazacağım ve Maer Malikanesi ile ilgili tüm havadisleri sana ileteceğim."

Emma tavla tahtasını oturma odasına kurdurdu. Birkaç yıldır heyecanla oynuyorlardı. Kimin kazanıp kaybettiğini kaydettiği küçük bir defter tutuyordu. Yarım düzine maç yaptıktan sonra ön kapıdaki basamaklarda duruyorlardı.

"Unutma, Charles, olabildiğince sık sık eve yaz böylece seyahatlerini biz de takip edebiliriz."

"İngiltere'ye posta getiren her gemiyi yakalayacağım. Bazen evi özleyeceğim elbette. Öyle olduğunda, aklım sevgi ve şükranla Maer'de olacaktır."

"Aklında olacağımızı bilmek güzel. Çünkü sen asla bizimkinden çıkmayacaksın."

"Emma, Ras'dan haberin var mı?"

"Yok hayır."

"Hiçbirimize yazmadı."

"O zaman neden Maer Malikanesine yazsın ki?"

"Çünkü sana karşı farklı duyguları olduğunu düşünüyorduk."

Emma sessizdi. Derin bir sessizlikti bu. Charles'tan gözlerini kaçırmıyordu, ancak yüzünde hiçbir ifade yoktu. Charles, Emma'yla kuzen ve arkadaş olarak ne kadar yakın olsalar da onun zihnini okumanın bir yolu olmadığını fark etti. Emma'nın bu konuyu daha fazla tartışmak istemediği de eşit derecede açıktı.

Ekim ayının ilk iki günü, onun The Mount'taki son iki günüydü. Babası ve kız kardeşleri, başarısız bir şekilde olsa da, ayrılık saatleri yaklaştıkça rahatmış gibi görünmeye çalışıyorlardı. Charles, geri geldiğinde tüm bunların aynen burada olacağını bilircesine, üzgün bir veda havasında, aşina olduğu Severn boyunca iki saatlik bir yürüyüşe gitmişti.

Katty şöyle dedi:

"Charley, hepimiz biraz karamsar gibiyiz."

Charles başını onaylar biçimde salladı.

"Duygularım ayaklı saatimizdeki sarkaç gibi bir sağa bir sola gidip geliyor. Kendi kendime bunun büyük bir şans ve fırsat olduğunu söyleyip duruyorum; ilgimi çekecek çok şey olacak. Güzel manzaralar ve sonsuz bir meşgale, keyifli, kalabalık bir subay mürettebatı ile birlikte olmak... Ama yine de seyir ve meteoroloji hakkında bilgi sahibi olmalı ve denizin hareketine alışmalıyım. Hurma ve kakao ağaçlarını, palmiyeleri ve eğreltiotlarını düşündüğümde çok coşkulu anlar yaşıyorum; her şey bana yeni, her şey muhteşem."

Pratik zekâlı Caroline, eski bir lakabıyla ona seslenerek "Her şey muhteşem olamaz, sevgili Tacitus" dedi. "Kesinlikle zor zamanlar da olacaktır."

"Elbette," diye kabul etti Charles. "Hiç kimse iniş çıkışlar olmadan uzun süre yaşayamaz. Kendimden yola çıkarak bunu öğrendim. Uzun süre sonra ilk defa hem de. Sevdiğim o kadar çok insanı öyle uzun bir zaman için geride bırakmayı düşünmek çok acı verici."

En zoru şafak öncesi ayrılışıydı. Babasının şoförü sarı gezinti arabasını hazırlamış ve Charles'ın eşyalarını çoktan yüklemişti. Aile uzun gecelikleriyleydi. Üç kız kardeşini kucakladı, babası onu kucakladı. Hepsinin gözleri gururla parlıyordu. Ancak Edward ön kapıyı kapatmakta geç kaldı ve Charles, endişeli yüzlerindeki ayrılık ıstırabını gördü.

Araba, dairesel araba yolundan çıktı, sonra yokuş aşağı gitti ve Welsh Köprüsü'nü geçerek Londra'ya giden *Wonder* arabasını yakalamak için belediye binasına doğru yol aldı.

7

ROMALILAR, M.Ö. 54'te Sezar döneminde ve daha sonra da Kelt kabilelerini fethetmek için M.S. 43'te Claudius döneminde İngiltere'yi istila ettiklerinde, çok akıllı bir şekilde başkentlerini ve savunma kalelerini Thames nehrinin bu sağa kıvrıldığı yer üzerine inşa etmeye karar vermişti. Tuğla savunma surlarının ve gözetleme kulelerinin bazıları hâlâ ayakta duruyordu. Yarrell ona henüz yeni yayınlanmış olan Londra'nın *Topografik Bir Sözlüğü*'nü ödünç verdi. Kentin yeni yayınlanmış bir haritasıyla birlikte bu kitap, Charles'a alışveriş ve ziyaret ihtiyaçlarını karşılarken, kentin labirenti andıran kalabalık yolları, evleri ve meydanları hakkında güvenilir bir rehber oldu.

Doğrudan daha önce kalmış olduğu 17 Spring Gardens caddesine gitti. Ulaşımı kolay bir yerdi ve ona uğurlu gelmişti. Seyahat çantasında Boswell'in ucuz bir baskısı vardı. İlk sabah kahvaltısını yaparken, anı kitabını eline aldı ve kıymet bilir, yalnız bir dinleyici olarak kendi kendine yüksek sesle okudu:

> "Sık sık, Londra'nın farklı insanlar için nasıl da farklı şeyler ifade ettiğini düşünerek kendimi eğlendiririm. Bu, dar görüşleri ile hayatta sadece bir emelin peşinden koşan insanlar, Londra'yı yalnızca bu emelleri çerçeve-

sinde görüyorlar. Bir politikacı sadece, farklı departmanlarıyla birlikte, hükümetin merkezi olarak görüyor; bir besici büyük bir sığır pazarı; bir tüccar Royal Exchange Borsası'nda muazzam ticari faaliyetlerin yapıldığı yer; bir drama meraklısı büyük bir tiyatro sahnesi; keyfine düşkün biri de bir tavernalar topluluğu ve elde edilmesi kolay kadınlar bulmak için büyük bir meydan olarak görüyor. Ancak entelektüel biri, insan yaşamının tamamını bütün çeşitliliğiyle kavrayan, anlaşılabilmesi mümkün olmayan bir yer olarak onun karşısında çarpılmışa döner."

Boswell'i dengelemek için Charles, William Cobbett'in yalnızca on yıl önce Kensington yakınlarındaki evinden Sussex'teki bir kasabaya yaptığı seksen kilometrelik yolculuk sonrasında yaptığı bir gözleme döndü. Yolculuğu Cobbett'i Londra'nın güney eteklerinden, Kennington Common mahallesinden ve Stockwell'deki yeni ev kümelerinden ve Brixton Hill Tepesi'nin uzun yamacının bir tarafını kaplayan dışı sıvalı villaların yanından geçirmişti. Cobbett için "Londra ve Croydon" arasındaki bu bölge "İngiltere'deki herhangi başka bir yer kadar çirkin bir bölgeydi." Londra'nın kendi, iltihaplı büyük bir yaradan başka bir şey değildi, "cehennem metropol", "dumanlar içinde ve kokuşmuş bir ur*'a benzeyen bir şehir."

23 Ekimde Plymouth'a gitmeden önce alışverişini ve hazırlıklarını tamamlamak için yirmi günü olacaktı. Haritasını kullanarak önce Water Lane Yolu'ndaki Eczacılar Konağı'na gitti. Perakende mağazasından, Kaptan FitzRoy ısmarladığı için talk pudrası, bir kutu Jewsbury ve Brown yapımı Oriental marka diş macunu, kabarıp patlarlarsa dudaklarına ve parmaklarına sürmek için biraz arsenik ve Kayes Wordsdell'in hazımsızlığı, baş ağrısını, dispepsiyi, kabızlığı, safrayı ve sinirliliği tedavi ettiği iddia edilen haplarından satın aldı. Mürettebattan biri saçları için bir merhem bulmasını istemişti, bu yüzden Charles biraz Rowlands'ın Macassar saç yağından da satın aldı.

Batı dünyasındaki en büyük başkentin gürültülü yaşamından keyif aldığını fark ettiği için şehirde dolaşmak için en hızlı rotayı çizmeye girişmedi kesinlikle. Sokaklarda etrafından neler geçmiyordu

* İngilizce'de 'wen' kelimesi hem büyük şehir, hem de ur/yara anlamında kullanılabiliyor. çev.

ki; biracıların tekerlekler yerine silindir makaralar üzerinde giden yük arabaları; süslü bayanları taşıyan kapalı tahtırevanlar; yolcu ve menzil arabaları; mallarla ve hasatla yüklü kırsaldan gelen kapalı vagonlar, her şey, trafiğin yönlendirilmediği, gürültülü, büyüyen ve iç içe geçmiş bir geçit töreni gibiydi.

Genç erkeklerin giyimlerine çok düşkün oldukları gözünden kaçmadı. Kibar bir şekilde yürüyorlar; mücevherli iğnelerle tutturulmuş fularlar, kadife yakalar, askılı pantolonlar, beyaz iplikten eldivenler giyiyorlar ve baston taşıyorlardı. Uzun saçlarını kulakları ve ceket yakaları üzerinden serbest bırakıyorlardı, saçları güneşte parlıyordu. Cadde boyunca ayı yağı* kokusunu alabiliyordu. Ara geçitler Londra'nın "tellalları" ve esnafların satmayı küçük düşürücü bulduğu ufak şeyleri satan seyyar tüccarlar ile dolup taşıyordu: ayakkabı bağcıkları, korseler, iğneler, iplik, toplu iğneler, lavanta, taze su, çıra, terlikler, kibritler, tuz... Sonra zanaatkarlar vardı: sandalye tamircileri, bıçak bileyiciler, marangozlar...

Tellallar karmaşasına bir de tiyatro ve hanların onları yetenekli bulmadığı, performanslarından hoşnut olmadıkları için sokaklarda olan balad şarkıcıları ve müzisyenleri, gıcırdayan erganunlar, Pan kavalları, bir bakır paraya opera türünden aryalar söyleyen vokalistler ekleniyordu.

Sıradaki ihtiyacı sağlam bir çift yürüyüş çizmesiydi, çizmeci Howell tam da ayağına uygun bir çift yaptı. Tıpkı Strand'deki terziler Hamilton ve Kimpton'un, Charles'ın omuzlarına ve bir seksenlik boyuna tam oturacak şekilde ölçüp biçtikleri ve kumaşına da lacivert yün önerdikleri, onu kışın denizde sıcak tutacak kışlık paltosu gibi.

Şehri gezerken kendisini Boswell ve Cobbett'in yorumları arasında gidip gelirken buldu. Tiyatroyu çok severdi. Haymarket'teki Royal'da iki mükemmel performans izledi; çarşamba günü *Macbeth* ve cuma günü neredeyse aynı koltukta *Sevil Berberi*'ni dinledi. Onu en çok rahatsız eden şey, sokaklardan yürüyerek geçen cenaze geçitleriydi; kilise mezarlıklarında iskeletler, kafatasları ve kemikler yoğun yağışlarla dışarı çıkmış ve çamurda kaskatı terkedilmiş hâldeydi.

* 'Bear grease' çeşitli ağrıları dindirmek ve cilt hastalıklarını iyileştirmek için kullanılan ve gerçek ayı yağından yapılan bir tür merhem. çev.

Grosvenor Meydanı yakınlarındaki Brook Caddesi'nde oturan uzak akrabası, meşhur cemiyet doktoru, Henry Holland'ı ziyaret etti. Doktor, Maer Malikanesi'nde çay içtikleri günden beri neler yaptığını sordu, sonra tamamen ilgisiz görünüp kendisinden bahsetmeyi tercih etti.

"Charles, ailem bunu henüz bilmiyor, fakat akıllı ve zeki ilahiyatçımız Sydney Smith'in kızıyla flört ediyorum. Benden hoşlanıyor gibi."

"Sormak zorundayım: ona aşık mısın?" diye yanıtladı Charles.

"Bilmiyorum, henüz... Otuz dört yaşında ilk eşimle evlendiğim zamanki anlamıyla aşk, dört çocuğum ve yalnızca bir yıl önce kaybettiğim karımla kırk iki yaşımdaki hissettiğim aşktan farklı."

"Anlıyorum."

"Maer Malikanesi'nde beni gördüğünde, Charlotte Wedgwood'a sırılsıklam aşık olduğumu da anlamış mıydın? Ona niyetimin ciddi olduğunu söyledim. Şöyle yanıtladı: 'Sana değer veriyorum ve senden hoşlanıyorum, Dr. Holland ve bence gerçekten sevecen bir koca olurdun. Ama sana varmayacağım.' Ne üzücü değil mi?"

Bir öğleden sonra, odasının kapısı çaldı.

"Bay Charles Darwin?"

"Ta kendisi."

"Kaptan FitzRoy'dan bir mesajım var. H.M.S. *Beagle*'ın yolculuk tarihi tekrar 4 Kasım'a kadar ertelendi."

Charles sıkıntıyla inledi.

"Ben de beklemeyi sevmiyorum. Bu arada, ben Augustus Earle, Kaptan FitzRoy tarafından sizleri dünyayı gezerken resmetmem için tutuldum."

"O kadarını tahmin etmiştim. Her nasılsa bir ressam gibi görünüyorsunuz. Buyurun size çay ikram edeyim."

"Memnuniyetle. Bir kartvizit olarak size bir matbaanın yeni kitabım için hazırladığı taslağı getirdim."

Charles bir kaç sayfaya basılmış başlığı okudu, *Yeni Zelanda'da Dokuz Aylık Bir İkametin Anlatısı*. Earle'ün kalemi kuvvetliydi. Kitabın üzerinden bakarak ressamın yüzünü ve görünüşünü inceledi. Hâlihazırda otuz sekiz yaşında olmasına rağmen, oğlansı, neredeyse

toy, tıraşlı, çizgisiz bir cildi ve kalın siyah kaşları vardı. Geniş bol denizci pantolonu, üstünde yelek olmadan hayli bol ve kırışık bir beyaz gömlek, özensiz bir çift ayakkabı, darmadağın bir siyah fular ve geniş kenarlı yuvarlak bir denizci şapkası giyiyordu.

Earle'ün hem babası hem kardeşi Royal Academy'de eğitim görmüş profesyonel ressamlardı. Augustus kelimenin tam anlamıyla bir stüdyoya doğmuştu. Asla başka bir işte çalışmak istememiş ve etkileyici bir yaş olan on üçünde Royal Academy'de ilk resimlerini sergilemişti. Napolyon Savaşları sona erdiğinde gezgin olup Avustralya, Kartaca, Barbar Devletler, Şili, Hindistan gibi uzak ülkelere yelken açarak yalnızca egzotik manzaraları değil, ayrıca ahşap ya da tuval üzerine renkler süren yetişkin bir adamı eğlenceli bulduklarından onu aralarına kabul eden ilkel insanların yaşam, ekonomi ve savaş hazırlıklarını da resimlemişti.

Bir oda hizmetçisi demli çayı getirince Earle iyice bilenmiş bir iştahla içmeye girişti.

Yaşayarak ve okuyarak iyi bir eğitim edinmişti. Hikâyelerini çocuksu bir coşkuyla anlatıyordu, özellikle de Maoriler arasındaki İngiliz misyonerlerle olan savaşını. Onların arasında yaşamış ve resimler yapmıştı, ki bu misyonerleri öylesine şok ediyordu, onu yerlilerin ahlakını bozmakla suçlayıp ondan kurtulmak için bir plan tertip etmişlerdi.

"Beni dinsizlikle suçladılar. Saçmalık! Tristan da Cunha'da yaşadığım süre boyunca her pazar sabahı o küçük topluluğa İngiltere Kilisesi'nin vaazlarını okudum. İlahi şeylere inanırım, siz inanmaz mısınız?"

"Evet inanırım. *Beagle*'a katılma sürecim ilahi bir dokunuşla rayına oturdu."

Earle ayrıldıktan kısa bir süre sonra, Rodwell Kitabevi'nden bir kurye çocuk bir paket getirdi. Paketi açınca Charles, Kaptan FitzRoy'dan hediye olarak, Lyell'ın *Principles of Geology* kitabının bir kopyasını bulmaktan büyük mutluluk duydu.

Henslow, Charles için botanikçi Robert Brown'a bir tavsiye mektubu yazmıştı; yazar gezgin William Burchell'e; Jeoloji ve Zooloji derneklerinin başkanlarına ve ayrıca Britanya Müzesi müdürüne

de; ancak Lyell için de bir mektup eklemeyi unutmuştu. Charles, Lyell'ın 1826'da Cambridge'de geçirdiği bir hafta sırasında Henslow ve Lyell'ın tanıştığını biliyordu. Acaba yazmamasının nedeni Lyell'ın yerkabuğundaki değişiklikleri mükemmel biçimde tanımlamış olmasını kabul etmesine rağmen, nedenlerini atfetmekte şaşırtıcı derecede yanlış olduğunu düşünüyor olması mıydı?

Charles, Lyell ile bilhassa tanışmak istiyordu. Lyell henüz otuz üç yaşındayken, dünyanın dört bir yanından dünyayla ilgili yeni bulunmuş gerçekleri bir araya getirerek, yargıları etrafında gelişen düşünce savaşının sıcağından sıyrılabilen birkaç bilim adamının "Jeoloji alanındaki en yetkin kitap" diye adlandırdıkları kitabı yazmıştı. 1795'de İskoç jeolog James Hutton, *Theory of the Earth* kitabını yayınlamıştı ve kitapta şöyle diyordu: "Kutsal kitaplar, jeoloji ya da başka herhangi bir bilim üzerine bir ders kitabıymışlarcasına okunmamalıdır," fakat Hutton'un yazısı anlaşılmaz ve okuması güçtü. Charles Lyell'ın yazısı ise ihtişamlıydı.

Charles gece yarısından çok sonrasına kadar hararetli şekilde okuma yaptı. Lyell'ın Henslow tarafından reddedilmesinin temel sebebini algılamak zor değildi. Henslow, İncil'in yaptığı gibi, jeolojik zamanı birkaç bin yıl içinde ölçüyordu. Henslow'un ekolü, Genesis'te dokunaklı hâlde tasvir edildiği gibi, Tanrı'nın dünyayı yaratmasından ve insanın yaradılışından sonra yarattıklarından memnun olmadığına ve dünyayı yok etmek ve yeniden başlamak için bir felaket yolladığına inanıyordu. Charles Lyell, jeolojik süreçleri ve olguları, milyonlarca yıldır sürekli ve bütünleşik hâlde işleyen kuvvetlere atfediyordu.

Bu devrim niteliğinde bir kavramdı. Adam Sedgwick bir dizi *ardışık* büyük felakete inanma konusunda yolun yarısını kat etmiş olsa da, Tanrı'nın elinden ziyade doğal kuvvetler tarafından kontrol edilen yavaş bir süreç kavramını kabullenemezdi.

Lambayı söndürdüğünde gece yarısı saat biri geçiyordu, odanın karanlığında hareketsizce yatağında uzandı, bir solukta okuduğu bu yeni teoriyi özümsemeye çalıştı. Christ's College'daki öğretmenlerinden birinin kendisine söylediklerini hatırladı:

"Kitaplar nihai kaynaklardır; iyi olan her şeyin ve kötü olan her

şeyin. Doğru olan her şeyin ve yanlış olan her şeyin. Bilgece olan her şeyin ve cahilce olan her şeyin."

Aniden yataktan fırladı. Kaptan FitzRoy neden ona bu kitabı göndermişti? Pek olası bir hediye değildi, çünkü Charles Londra'da gezerken FitzRoy'un dini bir fanatik olduğu yönünde söylentiler duymuştu; Charles Darwin'i doğa bilimci olarak kabul etmesinin başlıca nedeni de, Darwin'in Kilisede planlı bir kariyer geleceği olmasıydı. Amiralliğe bakan pencerelere gitti ve perdeleri açtı. Kaptan FitzRoy, Lyell'ın kitabının ne tür bir kitap olduğunu biliyor olmalıydı. Basında bu konuda yeteri kadar tartışma yürütülmüştü. Kitabı ona gönderdiyse, dedikodular doğru olamazdı! FitzRoy'u çok da uzun zamandır tanımıyordu, ancak Profesör Henslow gibi, "Otuz Dokuz Akide'nin tek bir kelimesi bile değişse kahrolurum" falan da dediğini duymamıştı. Aslında, bir defa bile dinden ya da İngiltere Kilisesi'nden bahsettiğini duymamıştı!

Yatağa geri girdi, rahatlamıştı.

"*Beagle*'daki üç yıllık yolculuğuma kesinlikle bazı peşin hükümler altında çıkmıyorum, ya da kutsal kitapların geçerliliğini veya geçerli olmayışını kanıtlamak gayesiyle. Gözlemleyip koleksiyon yapacağım. Deniz, yer, dağlar, kendi gerçeklerini bana anlatacaklar. Kaptan FitzRoy ve ben asla din konusunda tartışmaya girmeyeceğiz."

8

BİR tıbbi kit, rafine edilmemiş kenevir bezi ve silinmez mürekkepler satın alarak odasına döndüğünde Fanny Owen'dan bir mektup geldiğini görünce inanılmaz sevindi. Zarfı açarken parmakları titriyordu.

Exeter, Ekim 6, 1831

Benim sevgili Charlesım,

Mektuplarımız postada karşılaşmış olmalı. Seninkini birkaç gün önce aldım. Gerçekten de hüzünlü bir mizaçla yazılmıştı. Bu kadar uzun süre tekrar buluşmayacağımızı düşünmeye bile dayanamıyorum, canım Charles, üç yıl diyorsun... Fakat bu yolculuktan büyük haz alacağına hiç şüphem yok. Uzakta olacağın vakti sana hatırlatmak saçma ve bencilce olacak. Sana son bir elveda mektubu yazmadan edemedim.

Fanny mektubuna, geri döndüğünde Charles'ın onu *bıraktığı gibi* bulacağından şüphe etmediğini ve Charles hakkındaki görüşünde herhangi bir değişiklik olmayacağını ve de "beraber geçirdiğimiz o mutlu saatlerin," asla unutulmayacağını söyleyerek devam ediyordu.

Mektubu katladı ve Lyell'ın kitabının sayfaları arasında sıkıştırdı.

Alışverişinin çoğunu tamamlayınca, doğa ilimlerinin önemli kişilerine kendini sunmak için yazılmış tavsiye mektuplarını kullanmaya başladı. Edinburgh Üniversitesi'nde eğitim görmüş ve 1801'de Avustralya kıyılarını taramak için Kaptan Matthew Flinders idaresinde yapılan yolculuğa doğa bilimci olarak atanmış, şimdi elli sekiz yaşında olan ve saygı duyulan ünlü İngiliz botanikçisi Robert Brown. Yaklaşık 4 bin bitki türü ile İngiltere'ye geri dönmüştü ve hemen Londra Linne Derneği kütüphanecisi olarak atanıp, bitki sınıflandırması üzerine kitaplar yayınlamaya başlamıştı ve bu kitaplarının doğruluklarıyla İngiltere'de ünlü oldu.

Neredeyse dikdörtgen bir kafası vardı, kafatası kadar geniş köşeli bir çene ve bir bulldog gibi dışa sarkmış bir alt dudağı vardı. Pek de birbirine uyacak şekilde tasarlanmış özelliklere sahip bir yüz değildi bu. Kısık boynu, geniş omuzları ve ağır bir göğüs kafesi; derin bir sesi ve tarzı olan ağır bir adam.

Robert Brown, Soho Meydanında bulunan Londra Linne Derneği'ndeki ikametgâhının arka kısmını bir laboratuvara çevirmişti; uzun masalara, binlerce numuneye, mikroskoplara ve diğer teknik ekipmana yer açmak için iki iç duvarı yıkmıştı. İngiltere Müzesi yakınlarında Gower Caddesi'nde yeni açılan Londra Üniversitesi'ninki gibi bir laboratuvardı.

Brown, Charles'ı ekipman dolu çalışma masalarından birine götürdü ve şöyle dedi:

"Bu mikroskoptan bir bakın ve gördüklerinizi söyleyin."

Charles dikkatle baktı; Edinburgh'da ve de Cambridge'de mikroskop kullanımını Henslow'dan öğrenmişti.

"Çok güzel bir görüntü, Bay Brown, ama baktığım elementlerin ne olduğunu pek adlandıramıyorum."

"Deneyin."

"Bir sebze hücresinde viskoz bir yarı sıvı olduğunu söyleyebilirim."

"Oldukça iyi tahmin."

"Gördüğüm şeyin ne olduğunu anlatın bana lütfen."

"Bu benim sırrım."

"Fakat, Bay Brown, bir çocuktan çok da büyük yaşta değilim ve üç yıl boyunca İngiltere'den uzakta olacağım. Keşfinizi çalacağımdan mı korkuyorsunuz?"

"Genç Darwin, ne kadar cimri biri olduğumu hiç duymadınız mı? Bu söylenti doğrudur."

Bu Charles'ı sarstı. Bir süre sessiz kaldı.

"Para harcamaktan hoşlanmaz mısınız?"

"Para hiç de mesele değildir. Mesele bitkiler. Özellikle kurutulmuş bitkilerim ve keşiflerim. Hepsini kullanmayı planlamıyorum, hiçbirini israf etme de istemiyorum."

Sık yaptığı ziyaretleri boyunca Robert Brown, Charles'a saatlerce konuşarak muhteşem bir botanik bilgisi aktardı. Charles sordu:

"Bay Brown, neden 1810'da Avustralya florası üzerine yazdığınız Latince çalışmanızdan bu yana herhangi bir şey yayınlamadınız?"

"Hata yapmanın ölümcül korkusu içinde yaşıyorum. Bugün sizin yanınızda bir hata yapabilirim ve bunu yarın veya önümüzdeki hafta düzeltebilirim. Ama bir kere basılınca, onunla yaşamaya mahkum olurum. Yayın bir idam sehpasıdır; kendinizi asla onun boyun ilmeğine bağlamayın yoksa hayatınızın her anında pişman olursunuz."

"Gözlemlerimizi ve keşiflerimizi yayınlamamız gerekmiyor mu, böylece başkaları da onlardan öğrenebilsin diye? Hatalar yol boyunca giderilemez mi? Tam ve eksiksiz bir bilgi hiçbir ölümlüye verilmemiştir. Her birimiz evrenin küçük bir bölümünü keşfedebiliriz ve insanlığın zihninde sonuçta hepsi bir araya getirilecektir."

"Romantik bir zırva. Kafamın içinde sıkışmış tüm bilgilerimle öleceğim. Ebediyen kalmaları için çok iyi bir yer."

Charles, arkadaşı William Yarrell'i görmek için kitapçıya geri döndü. Dükkanın önü bu erken saatte bile doluydu, çünkü Yarrell Loudon'da yayınlanan seksen gazetenin hepsini satmıyordu ama *Times*, *Morning Herald*, *Morning Advertiser*, *Morning Chronicle*, *Sun* ve *Standard* boyu aşan yığınlar hâlinde satıştaydı; *Edinburgh*, *The*

Quarterly, *Westminster*, *Fraser*, *The Literary*, *Athenaeum*, va daha düzinelercesi gibi haftalık ve aylık derleme ve dergilerin heybetli yığınları da dükkanın arkalarındaydı. Erkekler çalışmaya giderken dükkana uğruyordu, her biri yedi penilik gazetelerden bir kaç tane alıyordu, pahalı bir fiyattı. Yazı tipi de iyileştirildiğinden beri, İngiltere gazete delisi olmuştu, her yıl yirmi beş milyon kopya satın alınıyordu.

William Yarrell onu karşıladı, ürkünç duran kaşları keyifle yükseldi.

"İyi günler efendim," dedi Charles, "*Beagle* için bazı kitaplar isteyeceğim."

"Dükkânımda bulundurmakta başarısız olduğum herhangi bir kitap olursa, böyle bir ihmalkârlığın özrü olarak o kitabı *Beagle*'a hediye olarak göndereceğim."

Charles gülümsedi.

"Öncelikle, Charles Daubeny'nin *A Description of Active and Extinct Volcanoes* kitabına ihtiyacım var. Adam Sedgwick önermişti. A. Arrowsmith'in *A New General Atlas* [Yeni Genel Atlası]'na ihtiyacım olacak; William Kirby'nin *An Introduction to Entomology* [Entomolojiye Giriş]; veya dört ciltlik *Elements of Natural History of Insects* [Böceklerin Doğal Tarihinin Öğeleri] kitabı; J. Miers'ın iki ciltlik *Travels in Chile and La Plata* [Şili ve La Plata'da Seyahatler] kitabı..."

İstediği kitaplar birer birer ellerine kondu.

"Başka neye ihtiyacın olacak?"

"Tırmanışımın yüksekliğini saptamak için yanımda taşıyabileceğim hafif bir dağ barometresi."

"Covent Garden'a yürüyelim; Garrick veya Newgate Caddesi aradığımız yer. Andes'e tırmanırken üzerinizde taşıyabileceğin güvenilir barometreler yapan bir dükkân biliyorum. Andes'i geçeceksiniz değil mi?"

Bir sonraki problemi, eşyalarını Plymouth'a nasıl götüreceğiydi, çünkü yolcu arabasında tek bir seyahat çantası taşıyabiliyordu. Sonunda ağır eşyalarını buharlı vapurla kargolamaya karar verdi: yeni

çizmeleri, sıcak tutacak deniz kabanı, mikroskop, dağ barometresi, ilaç kutuları, kitaplar.

Kolilerini Puddle Rıhtımı'na teslim ettikten sonra, bilimsel dernekleri son bir defa daha turladı. İngiltere'ye gönderdiği numune sandıklarını teslim alıp bunları bolca boş yer olan bodrumlarında saklayıp saklayamayacaklarını sordu.

Profesör Sedgwick'in, Somerset House'daki Jeoloji Derneği'nin küratörü ve kütüphanecisi William Lonsdale'i ziyaret etmesi için yaptığı uyarıyı dinledi.

"Jeolojik koleksiyonunuza ev sahipliği yapabilir miyiz?" diye tekrar etti Lonsdale. "Sevgili arkadaşım, tam olarak ne göndereceğinizi bilmeden ne diyebiliriz ki? Geri döndüğünüzde bizi tekrar ziyaret edin."

Bloomsbury'deki Great Russell Caddesi'nde bulunan British Museum'da, doğa tarihinin bekçisi Charles Konig, ona dönüştürülmüş eski büyük bir saray olan Montague House'u gezdirdi.

"İçinde bulunduğumuz durumu görebiliyorsun, Darwin. Sahip olduğumuz koleksiyonları bir araya getirmeyi bir yana bırak, tadilatları tamamlamak bile en az on yılımızı alacak."

Grosvenor Meydanından uzak olmayan 33 Bruton Caddesi'ndeki Zooloji Derneği başkanı Lansdowne Marki'si de aynı şekilde aflarını diledi. Fakat, derneğin beş yıl önce kurulmasına yardım edenlerden William Yarrell, Charles'ı muhabir üye olarak önerdiğinde, kabul gördü.

Charles buna oldukça sevinmişti.

Hatta Kaptan Beaufort bile ona yardımcı olamıyordu.

"Amirallikte böyle bir saklama yerimiz yok, Darwin. Bu sorumluluğu kabul edecek birilerini de tanımıyorum. Başvurabileceğin başka biri yok mu?"

Evet, biri vardı! Böyle olacağı da belliydi. Bunu tahmin etmeli ve Londra'daki bu aşırı meşgul kişileri mahcup etmemeliydi.

Caddeden karşıya geçti, odasına çıkan merdivenleri tırmandı, yazı klasörünü çıkardı.

17 Spring Gardens

Salı 18 Ekim, 1831

Sevgili Henslow,

Sevkiyat konusuyla ilgili size yazma imkânı buldum. Herkesle konuştum: tek çarem sizsiniz. Kabul etmeniz durumunda, bana en büyük iyiliği yapıyor olacaksınız. Cambridge'e karayolu ile taşınmaları külfeti, onları emanet etmek için güvenli bir yere sahip olmakla karşılaştırıldığında hiç dert değil ve dahası, onları güvenle muhafaza edecek birine sahip olmak. Sanırım bitkiler ve kuş derileri sorun yaratan tek şey: ama biliyorum ki onlar için uygun olanı yapacaksınızdır. Kargonun nereye ve nasıl teslim edileceğine dair yönergelerinizi bana, bir Otaheite vahşisine yazıyormuşçasına, yazar mısınız? Ödeme konusunda da en iyi planın, bir veya iki kutunun gelmesinden sonra, babama yazmanız olacağını düşünüyorum ve o da gerekli ödemeyi, seçeceğiniz herhangi bir Cambridge bankasındaki hesabınıza yatıracaktır. Bu konuda ona yazacağım...

İnanın bana, Sevgili Henslow
En içten dileklerimle

Charles Darwin

Bu, Londra'daki son işiydi. Şimdi Plymouth için yola çıkabilir ve dünya etrafında yelken açmaya hazırlanabilirdi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Denizde Tırmanacak Bir Dağ Yok

1

DEVONPORT'TA, Kaptan FitzRoy'un kendisine H.M.S. *Beagle*'ı ilk gösterdiği yer olan o tepeliğe çıkınca hayretten nefesi kesildi. Çirkin ördek yavrusu, onu en son gördüğünden beri geçen otuz sekiz günde güzel bir kuğuya dönüşmüştü. Yapısal işler tamamlanmıştı. Sağlam kalaslarla kaplanmış gövde, yükseltilmiş üst güverte, bölme duvarları ve yükselen direkler, kıçtaki yüksek harita odası... Gemi tersanede bağlı diğer gemilere kıyasla küçüktü ama simetrik bir şıklığı vardı. H.M.S. *Beagle*, küçük bir İngiliz Beagle köpeği figürü taşıyordu. Üç tane aydınlatması vardı. Aydınlatmaların ikisinde üçer lumbuz bulunuyordu; bunlardan biri harita odasının üzerinde, diğeri kaptan köşkündeydi. Subayların yemek yediği büyük silah odasının üzerindeki üçüncü aydınlatmanın ise her iki tarafında dörder lumbuz vardı.

Demirleme rıhtımına inerken hararetli bir biçimde ön bordayı boyayan mürettebatı gördü. Güverteye çıkınca da, kıç kamarasında çekmeceleri monte eden, subay kamaralarına ve mümkün olan yerlerde subayların yemek odasına hoş görünümlü maun paneller yerleştiren marangozları fark etti.

"Enkazımızı şimdi nasıl buldun?"

Kaptan FitzRoy arkasında duruyordu. İnce, yakışıklı yüzünde eğlenceli ve memnun bir ifade vardı. Charles kızardı.

"Uskunaların en güzeli. Benim gibi bir kara adamı bile ona hayran kalır."

"Bir uskunada sadece iki direk bulunur. Ancak dümen kontrolüne yardımcı olması için üçüncü bir yelken daha eklendi. Bunun tersaneden çıkan en mükemmel gemi olduğunu düşünüyoruz. Yapısal olarak gayet sağlam, sevgili Darwin. Bu özelliği olmasa, şu değerli maun paneller asla İngiltere'ye dönemeyebilir."

Daha önce yaptığı gezisinde Charles, Richmond Walk'ta bulunan ve rıhtıma yakın, bir önceki yıl bu lüks tesisi bağışlayan Majesteleri

Clarence Dükü'nün adının verildiği Clarence Baths'i ziyaret etmişti. Kaptan FitzRoy, tersanenin koruyucu duvarının hemen içindeki subayların bulunduğu bölüme taşınmıştı. Charles, eşyalarını, iki büyük yüzme havuzu, sıcak ve soğuk duş, buhar odası, şahsi küvet ve köpük banyolarının hemen üstünde zarif bir şekilde döşenmiş altı daireden birine taşımayı seçti. Dökme demir borularla Atlantik'ten havuzlara taze deniz suyu pompalanıyordu. Charles'ın evi gazetelerde "konfor zengini" olarak tanıtılıyordu ve Charles da öyle olduğunu gördü ve ayrıca tepeden tırnağa tertemiz ve ferah bir yatak odası, oturma odası ve Hamoaze nehir kolunu ve onun da ötesinde yükselen Edgcumbe Dağı'nın yeşil zenginliğini gören yemek odası. Soğuk, ıslak bir gündü, ama kitaplarını masalara ve raflara yerleştirdikten ve eşyalarını çekmecelere ve dolaplara koyduktan sonra yola çıkmayı beklemek için makul derecede rahat bir yerdi burası. Şekerlemecinin yanı sıra Baths'in kahve ve haber odasının da sadece birkaç adım uzaklıktaydı. Tavernalar yakındı: the Course, the Hunt, the Regatta ve tabi the Fountain Tavern ve büyük oranda deniz subayları tarafından himaye edilen Thomas's Oteli. Birkaç gün sonra Tersanedeki kafeteryalarında "silah odası" subaylarına katılmaya davet edildi: Yüzbaşılar Wickham ve Sulivan; Seyir Kaptanı, Chaffers; Doktor Robert McCormick; Asistan Cerrah Benjamin Bynoe; George Rowlett, gemi katibi. Augustus Earle de davet edilmişti. Subaylar, Neptün'ün ekvatoru ilk kez geçerken kendisine yapacaklarını Charles'a korkunç ve gaddarca anlatarak eğlendiler. Ekim sonlarına yaklaştıkları hâlde, berrak bir hava vardı, denizden ferahlık veren bir esinti geliyordu. Adamların morali yüksekti, çünkü geminin yolculuk emri alınır alınmaz, rüzgârın da onları güneye götürmek için kuzeyden esmeye başlamasıyla yelken açmaya hazır olduklarından emindiler.

Charles bu yoldaşlıktan hoşlanmıştı, kendi kendine konuştu:

"Kaba saba olsalar da, iyi insanlar."

Endişe ettiği şey daha çok, sokak ağzı ve denizcilik terimleriyle dolu olan konuşmalarının çoğunun, kendisine İbranice kadar anlaşılmaz geliyor oluşuydu.

Vakit çok keyifli geçiyordu; ancak hava, Kuzey Galler'de alışılageldiği üzere oldukça dengesizdi; soğuk, aralıklı yağışlar, sis dalgaları,

sonra da parlak güneş ışığı. Hemen her gününü *Beagle*'da geçiriyordu; asıl görevi yelkencinin talimatları doğrultusunda yelkenlere kuvvet halatlarını geçirmekte olan ekibin ayak altında dolanmamaktı; yelkenler bu halatlarla direğe çekilecek, yerinde sağlam durması sağlanacak ve bir kriz anında süratle güverteye geri getirileceklerdi. Gemiyi dolaştı, güvertelerine ve kasaralarına aşina olmaya başlıyordu. Başkasara üzerinde altı kiloluk karronada topu duruyordu. Küpeşteye yakın olacak şekilde çukur güvertenin her iki yanında "bumbalar" vardı. Kıçta, dört adet pirinç top, iki adet dört buçuk kiloluk ve iki de tane de üç kiloluk. Yedi buçuk metrelik balina botları *Beagle*'ın kasara mataforalarında asılı duruyor, sekiz buçuk metrelik balina botlarıysa kıçkasarada kalastralar üzerinde bekliyordu. En uzun botu olan filika, yerden tasarruf etmek için geminin ortasında taşınıyordu, küçük filika da içine yerleştirilmişti. Küçük bot kıç tarafındaydı.

Alışverişini Plymouth'ta tamamladı; uyurken başını sıcak tutacak yatak şapkaları ve bir köşesinde su taşımak için cebi olan kauçuk bir pelerin aldı.

Akşamları da meşgul oluyordu çünkü limanlarının güzelliği ve savunma kabiliyeti konusunda övünen Plymouth, ayrıca İngiltere'nin en zengin kültür merkezlerinden biri hâline gelmişti. Plymouth Körfezi'ne bakan Dorik tarzında dört sütunlu girişiyle Athenaeum'da verilen saat yedi bilimsel konferanslarına katıldı; Athenaeum'un mükemmel bir kütüphanesi ve renkli bir konferans salonu vardı. Cornwall Caddesi'ndeki Proprietary Library olarak bilinen heybetli Yunan tapınağından yakın zamanda basılan kitaplar ödünç aldı. Güzel ahşap kaplamaları olan St. Catherine Kilisesi'ndeki ayinlere katıldı ve şehir boyunca uzun yürüyüşlere çıktı. Plymouth, büyük balık ticareti ve nakliyeciliği, demir dökümhaneleri ve sabun, çimento, yelken bezi, halat fabrikaları ile genişlemekte ve büyümekteydi.

Harita masasını ve kıçaltı kamarasını paylaştığı partneri, güneybatı Gallerli on dokuz yaşındaki John Lort Stokes konusunda kendisini şanslı buluyordu. Kaptan Philip King, 1825'te *Adventure-Beagle* seferine atandığında henüz on üç yaşında olan bu genç adamı gözlemlemişti ve onu istikrarlı, eli yavaş, eski kafalı biri olarak nitelendiriyordu.

Charles ve Stokes dost olmuşlardı. Charles, Kaptan FitzRoy'a o kıçaltı kamarasını birkaç yıllığına paylaşacakları için buna memnun olduğunu söylemişti.

"İyi geçineceksiniz," diye sakin bir tavırla yanıtladı FitzRoy: "Stokes, *Beagle*'daki en sadık müttefikimdir. Bu ikinci sefer için görevlendirildiğimizde onu ikinci kaptanlığa terfi ettirdim. Amirallik'e yazıp, 'yaptığı işlerin, benim onu yardımcı haritacı kadrosuna terfi ettirme isteyişimi pekiştirdiğini ve nihayetinde maaşında herhangi bir artış da gerektirmeyeceğini' söyledim." Umutsuz vakalar üzerine konuşurken hep yaptığı şekilde sol omzunu silkti. "Reddedildi. Çok gençmiş. Ama onu *gayri resmi* yardımcı haritacım yaptım. Yeteneklidir. Göreceksin. Zaman içinde Amirallik de görecek" dedi.

John Stokes'un yumuşak, açık bir yüzü vardı, hoş bir doğası olduğundan ona bakmak keyifliydi. Yüzü tıraşlıydı, açık duman grisi gözleri vardı ve gür siyah saçlarını öylesine itinayla ikiye ayırmıştı ki bir ölçüm aletiyle yapmış gibiydi. Orta boyluydu, henüz tam kilosuna ulaşmamıştı; Telaşsız, hiçbir zaman müdahaleci ya da sert hissettirmeyen bir sesi, hafif bir Pembroke aksanı ve doğuştan gelen bir zanaatkâr istikrarıyla kullandığı elleri vardı. Charles, "Eğer bir rütben varsa, bunu hak etmiş olmalısın" diyip Amirallik terfiini reddettiği zaman kötü bir hayal kırıklığına uğrayıp uğramadığını sorduğunda, Stokes rahat bir tavırla yanıt verdi:

"Babam, iyi talih hakkında şöyle derdi: 'Asla ummadım, asla beni bulmadı.' Zamanı var. Hayatımı Donanma'da geçirmeyi ve keşif seferlerinden birinde *Beagle*'ın kaptanı olabilmeyi umuyorum."

Charles hafifçe güldü. "Bu tutumla, Stokes sen Amiral bile olursun."

"Muhtemelen. Yelken açalım mı? Küçük bir sandal tutabilirim."

On üç yaşındaki Charles Musters, ev hasreti çekmenin ilk belirtilerini göstermeye başlamıştı; o yüzden çocuğu da yanlarında götürdüler.

Millbrook'a indiler, sandalı bağladılar ve sanki Haçlı Seferleri zamanında inşa edilmiş gibi duran çiftlik evleri ve taş ahırlarıyla Edgcumbe Dağı'nın batı kıyılarında yürümeye başladılar. Köy, Edgcumbe Dağı'nın tepeden bakışları altında, uzun yamaçların

tabanında bir çöküntüye kurulmuştu. Ancak bir eşek ve arabasına yetecek genişlikte, etrafı antik taşların üzerine sıva çekilmiş evler ile sarılı dar bir patika vardı ve yer yer köy sakinlerini dağlık dünyadan ayıran bir bahçe görünüyordu. Kasabayı terk edip yukarıya doğru uzayan bükümlere yönelmeye başlarken küçük bir cemaat kilisesini ve mezarlığı geçtiler.

"En çok yürürken yaşadığımı hissediyorum!" dedi coşkuyla Charles. "Bacaklarım dağları, yukarı ve aşağı arşınlarken, kendimi bütünlenmiş biri olarak hissediyorum."

Stokes sırıttı.

"Denizde tırmanacak dağ yok. Ama *Beagle* fırtınalı dalgalara tırmanmaya başlayıncaya kadar bekle!"

Şimdi Cawsand'a doğru uzunca dik bir açıyla inen yamaçtaydılar, yüksek ağaçlar ve müreffeh evlerle Plymouth Körfezinde şirin bir köydü burası. Aşağıda taş istihkamlar vardı ve verimli tarlaların her iki tarafında otlayan koyunlar. Denizin hemen biraz yukarısında küçük bir taş meydanın içinde buldular kendilerini ve birer bardak ale birası içmek için Smugglers birahanesine girdiler.

"Yanılıyorsun, Johnny Stokes," dedi Charles; "*Beagle*'ın demir atacağı her limanın arkasında dağlar olacak. Hepsine tırmanmayı düşünüyorum."

Ertesi sabah Stokes, onu Athenaeum'un bahçelerine davet etti.

"Eğilme ibresindeki gözlemler için *Beagle*'a ait yıldız evini hazırlayacağım."

"Eğilme ibresi de nedir?"

"Hiç pusula kullandın mı? Şöyle ki, bu da bir tür pusula ve seyir için çok önemli. Yaklaşık 1600 yılından, Gilbert döneminden bu yana, dünyanın geniş bir çift kutuplu mıknatısa benzediği ve çekim gücünün iki bileşeni olduğu bilinmektedir: sıradan pusula ile algılanan yatay bir çekim ve eğilme ibresi ile algılanan dikey bir çekim. Manyetik ekvatorda dikey olarak asılı eğilme ibresi yatay durur ve kutuplarda ise dikey durur. İbrenin doğuya veya batıya eğilmesi, dümenciye meyil hakkında bilgi verir. Eskiden geminin kaptanı yalnızca pusulasına ve yıldızlara bakarak gemiye yön verirdi; şimdi eğilme ibresi ona boylamı ve enlemi veriyor. Yerini kuzey ve güney,

doğu ve batı bölgelerinde iki kutba ve ekvatora göre görebilir.

Stokes "Genelde Plymouth dünyanın coğrafi merkezi olarak kabul edilir" diye ekledi. "Burada bir merkez saat oluşturduğumuzda, denizdeki tüm gemiler, konumlarını düşünerek, oldukları yerdeki saati ve bu Athenaeum bahçesinde saatin kaç olduğunu aşağı yukarı bilebilirler."

"Magellan Boğazı'ndan geçerken, burada Athenaeum'da akşam 7 dersinin ne zaman başladığını tam olarak söyleyebilirim!"

"*Reductio ad absurdum**" diye haykırdı Stokes. "Sadece dört yıl okul okudum ve senden daha eğitimliyim!"

"Farklı disiplinler, delikanlı, farklı disiplinler!"

Eğitimi her geçen gün genişliyordu.

Kaptan FitzRoy'la beraber sık sık katıldığı hükümet temsilcisinin ziyafetlerinde Charles, Maer Hall'dayken Josiah Wedgwood tarafından kendisine önerilen iki ciltlik eseri *Narrative of the Survey of the Intertropical and Western Coasts of Australia* [Avustralya'nın İntertropikal ve Batı Kıyılarında Yapılan Araştırmanın Bir Anlatısı]'nın yazarı Kaptan Philip Parker King ile tanıştı ve sohbet etti. Kaptan King onu kenara çekip şöyle dedi:

"On dört yaşındaki oğlum Philip, *Beagle*'da asteğmen olarak göreve çıkıyor. Bu onun ilk seferi değil. *Adventure* gemisinin beş yıllık seyahatinin tümünde gönüllü olarak görev yapımıştı. Başladığımızda sadece dokuz yaşındaydı, ama ona göz kulak olmak için ben de oradaydım. Herhangi bir subaydan ona göz kulak olmasını isteyemem, bu ayrıcalık istemek olur. Fakat siz donanmadan olmadığınıza göre, bu iyiliği sizden isteyebilirim. Gemide bir arkadaşı olursa daha güvende hissederim."

Charles, "Yapabileceğim her şeyi yapmaktan memnuniyet duyarım" diyerek ona güven verdi. "Zaten hâlihazırda genç Musters'a göz kulak olmaktayım. Onları doğa gezilerine çıkarırım."

Kaptan King'in fırtınalarda sertleşmiş yüzü, babacan ve minnettar bir gülümsemeyle rahatladı.

"Teşekkür ederim sevgili Darwin. Bunun karşılığında, *Beagle*

* 'Saçma olana indirgeme'. çev.

henüz limandayken size ne zorluklarla edindiğim meteoroloji bilgimi öğretmeme müsaade edin, karadan gelen fırtınaları veya hortumları, kasırgaları, deniz hortumlarını tahmin etmek için kimi aletlerin nasıl kullanılacağını; barometrik basıncın, çiy noktasının, rüzgârın kuvvetinin, yağışın niteliğinin nasıl kaydedileceğini..."

Bu noktaya kadar, hayatına giren büyük başarılar elde etmiş kişiler akademisyenlerdi, Profesör Henslow, Profesör Sedgwick, onların katkıları sayesinde botanik ve jeoloji kesin bilim dalları hâline geliyordu. Şimdi farklı bir adamla tanışıyordu: pratik mucit ve mühendis. İlki Yıldırım ve Şimşek Harris, kırk yaşında ve Plymouth doğumluydu, Edinburgh Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olmuş ve bir milis cerrahı olarak görev yapmış, sonra genel doktorluğa başlamak için eve dönmüştü. Otuz üç yaşındayken evlenmesinden sonra, hayatının geri kalanında insanın çok yönlü kullanımına elektrik sağlamak için tıptan vazgeçmişti ve çoktan önemli dergilerde elektrik üzerine birkaç makale yayınlamıştı. Charles onunla Fountain Lokali'nde bir akşam yemeğinde tanışmış ve derhal adamın cesur coşkusuna kapılmıştı.

William Harris, H.M.S. *Beagle*'a bir paratoner sistemi kurmaya çalışıyordu.

"Bay Harris, bana yıldırımı kontrol etme tekniklerini açıklama iyiliğinde bulunur musunuz?" diye sordu Charles.

Harris'in gözleri ve beyaz dişleri parladı.

"Biz onu kontrol etmiyoruz Bay Darwin. Daha doğru bir deyimle onu topraklıyoruz."

"Bunu kıyıda nasıl yaptığınızı anlıyorum. Ama ya denizde?"

"Benzer şekilde. Gök gürültüsü için bir elektrikli makine, deniz için bir küvet ve bir dizi savaş gemisi yerine de oyuncaklar kullanarak 21 Kasım'da Athenaeum'da bu süreci göstereceğim. Planım direk ve güvertelerin içinden geçip alttaki suya bağlanan birbiri üzerine katlanmış bakır tabakalardan oluşuyor. Avantajı elektrik akımının geniş bir yüzeye iletilerek zayıflatılması esasına dayanır, direğe yıldırım vurduğunda bile hiçbir etki algılanmayacak kadar zayıflatılması. *Beagle*, bu plan dahilinde iletkenlerle donatılacak. Eminim ki üç yıldan fazla

sürecek yolculuğunuzda bir çok gök gürültüsü duyacak ve kör edici yıldırımlara rast geleceksiniz ancak tek bir direk veya bir gemi subayını bile asla kaybetmeyeceksiniz."

Bir ders esnasında Athenaeum'da tanıştığı ikinci bir "yapıcı", Sör John Rennie, babası tarafından hazırlanan planlardan yeni Londra Köprüsü'nü tamamlamış olan otuz yedi yaşındaki bir mühendisti. Sör John, Plymouth Körfezi'nin girişine çaprazlama olarak uzanacak, Manş Denizi'nden ve Kuzey Atlantik'ten kükreyerek gelen fırtına dalgalarının gücünü kıracak büyük mendireği yeniden inşa etme sürecindeydi. Babası 1812'de bunun için suya kireç taşı yığınları dökmeye başlamış ve mendireği bir yıl içinde su yüzeyi üzerine getirmişti. Fakat 1817 fırtınası ve 1824 kasırgası yapıya o kadar şiddetli biçimde hasar vermişti ki yeniden inşa edilmeliydi; işte insanın inşa etme yeteneğinden doğanın yıkmak konusunda daha güçlü oluşu, yine bir oğlun bir nesil sonra bekli daha da iyi anlayarak babasının işini tamamlaması...

Çok samimi biriydi.

"Yarın sabah mendirek üzerinde çalışacağım, Bay Darwin. Eğer öyle bir olanağınız varsa, muhakkak gelin ve ben de size ne tür yapısal değişiklikler yapmakta olduğumuzu göstereyim."

Kaptan FitzRoy, hükümet temsilcisinin yatıyla açılıyordu ve Charles'ı da "peşlerinden gelmeye" davet etti. FitzRoy, mendirek açılarını ölçmeyi bitirip temsilcinin teknesine dönerken Charles, Rennie'yle birlikte rüzgârın etrafa savurduğu kayaların üzerinde kalmış ve çalışma ekibinin Oreston taş ocaklarından çıkarılan büyük kireçtaşı bloklarını dizmesini izliyordu.

Sör John, "İlk hatamız, dikey bir set inşa etmekti" diye açıkladı, "kısa sürede, denizin dikey bir yüzeye çarpmasına asla izin vermememiz gerektiğini öğrendik! Kızgınken, bir tonluk taşları sanki çakıl taşları gibi savurabiliyordu. Yeni mendirek en şiddetli denizin bile üstesinden gelebilecek. Onu bir evin eğik çatısı gibi inşa ediyoruz! Su üzerinden çağlayıp geri dökülecek."

Charles onu suyun türbülansı ve setin dolambaçlı kireçtaşı çıkıntıları arasında inceledi.

"Yıldırım ve Şimşek Harris'e çok benziyorsun," dedi yüksek sesle.

"İkiniz de insan beyninin doğanın güçlerini atlatabileceğini kanıtlamak için varsınız."

"Uyarırım sizi Bay Darwin. İnsan beyninin doğanın tüm güçlerini kontrol edebileceği maalesef doğru değil. İnsan beyninin de kontrol edemeyeceği ya da üstesinden gelemeyeceği bir şey var."

"Nedir o, Sör John?"

"İnsan beyni!"

2

LONDRA'DAYKEN Earle'ün Charles'a 4 Kasım olarak haber verdiği denize açılma tarihi gelip geçmişti. Huzursuzluklarının yanında, Charles subayların ve mürettebatın bir çoğunun *Beagle*'ın daha önceki yolculuğunda da beraber olmaları sebebiyle, çok iyi geçinen kafa dengi bir ekip olduğu görmüştü. Kendisine söylenen tek istisna, tedavi için revire gelenler hariç herkese karşı kaba ve aksi olan Dr. Robert McCormick'ti. Hastalarını iyi doktorluk ve iyi mizahla tedavi ederdi. Burnunun kırık olduğu belirgindi. Charles Darwin'i yokmuşçasına görmezden gelmişti. Sulivan seslendi:

"Endişelenmeyin. Doktor münakaşa etmediği zamanlarda nadiren mutludur. Ara ara birkaç saatlik izinler dışında gemide kalmak zorunda. Sadece az bir toplama yapabilir ve kara içlerine açılamaz. Bütün işi siz yapacaksınız."

Birkaç gün sonra Dr. McCormick Charles'ı Edgcumbe Tepesi'nde beraber yürüyüş yapmaya davet etti. Doktorun hasat edilen tarlalar arasından tepeye tırmanırlarken nebatat ve hayvanat üzerine yaptığı yorumlardan Charles, adamın doğa ilminde iyi eğitildiğini gördü. Doktorun bir şeyden rahatsız olduğu açıktı. Sonunda Charles'a yanaşıp sordu:

"Darwin, bana dürüstçe söyleyin! Kamaramı biliyorsunuz. Sizce Fransız grisine mi yoksa mat bir beyaza mı boyanmalı? Her birinin de kendi avantajları var."

Charles rahatlamıştı.

"Her ikisine de sahip olun," diye önemsemeden cevapladı. "Bir duvar gri, diğeri beyaz."

"Hayır hayır! Bu beni kararsız gösterecektir ve ben kararsız olmaktan başka her şey olabilirim! Örneğin, ben açıkça şunları söyleyecek tek kişiyim ki küçük, on silahlı bir uskunayı hazırlamak adına aylarca vakit boşa harcandı."

"Değerli Doktor" dedi Charles telaşla, "Umarım Kaptan FitzRoy'un ya da Yüzbaşı Wickham'ın bunu duymasına izin vermezsiniz. İncineceklerdir..."

"Gerçek hiç kimseyi incitmez," diye söze karıştı McCormick. "Yalnızca iç organların konjestif hâle gelmesi acıtır. Ve ben bunu nasıl tedavi edeceğimi biliyorum: bir bardak kinin suyu yanında bir şişe port ya da şeri içinde aynı miktarda sitrik asit. Kaptanımız denizde şarap içmeyi onaylamıyor. Bu onu daha da aptal yapar!"

Charles konuyu değiştirdi.

"Bana çocukken Yarmouth çevresindeki çayırlıklarda kuş yuvaları ve yumurtalar toplamaya nasıl başladığınızı anlatın..."

Birkaç gün sonra Charles, Kaptan FitzRoy'u sertçe kaşlarını çatmış, yüzü kıpkırmızı hâlde gördü.

"Bizim şu baş belası doktorumuz! Zaten onu en baştan hiç istememiştim. Ben Bynoe ilk seferimizde vekaleten cerrahlık yapmıştı ve iyi de yapmıştı."

Charles yüzünü buruşturdu; McCormick'in ne yaptığını sormaya gerek yoktu.

"McCormick ayları onarımlar için heba ettiğim için beni Athenaeum'da eleştirdi. Bu cehennemlik sinir bozucu ahmakla ne yapacağım?"

Bu retorik bir soruydu. FitzRoy cevap beklemedi.

Sık değil, bazen olur bu; ilk kez görüşen iki kişi birbirlerinin zihninin derinliğini, kişiliğini ve karakterini görebilir ve arkadaş olabileceklerini bilirler. Karşılaşır karşılaşmaz Charles ve Benjamin Bynoe'nun birbirine kanı kaynamıştı. Bynoe, Charles gibi avlanmayla, örnek toplamayla ve doğa ilmiyle çok ilgilenen rahat bir adamdı. Altı yaş daha büyüktü ama hiç göstermiyordu, yüzü pürüzsüz ve bir çocuğunki gibi çizgisizdi. Charles nedenini çok geçmeden öğrendi; bu adam kıskançlık, garez, sinir gibi kelimelerin anlamını dahi bilmiyordu.

Bynoe ona beyaz dişlerini gösterek gülümsedi.

"Bahse giren bir adam mısındır, Charles?"

"Christ's College boyunca van John oynadık."

"Yirmi bir, ha? Seninle üçe karşı beş şişe Madeira'sına bahse girerim ki altı ay geçmeden bu muhterem teknede baş cerrah ben olacağım."

Kasım ayı ortasına doğru bir akşam Kaptan FitzRoy Charles'a, FitzRoy'un önceki seferde beraberinde İngiltere'ye getirdiği üç Fuegoluyu ve de hem onlara eşlik edecek hem de Hristiyan bir yerleşim kurmak için Ateş Toprakları*'nda kalacak olan misyoner Bay Matthews'u almak için Barbican'daki rıhtıma gelip gelmeyeceğini sordu.

Charles "Üç Fuegolu mu!" diye haykırdı, "Nasıl oldu da onları ele geçirdiniz?"

FitzRoy, "Ben hiçbir şey yapmaya uğraşmam; olaylar benim başıma gelir. Tanrı'nın isteğiyle, şüphesiz." dercesine bir tavırla kollarını iki yana açtı.

1830 Mart'ında Cape Desolation çevresindeki koyu araştırmaları için balina botuyla küçük bir ekip göndermişti. Ekip botu savunmasız bir şekilde bırakınca bot çalınmıştı. FitzRoy öylesine öfkelenmişti ki büyük bir grup silahlı adamla karaya çıkarak botun geri verilmesini istemeye gitti. Bulabildikleri şeyler sadece botun dümen palası, bir yelken parçası, bir kürek, bir balta ve botun alet çantasıydı. Buna müteakip şiddetli bir kavga çıktı ve bir Fuegolu öldürüldü ve ellerinde bottan küçük parçalar olan bir grup Fuegolu ve annelerinin kaçarken geride bıraktığı üç çocuk rehin alındı. Ertesi gün botu aramak için tekrar karaya çıktıklarında bütün erkek tutsaklar kıyıya yüzerek kaçmıştı. Çocukları geride bırakmışlardı. Kaptan FitzRoy hepsini kabilelerine geri gönderdiyse de dokuz yaşında bir kız kalmak istediğini açıkça söyleyerek kaldı. Güler yüzlü çekici bir gençti ve çalınan bota karşılık rehine olarak tutulacaktı. Çok geçmeden FitzRoy ona İngilizce öğretmeye başlamıştı. Ona, H.M.S. *Beagle*'ın karada kalmış olan ekibinin gemilerine dönmek için yelken beziyle kaplayıp balçıkla sıvadıkları hasırlardan uydurup yaptıkları geçici kanoyla aynı adı,

* Tierra Del Fuego. çev.

Fuegia Basket, adını vermişlerdi.

Charles, balina botu konusunu ne yaptıklarını sordu.

FitzRoy gururlu gülümsemesini takındı.

"Sakin bir körfezcik bulduk, Christmas Körfezi, burada yeni bir tane yaptık."

Cape Desolation'dan ayrılmadan önce, tercüman ve rehber ihtiyaçlarını karşılaması için iri yarı ve suratsız bir adam rehin almışlardı. Ona da, onu esir aldıkları dağlık burunla aynı York Minster ismini vermişlerdi; buraya York Minster adını verense Kaptan Cook idi. Christsmas Körfezi'ndeki bazı yerli çadırlarında çalınan balina botundan parçalar bulunca FitzRoy genç bir adam daha rehin almıştı: Boat Memory, yirmi yaş civarındaydı ve birkaç gün sonra da, Beagle Kanalı'nı araştırırken FitzRoy, yerli bir kabileyi gemilerine iri yarı bir genç vermeleri konusunda ikna etmiş ve bu gence de, ikna sürecinde kabileye boncuklar, düğmeler ve benzeri ıvır zıvır ödedikleri için, Jemmy Button adını koymuşlardı.

Keşif ekibi Ateş Toprakları sahilini terk etmeye hazırlandığında, rehin olan dört yerli gemideki yaşamlarından öylesine memnun görünüyordu ki, Kaptan FitzRoy kısa bir süreliğine orada yaşamaları için onları İngiltere'ye götürmenin iyi bir fikir olacağını düşünmüştü. Dört kişiden biri olan Boat Memory, Plymouth'daki Royal Hastanesi'nde bir dizi aşılama sonucunda öldü. Diğer üçü, Londra'nın hemen kuzeydoğusunda, Walthamstow'daki Kilise Misyonerleri Derneği'ne bağlı bir okula yerleştirildi. İyi eğitilmişler ve hayli popüler olmuşlardı. Kraliçe, Kaptan FitzRoy'dan Fuegia Basket'i St. James Sarayına getirmesini istemişti. Fuegia'nın saçları güzel bir modelde kesilmişti ve İngiliz tarzı bir elbise giyiyordu. Kraliçe, giymesi için ona kendi şapkalarından birini verdi ve ayrıca parmağından bir yüzük çıkarıp Fuegia'nın parmağına taktı. Buna ek olarak, İngiltere'den ayrılıp kendi ülkesine dönmesi gerekirse kıyafet satın alabilmesi için bir miktar para da verdi.

Şimdi, tarıma başlamak ve bir misyoner evi kurmak için Ateş Toprakları'na geri götürülüyorlardı. Kilise Misyonerleri Derneği, Fuegia kabilelerini tek tek Hristiyan yapmayı umuyordu.

Üç Fuegialı dosa tahtasından inerken onları gören Charles bu

manzarayı eğlenceli buldu, erkekler tıpkı gerçek birer İngiliz beyefendisi gibi çenelerine kadar çıkan beyaz yakalar, yakaları çevresinde geniş siyah fularlar, geniş klapalı uzun İngiliz ceketleri, kayışlı ütü çizgili pantolonlar ve parlatılmış ayakkabılar giyiyorlardı. Kızın koyu renkli saçları kısa kesilmiş, kulakları ve alnının yarısını örtecek şekilde öne taranmıştı. Burnu ve ağzının tombul olmasına rağmen, büyük ve etkileyici koyu gözleri vardı. Vaizin okuldaki karısı, iyi bir tercihle onu ön tarafında aşağıdan düğmelenen basit bir yünlü redingot ile giydirmişti. O ve Jemmy pürüzsüz bakır renkli ciltleriyle çekici görünüyorlardı. York heybetli görünüyordu: güçlü hayvani tutkuları vardı, istekli ve kararlıydı, aynı zamanda da sessiz ve şüpheli. Her üçünün de normal konuşma sesi bir İngilizin ses gücünün üç katından yüksekti. Onları nazik bir mırıltı sesine indirmek için aylarca koçluk yapılmıştı.

Onları Plymouth'a getiren buharlı vapurun gemi katibi peşlerinden dosa tahtasından indi.

"Kaptan FitzRoy, Fuegialılar ve Bay Matthews için basbayağı düzinelerce kutu ve sandık dolusu araç gerecimiz var. Birkaç ev inşa edip döşemek için yetecek kadar diyebilirim."

FitzRoy, "Bu, Kilise Misyonerleri Derneği üyelerinin cömertliğidir" diye yanıtladı. "Ateş Toprakları'nda temsil edilmek ve vahşilerin uygarlaştırılmasına yardım etmek istiyorlar. Sabahleyin birkaç donanma vagonu gönderirim."

Fuegialıların nerede yatacağı ciddi bir sorundu. Kaptan FitzRoy, Benjamin Bynoe'nun kabininin yanındaki deponun Fuegia Basket için boşaltılmasını emretti. İki erkek masrafları FitzRoy tarafından karşılanarak denizci elbiseleriyle giydirildi ve geminin bir hayli ön kısmındaki erkek yemekhanesine asıp yatmaları için hamak verildi.

Kaptan FitzRoy, yirmi iki kronometresinin kendi kamarasının hemen önündeki kabine yerleştirilmesi emrini vermişti. Portsmouthlu çok saygın bir matematiksel araç yapımcısının oğlu George J. Stebbing, kabini hazırlarken günlerce çalışmıştı, çünkü her bir kronometre ayrı bir ahşap kutu içine yalpa çemberlerine asılı olarak yerleştirilmek zorundaydı ve her kutu talaş içine yerleştirilip geniş raflarda bölmelerle birbirinden ayrılmalıydı. Alttaki talaş, her kutu-

nun yanındaki talaş gibi üç inç kalınlıktaydı, bu da kronometrenin kutunun kendi çekim gücünün üzerine çıkmasını sağlıyordu. Her biri alfabenin bir harfi ile etiketlenmişti ve bir çizelgede günlük kayıtları tutuluyordu. Yalnızca I ve J, Q ve U harfleri kullanılmamıştı.

FitzRoy, "Güverteler arasına yerleştirdik" diye açıkladı, "ki bu şarttır, ama geminin hareket merkezine yerleştiremedik, ki bu şart olmasa da tercih edilen şeydir. Ancak bu şekilde yerleştirildiğinden, ne güvertedeki insanların hareketliliği ne silahların ateşlenmesi ne de zincir gominanın bitmesi en ufak bir değişime neden olabilir."

Yirmi iki kronometrenin altısı FitzRoy'a aitti, on biri Donanma tarafından sağlanmıştı, dört tanesi test edilmeleri için üreticileri Arnold ve Dent, Molyneux, Murray'den geldi; biri de Lord Ashburnham tarafından ödünç verilmişti. Stebbing titiz çalışırdı, insanlardan daha çok makineler ile ilgileniyordu ve bakım yapılacak hassas mekanik nesneleri olduğu sürece tamamen mutluydu. Kaptan FitzRoy tarafından gemideki seyrüsefer araçlarını denetlemek için işe alınmıştı, maaşı kaptan tarafından karşılanıyordu, çünkü bir denizci değildi ve donanma, tek amacı kronometreleri izlemek olan bir adamın masraflarını karşılamazdı.

"Titremediklerini nasıl mı anlarım?" Stebbing Charles'ın sorusuna cevap veriyordu. "Her gün cam üzerine pudra saçıyoruz ve gemi bir sarsılma ya da darbeden etkilendiği sırada bir büyüteçle yakından tozu izliyoruz."

Kronometre, denizde boylam belirlemede zamanı büyük bir titizlikle ölçmek için kullanılan bir araçtı. Denize açıldıktan sonra Stebbing, Kaptan ve Stokes dışında kronometre kabinine kimsenin girmesine izin verilmez ve bunlar da yalnızca aletleri kurma, zaman karşılaştırma ve titreşime karşı kontrol amacıyla girebilirlerdi. Enstrümanların talaş rahimler içine titizlikle yerleştirilişlerini izledikten sonra, kendisini uzun bekleyiş günlerinde bir yabancı gibi ve işe yaramaz hisseden Charles, Kaptan FitzRoy'a seslendi:

"Kıçaltı kamarasının boyası henüz kurumadı, bu yüzden kütüphanemizi kuramıyorum. Bana sıradan bir iş verebilir misiniz?"

"Eğer istiyorsan her sabah dokuzda bir günlük ve iki günlük kronometrelerimizi kurarken, barometreleri okuyabilir ve jurnale

atmosfer basıncındaki farklılıkları kaydedebilirsin."

"Teşekkürler Kaptan. Bir kara adamını bir denizciye dönüştüren ilk adımı attınız."

15 Kasım'da Amirallikten Kaptan FitzRoy'a uzun ve ayrıntılı bir tezkere geldi. Geminin resmi yola çıkış izniydi; H.M.S. *Beagle*, son ekipmanı da kurulduğu, denendiği ve güvenli hâle getirildiği anda denize açılabilirdi. Kaptan FitzRoy çok sevinçliydi.

İş bu belgeyle, ekteki tezkerede anlatılan işleri ve etütleri yerine getirmek amacıyla, her açıdan hazır olur olmaz komutanızdaki geminizle birlikte denize açılmanız ve uygun bir ivedilikle sırasıyla Madeira Adası'na ya da Tenerife'ye; Yeşil Burun Adaları'na; Cape Verde Adaları'na; Fernando de Noronha'ya ve Güney Amerika istasyonuna doğru hareket etmeniz talimat ve emir olunur...

Kaptan Francis Beaufort'un tezkeresini hızlıca taradı:

Rio de Janeiro'nun boylam bilgisinin Kaptanlar King, Beechey ve Foster tarafından belirlendiği hâli ile, Kaptan W. F. Owen, Baron Roussin ve Portekizli astronomlar tarafından belirlendiği hâli arasında hâlâ önemli bir farklılık mevcuttur ve Güney Amerika'daki bütün meridyen mesafelerimiz oradan ölçüldüğünden önem taşıyan bir meseledir ki...

Bunu takiben Kaptan Beaufort, FitzRoy'a, hiçbir geminin bundan daha iyi bir kronometreler takımı ile ülkeden yola çıkamayacağından hareketle bu farkı azaltabileceğini hatırlatıyordu.

Kaptan FitzRoy daha sonra etüt edilecek alanlara baktı:

Magellan Boğazı'na kadar güneye ve Ateş Toprakları'nın kuzeydoğu kıyılarına kadar...

Devamında Güney Amerika'nın batı sahillerinin haritalandırılması için talimatlar ve Pasifik'i bir ucundan diğerine geçmek için izni yer alıyordu.

Eğer Guayaquil'e ulaşırsanız, Galapagos Adaları'na devam etmeniz temenni olunur... Ve şüpheli hükümlerle haritalara işlenmiş olan diğer noktalara...

Ayrıca denizcilik araştırması yapmalıydı, haritalara ve krokilere eşlik etmesi için tüm tepelerin ve burunların dikey yüksekliklerini ve

arazinin görüntüsünü not etmeliydi ve gelgitlerin tam bir gözlemini yapmalıydı, nehirlere hangi mesafeye kadar tuzlu su taşıdıkları gibi yüzlerce diğer ayrıntıyı not etmeliydi.

Üstünkörü okumasını bitirince, FitzRoy alaycı bir şekilde şöyle dedi:

"Bu talimatlar benim için değil, tarihi kayıt içindir, gerçekleştirmemiz gereken tüm işleri biliyorum ve bunlar layıkıyla yapılacaktır. Tüm bu talimatları hoş karşılama sebebim ise artık dünyayı dolaşmaya özgür olmamızdır. Pasifik'i geçip Tahiti'ye vardıktan sonra, diğer Güney adalarını etüt edebilir ve Yeni Zelanda'da ve Avustralya'da limana girerek, Afrika'nın ayağındaki Ümit Burnu üzerinden eve geliriz... Artık resmileşmiştir!"

Kağıtları masasına koydu.

"Ancak... Kaptan Beaufort'un tüm talimatlarını yerine getirmek, tahminimce, dört yıl sürecektir."

Charles nefesinin kesildiğini hissetti. Dört sene! Ulu Tanrım! Kendisi ve ailesi tarafından kolaylıkla kabullenilen iki yıllık bir gezinti olarak başlayan şey şimdi iki katı uzamıştı. Şüphe içerisinde cesaretini kaybediverdi. Bitmek tükenmek bilmez bir dört yılda ne yapardı? Bir doğa bilimci için ilgisini çekebilecek ve hatta mütevazı da olsa bir değeri olan yeterli miktarda işin yarısı bile olacak mıydı?

Bu yeni gelişmeyi babasına nasıl söyleyecekti? Her ne kadar oldukça düzenli olarak eve yazıp, yalnızca kendi faaliyetlerini değil, H.M.S. *Beagle*'ın devam eden hazırlıklarını da rapor ediyorduysa da, kız kardeşleri bu haberle yıkılacaklardı. Onlara söyleyemezdi!

Göğüs kafesinde bir çöküş hissetti; endişeyle boğazı düğümlendi. Dört sene! Aileden, arkadaşlardan, akrabalardan uzakta... Maer Malikanesi, Woodhouse, Cambridge...

Denizde dört yıl!

3

KRALİYET William Erzak Deposu'nun yük arabaları H.M.S. *Beagle*'ın son levazım ve erzakını getirdi. Harika bir gündü, malzemeleri ambarda uygun yerlere yerleştirmek için işe girişen mürettebat için neredeyse dini bir ayin gibiydi.

Charles gemi katibi George Rowlett'e arabalardan çıkıp müret-tebatın oluşturduğu taşıma zinciri üzerinden gemiye taşınan türlü gıda maddelerini not etmede yardımcı oldu. Her şey su seviyesinin altında muhafaza ediliyordu. Kaptanın kabininin altına kalın kenarlı bisküvilerin torbaları yığılmıştı. Ana lombar ağzının ve silah odasının altında, ağızları sıkıca kapatılmış demir su tankları vardı; rom ve alkoller asteğmenlerin yataklarının altındaki fıçılarda depolanmıştı. Kutularca iskorbüte şifa olacak yiyecek vardı: turşular, kurutulmuş elma ve limon suyu. Bunlarla ilgili Kaptan FitzRoy'un yorumu şöyleydi:

"İskorbüt, Kaptan Cook'a kadar denizlere yelken açan her geminin laneti olmuştur. Bu yüzden, bu malzemeleri elimizden geldiğince bolca tedarik ettik."

Beş ila altı bin kutu Kilner ve Moorsom'dan alınmış konservelenmiş et, sebze ve çorba vardı ve hepsi zincir boyunca şefkatli ellerle ambara taşındı. Tuzlanmış domuz ve sığır eti varilleri de mürettebat yemekhanesinin altına depolandı. Sekiz ay yetecek kadar erzak taşınması olağandı.

H.M.S. *Beagle*, Sıhhiye'den Kaptan Beaufort'un ilaçlarını, antiseptiklerini ve bunların yanı sıra doğal tarih örneklerini korumak için gerekli olan maddeleri aldı. Kalomel, morfin, karbolik asit, iyot ve tartarat asidi bandajlar, ateller, unganlar, merhemler ve astarlarla birlikte Dr. McCormick'in kamarasının yanında özel bir depo olan eczaneye istiflenmişti. Kendi listesini kontrol etmeye hazırlanan Charles, FitzRoy'a numuneleri saklama ekipmanlarının nerede saklanacağını sordu.

FitzRoy alaycı bir şekilde cevapladı, "Kamaramın arkasındaki depoda küçük bir yer ayırabilirim ancak sanırım çoğunun revire gitmesi gerekecek diye düşünüyorum. McCormick'e tüm doğa bilimi malzemelerinin sizin gözetiminizde olacağını ve kimsenin sizin izniniz olmadan herhangi bir şeyi alamayacağını söyleyeceğim."

Birkaç saat sonra Charles, Yüzbaşı Wickham'a şöyle dedi:

"Bir santim alanı bile ziyan etmiyorsun, değil mi?"

"İşimiz bittiğinde, ambarda bir kertenkele için bile yer kalmamış olacak. Kaptan FitzRoy iyi beslenmemizi istiyor. Tüm bu malzemeler, avlayacağımız taze etle ve tutacağımız balıklarla birlikte, kuşlar-

dan bahsetmiyorum bile, bizi sağlıklı tutacaktır."

Bay Matthews tarafından Fuegolulara gönderilen kutular ve sandıklar şimdi açılmıştı. Adamlar şarap kadehlerini, tereyağı yayıklarını, çay tepsilerini, çorba kaselerini, maun bir kıyafet kutusunu, kaliteli beyaz çarşafları, kunduz şapkalarını, bol miktarda kıyafetleri, aletleri, kitapları ve elle boyanmış lazımlıklar dahil tam bir set çanak takımını teker teker çıkardıkça gürültülü kahkahalar yükseliyordu. Denizcilerden biri bağırıyordu:

"Bir dolu çıplak vahşiyi düşünsenize, Fuego rüzgârına karşı yan yana oturmuş bu küçük lazımlıklara sıçıyorlar!"

Kaptan FitzRoy, Charles ve Bynoe yakınlarındaydı.

"Cennetteki Tanrımız," dedi Kaptan, "bu iyi kalpli insanlar ne düşündüler acaba? Fuegoluların kullanamayacakları aletler, okuyamayacakları kitaplar, hiç duymadıkları tereyağ, çay ve çorba için çanaklar ve kesin yakacak odun olarak kullanılacak maun kıyafet kutuları. Ziyan, hepsi ziyan. Tierra del Fuego'nun vahşiliklerinde kunduz şapkaları ve beyaz nevresimler!"

O öğleden sonra, malzemelerin sonuncusu da güvenli bir şekilde bir yerlere sıkıştırıldıktan sonra Kaptan FitzRoy, H.M.S. *Beagle*'ı dar Hamoaze nehir kolu boyunca bir mil taşıyıp Edgcumbe Dağı yamacındaki her yandan girintili ve çıkıntılı düzensiz sahilleriyle güzel ve güvenli Barnpool'a getirecek kadar yelken açılmasını emretti. Barnpool büyük bir göl görüntüsü veriyor, gelip giden bir çok gemi bu resme hayat katıyordu.

Charles ilk yolculuğundan oldukça etkilenmişti, serdümenin talimatları, tayfaların serenlerde çalışması, bir düdüğün ritmiyle halatlara asılan adamlar, saldırıya geçmiş avcı kuşların zarafeti ve hızıyla halattan merdivenleri tırmanan gabyarlar.

Aynı gün kıçaltı kamarasındaki boya da kurumuştu. Charles ve Stokes kitapları getirdiler. Raflar dört buçuk fit uzunluğunda ve yedi fit yüksekliğindeydi ve iki yüz cilde ev sahipliği yapacak, küçük bir gemi için oldukça kapsamlı bir kütüphane olacaktı. Başlıca referans kaynakları, on yedi ciltlik *Dictionnaire Classique D'histoire Naturelle* ve *Dictionnaire Des Sciences Naturelles* idi. Kitapların çoğu, Charles'ın on bir ciltlik Öklid'i ve birkaç ciltlik von Humboldt'u gibi çok

ciltli kitaplardı. Charles tahnitçilik üzerine bir kitabı, İspanyolca kitaplarını ve çocukluğundan beri sahip olduğu *Wonders of the World* [Dünyanın Harikaları] kitabını ve tabi Yarrell'in dükkanından aldığı kitaplar ile cebir, trigonometri, *Nomencilature of Colors* [Renklerin Adlandırılması] ve Fransızca sözlük kitaplarıyla bu kütüphaneye katkıda bulunuyordu. Seyahat kitaplarını en üst rafa koydular, bir altına da matematik, astronomi ve elektrik metinlerini. Bir alttaki rafa, çoğu uzun yıllardır bunları toplayan Kaptan FitzRoy'a ait olan, ancak Charles'ın da önemli bir katkı sağladığı doğa tarihi kitaplarını.

Kaptan FitzRoy hemen George Stebbing'i kütüphaneden sorumlu kişi olarak görevlendirdi. FitzRoy'un kuralları katı ama cömert idi. Kütüphane, asteğmenler de dahil olmak üzere tüm subaylara açıktı, ancak talebi Stebbing'e yapacaklar ve cildi kamaralarına o getirecekti. Ödünç verme süresinin sonunda Stebbing kitabı geri alıp bir makbuz bırakacaktı. Her kitabın onu kullanan subay tarafından geçici olarak kaplanması gerekiyordu. Hiç bir cilt gemiden çıkarılmayacaktı.

Ciltlerin düzenlenmesi Charles ve Stokes'un neredeyse iki gününü aldı. İş tamamlandığında beraber kütüphanenin kataloğunu çıkardılar.

Şimdi Charles'ın giysilerini ve kişisel eşyalarını istiflemeye girişmesinin ve hamağını taktırmasının sırası gelmişti. Bu ana kadar, alan yetersizliği konusundaki endişesini aklına getirmemişti.

Kitaplıklar ve çekmeceli dolaplarla kaplı kıçaltı kamarasında on fitten biraz daha az boş alan kalmıştı ve bunun da çoğunu güverteye cıvatalanmış dört buçuk fit uzunluğunda ve altı buçuk fit genişliğindeki harita masası kaplıyordu. Kaptan FitzRoy, Charles'a harita masasının etrafında iki fitlik yürüme alanı kalacağını ve hepsinin bundan ibaret olacağını söylerken ciddiydi! Her iki tarafında da, giyinirken ve soyunurken kollarını ve bacaklarını hareket ettirilebildiği hepi topu dört inçlik boşluk vardı; eğer dirseklerini bu dört inçten daha fazla uzatırsa, ya duvara ya da çekmeceli dolaplara çarpacaktı. Kolları kıvrılmadan önünde olacak şekilde dikey olarak giyinme tekniğini geliştirmek zorunda kalacaktı; fanilasını, gömleğini, yeleğini veya paltosunu sanki kendisiyle güreşiyormuş gibi kollarını kenetleyerek giymeliydi. Kaptan FitzRoy'un iç mekânı yeniden dizayn

etmesi sayesinde, kıçaltı kamarası önceki yolculuktakinden altı inç daha büyümüş altı buçuk fit yüksekliğe çıkmıştı. Düz taranmış kum kızılı saçları ile ahşap tavan arasında birkaç inç boş alanı olacaktı.

Takım elbiseleri ve kişisel eşyaları da dahil olmak üzere kıyafetlerini kamaranın hamağının sallanacağı köşesindeki çekmeceli dolapların içine yerleştirmek ve bölme boyunca uzanan küçük dolabın içine koymak tam bir çileydi. Tam çaresizlikle pes edecekken John Stokes ona güven verdi.

"Dolaplar tahmin ettiğinden daha fazla şey alır, Charley. Alanı iyi kullanma meselesi. Göstereyim. Hiçbir şeyi tepiştirme. Çoraplarını düz bir şekilde iç çamaşırlarının içinde kaydır. Elbiselerini terzilerin yaptığı gibi dümdüz olacak şekilde katla."

En can sıkıcı an Stokes'un Charles'ın hamağını duvar kancaları arasında gerdirdiği zamandı. Hamak, beş fitten sadece birazcık daha uzun gerildi.

"Ne yapacağım Johnny, ayaklarım ağın ucundan mı sallandıracağım?"

"Buna alışacaksın. Bu gemide çoğumuz beş fitten uzunuz. Sadece bir koza gibi toplanmış şekilde uyumak zorundasın."

"Çok uzun yıllardır bir kereste gibi uzanarak yatarım."

Kaptan FitzRoy, Stokes'un kuvvetli kahkahalarını duyunca kafasını kıçaltı kabininden içeri uzattı.

"Sorun ne Darwin?"

"Hamak çok kısa."

"Hamak çok kısa değil. Alan çok kısa."

"Her iki şekilde de, Kaptan, yeterince uzunluğa sahip olmayacağım." FitzRoy köşeyi inceledi ve Stokes'a "Marangozu çağır. Ona biraz şipka getirmesini söyle," dedi.

Marangoz Bay May hızla geldi. Kaptan FitzRoy, Charles'ın dolabının en üst çekmecesini çıkardı. Marangoza talimatını verdi:

"Şipkaları dolabın arkasına sabitle. Bu şekilde hamağın yönünün değiştirebiliriz."

Hamak, biraz farklı bir açıyla gerilip, fazladan bir fitlik boşluk bıraktıktan ve çıkan üst çekmecedeki kişisel temizlik eşyaları harita masasının altında konduktan sonra sıra Charles'ın içeri girmeyi

denemesindeydi.

Tüm ağırlığını koyarak hamağın ortasına oturdu. Hamak anında altından fırladı ve onu güverteye seriverdi. O sırada Sulivan da çoktan kamaraya gelmişti; üç görgü tanığı yürekten güldüler. Charles bunda komik bir şey görmemişti. Kaba etinde oluşan ezikleri sıvazlıyordu. Kimse herhangi bir tavsiye vermek için ağzını açmadı. Bükülmüş hamağı düzeltti ve bir kez daha ortasına oturdu, bu sefer oldukça narince. Bacaklarını içeri çekmesine kalmadı ki bir kez daha hamak vahşi bir tay gibi dönüp onu dışarı attı.

FitzRoy eğlendiği belli bir şekilde başını iki yana sallıyordu.

"Sorun şu ki, Kaptan, beni atıyor."

"Yok, yok," diye patladı Sulivan, "bence seni fırlatıyor."

FitzRoy mırıldanarak "Rica etsem zahmet olmazsa biri yelkenciyi getirebilir mi?" dedi.

Devonport'tan kırmızımsı saçlı ve ela gözlü bir adam olan James Malcolm, hamağın kanvasını kesip yeni ip delikleri dikti. Charles'ın rahat hissetmesi için kanvası yeterince düzleştirdi. Bu iş tamamlanınca, seyreden üçlü "Şimdi tekrar deneyelim" diye hep bir ağızdan haykırdılar.

"Jokeylik kariyerinin büyük hatası" dedi Sulivan, "bacaklarını çok erken koymaya çalışman. Hamak askıda durduğu için tek yaptığın şey kendinden uzağa itmek oluyor."

"Önce neyi koyacağım, kafamı mı? Şu anda yeterince boşmuş gibi geliyor, yani fazla bir ağırlığı olmamalı."

Stokes kıkırdayarak siyah saçlarını kuvvetli bir "Hayır" anlamında salladı.

"Doğru yöntem tam bir hesapla hamağın ortasına oturmak." Nasıl yapılacağını gösteriyordu. "Ardından ustaca bir dönüş yapıp başının ve ayaklarının aynı anda yerlerini bulmasını sağla. Uslu bir ata binmekten daha zor değil."

Charles hamağın her iki ucunda Stokes ve Sulivan'un başını ve ayaklarını yönlendirmeye yardım etmesiyle bir kaç deneme yapmak zorunda kaldı, ama sonunda başardı. Ancak FitzRoy hâlâ hamağın yanlış boyut ve şekilde olduğunu düşünüyordu. James Malcolm kanvası, Darwin'in sırık gibi uzun vücuduna uyacak şekle gelene kadar,

iki kez daha şekillendirdi.

Henüz kimse gemide uyumadığından Clarence Baths'taki rahat odasını ve mükemmel yatağını tutmaya devam etti; tersaneyi öğleden sonra geç saatlerde terk ediyor, Wise Dağı'nın altındaki Richmond Walk boyunca yürüyor ve Admiral's Stairs'ı geçerek bu cennet parçası sığınağına ulaşıyordu. Baths'taki odasında kahvaltı yapıyor ve ancak özellikle davet edilirse subayların yemekhanesinde akşam yemeği yiyordu. Hiç bir şeyi söylenmeden öyleymiş gibi varsaymak huyu değildi. Eğer hiçbir subay çağırmadıysa, Hunt ya da Regatta'ya gidip kendi başına yiyordu. Bazen, Plymouth Körfezi'nin suları çok çalkantılı olmadığında, gemiye biniyor ve denize açılmadan önce alışmak istediği için hamağında uyuyordu. Harita masasının üzerinde ileri geri sallanıyor ve bulantıdan uyku tutmuyordu.

Bir boşlukta yaşıyordu. Bu sınırsızlık hissinden pek hoşlanmıyordu.

H.M.S. *Beagle* yelken açmak üzere olduğundan, kıyıdaki bütün işler hızlandırıldı. Kraliyet Donanması oldukça sosyaldi, herkes uzun bir yolculuğa çıkmak üzere olan bir geminin subaylarını eğlendirmek istiyordu. Charles bir dizi öğle yemeğine, akşam yemeğine ve dans partisine katıldı. Denizci olmayan tek kişi sıklıkla o olmasına rağmen, Başkomutan Amiral Sör Manley Dixon tarafından, Wise Parade Dağı'nın sonundaki resmi evinde içtenlikle karşılanıyordu; ya da hükümet temsilcisinin yatı ile ziyaret amacıyla götürüldüğü yüz yirmi silah taşıyan büyük bir savaş gemisi olan H.M.S. *Caledonia* memurları tarafından; Plymouth'taki Yıldırım-ve-Şimşek Harris'ten arkadaşlarıyla akşam yemeğinde; sekiz yıl boyunca Afrika kıyılarını inceleyen Kaptan Philip King ve Kaptan Alexander Vidal ile akşam yemeğinde; ya da ünlü Fransız doğa yazarı Cuvier ile birlikte, deniz balıklarının geniş yelpazesi üzerine bir kitap yazan Albay Hamilton Smith ile keyifli bir kahvaltıda.

Bu partilerden bazılarına Kaptan FitzRoy'un bir arkadaşı olması sebebiyle davet ediliyordu. Ama, aklına hiç gelmeyen bir şey olduğu için onu şaşırtacak şekilde bazen de onurlu bir soyadı taşıdığı için kabul ediliyordu. Büyükbabası Dr. Erasmus Darwin, İngiltere'nin

okumuş kesimi arasında önemli bir doğa yazarı ve şair olarak ünlenmişti. Kaptan Beaufort'tan öğrendiğine göre babası Dr. Robert Darwin de sadece Shropshire'da değil, Londra ve İrlanda'da da tıp alanındaki mükemmel bilgisi konusunda ünlenmişti.

"Adımı kullanarak hayatta bir çok yere varabilirim," dedi kendine. "Aslında zaten vardım. Fakat önümüzdeki yıllarda bu adı taşıyışımı haklı çıkarmak için ne yapacağım?"

Olağanüstü bir din adamı olabilir miydi? Sydney Smith gibi ünlü bir öğretim görevlisi ve akıl adamı?

Kaptan FitzRoy, yaklaşan ayrılışlarını bir veda partisiyle kutlamak ve birçok hamisine vefa borcunu ödemek adına H.M.S. *Beagle*'da bir öğle yemeği verdi. Charles, deniz subaylarını, eşlerini ve kızlarını, tersanedeki hükümet temsilciliğinin sağladığı bu yedi çeşitli öğle yemeğinde karşılayacak komitenin bir üyesi olarak FitzRoy ve Yüzbaşları Wickham ve Sulivan'a katıldı. Aynı akşam Kaptan, eğlenceye George Caddesindeki nispeten yeni Royal Otel'in balo salonunda bir vals partisi vererek devam etti. Subaylar, kırmızı renk kalkık yakalı mavi ceketleri içinde yakışıklı görünüyorlardı, geniş manşetleri ve her biri aşağıya doğru on tane sayılabilen iki sıra derin kabartmalı altın rengi düğmeleri vardı. En rütbeli üç subay, tek altın apoletleriyle ve ceketlerinin üzerinde ve manşetlerinin çevresindeki altın renk kordonla böbürleniyorlardı. Giyilmesi zorunlu yelekleri tek göğüslü türdendi ve düğmeleri ceketleriyle aynı nişanı taşıyordu. Pantolonları da aynı mavi kumaştan yapılmış, dikiş yerlerinin dış kısımlarında aşağıya doğru aynı altın kordonu taşıyorlardı ve bellerinde mavi fas derisinden kemerler takmışlardı. Charles artık altın şeritlerin genişliğinden ve apoletlerdeki yıldız sayısından rütbeleri ayırt etmeyi öğrenmişti. Bu tumturaklı giyinişten etkilenmişti, ama muhafazakar Cambridge beğenisine göre anlamsız bir gösterişti bu. Şatafatlı üniformaların onu giyen adamı büyütüp büyütmediğini merak etti. Veya bir zırh gibi, sıra sıra altın düğmenin arkasına saklanan küçük adamları koruyup korumadığını. Dört yıllık bu seyrüsefer sırasında bir cevabın muhakkak hasıl olacağına karar verdi.

Charles, kadınları muslin kumaştan zarif balo elbiseleri, ipeksi tülleri ve beyaz, sarı, yumuşak pembe ve mavi organtinler içinde çeki-

ci buluyordu. Geniş etekler, kat kat iç eteklerle kabartılmış, reçmelerinin üzeri çok çeşitli kurdelelerle ve çiçek işlemeleriyle süslenmişti. Kız kardeşlerini, Wedgwood kızlarını ve, geçmek bilmez bir hasretle, Fanny Owen'ı düşündüğü bir nostalji buhranına kapılıverdi. Bu sırada Kaptan FitzRoy'un, taşra beyefendisi bir tümgeneralin kızı olan kuzeni Mary O'Brien ile dans ederken gözlerinin içinin nasıl parladığının ve ona nasıl mümkün olduğunca sık şampanya masasına kadar eşlik ettiğinin farkındaydı. Yüzbaşı Sulivan da, Amiral Young'ın çekici kızıyla aynı derecede iyi vakit geçiriyordu.

"Zavallı adamlarız biz," diye geçirdi içinden Charles, "güzel sevgililerimizi dört yıl boyunca göremeyeceğiz. Hangisi bekleyecek bizi merak ediyorum?"

Beagle'a bir dahaki gelişinde Sulivan'ı dinmek bilmez bir öfke içinde buldu.

"Boşa tükettim kendimi, işte tam da bunu yaptım!"

Hikâye Sulivan dışında herkes için komikti. Şafakla kalkıp çalışmaya başlamıştı; sonra biraz kestirmek için kamarasına giderken, kamarota çay vaktinde onu uyandırması talimatını vermişti ki böylece o geceki balodan önce giyinmeye vakti olacaktı. Çay saati, Sulivan geceliği ve takkesiyle kamarasının duvarında asılı tuttuğu büyük av tüfeğini omuzuna takmış şekilde çıkagelmiş. Tüfeği köşeye yaslayıp, önüne konan çayı içtikten sonra, kalkmış, tüfeği tekrar omzuna takıp gerisin geri kamarasına dönmüş. Can yoldaşı diğer subaylar da uyurgezer olduğuna ve uyandırılmaması gerektiğine kanaat getirmişler. Sulivan da gece boyunca deliksiz uyuyup baloyu ve Bayan Young ile sözleştikleri buluşmasını kaçırmış.

"Şimdi ona duraklarımızın nereler olduğunu söyleyemeyeceğim."

"Babası duraklarımızı biliyor. Babasından öğreneceğine eminim," diyerek Charles onu rahatlatmaya çalıştı.

"Nazik sözlerin için teşekkür ederim, Bay Filozof. Şu anda genç bayana bir mektup yazacağım ve ona bütün gece *Beagle*'ı savunmak zorunda kaldığım konusunda çirkin bir yalan söyleyeceğim! Bir av tüfeğiyle, daha az değil!"

Esprisi kabul görmüştü. Geminin barometreleri kötü hava koşullarını işaret ediyordu.

4

BAROMETRELER haklıydı. Bir saat içinde güneş kayboldu ve Atlantik'ten şiddetli bir güneybatı rüzgârı gelip gemiyi demirlediği sığınağına çiviledi. Hemen ardından denizden ağır, sicim gibi bir yağmur geldi. Sıcaklık da düşünce yağmur önce sulu-sepkene, sonra da doluya çevirdi. H.M.S. *Beagle*, yağmurun doldurduğu bir fıçıda yüzen mantar gibi sallanıyordu. Charles hiç bu kadar içine işleyen bir soğuk hissetmemişti. Fırtına birkaç gün devam etti. Deniz tutması, sıla hasreti ve artık yola çıkma tutkusu arasında gidip geliyordu hâletiruhiyesi.

2 Aralık öğleden sonra geç bir vakitte, geminin hareketinden biraz uzaklaşmak için geri döndüğü Clarence Baths'taki dairesinin oturma odasındaki büyük koltukta yayılmış Müseccel Kütüphane'den ödünç aldığı Cuvier'in *Essay on the Theory of the Earth*'ü [Dünya Teorisi Üzerine Deneme] okuyordu biri kapısını tıklattığında. Kapıyı açınca karşısında kardeşi Erasmus'u elinde seyahat çantası ile kapıda dururken buldu.

"Merhaba, Charley. Susan bana nerede olduğunu söyleyen bir mektup yazdı. Ben de ziyaretine geldim."

Charles'ın ağzı açık kaldı, gözleri şaşkınlıktan büyümüştü. Erasmus iyi görünüyordu, pahalı kıyafetler giyinmişti, ancak kesinlikle öyle budalaca türden değil; geniş klapalı bir yün ceketle yüksek dar beyaz yakalı bir yelek ve güzel bir ipek gömlek ile siyah bir pantolon. Zaten koyu olan teni iyice bronzlaşmıştı. Başının üzerinde saçları biraz seyrekleşmiş, yanlarındansa bunu telafi edercesine kuşların kanatlarını andıran bukleler filizleniyordu. Koyu ve çekici gözleri çekingendi.

Bağrına bastı kardeşini, sonra ceketini ve çantasını elinden aldı, kitaplarını masadan itti ve çay sipariş etti. Erasmus, Christ's College'den mezun olalı üç buçuk yıl geçmişti. The Mount'a kısa bir süreliğine uğrayıp Londra'ya gitmiş, ardından Fransa ve Avusturya'da uzun bir geziye çıkmıştı. Otellerden ya da seyahat etmenin zorluklarından şikayet ettiğinde, Charles neden eve dönüp rahata ermediğini sordu.

"Tam olarak yapmak istediğim de bu" diye cevapladı Erasmus. "Zamanımı Regent Caddesindeki dairem ile ve St. James's'teki Win-

dham Kulübü arasında bölüştüreceğim. Gezip tozma yıllarım sona erdi. Londra'ya yerleşeceğim ve tembellik içinde yılların akıp gidişini izleyeceğim."

"Doktorluk yapmayacak mısın?"

"Sadece kendimi iyileştirmeye çalışıyorum artık. Aslında, sorun sağlığım değil, ruh hâlim. Çoğu zaman o kadar bezgin ve isteksizim ki..."

Charles şok olmuştu. Edinburgh ve Christ's College'da geçirdiği onca yıldan sonra saygın bir mesleği sürdürmemesi anlaşılır bir şey değildi, ki Erasmus çok iyi bir öğrenciydi, iyi bir eğitim görmüştü. Hayatını hasta ve müşkül insanlarla geçirmemeye karar verişini hatırladı, ama o çok erken bırakmış, teolojiye geçmişti. Erasmus başka hangi mesleğe yönelmek istiyordu acaba?

"Hiçbirine, sevgili Gas. Edinburgh ve Christ'teki o yıllar beni tüketmiş sanırım. Ya da hırsımı, en azından."

Charles ilk defa, Henslow'dan gelen davet mektubunu ona gösterdiğinde babasını saran öfkeyi anladı: çılgınca bir tasarıydı, malayani, bir daha asla yerleşik bir hayata razı olmazdı, Dr. Robert Darwin için, Darwin ve Wedgwood ailelerinin onlarca yıldır ne çabalarla ve özveriyle yarattığı her şeyi tüketen, sefa düşkünü, para yiyici iki oğul yetiştirmiş olmak ağır bir travma olurdu. Özgeci biri olarak kırk dört yılını diğer insanlara hizmet etmeye adamış Dr. Darwin'in ahlaki değerlerine göre birer "parazit" olurlardı.

"Sırf bir mesleğim yok diye avara olmaya niyetim yok."

"O zaman bir planın var, değil mi? Ras, çok sevindim."

"Londra'daki herkes o kadar meşgul ki, arkadaşlığa ayıracak zamanları yok. Tutarsız sağlık durumum elverdikçe, işte bu zamanı yaratmaya niyetim var."

Charles, erkek kardeşinin "tutarsız" bir sağlığı olduğunu bilmiyordu. Her zaman iyi ve güçlü görünürdü.

"Bu arkadaşlığı insanlara nasıl vermeyi düşünüyorsun?"

Belirgin bir acı hissi Erasmus'un yüzündeki çizgilerde kendini gösteriyordu. Kendisini küçük erkek kardeşine karşı açıklamak zorunda olmak duygusal olarak zorlayıcı bir deneyimdi.

"Bunu çok düşündüm, Londra'da insanların yiyecek ve içecek

için, arkadaşlık etmek ve ilgi çekici sohbetler etmek için gelebilecekleri rahat, mütevazı bir ev kurmak istiyorum. Birkaç yazarla tanıştım. Onlar tanıyıp tanıyabileceğim en yalnız insanlar arasındalar. Kafaları karışık, çoğu öyle; hiç bir yere kök salamamışlar. Onlara problemlerini paylaşabilecekleri ve tartışabilecekleri arkadaşlarının olduğunu göstererek yardımcı olmak istiyorum." Sonra, dokunaklı bir ses tonuyla sordu, "Bu avarelik değil, değil mi, Charles?"

Charles'ın ağabeyine olan sevgisi kendini gösteriverdi.

"Yok hayır... Ras. Bu yolla, insanları kesip biçerek ya da reçeteler vererek yapmış olabileceğin sayıda insanı tedavi edeceğinden şüphem yok."

"Yirmi yedi yaşındayım ve en küçük parçama kadar tükenmiş durumdayım." Kollarını iki yana genişçe, yalvarırcasına açıp, küçük kardeşi için çaresizce vardığı sonucu göstermeye çabaladı. "Gayet basit, Charley. Yetişkinliğe hazırlanmak için kendimizi tüketiyoruz. Artık yetişkin yaşama ulaşmış biri olarak hazırlanmaya değmediğini fark ettim. Birileri, belki de kendim, olgunluk mitini süsleyip püsledim kendime. Tekrar kandırılmaya niyetim yok. Hayat geçip giden bir rüya mıymış? Bırak geçsin o zaman."

Erasmus'un ihtiyacı olan şey enerji değildi. Charles onu Edgcumbe dağında uzun yürüyüşlere çıkardı, tepeden her biri denizin bir başka noktasında ayrışan Devonport, Stonehouse ve Plymouth'u görebiliyorlardı ve Barnpool limanında rüzgârların dönmesini bekleyen H.M.S. *Beagle*'ı. Erasmus'u, muhtemelen dünyanın en işleği ve en renklisi olan Kraliyet Donanması Tersanesinde gezdirmek için izin aldı, kimi noktalarda otuz fit yüksekliğe çıkan kayrak ve kireçtaşı duvarlarla korunan yetmiş bir dönümlük bir alandı burası. Fore Caddesindeki yaya kapısından girince hemen karşılarına çıkan küçük, derli toplu bir kiliseyi, on üç subay lojmanını ve tersaneye ait daha küçük teknelerin durduğu küçük limanı geçtiler. Ardından, art arda, halat atölyesini, küçük tekneleri altlarını temizlemek için çektikleri kızağı; teknelerin yapıldığı ve onarıldığı kayıkhaneyi; demirci atölyesini, vinçlerin yardımıyla fırınlara sokulup çıkarılarak dövülen çapaları ve geniş binaların üzerine duman ve sarı bir parıltı yayan büyük ateşlerde dövülen zincirleri geçtiler.

Kavis verilecek kalasların kaynatıldığı atölyeyi, direklerin ve serenlerin yapıldığı atölyeyi geçtiler; sonra da, çok fazla sayıda direk ve serenin güneşte çatlamalarını engellemek için yüzdürüldüğü göleti geçtiler. Sonra da halat ustalarının çalıştıkları alanları, kendir depolarını, eski bakırların eritildiği yeri; tesisat, maltız ve zırh atölyelerini; silah rıhtımını, tüfek, tabanca, gülle depolarını...

Erasmus gözlerine inanamamıştı.

"Neden büyülendiğini anlayabiliyorum Charley. Tüm bunlar seni etkiliyor, değil mi? Döndüğünde Kraliyet Donanmasına katılmak ister miydin? Belki bir doğa bilimcisi olarak? Eminim görev almakta zorluk çekmeyeceksindir."

"Hayır, Ras, din adamı olacağım. Babama öyle söz verdim. Eğitimimin parasını o ödedi; ona karşı inkâr edilemez bir yükümlülüğüm var."

Erasmus kızardı; uzaklara baktı.

Charles, Erasmus'u her gün yanında *Beagle*'a götürdü; Charles'ın bu görevleri kabul etmesine hayret ederek Erasmus da, barometrelerin okumalarını kaydetme nöbetlerinde ve yapması gereken diğer her türlü işte ona yardım etti. Yolculuk konusunda o da heyecanlıydı ve H.M.S. *Beagle*'ın yeni yelken açma tarihi olarak 5 Aralık ilan edildiğinde Charles'la birlikte o da sevindi.

"Zavallı Ras, asıl yalnız olan o. Bu yüzden şu evi kurmak istiyor, insanların ona sıcaklık ve dostluk getirmesini istiyor," diye düşündü Charles.

Bir keresinde usulca soruverdi:

"Ras, peki ya evlilik? Planların arasında buna yer var mı?"

"Sanmıyorum. Ben böyle bir sorumluluk istemiyorum."

"Aşık olsan bile mi?"

"Ailedeki romantik erkek sensin, Gas, şu cilveli Fanny Owen ile kırlarda dolaşıp duran. Doğruyu söylemek gerekirse, aşkı asla tanımadım. Doğama aykırı."

"O kadar da aykırı değil, Kuzen Emma Wedgwood'a nasıl delicesine yanık olduğunu hatırlayabiliyorum. Zamanında evleneceğinize dair söylentiler aile büyüklerinin dillerinden düşmüyordu."

Erasmus'un yüzüne sıcak bir gülümseme geldi.

"Ah, Emma! Hoş bayan, soğuk nevale! Emma'yla asla el ele bile tutuşmadık. Evlenmekten bahsetmişlerse bu Darwin ve Wedgwood kuzenlerinin birbirleriyle evlenmeleri gerektiği düşünüldüğü içindir. Çünkü aslında iyi kız kardeşlerim benim Fanny'le evlenmemi tercih ediyorlardı, Doveley'lerin diğer yarısı."

"Bense her zaman Kuzen Charlotte'anın sana daha uygun olduğunu düşünmüşümdür. Güzel ve çekici, ayrıca başarılı bir sulu boyacı."

"Hadi oradan, Charles, çöpçatanlık rolü pek sana uymuyor."

Erasmus'un ayrılışı, Plymouth'a gelişinden bu yana ilk kez gerçek bir mutsuzluk duygusu bırakmıştı geride. Nadiren hissettiği bir duyguydu.

5 Aralık Pazartesi sabahı gökyüzü apaçıktı. Gözlemler yapıldıktan sonra, Kaptan FitzRoy emri verdi:

"Herkes yerlerine, yelken açıyoruz!"

Mürettebat rahatlamıştı. Charles coşku doluydu, ta ki güneyden ağır bir boran gelip H.M.S. *Beagle*'ı tekrar limanına hapsedene kadar. Harita masasının üzerinden karşısındaki Stokes'e mırıldandı:

"Clarence Baths'a dönüyorum. Kendimi sağlam, düz, sabit bir yatakta uyuyarak ödüllendirmek istiyorum."

Stokes, "Ama abartma," dedi. "Rüzgâr kuzeyden eserse, sen daha geceliğini çıkaramadan bizi Plymouth dışına çıkmış olabilir."

Bir boran diğerini takip ederken Clarence Baths'taki odasında kaldı. Gün geçtikçe beklemek daha yorucu oluyordu. Keyiflenmek için gemiye her binişinde *Beagle* öyle kötü sallanıyordu ki alelacele inzivaya çekilme gereği duyuyordu. Subaylar her gün barometreleri daha da yakından takip ediyorlardı.

Rüzgârın değişmesi beş gün sürdü. Saat dokuzda demir aldılar. Dalgakıranı iki boy geçmeden deniz tekrar yükselmeye başladı. Barometreler bir kez daha ikaz verdi. Güneybatıdan gelen ağır bir borana yakalanmışlardı. Geminin burnu suya girip çıkıyordu. Charles'ı deniz tuttu ve hayatının en berbat gecelerinden birini yaşadı. Rüzgârın uğultusu, denizin kükremesi, subayların bağırış çığırışları ve mürettebatın bağırışları, yakın gelecekte unutamayacağı bir konsere dönüşmüştü. Sabahleyin Kaptan FitzRoy gemiyi daha elverişli

bir rüzgâr beklemek üzere Plymouth'a geri döndürme emrini verdi.

Charles da Clarence Baths'a döndü.

Takip eden iki hafta korkunçtu, acımasız soğuk, kar ve buz. Charles her gün barometreleri kontrole çıkıyor, çok az yemek yiyor ve daha az uyuyordu. Kilo verdi, melankoliyle kapıldı. Gemi arkadaşları homurdanan virvircılara dönüştüler. Charles'ın gece nöbetine beraber çıktığı, on dört yaşındayken Donanma'ya giren ve Charles'la yaşıt olan ikinci süvari Peter Stewart şöyle dedi:

"Küvet altında kara kedi saklayan birileri var karada. Bizi limanda tutan şeyin bu olduğu gayet mantıklı bir açıklama. Bize kuzeyden hafif bir esinti ver! Yola çıkışımıza herkes sevinecektir. Tanrım, tropikleri görmeyi nasıl da iple çekiyorum."

Boranlar az da olsa hafiflediğinde, ağır botlarını, büyük siyah yağmur şapkasını ve yağmurluklarını giyip Edgcumbe Dağı'na çıkıyor, aşağıda coşkulu bir öfkeyle kumları ve kayaları döven dalgalardan bihaber, kasvetli soğukta saatlerce yürüyordu. Yüzünü yağmura tutuyor, yağmur da derin şapkanın altından akıp gidiyordu. Sonra, aşağıdaki denizin kargaşasına doğru bakıp mırıldandı:

"Dehşet içindeyim! Yıllarımı katlanmaya harcayacağım korkunç deniz bu mu? Buna nasıl dayanacağım?"

Pazar günü Charles, Musters ile tersanedeki şapele gitti. Bütün akşam bardaktan boşanırcasına yağmur yağmıştı.

Önce bir ağrının, sonra da bir kalp çarpıntısının ayırdına vardı. Bu ciddi bir sorun olabilirdi, ancak "bu benim kendi meselem" diye yakındı kendine. "Kimseye söylememeliyim."

Çarpıntısı artmıştı. Açıkça belliydi. Bir kalbin ne zaman düzensiz attığını bilmek için Edinburgh Üniversitesi Tıp Fakültesindeki iki yılı boyunca yeterince eğitim görmüş ve babasının hastaları sayesinde de yeteri kadar tecrübe kazanmıştı. Nabzını ölçtü; sol elini göğsünün altında ve kalbinin üstünde tuttu.

Bu konuda ne yapmalı? H.M.S. *Beagle*'ın sıkıntılarına rağmen, ölmekten çok yolculuğu kaçırmaktan korkuyordu. McCormick'e söyleyemezdi; onu anında Londra'ya geri gönderirdi. Benjamin Bynoe'ya da güvenemezdi. Sağlık konusunda aşırı titizdi.

Şansa bırakmak zorundaydı. Kalbi pes eder ve çarpıntı her gün

daha da güçlenecek gibi olursa, onu denize gömebilirlerdi. Bu kararı ona yoğun bir acı hissettirdi; bir karış topraklık bir acıydı bu.

İçsel bir tutulma yaşıyordu. Artık Athenaeum'daki derslere gitmiyor ya da Müseccel Kütüphaneden ödünç kitap almıyordu. Tüm çay ve akşam yemeği davetlerini geri çeviriyor, Edgcumbe Dağı'nda ya da kükreyen denizin kıyısında yürüyüşlere çıkmıyordu. Gök gürültüsü, şimşek ve sağanak yağmurlar her yanını sarmış, depresyona yenik düşmüş hâlde *Beagle*'da kalıyordu ve kalbi kaskatı kaburgalarına çatlayıp denize düşen kayalar gibi çarpıyordu. Hayatının en kötü günleriydi.

Ancak yağmur durup, hava artık düzelecekmiş gibi olunca kendini sinek kapanı ve gümüş bir kalem alışverişine çıkmış olarak buluverdi, ya da Ramshead civarında yanında Sulivan ve genç King ile yürürken... Bir başka gün de, on dört ila yirmi üç yaş arasında yedi kişiden oluşan dost canlısı teğmenlerin yemekhanesinde akşam yemeği yedi; kendilerine asla bahşedilmeyecek olan saygın bir üniversite eğitimi almış olduğundan, ona saygı duyuyorlardı. Çarpıntıları kesildi.

Whitson Körfezi'nde yanında Benjamin Bynoe ve Stokes ile rüzgârlı bir yürüyüş yaparken onlara eğilip şöyle dedi:

"Buradaki deniz görkemli ve ilahi bir görünüme sahip." Ve, bir an durakladıktan sonra, haykırdı: "Göklerdeki cennetimiz aşkına, işte ilk vaazımı verdim!"

Neredeyse çeyrek saat kadar birbirine girmiş dalgakıranları seyrettiler. Üzerlerindeki beyaz köpük adeta kar gibi görünüyordu. Dalgakıranlara çarpan dalgalar, tuzlu sularını bir sprey gibi durdukları tepeliğe fırlatıyor, yüzlerini ıslatıyordu. Bynoe bir gözlemini ifade etmek istedi:

"Okyanus karadaki en kuvvetli güce sahip."

Stokes, "Kötü bir sözcük oyunuydu, istemeden yaptıysan bile! Charles ve ben suyu sakin ve makul olduğunda daha çok seviyoruz. Öyle değil mi Charley?"

Charles "Amin" diyerek karşılık verdi.

Charles, Kaptan FitzRoy'un kamarasında ilk defa Aralık ayının

ortalarında yemek yedi. FitzRoy kamarayı, aile evine benzeyen bir odaya dönüştürerek mükemmel bir zevkle donatmıştı. Maun bölme duvarları Fransız yazı masasını ve beraberinde getirdiği iki konforlu sandalyeyi öne çıkarıyordu; küçük bir el oyması sandıkta en sevdiği kitaplarından birkaçı duruyordu, üstünde de değer verdiği bazı eşyaları: Deniz Kuvvetlerinde kazandığı madalya ve kupalar, bir çift gümüş sırtlı saç fırçası ve Charles'ın hoşuna giden, küçük ama zarif bir Wedgwood vazosu. Yukarısında annesinin bir portresi asılıydı.

Yuvarlak yemek masası, maaşı kaptan tarafından şahsen karşılanan kişisel kamarotu Fuller tarafından jilet gibi bir örtü, ışıltılı cam bardaklar ve oldukça parlak gümüş işleri ile donatılmıştı. Geminin aşçısı, o sabah taze et, sebze ve meyve için Plymouth pazarında alışveriş yapmış, ancak öncesinde kumlu plaja çıkan balıkçı teknelerinden bir sepet dolusu balık almıştı. Fuller her yemeği sessizce servis etti.

Kaptan FitzRoy rahat görünüyordu, sade sivil bir palto ve fırfırlı gömlekle oturmuştu yemek masasına.

"Gecikmeleri sorun ediyor muyum?" diyerek Charles'ın sorusunu tekrarladı. "Evet, ama diğerlerinin yaptığı gibi duygusal manada değil. Kara kedi teorisine katılmıyorum. Mesele şu ki, *Beagle* sonuçta bir gemi. Bir geminin yapılışını kontrol edebilirim ama güneybatı rüzgârını veya fırtınayı edemem. Doğanın kuvvetlerini sadece Tanrı kontrol edebilir. Bugün, bizi bekleyen mutlu ve yararlı dört yılın şerefine kadehlerimizi kaldıracağız. Ayrıca rosto bifteğimiz için harika bir şişe kırmızı şarap seçtim. İç canım Darwin, çünkü bir kez kuzey rüzgârı bizi Plymouth'tan çıkardığında, bu kamara bayatlamış bir peksimet kadar kuru olacak."

"Bana bahşettiğiniz tüm refah ve nezaket arasında, efendim, hiçbiri beraber yemek yememiz kadar önemli olamaz."

"Ah, tabi, silah odası yemekhanesi. Fena gürültülüdür. Subaylar kendilerini eğlendirmek için çok uğraşıyorlar." Ses tonu ciddileşti. "Sana yemek düzenimizi anlatayım. Yemeklerim tam vaktinde servis edilir: saat sekizde kahvaltı, birde günün ana öğünü, beşte çay, sekizde akşam atıştırması. Dakik olmaya çalışmalıyız; ancak eğer birimiz gecikirse, diğeri beklemeden yemeye başlamalıdır. Birlikte bitirmek zorunda da değiliz; önce bitiren işine geri döner."

"Anlıyorum."

"Anlaman gereken başka bir şey daha var. Burada Devonport ve Plymouth'ta beraber sosyalleşmenin keyfini sürdük. Eminim amirallere ve onların güzel kızlarına ben de en az sizin kadar tatlı tatlı kur yaptım. Ama denizde, özellikle zor havalarda veya istediğim harita ve şemaları alamadığımda bir hayli sıkkın oluyorum. Kimseyle teknik meseleler dışında konuşmuyorum ve kimsenin benimle konuşmasına da izin vermiyorum. Bu yüzden bazen yemeklerimizi mutlak bir sessizlikle yiyeceğiz ve bu birkaç gün üst üste denk gelebilir. Kişisel bir şey olmadığını bilmeni isterim. Denizde pek havadan sudan konuşasım gelmez."

"Kaptan FitzRoy, yalnız kalmak istediğinizde bu keyifli kamaraya girmeyeceğime zaten söz vermiştim. Bunun üzerine, istediğinizde sessiz olacağımı da vaat ediyorum. Stebbing'den bana sessizlik veya gevezelik arzunuzu kıl payı hesabıyla kaydeden bir barometre yapmasını isteyeceğim."

FitzRoy memnun oldu.

"Senden adam olur, Darwin, becerirsin." Çirkin bir gülümseme genellikle ciddi bakan gözlerini aydınlattı. "Amirallikteki ofisime ilk defa geldiğinde seni neredeyse reddedecektim. Neden biliyor musun? Çünkü ben Alman fizyonom Lavater'nin ateşli bir takipçisiyim. Birinin karakterini, vücut ana hatlarıyla anlayabileceğimize inanıyorum. Orada, amirallik masasının karşısında otururken, bir salise için de olsa, böylesi uzunca bir burnu olan birinin bu yolculuk için yeterli enerji ve kararlılığa sahip olup olamayacağından şüphelenmiştim."

Charles bunu ciddiye almakta zorlanıyordu.

"Ah, hadi canım, sevgili Kaptan, Lavater'in bir şair ve mistik olduğunu bilmelisiniz. Teorisinde bir zerre dahi bilimsel bulgu barındırmaya tahammülü yoktur."

Kaptan FitzRoy üzerine alınmadı.

"Daha önceki *Beagle*'ın cerrahı olan Bay John Wilson'a, Fuegian'lar üzerine bir karakter çalışması yaptırmıştım; kararlılıkları, dürüstlükleri, kurnazlıkları, tutkuları, hafıza güçleri... Sonra kafatasları üzerinde frenolojik bir çalışma yaptık. Hepsi jurnalimde kayıtlıdır."

Charles'ın kaşları şaşkınlıkla kalkmıştı.

"Zihinsel niteliklerini belirlemek için kafalarındaki tümsekleri mi incelediniz?"

"Evet. Oldukça büyüleyici bir iş."

Charles bir an için parmak uçlarının yumuşak iç kısımlarını inceledi.

"Kaptan, seyahat kabiliyetini belirlemek için elinizi *Beagle*'ın gövdesi ve pruvası üzerinde gezdirir miydiniz?"

FitzRoy bunu kendiyle alay eden bir sırıtışla karşıladı; fakat tüm omurgasıyla irkilmişti.

Odasına geri dönerken Charles kendi kendine düşünüyordu:

"Acaba onunla böyle arkadaşlık etmek altından kalkabileceğim bir lüks müdür?"

5

GEMİ Barnpool'daki demirleme noktasında çok sallanmadığı zamanlarda, Charles boş zamanını The Mount'dan getirdiği hatıralık öteberiyi tekrar tekrar düzenleyerek geçiriyor ve Basil Hall'un *Fragments of Voyages and Travels*'ını okuyordu. Çekmeceli dolabının üzerine, içinde Sarah Owen'ın bir tutam saçı olan gümüş işi madalyonu koydu. Madalyonu her gördüğünde, Sarah'nın sevimli kız kardeşi Fanny geliyordu gözlerinin önüne. Saç tutamı, Fanny'nin onun için yapmaya karar verdiği ancak bir türlü yapmaya fırsat bulamadığı iğnedenliğin yerini almıştı.

Hava durumu kötü haberler getirmeye devam ediyordu: Plymouth'u üç hafta önce terk eden bir uskuna, mürettebatı hem deniz tutmuş hem de bezmiş hâlde, güneybatı rüzgârlarınca Plymouth'a geri sürülmüştü. Dört fırtınalı günün ardından, güneş sisin içinden kırmızı renkte parlayınca, Kaptan FitzRoy kendi gemisine kalkışa hazırlanmalarını emretti. Sabah saat 11'de hafif bir kuzeybatı rüzgârıyla yola koyuldular ve Drake'in Adası'nın etrafından dolaşırlarken, seyir kaptanı onları adanın köşesindeki açıklıkta bir kayaya çıkardı. Denizde rüzgâr veya dalga olmadığından, gemi yarım saat boyunca hareketsizce olduğu yere sıkışmıştı. Kaptan FitzRoy, başı önde keder-

li seyir kaptanını azarlamadan, kontrole geçti, başarısız olan bir kaç manevrayı deneyip, yeni bir yönteme geçti.

"Gemideki her adamın hareketlenmesini istiyorum. İskeleden sancak yönüne ve geri, sonra da pupadan pruva yönüne ve geri var gücünüzle koşun. Güçlü bir sallanma hareketine ihtiyacımız var."

İşe yaradı. H.M.S. *Beagle* kayadan kurtuldu. Yapılan incelemede bakır karinanın zarar görmediği tespit edildi. Charles'ın tedirgin olduğundan çok daha kısa sürede dalgakıranı geride bırakmışlardı bile. Saat dörtte, kaptanın kamarasına gitti ve FitzRoy'un yatağının durduğu gözün tam karşısındaki gözde duran divanda uyuyakaldı. Sekizde uyandı, kıçtaki lombar ağzından yukarı çıktı ve güvenli bir şekilde hamağına attı.

İlk ışıkta o ve Stokes uyandılar. Stokes şaşkın şaşkın kafasını sallıyordu.

"Bir şeyler yanlış. Geriye gidiyoruz. Şu cep pusulana bir baksana."

O anda Bay Wickham başını kapıdan soktu.

"Bir saat içinde Plymouth Körfezi'ne geri dönmüş oluruz. Rüzgâr ara nöbet sırasında değişmeye başladı. On bir mil açılmışken, güneybatıdan bir boran koptu. Kaptan gemiyi rüzgâr altına çevirdi ve on deniz mili hızla eski evimize dönüyoruz."

Ertesi gün, demir atarken, zinciri dolandı. Çözmesi subayların tam sekiz saatini aldı. Charles ayak altında durmadan gemide kaldı, ancak böyle mükemmel bir gemi ve deneyimli ekibin iki günde iki kez başlarını nasıl belaya sokabildiğini merak ediyordu.

Kaptan FitzRoy, tükenmiş adamlarını teselli etmek için iki porsiyon rom verilmesini emretti.

"İçimi rahatlatan şey" dedi, çay içerken; "bizimle beraber yelken açan bir çok başka gemi de limana geri dönmek zorunda kaldı." Sesi daha da neşelendi. "Birkaç gün içinde Noel'i burada Plymouth'ta kutlayacağız ve ertesi gün hava iyi giderse, tekrar Teneriffe'ye doğru yelken açıp yola çıkacağız."

Charles, Noel sabahı erkenken kalktı, çift koridorları ve kulesi, mozaik camları ve oymalı ahşap balkonları ile Fore Caddesi ucundaki güzel şapele yürüdü. Misafir vaizin Cambridge'den tanıdığı William Hoare olduğunu görünce şaşırdı. Charles, Christ's College'dan dip-

lomasını alırken, aynı gün Hoare de Senato binasında St. John'dan mezuniyetini alıyordu. Hoare mükemmel bir öğrenciydi ve şeref payesi sınavlarında en iyi dereceyi almıştı. Ayrıca iyi bir İbranice alimiydi ve din tarihi üzerine Charles'ın ilginç ama pek de münasip bulmadığı bilimsel bir vaaz verdi. Cemaat Noel yemeği için şapelden ayrılınca, Charles ve William Hoare ön merdivenlerde arkadaşça bir sohbet ettiler. Hoare, zarif ama sağlığı biraz zayıf bir adamdı.

"Seni görmek güzel, Charles. Doğa bilimci olarak seyahate çıktığını duydum. Bu, birkaç yıl boyunca vaaz veremeyeceğin anlamına geliyor."

"Yolculuktan dönünce yine de küçük bir cemaat bulmalıyım. Peki ya sen, William? Bir cemaatin var mı?"

"Yo, hayır, hayır. Master derecemi almak için St. John'a geri dönüyorum. Kolejde öğretim üyesi olmak istiyorum, öğretmek, kitaplar yazmak..."

Gemiye geri döndüğünde, onu neredeyse terk edilmiş hâlde buldu. Kaptan FitzRoy kamarasının kapısını kilitlemişti. Charles, subaylarla birlikte Noel yemeği yemek için silah odasına girdi. Kızarmış yüzlerinden ve kabarık gözlerinden bir süredir içtiklerini fark etti. Wickham ve Sulivan ona yer açmak için hareketlendiler.

"Mürettebat ne oldu?" diye sordu Charles.

"Birçoğu karada," diye yanıtladı Sulivan, "körkütük sarhoş oluyorlar. Bu onların ayrıcalığı. Her zaman Noel Günü'nün kendilerine ait olduğunu hissederler."

Charles, "Siz kafadarlar da eksik kalır görünmüyorsunuz" dedi.

"Ah," dedi Wickham, "farkı anlamak zorundasın. Biz beyefendiler gibi içiyoruz, kimseyi rahatsız etmiyoruz. Sabaha kadar mürettebatın yarısı Plymouth hapishanesini boylamış olacaktır."

Bynoe, "Yargılar bir tavırla orada öyle oturma, muhterem peder Bay Darwin," dedi. "Bize katıl. İşte bir bardak. Bük dirseğini. Noel Günü'nde yapılacak en iyi egzersizdir."

Söyleneni yaptı.

Ancak gece çökünce iş eğlenceli olmaktan çıktı. Mürettebat üyeleri dosa tahtasından çıkıp, Yüzbaşı Wickham'ın cilalattırdığı güvertesini kusmuğa buladılar. Hamağında kestirerek şarabın sar-

hoşluğunu üzerinden atan Charles'ın izlediği sürede durum giderek daha da kötüleşti. Adamlar izin sürelerini aşıp geç geldiler ve birbirleriyle kavga ettiler. Kaptan FitzRoy üniforması üzerinde çıkageldi ve ayılan bazı subaylar düzeni sağlamaya çalışıyordu, ama sarhoş olanlar akıl ve mantığın ötesine geçmişti. Dosa tahtasındaki son nöbetçi, artık nöbette kalamayacağını yalpalayarak haykırıyordu. Charles, on dört yaşındaki Philip King'i, kemerinde bir tabanca ve kollarında bir av tüfeği ile nöbet tutarken buldu.

"Tanrım, Philip, o silah senden daha büyük. Hiç silah kullandın mı?"

"Olur mu, Bay Darwin, silah tutabildiğim andan beridir sülün ve ördek avlıyorum."

Gece daha da kötüye gidiyor, mürettebat gözleri bir şey görmeden sarhoş hâlde gemiye dönüyordu. Kaptan FitzRoy, Yüzbaşı Wickham veya Sulivan'ı tanımıyorlardı; zarar veriyor, terbiyesizlik ediyor, itaat etmiyorlardı; kısacası, kafaları gidikti. Kaptan FitzRoy iflah olmaz olanlarından bir çoğunun ambarda demire vurulmasını emretti. Charles için şok edici bir deneyim olmuştu; böylesi kaotik ve kendinden geçmişlik seviyesinde sarhoşluğu hiç görmemişti.

Noel'i izleyen günün şafağı, haftalardır dua ettikleri ideal kuzeydoğu rüzgârı ile açık ve güneşliydi. Fakat şimdi de mürettebatın büyük çoğunluğunun sarhoşluğu ya da geri dönmeyişi dolayısıyla yelken açamıyorlardı. Subaylar ayık ve gergindi; Kaptan FitzRoy çok kızmıştı. Gününü öfkeli bir yüz ve sıkılmış dudaklarla geçirdi.

Akşam olduğunda tüm ekip üyeleri geri dönmüştü. Birkaç tanesi daha demire vuruldu. Ağır zincirlere sekiz ila dokuz saat dayanmak ağır bir cezaydı. Ağlıyorlar, herkese ve gemideki her şeye lanet ediyorlardı.

H.M.S. *Beagle*, 27 Aralık'ta saat on birde demir aldı, komutada Yüzbaşı Wickham vardı; hükümet temsilcisi, yatıyla gemiyi takip ederek Kaptan FitzRoy, Yüzbaşı Sulivan ve Bay Darwin'e bir veda şöleni vermek istediğini haber verdi. *Beagle* zorlukla tremola yaptı. Hükümet temsilcisi onlara kuzu eti ve şampanyadan oluşan bir öğle yemeği ikram etti, sonra saat ikide onları gemilerine geri götürdü. Güverteye dönünce Charles, bir kenarda Sulivan'a şöyle dedi:

"Koyun eti pirzola ve şampanya! Sanırım bu İngiltere'yi terk etme konusuna üzülmüyor oluşumu haklı çıkarıyor."

"Eve dönene kadar bu yemeğe defalarca zevkle yad edeceksin" diye iğneledi Sulivan.

Yelkenlerin her biri hafif bir esinti ile doluydu. Yedi ila sekiz deniz mili hızla sürükleniyorlardı. Deniz sakindi. Charles erken yattı, iyi hissediyordu. Ertesi gün hisleri değişti; gemi baş vuruyordu.

Öğleden sonra bir çağrı duydu:

"Tüm adamlar kıça, cezaya tanık olmaya."

Subaylar, köprüüstü güvertede tam takım üniforma içinde tek sıra duruyorlardı. Yüzbaşı Wickham, Charles'a onlara katılmaları için işaret etti. Aşağıda tüm mürettebat pür dikkat sıralanmışlardı. Kaptan FitzRoy seslendi:

"İlk mahkumları getirin."

Beş adam getirildi. Bunlardan ilki, Devonport'tan yirmi üç yaşında, usta gemici William Bruce'tu. Hepi topu beş fit yedi inç boyunda, kısa, soluk tenli bir adamdı; bir rütbe düşürüldü. İkinci lostromo olan Thomas Henderson, evli, koyu tenli, mürettebatın çoğundan daha yaşlı ve o da Devonport'tan; onun da rütbesi düşürüldü. İkisi de usta gemici olan Stephen Chamberlaine ve John Wasterham'ın rütbeleri düşürüldü ve son olarak, *Beagle*'ın evli ve otuz yedi yaşındaki Devonportlu fıçıcısı James Lester'ın da. Usta gemiciden vasıfsız elemanlığa indirildi. Cezası verilen beş adam bir kenara alındı. Kaptan FitzRoy seslendi:

"Mahkumların geri kalanını da getirin."

Devonport'tan usta gemici John Bruce getirildi. Bruce'a beline kadar soyunması emredildi, sonra böbreklerini korumak için beline deri bir önlük bağlandı. Daha sonra bileklerinden ve dizlerinden ayak kafesine bağlandı. İkinci lostromonun sağ elinde tuttuğu dokuz kamçılı kırbaç iki fit uzunluğunda ve bir inç kalınlığındaydı. Kaptan FitzRoy emretti:

"Sarhoşluk, kavga etme ve terbiyesizlik için yirmi beş kırbaç."

Bruce eğildi büküldü ve titredi, darbeler sırtını kan içinde bırakırken bağırdı.

"İkinci marangoz David Russel, izni aşmak ve emirlere itaatsizlik

etmekten otuz dört kırbaç."

Russel bilincini kaybedinceye kadar kırbaçlandı.

"James Phipps, ana direk görevlisi, izni aşmak, sarhoşluk ve terbiyesizlik için kırk dört kırbaç."

Belirtilen sayıda kırbaç vuruldu.

"Elias Davis, aşçı ve kaptanının kamarotu, tekrar eden görev ihmali için otuz bir kırbaç..."

Charles'ın yüreği ve midesi bu vahşiliği kaldırmıyordu. İlk kez böyle bir şiddete tanık olmuştu ve bir gün önce 'yaramaz çocuklar' olduğuna karar verdiği kişilere acıyordu. Kırbaçlama sonrasında FitzRoy'un yüzüne bakmaktan kaçınıyordu, ancak çay sırasında Kaptana katılmanın daha iyi olacağını, böylelikle aralarının gerilmeyeceğini düşündü. Ancak kabine girip masasına oturduğu zaman, arkadaşının gözlerine bakamadığını fark etti. FitzRoy sessizce şöyle dedi:

"Onaylamıyor musun, Charles?"

Charles yutkundu, Kraliyet Donanmasını ilgilendiren meselelere karışmaya hakkı olmadığını biliyordu.

"Ben hazırlıklı değildim, bilmiyordum, acımasız görünüyor..."

"Her deniz subayı, bir gemi yeni göreve başlamışsa, deneyimsiz kişilerin gereksiz bir zorbalık olduğunu düşünebilecekleri bir dereceye kadar bunun mutlak gereklilik olduğunu bilir. İşkenceden nefret etsem de, sevgili Darwin, yine de onsuz yola gelmeyecek çok fazla yontulmamış herif tanıyorum ve bu yüzden de ondan vazgeçmenin disiplinden ve getirdiği verimden fedakarlık etmek olacağı konusunda oldukça eminim. Bir gemide işlerin yürütülmesi, ivedi karar vermeye, tereddütsüz ve itirazsız itaate bağlıdır."

Kaptan FitzRoy'un sırtı bir tüfek harbisi gibi dimdikti; konuşurken doğrudan Charles'ın yüzüne bakmıştı. Sessizlik oldu, Charles bu meydan okumaya boyun eğmesi gerektiğini biliyordu. Bu adamın emrinde dört yıl denizde kalacaktı ve Kraliyet Donanmasının kanunlarına tabi olarak. Kaptana "aynı gemide" olduklarını nasıl gösterebilirdi?

"Aşçının kırbaçlanması konusunda biraz endişeliyim efendim," diyerek usulca lafa girişti. "Subaylardan intikamını almayacak mıdır?" Konuşurken dudaklarına bir gülümseme kondurdu.

"Bunu nasıl yapabilir ki?"

"Çorbaya çok fazla tuz koyarak."

FitzRoy da belli belirsiz gülümsedi. Omuzlarındaki gerginlik rahatladı. Charles'ın boğazındaki düğümler çözüldü. Sanki biri yüz kiloluk bir patates çuvalını üzerinden kaldırmış gibi kalbini sıkıştıran o his kayboldu.

FitzRoy sakince "Şimdi önümüz açık deniz, yelkenlerimizde Teneriffe ve Güney Amerika'ya kadar ılık bir rüzgâr," dedi. "Yakında bir doğa bilimci olarak işine başlayacaksın."

"O gün benim için ne muhteşem bir gün olacak! Hayatımın geri kalanı için bir doğum günü gibi olacak."

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Meraklanmaya Kabiliyetlisin

1

BISCAY Körfezi'ndeki Plymouth'tan neredeyse dört yüz mil uzaktaydılar ve deniz oldukça dalgalıydı. Rüzgâr artmıştı ve onları ağır yüklü küçük bir yük gemisinin suyun içindeki firengi deliklerinin tazyik yapabileceği hızda Atlantik'te ileriye doğru alıp götürmüştü. Kaptan doğu rüzgârından daha uzun süre faydalanabilmek umuduyla rotayı güvenli ölçüde güneye doğru çevirdi. Rüzgârın etkisiyle yedi deniz mili ilerlemişlerdi, fakat Charles sabah sekiz mil hızında esen bir rüzgârla uyandığında, onu deniz tutmuştu. Birkaç kuru üzüm, kuru bisküvi ve babasının önerdiği bir diyet dışında hiçbir şey yiyemiyordu. WC, kıçaltı kamarasının hemen dışında olduğu için ağzına sıkı sıkıya bastırdığı havluyla oraya zamanında ulaşmayı başarıyordu. Asma yatağında düz bir şekilde uzanıp, bir sonraki WC'ye yetişme telaşına kadar, bir kaç dakika okuma yapabilmişti.

"İlk seferim sırasında aynı sıkıntıları ben de çektim," dedi kabin arkadaşı John Stokes, üzgün bir tavırla; "fırtınalı havalarda güvertede olmaya alışmam çok zaman aldı."

"İhtiyacım olan tek şey denize dayanacak bir mide," diye mırıldandı Charles. "Izdırabı aşırı derecede çok. Denize açılmamış birinin varsayımının çok çok ötesinde."

Bay Bynoe başını kapıdan içeri uzattı.

"Bisküvi ve kuru üzüm diyetiyle güç kaybedeceksin. Subayların Hostesi Ash'e, sagunun şarap ve baharatla nasıl karıştırıldığını göstereceğim, çok sıcak. Bunu seveceksin."

"Şüphe etmemi anla."

Bynoe karışımla dolu bir kâse ile geri döndü, Charles'ın başının altına bir yastık koydu ve ona karışımı kaşıkla yedirdi.

"Sagunun tadı nasıl?"

"Lastik topları çiğner gibi. Ancak sıcak şarap harika."

Kaptan FitzRoy, on beş yaşındaki Syms Covington'ı, geminin kemancısı ve ikinci mevkii hizmetlisi, kıçaltı kamarası hizmetlisi

olarak tayin etti. Syms, Devonport'tan siyah saçlı, mavi gözlü ve açık tenli bir ayakkabıcıydı. Oval yüzü iyi modellenmiş bir yüz hatına sahipti, fakat ukala ve soğuk bir tavrı vardı, belki de biraz sağır olduğu içindi. Ne Charles ne de Stokes onu özellikle severdi, ama kıçalu kamarasını iyi durumda tutuyordu.

Ertesi gün Stokes ve Covington, onun giyinmesine yardım etti. Bacakları güçsüzdü ama kaptan köşküne kadar gidebildi.

"Hâlâ hayattasın, Darwin? Nasıl hissediyorsun?"

"Kusacak gibi. Kötü kelime oyunu, ama yapabileceğimin en iyisi bu."

"Rahatına bak divanda."

1831'in son günüydü. Kanepeye uzandı, FitzRoy ile sohbet ederek ve Humboldt'un canlı tropik manzara tasvirlerini okuyarak keyifli bir öğleden sonra geçirdi. Kaptanla birlikte çay içebildi, *Beagle*'ın baş kısmının önünden yunus sürüsünün zarafetle çaprazlama gidip gelişlerini izlediği güverteye gitti daha sonra. Gemi ana direğinin tepesinde, neredeyse otuz fit uzunluğundaki St. George's Haç işaretini ve arka fondaki kırmızı, beyaz ve mavi renklerini taşıyan görevlendirme bayrağı dalgalandırıyordu. Sullivan'a mırıldandı:

"Denizde gördüğüm ilk canlı."

"Sende gördüğüm ilk canlılık, gemiye hoş geldin."

Bu, mürettebatın güvertedeki serbest zamanıydı; sigara içenler, kart oynayanlar, Covington'un kemanıyla dans eden bazıları, gemici şarkıları söyleyen, müstehcen fıkralar anlatan ve birbirine egzotik limanlardaki maceralarından bahseden diğerleri. Egzotik limanlarda. Mürettebata rom içme izni verildi, günde çeyrek pint, yarısı rom ve yarısı su. Çoğu, öğle vakti hakkını, çalışma bittiğinde elde ettikleri haklarıyla birlikte içmek için saklardı. Charles, mürettebatı ilk kez keyfi yerinde görüyordu. Bir şekilde büyüleyici yunuslar gibi mutluydular.

Denizin değişken bir ev sahibesi olduğunu öğrendi. Bir gün onu sakin sevimli kollarına alırdı; bir başka gün ise onun gözüne dalga spreyi püskürtürdü ve o da kalkamayacak, hatta on iki mil içindeyken Madeira'yı göremeyecek kadar hasta olurdu.

Sonra hava gittikçe güzelleşti, yumuşak ve ılıktı. İngiltere'deki

bir ilkbahar günü gibiydi. Charles gemide kolaylıkla dolanıp durdu. Birkaç kilo vermişti ama gücü geri döndü. Saat birde, kaptan köşkünde öğle yemeği yedi; Charles dolu dolu bir öğün olan çorbasını, Kilner ve Moorsom'un konserve salamura sığır etini, taze sebzeleri, kurutulmuş elmaları ve tatlı bir pudingi iştahla yerken FitzRoy onu cesaretlendiriyordu.

"Artık seni denize gömmek zorunda kalmayacağımızdan eminim," dedi Kaptan.

"Sizi temin ederim ki beni, denizde ya da karada, hiçbir yere gömmeyeceksiniz. Darwinler her zaman zorlu yaşlı şahinler olmuşlardır."

Denizde on günün ardından, FitzRoy'un "Atlantik'in hükümdarı" olarak adlandırdığı büyük tepe noktası ile Santa Cruz'un Tenerife adasındaki bronz kasabasına yaklaştılar. Kuytu koyun durgun denizinde Charles, küçük dürbünüyle kasabayı ve dağı inceledi. Bu, önümüzdeki haziran ayında Profesör Henslow ve Cambridge'ten iki arkadaşıyla birlikte ziyaret etmeyi planladığı adaydı. Hemen yanında bütün tropikal merkezlere doğuştan kin besleyen Dr. Robert McCormick durmaktaydı.

"İlginç olmayan çirkin bir kasaba."

Charles böyle bir yoruma şaşkınlığını gizleyemedi.

"Dr. McCormick, oysa kasaba bende tam tersi bir izlenim bırakıyor. O cırtlak renkli sarı, kırmızı ve beyaz evler; oryantal görünümlü kiliseler; alçaktaki bataryaların üstünde dalgalanan parlak İspanyol bayrağıyla hepsi resmedilmeye değer güzellikler."

"Yavaşla!" komutu geldi. O anda küreklerde dört kürekçiyle küçük bir tekne göründü. Teknenin baş kısmında ayakta duran görkemli bir otorite kuşağı olan resmi donanma paltolu, ancak ucuz bir hasır şapka ve kırışık bir pantolon giyen bir adam vardı. Arkasında bir İspanyol subayı ayakta duruyordu.

"Bu, İngiliz konsolosu," dedi Wickham. "Kıyıda genellikle ona rapor veririz."

"Adınızı, kaptanınızı, karaya çıkış limanınızı söyleyin" diye seslendi konsolos.

"İngiliz Majesteleri'nin Küçük Yelkenli Araştırma Gemisi *Beagle*,

kumandada Kaptan Robert FitzRoy, mürettebatın karaya çıkması için izin istiyor."

Konsolosun arkasındaki görevli başını "Hayır!" anlamında şiddetli bir şekilde salladı. İngiliz konsolosu yukarı seslendi:

"Bütün subayların ve mürettebatın karaya çıkma izni reddedilmiştir."

Wickham'ın sesini bastırabilen, Yüzbaşı Sulivan aşağı sallanan tekneye seslendi:

"Neden? Sorun nedir?"

"İngiltere'de kolera var. Newcastle on Tyne üzerinden Londra'ya yayılıyor. Adaya bulaşmasından korkuyorlar."

"Gemimizde kolera yok!" diye bağırdı Dr. McCormick.

Sağlık görevlisi korkmuş bir konuşma yaptı.

"On iki günlük sıkı bir karantinada gözlemlenmeniz gerekir."

Kaptan FitzRoy'un İspanyolcası akıcıydı. Şöyle cevapladı:

"Doktorumuzun seyir defterini görmek ve mürettebatımızı muayene etmek için onları gemiye davet edin. Kolera bulamazlar."

Sağlık görevlisi, bu daveti şiddetle reddetti. İngiliz güvertesine ayak basmayacaklardı.

Kasvet, sıkıca bağlanmış bir tente gibi yayıldı gemiye. Mürettebat arasında küfürler yankılandı. Adamlar, Charles gibi Humboldt'un ejderha ağacı için değil, Teneriffe'nin kızları için özlem duyuyordu.

Ada kürekçileri kıyıya doğru gittiler. FitzRoy, bir toplantı düzenledi.

"Rötarımızı ne telafi edecek?"

"Hiçbir şey, Kaptan," diye yanıtladı Sulivan, "Bay Darwin'in büyük bir hayal kırıklığı yaşaması dışında."

Subaylar Charles'ın yüzünü incelediğinde bir an sessizlik oldu. Yakıcı hayal kırıklığını bastırmaya çalıştı. Teneriffe'yi görmemek... Onun ilk adası ve ona ayak basamıyordu! Kaptan FitzRoy sessizce şöyle dedi:

"Önümüzdeki dört yıl içinde yüzlerce başka ada ve tepe olacak. Serenleri çekin! Yeşil Burun adalarına ve St. Jago'da karanın görünmesine doğru yelken açın."

O gece saat onda rüzgâr olmadığından gidememişlerdi. Charles

nöbetteki adamla sohbet etmek için güverteye çıktı ceketsiz. Birkaç dakika sonra mırıldandı:

"Sıcak gecemiz üzüntümüzü gidermek için elinden gelenin en iyisini yapıyor. Duyabildiğim tek ses, geminin arka tarafına vuran dalgalar ve direkte boşa çırpınan yelkenler."

Hafif ve kararsız bir rüzgârla gecenin geri kalanında rotalarını değiştirdiler. Charles'ın güverteye bir sonraki çıkışında güneş, en gözle görülür siluetini oluşturan yalçın yapıda olan Gran Canaria'nın arkasında yükseliyordu. Gemideki herkes, subaylar ve mürettebat benzer şekilde, güler yüzlü ve aktifti, bazıları balık tutuyordu, hepsi de neşeliydi çünkü keyifli havaya karşı koyamamışlardı.

"Ben de," diye itiraf etti kendine Charles. "Çalışmaya gidiyorum."

Kıçaltı kamarasına girdi, Plymouth'ta satın aldığı yün kumaşın yanı sıra Devonport'taki pişirme istasyonunda buharla şekillendirdiği yarı dairesel ahşap kasnağı harita masasının altından kurtardı. Ardından Harper'ı, yelkenci, çağırdı ve ona yün kumaşı kıvrımlı kasnağa geçirmek için kesip dikip dikemeyeceğini sordu.

"Memnuniyetle, Bay Darwin. Onu bana dışarı getirin."

Yün kumaştan çantasını oluşturan Charles, marangoz Bay May'i buldu ve ondan çantanın kıvrılan üst yarısına uyacak şekilde bir parça ahşap kesmesini istedi. Charles'ın artık dört fit derinliğinde, geniş ve açık ağızlı bir çantası vardı. Bir sonraki durağı halatçı Borsworthick'ti. Charles, ona yedek ipinin ne uzunlukta olması gerektiğini sordu.

"7m 62cm civarında."

"Bana üç adet 7.62'lik halat yapar mısın, bir ucunu geminin en arka tarafına diğerleri de bu çantanın ahşap desteğine bağlanacak şekilde?"

"Sadece bir dakikamı alır."

Charles ilk atışını yaparken marangoz, yelkenci ve halatçı geminin kıç tarafında onunla birlikte durdular. Atlantik Okyanusu boyunca saatte sekiz deniz mili güneye doğru çekildiğinden, 7.62'lik halatlar çantayı ağzı açık bir şekilde yüzeyden birkaç fit aşağıda dik tutuyordu. Charles, Wickham'ın cilalı köprüüstü güvertesini korumak için avını eski bir branda üzerine koydu. Arayıp taradığı bitkiden

minimum miktarda bulabilmişti, sonra da deniz hayatına dair topladıklarını kıçaltı kamarasına götürdü. Stokes'un çizeceği herhangi bir araştırma haritası yoktu henüz ve Charles harita masasını kendisine aldı. Bynoe ve iki genç Musters ve King gibi Wickham ve Sullivan da Charles'i izlemeye geldiler.

Charles topladıklarını sınıflandırdı. Deniz hayvanlarının çoğu Işınsal Simetrili canlılar olarak bilinen omurgasızlar grubundan denizanasıydı. Ayrıca Portekiz dev denizanasıyla akraba olan bazı küçük koyu mavi yaratıklar da vardı. Minik kabuklu hayvanlar, karides ve yengeçlerin küçük akrabaları vardı. Normal deniz planktonunu; daha sonra da medusa olarak bilinen başka bir denizanası türünü sınıfladı. İki delikli küçük bir torbaya benzeyen ilk deniz üzümünü aldığında ve ondan direk gözüne su fışkırdığında bir kahkaha tufanı koptu.

Bu yakaladıkları için neşterin kullanım alanı azdı. Henslow ve Yarrell'in ona talimat verdiği gibi, şeffaf küçük yumuşakça olan Atlanta ve denizanasının hâlen farklı bir türü olan deniz raftı da dâhil olmak üzere her kategoriyi, koruyucu sert alkolle küçük cam şişelere koydu ve her birini teneke bir etiket ile işaretledi, 22° Kuzey'de bulunduklarını belirtti özellikle, daha sonra her bir şişenin numarasını, içeriğini ve tarihini kendi "Etanolde Hayvan Fihristi"ne not etti.

Harita masasını çevreleyen büyülenmiş yüzlere baktı. Belinin çevresine bağladığı önlüğün üzerine ellerini silerken, şöyle haykırdı:

"Bir başka avlanma için çantayı dışarı alıyorum, ancak daha şimdiden zafer kazanmış hissediyorum."

Gemi biraz hareketli olmasına rağmen daha fazla deniz hayvanı toplama, onları doğru bir şekilde tanımlama, muhafaza etme ve fihriste eklemeye kendisini öylesine kaptırmıştı ki mide bulantısı yok olmuştu. Dış kabuklu ve tüylü duyargalı olan kopepodları; ters yüzen ve bir sürü bacağı olan küçük sarımsı karides gibi görülen branchiopodosları; iki ayağından aşağı sallanan dokunaçlarıyla Portekiz dev denizanasını topladı. Yeni yakaladığı medusayı paketlemeden önce bir inceleme için neşterini kullanmaya karar verdi. Bu denizanasını küçük parçalara ayırmak için yeterli materyalinin olmadığını fark etti.

Deniz biyolojisi defterini çıkardı ve şunları yazdı:

Vücudu şemsiye şeklindedir ve kenarlarından dokunaçlar sallanır. Ağız çevresinde oluklu dört ağız kolu var. Ayrıca yumurtalık veya üreme organlarını içeren dört torbacığa sahiptir.

Stokes, "Ne ile beslendiklerini düşünüyorsun?" diye sordu.

"Küçük omurgasız hayvanlar, sanırım. Ama onlarla neyin beslendiğini biliyorum: Büyük balıklar. Bu, daha büyük balıkların karadan bu kadar uzakta nasıl yaşayabildiklerini açıklıyor. Doğanın hiyerarşisinde çok aşağılarda olmalarına rağmen yapıları ve zengin renkleri öylesine enfes ki. Bu denli bir güzelliğin görünürde böylesine küçük bir amaç için yaratılmış olması gerektiğine dair bir merak uyandırıyor içimde."

Stokes, Charles'ın mikroskopu altında bir Cleodora (kroton) inceledi.

"Neden onların güzelliğinin hiçbir amaca hizmet etmediğini söylüyorsun? Bana güzelliğin kendinin yeterli olduğu öğretildi."

"Çünkü balıklardan başka onları gören yok. Balıklar onları biçimsiz ve renksiz topaklarmışçasına açgözlü bir şekilde yutabilirdi."

St. Jago'ya kadar bütün yol boyunca, neredeyse tamamen güneye doğru on günlük bir deniz yolculuğu boyunca, ağına yakalananlarla uğraştı. Deniz hayatını öylesine keyifli bulmuştu ki şuan onunla pek meşguldü. Kaptan FitzRoy'a şöyle söyledi:

"Er ya da geç herhangi bir limana gelip gelmeyeceğime karşı kayıtsızlaştım."

Charles ve Kaptan FitzRoy samimi bir ilişki içine girdiler. Saat sekizde mükellef bir kahvaltı yaptılar, saat birde pirinç, nohut, peynir, iyi pişirilmiş ekmek ve meyveden oluşan bir öğle yemeği yediler. Masada sadece su vardı. Saat beşte çay ikram edildi. Çayın ardından flüt ve ıslık çalarak mürettebat güvertede serbest zamanlarını geçiriyorlardı. Akşam hafif bir yemek vardı. Et, erzak depolarındaki konserve kutularından turşu ve portakal gibi skorbüt hastalığını önleyen besinlerle birlikte servis edildi. Bütün herkese aynı gıdalar aynı miktarda verilmişti. Deniz asteğmenleri yemeklerini bir saat

önce yediler ve kademsiz subaylar bir saat sonra. Karada birlikte yemek yemek toplumsal bir işlevdi; ancak denizde öyle değildi. İlk gelen kim olursa olsun yemeğini yemeye önce başlardı ve biter bitmez elindeki işe dönerdi.

Charles, Kaptan FitzRoy'u huysuzdan ziyade dalgın buldu. Belli ki Charles'ın çevresinde olmasından memnundu ve Charles da Kaptanın rahat kanepesinde okuma yapmayı severdi. Ama kabine sık sık gitmemeye ya da orada çok uzun süre kalmamaya özen gösterirdi. FitzRoy, Charles'ın elinden geleni yaptığının farkındaydı ve onun ince anlayışını takdir ederdi. Charles'ın aldığı klasik eğitimi takdir eden Yüzbaşı Wickham, Charles'a çoktan "Filozof" unvanını takmıştı. Mürettebat, onun kıskacını hünerli bir şekilde kullanıp Afrika'dan yaklaşık dört yüz mil uçtuktan sonra dinlenmekte olan büyük gri renkli bir cırcırböceğini yakalayışını gördüklerinde ona anında "Sinek Kapan" adını takmıştı. Fakat ona yapışıp kalan ve mürettebatta en çok saygı uyandıran lakap "Kaptan ile yemek yiyen adam" olmuştu.

Charles, "tuhaf" diye yorumladı Sulivan'a; "Cambridge'de 'Henslow ile yürüyen adam' olarak tanınırdım. Bundan sadece birkaç ay sonra, şimdi ise kaptan ile yemek yiyen adam olarak ünlendim!"

Sulivan en kötü şakalara bile karşı koyamazdı. "Mürettebat, Kaptanı Tanrı gibi görür. Yanlış anlaşılmasın Tanrı'ya karşı saygısızlık değil asla kastım, ancak bunun Tanrıyla ekmeği bölüşmek anlamınageldiğini bir düşün! Bu, seni havarilerden biri yapar.

2

H.M.S. *Beagle*, St. Jago'nun batı kıyılarının yakınındaki Porto Praya körfezine demirlediğinde, ocak ayının ortasında öğleden sonra üçtü saat. Baktığı yer viran göründü Charles'a. Geçmiş çağların volkanik ateşi ve tropik güneşin kavurucu sıcaklığı, çoğu yerde toprağı verimsiz ve bitki örtüsü için uygunsuz bir hâle getirmişti. Siyah lavların masif tabakaları arasında, deniz yarlarının karşısında yatay beyaz bir şerit fark etti ve bunun için herhangi bir açıklama bulamadı.

FitzRoy ve Wickham ile Portekiz valisini ve İngilizlere de vekâlet

eden Amerikan konsolosunu ziyaret etmek için karaya çıktığında oldukça sevinçliydi. Nihayet tropik topraklara ayak basıyordu! Susuz bir adamın nehir suyunu bulduğunda içeceği iştahla izlenimler edinerek kasabayı dolaşıyordu.

Porto Praya tek meydanı ve tek geniş caddesi ile pek fakir bir yer gibi görünüyordu. *Sokakların* ortasında keçiler, domuzlar, bazılarının üzerinde tişört olmayan siyah ve kahverengi çocuklar yatıyordu. Ellerinde değnekleri olan siyah askerler tarafından izleniyorlardı. Geminin katibi Rowlett, bulabildiği taze yiyecekleri almak üzere karaya çıkmıştı. Charles doyasıya portakal yedi, bu da Rowlett'e yüz tanesi bir şiline mal oldu. Rowlett, ayrıca, olgun muz da satın almış, Charles'a denemesi için ısrar etmişti.

"Denizdeki adamlar için iyi yemek gerekli. Hadi benimle gelin ve buranın en nüfuslu kişisi, İspanyol bir kadınla evlenmiş bir Amerikalı ile anlaşmama yardım edin."

Amerikalı, büyük ve havadar misafir odasında kahve ikram etti onlara. Doğuştan muhasebeci olan Rowlett, ceket cebinden bazı kâğıtlar çıkardı.

"Limanda olduğumuz her gün için, otuz üç buçuk kilo taze sığır eti, on yedi kilo sebze ve yüz elli portakal gerekecek."

"Geminize mi teslim edilsin?"

"Rıhtımın yanına. Her gün öğlen vakti."

Charles, Stokes'u meydanda gezinirken buldu.

"Hadi beraber yürüyüşe çıkalım, Johnny? Geminin baş kısmından geniş bir vadiye benzer bir şey gördüm."

Önlerindeki arazi, aralarında dorukları düz konik tepeler yükselen basamaklar gibi ardışık platolar hâlinde yükseliyordu, ufuk çizgisi düzensiz sıralanmış bir dizi tepeyle örülüydü. Vadiye ulaştıklarında, Charles tropikal bitki örtüsüyle ilk kez karşılaştı. Hissettiği tatmin tüm vücudunu heyecanla titretti.

"Baksana, demirhindi, muz ve palmiye ayaklarımıza serpiliyor. Biçimlerindeki zarifliğine ve renklerinin orijinal zenginliğine bak. İşte hindistancevizi ağaçlarından oluşan bir koru, denizden henüz gelmişken kendini Humboldt'un tasvir ettiği tropik bölgede bulmak ne büyük bir mutluluktu."

Charles, volkanik kayaya ilk kez ayakbasmıştı, bilinmeyen kuşların seslerini dinledi ve daha yeni olan çiçekler üzerinde pır pır eden yeni böcekler gördü. Bunların ardından kıyıya geri döndüler.

Gemiye dönmeden önce, kıyı boyunca kilometrelerce devam eden kırk beş fit yüksekliğindeki yatay beyaz kaya bandı üzerinde çalışmaya başladı Charles. Bu bant, sayısız deniz kabuğunun gömülü olduğu ve oldukça eski çağlara ait volkanik kaya üzerine serilmiş kalkerli bir maddeden oluşuyordu. Bu beyaz kabuksu katman okyanusun dibinden volkanik bir hareket sonucu yukarı çıktığında büyük ihtimalle denize girmiş olan bazalt akıntısı ile kaplandı. Jeolog çekicini çıkardı kesesinden. Birkaç inç kalınlıkta beyaz maddenin saf kireç taşına dönüşmüş olduğunu tespit etti. Not defterini ve gümüş kalemini çıkardı ve görmüş olduklarını not etti. Araştırma ekipmanları ile dolu H.M.S. *Beagle*'ın botlarından birini bağladıkları rıhtıma geri yürürken, Stokes'a şöyle dedi:

"Bugün, kör bir adamın görme yetisine kavuştuğu gibi olağanüstü bir gün oldu. Gördüğü her şey onu şaşkına çevirir ve haklı olarak anlayamaz. Benim duygularım da öyle ve aynen böyle olmaya da devam edebilir."

"Edecekler, Charley. Sen meraklanmaya kabiliyetlisin."

Ertesi sabah kahvaltıdan sonra bir milden daha yakın ıssız bir yer olan çevrelerindeki Quail Adası'na doğru Kaptan FitzRoy ve Yüzbaşı Sulivan'a eşlik etti. Burada, malzemeleri kontrol etmek için karargâh görevi görecek bir gözlemevi ve çadırlar kurdular. Charles, dünyanın derinliklerinden gelen siyah gözenekli bu materyali incelemek için eline aldığı ilk volkanik kayayı parçalara ayırdı. Gözlem kulübesine geri döndü, Sulivan'a uzun zamandır sessiz lavların kendine özgü petek yapısını gösterdi:

"Canlı mercan gören bir doğabilimciye nazaran daha az da olsa ilk volkanik kaya incelemesi bir jeolog için unutulmaz bir an olsa gerek." diye haykırdı.

Kıyıda çok sayıda deniz hayvanı topladı, birçoğu ona yabancıydı. Daha sonra demirhindi ve portakaldan oluşan öğle yemeğini yemeye gitti; alçak bir lav kayalığının altında, gelgit havuzundaki canlı süngerler ve denizdeki bitkiye benzer hayvanlar ayaklarının

üzerindeyken dinlendi.

H.M.S. *Beagle*, St. Jago'da üç hafta kaldı. Gündüzler sıcaktı. Charles gün batımında gemiye susamış ve tozla kaplanmış bir hâlde dönmesine rağmen, çok hafif yorgun hissediyordu. "Bereketli hasat" dediği numunelerle geri döndü ve akşamlarını kayaları, bitkileri ve deniz yaşamını inceleyerek geçirdi. Yürüyüşlerine o gün işi olmayan arkadaşlarını da davet etti. Charles Musters ve Philip King adındaki iki gencin onunla olması ona belli başlı sıkıntılar yaşattı. Hem Bynoe hem de McCormick her gün karaya çıkmak isterdi, ancak doktorlardan biri gemide kalmak zorundaydı. Sadece Yüzbaşı Wickham her zaman gemide kalırdı; yeryüzüne ayak basıyor olma hissi ona rahatsızlık verirdi.

"Siz kara insanları toprağı seviyorsunuz. Suyla dolu bir rahimde var oldum ve sulu bir mezarda öleceğim. Bu benim mezar taşı yazım" dedi.

Bir gün, taşra halkı için yol görevi gören geniş bir nehir yatağını takip ederken, patika Charles'ı ve Dr. McCormick'i altı bin yıllık olduğu söylenen baobab ağacına götürdü. Charles Teneriffe'yi göremediği için yoksun kaldığını hissetmesine artık gerek kalmamışt. Onun çevresini ve yüksekliğini ölçtüler. *Beagle*'da Dr. McCormick'in dostça davranma lütfunu gösterdiği tek kişi Charles'tı, ancak şunu söylemeye karşı koyamadı:

"Şimdiye dek Kaptana eşlik etmek üzere gemide olduğunuzu biliyorsunuzdur eminim Darwin."

Charles buna gücenmemeye karar verdi.

"Gemide katı kast sistemini gördüğümde, Kaptanın eşliğimden biraz faydalanabileceği konusunda nettim. Fakat, ben Profesör Henslow ve Peacock tarafından bir doğabilimci olarak tavsiye edildim ve Kaptan Beaufort tarafından da bu şekilde görevlendirildim."

Charles, gemi körfezde demirliyken hayatı iyi buluyordu. Akşam yemeğinde, yerlilerden alınan tatlı patateslerle birlikte aşçının "barrow cooter" dediği taze balık vardı. Bir gün yakın zamana ait volkanik kayaçlardan oluşan Red Hill'ı geçerken, Charles, Rowlett ve Bynoe, içebilecekleri bütün keçi sütünü bir sente satın aldıkları iki siyah adamla karşılaştılar. Etrafları, parlak gözlü siyah çocuklardan

bir halka ile sarılmıştı, kendi aralarında gevezelik ediyorlardı, Charles'ın dolu ceplerinden çıkan gümüş kurşun kalem, silah, pusula ve dağ barometresinin her biri şaşkınlık ve kahkaha seslerine sebep oluyordu. Charles, iğneli bir tırtır sineği yakaladığında, çocuklar böceğin onu ısırabileceğini göstermek için kendilerini çimdikliyorlardı.

Sahilde Musters'la birlikte yürüdü ve iç kısımlardaki patika yoldan geri döndü. Ada, onun jeolojiden bütünüyle zevk almasına olanak tanımıştı. Birbirinin üzerinde yükselen kara ve yanmış kayaların üstünde yayılmış ovalar dışında göze çarpan hiç bir şey yoktu.

"Bu manzara öylesine ihtişamlı ki ve de tropik bir güneşin altında vahşi ve ıssız bir adada yürümek kelimelere sığmaz memnuniyet benim için."

Musters'in yüzü bitkin görünüyordu.

"Tek gördüğüm şey ıssızlık, Bay Darwin. Keşke şimdi yosunun nemli kokusu ve asılı çiçek sepetleri ile evde, kış bahçesinde olsaydım."

Charles onu teselli edercesine samimi bir şekilde kolunu omzuna attı.

"Musters, şuanda bu dünyanın tanıdığı en patlayıcı katmanlardan birinin üzerinde yürümektesin. Dünyamızın içinde neler olduğunu biliyor musun? Sürekli kaynayan ve patlayan bir kütle! Yeni ve bilinmeyen yerlerle karşılaşırsak, belki de nedenini öğrenebiliriz."

Her gün yeni bir öğrenme deneyimi oldu.

Charles, gemide zamanını topladığı deniz organizmalarını inceleyerek ve onları bozulmaması için paketleyerek geçirdi. Bynoe'ya seslendi:

"Daha sıcak iklimlere yaklaştıkça hayat dolu doğanın nasıl daha cırtlak renkli olduğunu fark ettin mi? Bu deniz hayvanlarının renkleri görkemlilik konusunda üst sınıfların renkleriyle yarışır."

Augustus Earle, keskin bir göz ve güçlü bir el ile adanın taslağını çizerek, adada gezindi.

John Stokes, St. Jago ve Quail Adalarının haritalarını, deniz haritalarını ve krokilerini çizmeye başlamıştı. John kamara arkadaşının aktivitelerine karşı hoşgörülüydü çünkü Charles her gün bir torba dolusu kaya, kuş, balık, böcek, bitki, deniz kabuklarıyla döndüğünde

bunları masanın kendine ait olan yarısına boşaltıyordu.

"Hasılatının bu denli çok olmasına memnun oldum, Charley," dedi tebessümle, "ancak bu taze su canlılarının bir kısmını üçlü kapaklarla şişelerine almanın senin için bir sakıncası var mı? Yoksa bu kamarayı kokutacaklar" diye ekledi.

"Hemen hallediyorum. Ama cidden, jeoloji benim ana uğraşımdır. Şu lava bak. Bükülmüş cam gibi. Volkanik kayaları incelerken zamanın yakınlığının göreliğinde çok tatmin edici olan bir şey var" dedi.

"Zamanın yakınlığı? Ne kadar yakın?"

"Belki on milyon yıl?"

Ayda bir Pazar günü gemide kutsal etkinlik düzenlerdiler. Cumartesi gecesi tüm gemi temizlenirdi. Charles şöyle dedi:

"Wickham, alt güverten pek çok centilmenin evini utandırır doğrusu."

Çoğu denizci inançlıydı çünkü deniz, insanın yaşaması için doğal olmayan bir yerdi. Tanrı dilediği zaman gemiyi denizin dibine atabilirdi. Bu yüzden O'nunla iyi geçinmek mantıklıydı. Denizciler başka zaman az şey okumalarına rağmen çoğu kişiye Kutsal Kitap bölümlerini okuma ve diğerlerini ezberleme öğretilmişti. Kutsal bir saatti. Mürettebat temiz kıyafetler, subaylar da tam üniforma giyerdi. Charles aynı uzun kuyruklu palto, çift taraftan düğmeli kadife yelek, yüksek yaka beyaz gömlek, bronz atkısını ve her akşam Kaptanla yemeğe giderken giydiği boyanmış çizmelerini giyerdi. Herkes rütbelerine göre, bir masanın önünde ve herhangi bir yanında toplanırdı. Kaptan FitzRoy ve Sulivan'ın sırayla okuduğu İncil'i büyük törensel bir şekilde dinlerlerdi. Wickham onlardan oldukça geride oturuyordu, beyaz keten pantolonunu giymiş bacak bacak üstüne atmış, kendi Kutsal Kitap'ını okuyordu, kendisi ile tutkulu inananlar arasına biraz mesafe koymuştu. Charles, kıdemli yüzbaşı H.M.S *Beagle*'ı temiz düzenli muhafaza ederse, Tanrı'nın da onların yanında ve yardımcısı olacağına inandığından şüphelendi. Augustus Earle dağınıklığın arka tarafına şövale ve tuvalini kurdu ve başka bir gemide de yaptığı gibi her birinin ve üniformalarının sadık portreleriyle topluluğun yağlı boya tablosunu yaptı.

Charles, St. Jago'daki son sabahını adanın jeolojik yapısını inceleyerek geçirdi, öğleden sonra birde beyaz şeritin kökenini kavradığı lav kayalıklarının altındaki noktaya geri döndü. Kanvas kaplı matarasından biraz su içip, bisküvi ve hint hurmasından yerken, ziyaret ettiği çeşitli ülkelerin jeolojisi hakkında bir kitap yazabileceği hissine kapıldı. Bu düşünce hoşuna gitti, çünkü belgelerle Lyell'ın *Principles*'ını destekleyebilirdi. Unutulmaz bir saat oldu. Sonra mizah duygusu açıldı.

"Jeoloji hakkında bir kitap yazmak! Ben mi? Plymouth'tan sadece altı hafta uzak kalmış bir miçonun ilk yolculuğunda. Jeolog... Yazar... Aslında..."

Sakin ve güzel bir güne yelken açtıkları hâlde denizde olma gerçeği onu yine tedirgin etmişti. Buna en iyi panzehir olacak kataloglama işine gömüldü. Güvertede mürettebat yelkenleri o kadar ustalıkla ele alıyordu ki H.M.S. *Beagle*, Rio de Janeiro'ya giden *Lyre* özel posta gemisine yetişip onları geçmişti. Charles ve Stokes muzaffer tezahüratlarını duyunca, *Beagle*'ın arayı kapatışını izlemek için güverteye dışarı fırladılar. Seyir ve seyri kontrol eden kaptan Bay Chaffers'ın yüzü gururla ve sevinçle parlıyordu.

Stokes, Charles'a sır verircesine şöyle dedi: "Bir limanda kendine eşlik edecek bir başka geminin varlığı memnuniyet vericidir. Mavi sulardaki başka bir gemiyle 'Konuşmak' mürettebattaki her bir kişiye, üzerinde yaşam olan bir gezegende olduklarına dair güvence verir."

"Limandan sonraki gün" öğleden sonra ritüeli keyifli değildi. Charles, bir kez daha cezaları izlemek için köprüüstü güvertesine çağrıldı. Plymouth'tan yelkenle açıldıktan sonra kırbaçlandığını gördüğü John Bruce'a, St. Jago'daki aşırı sarhoşluğu yüzünden lostomo, ikinci kaptan, tarafından on üç kırbaç cezası verildi.

Sullivan, Charles'ın kulağına; "John, Rio'da ayrılacak" diye fısıldadı. "Sefer ilerledikçe sarhoşlardan kurtulacağız, ya kendileri ayrılacak ya da atılacaklar."

Kaptan FitzRoy gemiyi titiz ve etkili bir şekilde yönetiyordu. Mükemmeliyetçiydi. Güverte, direk, teçhizatın en incelikli ayrıntısına kadar sabah erken saatte yaptığı denetlemesi bir rutindi, ancak subaylarını diğerlerinin önünde asla eleştirmezdi. Wickham, Sulivan

ve Chaffers'ı birer birer dikkatle seçmişti. Güvertede tek bir nokta taşla parlatılmamışsa veya metallerde pas lekesi belirmeye başlamışsa, azarı yiyen asteğmenler olurdu. Azarlaması o kadar sert ve acımasızdı ki kuşluk vakti görevi devralan asteğmenler güverteye geldiklerinde şunu sorardı:

"Bu sabah ne kadar sıcak kahve servis edildi?"

Ancak Charles kahvaltı için kabininde Kaptanla buluştuğunda, FitzRoy her zamanki kendine özgü güler yüzlü hâlinde olurdu. Charles çok geçmeden bunun nedenini keşfetti: FitzRoy, macunlama, yontma, boyama ve yelken, halat veya direk onarımları tamamlanıncaya dek güverteyi terk etmezdi.

Ayrıca bir geminin insana oldukça çok benzediğini de öğrendi. Her şey yüzeyde görünmemekte ya da çıplak gözle görülememekteydi. H.M.S. *Beagle*, karmaşıklıkların, çelişkilerin ve ince nüansların olduğu bir labirent; kısacası bir mikrokozma, küçük bir evren, yüzen bir dünya idi. Cambridge'deki arkadaşlarıyla olduğu gibi subaylarla da cana yakın bir ilişkisi vardı. Denizciler arasında kendisine yardımcı olan esnafı tanımaya başladı: marangoz ekibi, yelkenci, halatçı, tüfekçi, subayların aşçısı, iki adet ikinci kaptan.

Mürettebatla tanışmak çok daha uzun sürdü, çünkü onlar çok dilliydi, yarım düzine dilde konuşuyorlardı, çoğunun açık renk saçları ve mavi gözleri vardı. Hepsinin aynı kaba denizci kıyafetlerini ve şapkalarını giymesine ve hepsinin bronzlaşmış olmasına rağmen, genelde birini diğerinden ayıran kişisel bir özelliği vardı. İskoçya Aberdeen'li John Macurdy güçlü bir İskoç aksanına sahipti. İrlandalı John Davis'in sesinde hâlâ hoş bir İrlandalı tonlaması vardı. George Phillips yıpranmış yaralı parmaklarıyla, Charles'ın kamarotu Covington gibi, bir ayakkabıcıydı. Plymouth'lu ana gabya çubuğu görevlisi Joshua Smith'in yüzünde frengi lekeleri vardı. Londralı Ben Charadrvick'in doğu Londralı aksanı vardı. Bristol'lu James Tarnier, Amerikan kovboy gibi çarpık bacaklıydı. Charles mürettebata adıyla hitap ederdi. Bu, onu kabul etmelerini, kolaylaştırmıştı.

Denizcilerin kendilerine özgü konuşmalarını dinlemeyi seviyor ve yavaş yavaş birçok ifadenin ne anlama geldiğini anlamaya başlıyordu: yar, swabber, wind-bound in a port, "Ho, there!" ve "Ha, boy?,"

a very snug frigate, well rigged (çekici bir hatun), sea calf, stinking tar barrel, "May I be keelhauled if... ," a taut gale, "ach-me of a sailor's hopes," clew line, sheets let fly, "All's a-taunto," "he goes to leeward," "half seas over," "spin up a rope like a spider," "longing for some flip..." Ancak hiçbirini kendi kelime dağarcığına katmamıştı. Yelkencilik tekniklerinde ustalaşmaya da kalkışmamıştı; bir doğa bilimci olarak zaten yeterince işi vardı.*

Çoğu kez silah odasında kıdemsiz subaylarla yerdi akşam yemeğini. Burada tıpkı sofra adabı ve sohbet gibi giysiler de daha gündelik ve rahattı. Dinlenmek için iyi bir zamandı. Subayların şarap içmesine izin verilirdi ve çok sayıda iyi şarabın keyfini çıkarırlardı. İzin verilmeyen şey ise sarhoş olmaktı. Bu ayrıcalık geminin limanda olduğu zamanlarda mürettebata da tanınırdı. Şarabın ve beraberinde getirdiği keyifli zaman geçirmenin tadını çıkarıyordu; fakat belki de rütbe derecelendirmelerine bağlı olarak aralarında bir samimiyet isteği hissetti.

Yelkeni kontrol eden ve silah odasındaki masanın etrafındaki subayları yöneten Yüzbaşı Wickham'a subayların hiçbirinin neden iyi arkadaş gibi görünmediklerini sordu.

"Filozof, bir gemide genellikle kabul görmüş şöyle bir özlü söz vardır" diye düşünceli bir şekilde yanıtladı ve devam etti; "en iyi arkadaşlar en kötü düşmana dönüşebilirler. Her birimizin kendi bağımsızlığını sürdürmesinin sebebi budur. Bu denli sınırlandırılmış bir alanda, aylarca haftalarca beraber çalışmamız gerektiği gerçeği bunun sorumlusu. Ayrıca emirlerin yerine getirilmesi gerektiği gerçeği de var ve dostluklar bunların düzgün yürütülmesine engel teşkil ediyor."

---

* Yar (acele); swabber (hantal herif); wind-bound in a port (ters rüzgârlar yüzünden limanda çakılı kalmak); «Ho, there!" "Ha, boy?" (İlki, kalabalığı coşturma nidası, diğeri ise kalabalığın cevap haykırışı); a very snug frigate (harika bir fırkateyn-bir kadının çekiciliğinden bahsederken); well rigged (teçhizatı yerinde-bir kadının çekiciliğinden bahsederken), sea calf (ayıbalığı-biriyle aşağılarcasına konuşmak), stinking tar barrel (kokuşmuş katran varili-biriyle aşağılarcasına konuşmak), "May I be keelhauled if...," (Beni geminin altından geçirirler mi eğer...-bir ceza olarak geminin altından yüzdürmek), a taut gale (feci fırtına), "ach-me of a sailor's hopes," (denizcinin yavuklusu) clew line (şipka çizgisi), sheets let fly (yelkenler fora), "All's a-taunto," (her şey yolunda) "he goes to leeward," (adamın hayatı kaymış) "half seas over," (fazla yelken çekmek) "spin up a rope like a spider," (kafası zehir gibi çalışmak) "longing for some flip...." (dayak istemek). çev.

10 Şubat'ta evine şöyle bir mektup yazdı;

2 GÜNLÜK YOLCULUK, G.B. ST. JAGO
Enl. 11K.

Sevgili Babacığım,

Son derece hızlı, müreffeh ve keyifli bir yolculuk yapmaktayız. İlk başlarda, doğrusu Kanarya Adaları'na kadar, deniz tutmasından tarifsiz bir şekilde sefil bir hâldeydim, hatta şuan bile küçük bir hareketle midem bulanıyor.

Acı veren tek güçlük, tekrar İngiltere'de olmama oldukça uzun zaman olması. İleriye baktığımda oldukça dehşete düşüyorum. Şimdiye değin her şey hayranlık uyandırıcı şekilde cevap verdi. Gemideki herkesi seviyorum, hatta birçoğunu çok seviyorum. Kaptan oldukça nazik. Wickham olağanüstü muhteşem bir dost. Ve sana göre oldukça çelişik görünebilecek şey, gemiyi (kötü hissetmediğim zamanlarda) *gerçekten* neredeyse bir ev kadar rahat bulmam olabilir.

Herkese en derin sevgilerimi ilet ve bana inan, pek kıymetli Babacığım.

Seni çok seven oğlun,
Charles Darwin

Gemiyi rahat bir ev olarak gördüğünü yazmış olmasına rağmen şimdiye değin üstesinden gelemediği iki sorunu vardı; sıkışık bir alanda tıraş olma ve giyinme. Çelik tıraş bıçağı, yanı sıra bilemek için ustura kayışı da, abanoz kılıfında yanında olmasına ve Syms Covington'un her sabah ona mutfaktan sıcak su almasına rağmen, geminin hareketi onu tıraşın ustası olmaktan ziyade çırağına döndürmüştü; bu üst dudağı ve çenesindeki kesiklerden anlaşılıyordu. Tropikal güneş, kırmızımsı saçlarını birkaç ton açmıştı; favorilerinin neredeyse çenesine kadar uzamasına izin vermişti ki böylelikle yaralayacağı daha az yer olacaktı.

"Neden sakal bırakmıyorsun? Böylelikle her sabah sanki düellodan çıkıp gelmişsin gibi görünmezsin" diye takıldı ona Bay Wickham.

Giyinmek can sıkıcıydı ancak daha az tehlikeliydi. Bol kesim geniş paçalı denizci pantolonunu, çoraplarını ve kısa çizmelerini sandalyesine oturarak giyebiliyordu. Fakat birçoğunu Plymouth'tan aldığı ayak bileğine kadar uzanan iç çamaşırını, gömleğini, bol yaka

bağını ve kısa denizci ceketini giymek için ayağa kalkmak zorunda kaldığında, kendini bir akrobat gibi hissederdi. Deniz tuttuğu zamanlarda giyinmek veya soyunmak için uğraşmazdı; iyi hissettiğinde bile, dirseklerini şifonyere ya da bölmeye sürtmeden basit denizci kıyafetlerini giyebilmesi bir aydan çok zamanını aldı ve Kaptan ile akşam yemeği için resmi giyinmek devasa bir olaydı.

12 Şubat'ta yirmi üç yaşına giriyordu. Subaylar silah odasında onun için büyük bir parti verdiler.

3

BİR sonraki durakları St. Pau's Rocks'a varmaları bir hafta sürdü. Bir kaç gün boyunca denizin dalgalı olması onu rahatsız etti. Okuma bile yapamamıştı. Yatağından hayıflanarak Stokes'a şöyle söyledi:

"Son üç günümü acı verici bir miskinlikle harcadım, oysaki hayvanlar etiketleri ya da bilimsel tanımlamaları olmadan öylece bana bakıyorlar."

Ertesi sabah, üzerindeki güvertede kalafatçıların vurma sesleriyle erkenden uyandı. Homurdanarak söylendi:

"Gemi gerçek bir curcuna."

Stokes şöyle cevap verdi:

"Bir geminin denizde geçen her gün onarılması gerekir."

Güçlü alize rüzgârı onları götürmüştü. H.M.S. *Beagle*, Charles için bir güzellik nesnesi olmuştu; rüzgârın kolalı beyaz önlükler içindeki bir grup hamile kadın gibi şişirdiği yelkenleriyle. FitzRoy, St. Paul'un kayalıklarını küçük dürbününün camında gördüğünde, Charles köprüüstü güvertesinde dümenin ötesinde Kaptanın yanında ayakta durmaktaydı.

"Kayalar son derece küçük görünüyor. Eğer onları aramıyor olsaydık, dikkatimizi bile çekmezdi muhtemelen. Şimdiye değin oraya inen hiçbir insan kaydı yok" dedi.

Yarım düzine kürekçi ile balina botlarından ikisi denizaltı dağına üç mil kala suya indirildi; birinde inceleme ve haritacılık için Stokes ve bir asistan, diğerinde ise jeoloji ve avcılık için FitzRoy, Wickham ve Charles vardı. Charles geminin kenarındaki ip merdiven vasıtasıy-

la inmede ustalaşmıştı. Her bir ucu hızla ilerlemek ve dönmek üzere tasarlanmış bu uzun balina botlarını izlemekten keyif alırdı.

Ada, suyun yaklaşık on iki metre kadar üzerinde ve çevresi yarım mil idi. Deniz, kayalık kıyıda keskin bir şekilde ayrılıyordu. Biraz sakin bir koy buldular ve sörfle karaya çıktılar, pantolonlarının bacakları birbirine dolanmış ve ayakkabılarını birbirine bağlanmış şekilde boyunlarının etrafına atmışlardı. Kıyıya çıktıklarında, önlerindeki manzarayla afalladılar: çok sayıda, on binlerce sürü hâlinde duran kuş sürüsü; sümsük kuşları ve deniz kırlangıcı. Kuşlar hareket etmiyordu. Daha önce hiç insan görmemişlerdi ve onların tehlikeli olduklarının farkında değillerdi.

Charles şaşkınlıkla haykırdı:

"Onları kenara çekmeden aralarında yürümenin bile bir yolu yok."

FitzRoy ve Wickham sopalar buldular ve kuşların başlarına vurarak taze et yemek için onları öldürdüler. El değmemiş kuşlar uçup kaçmak için hiç harekete geçmemişlerdi. Kuş pislikleri ile tamamen beyaz olan kayalıkları da kapsayan muhteşem bir manzara vardı. Wickham şöyle dedi:

"Darwin, bana jeolojik çekiçlerinden ödünç ver."

"Hayır, sapını kırarsın."

Ardından, iki arkadaşının çabasından etkilendi, o da vurmaya başladı.

Aynı şekilde kararlı bir mücadele, mürettebatın yanlarda balık tutanlar arasında da devam ediyordu. Charles, sümsük kuşları ve deniz kırlangıçlarıyla adaya indikleri yere döndüğünde, denizcilerin her yemli kancayı biraz hevesle ısıran çok sayıda balık avladıklarını gördü. Ancak, bir balık yakalanır yakalanmaz yağmayı paylaşmak için açgözlü köpekbalıkları hücum ediyordu. Mürettebat, kürekle ve tekne kancalarıyla suya vurmalarına rağmen, köpekbalığı yakalananın en az yarısını alıyordu.

St. Paul Kayalıklarını terk etmeden önce, Charles çok sayıdaki deniz kuşlarının beyaz gübresinden ve ayrıca gübrenin altında kalan kayalardan tanımladığı, yerleştirdiği ve tarih verdiği numuneler aldı ve kimyasal analizler için İngiltere'ye göndermek üzere paketledi onları.

Daha sonra, H.M.S. *Beagle* ekvatoru geçti. Kaptan FitzRoy, Poseidon (Neptün) ve eşi Amfitriti'yi gemiye kabul etti.* Charles ve diğer otuz üye sabah saat 9'da alt güvertede toplandılar, kapılar sıkıca kapatıldı. Sıcak ve karanlıktı. Charles muhtemel herhangi bir saçmalığa hazırdı. Tersanede kendi kantinlerinde subaylarla yediği ilk akşam yemeği sırasında Sulivan'ın kendisine verdiği öğütleri hatırladı.

Az sonra Poseidon (Neptün)'nun görevlilerinden dördü peşinden gidip gözlerini bağladı ve onu güverteye götürdü. Öne doğru sendelediğinde her yanından kovalarla su döküldü. Güvertedeki kalastan zorla yürütüldü. Yüzü fırça ile yukarı aşağı köpürtüldü. Daha sonra iki denizci tarafından demir çemberlerle tıraş edildi. Böylelikle yıkanma işlemi tamamlandı, kendisini deniz suyu dolu bir yelkene yan yatırılmış hâlde buldu. Gözündeki bağ kaldırıldı.

Açık güverteye bir bakışı, onu deliler arasında olduğuna ikna etti. Uzun beyaz sakallı Poseidon (Neptün) kıyafeti giymiş levazım subaylarından biri bir tahtta oturuyordu. Kaptan FitzRoy'un etrafı, bellerine kadar çıplak, kolları ve bacakları renklerle bezenmiş, gözleri geniş halkalar şeklinde kırmızı ve sarı pigmentler çevrelenmiş ve yüzlerinde düzensiz çizgiler olan hayal edilebilinecek en korkunç varlıklarla çevriliydi. Şeytanların aşağıdaki kurbanların kaderi üzerine büyük bir sevinçle yaptıkları deniz savaşı danslarını izledi.

Charles, iyi bir centilmen olduğu için alkışlandı. Üzerinde üniforma ceketi olmadan beyaz gömlek ve pantolonu olan Kaptan FitzRoy sordu:

"Tamamen vaftiz edildin mi?"

"Tamamen ıslağım, kastettiğiniz buysa eğer."

Diğer acemilerin de aynı işlemden geçmelerini izledi. Sonra, hoplayıp zıplayan görevlilerin elindeki su kovalarıyla, sanki kazara olmuş gibi, Charles ve FitzRoy sırılsıklam edildi.

O gece akşam yemeğinden sonra, Kaptan FitzRoy duş almış, beyaz yeni bir üniforma giymiş, keyifli bir ruh hâli içindeydi.

"Yolculuk boyunca mürettebatın bizimle ödeşmek için tek şansı bu" dedi FitzRoy.

---

* Denizcilerin ekvatoru geçerken yaptıkları bir geçiş töreni. çev.

Küçük Fernando de Noronha adasına ulaşmak için batıya doğru iki günlük daha yolları vardı önlerinde. Charles ağaçları incelemek için karaya çıktı. Manolya ve Akdeniz defnesi ağaçlarından narin çiçekleri ile camsı feldspat kristalleri ve birkaç hornblend iğnesi ile geri döndü.

O gece yola çıktılar ama ölü bir sakinliğe denk geldiler, geminin kafası yanlış yönde duruyordu. Hava sıcak ve nemliydi yine. Sanki sıcak bir banyoda uyuyormuş gibi hissediyordu, çizim masasına uzandı çepeçevre yumuşak hamaktan sonra masanın sertliği hoşuna gitmişti. Gece yarısı yıldızlarla kuşatılmış gökyüzünü seyretmek için güverteye çıktı: Güney Haçı, Macellan Bulutu. Sabah Sulivan, yüz elli santimetrelik bir yunusu zıpkınla tuttu. Mürettebat bıçaklarıyla bir anda onu yüzmeye başlamıştı.

Brezilya'nın doğusundaki çıkıntıda yer alan ilk büyük ölçekli kasaba olan Bahia, su ve yiyecek stoklarını yenilemek için en yakın limandı. İstikrarlı alize rüzgârı, onları Güney Amerika kıyılarına doğru iki yüz otuz mil götürdü. Günde yaklaşık yirmi ila otuz mil arasında gidiyorlardı. Bu şu ana kadarki en iyi mesafeydi.

Şubat ayının sonunda sabah on birden kısa bir süre sonra, Bahia'nın All Saints Körfezi'ne doğru yola koyuldu, dik ve engebeli ancak ormanlık kuzey kıyısına yakın geçtiler. Sakin körfez, demirlemiş gemiler ve seyir hâlindeki yelkenlilerin yanı sıra parlak renkli sayısız kanoyla hayat doluydu. Charles'ın baktığı yerden kasaba kıyıdan başlayıp yamaçlara ulaşan, ağaçlarla çevrili bir amfi tiyatro gibi görünüyordu. Güneşte bembeyaz parlayan evler muhteşem görünüyordu.

"İşin sırrı pencereler," dedi Ben Bynoe ve devam etti: "Ne kadar uzun ve dar olduklarına baksana. Geniş revaklar, kamu binaları ve manastırlar, hepsi bir arada harika bir tezat oluşturuyor."

Bir Brezilya ormanındaki ilk keşfine yalnız başına başladı Charles. Her adım başını döndürüyordu; kendisiyle konuşuyordu, düşüncelerinin ve hisselerinin kargaşası onun başka bir insanı dinlemesine veya ona cevap vermesine izin vermiyordu. Birbirine karışmış ağaç ve çalılıklardaki yabani otlar kadar kalın büyümüş rengârenk orkidelerin olduğu ormana doğru çevirdi yolunu; çimlerin zarafeti, parazit bitkilerin tuhaflıkları, parlak yeşil yapraklı bitkiler, bunların hepsi

onu hayrete düşürüyordu.

"Gösterişli bir kelebeğin uçuşunu izlerken, garip bir ağaç veya meyveye takılır kalır gözlerim. Eğer bir böceği izlemekteysem, üzerine çıkmaya çalıştığı çiçekte unuturum onu..."

Yüzlerce tuhaf çiçek, bitki, böcek gördü, ancak sadece birkaç numune aldı: kelebekler, takla böcekleri, karıncalar, kırkayaklar, örümcekler, kara yengeçleri. İskeleye varamadan ani bir tropik fırtınaya yakalandı ve kalın bir ağacın altına sığındı. Birkaç dakika içinde bardaktan boşanırcasına bir sağanak başladı ve iliklerine kadar ıslandı.

Covington kuru giysiler getirdi. Güverteye çıkıp kıçaltının bittiği yerdeki Yüzbaşı Wickham'a katıldığında hava kararmıştı. Ormandan gelen tuhaf ve yüksek bir ses duydu.

"Wickham, tanrı aşkına bu da ne böyle? Sana yemin ederim ki, ormanın iç taraflarına evrensel bir sükûnet hâkimdir."

Wickham hoşgörüyle gülümsedi ve şöyle dedi:

"Gün boyu öyledir. Geceleri böcekler kendi şarkılarını söylerler. Neden söylemesinler ki? Karanlıkta güvendeler."

"Bu kakufonik senfonideki her böcekten bir numune istiyorum."

Ertesi gün King ve Musters de ona katıldı. Augustus Earle, yeniden ormanda resim yapabilmenin heyecanını zorla zapt edebildi. Dördü de Cambridge'e döndüklerinde Profesör Henslow'u sevindirecek parlak renkli çiçekler toplamak için sepet ve torbalar taşımaktaydı.

İç kısımlara doğru küçük tepeler üzerinde kilometrelerce yürüdüler, her bir vadi bir öncekinden daha güzeldi. Charles şöyle dedi: "Bu ormanlar öylesine zevk dolu ki, insan emeklilikte bu muhteşem dünyada yaşamayı coşkuyla arzulayabilir."

"Ben arzulamam!" dedi hiddetle King. "Denizlere yelken açmak ve babam gibi kaptan olmak istiyorum ben."

Yamacın tepesinde kollarını açtı Charles.

"Brezilya manzarası, Binbir Gece Masallarındaki manzaradan farklı değil, sadece daha gerçek."

İyi iş çıkardılar, yarasalar, kertenkeleler, kanatlı karıncalar, tahtakuruları ki bunlardan biri hortumunu Charles'ın parmağının

derinliklerine gömdü; kurbağalar, egzotik otlar ve tuhaf parazit bitkiler buldular. Daha sonra kıyıya dönerken, denizkestaneleri, kabuklulardan ve midye, denizde yaşayan karından bacaklılar buldular. Topladıkları koleksiyonlarını harita masasına döktüklerinde Stokes feryat etti:

"Şu sümüklü böcekleri ve balıkları masanın benim olan bölümünden çek!"

Rowlett yine levazım -şeker, un, kuru üzüm, kakao, çay, tütün, rom- almak için kasabaya indi. Kasabanın görüntüsü kokusundan daha iyi durumdaydı, çünkü atık maddeler, yalnızca çöp ve kullanılmış su değil, insan dışkısı da pencerelerden aşağı caddeye atılıyordu. Bütün hizmet, tüccar depolarının etrafında dikilen siyahi adamlar tarafından gerçekleştiriliyordu. Ağır yükler altında hızlı yürürken tempo tutup şarkı söyleyerek kendilerini eğlendiriyorlardı.

"Bunların hepsi köle" diye açıkladı Charles'a Rowlett. "Tarla sahiplerinin onlara ihtiyaç duymadığı zamanlarda, birkaç sikke kazanmak için kasabaya gelirler."

"Bu gerçek köleleri ilk görüşüm. Bu durum beni derinden yaralıyor. Buna nasıl katlanıyorlar?"

"Başka seçenekleri yok."

"Brezilyalılar kölelerin sırtından geçinmeyi nasıl kaldırabiliyorlar?"

"Rahatlıkla. Bu durum, para kazanmak, ya da seks yapmak gibi daha önemli görevler yapmaları için özgürleştiriyor onları."

Ertesi gün, bütün şehirlerden nefret eden Yüzbaşı Wickham'ı Bahia'nın içine yapacakları yürüyüşte onunla Sulivan'a eşlik etmeye ikna etti. Karnaval günü olduğu gerçeği onları yıldırmamıştı. Bir araya toplanmış ve kutlama yapan kasabaya girdiklerinde acımasızca su dolu balmumu topuna tutuldular ve teneke kutulardan püsküren büyük fıskiyelerle ıslatıldılar. Kırsalın sakinliğine ulaşmaları bir saatlerini aldı; karnaval kalabalığının arasından geçip dönmeden önce karanlığa kadar beklemeye karar verdiler. Charles'ın "gülünç sefalet" adını verdiği şeyi tamamlamak için sağanak onları tekrar iliklerine kadar ıslattı.

Charles defterine şunları yazdı:

Tropikal manzaranın Avrupa üzerinde sahip olduğu en büyük üstünlüklerden biri de ekili alanların bile vahşiliğidir. Hindistan cevizi, muz, plantain, portakal, papayalar doğa tarafından birbirine karıştırılmış gibi, aralarında Hint mısırı ve pamuk gibi otsu bitkilerin olduğu araziler ile akarsular var.

Ertesi gün gökyüzü bulutsuz ve güneş ısıtmaktaydı. Charles ve Philip King sekiz saat boyunca ormanda kaldılar. Charles şu yorumu yaptı:

"Eğer motive olmasaydık, bu sıcaklık tembelliğe sebep olabilirdi. Bir sürü küçük böcek ve o güzel büyük kertenkeleye ek olarak bazı kayalar da var bende. Doğayla uğraşmanın benim görevim olduğunun farkında olmak hoş bir şey."

"İşini yapmaktan zevk duyman mutluluk verici bir şey" dedi genç King.

"Hayır, Philip. *Beagle* seyahati dışında benim işim Doğayla uğraşmak değil. Döndüğümde kendime bir kilise bulmak durumundayım."

Şafak sökmeden önce dizindeki zonklama ve ağrı ile uyandı. Büyük kertenkelesini yakalamaya çalışırken dikenli bir çalının üzerinden geçtiği sırada dizine diken battığını biliyordu; şimdi dizi çok kötü şişmişti. Şafak vaktini bekledi, sonra Stokes'dan Bay Bynoe'yu çağırmasını istedi. Bynoe hemen geldi üzerinde geceliği, dikeninin gömülü ucunu ustalıkla çıkardı, kaynatılmış su almak için mutfağa gitti, önce bu suyla şişliği yıkadı ve ardından üzerine yara lapası koydu.

"Sorun diken değil, etrafı ateşli. Çalılıktan zehirlenmiş olabilir. Şişkinlik inene kadar hamağında veya daha serin olan güvertede kalman gerekecek. Dükkânlar açılır açılmaz Bahia'ya gidip yerli halkın kullandığı ilaç her neyse onu alacağım" dedi.

Etrafta dolaşmaya başlayabilmesi altı gününü aldı. Arkadaşları ve subaylar, mürettebat, ustalar da onu ziyaret ettiler. Covington onu iyi besliyor, süngerle siliyor ve serin tutuyordu. Güvertede denizcilerin hamaklarını ve kıyafetlerini ovuşturmalarını, kurutmak için yelkenleri gevşetmelerini, tatlı su almak için tekneleri göndermelerini, halatları tamir etmelerini, geminin dışını boyamalarını, posta-

larını almalarını ve Kaptanın raporlarını Amiralliğe götürmek üzere Liverpool'a giden tüccar gemisi Robert Quail'e iletmelerini izliyordu. Sıcak akşamlarda Covington'un keman çalışını dinliyor ve mürettebat güverte çevresinde toplanıp ve şarkı söylüyordu:

Denizcinin hayatı ne de hoş bir hayat,
Özgürce gider bir kıyıdan diğerine;
Her limanda bulur kendine bir eş;
Bir denizci daha başka ne ister ki kendine?

Ya da:

Bir burdayım bir orda,
Karada ya da denizde,
Dövüşmede, öpüşmede, içmede
Neşeli ve sabırsız bir adam.

Ağrısına ve kaybettiği numune toplayamadan geçen günlerine rağmen mutsuz değildi. Çünkü gemidekiler tarafından kabul edildiğini biliyordu.

Bahia limanında demirlemiş H.M.S. *Samarang*'ın Kaptanı Charles Henry Paget için Kaptan FitzRoy'un köprüüstü güvertesinde verdiği akşam yemeğine giyinip hazırlandı. Kaptan Paget'in Brezilya'daki köleliğin iğrenç koşullarından, siyahlara karşı yapılan muameleler hakkında insanın midesini bulandıran korkunç hikâyelerden bahsetmesiyle subayların masasındaki konuşmaları ciddi bir hâl aldı.

"En iyi davranılan kölelerin bile kendi ülkelerine, ailelerine dönmek istemiyor olması tamamen hakikatsiz" diye belirtti açıkça Kaptan Paget.

Kaptan FitzRoy, "bana mutlu görünüyorlar" dedi. "Bu, çoğunluğun refahı içindir. Köleler burada, tehlikesiz efendilerinin idaresinde Afrika'nın vahşi ormanlarında olduklarından daha iyi durumdalar. Onlara bakılıyor ve ev veriliyor, yiyecekleri temin ediliyor, ihtiyaç duyduklarında sağlık yardımı veriliyor. Bu yabanilerin, beyazların medeniyetinde daha iyi durumda olmadığını kim iddia edebilir ki?" diye devam etti.

Köprüüstü güvertesinde sessizlik oldu.

Charles, Cambridge'deki Bay Wood'un Kaptan FitzRoy'un bir muhafazakâr olduğunu söylemiş olduğunu hatırladı. Ağzını tuttu. Sonra babasının ömür boyu köleliğe karşı yaptığı çalışmalarını, Jos Amcasının köle ticaretine saldıran ateşli broşürlerini düşündü. Sessiz kalmak korkaklık olurdu. Sesini alçak ve sakin tutarak:

"Eğer, doğanın Brezilya'ya bahşettiklerine insanoğlu adil ve yerinde çabalarıyla bir şeyler eklemişse, halkının övünebileceği şahane bir ülkedir burası! Fakat büyük kesimlerin kölelik altında olduğu ve bu sistemin, insan eylemlerinin ana kaynağı olan eğitime tamamen ara verilerek sürdürüldüğü bir yerde, bütünün bozulan parçası tarafından kirletilmesinden başka ne beklenebilir?"

Paget ayrıldıktan sonra Charles, tartışmadan pişmanlık duyduğu tatsız bir saat geçirdi kıç kamarasında. Ardından Kaptanın kamarotu onu çağırdı. FitzRoy kamarasındaki masasında ayakta duruyordu, yüzü solgundu.

"Darwin, oldukça önyargılısın. Sen yatakta istirahat ederken önemli bir köle sahibini ziyaret ettim. Bir sürü kölesini çağırdı ve onlara mutlu olup olmadıklarını, özgür olmayı isteyip istemediklerini sordu. Hepsi 'hayır' diye cevapladı."

"Kölelerin, efendilerinin huzurunda verdikleri cevabın dikkate alınmaya değer olduğuna inanıyor musunuz?"

Eleştirel olmak istememişti, ama kendisi de sesinde bunu hissetmişti. Kendi kabalığına çok şaşırmıştı. Kaptan FitzRoy çok öfkelenmişti. Yüzü kıpkırmızıydı, sırtı kasılmıştı.

"Benim sözlerimden şüphe duyduğuna göre artık birlikte yemek yiyemeyiz."

Charles etrafını görmeden kendi kabinine yürüdü.

"Şimdi gemiyi terk etmek zorunda kalacağım! Hem de daha yeni başlamışken. Harika bir fırsatı kaçırdım. Ne budalayım ben..."

Sulivan, Bynoe ve Rowlett geldiğinde kitaplığının yanında durmuş kendi kendini azarlıyordu Charles. Üçü hep biz ağızdan konuştu.

"Haber yayıldı... Bundan böyle silah odasında bizimle yiyormuşsun. Bizim yemeklerimiz de Kaptanınki kadar iyi... Ortam daha bile iyi!"

Charles son derece duygulandı.

"Beyler, sizlere içtenlikle teşekkür ederim. Ama yapamam. Bu Kaptanın size kızmasına sebebiyet verir."

Bynoe, "hadi ama bizimle gel" dedi.

Silah odası subayları oldukça sevinçliydiler. Bir Kraliyet Donanması gemisinde kimse Kaptanla böyle konuşmaya cesaret edemezdi. Bunun altında yatan rütbe farkından kaynaklanan kısıtlama ortadan kalkmıştı. Ancak Charles'ın içini kemiren bir kaygısı vardı. Şimdi gemide onun kendi statüsü neydi peki? Doğru, Kaptan, onun hizmetlerinin artık gerekli olmadığını önermemişti...

Tam o sırada Yüzbaşı Wickham, ağzının bir köşesinde aniden beliren şeytani bir gülümsemeyle içeri girdi. Charles'ı gördüğünde haykırdı:

"Tanrı cezanı versin Filozof, keşke Kaptanla o sözleri söyleyip çıkışmasaydın. Bir saattir seninle hakkında söylenmesini dinliyorum, resmen beni kabinine hapsetti."

Yüzbaşı Sulivan şöyle dedi:

"Mademki yemek yiyebileceği bir yeri yok Darwin'in bizimle olmasını isteyeceğini düşündük."

"Silah odasına hoş geldin. Ancak sanırım Kaptanımızı küçümsüyoruz."

Wickham haklı olduğunu kanıtladı. Çok kısa bir süre sonraydı ki Kaptan'ın kamarotu geldi.

"Sayın Darwin, Kaptan kabininde tamirat yapmanızı rica ediyor."

Silah odasında sessizlik oldu. Her şeyden öte Charles, FitzRoy ile başka bir karşılaşma istemiyordu. Tartışmaya, arkadaşlarını kaybetmeye alışkın değildi. Koltuğundan kalkamıyor gibiydi.

"Hadi git şimdi," diye emretti Wickham. "Kimse Kaptanın emirlerine itaatsizlik edemez."

Charles, Kaptan FitzRoy'u rahatlamış ve cana yakın buldu.

"Darwin, samimiyetle özür dilerim senden. Seninle o şekilde konuşmamalıydım. Elbette benimle kabini paylaşmaya devam edeceksin. Bir an öfkeyle öyle söyledim."

Charles, geminin cerrahı yüreğinden koca bir taş kaldırmış gibi hissetti.

"Efendim, saygısız ses tonumdan ötürü özür dilerim."

"Artık bu konuda hiçbir şey söylemeyeceğiz. Köle ticareti, Brezilyalılar için aşırı tembellikleriyle morallerini bozarak acınası sonuçlar doğurmuş bile çoktan."

Kaptan FitzRoy kendiyle gurur duyuyordu.

"Biz sabah, millerce aşağı dökülen kıyıda suyun muhtelif derinliğini ölçmek için yelken açıyoruz. Önümüzde bizi kötü bir hava bekliyor olabilir ve eğer gelmen gerekmiyorsa, seni deniz tutmasının bir anlamı yok. Neden bir iki gece karada uyumuyorsun? Hotel Universe'de rahat edersin."

"Teşekkür ederim. Hareketsiz bir odada yassı bir yatak benim için biraz cazip olacaktır" dedi.

Hotel Universe'de hancı ile seçtiği üç sözcüğü kullanarak çok iyi bir şekilde anlaştığını fark etti: *comer*, yemek; *cama*, yatak ve *putper*, ödeme. Düz hareketsiz bir yatak öylesine bir mutluluktu ki uyanık kalmak ve tadını çıkarmak istiyordu; ama burnunun bir yanını yüksek destekli yastığa koyduğu anda uyuyuvermişti.

Ertesi sabah tercüman olarak görev yapacak İrlandalı bir çocuk bulmuştu. Çok sayıda kaya, bitkiler ve böcekler topladı. Kıyı yakınında yüzen dikenli bir balık ve bir kirpi balık yakaladı. Bir inç uzunluğundaydı, siyahımsı kahverengi derisinin altında sarı benekler vardı. Kafasında dört yumuşak projeksiyon buldu. Yakın bir çalışma, çeşitli savunma araçlarına sahip olduğunu gösterdi; sert bir şekilde ısırabileceğini, ağzından su fışkırtabileceğini ve aynı zamanda çeneleri ile merak uyandıran ses çıkabileceğini. Gözlemlerini balık bilimi notlarına ekledi.

Güneşin sıcağından bunalamış bir hâlde bir *vendaya*, halka açık bir hana, girdiler ve sangria içtiler.

Breziya kıyıları granit bir oluşuma sahipti. Jeologlar, yaklaşık iki bin mil uzunluğundaki devasa alanın basınç altındaki ısı hareketi ile kristalleştiğine inanıyorlardı. Charles kendi kendine sordu:

"Bu reaksiyon büyük bir okyanusun derinliklerinde mi meydana geldi? Yoksa taşındığından beri üzerinde bir örtü tabakası mı var? Bu, jeoloji kitabım için güzel bir soru."

4

H.M.S. *Beagle*'ın araştırma aletlerini kullanacak, verileri elde edecek ve çizimlerini yapacak yeterlilikte sadece birkaç kişi vardı. Bu bilgiler, kıyı şeridinin ana hatları, kayaların, kumsalın, kanalların, demirleme yerlerinin, derinliklerin konumu defalarca kontrol edilirdi ki böylelikle tamamen gerçek ve güvenilir olması sağlanmaktaydı. Portsmouth'daki Kraliyet Donanması Kolejinde eğitim görmüş personel; Kaptan FitzRoy, Yüzbaşı James Sulivan, hepsi uzmandı. Fakat Yüzbaşı John Wickham, Bay Chaffers, süvari Stokes gibi erler arasından yükselmiş, aynı derecede güvenilir başkaları da vardı.

Kraliyet Donanmasındaki hayata hazırlanan genç asteğmenleri sırayla eğitiyorlardı. Özellikle araştırma ile uğraşan subaylar geminin rutin görevlerinde yer almazdı; pruva ve grandi çanaklığı görevlileri veya yelkenciler, marangozlar ya da halatçılardan farklı olarak onlardan kronometre, sekstant, takometre, pusula, teleskop ya da teodolit -düz ve hareketsiz bir zemin gerektirdiği için gemide kullanılamayan karaya sabitlenmesi gereken, yatay açıların ölçülmesi için kullanılan ağır fakat portatif bir ölçüm cihazı- kullanmaları beklenmekteydi.

Kaptan FitzRoy, Londra'da Worthington ve Allan tarafından bilhassa kendisi için yapılmış oldukça iyi bir sekstanta sahipti. Bu sekstant elde taşınır ve gemide kullanılabilirdi; geminin hareketine rağmen nesneler arasındaki açısal mesafenin ölçümünde hatasızdı. FitzRoy, genç Stokes'a, sabit teleskoptan bakmak için onu ne kadar dikey tutacağını ve güneşin, ayın veya bir yıldızın görüntüsünü nasıl alacağını öğretmişti. Iskala hatası asla değişmedi. Stokes, her gün güneşin meridyen irtifasını sekstant gözünde hevesle izlerdi.

Sulivan, Stebbing ve Stokes, Charles'a açıların etrafını dolaşmayı, taban çizgileri ölçmeyi, tam boylamı ve enlemi belirlemeyi öğretmeye çalışıyorlardı, böylece Charles da tam olarak nerede olduğunu bilebilirdi. Ancak o, harita odasında kendi çizim gereçlerini, orantılı pusulayı, dairelerin yaylarını yapmak için pergeli kullanan Stokes'tan öğrendiklerindense teleskoptan görülen farklı sahil şeritlerinin bitki örtüsü ve hayvanlarına her seferinde daha fazla ilgi duyuyordu

Meridyenin karşısından bir gök cisminin geçişini gözlemlemek için teleskopunun nasıl kullanılacağını öğrendi ve geminin kıç üstün-

de bir direğe yerleştirilmiş olan Gilbert'in oldukça iyi pusulasını nasıl kullanacağını da. Kara gezilerinde kendi pusulası hep çantasında olurdu. Hava açık ve güzel olduğunda yatmaz, kıyıyı doğru bir şekilde haritalamak için gerekli olan yönü tayin eden ve açıları yakalayan subayları ve asteğmenleri izlerdi. Kıyıda bazen altı kadar çok gözlemcinin yerde oturup, her birinin kendi araç gereciyle güneşin gün ortasındaki yüksekliklerini almalarına veya gece yıldızları gözlemlemelerine şahit oluyordu. Enlemlerini, zamanı ve doğru yönü belirlemek için gelgiti ve manyetizmayı inceliyorlardı. Limanda da boşa geçen zaman yoktu; limanın detaylı bir planı yapılmalıydı; çevresi ve üçgenlemesi, derinlik ölçümünü de kapsayan, bütün görünür yüksekliği, daha dikkat çekici özellikleri gibi. H.M.S. *Beagle*, üç yüz kulaçlık hatla gelen altı adet Massey'in iskandil kurşununu taşıyordu. FitzRoy, geminin kenarlarındaki küçük platformlarda tuttu ölçümcüleri; en azından içlerinden biri gemi yakın olduğu zamanlarda sürekli ölçüm yapmalıydı. Deniz izin verdiğinde ise ölçüm küçük teknelerden yapılıyordu.

İki aydır Kaptan FitzRoy gemisini test ediyor, araçlarının da doğruluğunu kontrol ediyordu.

18 Mart 1832 günü akşam yemeğinden sonra Charles'a; "Şimdi seyahatimizin en ciddi ve ağır işine başlamak için hazırız ve Plymouth'a dönene kadar işimiz hiç bitmeyecek. Haritalar tamamlanana kadar limanda sefere devam edeceğiz, bittikten sonra limanın güneyine doğru hareket edip oradaki kayaları ve tehlikeli sığlıkları çizeceğiz. Bütün gemiler, bizim yaptığımız gibi Bahia'ya yaklaşırken onlara karşı tedbirli olmalılar. Akım genellikle güneye doğru ilerliyor; sonuç olarak gemiler sığ sular üzerinde kıyıya çıkacak" dedi.

Abrolhos Adaları'na doğru ilerlediler, adaların paraleline ulaştılar. Bilinen herhangi bir haritada belirtilen sondajların doğu yönünde, FitzRoy, üç yüz kulaçlık hattın derinliğinin ölçülmesini emretti. Hiçbir zemine ulaşamadı. Chaffers, dümenciye batıya yönelmesini emretti; her iki saatte bir iskandiller atılıp çekildi.

Öğleden sonra saat ikide hâlâ dibe ulaşamamışlardı. Bir saat sonra otuz kulaç derinlikte iskandil dibe vurdu.

"Suyun renginde veya ısısında en ufak bir değişiklik olmadan bu nasıl mümkün" diye sordu FitzRoy.

Bu sığ kısmın kesin sınırını belirlemek için doğuya doğru orsasına seyrettiler. Wickham, denizin dibini bir anda buldukları gibi yine biranda kaybetmiş olmalarına lanet etti.

"Sanırım üzerine bir tombaz çapa demiri koymalıyız" diye önerdi.

"İki yüz kulaçlık bir halat hazırlayın," diye ekledi Kaptan. "Tekrar bulana kadar batıya doğru gideceğiz."

Charles derinlik ölçümünü hayranlıkla izliyordu, halatta şiddetli bir çekim ve ani bir silkinme gördü. Tombaz çapa demiri, üç tane demir kıskacı olan çengel, yukarıya çekildi. Pençeler düzeltildi.

Stokes eskiz kâğıdının üzerine eğildi.

Döndüler ve Rio de Janeiro'ya doğru yola koyuldular, burası daha uzun bir süre bir üs olacaktı. Charles, uzun saatlerini farklı defterlerine koleksiyonları ile ilgili tasvirler yazarak geçirdi. Yazdıklarının çok fazla mı yoksa çok az mı olduğunu bilmiyordu. Yayınlanmış çok az eser vardı ve bulduğu şeylerin bilinip bilinmediğini, hatta önemli bir şey olup olmadığını bilmiyordu.

Sabah saat dokuzda barometreyi okumak ve günden güne atmosfer basıncındaki değişiklikleri kaydetmek üzere kaptanın deposuna giderdi. Bu, onun dayanak noktalarından biriydi ve ona gemide yararlı olduğu hissini veriyordu.

Okyanusun sonsuz bir heyecan, her daim canlı, hareket hâlinde, değişken ve içinde yaşam olan bir şey olduğunu düşündü. İlk kez deniz hortumu gördü. Siyah bir bulut kümesinden, inek kuyruğuna benzeyen küçük, koyu renkli bir silindir kendini denizin üzerinde duran huni şeklindeki bir kümeyle birleştirdi. Denizciler onları birbirinden ayırmak için en büyük silahlarını ateşlediler ve kasırganın denizden kaldırdığı su şiddetli bir fırtınayla yok oldu. Denizciler zıpkınla büyük bir köpek balığı avladılar ve bütün gemi onu gemiye yukarı getirmeye çalışmanın heyecanına katıldı. Balık kaçtı. Charles, bir gün tek başına kancanın ucunda eli kadar büyük tuzlanmış domuz etini kullanarak balık tutarken genç bir köpekbalığı yakalamış ve bir an için kahraman hâline gelmişti. Eti sert ve tatsızdı.

Hava devamlı yağmurluydu; çok sayıda Mother Carey'in kuşları, bir tür deniz kuşu olan yelkovan kuşu, gemi kıçının üzerinde uçuyorlardı.

1 Nisan'da bütün gemi haylazlıklarla meşguldü. Gece yarısı, aşağıdaki nöbetçiler trajik haykırışlarla uyandırıldı:

"Marangozlar, sızıntı var!"

"Levazım subayları, bir direk eğilmiş!"

"Asteğmenler, gabya yelkenlerini camadan vurun!"

Pijamalarıyla dışarı koştular. Charles kandırılmayacağına yemin etti, ancak Sulivan ağlayarak kıçaltı kamarasına geldiğinde bir an paniklemek üzereydi. Sulivan, "Darwin, hiç konuşan ve uçan bir balina gördün mü?" dedi ve sadece nöbettekilerin kahkaha kükremeleriyle karşılanmak için güverteye dışarı fırladı.

Sıcak tropikal geceler, deniz hortumları, köpekbalıkları, 1 Nisan şakaları; "mürettebat için birkaç ay birlikte kaldıktan sonra doğası gereği insanoğlunun meskeni olmayacak bir yapının üzerinde oradan oraya dolaşırken hayatı katlanılabilir kılan şeylerdi bunlar", Kotzebue'nun *A New Voyage Round the World* eserinde bahsettiği gibi.

Gemide üç Fuegolu ile yavaş yavaş tanışmaya başlamıştı. FitzRoy iki erkeğin çalışmasını talep etmemişti. Ancak onlar çalışıyorlardı çünkü yemeklerini aldıkları ve hamakları yan yana uyudukları mürettebatın saygısına ihtiyaç duyuyorlardı.

Charles, on altı yaşındaki Jemmy Button'u olabildiğince sık ziyaret etmekteydi, ancak "dili bu kadar az kullanabilen herhangi birinin var olamayacağı, kendi dilinin unutulduğu, oldukça cüzi miktarda İngilizce edinmiş olduğu" gerçeği ona engel oluyordu. Buna rağmen bu ikisi arasında Jemmy daha cana yakın olandı, subaylardan emir almaktan hoşlanmıyor ve öfkeyle birden parlıyordu. Kulede gözcülük yapmayı sevmişti. Tartışırken anında cevabı yapıştırırdı:

"Görüyor ben gemi, söylemiyor ben!"

Bir gün Jemmy, Charles'ı arıyordu.

"Ben başımda rüya görmek. Ben söylemek! Büyük hayvan kovalamak beni. Yemek beni. Ben kötü balık yemek. Ölmek. Ben kar fırtınası yakalamak. Donmak. Ben ölmek. Buna ne tarz diyor sen?"

"Nerede oluyor bunlar rüyanda? Tierra del Fuego'da mı?"

"Evet."

"Geri dönmekten korkuyormuşsun gibi. Korkuyor musun?"

"Ben bilmek hiçbir şey. Ben sıcak yatak, iyi kıyafet, iyi yemek sevmek. Buna ne demek sen?"

"Senin konforu sevdiğini söyleyebilirim, Jemmy. Umarım İngiltere seni şımartmamıştır çünkü bu kabilene dönüp onlarla yaşamanı oldukça zorlaştırır."

"Yok kabile konuşmak. Hepsi unutmak."

Jemmy İngilizlerden hoşlanmıştı. *Beagle* ile İngiltere'ye dönmek isterdi. Yirmi sekiz yaşında, kimsenin ihtiyacını karşılamayan York Minster ise istemezdi. Çoğunlukla somurtmuştu. *Beagle* onun için bir hapishane idi.

York'un Jemmy'ye zorbalık ettiği açıktı, ancak onbir yaşındaki Fuegia Basket'in koruyucusuydu. Mürettebattan herhangi birinin ona yaklaşmasına izin vermezdi. Fuegia'nın küçük kabini Bay Bynoe tarafından korunmaktaydı. Bir marangoz, kaptanın kamarotu Fuegia'ya yemeğini getirdiğinde indirilebileceği bir masa eklemişti kabininin duvarına. Hava iyi olduğunda günlerini güvertede geçirir, çevresinin ona öğrettiği gibi kendi kıyafetlerini dikerdi, diğer zamanlarda kroşe yapardı, tıpkı Charles'ın kız kardeşlerini çoğunlukla yaparken gördüğü gibi. Kim tarafından durdurulursa ona açıklardı;

"Aylak el olmaz"

Tierra del Fuego'ya dönme hususundaki tutumu Jemmy'nin ve York'unkinin ortasında bir yerlerde gibi görünüyordu. Charles;

"Fuegia, evine ailene dönmekten mutlu olacak mısın?"

"Ben bir şeyler yapmak yok, bir şeyler bana olmak. Kaptan beni İngiltere'ye götürmek, ben İngiltere'ye gitmek. Kaptan beni eve götürmek, ben eve gitmek" dedi. Utangaç bir şekilde gülümsedi, omuz silkti. "Ben yaşamak."

Denizde, onu cezbedip akademik çalışmalarının önünü kesecek çok az şey vardı. Bitki koleksiyonu kâğıdına dikilecek eğreltiotları ve yapraklar, parçalanıp incelenmesi, betimlenmesi, şişelenmesi ya da koruyucu kaplama içine konulması gereken numuneler vardı. Kayıtlarını tamamlamak için günbegün tuttuğu günlüğüne kayda değer uzunlukta yazmaktaydı, sadece tropikal manzara hakkında değil yerli halkların karakterleri, durumları ve dahası ile ilgili şeyleri de yazıyordu.

Stokes, Darwin'in sağındaki yüksek konumlu rahat koltuğundan ona "bence yazmaktan zevk alıyorsun" dedi.

"Çok haklısın, Johnny. Elimde bir kalem varken kendimi tamamen kaptırıp dalıp gidiyorum."

H.M.S. *Beagle* bir arı kovanı gibiydi. Topçu subayları hafif silahları temizlemekle meşguldü. Nöbetteki adamlar, "işaret ediyor," düzenli aralıklarla halatların -çekip hareket etmek ve bağlanmak için kullanılan palamar- üzerine düz örgülü kordondan kısa şeritler bağlıyorlardı. Yelken odası temizlenirdi ve yelkenler havalandırıldı; halat ve zincirler temizlenirdi; tavlon güverte yıkanırdı, ana gabya çubuğunun yönü değiştirildi, teçhizat kontrol edilirdi ve onarılırdı. Bütün hamaklar ve kıyafetler haftada iki kez yıkanırdı.

Charles şu yorumu yaptı:

"Bu gemide denizcilerin hayatı da hiç kolay değil, tembelliğe zaman yok."

"Tembellik moralleri açısından zararlı olurdu," dedi Wickham. "Herkesin aktif olmasını sağlıyoruz. Bu 'angarya' değil, aksine donanımın her bir zerresinin birinci sınıf bakımlı hâlde tutulması gerekiyor. Denizde bir enkaz ile güvenli bir yolculuk arasındaki fark bu olsa gerek."

Daha başka tehlikeler de vardı, öngörülemeyen.

Mürettebatın büyük bir bölümü geminin korkuluklarını bağlamaya başladığında H.M.S. *Beagle* güneye yönelmişti, kıyıdan çok uzaklaşmadan. Kaptan FitzRoy'un geminin ölümcül sonu gelmeden önce dört yıl yüzbaşılık yaptığı *Thetis*'in trajik batıklarının bulunduğu Cape Frio'ya geliyorlardı. Charles gemicilerin denizden açıkça korkmadıklarını, hatta en kötü fırtınalarda bile; ancak zihninin derinliklerinde bir gün kendi gemilerinin de sarp bir kayalığa karşı kendini ve mürettebatını yok eden bir *Thetis* olabileceği endişeni taşıdıklarını anlamıştı. Teleskobunu kullanan FitzRoy köprüüstü güvertesinde dikelmekteydi ve haykırdı:

"Herhangi bir denizciye hangi yol üstü kıyı şeridinde bir kaza ihtimalinin en az olduğu sorulsaydı, ben neredeyse Cape Frio'daki diye cevap vereceğini düşünürdüm. Fakat bu yüksek kayalıklara karşın Thetis, dokuz mil hızla giderken 'bodoslama' çarptı."

Thetis, 4 Aralık 1830'da Rio de Janeiro'dan yola çıktı ve güneyden esen rüzgâra ve yoğun sisli havaya karşın gidiyordu. Saat dörtten altıya kadar, paraketeye göre, yirmi bir mil hızla seyrediyordu; altıdan sonra hava sisli ve yağışlıydı. Saat sekizde hava öylesine karanlık ve o kadar çok yağmur yağıyordu ki yarım gemi uzaklığında bile herhangi bir şey ayırt edilemiyordu.

Şu anda *Beagle*'da pruva gabya çubuğu sorumlusu olan, uzun yolculuklarda kıdemli olmasına rağmen sadece yirmi yaşında olan William Robinson şunları söyledi:

"Baş kasarasında olan Borsworthick'i buraya çağırdım, 'Kasırganın ne denli hızla geldiğine bak.'"

Şimdi *Beagle*'ın halatçısı olan Borsworthick lafını kesip araya girdi:

"Yağmur ve karanlığın içinden belli belirsiz görünen bu kayalığı göreli sadece bir dakika olmuştu. 'Kara önümüzde' diye haykırdım ve tam o anda bir subay, 'Tam sol!' diye bağırdı. Ardından cıvadramız sert kayaya çarptı ve sonra üç direğimiz de yıldırım düşmesiyle yıkıldı."

Güverte ölü ve yaralı adamlarla kaplanmıştı. H.M.S. *Thetis*'te çok büyük bir yarık açılmıştı ve gemi battı.

Lostomo, ipin ucunu kayalara atmayı başarmıştı. İnsanlar sırayla bu ipe tutunup sörf yoluyla engebeli sarp kayalıklara çekildi.

Yirmi beş kişi öldü. Kaza kara bir leke olarak anılıyordu.

FitzRoy hiddetle "Fakat bir İngiliz savaş gemisi limana varışını geciktirmemek, ticari gemilerin yapmak zorunda olduğu gibi, için takdire değer bir azmin sonucu olarak risk alabilir" dedi.

Charles, "Yani *Thetis* bir yere hızlıca varma emri altında mıydı?" dedi kendi kendine.

"Muhakkak ki öyle görünüyor, ancak bunun kaptanı askeri mahkemede yargılanmaktan kurtaracağından şüphe ederim. *Thetis*'in kaderi seni korkutuyor mu?"

"Açıkçası evet."

"Sadece aptal biri korkmazdı zaten."

H.M.S. *Thetis*, her korkunç fırtınanın altında yatan yıkımın canlı simgesi hâline gelmişti.

Nisan ayının başlarında bir gün batımı Rio de Janerio, açık bir gece göğünde silueti görünen devasa Kesmeşeker Dağı'nın görüntüsü ile birlikte, dünyanın ve jeolojinin sunabileceklerinin en güzel limanına vardılar. Sağlam bir demirleme yapmak için çok geç olduğundan Kaptan FitzRoy geminin burnunu rüzgâra verdi, böylece çok sayıda geminin, Kraliyet Donanması filosunun ve daha da çok sayıda yunus, köpekbalığı ve su kaplumbağası sürülerinin arasında yüzmeye başladılar. Rio de Janeiro, İngiltere Kraliyet Donanması'nın Güney Amerika'daki üssü idi.

Charles hamağına geç gitti ve şafağa kadar kesik kesik uyukladı. Plymouth'tan dört aydır uzaktaydı. Evden gelen mektuplar olmalıydı; İngiltere'de bir evi olduğuna dair bir işaret.

Hafif rüzgârlar nedeniyle Kaptan FitzRoy, tastamam üniformasının içinde, küçük bir tekneyle komuta subayı Amiral Thomas Baker'a rapor vermek üzere amiral gemisi H.M.S. *Warspite*'a doğru yola çıktığında ikindi vaktinden önce değildi. H.M.S. *Beagle* tam sayıda renkli bayraklarla donatılmıştı. Yüzbaşı Wickham ve Chaffers, yelkenlerinin her birini indirip, sonra hemen tekrar ayarlayarak, amiral gemisi onlara zarif düzenlerini ve disiplinlerini tebrik eden ve "iskandil gemisi" için böyle mükemmel manevralar yapmanın şimdiye değin görülmemiş bir durum olduğunu da ekledikleri bir mesaj gönderene kadar limanın etrafında zarafetle tramola attılar. Ancak o sırada Charles, ayrılmadan önce bu emri Kaptan FitzRoy'un verdiğini öğrendi:

"En etkileyici şekilde *Beagle* ile gösteriş yapın!"

Postanın teslim edilmesini beklerken Charles, manzaranın ihtişamıyla yurt özlemini ötelemeye çalışıyordu: Wales'deki kadar sarp dağlar, yeşil bitki örtüsüyle bezenmiş, tepelerinin hatları belli olan bir sıra palmiye ağacı. En yakın tepelerin dibinde, her ulusun bayraklarını taşıyan savaş gemileriyle dolu muntazam bir koya hakim olan, bütün ihtişamıyla ortaya çıkan "Güney Amerika'nın Başkenti," dalgakıranı, sarayı, katedrali ve kuleleriyle Rio de Janeiro şehri idi. H.M.S. *Beagle*, sondaj yaparken, kıyı şeridinin aşağısının ve yukarısının çizimlerini yaparken bu limanı bir ay boyunca üs olarak kullanıyor olacaklardı. Kaptan FitzRoy, Charles'a bütün bu süre zarfında karada kalabilece-

ğini söylemişti. Şehri iyi tanıyan Augustus Earle, şehir merkezinden dört mil uzakta olan ve Charles'ın kendini bir toplayıcı cennetinde bulacağı, Botafogo Körfezi'nde bir ev kiralamayı önerdi Charles'a.

Sonunda posta gemisi geldi. Mürettebat üyeleri, mektuplarını bulmak için görev yerlerini terk ettiklerinde bütün düzen yok olmuştu. Yüzbaşı Wickham:

"Bütün mektupları aşağı gönderin derhal! Her bir ahmak görevini ihmal ederek onlara bakıyor" diye gürledi.

Kaptanın kâtibi, Hellyer gönülsüzce kalın zarfları topladı ve onları aşağı götürüp nöbette olmayanlara dağıttı. Charles'ın mektuplarının kabinine ulaşması tam bir saat sürdü. Kız kardeşlerinden iki mektup vardı: biri Caroline'dan, diğeri Katty'den; üçüncü bir mektup da Maer Hall'daki Charlotte Wedgwood'tan ve Plymouth'tan sevk edilmiş bir mektup da Henslow'dan. Havadisleri açlıktan ölen bir adam gibi bir çırpıda yalayıp yutmuştu çünkü mektuplar yalnızca mevcut hadiselerle değil, aynı zamanda muhabbet ve sevgi doluydu.

Caroline şöyle diyordu:

> Senden başka çok az şey düşünebiliyorum ama yine de gördüğün şeylerin sana büyük bir zevk verdiğini umuyor ve öyle de olduğuna inanıyorum, senden bu denli uzun süre ayrı kalmaktan ve seni tekrar görmeme oldukça uzun bir zaman olmasından kaynaklanan bencil his yeterince acı verici. Uzun lafın kısası sevgili Charles, seni tekrar gördüğümüzde gereken değeri göreceksin. Eras'ı buldum. iki yılın sonunda geri döneceğini umut ediyor ve kehaneti gerçekleşirse ne kadar sevineceğiz.
>
> Babamız çok iyi. Günlerimiz her zamanki gibi geçiyor, akşamları kart oyunu ve sonrasında babam yatıyor, Ras, Charlotte ve ben şöminenin etrafında oturuyor ve bir saatlik keyifli bir sohbet ediyoruz, genellikle de seninle ilgili.

Wedgwoodlar, The Mount'a iadeyi ziyarete gelmişti; Darwinler, Maer Hall'a uzunca keyifli bir ziyaret gerçekleştirmişlerdi. Erasmus da onlarla gitmişti. Kısa bir süre duygusal olarak Charlotte Wedgwood'la ilgileniyormuş gibi görünmüştü.

Charlotte, Charles'a mektubunu ocak ortasında yazmaya başlatmıştı. İki hafta sonra tamamladığında, vaiz kürsüsü olmayan bir rahip olan, Charles Langton'la nişanlandığını ve onunla evlenmek

üzere olduğunu yazmıştı.

Charles'ın İngiltere'yi terk etmesi evlilik kasırgasına neden olmuş gibi göründü birden Charles'a. Kuzeni Hensleigh Wedgwood, onun bir diğer kuzeni Fanny Mackintosh'la evlenmişti.

Fanny Owen'dan bahseden bir şeyler bulmak için mektuplara aceleyle devam etti; şok edici bir paragrafa denk geldi: Fanny Owen, Chirk Kalesi'nden, hiç de iyi bir itibara sahip olmayan, Robert Biddulph'la nişanlanmıştı. Fanny, mart ayında evlenecekti...

Nisan'ın 4'üydü. Aman Tanrım! Çoktan evlenmişti!

"Oysa ben her akşam uyuyabilmek için onun güzel görüntüsünü canlandırırdım gözlerimde," diye feryat etti. "Ben Shrewsbury'den ayrılalı sadece üç ay olmuşken ilan etmiş Biddulph'le nişanını. Hâlbuki ben onun da benden hoşlandığını düşünmüştüm!"

Gözlerinde yaşlar vardı. Uzun bir süre hareket etmeden acı içinde sızlanarak yattı hamağında.

"Ben ne aptalım" diye hayıflandı. "Beni çevreleyen bütün gerçekleri göremeyecek kadar körmüşüm. Bay Owen, onun damadı olmamı isterdi ama bu isteği böylece son bulmuştu. Fanny, bütün erkeklerin gözdesiydi. En büyük ihtiyacı hayranlık ve ilgiydi. Üç ya da dört yıl beni beklemesi, denizdeki yunusların gemi direğinin tepesinde üç yıl yüzmeyi beklemesinden daha mümkün değildi."

Katty'nin mektubunu açtı;

> Sanırım Fanny ve Biddulph, ilk önce bir haftalığına Chirk Kalesi'ne, sonra ilkbaharda Londra'ya gidecekler... Geri döndüğünde, onu *anaç, olgun ve evli* bir kadın olarak bulacaksın. Umarım bu sana büyük bir üzüntü vermez sevgili Charley. Fanny'nin sana karşı daima her zamanki gibi samimi ve sevecen olacağına ve seni tekrar görmekten memnun olacağına emin olabilirsin, ancak korkarım ki sen bu durumdan rahatsızlık duyacaksın, kıymetli Charles.

Hemen harita tablasının kendine ait köşesine oturdu ve kızkardeşine yazdı:

> Eğer Fanny şu anda Bayan Biddulph olmasaydı, uykuya dalana kadar zavallı sevgili Fanny'i sayıklayacaktım. Ne düşüneceğimi ya da söyleyeceğimi bilmiyorum; oysa gerçekten üzüntüyle eriyorum, "benim sevgili Fannym" diye ağlıyorum.

Sonra birden garip bir şey oldu. Woodhouse'un ve sevdiği Forest'ın resmi aklından çıkıp gitti. Onun yerine Maer Hall'daki güneşli çiçek bahçesinin belirgin bir resmi geldi. Ve Jos Amca ile Emma'nın onun gemiyle Dünyayı dolaşma fırsatı ile ilgili tartışmaları... Kalktı, evinden getirdiği hatıra eşyalarının olduğu sandığa gitti, Sarah Owen'ın saç buklesini içeren gümüş madalyonu kapattı, güverteye çıktı ve onu denize attı.

5

EARLE ile merdivenlerinden karaya indi. Kalabalık caddelerde gezindi. Balkonları süslenmiş evlerin parlak renkleri, çok sayıdaki kilise, manastır ve aceleyle yürüyen çok sayıda insan ile kent, Güney Amerika'nın ticaret başkentinden beklenen bir görüntüye sahipti ve sürekli bir bayram havasında görünüyordu.

Earle, rehber olarak mükemmel bir iş çıkarmıştı.

"Bu kasaba, bir ressamın çıldırmasına neden olabilir. Bu gösteriş, renkler, yeşillik... Ben daha önce resmetmiştim burayı ve yine yapacağım, fakat şaheserini Brezilya'da yapan Tanrı'ya karşı yarışıyoruz."

"Ben kimsenin daha önce anlatmadığı iç bölgeye de gitmek istiyorum" dedi Charles.

Kaptan, Philip King'i de onlarla götürüp götüremeyeceklerini sordu. Arkalarında dağlarla Botafogo'ya doğru kıyı boyunca toprak yolda dört millik büyüleyici bir yürüyüş yaptılar. Botafogo koyu, kumsalın ve pırıl pırıl denizin doğal bir amfi tiyatrosuydu. Üç tarafı camlı verandalarla çevrelenmiş, açık gümüşi boyalı hoş bir tahta ev buldular; mütevazı bir oturma odası ve üç yatak odası, her birinde küçük bir portatif bir karyola, işlenmemiş ahşap masa ve sandalye olan. Arka veranda, mutfağın hemen arkasında, dağlara bakan bir yemek yeme alanıydı. Ev ve bahçe çiçeklerle kaplanmış ve göle yakın konumlandırılmıştı.

Ev sahipleri olan Bay ve Bayan Bolga, onlara iyi bir fiyat vermişlerdi, kişi başı haftalık yirmi iki şilin. Bayan Bolga'nın, The Mount'taki cilalanmış maun yemek masasına benzer bir masası vardı. Bolgalar, Bayan Bolga'nın kahvaltı ve akşam yemeğini pişirdiği yerin hemen

arkasındaki kır evinde yaşıyorlardı.

Kasabaya geri döndüğünde, rom içkilerin en uzun ve en soğuk olduğu Table d'Höte restoranına girdiklerinde Earle, Charles'ı arkadaşlarıyla tanıştırdı. İçeride İngiliz ve Amerikalı işadamları, çeşitli ülkelerden konsoloslar, deniz subayları ve gezginler vardı. "İngilizce konuşulan" masanın etrafına oturduktan kısa bir süre sonra, Patrick Lennon adındaki kızıl saçlı bir İrlandalı geldi ve Earle'yi selamladı.

"Birkaç gün sonra, seni özlüyor olurum. Rio Macae'ye ülkenin iç kesimlerine gidiyorum. Sekiz yıl önce orada bir orman arazisi satın aldım ve orayı geliştirmesi için bir İngiliz gönderdim. Havaleyle gönderilen tek bir poundu bile almadı. Araştırıp soruşturmak için gidiyorum."

Charles, gözünde heyecanlı bir parıltıyla sordu:

"Yolculuk ne kadar sürer? Ne tür bir arazi? Sizinle gelmeyi gerçekten çok isterim."

"Her iki yöne de yaklaşık bir hafta," diye cevapladı Lennon. "Birinin bana eşlik etmesi iyi olabilir ve başka bir silah daha. Benim küçük yeğenim ve Laurie adında bir İskoç dışında konuşacak hiç kimsem olmayacak. Poponda nasırlar var, kalkmadan on iki saat boyunca bir eyer üstünde oturabilirsin değil mi?"

"At binerim ve silah kullanırım, ne zaman gidiyoruz?"

"Üç gün içinde. Sabah dokuzda körfezin karşısındaki köyde, Praia Grande'de ol. Yanında bir battaniye getir. Arazide yiyeceğiz. Senin için bir at kiralayacağım."

Ülkenin iç kesimlerine gitmek için pasaport almak Charles'ın bütün bir gününü aldı; Brezilyalı yetkililer genç, aceleci bir İngiliz yabancının nisan sıcağında onların başının etini yemesi için hiçbir sebep görmüyordu. Ertesi akşam, Charles, Earle ve Philip King, eşyalarının bir kısmını *Beagle*'dan Botafogo'ya taşıdılar. Charles mikroskopu ve numuneler için kaplar ve şişeler ile masasını kurduğunda, oda bir laboratuvar görünümü almıştı.

Üçüncü gününde kendini feribotla Praia Grande köyüne giderken buldu. Lennon onu bekliyordu. Ekip, İskoçyalının Gosling adındaki genç bir arkadaşı, içerilerden Brezilyalı bir rehber; genel bir uşak olarak hizmet edecek siyah bir çocuktan oluşuyordu. Charles

sinekliğini elinde tutuyordu.

Büyük özenle renklendirilmiş kelebeklerle dolu son derece sessiz korulardan, bazı ekili tarlalardan geçtiler ve tekrar birbirine dolanmış yaprak yığınının içinden geçen parlak güneş ışınları ile parazit orkidelerle kaplı ağaçların olduğu ormana geldiler. Öğlende kölelerin kulübeleri ile çevrili güzel Brezilyalı evleri olan küçük köy Ithacaia'dan geçtiler. O geceyi, onlara yatak olarak sadece saman hasır sağlayan, bir *venda*'da geçirdiler ve deniz ile iç kısımlardaki tuz lagünleri arasındaki dar kumlu ovadan geçerek gün doğumundan önce yola koyuldular. Havada avlanan çok sayıdaki kuşlar, akbalıkçıl ve turnalar, Charles'ın boş ümitlere kapılmasına sebep oldu. Beyaz kumdan yansıyan ışık ve ısı gözlerini rahatsız etti. Termometresi 96 fahrenhayt dereceyi gösteriyordu. Ancak manzara bunu telafi ediyordu, ağaçlık tepeler lagünün suyuna yansıyordu.

"Manzaradan nefret ediyorum," dedi Laurie. "Onu, tıpkı bir sinek kovar gibi gözümden uzaklaştırırım."

O gece, iç içe geçirilmiş ağaç dallarından oluşan kalın ahşap sütunlarla inşa edilmiş, daha geniş bir kulübede kaldılar. Bir çatısı ve topraktan zemini vardı. Atlarının eyerlerini çıkardılar ve onları Hint mısırı ile besledikten sonra, masaların ve bankların olduğu ön verandaya yönlendirildiler. Lennon ev sahiplerini başıyla selamladı.

"Bize yiyecek bir şeyler verebilir misiniz?"

"Seçtiğiniz herhangi bir şey, efendim."

"Balık var mı?"

"Ah ne yazık ki hayır efendim."

"Kurutulmuş et?"

"Ah ne yazık ki hayır efendim."

"Ekmek?"

"Ah ne yazık ki hayır efendim."

İki saat sonra masada hâlâ yiyecek yoktu. Charles'ın sorusuna Lennon yanıt verdi:

"Hazır olduğunda hazır olacak. Eğer şikâyet edersek, bize aşırı saygısızlığımız sebebiyle yolumuza devam etmemiz söylenir."

Sonunda bir kâse ördek, pirinç ve irmik servis edildi. Rehber şöyle dedi:

"Şanslıyız. Genellikle konuklar kendi yiyeceklerini kendileri öldürmekle yükümlüdür."

Charles bıçak ve çatala bakındı; Lennon'ın yeğeni on parmağını gösterdi.

Charles, ince hasırla kaplı tahta platformda uyumaya gitti; ama odanın çok pis olduğunu gözlemedi.

"İstediğim tek şey temiz çarşaflarsa eğer The Mount'ta kalmalıydım," diye söylendi kendi kendine.

Ancak ertesi akşam, Campos Novos'ta temiz ve hoş bir handa kalmanın tadını çıkardılar: bisküvi, şarap ve akşam yemeğiyle alkollü içecekler, kahvaltıda taze balık. Tüm bunların hepsi kişi başı iki şilinden biraz fazlaydı.

"Yolda olmanın şansı," dedi Lennon. "Kötüyü iyi olanla sindir ve hayatta kal."

Takip eden iki gün Charles, geçtikleri tatlı ve tuzlu su göllerinden bitkiler, böcekler, kabuklar topladı. Ulu ağaçlarla dolu başka bir ormana girdiler. Defterine şunları yazdı:

"Muhteşem, güzel, çiçekli parazitler."

Üç buçuk metre yükseklikte konik karınca yuvalarına rastladılar. Charles, Londra'da kimyasal analiz için bir parça kesmek üzere durdu. Eyer üstünde on saatten sonra Ingetado'ya vardılar. Beraber ata bindiler, beraber yediler ve tüfeklerini beraber hazır konumda tuttular, ancak sadece bir kaç kelime konuşuldu... İskoçyalı Laurie'nin servis edilen her şey için ayrıntılı bir faturada ısrar etmesi dışında. Bir tane elde etti de.

Bir sabah Charles uyandığında kendini iyi hissetmiyordu. Titreme dalgaları yelkenlerdeki rüzgâr gibi bedenini sarmıştı. Kimseye söylemedi. Barra de St. Joao'yu bir kano içinde geçti, atı da yanı sıra yüzüyordu. Grup, yemek için durduğunda o hiçbir şeyi yiyemedi. Karanlık inene kadar yolculuk etti, eyerde kalabilmek için dizlerini atın yanlarına gömdü.

O gece Venda da Matto'da kaldılar. Uyuyakaldı ve kısa kâbuslar görüp durdu; dillerini konuşmadığı, bir doktor ya da ilacın olmadığı yabancı bir ülkede hastaydı. Ateşle terler içinde uyandı, ama başını

kaldırdığı anda onu korkutan şeyi uzaklaştırdı zihninden.

"Beni zehirleyen bir şey yedim ya da içtim. Ama bunu yeneceğim."

Başardı da. Zorlu bir yolculuktan sonra Lord Manuel Figuireda'nın konforlu evi Socego'ya ulaştı. Uzaktan bir çan sesi duydular ve ardından bir top atışı. Laurie haykırdı: "Bu bizim için bir karşılama!"

Bir İngiliz ambarına benzer inşa edilmiş olan ev, altından dere akan bir yamacın tepesine kurulmuştu. Merada sığırlar, keçiler, koyunlar ve atlar vardı; evin etrafında portakal ve muz ağaçları vardı. Yanı başında yemek pişirmek için bir kulübe ve geniş bir depo bulunuyordu. Siyahlar için ahırlar ve atölyeler vardı. Evin yerleri taşla, çatısı sazlarla, pencereleri panjurla kaplanmıştı. Oturma odası, kireçle boyanmış duvarların karşısında duran altın yaldızlı sandalyelerle döşenmişti.

Charles, mutfaktan kızarmış hindi ve domuz getirildiğinde, ilk yarım düzine yemek ile oldukça iyi doyduğunu düşünüyordu. Lord Figuireda akıllı bir patrik ve mallarını nakletmek için yakındaki kasabalara yollar inşa eden iyi bir yönetici idi. Ona ait yüz on siyah köleye iyi muamele edilmiş ve bir zanaat eğitim verilmişti, oldukça iyi giydirilmişler ve iyi beslenmişlerdi. Çocukların yemek odasına girme biçimleri ve tüm yemek boyunca odadan yollanmak zorunda kalmaları onların burada kesinlikle korkuyla yaşamadıklarını gösteriyordu.

Parasının karşılığını fazlasıyla almış öylesine memnun kalmıştı ki Lord Figuireda ile neredeyse sınırı olmayan ormanlarla çevrelenmiş, hudutsuz büyük bir alan olan çiftliği gezmek üzere yürüyüşe bile çıkmıştı. Kahve hasadı ve manyok -kökleri kurutulup pres yapıldıktan sonra fırınlanıp nişasta yapılan bitki- ile ilgili notlar aldı.

Ertesi gün Charles'ın tukanlar ve arı kuşları gördüğü bir ormandan geçtiler. Bay Lennon'ın temsilcisi, Bay Cowper tarafından iyi ağırlanmaktaydılar, ancak çiftliğin iyi yönetilmediği açıktı. Köleler çok fazla çalıştırılıyorlar ve yetersiz besleniyorlardı. Lennon ve temsilcisi şiddetli bir anlaşmazlık içine düştüler. Lennon o kadar sinirlendi ki Cowper'in sevgiyle bağlı olduğu gayri meşru melez çocuğu, ki ona ait olduğu düşünülüyordu, kamuya açık artırmada satma tehdidinde bulundu.

Socego'ya dönünce, Lord Figuireda sonunda iki taraf arasındaki anlaşmazlığa tarafsız olarak hakemlik etmişti; hiçbir köle satılmayacak; Lennon, yatırımından biraz para çekmeye başlayacaktı.

Charles'ın İngiltere'de görülmediğini düşündüğü sürüngen, çiçek, eğreltiotu ve bitkileri toplamanın yanı sıra garip böceklerden oluşan bir sınıflama da yaptığı Socego'daki muhteşem misafirlik günlerinden sonra Charles, Lennon ve yeğeni Rio de Janeiro'ya dönüş yoluna koyulmuşlardı. Hava oldukça soğumuştu; şiddetli yağmur yağıyordu, ahşap yollar bataklığa dönüşmüş; bir kaç tahta köprü çökmüştü; *barınaklar* öylesine kötüydü ki mısır üstünde uyumak zorunda bırakıldılar. Yolculuk sırasında pasaportlarını kaybettikleri için bindikleri atlarının çalıntı olmadığını kanıtlayana kadar Rio de Janerio'da güvenlik görevlileri tarafından alıkondular.

Charles, Brezilya'nın iç kesimlerine doğru yaptığı yolculuk serüveni ve iki heybe dolusu numuneleri ile sevinçten havalara uçuyordu.

Beagle'a yaptığı ziyaretinde, yokluğundaki iki haftada ne kadar değişiklik yapıldığını görünce şaşırdı. İskeleden kayıkla gemiye sağ salim vardığında, kendini etrafında yeni yüzlerle çevrili bulmuştu. Kırbaçlanan güçlü kuvvetli denizcilerden üçü ayrılmıştı. Diğer ikisi çürüğe çıkarılıp eve yollanmıştı. Yedi mürettebat da ya kovulmuş ya da *H.M.S. Lightning*'e nakledilmişti, diğer ikisi de *H.M.S. Warspite*'ye. Bunların yerine, diğer Kraliyet Donanması gemilerinden gelenler katılmıştı. Wickham şöyle dedi:

"Deniz Kuvvetleri Üssü'ne ilk ulaştığımızda böyle bir şey olacağını tahmin ediyorduk. Birkaçını biz ayıkladık, birkaçı da kendi kendini. Subayların değişmediğine dikkatini çekerim. Bu arada, Kaptanı ziyaret et."

Dr. Robert McCormick, oy birliğiyle, evine gönderilme sürecindeydi. Charles'a hiçbir düşmanlık duymadığını açıkça belirtti.

"Darwin, bu küçük ve oldukça konforsuz gemide kendimi yanlış bir pozisyon içinde buldum. Doğa tarihi araştırmaları yürütme beklentim konusunda hüsrana uğradım. Yoluma her engeli koydular. H.M.S. *Tyne*'de evime dönüş izni verildi. Gece yarısı bineceğim gemiye... Ama önce pazar yerinden gri bir papağan satın almalıyım."

Kaptan FitzRoy, kamarasında Baron Roussin yönetimindeki Fransız seferi tarafından yayınlananlarla kendi Bahia haritalarını karşılaştırıyordu. Charles içeri girdiğinde, yüzünde çalışmasına odaklanmış ifadesiyle başını yukarı kaldırdı.

"Daha fazla harita çizimi için *Beagle*'ı birkaç hafta içinde Bahia'ya geri gönderiyorum. Ölçümlerimiz, Kaptan Beechey'in güncel üst düzey bulgularıyla tamamıyla bağdaşmakta. Ne yazık ki, onun haritaları ile Baron Roussin'inkiler arasında dört millik bir boylam farkı var. Bahia'ya dönmeye ve *Beagle*'ın ölçümlerinin doğru olup olmadığını saptamaya kararlıyım... Bu siz kara meraklılarına kıyıda iki ay daha kalma imkânı tanıyacak. Bu seni sevinçten havalara uçurur mu, Filo?"

Charles takma adının kısaltılmasında samimiyet hissetmişti.

"Uçurur, efendim. Hatta mest eder."

"Fuegia Basket iyi durumda değil. Bay Bynoe ne olduğuna karar veremiyor. Botafogo'daki evinde onun için de bir oda ayarlayabilir misin?"

"Bayan Bolga'nın bir anne tavuk gibi onu kanatlarının altına alacağından eminim."

Ertesi sabah Botafogo'ya beraberinde daha fazla eşyasını götürüyordu. İki denizci, onun kendi kıçaltı kamarasının arkasındaki küçük filikanın iplerini çözdü. Kitapları, yazı malzemeleri, kutuları, tıpalama için mantar malzemeleri ona yüklediler. Botafogo'nun beyaz kum plajına doğru bir açıyla ilerlemeleri için denizcileri o yönlendiriyordu. Daha denize yeni inmişlerdi ki iki dalga koptu ve tekneyi batırdı. Charles sırılsıklam olmuştu, kitaplarının ve malzemelerinin yüzdüğünü görünce haykırmıştı.

"Aman Tanrım, hayır! Benim için değerli olan her şey..."

"Kusura bakmayın, Bay Darwin, ama hadi, çene çalmak yerine hızlı hareket edelim."

En hızlı hâliyle hareket etti, iki denizci tekneyi güvence altına aldıktan sonra malzemelerindeki suyu boşaltması için ona yardım ettiler. Onun yakındaki evine üçü de kucak dolusu eşya taşıdılar, orada her şeyi doğrudan güneş alan verandaya yaydı. Yazı malzemeleri suya dayanıklı bir torbadaydı, ancak kitaplar ve kılıflar su izi olmuştu. Tamirat işi o günün tamamını ve bir sonraki gününü aldı.

H.M.S. *Beagle*'ın Montevideo'ya doğru açılması planlandığı andan itibaren 5 Temmuz'a kadar toplama yapmak için neredeyse on hafta özgürdü. Deniz hayvanlarıyla dolu her bir su yolunda çalışmalar yaptı. Bir saatlik yakalama işi, muhafaza ve paketleme işlerini yapmak onu günün geri kalanında fazlasıyla meşgül ediyordu. İki yüz millik Rio Macae seyahati sırasında günlüğüne ayrıntıları yazdı. Keyifsiz ve resim yapamayan Earle'ye şöyle söyledi:

"Bir doğa bilimci, İngiltere'de gezintiye çıktığında sıklıkla dikkat çekici bir şeyle karşılaşıyor olmanın avantajıyla gezinin keyfini çıkarır. Burada ise bazı yeni ve harikulade yaratıklara -bir uluyan maymun, takla böcekleri ya da Phallaceae mantarı- bir noktada bütünüyle takılıp kalmadan yüz metre bile yürüyemiyor olmanın tatlı sıkıntısından müzdarip."

"Bu ormana dikkat et," dedi Earle soluk bir gülümsemeyle. "Buradan sonra herhangi bir ılımlı iklimde yaşamak zor olacak senin için, özellikle de İngiltere'de!"

"Mayıs ayının ilk günlerinde Stokes, Charles'a *Beagle*'a ulaşan iki mektubunu getirdi. Biri kızkardeşi Susan'dan, diğeri ise Fanny Owen'dan ve 1 Mart 1832 tarihliydi.

Susan'ın 12 Şubat tarihli mektubu Charles'ın doğum gününü kutluyordu. Her bir kızkardeş, bir ay süreyle sırayla yazıyorlardı, paket yola koyulmadan başlamıyordu bir diğer mektup, ancak neler olup bittiğini Charles'ın öğrenmesi için günü gününe günlük tutuyorlardı:

> Harry ve Jessie Wedgwood iki hafta boyunca bizimleler. Bize çok iyi ayak uyduruyorlar ve vist oyunumuza nezaketen katılıyorlar. Harry Wedgwood bize Joseph Andrews'tan, sıkıcı kısımları fazlasıyla atlayarak, yüksek sesle okumalar yapıyor ve biz de bundan büyük zevk alıyoruz. Ben de *Mutiny on the Bounty*'i okuyorum. Çok eski bir hikâye ama Beechey'nin Pitcairn Adası'nda bulduğu isyancıların mutlu hâlleri oldukça ilginç. Arkadaşın, Profesör Adam Sedgwick, Kuzey Galler'e giderken yolunun üzerinde bizde geceledi. Beni utandırdı. Bu kışın senin uğruna oldukça fazla müzik çaldım.

Ayrıca Charlotte Wedgwood ve kocası Charles Langton'un Wistanstow'da bir papazlık yapma şansı olduğunu yazmıştı. Bu, onu kendinin gelecekte papazlık yapma ihtimaline dair düşüncelere sevk

etti. Bu görev geçimini sağlar mıydı? Döndükten sonra en yakın ne zaman bir cemaat bulmayı umabilirdi? Bir doğabilimcinin toplamaktan zevk alabileceği bir alanda mı olurdu ki burası?

Fanny Owen'dan gelen mektup, Biddulph'la nişanı ve yaklaşan düğünleri hakkındaydı. Haberi ilk duyduğunda aldığı yara iyileşmişti. Mektup sığ ve uçarı gelmişti Charles'a. Yeniden okurken, Fanny'nin kendisini eğlenceli bir oyun arkadaşı olarak gördüğü sonucuna vardı. Onun "samimi sevgi ve şefkat" duyguları, "neşeli bir sohbet". ya da eğlenceli bir itişme olarak tanımladığı şeylerden az biraz fazlasıydı, bunların hepsi gençliğin neşeli ve coşku dolu ruhuyla yapılmıştı. Onun için bir aşk beslemiyordu.

Ayrıca, şanslı olduğu sonucuna vardı, ama yine de aşkının yerinde bir boşluk hissetmeye devam etti.

Her posta veya savaş gemisi İngiltere'ye gitmek üzere yola koyulurken The Mount'a göndermek üzere aralıksız mektup yazmayı sürdürdü. Mektuplarını Caroline, Katty ya da Susan'a gönderiyor olmasına rağmen mektupların öncelikli amacı altmış altı yaşındaki babasını *Beagle* seyahatinden haberdar etmek ve onu endişeden uzak tutmaktı. En küçük oğlunun bir gezgin ve amatör olmasının babasına ne denli bir sıkıntı verdiğini bildiği için, şöyle ekledi:

> Her ne kadar oradan oraya dolaşmayı sevsem de, çok sakin bir papazlığa dair uzak bir ihtimalim var gibi hissediyorum gittikçe ve bunu bir palmiye korusu içinde bile görebiliyorum.

Mektuplar, The Mount ailesi tarafından, sıkıcı kısımları atlanmadan, birkaç kez yüksek sesle okuduktan sonra Wedgwood'lar için Maer Hall'a gönderileceklerdi.

6

GÜNLER sessizce uzaklaşıyordu. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu, muşambadan şapkasını giyinip pelerinine sarınıp sarmalanıp sağanaklar arasında yalnızca bir iki saat dışarı çıkabiliyordu. Bayan Bolga, Fuegia Basket ve Augustus Earle'ye kendi yaptığı bitkisel ilaçlardan belli dozda veriyor ve onların üzerine titriyordu.

Genç Kral'ı Bahia'ya geri dönüş yolculuğu görevi için rapor vermek üzere *Beagle*'a götürdüğünde, bir fırlakada Rio Macacu'ya kısa bir gezi düzenleyen -ki kendisi bu geziyi sırılsıklam olmuş malzemelerini kuruturken kaçırmıştı- on iki adamdan üçünün ölümcül bir hummaya yakalandığını fark etti: Charles Musters, John Jones ve gelecek vaadeden, terfi alacağı gün kötüleşen genç John Morgan. Charles, Bay Bynoe'ye sordu:

"Neden bu on iki kişiden sadece bu üçü?"

"Çünkü onlar emirlere uymuyorlardı. Rio Macacu'da banyo yapmamaları söylendi. Macacu'ya akan bütün nehirler vebalıdır."

"Peki iyi olacaklar mı?"

"Bir şey diyemem. Rio de Janeiro'daki en değerli iki doktoru getirdim. Gemide benimle birlikte onları izleyebileceğim bir yerde kalmalarının iyi olacağı konusunda hemfikirlerdi."

Bitkileri arasında geniş yelpazede orkide türleri, sarmaşıklar, tropik sarmaşıklar, mimoza, tropikal otlar ve fasulye ailesinin çalıları vardı; ilaveten kafur, ekmek ağacı meyvesi, jaka, hymenophyllum, sivri uçlarında çok sayıdaki çiçekleri ile sabır otu, İspanyol yosunu, kahve çekirdeği ağacından, tarçın ağacından, lahana palmiyelerinden örnekler...

Yer gök böceklerle kaplanmıştı; tatlısu çöpçü böcekleri, ateşböcekleri, ağustos böcekleri, bir tür çekirge, vampir yarasalar, parlayan kandil böcekleri, yaprak kesen karıncalar, kırlangıç kuyruklu kelebekler, yırtıcı zar kanatlılar, eşekarısı, değnek çekirgeleri, peygamberdeveleri, hamamböceği, kırmızı palmiye böceği, burun böcekleri... Bunların birçoğunu daha önce hiç duymamıştı. Her birini tanımlamak, sınıflandırmak, kataloglamak, parçalayıp incelemek, işaretlemek, muhafaza etmek muazzam bir görevdi. İşin her anından zevk alıyor, heyecan verici maceranın her iki boyutunu da seviyordu: dışarıda, toplamayı; içeride, muhafaza etmeyi... Numuneleri, kutuları, kavanozları, kayaları, balıkları, deniz ürünleri ve böcek koleksiyonu yatak odasına sığmıyordu, parçalama ve sert alkolle balık ve deniz ürünlerini temizleme işlerini yaptığı verandaya doğru yayılmışlardı.

Doğadaki bütün bu canlı bolluğunda esas merakı olan jeolojiyi de ihmal etmedi. Bölgenin neredeyse sadece kuvars, feldispat ve mika-

dan oluşan granite benzer gnays ile oluştuğunu, ancak ısı ve basınçla yapraklı yapısının değiştiğini fark etti. Gnayslarda bolca lal taşı vardı. Aşınmış yeşil kaya parçaları ve Villegagnon adasında, iki büyük dayk, uzun, dar enine kesen volkanik kaya kütleleri ve Corcovado'nun tabanında, demirli kuvars gözlemledi.

18 Mayıs'ta Prof. John Henslow'a yazdığı mektupta, St. Jago'nun jeolojisinden, Rio Macae seferinden ve yolculuğu sırasında bugüne kadar gördükleri ve yaptıklarından bahsetti: "Şimdi tatlı su ve kara hayvanları topluyorum ve şu anda örümceklerle haşır neşirim. Çok ilginçler ve yanılmıyorsam çoktan bazı yeni cinsler buldum bile..." Montevideo'ya varana kadar tek bir kutu bile göndermemeye kararlıydı ve Henslow'a "Profesör Sedgwick'e, Welch seferi için kendisine ne denli minnettar olduğumu tahmin bile edemeyeceğini söyler misiniz lütfen," diye rica etmişti; öyle ki bu gezi onda jeolojiye karşı herhangi bir sebeple vazgeçmeyeceği bir ilgi uyandırmıştı.

Augustus Earle ile yaklaşık iki bin fit yükseklikteki Corcovado'ya tırmandı, su kemerini izleyip sarp kıyıları tırmanarak sık ormanlarla kaplı en zirveye kadar çıktılar. Doruk noktasına ulaştıklarında, dünyadaki en ünlülerden biri olan bu manzara karşısında nutku tutuldu.

"Manzarayı yarattığı hayranlığa göre derecelendirseydik, bu hiç şüphesiz kesinlikle en yüksek yerde olurdu" diye haykırdı.

Anson'un seyahatler kitabını okuyarak Fuegia Basket ve Earle ile evde keyifli akşamlar geçirmekteydi. Aynı zamanda, farketti ki bir kaç aydır İngiltere dışında olan nitelikli genç bir üniversite mezunu, şehrin İngilizce konuşan cemiyeti arasında aranan bir şeydi. İngiliz bakan Sayın Aston, onu evinde akşam yemeğine davet etmişti. Kaptan FitzRoy, görünüşe göre başkomutanına onunla ilgili güzel şeyler söylemişti, çünkü Amiral Thomas Baker'la akşam yemeğine birkaç kez davet edilmişti. Amiral Baker, onu H.M.S. *Warspite*'ın bir denetimine ve gemide akşam yemeğine davet etti ve burada Kraliyet Donanması'nın neşeli subayları ile tanıştı. İngiliz ateşesi, onu ünlü bir piyanisti dinlemeye davet etti. Earle onunla alay etti:

"Sinek Kapan, Rio'nun en popüler genç adamı sensin. Birinin sana iyi bir iş ve güzel kızı ile evlenmeni teklif edeceğinden eminim." *Beagle*'ın döndüğü akşam, Botafogo'daki evinde Philip King'i buldu.

Genç çocuğun yüzündeki ifadeden bir şeylerin yanlış olduğunu söyleyebilirdi.

"Ne oldu, Philip? Çizimlerimiz hatalı mıymış?"

"Aksine. Kaptan, Rio de Janeiro'dan Bahia'ya yaptığımız ölçümlerimizin, daha önce yaptıklarımızı doğruladığını görmekten memnun kaldı. Artık kabul edilenler bizim haritalarımız olacak."

"İyi iş."

King devam etmeden önce sessizlik oldu.

"John Morgan vebadan öldü. Onu denize attık. Beş gün sonra da John Jones ve Charles Musters... Her ikisini de Bahia'daki İngiliz mezarlığına gömdük."

Charles sandalyeye çöküverdi, Genç King ağlıyordu.

"Nasıl hissettiğinizi biliyorum, Bay Darwin. Musters ile bir kardeş gibi ilgileniyordunuz."

"Zavallı küçük dostum," diye yakındı Charles. "Daha yalnızca ondört yaşındaydı; henüz yaşamaya bile başlamamıştı. Evini öylesine çok özlemişti ki... Şimdiyse bir daha asla göremeyecek. Onun için kalbim parçalanıyor."

Rio de Janeiro'daki son iki haftasında Charles, sık sık, "bir doğa bilimci için altın madeni olan" ormana gitmişti. Bu noktada, "yolun her dönüşünde yeniden mest olmanın yorucu olduğunu itiraf etmek zorunda kaldı; ama ya öyle olmalıydın ya da hiçbir şey."

Beagle için taze yiyecekler temin edilirken, o da son günlerini deniz yosunları üzerinde çalışarak ve Brezilya ormanlarında heyecanlı yürüyüşlere çıkarak geçirdi. Charles yukarıya baktığında, kıvrak kuyruğundan dimdik asılı duran kocaman sakallı bir maymun gördü. Genç bir Brezilyalıya eşlik eden melez bir çocuğun yanında baltası vardı. Dev ağacı kesmeye başladılar hemen.

"Ölü bir maymuna ulaşmak için bütün bir ağacı kesiyorsunuz?" dedi Charles şaşkın gözlerle.

"Neden olmasın? Çok fazla ağaç; çok fazla orman var."

Ağaç muazzam bir gürültüyle düştü, kökünden kopup toprağı parçalamış, düşerken çarptığı diğer ağaçları da kırmıştı.

Bu, Brezilya'nın savurgan bolluğunu simgeliyordu.

Botafogo'nun sakin semti, o gece St. Juan arifesini kutluyordu.

Gece boyunca büyük şenlik ateşleri yakıldı ve sürekli silah ve havai fişek atıldı. Şafak vaktine doğru, oldukça uykusuz hâlâ dolaşıp duran Charles, solgun görünen Earle ile karşılaştı.

"Bir azizi onurlandırmak için tuhaf bir yol gibi görünüyor mu sana da bütün bunlar," diye sordu Charles'a.

"Onu tamamıyla cennetten çıkarmaya çalışıyormuşlar gibi geliyor bana."

1 Temmuz'da Charles, H.M.S. *Warspite*'deki ayine katıldı. Töreni etkileyici bulmuştu, özellikle de "Tanrı Kralı Korusun" oyununda altı yüz elli kişilik mürettebat aynı anda şapkalarını çıkardığında.

O günün ilerleyen saatlerinde eşyalarını *Beagle*'a geri taşıdı. Bir kez daha kıçaltı kamarasınıdaki dar köşesinde oturuyor olmak garip hissettirmişti. Onbir hafta nefis bir şekilde geçmişti. Botafogo'dan ayrılırken üzüntü ve minnettarlık hisleriyle doluydu.

H.M.S. *Beagle*, H. M.S. *Warspite* ve H.M.S. *Samarang*'ı geçerken iki savaş gemisinin mürettebatı, armalarını ayarlayıp düdüklerini üç kez öttürerek baş döndürücü gerçek bir töreni yaptı onlara. H.M.S. *Warspite*'taki orkestra "To Glory You Steer'i [Zafere Yol Al]"çalıyordu. Charles, Kaptan FitzRoy'a şöyle dedi:

"Deniz kardeşliği diye bir şey var."

"Özellikle de her gemi o kadar uzun zaman yalnız başına yelken açtığı için."

H.M.S. *Beagle'ın* direkleri, normalde onun tonajındaki bir gemi için olandan daha geniş halat donanımı ve gurcatalar ile desteklenmekteydi. Uygun bir halatın veya zincirin rahat bir şekilde akışını sağlamayan hiç bir palanga ya da makara bulunmamaktaydı. Direkler arasında, sert yelken bezinden yapılmış ve birkaç camadan noktası olan geniş yan yelkenler vardı.

İlk üç gün boyunca güneye doğru Montevideo ve Buenos Aires'e giderken Charles, havayı katlanılmaz buldu; hafif değişken esintiler ve büyük dalgalar. Deniz tutmamıştı, sadece mutsuzdu. Dördüncü günde sert bir rüzgâr çıktı; ona bir fırtına gibi görünmüştü. Bay Chaffers da öyle düşünmüş olacaktı ki babfingo serenlerini alçalttı ve direkleri yatırdı. H.M.S. *Beagle*, şimdi dalgaların üzerinde zarifçe

süzülüyordu, "sert darbelerden sanki kendi isteğiyle kaçıyor gibi görünüyor" dedi Charles, Stokes'a.

Beagle canlı, nefes alan bir varlık hâline gelmişti, kendine has bir karakterle: güçlü, zorlu, dirençli... Artık onu, ahşap, bakır, kalafatlama, halat, yelken bezi ve direklerden meydana gelen cansız bir nesne olarak görmesinin imkânı yoktu. Geminin kendisi gemideki en önemli kişiydi, hatta kaptanından bile öteydi çünkü kararlı performansı ve güvenirliğine bağlıydı tüm mürettebatın kaderi. Henüz çırak olan doğa bilimcisi dahil.

Temmuz ortasında parlak bir gökyüzüne ve çarşaf gibi sakin bir denize uyandı. Balinalar, fırtına kuşları ve Cape güvercinleri ile hayat doluydu hava ve deniz. Gemide yeni bir his vardı. Silah odasında kahvaltı yaparken, subaylar, şimdiye değin henüz hiç tasvir edilmemiş Patagonya sahillerini görmek ve keşfetmek konusunda heyecanlıydılar.

"Şimdi Patagonya'nın vahşi hayatının içine gidiyoruz, neden biz de sakal bırakmıyoruz ki, böylece biz de vahşi insanlara benzeyebiliriz" dedi Sulivan.

Bıraktılar da. İlk başta Charles'ınki kaşındırıyordu ama kısa zamanda kırmızı cılız sakalının keyfini çıkarmaya başladı ve tıraş bıçağıyla kendini yaralamıyor olmaktan fazlasıyla memnundu. Kahvaltıdan sonra güvertede, gemi saatte dokuz mil hızla sakince süzülüp giderken serin ve temiz havayı sevinçle ciğerlerine doldurdu.

Marangozlara, numunelerin eve gönderileceği ilk sandığı inşa ettirmenin zamanı gelmişti. Gemide dört marangoz vardı, ancak Charles'a kendi deniz ağını yapması için yardım eden şef Jonathan May, işi kendi başına yapmak konusunda ısrarcıydı.

Charles ilk olarak, Saint Jago'dan Rio de Janeiro'ya kadar toplanan iki yüz elli dört ayrı parçadan oluşan, jeolojik numuneleri düzenledi. Ardından da düzgün bir şekilde kurutulmuş ve dikilmiş, kağıt levhaların arasında preslenmiş ve etiketleri bu levhaların arasına yerleştirilmiş olan, bitki koleksiyonunu. Cambridge'e vardıklarında, Henslow onları daha kalın bitki koleksiyonu kâğıtlarının üzerine monte ederdi. Alkol içerisinde hayvanların olduğu dört büyük şişe, muazzam bir örümcek koleksiyonu, ilaç kutularında çok sayıda

küçük böcek, mükemmel renklere sahip, alakasız bir şekilde salyangozlara benzeyen iki tür planarya ve daha sonra güçlü bir solüsyon içerisinde deniz yaşamının sonsuz türü; üzerinde tahnitçi gibi çalıştığı kuşlar; en güçlü solüsyonun içerisinde balıklar; bir çoğunu kesip parçalara ayırdığı çok sayıda omurgasız hayvan; daha sonrasında da kertenkele, yılan konteynırları; mukavvaya yapıştırılmış kelebekler ve diğer uçan nesneler; geniş böcekler yelpazesi...

Marangoz May tıraşı gelmiş sakalını ovuşturdu.

"Bana bir kaç gün verin, Bay Darwin ve ben de size ahşap bir kale inşa edeyim: altta kayalar, üstte kelebekler."

Yirmi dört saatte yüz altmış mille rekora koşuyorlardı ve birbirlerini tebrik ediyorlardı; "Yakında karayı göreceğiz," ama akşama doğru ani bir fırtınaya yakalandılar. Bir kez daha babafingo direkleri güverteye indirildi; ana gabya yelkeni, yan yelken ve ön yelkenleri kapatmış dalgalı denize karşı savaşıyorlardı. Charles, kaptanın divanına uzanmış Kaptan Philip King'in Avustralya araştırması üzerine iki cildini okuyordu. Ertesi sabah deniz güzel bir şov vardı. Gemiyi takip eden yaklaşık 4,5 metrelik bir uzunluğa sahip olduklarını tahmin ettiği bir yunus sürüsü, balinalar ve katil balinalar üzerine çalıştı. Beraber yükselip keskin olmayan yuvarlak başlarını ve sonra da yüksek sırt yüzgeçlerini gösterip, suyu büyük şiddetle yarıp sıçratarak geri dalıyorlardı. Siyah balinaların yükselip atladıkları mesafede domuz balıkları sürüsü vardı, ardından uçan balıklar, penguenler, fok balıkları, sarı çekice benzeyen bir kuş geldi. Bugün onlara İngiltere'de bir sonbahar günü gibi hissettirmişti.

Sulivan, "Bitmeyecek," diye uyardı. "Plata ağzından sadece altmış mil uzaktayız, kesinlikle yoğun bir sis olacaktır."

Akşama doğru rüzgâr sertleşti. Gece puslu ve fırtınalıydı. Nöbet saatinin ortasında, gece yarısı ile saat 4 arasında, komutadaki Chaffers, Yüzbaşı Wickham'ı uyandırdı;

"Bay Wickham, kıyıdaki inekleri duyabildiğimi sanıyorum."

"Kıyıda! Rotadan uzaklaşmış olmalıyız. *Thetis*'e olan da buydu. Hadi güverteye çıkalım!"

Wickham malzemeleri kontrol etti, sonra geminin baş kısmına gitti. Sisin içinden hiçbir şey göremiyordu, ama dikkatle dinledi ve

belli belirsiz bir gülümsemeyle, Chaffers'a döndü.

"Penguenler ve foklar! Pek gürültü yapıyorlar. Gemiyi rotada tutun."

Yirmi bir gün yolculuktan sonra, Rio de la Plata ağzına vardılar. Nehir boyunca su çamurlu olmasına rağmen, deniz ile nehrin birbirine karıştığı yerde çamurlu nehir suyu deniz suyunun üstünde yüzüyordu. Montevideo'daki limana doğru ilerlerken Bay Bynoe ile beraber bu görüntüyü izlemekteyken Charles; "Bu durum beni şaşırtıyor, nehrin çamuru deniz suyunun altına batacak kadar ağır değil mi?" dedi hayretle.

"Hayır, deniz daha büyük özgül yerçekimine sahip."

H.M.S. *Durid*'e yakın demir attılar. Fırkateynden bir tekne indirildi. Kaptan Hamilton, Kaptan FitzRoy'u bölgede askeri bir darbe yapıldığı ve yeni hükümetin kıyıda herhangi bir İngiliz denizcisine izin vermeyeceği konusunda bilgilendirdi.

"Erzağa ihtiyacımız var. Katibimizin karaya çıkmasına izin verecekler mi?"

"Harcamak için parayla mı? Üzerindeki son şilini de buna yatırabilirsin!"

Rowlett, taze et ve sebze almak için nakit dolu bir kese ile filikada karaya çıktığında, Charles ve FitzRoy küçük teknelerden birinde yakınlardaki Rat Adası'na gidiyorlardı. Kaptan rapor için talimatları aldı. Charles ava çıktı ve bir takım garip görünümlü hayvanlar buldu. FitzRoy'a gösterdiği bilhassa merak uyandırıcı bir yaratıktı.

"İlk bakışta herkes bunun bir yılan olduğunu söylerdi, ancak bu iki küçük arka bacak ya da daha ziyade yüzgeçler, tabiatın kertenkelelerle yılanları birleştirdiği bir geçişe işaret ediyor."

FitzRoy irkilmiş görünüyordu.

"Bir türün diğerine geçişini yansıtmaya çalışarak *Zoonomia*'daki büyükbaban gibi konuşuyorsun. Onun hayvanlarda gördüğümüz büyük değişikliklerin onların doğumundan sonra meydana geldiği konusunda yazdığını anımsıyorum."

"*Zoonomia*'yı on beş yaşımda okuduğumda ona inanmadım. Tezini kanıtlamak için yeterli vücut bulgusu ortaya koyamamıştı."

"O yanılıyordu. Sen de öyle. Kertenkeleler ve yılanlar, Yaratılış'ta

yaratıldıkları hâlleriyle bire bir aynılar şimdi de."

Ertesi sabah Kaptan FitzRoy, sert ve keskin soğuğu dengelemek için sıcak tutacak kıyafetler çıkardı. Charles'ın payına düşen onu bir battaniye gibi saran hantal, kötü yapılmış, üstüne bol gelen bir monttu. King ve birkaç asteğmen ile avlanmak üzere kıyıya çıkmış, Montevideo'ya adını veren, sorunlu kasabanın oldukça dışındaki tepeciğe doğru yola koyulmuştu. Bir çift kırmızı keklik, birkaç vahşi ördek ve çeşitli kertenkeleler, ki bunlardan biri üç fit uzunluğunda bir iguanaydı, avlamıştı. Gemiye döndüklerinde aşçı buna sevinmişti.

"Guano, yılın bu zamanında, yemeklik bitkiler için iyi bir gübredir."

Akşam yemeğinde FitzRoy, "Buenos Aires'te Patagonya'nın eski İspanyol haritalarının olduğunu öğrendim şimdi. Yukarıya doğru sadece yüz mil uzaklıkta. Ben onlara bir göz atmaya karar verdim" dedi.

"Şehir ile ilgili bir izlenim edinmeden Montevideo'yu terk etmekten nefret ediyorum" dedi ve ekledi Charles, "İyi sokak giysilerimizi giyersek çok da tehlikeli gözükmeyiz."

"Sadece iki İngiliz beyfendisi çıkabilir gezinti yapmak için!"

Yeni kurulan Uruguay Cumhuriyetinin başkenti olan şehre yalnız gittiler. İhtilal ya da iç savaşa dair görünürde hiç bir şey yoktu, fakat şehrin beğenilecek bir yanı da yoktu. Sokaklar kirli, mimari karmakarışık, birbiriyle ilgisiz binalardan oluşuyordu; şehir dışına doğru uzanan yollar inanılmaz derecede kötü bir durumdaydı. Buna rağmen Charles'ın keskin bakışları doğal tarih bakımından zengin bir ülke olabileceğini yakalamıştı.

H.M.S. *Beagle*'a geri döndüğünde muhafızların hemen yanında bekleyen genç bir adam vardı.

"Bu, Robert Hamond," dedi FitzRoy, "eski bir gemi arkadaşı ve çok değerli bir dost. Onu ben istedim."

Cana yakın Hamond'u anlatmak uzun sürmedi. *Druid*'den Charles Musters'ın *Beagle*'daki yerini almak üzere gönderilmişti.

Charles şöyle dedi:

"Kimse yeri doldurulamaz değil. Zavallı Musters artık resmi olarak gitmiş ve başka biri yerini almıştı bile. Herhangi bir ölümlü ne kadar az şey ifade ediyordu!"

Buenos Aires limanının dış liman ağzına girerken, Montevideo'nun karşı kıyısındaki Rio de la Plata'ya 100 mil mesafede, H.M.S. *Beagle* onlara ateş açan bir nöbetçi gemisinin yanından geçti. Bir dakika sonra başka bir atış yapıldı. İskeleden üç mil uzakta demirleme yerine ulaştıklarında FitzRoy iki teknenin indirilmesini emretti. Tekneler karantina gemisi tarafından durduruldu.

İngiltere'deki kolera yüzünden bir kez daha girişleri reddedildi ve hemen gemilerine geri çekilmeleri emredildi.

Güçlü bir gelgit vardı ve onlara karşı yönden dik olarak esiyordu. Denizciler kürek çekerken eş zamanlı lanet ediyorlardı.

H.M.S. *Beagle* Montevideo'ya döndü, kasaba polis şefi ile liman kaptanı, küçük teknelerle kasabadaki isyancı ayaklanmaya karşı düzen sağlamak üzere yardım istemeye gelmişlerdi.

"Yetkimiz yok," diye yanıtladı Kaptan FitzRoy.

"Yetkiyi biz veririz."

Sahilde, İngiltere'nin başkonsolosu şöyle dedi:

"Kaptan, burada yaşayan İngiliz vatandaşlarını mevcut gücünüzle korumak zorundasınız."

Elli iki iyi silahlı adam, *Beagle*'dan ayrıldılar. Charles da silahı ve bir denizci kaması üzerinde onlarlaydı. Kasabaya hakim hisara konuşlandılar, hükümet birlikleri içeri sokuluncaya kadar isyancıları kontrol altında tuttular. Sulivan'ın gözleri bir savaş olasılığına karşı heyecanla parlıyordu. Charles:

"Bir savaşta olacağım hiç aklıma gelmezdi" dedi.

"Herhangi bir isyancıyı vurursan onları eve numune olarak gönderirsin," diye mırıldandı Sulivan. "Homo sapiens."

Ateş etmek zorunda değildi. Diğerleri de öyle. Öğleden sonra erkekler avluda biftek pişirerek kendilerini avutup oyalıyorlardı. Gün batımında bir tekne *Beagle*'a gidip onları sıcak tutacak kıyafetler getirdi. Charles'ın, olağan dışı heyecandan başına ağrı girmişti; tekne ile geri döndüğünde mürettebatın geri kalanını telaş içerisinde, aborda filesini* gerip, silahları doldurarak kıyıya çevirip, güverteyi çarpışma için hazırlarken buldu. Karanlık çöktüğünde, Chaffers şöyle dedi;

* Gemiye başkalarının çıkmasını engellemek amacıyla etrafını çepe çevre saran file. çev.

"*Beagle*'a saldırı olması durumunda mümkün olan en iyi savunmayı yapmaya hazırız."

"Neden isyancılar gemimize saldırsın ki?" diye sordu Charles.

"Mühimmat elde etmek için."

Geceyi nöbetçiler ile güvertede geçirirken Charles'ın baş ağrısı geçivermişti. Hükümetin takviye kuvvetleri şafak vakti geldiler. Ayaklanma sona erdi.

FitzRoy açıklama yaptı:

"Şimdi kıyıda yavaş ve monoton incelemelerimize başlayabiliriz."

Charles, taşların altından yengeçler, sülükler, akrepler, iki kanatlı böceklerin örnekleri: tatarcık, sivrisinek, sinek, pireler; akan çaylardaki tatlı su kabukluları; daha önce hiç görmediği kuşlar: İspinoz veya ispinozgiller familyasından numuneler, küçük su çulluğu alışkanlıklarına sahip bir numenius, bir tür tarlakuşu ve türlü çeşit yılan, kertenkele ve böcekler topladı. Hepsi Stokes ve Philip King'in Rio de la Plata'nın araştırma haritalarını karşı taraftan çizdikleri harita masasının üçte birini kaplamıştı bile.

Ertesi gün, bir grup erkek devekuşuna rastgelmek umuduyla ava gitti. Charles, görüntülerinden ölesine etkilenmişti ki onları gördüğünde ateş edemedi. İkindi vaktine doğru Wickham ve Sulivan, bitkin düşmüşlerdi, bir ağacın altına oturdular ve daha fazla gidemeyeceklerini ilan ettiler. Charles, onları taşıyacak bir at bulmayı teklif etti.

Diğerlerini dönüşte taşıyacak iki at kiraladı, böylece şehrin kapıları kapatılmadan varabildiler.

"Devekuşu avlayamamamız iyi oldu," diye böbürlendi Charles; "onu taşıyacak üçüncü bir at bulmak zorunda kalırdık."

Sulivan, "nasıl oluyor da bu kadar müthiş bir yürüyüşçü olabiliyorsun?" diye sordu Sulivan. "Senin iki katın kadar güçlü ve dayanıklıyım, seni bir promethean gibi ikiye ayırabilirim."

"Belki yapabilirsin evet, açık deniz dostum, ama yürüyüşte beni geçemezsin çünkü ben küçük bir çocuk olduğum zamanlardan beri provasını yapıyorum bu bütün gün süren keşif gezilerinin."

Bir dahaki sefere yalnız başına çıktı; kocaman bir hint domuzuna benzeyen büyük bir kapibaraya rastladı, onu kovalayıp kafasından vurdu. Kaldırmaya çalıştığında, kilo ağırlığının 45 kilonun hemen

altında olduğunu farketti. Onu gemiye götürmek için bir at bulmak zorunda kalacaktı!

Yaşayan canlı türlerinin toplanmasını tamamlanmıştı, Charles dikkatini Montevideo jeolojisine çevirdi. Bölge büyüleyici karmaşıklıklara imkân vermişti. Kayalar, çoğunlukla sarımtırak, pürüzlü ve kusurlu bir şekilde kristalize olmuş feldispat, ince veya kaba taneli koyu yeşil arduvaz yataklarını takip eden gnays çeşitlerinden oluşuyordu. Kuzey Galler, kesinlikle onu bu *Beagle* seferi için eğitmişti.

Jonathan May, numuneler için olan sandığı tamamladı, ustaca tasarlanmış küçük ve daha büyük bölmeler sistemi, bir dizi çivilenmiş ahşap desteklerle dış kerestelerin arasına güvenli bir şekilde yerleştirilmişti.

"İngiltere'ye bize yakışır muntazam bir şekilde varmalı," diye belirtti May.

19 Ağustos 1832'de Charles, arkadaşlarının yardımı ile büyük sandığı filikaya indirdi ve Falmouth'a giden H.M.S. *Emulous*'a nakletti. Charles, sandığın Cambridge'e varmasının ne kadar süreceğini sordu.

"Tam olarak bir şey söylemem, efendim. Kıyıda birkaç durağımız var. Noel'den önce diye umuyorum. Üniversitedeki birileri için Noel hediyesi mi?"

Charles, Profesör Henslow'un sandığı aldığını gözünde canlandırdı ve gülerek "içtenlikle, öyle düşünmesini umuyorum!"

7

H.M.S. *Beagle*'ın bir sonraki görevi güneydeki Patagonya kıyısını araştırmaktı. Demir aldılar ve üç kat yüksekliğinde gabya yelkeni açarak ve sürekli derinlik ölçümleri yaparak sefere çıktılar. Nehri boşaltmaya başlayan kuzeybatıdan gelen serin bir esinti vardı. Geceleri geminin altında on sekiz fit vardı, sabah ise sadece on üç. Gemi demirleme yerini değiştirmişti. Demir aldıkları an rüzgâr, gemiyi eski bir enkazı gösteren şamandıranın birkaç metre ötesine sürüklemişti. Yanlış bir hamle ile çakılıp kalırlardı. Ancak Bay Chaffers'ın eğitimli ekibi yelken açtı ve uzaklaştılar.

"Yakın zamanda böylesine bir kıl payı kurtulmayı tekrar yaşamayız umarım," dedi.

Onun bu isteğini anlamamıştı. Kaptan, sahilin önemli noktalarını teyit etme amacını açıklamıştı. Kıyı, kilometrelerce kesintisiz ve değişmeyen bir kum tepecik hattıydı; içinde yerleşim olmayan ıssız bir ülke.

Charles, "şimdiye kadar gördüğüm en ıssız yer" diye homurdandı Stokes'a. The Mount'un mis kokulu rengarenk bahçelerine, güllere, mavi lobelyalara, Severn boyunca devam eden sıra ağaçlara karşı ani bir özlem hissetti içinde.

"Gemiler bu sahili asla ziyaret etmez. Ancak Londra'daki Hidrografi Ofisinde adım adım haritalara ihtiyacımız var."

Bulutsuz bir gökyüzünün altında birkaç güzel günün keyfini çıkarıyorlardı, ardından bardaktan boşanırcasına yağmurlar başladı ve hava şartları öylesine ağırlaştı ki araştırmaya devam etmek imkânsızdı. Çok geçmeden denizciler denize ağ attılar. Herkes sevinç çığlıklarıyla avlandı. Tuttukları balık, akşam yemeği için yeterince büyüktü.

Sadece Kaptan FitzRoy huzursuzluk belirtileri göstermekteydi.

"İçime öyle doğuyor ki barometreler yükselişe geçecek, aksi yönden esen bir rüzgâra maruz kalmak üzereyiz. Ona eşlik edecek bir fırtına. Barometreler saptığı anda her zaman olduğu gibi bana haber verilsin."

Sabah birde Charles bütün tayfanın güvertede düdük çaldığını duydu. Barometre sapmıştı. Charles ve Stokes hızla giyinirken Charles şunları söyledi:

"Kaptanın hisleri barometreden birkaç saat önde çalışıyor."

"Bütün iyi kaptanlar denizdeki hava ile ilgili içgüdülere sahiptirler."

Kötü bir başlangıç yapmışlardı. Çapaları, demir kancanın üzerinde sertleşen yumuşak kil içine saplanmıştı. Kopardılar. Kalıntıları yukarı çekerken şamandıraları ile şamandıra halatlarını kaybettiler. Sabaha doğru iyiydiler ama deniz dalgalıydı; yüz seksen kiloluk havantopunu taşıyan top kundağı kırıldı, top denize düştü. FitzRoy, çifte kaybın öfkesiyle buz gibiydi.

Charles, "kim fena hâlde haşlanacak?" diye sordu Sulivan'a.

"Wickham ve ben sorumluyuz denetimden. Top iyi bağlanmamıştı."

Yine, gemideki en iyi ve en büyüklerden biri olan bir çapa, bir önceki gibi tırnağı kaya kadar sert kilin içine gömülürek kırıldı.

"Yolculuğun başlangıcında bu çok büyük bir kayıp" diye kederlendi Sulivan.

Fırtına boyunca Charles'ı iki gün deniz tuttu. İlginç bir şey olduğunu fark etti; fiziksel olarak tükenmişti eskisi gibi, ama duygusal olarak artık ataklardan korkmuyordu.

2 Eylül'de günlüğüne şunları yazdı:

> Bugün, benim için yolculuğa katılma ihtimalimin müreffeh bir görünüm kazandığı o ilk gün kadar unutulmaz bir yıldönümü olacak hep.

Blanca Körfezi dışında geçici bir yere demir attılar. Kıyıya vuran azgın dalgaların yüzünden karaya çıkmak imkânsızdı. Yine ağ attılar denize. Charles, balık bilimi defterine her birinin açıklamasını kaydedene kadar balıkların kesilmesine izin vermeyecekti. Mürettebat onu hoşgördü.

Kaptan FitzRoy'un canı sıkkındı; o bölgeye ait sahip oldukları haritalar sanki hiç yokmuşlarcasına çok kayba uğratmıştı onları.

Canını daha da sıkan körfezin ilerlemelerini engelleyen baş kısmına demirlemiş olduklarını fark etmeleriydi. Bunenos Airean bayrağı taşıyan küçük bir uskuna onlara doğru geldi. FitzRoy, Yüzbaşı Wickham'ın komutasında, bir filikanın yelkenliye yaklaşıp bilgi almalarını emretti. Öğlende, gemiye bir İngilizle birlikte geri döndüler:

"James Harris, emrinizdeyim efendim. Uskunanın sahibi benim; Rio Negro'ya gider ve sahil boyunca ticaret yaparım."

"Bir kılavuz yararlı olabilir. Port Belgrano limanına güvenli bir giriş arıyoruz."

"O zaman, demir almalı ve herhangi bir gemi için yeterli su bulunan kanala girene kadar daha fazla su bulunan büyük kuzey kıyısının öbür tarafında kalmalısınız."

Alacakaranlıkta, dümende, kırmızı yanaklarının iki tarafında da yarım daire şeklinde tuzla kaplanmış çizgilerle orta yaşlı bir adam olan Harris ile birlikte *Beagle*, hızla mükemmel fakat az tanınmış

Port Belgrano limanına doğru yol aldı ve Anchorstock Hill'in altındaki sondaj kuyularının yanına demirledi. Montevideo'nun yaklaşık altı yüz mil güneyindeydiler.

"Yarısı sular altında kalmış bu kıyıda birbine benzer girintili çıkıntılı ardışık koylar var" diye belirtti Harris.

"Kesinlikle onları incelemeliyiz," dedi FitzRoy ve ekledi "bizden bir grubu Buenos Aires yerleşimine kadar götürebilir misin?"

Charles kamarasına koştu ve şifonyerinden kancası ile çekiçini alıp deri çantasına attı. Kürek çekecek dört denizci ile birlikte kaptanın hızlı filikasında yola çıktılar. Harris bulabildiği ilk körfeze girdi. Birkaç kilometre sonra körfez o kadar daraldı ki kürekler her iki tarafa da dokunmaya başlamıştı. Charles'ın görebildiği tek şey çamurdu. Gelgitin yükselmesi için iki saat bekledikten sonra, suyun akın etmesiyle çamur yığınının üzerinde kürek çekmeye başladılar. Saatler sonra yerleşim yerinden dört mil uzakta bir askeri karakola ulaştılar. Yukarı baktığında, Charles bir grup insanın onları izlediğini gördü.

"Ne harika grotesk figürler bir arada! Earle onları resmetmek için burada olmalıydı," dedi FitzRoy heyecanla.

Adamlar *kovboyları* ve hepsi, ortasında başı içinden geçirmek için bir delik bulunan büyük bir atkı, panço giyiyorlardı. Bol paça pantolonlarının üzerinde bellerinin etrafını saran parlak renkli şalları vardı. Botları, bir atın arka bacaklarının içdiz ekleminin derisinden yapılmıştı, kıvrımlı bir iç lastik şeklinde. Bunları daha deri ıslakken giyip ayaklarında kuruturlar ve asla çıkarmazlardı. Mahmuzlar kocamandı. Güçlü atlara monte edilmişlerdi. Kılıçlar ve kısa misket tüfekleri ile donatılmışlardı, fakat adamlar elbiselerinden çok daha dikkat çekiciydiler; çoğu yarı İspanyol yarı Kızılderiliydi; bazıları saf kan ve bazıları da siyahtı.

James Harris, *Beagle* personeliyle ilgili açıklama yaptı. Dar bir hendek ile çevrili çamur duvarlı çokgen bir yapı olan kaleye gitmeleri için binecekleri atları ayarladı ve kovboyların arkasından yolu takip ettiler. Kaptan FitzRoy ve ekibi samimi karşılanmadı; kale komutanı nazikti fakat komutasındaki kumandan muavini huzursuzdu. Sivil kıyafet içerisindeki Charles'ı işaret ederek Harris'e sordu:

"O kim?"

"Bir İngiliz, Bay Charles Darwin."

"Ne iş yapar?"

"O bir doğa bilimci."

"Doğa bilimci nedir?"

"Her şeyi bilen adam."

Binbaşı şimdi korkmuştu. Charles'dan yaklaşmasını talep etti, Harris'den de çevirmesini istedi:

"Bu bildiğin söylenen her şey de nedir? Ne hakkında?"

"Kayalar. Balıklar. Böcekler. Kuşlar. Bitkiler. Deniz kabukları..."

Adam, FitzRoy'a döndü.

"Bir saldırı öncesinde keşif yapmak üzere gönderilmiş ajanlar mısınız siz?"

"Binbaşı, burada bir araştırma görevindeyiz."

"Limanımızı sevdiniz herhalde?"

"Muhteşem bir yer, tüm İngiliz filosunu oraya demirleyebiliriz."

Binbaşı öfkeyle bağırdı, "Demek gerçek bu! Bizi fethetmek için İngiliz filosunu getireceksin! Ben sizi fethederim! Kalemden defolun! Bu doğa bilimciyi de yanınızda götürün. O bir büyücü."

Harris araya girdi.

"Yakınlarda İspanyol bir arkadaşım var. O bizi içeri alacak."

Arkadaşının evinde sadece bir oda vardı, ama rahattı. On iki saat boyunca aç kaldıktan sonra hafif bir şeyler yediler ve yerde uyuyakaldılar. Charles, Rowlett ve Harris'in arasında sıkışmıştı. Sabah, Buenos Aires subayları onların her hareketini yakından izliyorlardı. Yerleşim yerini terk etmeleri yönünde bahaneler üretildi. Sonunda bir eskort temin edildi. Öğlede *Beagle*'a ulaştıklarında geminin hareketini izlemek için yüksek bir noktada görevlendirilmiş dışarıda gecelemiş bir asker birliği buldular.

Charles yatağına çekildi. Stokes, aydınlık, keyifli yüzüne yayılmış bir şekilde sırıtmaktaydı.

"Demek sen her şeyi bilen adamsın! Düşünsene, aylardır bu kabini seninle paylaşıyorum ve senden hiç şüphelenmedim."

FitzRoy, öğle yemeğinden sonra, Stokes, Wickham ve Sulivan'ı kabinine çağırdı. Yanakları kırmızıydı, koyu renk gözleri parlıyordu.

Charles şöyle dediğini duydu:

"Beyler, bir sonuca vardım. Dün komşu sularda ve kıyıda gördüklerimizden sonra, burada izin verilebilecek olandan daha fazla zaman geçirmedikçe, araştırmalarımızın gerçekten işe yarar olması için *Beagle*'ın tek başına yeterli veri elde edemeyeceğinden emin oldum. Harris ve ortağı, iki küçük gemiye, teknelere, iki uskunaya sahipler. Büyük olan on beş ton, küçük olansa dokuz. Harris, onları bize kiralamayı kabul etti. Bay Harris, bize büyük uskunada kılavuzluk yapacak, arkadaşı Bay Roberts de küçük olanda. Her iki adam da bu kıyı, limanlar ve gelgitlerin zorluklarıyla yıllarca sık sık karşılaşmışlardır. İstikrarlı ve yetenekli subayların emri altında arzulanan hedefe ulaşabilecek yeteneğe sahip gibi görünüyorlar," dedi.

"Hangi subaylar?" diye sordular Wickham ve Sulivan aynı anda.

"Wickham, büyük uskunayı senin almanı istiyorum. Stokes, senin de küçük olanı. Bu, bize büyük bir avantaj sağlayacaktır: Siz ikiniz bu alanı haritalandırırken, *Beagle* da kuzeye Montevideo'ya dönebilir, daha sonra da güneye Tierra del Fuego'ya gidip üç Fuegolu'muzu ve Bay Matthews'u geri götürebiliriz."

"İki ekstra gemi elbette çok daha başarılı sonuç almamıza yardımcı olabilir," dedi Wickham dudakları biraz soluk. "Bir Amirallik sorusu sorabilir miyim?"

"Maliyet hakkında mı? Bu ciddi bir zorluk. Yardım almak veya kiralama yapmak için yetkim yok. Ancak bunun üzerinde durmadım, çünkü sonuçtan umutluyum, makul bir bedel gibi görünen bu ödemenin kendi sorumluluğum olduğuna dair bir anlaşma yaptım. Ücretler, teknelerin kirası, tekne sahipleri için yemek. Uskunaların yenilenmesi gerekecek, fakat bunun için gerekli malzeme ve zanaatkârlar bizim gemimizde var."

Arka bölmeden açık güverteye çıkarken Sulivan, Charles'a mırıldandı:

"Kaptanın beni dahil etmemesine sevindim. Küçük teknelerde deniz tutar beni. Aslında, Wickham da öyle."

Dini tören bu Pazar sabahıydı. Ardından, birbirini izleyen, yabani otlarla kaplı kum tepeciklerini incelemek için karaya giderken bir grup subay Charles'a eşlik etti; tepelerin ardından kilometrelerce süren geniş otlaklı ovalar belirdi. Pazartesi sabahı, mürettebat kara-

ya çıktı, birliklerden biri odun temini ile görevlendirildi, diğeri ise kuyular kazıp geminin su fıçılarını doldurdu. Kaptan FitzRoy, kâtibi Hellyer'e bir sözleşme yazdırdı: gemilerin sahipleri, hizmetlerini ve teknelerini sekiz kameri ayı boyunca taahhüt etmekteydiler. Bunun karşılığında FitzRoy, her bir ay için yüz kırk sekiz İngiliz sterlini ödemeyi kabul etmekteydi. FitzRoy, 1832 Aralık'tan sonra herhangi bir ayın sonunda anlaşmayı iptal edebilirdi.

Harris, iki tekneyi almak üzere ayrılmıştı. Rowlett de yerleşim yerinde levazım bulup almak için onunla gitmişti. Charles, Wickham ile avlanmaya çıkmıştı. Kaptanın hizmetçisi Harry Fuller, onlara eşlik etmek için izin istedi. Charles iri bir erkek geyik ile bir dişi geyik avlamıştı, ancak Fuller avladığı üç taneyle onu utandırmıştı.

Charles, "Onları gemiye geri götürmek için bir yük arabasına ihtiyacımız var," dedi.

"Yük arabası yok," diye yanıtladı Wickham. "Denizciler. Fuller, geri dön ve yardım getir."

İkisi yalnız kaldıklarında Charles şöyle dedi:

"Ayrılacak olmamıza çok üzülüyorum."

"Ben de seni özleyeceğim, Sinekkapan" diye yanıtladı Wickham. "Biliyorsun, duygusal biri değilim, ama gemide emir vermem ya da emir almam gerekmeyen bir arkadaşımın olması hep iyi hissettirdi."

Bir saatten çok da fazla kalmamışlardı dışarıda ama geri döndüklerinde akbabaların ve şahinlerin leşlerden birini yiyip bitirdiklerini fark ettiler.

"İhmalin bedeli" dedi Wickham tepesinde çember çizen kuşlara dik dik bakarken içten bir kahretmeyle.

"Bir şey öğrendim," diye ekledi Charles. "Her daim bizden daha aç olan başka bir şey var mutlaka."

Kaptan FitzRoy, doğal su kaynağına yakın olmak için *Beagle*'ı limana doğru birkaç mil yukarı hareket ettirdi.

"Birkaç hafta burada olacağız," diye duyurdu. "Küçük gemiler yeniden donatılana kadar. Buradan hep birlikte yelken açacağız."

Mürettebat, gelgitin doğru akım anında ağ atmayı öğrenmişti ve her gün bir ton balıkla geliyorlardı. Charles yeni türleri ayırıp bunları balık bilimi defterinde betimlerken, Earle deniz ve manzaranın

eskizini çiziyordu. Eylül ortasıydı, Plymouth'a gelmesinden bu yana bir yıl geçmişti. On sekizinde, ekinoksdan üç gün sonra, bahar başlangıcıydı. Ovalar pembe ekşi yonca çiçekleri ve yabani fasulyeler ile kaplıydı; kuşlar yumurtalarını bırakmaya başlamışlardı.

Geçen her gün Charles için hasat zamanıydı. Topladığı bitkiler arasında, deniz kıyısında bulduğu ama tanımlayamadığı tatlı kokulu bir çiçek, yoncaya benzer bir sukulent vardı. Yakaladığı sürüngenler arasında, karakurbağası, geniş ağızlı ve üçgen bir çıkıntıyla sonlanan bir burnu olan, Coluber familyasından zehirsiz bir yılan vardı. Yılanı harita masasına attığında Stokes çığlık attı:

"Uskunaya gidecek olmanın güzel yanı, haritalarımın her yerinde sürünen çirkin yılanlarınla çalışmak zorunda kalmayacak olmam."

Charles, Rowlett'in *Beagle*'a taze et almaya gitmek için kiraladığı atlı çobanlarla avlanmaya gitti, üzerinde sert denizci pantolonu ve ceket vardı. Gezintilerinden biri için ona bir atı ödünç vermeyi teklif ettiklerinde şaşırmıştı. Atlı çobanlar çıplak zeminde uyuyor, gezerken yiyeceklerini -bir puma, aslan, devekuşu- avlıyor ve devekuşu yumurtası arıyorlardı. Charles silahı olan tek kişiydi. "Ateş etme" diye uyarılmıştı. Atlı çobanlar, her şeyi, deri kayışlara tutturulmuş iki ya da üç top, *bola* ile yakalıyordu.

Atlılardan biri, atını diğerlerine doğru sürmeye gayret ederek önde gidiyordu; diğerleri de atak bir hızda onu takip ediyordu, her biri topları başının etrafında sallayıp döndürüyordu. Öndeki topları fırlattı. Bir anda hayvan devrildi, bacakları kayışlarla birbirine bağlanmıştı. Charles onların biniciliğine, çabukluğuna ve keskinliklerine hayran kaldı.

Altmış dört devekuşu yumurtası buldular. Ayrıca, çok sayıda armadillo -tatu- da yakaladılar. Günün ortasında ateş yakıp sert kaplarının içinde yumurtaların birazını ve armadilloyu pişirdiler. Charles yemeği zevkle severek yedi.

Ateşin etrafına otururken, atlılardan birinin bir kadın olduğunu fark etti ilk kez. Kadın, onun silahından korkmuş gibi yaptı;

"Dolu öyle değil mi?"

Cesurca yalan söyledi, "Hayır, dolu değil."

Charles, o gün hayvan avında, bir aguti, geniş otlaklı ovaların

tavşanını ve üç tür armadillo, kokarcagillerden bir iki örnek, Güney Amerika ginepig kobayı yakalamıştı. Bir devekuşunun midesinde bağırsak kurdu buldu.

Kuşlar ve yumurtalarına ait koleksiyonu hızla büyüyordu. Bir *Struthio rhea*, Güney Amerika devekuşu, yumurtası, kayalıklarda yaşayan yağmurkuşu, tuzlu bataklıkların ortasında yaşayan deniz kırlangıcı, papağanlar, kısa gagalı su çulluğu toplamıştı. Gece mum ışığı altında muhafaza, tanımlama ve kataloglama yaparak çalıştı. Charles'ın o gün nelerle döndüğünü görmek için ara ara kıçaltı kamarasına bakan Kaptan, şöyle dedi:

"Dört koca yıl boyunca bunu bu denli iyi bir şekilde yaparsan, Profesör Henslow ve Profesör Peacock'un iyi birer kâhin olduklarını kanıtlayacaklar."

Kaptan FitzRoy ve Sulivan ile körfezi dolaştı. Gemiden yaklaşık on mil uzaklıktaki Punta Alta'ya vardıklarında, yaklaşık bir mil uzunluğundaki alçak kayalıklar dikkatini çekti. En alçak yatağına jeolojik çekicini vurduğunda tabakalaşmış kum keşfetti.

"Kaptan, gözüken şeye bakın! Kemikler! Fosiller! Doğal yerinde ilk kez görüyorum. Gelin ve onları çıkarmama yardım edin."

Çakıl kayaç kolayca verdi onları. Çok geçmeden Charles, devasa, antik memelilerin kemiklerini elinde tutuyordu. Öylesine titriyordu ki Sulivan onları tekneye taşımasına yardım etmek zorunda kaldı.

"Alt çene var," diye bağırdı. "Ayak bileği ve ayaktarağı da, oldukça mükemmel."

"Neyin?"

Profesör Sedgwick, fosilleri tahmin etmemesini ve Cambridge'in onları incelemesini beklemesini söylemişti.

Kesik kesik uyudu, ilk ışıkla da uyandı, Syms Covington'u uyandırdı, levazımların arasından bir kazma almasını söyledi, sobadan bir bardak çay aldı ve bir filikada yola çıktı. Punta Alta kayalıklarına tırmanırken, Covington'la alttan üçüncü tabakayı kazmaya başladılar ve deniz kabukları buldular. Yüzeyin altındaki çakıl ve kırmızı çamurun birbirine karıştığı yerde daha fazla kemik ve kocaman, uzunca süredir soyu tükenmiş bir hayvanın neredeyse mükemmele

yakın durumdaki kafatasını buldu. Üç saatlik zorlu kazmanın ardından ancak çıkarabildiler onu.

"Bu nedir?" diye sordu Covington, ağır işten yorulmuş terlemiş bir hâlde.

"İlk izlenimim, bir gergedana ait olduğu yönünde."

Gemiye döndüklerinde, Charles yelken bezinden geçici çantasının içindekileri güverteye döktü. Körfeze gitmek üzere iki ayrı yelkenliye bölünmenin uzun süredir gecikmesine öfkelenen Yüzbaşı Wickham, bağırdı:

"Kahretsin, Darwin, kahraolası iğrenç hayvanlarını çek tertemiz güzel güvertemden. Yaptığın şu pisliğe bak! Eğer kaptan ben olsaydım, seni ve o lanet olası pisliklerini çok geçmeden atardım buradan!"

"Şimdi, şimdi John, beni ve benim iğrenç hayvanlarımı sevdiğini biliyorum," diye itiraz etti Charles.

"Seni seveceğim, tamam, ama bir çöp kovası ile kalın kumtaşının diğer ucunda gördüğümde."

Akşam yemeğinden sonra Wickham, yüzünde suçlu bir gülümsemeyle kıç kamarasına geldi.

"Özür dilerim Sinekkapan. O kadar üzerine gelmemeliydim."

İki yelkenli de ertesi sabah geldi. Wickham, yelkenci, fıçıcı, silah yapımcısı, marangozları da içeren kalabalık bir mürettebatı aldı. Küçük bir derenin kıyısında kamp çadırı kuruldu, gemileri inceleme ve donatma için karaya çektiler. *Paz*, denizci olmayan birinin gözünde bile, çirkin ve kötü inşa edilmişti. Pisti ve iğrenç kokuyordu. *Liebre* daha da kötüydü. Her iki tekne de ayıbalığı ve denizfili yağı taşıyordu. Charles, *Liebre*'de Wickham'a katılmaya gönüllü olan Philip King'e:

"Bu davranışın kahramanca oldu" dedi.

"Bu benim için iyi bir tecrübe olacak, Bay Darwin. Babam buna memnun olacaktır."

Stokes'un gemisindeki kabin yedi fit uzunluğunda, yedi metre genişliğinde ve otuz inç yüksekliğinde idi. Bu gemideki üç adam da hamaklarını istiflemek zorunda kalacaklardı. Öndeki küçük bir alanda, beş kişi daha kalacaktı. Daha büyük olan gemi aletleri, sekstantı, teodoliti, çekül doğrusunu, irtifa semt açısı mekanizmasını taşıyordu.

Onun kabini de aynı boyuttaydı ama dört fit yüksekliğindeydi ve onda bir masa ve koltuklar vardı.

"Wickham'ın Kraliyet Donanması" dedi Charles gülerek. "Bir amiral olacağını hep biliyordum."

"Onları temizlemek, kabinleri yeniden donatmak, yeniden boyamak, yeni direkler, yelkenler, dümen, çark için bize üç hafta ver. Harika olacaklar."

Punta Alta antik kemiklerin altın madeniydi. Büyük bir hayvanın dişlerinin bir miktarıyla alt çenesini; iki ya da üç kemirgen hayvanın kemiklerini, bazı büyük dört ayaklı megatherioidlerin el ve ayak kemiklerini bulmuştu.

"Bu hayvanlar bu sarp kayalarda nasıl hapsolmuşlar?" diye sordu Covington.

"Öyle değil. Deniz kabuklarının varlığı ve kemiklerin bazılarına takılı kıskaçlardan, bu kalıntıların sığ bir denizin dibine gömüldüklerini çıkarabiliriz süphesiz."

"Ve bir şey o denizin dibini bu sarp kayalıklar hâline gelmesi için havaya yükseltmiş?"

"Evet. Volkan değil, burada lav yok. Muhtemelen bir deprem de değil, ya da aşağı çekilip gömülmüş ve ortadan kaybolmuş olabilirler. Peki sonra? Bilmiyorum. Bir takım gizemli kaynayan bir kuvvet. Keşke Profesör Sedgwick veya Charles Lyell burada olsalardı, onlar bize söylerdi."

Avını hafifçe *Beagle*'ın güvertesine bıraktığında, görevli subay olarak Sulivan yerdeki kemik yığınına baktı, kıkırdadı ve Wickham'ı taklit ederek bağırdı:

"Ah, Darwin, çöplerinden biraz daha! SENİ VE ONLARI DENİZE ATMADAN, KAHROLASI SEVİMSİZ PİSLİKLERİ, CİLALANMIŞ GÜVERTEMDEN ÇEK DERHAL!"

Bynoe kafa, dişler ve kaburga kemiklerinin kaç yaşında olduğunu öğrenmek istiyordu.

"Senin tahminin de benimki kadar iyi. Bence onlar kesinlikle tufandan öncesine aitler."

"Tufanın tarihi nedir?"

"Buna kim cevap verebilir ki?"

"İngiltere Kilisesi," diye cevap verdi Bynoe. "Bize orijinal yaratılışın tarihi olarak M.Ö. 4004'ü verdiler: Tanrı'nın insanı ve yeryüzündeki diğer varlıkları yok edecek kadar onlara kızması en az bin yıl almış olmalı."

"Bu hayvanların sığ denizimizin çamurunda beş bin yıl önce öldüğünü mü söylüyorsun? Dün gece Lyell'ın *Principles of Geology*'sinde gördüğüm bir bölümü okumak istiyorum."

Kitapa bir işaret koymuştu. Bynoe, harita masasının karşısındaki koltuğa oturdu.

"Lyell, jeologların binlerce yıldır düşünmesine rağmen doğanın dilinin milyonları işaret ettiğine inanıyor... Yaratılış öncesi bir dünya. Bunun şok edici bir kavram olduğunu biliyorum. Profesör Henslow, Lyell'ın çıkarımlarını kabul etmeme hususunda beni uyarmıştı. Ancak bu yolculukta şimdiye kadar gördüklerime göre Lyell haklı ve Henslow yanılıyor olabilir."

Kaptan FitzRoy, bölgeye ileride gelecek gemiler için bir yön bulma işareti bırakmak üzere limanın girişine yakın bir kayalığa götürdü H.M.S. *Beagle*'ı. Hermoso Dağı'nın altında demir attılar. Büyük bir ekip, alet ve kereste yüklü dört filikaya bindiler. FitzRoy en görülebilir yeri araştırırken, Charles ve Philip King, jeolojik inceleme yapmaya gitti. İkindi vakti rüzgâr sertleşmiş ve yönünü değiştirmişti. Charles ve King kıyıya geri döndüklerinde, filikalardan ikisini kıyıda alabora olmuş hâlde buldular. Büyük dalgalar sahile vurmuştu. Diğerleri iki saat önce *Beagle*'a geri dönmüşlerdi. Kalkmakta zorluk çektiler.

"Geceyi burada geçireceğiz belli ki," dedi Stokes. "Çıplak zeminde ince kıyafetlerle uyumak tatsız bir durum. Hem de yanımızda çok az yemekle."

Filikalardan birinin yelkenlerinden bir siper yaptılar. Şimdiden keskin bir soğuk vardı.

"Bu gece akşam yemeği yok," dedi Stokes. "Eğer bu deniz böyle yüksek kalırsa, birkaç gün boyunca burada kalabiliriz"

Onsekiz adam kıyıda bırakılmıştı. Siperin arkasına doğru sıkışarak kesik kesik uyumayı başardılar. Yağmur gelene kadar.

Şafak vakti hava bozuk görünüyordu; kuvvetli bir rüzgâr patladı, şiddetli köpüklü dalgalar sahile vurdu.

"Bu hava devam edecek," diye homurdandı Stokes.

Denizdeki *Beagle* da şiddetle yalpalıyordu.

O akşam yemeğinde, gelgitten mahvolmuş balıklar ve bir önceki günden kalmış az bir şey vardı. Akşama doğru, onlara yiyecek varili atmak üzere Kaptan FitzRoy'un filikasıyla yüz yarda gidebilmesi için rüzgâr yeterince hafiflemişti.

"Bu varili almak için iki güçlü yüzücünün gönüllü olmasına ihtiyacım var," dedi Stokes.

İki genç arkadaş üstünü çıkardı, varile doğru yüzdüler ve onu kıyıya doğru ittiler. İçlerini ısıtmak için bol miktarda yiyecek ve rom vardı, ama rüzgâr ve soğuk daha da şiddetlenmişti. Charles'ın vücudu birbirini takip eden dalgalarla ürpermiş titriyordu.

"Soğuğun ne kadar acı verici olabileceğini hiç bilemezdim," diye fısıldadı boğuk bir sesle yanında yatan Stokes'a.

Üçüncü günün ortasında kurtarıldılar. Bynoe, mürettebatın her birini kontrol etti, onlara rom ve çay verdi ve hamaklarını bir sürü battaniye ile sarmaladı. Charles, çaprazındaki hamağında memnun bir şekilde sallanan Stokes'u izliyordu.

"Bu maceradan sonra *Beagle*'daki lükslerin tadını tamamen çıkarabilirim" dedi.

Deniz sakinleşmişti. Charles, elinde çekici, defteri ve gümüş kalemiyle kıyıda uzun saatler geçirdi. Punta Alta'nın kayalıklarının derinliklerini kazarken üzerinde bir diş olan bir çene kemiğine ve tuhaf kemiğimsi kılçıklı koruyucu bir kabuğa rast geldi ve bu fosil onu, tufan öncesine ait bir hayvan olan Dev Yer Tembel Hayvanı'na (Megatherium) ait olduğuna ikna etti. Cambridge'de, Avrupa'daki tek Megatherium'a ait örneklerin Kral'ın Madrid'deki koleksiyonuna kilitlendiğini duymuştu.

"Dünyanın kalıntısı!" diye ağladı. "İngiltere'de gösterilebilecek ve hakkında yazılabilecek tek Megatherium'una ben sahip olabilir miyim?"

8

BEAGLE, *Paz* ve *Liebre*, 17 Ekim'de güneye doğru yola koyuldular. *Paz* ve *Liebre*, yeni renkleri ve yelkenleri altında ışıl ışıl parlıyordu. Üç gemili donanma Bahia Blanca girişine demir attı ve bir sonraki öğle vakti iki yelkenli güneye doğru yelken açtı. H.M.S. *Beagle* onları hızlandırmak için üç kere içten hoşçakal diye bağırdı sonra da Montevideo ve Buenos Aires'e kaybettikleri ankrajları değiştirmek ve güneye Tierra del Fuego yolculuk için gemiyi hazır hâle getirmek üzere kuzeye yelken açtı. Yemekleri tuzlanmış domuz eti ve danaydı.

Kıçaltı kamarasına girdiğinde Charles birden harita masasının tamamıyla kendisine kaldığını farketti. Bulduklarını önüne yaydı ve İngiltere'deki, hatta British Museum'daki hiçbir koleksiyonun dahi şuan önünde duranın yanına bile yaklaşamayacağını biliyordu.

Montevideo'ya giderken, baş marangoz May'den ikinci koleksiyonu eve göndermek için gerekli olan sağlam kutuyu yapmaya başlamasını istedi. Su altı yaşamına ait olanları ve balıkları ayırdı tekrar, böceklerini yerleştirdi, kuşların derisini soydu, kanat kemiklerini, bacak kemiklerini ve kafatasını bıraktı, beyin dışındaki diğer et parçalarını çıkardı, sonra onları doldurdu ve böceklerden korumak için zehirli kimyasal işleme tabi tuttu. Bitki numunelerini kuruttu, çeşit çeşit deniz kabuklarının içini doldurdu, fosilleri etiketledi. Edinburgh'daki Dr. Robert Grant ve William Macgillivray'dan aldığı eğitimi hatırladı minnetle; Waterton'un Güney Amerika seferinde Charles ile olan siyah adam John'un derslerini de.

"Bir kutu yeterli olmaz bunun için, Bay Darwin," dedi May. "Sadece fosil kemikleriniz için bile iki büyük kutuya ihtiyacınız olacak."

On altı saatlik bir çalışma gününden sonra yorgun olan Charles, nöbetçileri ziyaret etmek için güverteye çıktığında yıldızlarla kaplı gökyüzünün tadını çıkardı. Kamarasına dönmüş soyunurken, kalemini eline aldı. Gizli günlüğünde, içinde derinlerde yaşayan şair ruhu özgürce dolaşıyordu:

> Gece zifiri karanlıktı, tatlı bir esinti vardı. Denizin olağanüstü parlaklığı harikulade enfes bir görünüm sergiliyordu; gündüz köpük köpük görünen suyun her bölümü soluk ışıkla parlıyordu. Gemi önünden iki büyük dalga yakamoz sürüyordu, başından arkaya uzanan süt rengi elbise

şeritleri gibi. Gözle görülebildiği kadarıyla her dalganın tepesi parlakta yansıyan ışıktan, ufkun hemen üstündeki gök, Göğün geri kalanı kadar büsbütün karanlık değildi.

Montevideo'da demirlemenin büyük heyecanın sebebi, gemidekilerin çoğuna posta gelmiş olmasıydı. Charles, yakınlarına dair haberleri içeren iki mektup aldı; biri kız kardeşi Susan'ın 12 Mayıs'ta bitirip postaladığı, diğeri de Caroline'ın 28 Haziran tarihli mektubuydu. Susan'ın verdiği haberler beş aydan daha eski olmalıydı, Caroline'ninki ise dört. Kıç kamarasının kapısını arkasından kapattı ve Susan'ın özenle yazılmış bir kaç sayfalık mektubunu okumaya koyuldu.

The Mount'daki ailesi, gönderdiği ilk mektupları peşpeşe iki günde almışlardı:

> Hepimiz sağlıklı olmana ve gördüğün fevkalade manzaralara çok sevindik.

Babası, kendi tarifi olan kuru üzüm ve bisküvi reçetesinin deniz tutması sırasında yardımcı olmuş olmasından gurur duymuştu. Charles'ın *Beagle*'ı rahat bir ev olarak gördüğünü öğrendiğinde Dr. Darwin, gemi-hapishane benzetmesinden de vazgeçmişti. Üç kız kardeşi, mektupları babalarına okuduktan sonra hizmetçileri olan Joseph ve Edward'a, yaşlı bahçıvana da okudular yüksek sesle. Charles'ın bütün denemelerini ve zaferlerini tartıştılar. Kız kardeşlerinden biri Maer Hall'daki Jos Amca ve Wedgwood ailesi için mektubun bir kopyasını hazırladı. Bir diğeri Woodhouse'daki William Owen için bir kopyasını yaptı; üçüncüsü Charles'ın Cambridge'deki arkadaşları için bir kopya hazırladı. Asıl kopyalar, Charles'ın, Wedgwoodlar arasındaki sadık arkadaşı Charlotte'ye ve Muhterem Bay Langton'a gösterilmek üzere Londra'daki Erasmus'a gönderildi.

Susan'ın mektubundaki bir paragraf onu oldukça memnun etti:

> Profesör Sedgwick geçen hafta Galler'e giderken buraya uğradı. Senin hakkında çok konuştu ve sana iyi dileklerini gönderdi ve hayvan kalıntıları için küçük nehirlerin kıyısındaki çakıl setlerini incelemeni sana iletilmemizi rica etti.

Bir diğer paragraf ise üzücüydü; Robert Biddulph, Fanny Owen ile evliliğini drahoma sebebiyle aylarca ertelemişti.

"İşte aşk evliliği budur!" diye haykırdı.

Fanny Owen'in evliliğine hazırlıklı olduğunu düşünüyordu ama Caroline'ın düğün törenini betimlediği satırları okuduğunda, Plymouth'daki o kasvetli umutsuz dönemden bu yana ilk kez kalbinde böylesine bir çarpıntı hissetti:

> Fanny beyaz gelinliği, elbette tacı ve duvağıyla çok güzeldi. Bay Biddulph da oldukça yakışıklı bir centilmen gibiydi, ancak tören boyunca son derece gergindi. Oldukça solgun görünüyordu ve elleri morarmıştı. Fanny, çok etkileyici ve mutlu görünüyordu. Bir aylığına Londra'ya gittiler.

Mektuplardaki romantik dedikoduların arasında Emma Wedgwood hakkında bir kelime bile yoktu. Emma, şimdi yirmi dördünde, pek sessiz, anlayışlı bir kişiliği olan çekici genç bir kadındı; zeki ve yetenekliydi de. Evlenilecek ilk kişilerden biri olabileceğini düşündü. Yüzü gözünün önüne geldi, parlak kahverengi gözler, güzel kahverengi saçlar, dolgun, diri dudaklar ve inişli çıkışlı yeşil tepeleri ve balık kuyruğu şeklindeki gölüyle güzel Maer Hall için bir özlem dalgası hissetti.

Çeşitli "sızıntıların" körüklemesiyle ev için duyduğu özlemin acısını bastırmak için gazete yığınına döndü ve birkaç saat boyunca onları okudu.

30 Ekim'de, bütün gün esen tatlı bir esintiyle yukarı Buenos Aires'e yelken açtılar. Kaptan FitzRoy, Buenos Airean hükümetiyle iletişim kurdu ve Montevideo ile Buenos Aires arasındaki meridyen mesafesini ölçmek için kendi kronometrelerini kullanmak istediğini ve nöbetçi geminin izin verdiğini bildirdi.

Sandıklar İngiltere'ye gönderilmek üzere hazırlanmıştı, Plymouth'dan bu yana Charles ilk kez tatil yapma imkânını Buenos Aires'de buldu. Kıyı boyunca at sırtında gezindi; Sulivan ve Ben Bynoe da alışverişte eşlik ettiler ona, memleketten bir şeyler almak için gittiği İngiliz dükkanlarında, kıyafetlerini, tuvalet eşyalarını yenilediler, birkaç bilimsel ekipman ve Charles'ın numuneleri için çok miktarda

sandık satın aldılar. Kiliseleri gezdiler, kentin övüldüğü süslemelerin görkemine hayran kaldılar, şehrin müzesine gittiler, kırsal bölgede Charles'a Cambridgeshire'ı hatırlatan suyolu boyunca dikilmiş söğüt ve kavakların olduğu çiftliklere doğru altı fersah at bindi; tek bir kelimeyi bile anlayamayacakları bir tiyatroya gittiler; İngiliz maslahatgüzarı Bay Gore ile akşam yemeği yediler. Rowlett elinin sunduğu herşeyi satın alıyordu; C vitaminleri, sirke, turşu, limon; taze et, sebze, meyve; tütün, rom, sabun, kakao, çay ve kahve, patates; demirhane için yüzlerce çivi, demir ve kömür. Şehirde dolaşırken keyifleri yerindeydi; büyük bir şehire gitmeyeli uzun zaman olmuştu.

"Bütün yabancıların İngiliz denizcilerin az ya da çok çılgın olduğuna inanmasına şaşmamak gerek!" dedi Sulivan.

Charles, İspanyol hanımlarına hayran kaldı, saçlarına kocaman bir tarakla güzelce şekil verilmişti, bedenlerinin üst kısmı büyük bir ipek şalla sarılmıştı; yürüyüşleri zarifti. Kısa bir süreliğine yanından geçtiği her İspanyol kızının yüzünde Fanny Owen'ın yüzünü gördü.

Charles, yerli Kızılderili kabilelerini öldüren ve onları sürgün eden -ki böylelikle geniş otlaklı ovalar sığır çiftlikleri için güvenli hâle gelmişti- Buenos Aires eyaleti başkomutanı General Rosas hakkında bir şeyler duymuştu. Ülkenin iç kesimlerine girme fırsatı bulabileceği herhangi bir seyahat için bir pasaport temin etmesi gerektiğini biliyordu. Yerel görevlilerden Patagones'teki komutanlığa vermek üzere kendini tanıtan bir mektup ve "H.M.S. *Beagle*'ın Doğa Bilimcisi" pasaportu aldı.

"Esen en fırtınalı rüzgâra karşı" zafer kazandıktan sonra kasım ortasında Montevideo'ya geri döndüler. Birkaç gün sonra York Dükü posta gemisi limana geldi. Charles, dört kutusunun ve sandıklarının dikkatli bir şekilde Falmouth'a gönderilmek üzere gemiye yüklenmesine nezaret etti.

Evden iki mektup daha gelmişti, biri Erasmus'dan.

Susan, Ağustos ortasında yazdığı mektubunda, Erasmus'un Fanny Wedgwood'la ilgilendiğini ve onunla evlenebileceğini düşündüğünü söylemişti. Babasının lumbago hastalığı vardı ve bu yüzden kız kardeşleri babalarını ziyaretleri bırakıp hastalarını sadece The Mount'ta görmeye ikna etmeye çalışıyorlardı. Aile, Charles'ın eve dönme isteği

hissettiğinde bunu engellemek için yanlış bir utanca müsade etmeyeceğini umuyordu. Şöyle yazmıştı:

> Sakin papaz evinin senin gözünde hâlâ cazibesinin olmasına memnun oldum. Geleceğe bakıp oraya yerleşeceğini hayal etmek keyif verici ve bu yıl gerçekleşen evliliklere rağmen seni bekleyen küçük sevimli bir eş bulacağına eminim.

Erasmus mektubu ise başka bir kargaşaydı. Fanny Wedgwood ya da başka bir kadınla evlenmeye niyeti yoktu...

> Bütün siyaseti yazdım sana, ama sanırım bunları umursamak için İngiltere'den çok çok uzaklardasın. Siyaset, seyahat etmez.

Reform Yasası'nın en sonunda geçtiğimiz günlerde kabul edildiğini, ancak seçmenlerin büyük bir kısmının ihmal ya da cehalet sebebiyle oy kullanabilmeleri için kendilerini kaydettirmeye isteksiz olduklarını okurken mektupta, "Yanılıyor!" dedi Charles. Aynı ruh hâli içinde, Erasmus'un mektubunu bitirmişti:

> Son mektubunda ıssız bir yerdeki küçük berbat papaz evini dört gözle beklediğini okumak beni üzdü. Ben seni British Museum ya da bilimsel bir başka yerin yakınlarındaki pansiyonlardan birine yerleştirmem gerektiğini düşünmeye başlamıştım. Tek şansım Resmi Kilisenin ortadan kaldırılması!

Lyell'ın dikkatini canlı oluşumlardaki devam eden değişikliklere yönelttiği *Principles of Geology'nin* ikinci cildini içeren paket, neredeyse ailesinden gelen mektuplar kadar mutlu etmişti onu. Harita kamarasının sessizliğinde hamağına uzanmış Lyell'ın oluşum aşaması ile ilgili sorusunu okuyordu:

> Doğanın normal seyrinde türlerin ardışık olarak yok olmasının delilleri varmı yok mu ve zaman zaman yeni hayvanların ve bitkilerin onların yerini almak için yaratıldığını varsaymak için herhangi bir sebep var mı yok mu?

Charles, sessizce uzanmış Punta Alta'da keşfettiği fosil kemiklerini Lyell'a gösterebileceği günü düşünüyordu. Sonra, bir enerji patlamasıyla, iyi bir ayna seti, ip, iğne ve toplu iğne, ilaç kutusu, Cuvier'in

Molluscs kitabı, von Humboldt'un *Fragments* kitabı, Linnaeus tarafından botanik üzerine yazılmış bir kitap, Scoresby'ın *Arctic Regions* [Arktik Bölgeler] kitabı da dahil olmak üzere uzun bir sipariş listesi içeren bir mektup yazdı kardeşi Erasmus'a.

Bir diğer mektubu alması dokuz ay kadar uzun bir zaman alabilirdi.

Onarılmış ve ikmal yapılmış H.M.S *Beagle*, 27 Kasım'da Macellan Boğazı'nın altında yer alan Güney Amerika'nın en uç noktası Tierra del Fuego'ya gitmek üzere Montevideo'dan denize açıldı. Horn Burnu, Atlantik ve Pasifik okyanuslarının müthiş güçlerinin birbirine karıştığı bu ucun neredeyse ortasında kalıyordu. Magellan, buraya "Ateş Toprakları" adını vermişti, ancak "Kırbaç Fırtınaları Toprakları" adını da verebilirdi. İspanyollar, 1585'te iki yüzün üzerinde kişiyi yerleşmeleri için buraya göndererek bölgeyi ele geçirmeye çalıştılar, ancak çoğu ilk kış öldü. Şuanda hiçbir millet burayı istemiyor, hatta açgözlü İngilizler bile. Bölgenin dehşetini bilenler, burası için Şeytanın yarattığı ya da Şeytan'a ait olan anlamına gelen çocukça bir tabir olan *lanetli* ifadesini kullanırlar.

Augustus Earle, Montevideo'da geride kalmaya karar verdi. Henüz kırkıncı doğum gününe ulaşmamış olsa da romatizmadan dolayı acı çekiyordu, sağlığını geri kazanmak istiyordu. Charles, ona samimietle şu tavsiyede bulundu:

"Gus, Tabldot Menüsündeki şu uzun içki listesine bir bak."

"Charley, rom ya da başka bir alkollü içecek içsem de midem de durmayacak. Bu yüzden insan hep merak ediyor buna değip değmeyeceğini. Ama belki güzel bir kız bulurum. Bu, her zaman bir şeylerin yerini doldurur."

Charles güldü.

"Eğer arzuların eskiden olduğu gibi değilse, hayal gücün bunu telafi edecektir. Dönüşte görüşürüz."

Üç Fuegolu, evlerine döndüklerini biliyorlardı ve bir felakatten başka hiçbir şey bunu önleyemezdi. Jemmy'de bir gerginlik vardı. Ona haksızlık yapılmışçasına mağdur gibi davranmaya başladı. Artık Charles'ın gözlerine bakmıyordu.

"Ben istemiyorum eve gitmek."

"Ama Kaptan FitzRoy'un sizinle anlaşması böyleydi. Ülkeyi görmeniz ve eğitim almanız için sizi bir ya da iki yıllığına İngiltere'ye götürecekti. Sonra da sizi evinize geri getirecekti."

"Kaptan dedi. Ben dememek. Siz buna ne tarz diyorsunuz?"

Öte yandan York, gurur, hatta zafer duygusuyla kabarmıştı. Denizcilere karşı üstün tutumu "sizi yendim" der gibiydi. Beni bir İngiliz yapmaya çalıştınız. Ama ben kazandım!"

"Ben kıyıya gider zengin adam" dedi. "Çok hediye. Ben Alijulip'te şef olmak." "Bu zenginlikler nereden geliyor, York?"

"Kaptan. Ben götürmek ödeme almak için. Kaptan haber yapmak için. O adı gazetede. Fuegolular onu mahkemeye çıkarır. Kraliçe'yi görmek o."

Charles yürekten güldü.

"York, bence bir şef olacaksın. Bir politikacının aklına sahipsin."

Fuegia Basket'e gelince, o kadar çok eski anı, toplumun rahatlığı ve nezaketi ile yer değiştirmişti ki, ne umması gerektiğini bilemezdi. Belirsizlik bir korku hissi yarattı; geleceği hakkında hiçbir şey söyleyemezdi. Tığ işini ve kendisi için kıyafetler hazırlamayı bıraktı.

"Gerek yok. Çabuk sökülmek. Ben guanako derisi giymek. Artık dikiş yok."

Öğleden sonra dört civarında gemi çok sayıda beyaz kanatlılarla çevrilmişti. Denizciler haykırdı:

"Kelebek yağıyor!"

İnanılmaz bir manzaraydı.

"Nereden geliyorlar?" diye sordu Charles.

"Bir fırtınayla kuzeybatıdan aşağıya doğru sürükleniyorlar" diye açıkladı FitzRoy.

"Deniz ağımı getirip onları yakalayacağım."

Kıçkamarasından koşarak geldiğinde, gabya yelkeni iki kat camadan vuracak bir esinti vardı. Nefes nefese kalmıştı.

"En yoğun yağıştaki kar taneleri kadar çoklar," dedi Bynoe. "Kapladıkları alana bak; yükseklikleri iki yüz metreden, genişlikleri bir milden ve uzunlukları birkaç milden daha az olamaz."

Charles başını kaldırdı; kelebeklerin onun saçlarına, kaşlarına,

burnuna, ağzına ve çenesine hafifçe çarpmasına izin verdi. Mırıldandı:

"Artık Tanrı, cenetten onlara kudret helvası gönderdiğinde İsrailliilerin nasıl hissettiğini anlayabiliyorum."

Sulivan çocukça gülüşüyle "önemli bir fark," dedi; "kelebekleri yutma. Onlar yenmezler."

San Blas'a ulaşmaları rahat bir yolculukla sadece bir hafta sürmüştü. 3 Aralık'ta gün ağardıktan hemen sonra, alçaktaki adaları gördüler ve doğrudan kıyıya yanaşmak üzere devam ettiler. Birdenbire geniş bir alana yayılmış renksiz suya çarptılar; derinlik on kulaçtan üç kulaça düştü. Medcezir etkisiyle deniz çekilince güneye doğru yön değiştirdiler. Direğin tepesindeki Jemmy, onları ilk gören oldu.

"Yelkenliler! Yelkenliler!"

Çok geçmeden yedi hafta önce ayrıldıkları iki küçük yelkenli geminin yanına çekildi. Gemiye ilk gelen Wickham oldu. Teni güneşten öylesine yanmış ve su toplamıştı ki çatlamış dudaklarının arasından zar zor konuşabiliyordu. Stokes ve King de geldiler gemiye. Onlar da güneşten su toplamışlardı. Herkes onları selamlamak ve de sıcak güneş ve serptiği suyla onları sürekli ıslak tutan sert rüzgârdan kavrulmuş parıldayan görüntülerine gülmek için etraflarında toplanmıştı.

Haritaları ve sondaj çizimleri o kadar iyi düzenlenmiştiler ki, Kaptan FitzRoy, onları Puerta Deseado sahilini de araştırmaya ikna etti. İki gün sonra onlar tekrar ayrılınca Charles hüzünlenmişti. Rio Negro'da, Montevideo'nun beş yüz kilometre güneyinde, Patagonya kıyılarına olan mesafenin yarısından biraz daha aşağıda, üç ay sonra, Mart ayında tekrar bir araya gelene kadar onları görmeyecekti.

Sonraki günlerini, pupanın gerisindeki ağına kabuklu deniz hayvanları -yengeç, istiridye, karides- toplayarak ve onların kabuklarını nasıl attıklarını inceleyerek geçirdi. 11 Aralık'ta, H.M.S. *Beagle*'ın Plymouth Körfezi'ne yelken açmaya ilk girişiminden tam olarak bir yıl sonra, güneybatıdan gelen güçlü bir esintiye yakalandılar. Charles, kendini deniz tutacağını biliyordu. Yine kuru üzüm ve bisküvi yiyecekti.

"Gelmekte olan şiddetli fırtınayı nasıl alt edeceğini söyleyeceğim sana," dedi Sulivan. "Onu yazarak zaptet. Esir al. Böylelikle, sen fırtınaya hükmedersin fırtına sana değil."

"Kalemimi temizleyip not defterimi hazırlayayım." Çok kısa bir süre sonra yazmaya başladı:

> Bir fırtınanın aşamalarını izlemek her zaman ilgi çekicidir; yükselen kavisleriyle rüzgâra geçiş sağlayan kara bulut kümesi; ardından, gemiyi yan yatırıp halatların arasından ıslık çalmaya başlayana kadar ısrarla yaklaşan beyaz dalga hattı.

9

ARALIK ortasına gelindiğinde, 1520'de Portekizli önemli bir denizcinin gözü pek bir şekilde zorla girdiği Atlantik Okyanusu'nu Pasifik ile birleştiren karmaşık dallı budaklı kara geçiti olan, Macellan Boğazı'nın güney ucunu görmüşlerdi sisin arasından. Charles, köprüüstü güvertesindeki subaylara katıldı, manzara karşısında büyülenmişti.

Ertesi gün Tierra del Fuego'ya vardılar. FitzRoy, sahil boyunca gitmek için rotalarını değiştirdi. Çabucak bir duman sinyali geldi. Charles, gözlüğüyle gemiyi izleyen bir grup Kızılderiliyi görebiliyordu. Esinti sertti ve *Beagle*, kıyıya doğru elli mil aşağı hareket etti ve denize bakan uçsuz bucaksız kayalıkların alçaklarındaki uygun yerlere demir attılar.

Gemi, açıkta demir aldıkları için gece boyunca oldukça sert yalpa vurdu ki bu durumda Charles ne rahat edebildi ne de uyuyabildi. Şafakla, nerdeyse saat 3.00'te uyandı, H.M.S. *Beagle*'ın yelken açısını izledi. Öğleyi çok geçmeden Le Maire Strait'e girdiler, arkalarında güçlü bir rüzgâr vardı. Akşam yemeğinde FitzRoy şunları söyledi:

"Rüzgâr ve gelgit birbiri ile boğuşurken denizin ne kadar yükselebileceğini hayal et. Bu durumu biz "kaynayan bir tencereye" benzetiriz. Dalgalar gemiyi her yanından başıbozuk bir şekilde döver durur."

"Bunu şimdilik hayal etmek istediğimi sanmıyorum, Kaptan. Zaten çok büyük olasılıkla er ya da geç bunu yaşamak zorunda kalacağım."

O gün öğleden sonra Güney Amerika ve Horn Burnu'nun uç kısmının yüz kilometre kuzeyindeki Good Success Körfezi'ne demir attılar. Kaptan FitzRoy, burada bir kaç gün boyunca araştırma yapma niyeti olduğunu açıkladı. Bir grup Fuegolu, denize sarkan bir

tepe üzerine yerleştirilmişti. Geminin limana doğru hareket edişini izlerken deri pelerinlerini sallıyorlar ve güverteyi kaplayan adamlara bağırıyorlardı. Karanlık çökmeden hemen önce, Kızılderili çadırı önündeki gece için yakılmış geçici ateşi gördüler.

Good Success'in limanı, her tarafı alçak dağımsı arduvazlarla çevrelenmiş saki bir su parçasıydı. Burası, Kaptan Cook'un, 1769 yılının Ocak ayında, o kıyıda demirlediği ilk yer olduğu için unutulmazdı. O gece, kuvvetli bir rüzgâr ve yağmur fırtınası patladı. Şiddetli kasırgalar, dağlardan aşağı doğru süzüldü. Denizde olsalardı bu onlar için kötü bir gece olurdu, ama burada limanda *Beagle* çok az sallanıyordu. Sabah, FitzRoy, Yüzbaşı Sulivan'ın komutasında Charles'ı, Jemmy ve bir grup subayla birlikte bir filikada içme suyu aramaya gönderdi. Filika kıyıya yaklaştıkça Charles dikkatle Fuegolu kalabalığa bakıyordu. Derileri kirli bakır rengindeydi. Üst dudağın yukarısında bir kulaktan diğerine kadar uzanan geniş kırmızı renkli bir şerit vardı. Onun üstünde de ona paralel beyaz bir şerit vardı, yani kaşları ve göz kapakları tamamen boyayla kaplıydı. Saçları siyah, nemli ve omuzlarına kadar uzundu. Charles, boyalı şeritlerin sembolik anlamlarını ve ne kadar uzun süredir babadan oğula geçmekte olduğunu merak etti.

Dört Fuegolu, hararetle bağırarak onlara doğru koştular. Liderleri, başında beyaz tüylerden oluşan bir başlık ve tek omzunda yırtık pırtık bir guanako derisi olan yaşlı bir adamdı. Diğer üçü 1.82 boylarında genç ve güçlü görünüyordu. Bir adamın yüzü, gözleri hariç siyaha boyalıydı, gözlerin üzerinde beyaz bir şerit vardı.

Daha önce hiç böyle bir manzarayla karşılaşmamıştı.

Sulivan filikayı karaya çektiğinde, Fuegolular tedbirliydi ama bağırmaya ve güçlü jestler yapmaya devam ettiler. Sahile inerken Sulivan mırıldandı:

"Görünürde hiç bir kadın ya da çocuk yok. Dost mu yoksa düşman mı olduğumuza karar vermeden de ortaya çıkmayacaklar."

"Vahşi ve uygar insan arasındaki farkın bu denli büyük olduğuna inanamıyorum! Onlarla arkadaşlık kurmaya nerden nasıl başlarız?" dedi Charles.

"Onlara hediyeler ver. Bilinen en etkili değiş tokuş aracı."

Fuegoluların her birine sevinçle hemen boyunlarına bağladıkları kırmızı bir bez parçası verildi. Artık dosttular. Yaşlı adam, Charles'a yaklaştı, üç kez sertçe göğsüne ve sırtına vurdu ve aynı zamanda tavukları besleyen insanların çıkardığı tuhaf sese benzeyen bir dilde bir şeyler söyledi, ardından guanako derisini geriye atıp göğsünü açtı.

"Bu onların el sıkışma yöntemi," dedi Benjamin Bynoe. Fuegolular, "*Cuchillas* bize bıçak ver," diye bağırıyorlardı, kalın dudaklarını kesme hareketi yaparak. "Bıçaksız yeterince tehlikeliler" diye mırıldandı Sulivan. "Jemmy, senin evine daha ne kadar olduğunu sor."

Jemmy ana dilini pek bilmiyordu, hatta o kadar ki Fuegolular bile anlayamadılar onu. Beşi de aynı anda ona bağırmaya başladı.

"Ben anlamamak" dedi Jemmy. "Ne moda denmek bu?"

Fuegolular, Jemmy'nin diğer *Beagle* adamlarından farklı olduğunu biliyordu. İyi kesilmiş saçlarını ve tenini incelediler, ona gömleğini çıkarttırdılar. Ayrıca, subaylardan sakallı olmalarına rağmen daha açık tenli ve diğerlerinden daha kısa olan ikisini de incelediler.

"Kızılderili kadın!" Jemmy haykırdı. "Ben bilmek kelime. Düşün sen Kızılderili kadın!"

Bir subay öksürür ya da esnerse, Fuegolular da öksürüyor ya da esniyordu. Hamond yüzünü tuhaf şekillere soktu maymun gibi; genç Fuegolulardan biri de onu taklit etti. Denizciler şarkılar söylediler ve dans ettiler; Fuegolulardan biri Hamond ile dans etmekte ısrar etti. Sağlıklı ve güçlü görünüyorlardı, ancak yaşam biçimleri insanda sefil bir izlenim bırakıyordu; rüzgâr, yağmur ya da sulu karı tutamayacak bir kaya çıkıntısının yanında birkaç çalılıktan oluşan bir Kızılderili çadırı. Foklar, kuşlar, midyeler, kıyıya vuran başka her ne varsa ve ara sıra guanakolar, geçimlerini bunlarla sağlıyorlardı. Giysileri deri ve çaputlardan oluşuyordu, tek mülkleri yayları, okları ve mızraklarıydı.

Filikaya dönerken Charles şöyle dedi:

"İnanıyorum ki dünyada aransa daha ilkel bir insan bulunamazdı."

"Doğru, Charley," dedi Bay Bynoe, "ama tamamen coğrafya ve koşullardan. Kaptanımızın bizim üçlüyle yaptığı inanılmaz ilerlemeyi düşün. Onlar da bu kadar ilkeldi, ama İngiliz yaşamına ayak uydurdular, bölümlere ayırdıkları yumurta biçimindeki kafalarının içinde eğitilebilir beyinler olduğunu kanıtladılar."

Charles, bir şekilde karanın iç kesimlerine girmeye kararlıydı. Kaptan FitzRoy, Covington'un silahlı olarak ona eşlik etmesi konusunda ısrar etti.

"Sana çok fazla emir vermedim, Darwin, ama bu önemli. İlkel yerlerde hiçbir zaman refakatsiz veya silahsız gezemezsin. Bu hem yerliler hem de doğanın kendi vahşiliği sebebiyle tehlikeli."

Zemin engebeliydi. Ormanda ağaçlar sıktı, dalları yere o kadar yakındı ki aralarından yollarını bulmakta zorlanıyorlardı. Covington, kuru ağaçlarla tıkanmış olmasına rağmen, bir dağ geçidi buldu. Charles onun hemen önünden yavaş yavaş ilerlemeyi başardı. Sonra karanlık geçidi geçerek bir dağın tepesine çıktılar. Görkemli bir sahne vardı karşısında, ancak her yerde doğal şiddetin delilleri vardı: düzensiz kaya kütleleri, ters dönmüş ağaçlar... Aşağıda Antarktika kayınından oluşan bir koruluk görünüyordu.

Deri çantasından çekicini çıkardı ve kayalara vurmaya başladı. Sonuç hüsrandı. Liken, yosun, eğreltiotu, alg, böcekler ve tüylü örümceklerden oluşan sağlam bir numune hasadı gerçekleştirdi. Ancak ona esas haz veren şey, ormanın bu kısmına daha önce hiç bir beyaz tarafından geçilmediğini biliyor olmasıydı.

Beagle, üçüncü gece sabah 4.00'te hafif rüzgârla güneye doğru yola çıktı. Rüzgâr ve suyun savaşmayı hiç bırakmadığı bir bölgede, gemi sakin bir denizde Good Success Burnu'nun iki misli yol kattetti. Ertesi sabahki nöbetçi, meltemin doğudan esen rüzgârla sertleştiğini fark etti ki bu rüzgâr Deceit Burnu'nu geride bırakmalarını sağladı. Charles kendini çok iyi hissediyordu, oldukça sevinçliydi.

"Bu hava, birine piyango ikramiyesi vurması kadar nadir yaşanan bir olaydır" dedi FitzRoy.

Rüzgârın dövdüğü Horn Burnu'nun neredeyse iki katı yol katetmişlerdi, Fuegia Basket ve York Minster'ı kabilelerinin yanına geri bırakmak için neredeyse Pasifik sularını boydan boya geçerek zorlu bir yolculuk yaptılar; ardından, Jemmy Button'u, Navarin Adası'nın ucundaki Tekeenica'ya götürmek üzere ilk *Beagle* seferinde Kaptan FitzRoy'un keşfettiği Beagle Kanalı'ndan geçerek aynı yolu geri döndüler. Öğleden sonra üçte, dünyanın en güney ucundaydılar ve H.M.S. *Beagle* ile Antartika arasında Drake Boğazı dışında hiç bir

şey kalmamıştı. Akşam sakin ve açıktı; gecenin çöküşüyle fırtınaya tutuldular.

"Horn Burnu, haracını istiyor," diye homurdandı FitzRoy, akşam yemeğini bir kenara itip geminin rüzgârdan alabora olmaması için mürettebatın yelkenleri rüzgâra göre ayarlamasını seyretmek üzere güverteye çıktı.

Sabah saatlerinde Horn Burnu, onların fırtına kuşağının üzerindeydi, denizcilerin "adı çıkmış nokta" dedikleri şeyi görebiliyorlardı, sisle perdelenmişti, rüzgâr ve su fırtınasıyla kuşaltılmıştı. Kara bulutlar gökyüzünde toplanmıştı, sert ve şiddetli bir şekilde sağanak yağmur ve dolu yağıyordu.

"Wigwam Koyu'na sığının," diye emretti Kaptan FitzRoy.

Sessiz bir koyda olmak güzeldi, ertesi gün Noeldi, Plymouth'tan yelken açalı bir yıl olmuştu. Charles, eve gönderdiği iki parti postayı düşündü hâlinden memnun; tam şu sıralar Profesör Henslow'un birincisini almış olup olmadığını merak etti ve hayatının en heyecan verici anlarını anımsadı. Tüm görevler, dini tören ve gala için ertelenmişti. Güç gösterileri yapıldı, Covington'un kemanıyla şarkı söylediler ve dans ettiler. Denizcilerin çoğu avlanmak için silahlarla karaya çıktı, daha genç olanlarsa sadece atış yapmaya gittiler. Charles, Sulivan ve Hamond, Kater's Peak'e, körfeze tepeden bakan huş ağaçlarıyla kaplı koni şeklindeki sarp dağa tırmanmaya karar verdiler.

520 metredeki zirveye ulaştıklarında yorgun düşmüşlerdi. Hammond sordu: "Darwin, bu adalar dizisinin jeolojik yapısı hakkında ne düşünüyorsun?"

"And Dağlarının bittiği yer gibi görünüyorlar. Dağların dorukları, okyanusun üzerinde çok çok az yükselmiş. Buralarda insanların yaşamış olduğuna neredeyse hiç ihtimal vermem."

"Ah, ama insanoğlu yapar, Charley," dedi Sulivan. "Daha yukarılarda bizi takip eden Fuegoluların varlığını hissedebiliyorum."

1.20 yüksekliğindeki yuvarlak, rastgele dalların ve otların alelacele bir araya getirilmesiyle oluşmuş, yaklaşık bir saatlik çalışmanın sonucu olan ve yalnızca onları besleyecek kabuklu deniz hayvanları olduğu sürece bozulmayacak Fuegolu çadırları arasında incelemeler yaptılar. Charles, çadırların dışında biriken atıklardan vahşi kereviz

ve kaşıkotu topladı.

Gecenin ortasında, "Herkes iş başına!" emriyle uyanmışlardı. Bu, zorlu hava koşullarıyla eziyete dönüşen uzun bir sürecin başlangıcıydı. Tierra del Fuego'da yaz ortası olmasına rağmen, sıcaklık 38 fahrenhayt dereceye kadar düşmüştü. Tropik kuşağın sıcağına, gemideki adamların çoğundan daha iyi dayanan Charles, soğuktan muzdaripti. Londra'da yapılmış sıcak giysilerin, yünlü başlıkların, paltonun hiçbiri sinir uçlarını sızlatan karıncalanmaları engelleyemiyordu. Sadece denizde yaşayan tuhaf kuşlara duyduğu merak onu günlüğüne yazmaya dürtüledi:

> Burada deniz, aralarında uçamayan ama kanatlarını suda geniş bir yüzgeç gibi kullanan oldukça büyük bir kaz türü olan Steamer'ın göze çarptığı birçok ilginç kuş tarafından mesken edinilmiş. Burada ayrıca, alışkanlıkları balıklara benzeyen, zamanlarının çoğunu su altında geçiren birçok Penguen var. Öyle ki kanatlarını uçmaktan ziyade daha farklı amaçlarla kullanan üç çeşit kuş mevcut: yüzgeç olarak kullanan Steamerlar, palet -yüzgeç- olarak kullanan penguenler ve tüylerini rüzgâra karşı yelken olarak kullanan devekuşu.

1833 Ocak ayının ilk günlerinde, hiç kimsenin deniz tutmasına karşı bağışıklıkla büyüyemeyeceği sonucuna vardı. Bisküvi ve kuru üzümleri bile tutamıyordu midesini ve kalın deniz montunun içinde boynunun etrafını sıkıca sarmış hâlde hava almak üzere güverteye çıktı. Ahşap korkuluklara sıkıca tutundu; tuzlu su gözlerini yaktı. Bir denizci atasözü olan "Zevk için denize giden, cehenneme de eğlencesine gider," sözünün ne demek istediğini şimdi daha iyi idrak ediyordu. Bazı gemilerin Horn'un etrafını dolanması aylarını aldı; bazıları ise sonsuza dek geri dönmek zorunda kaldı ve hiçbir zaman Pasifik'e açılamadılar.

"Sulivan, bu ne kadar sürer?" diye sordu içi daralmış bir hâlde. "Ruh hâlimin ve midemin buna daha uzun süre dayanabileceğinden şüpheliyim."

"Kıyamete kadar" diye yanıtladı subay. "Ama dayanacaksın. Başka ne yapabilirsin ki, denize atlayıp Horn Burnu'nu yüzerek geçebilir misin?"

Fırtınada dalgalı denizde Burnun etrafında batıya doğru ilerlemeye çalıştıkları dört günün ardından, H.M.S. *Beagle* üç milden daha az yol katetmişti!

"Bundan daha hafif bir fırtına, direği kırdı ve birçok iyi gemiyi batırdı," dedi FitzRoy.

Bir geminin taşıyabileceği maksimum yelkenliyle, York Minster'in ülkesi olan Christmas Körfezi'nin içerisine doğru bir mil yol katettiler.

Mürettebat, görevli subayın gözcüye rüzgâr altına bakmasını söylediğini duyabiliyordu; Kaptan tam konumlarını bilmiyordu, görüşü rüzgârla çoşup denizden püsküren köpükler yüzünden ufak bir pusulayla sınırlıydı. H.M.S. *Thetis*'in, Cabo Frio'nun kayalıklarına sert bir şekilde çarpışı vardı Charles'ın aklında. Ölümle burun buruna geldiği ilk andı o an.

Ertesi gün öğlene doğru fırtınanın şiddeti artmıştı. Koca dalgalarla deniz güvertedeydi. Ses sağır ediciydi, denizden püsküren su şiddetliydi. Güvertedeki korkuluklara bağlı botun halat takımı fırtınaya dayanamamış kopmuştu. Kaptan FitzRoy, filikayı kesip atmak için bir balta emretti. Bir anda suyun altında kalıp tamamen gözden kayboldu. Ardarda gelen dev dalgalarla çarpıştıktan sonra H.M.S. *Beagle* artık o denli yana yatmıştı ki direkler neredeyse yatay pozisyondaydı; denizciler bellerine kadar suyun içinde kalmış hâlde çalışıyorlardı. Kaptan FitzRoy köprüüstü güvertesinde duruyordu, "İskele tarafını açın," diye bağırdı.

Marangozlar manivelaları iskele yönünün tersine çevirdiler. Açtıklarında, bir sonraki dalga çarpmadan önce güvertedeki suyu boşalttılar. Gemi kendini düzeltti. Kapılar sıkıca kapatıldı; çok az su sızmıştı güvertenin altına... Charles'ın koleksiyonları ve daha sonradan ambardaki pis kokudan anlaşıldığı üzere konserve et tenekelerinin bazıları su altında kalmıştı.

Benjamin Bynoe kıçaltı kamarasına girdiğinde Charles'ın yüzündeki hüsranı gördü.

"Böylesine bir fırtınada, suyun üst güverteye sızmasını engellemek imkânsızdır," dedi.

"Biliyorum, hepimizin hâlâ hayatta olduğuna sevinmeliyim. Fakat

baksana! Kurutma kâğıtlarım ve bitkilerim tuzlu suyla sırılsıklamlar. Bu telafisi mümkün olmayan bir kayıp."

Bynoe, kolunu Charles'ın omzuna attı teselli etmek için.

"Hiçbir şeyin telafisi olanaksız değildir, Charley, ölüm dışında."

Fırtına dindi. Kaptan FitzRoy sevinçle şöyle dedi:

"Yaşadığım en korkunç fırtınaydı bu. Bizi alabora olurcasına yan yatıran büyük dalgalar bugüne değin gördüğüm en deriniydi, ancak kayıplarımız asgari düzeyde: bir filika ve halat takımının bir kısmı sürüklenip gitti. Ama *yirmi dört günde sadece yirmi mil* yol katedebildik!"

"Şimdi ne yapacağız?" diye sordu Charles hüzünlü bir hâlde.

"Gemiyi rüzgârdan ve denizden koruyabileceğimiz Goree Körfezi'ne geri gideceğiz. Jemmy'nin memleketi. Onu evine götüremediğimiz için York Minster, Jemmy ve Fuegia'yla beraber oraya yerleşmeye karar verdi."

Ertesi gün iki botla karaya çıktılar ve bir parça düz arazi bulmak için kilometrelerce yürüdüler. Vahşi kazlar ve birkaç guanaco tarafından işgal edilen kasvetli bir bataklık buldular sadece. Charles rapor etti:

"Bu bölümde, yaklaşık altı metre kalınlığında çim veya turba görülmektedir. Tarıma uygun değildir. Korkarım ki bütün bölge bataklık."

"O zaman Fuegoluları daha iç kesimlere götürmek zorundayız. İşlenmeye uygun hiçbir şey bulamazsak, onları tekrar Ponsonby Körfezi'ne götüreceğiz."

10

YİRMİ sekiz kişi, Misyonerler Topluluğu tarafından Matthews ve Fuegolulara verilen veda hediyeleri ile dört filikada ayrıldılar H.M.S. *Beagle*'dan. Devonport Tersanesi'nde eşyalar yüklendiğinde oldukça komik görünmüşlerdi. Şimdi ise, ilkel Tierra del Fuego'nun inanılmaz vahşi doğasında, şarap kadehleri, çay tepsileri, çorba kâseleri, maun makyaj çantaları, saf beyaz keten ve kunduz kürkünden şapkaları ile aptalca bir görünüme girmişlerdi.

Kaptan, filikaları Beagle Kanalı'nın girişine doğru yönlendirdi. Akşama doğru, koyları ve körfezleri ile girintili bir araziden süzülerek, küçük filo, küçük adaların gizlediği kuytu bir köşe buldu. Burada, tekne kürekleriyle destekledikleri çadırlarını kurdular ve akşam yemeğini pişirmek için ateşlerini yaktılar. "Denizdeki cehennem gibi bir aydan!" sonra Charles, bu manzarayı romantik bulmuştu. "Bu gece, sert, hareket etmeyen topraklarda uyuyacağım" diye haykırdı neşeyle.

Ertesi sabah kanalı araştırdılar. Yoğun yerleşim yerindeydiler. Fuegolular, birden beliren dört filikayı görünce şaşırmışlardı. Bazıları dikkatlerini çekmek için ateş yaktı, birçoğu ise onlara yetişmek için kıyı boyu kilometrelerce koştu. Küçük filikanın üzerinde yükselen kayalığın üstünde uzun saçları olan çıplak beş adam kollarını başlarının etrafında sallayıp ileriye doğru korkunç bir şekilde bağırıyordu.

Filikalar ikindi vakti kıyıya çekildi. Fuegolular, sapanlarını hazırda tuttuyordu. Adamlar tek kelimeyi bağırmaya devam ettiler:

"Yammerschooner. Yammerschooner."

"Bu ne anlama geliyor?" diye sordu Charles.

"'Bana ver.' Bir süre bolca duyacaksın."

Korunaklı bir gece uykusu için ıssız bir koy buldular. Ertesi sabah yeni bir grup Fuegolu geldi, taş toplamış, kadınlarını ve çocuklarını ormana göndermişlerdi. FitzRoy tüm silahların atışa hazır olmasını emretti. Charles haykırdı:

"Kaptan, böyle çıplak ve zavallı yaratıklara ateş açmamızı istemeyeceksiniz değil mi?"

"Onları korkutmak için sadece."

Fuegolular korkmadı. Kaptan, çift namlulu silahları başlarının üzerinden ateşletti; sesin etkisiyle sadece kulaklarını ovuşturdular. Denizci kamasını salladığında güldüler. Bu duruma sinirlenen FitzRoy şöyle dedi:

"Bu kabile ile Jemmy'nin ailesi arasında tarafsız bir yer bulsak iyi olur."

"Neden bir kaç hediye daha vererek yatıştırmıyoruz onları?" diye sordu Charles.

"Bıçakları ve filikaları istiyorlar."

O gece, çadırlarını da alıp Jemmy'nin akrabaları olan Tekeenica halkından bir aileyle birlikte kaldılar. Sessiz ve arkadaş canlısıydılar, çıtır çıtır yanan ateşin etrafında *Beagle* mürettebatına eşlik ediyorlardı. Kalın giysilerinin içinde zar zor ısınan Charles, çıplak Tekeenicaslıların ter içinde kaldıklarını fark etti.

Fuegolu kalabalık bir erkek grubu geldi. Gece boyunca öyle hızlı koşmuşlardı ki burunları kanıyordu. O kadar hızlı yürümüşlerdi ki ağızları köpürmüştü. Charles, onları tek tek incelediğinde her birinin yüzünde kırmızı, beyaz ve siyah boyaların oldukça farklı bir tasarımı olduğunu gördü.

Beagle ekibi Jemmy Button'un ebeveynlerini, erkek ve kız kardeşlerini bulmak için yola koyulmuştu. Jemmy yerli dili anlayamadığını söylese de, Beagle Kanalının yolunu çok iyi biliyordu ve ailesinin yaşadığı bir koya doğru onlara rehberlik etti. Bir erkek kardeşini buldu ve daha sonra annesini, diğer erkek kardeşlerini, iki kız kardeşini ve bir de amcasına denk geldiler.

"Kavuşma, iki atın bir arazide karşılaşması gibi olduğu için o kadar da ilginç değil," diye yorumladı Charles hayal kırıklığı içinde.

Jemmy babasının öldüğünü öğrendi.

"Buna üzüldün mü?" diye sordu Charles sessizce.

"Bana etmemek yardım."

Woollya adında bir yere vardılar. Burada berrak ve zengin bir toprak vardı. Kaptan FitzRoy muzaffer olmuştu.

"Avrupalı sebzeler burada yetişip büyüyecek," dedi. "Şimdi onların kolonilerini kurmalıyız."

Fuegolu adamlar bütün gün oturup kadınların çalışmasını izlediler. Ancak tamamen boş da oturmadılar; denizcilerin gözlerini üzerinden ayırdıkları her ne varsa çalarak geçirdiler zamanlarını.

Charles ve Hamond, tepelerde yürüyüş yapmaya ve numune toplamaya gittiler. Marangoz Matthews, Jemmy ve York çadırları kurdular ve birkaç tek odalı ev inşa ettiler. Denizciler, kürekler ve çapalar ile Fuegolulara, onlar için tamamen anlaşılmaz olan, araziyi nasıl süreceklerini ve sonra tohumları nasıl dikeceklerini gösterdiler.

Bynoe şöyle açıkladı:

"Denize yakın karada yaşıyorsunuz. Karada ve denizde ne bulur-

sanız yiyorsunuz. Eğer bol miktarda varsa, karnınız tamamen şişkin olur; eğer kıtlık varsa, karnınız içeri çekilir. Bu, zamanın başlangıcından beri insanlar için doğal olandır."

"Biz bunu değiştireceğiz," dedi Richard Matthews utangaç bir tavırla çünkü nadiren konuşan genç bir adamdı. "Onlara kendi ürettikleriyle dengeli bir yaşam sürmeyi öğreteceğiz."

Beagle'dan gelen adamlar sabah uyandığında, Jemmy'in kendi ailesi hariç tüm kadınların ve çocukların gitmiş olduğunu gördüler. Fuegolu adamlar, üstlerindeki tepede toplanmış düşmanca onları izliyorlardı.

"Jemmy, York, ne oldu?" diye sordu FitzRoy.

"Siz temizlemek silah," diye yanıtladı Jemmy.

"Hayır. Dövüş," dedi York. "Yaşlı adam yaklaşma dedi. Yap. Denizci göze tükürmek. Yaşlı adam işaret etti, yüz, kes onu."

"O zaman burada bir gece daha kalmıyoruz," diye duyurdu FitzRoy. "Bütün eşyaları Jemmy'nin aile evine transfer edin" diye emretti.

Misyoner Matthews, Jemmy, York ve Fuegia Basket'i geride bıraktılar.

"Güvende olacaklar mı?" diye sordu Charles.

"Kendi insanlarıyla nasıl yaşayacaklarını öğrenmek zorundalar," dedi FitzRoy.

Filikalardan ikisi gemiye geri gönderildi. Diğer ikisi, batı girişinin etrafındaki adaları haritalamak için Beagle Kanalı'na doğru yola koyuldu. Hava aşırı sıcaktı. Charles belden üsttekileri çıkararak diğerlerine katıldı, beyaz cildine kırmızı bir güneş yanığı ekledi. Pasifik Okyanusu'na direk fakat dar bir bağlantı olan yüz yirmi millik kanalda bir taşın kıyıya fırlatma mesafesinde çok sayıda su fışkırtan balinanın olduğu hatırlatıldı. O gece Charles'ın uyku tulumunun altında kuru ve rahat bulduğu çakılla kaplı bir kıyıda durakladılar.

Sabah bire kadar nöbette gözlem sırası onundu. Defterine yazmak için dikkatle kaydetti zihnine:

> Böyle yerlerde oldukça muhteşem bir şey var; bilinç, zihne dünyanın ne denli uzak bir köşesinde olduğunuz fikrini akın ettiriyor. Herkes bu eğilimdedir; gecenin sessizliği sadece adamların şiddetli nefes alışları ve gece kuşlarının sesleriyle kesintiye uğrar; uzaktaki bir köpeğin ara sıra

havlaması, Fuegoluların ölümcül bir hücuma hazır hâlde sinsice çadırların etrafını kolaçan ediyor olabileceklerini hatırlatıyor insana.

Kanalın kuzey koluna doğru giderken günler harika geçiyordu, öylesine çok buzdağı vardı ki Arktik gibi görünüyordu. Sondaj, kroki ve harita çizimleri günbegün o denli detaylı hâle geliyordu ki Charles'ın deri torbası bile dolmuştu. Ocak ayının sonlarına doğru, öğle yemeğini kumlu bir plajda ateşin etrafında yemek için küçük bir koya girdiler. İki filika emniyete alındı. Charles'ın yarım mil ötelerindeki tamamen dikey buzulun enfes mavisine dikkat çektiği sırada yakınlarındaki asılı buzul yüzeyin devasa bir kütlesi, gök gürültüsü gibi bir sesle kanalın ortasına düştü. Dev bir dalga hızla onlara geliyordu.

"Tekneler!" diye haykırdı Kaptan FitzRoy. "Paramparça olacaklar!"

Hepsi koşmaya başladıklarında Charles ve üç denizci aralarında en hızlı olanlardı. Tekneye önce Charles'ın uzun bacakları ulaştı. Halatları yakaladı ve tüm gücüyle onu kumsala çekmeye çalıştı, denizcilerden biri de arkadan itiyordu. İkinci bir denizci, dev dalga vurup onu yere serdiğinde halatlardan birini tutmuştu. Dört adamın iki tekneye ulaşma hızları onları kurtarmıştı. İkinci ve üçüncü dalgalar geri çekildiğinde, onlar da yemeklerine geri döndüler.

"Beyler, günü kurtardınız," diye belirtti FitzRoy. "Bu tekneleri kurtarmamış olsaydınız, boş su kabakları gibi sahil boyunca sürükleneceklerdi ve geri alamayacağımız bir şekilde elimizden gideceklerdi. Okyanusun ıslattığı, nefes nefese göğsünüze takacak madalyalarım yok, bu sebeple bu kelimeleri sizlere birer takdir, övgü olarak kabul etmeniz için ısrar ediyorum."

Charles, Kaptanın tam anlamıyla "nefes nefese" olarak tarif ettiği şeyi kendi içinde bir titreşim şeklinde hissediyordu. Sulivan şunları ekledi:

"Filozof, kuyruğunda bir kaplan olan bir ceylan gibi koşuyordun."

"Saf korku içgüdüsü."

Ertesi gün, tekneler, Tierra del Fuego'nun omurgası gibi görünen granit tepelere paralel gidiyordu. Geniş bir su çıkıntısına girdiler. Kaptan FitzRoy dikkat çekmek için kolunu kaldırdı.

"Beyler, bu vesileyle ben bu boğazı Darwin Körfezi olarak adlan-

dırıyorum ve bu bizim araştırmamızda da böyle kaydedilecek."

Charles'ın yüzü kızarmıştı. Bu süprizle tamamen gafil avlanmıştı ve Shrewsbury Okulu'nda Virgil'i ezberden okuduğu için ödül kazanan bir öğrenci gibi gururlanmıştı.

O gece, kumsal olmadığı için, aşınmış kayaların üzerinde yattılar. Su, çadırlarının kenarlarına kadar gelmekteydi ve çürümüş deniz yosunlarını yıkıyordu. Bu rahatsızlık Charles'ın umrunda değildi.

Woollya'ya dönerken, tören elbisesi giymiş yerlilerle karşılaştılar. Onlarla birlikte Fuegia Basket'e ait bol keten bir elbise giymiş bir kadın da vardı. Diğerleri ise beyaz ketenin yanı sıra Matthews'a bıraktıkları kurdela ve tartan bezi parçalarını giymekteydiler.

"Vakit kaybetmeden kendi insanlarımıza geri dönmeliyiz" dedi FitzRoy.

Öğlene doğru tekneleri kıyıya vardı. Matthews onları karşılamaya geldiğinde rahatladılar. York ve Jemmy'nin üzerinde İngiliz giysileri vardı; bir Kızılderili çadırından çıktığında Fuegia'da bir değişiklik yok gibi görünüyordu. York ve Fuegia iyi yol aldıklarını bildirdiler, ama Jemmy sırtındaki takım dışında kalan herşeyi çaldırmıştı. Yeni bahçeleri çiğnenmiş ve yok edilmişti.

Bay Matthews en çok zarar görendi. Zorla boyun eğdirmişlerdi ve kulübesinin kirişlerine ve kazdığı mağaraya gizlediği daha büyük aletler hariç tüm eşyalarını çalmışlardı. Ne gündüz ne gece hiç huzuru yoktu; adamlar gördükleri herşeyi istiyorlardı; bazıları ellerinde büyük taşlar tutuyor ve istekleri reddedildiği takdirde onu öldürmekle tehdit ediyordu, diğerleri ise etrafına bir daire olmuş ve verecek bir şey yoksa sakallarını çekip ileri geri itiyorlardı. Sahip olduğu her şeyi ele geçirmek için onu öldüreceklerine ikna olmuştu.

Kadınlar nazikti. Jemmy kulübeyi korurken, onlar ateşin yanında papaz için bir yer yapmışlar ve yiyeceklerini onlarla paylaşmışlardı.

Kaptan FitzRoy, misyoner için ihtimalleri ölçüp tarttı.

"Matthews, onlara yardım etmeyi denemek için ne denli istekli olursan ol kalman gerektiğini düşünmüyorum. Burada başarılmış bir misyonerlik çalışması olmayacak ve bu vahşilere tekrar maruz kalmak zorunda değilsin." Topuklarının üstüne çömelmiş onları

izleyen yüzlerce Fuegoluya şöyle bir baktı. "Bizim dengimiz olmanın çok ötesindeki bu adamların gözünün önünde sandığın ve geri kalan eşyalarını güvenli bir şekilde tekneye nasıl götüreceğiz?"

"Neyle uğraştığımızı anlamak için onlara küçük bir şans tanıyarak," dedi cesaretle Charles.

Neredeyse bir anda olupbitti; kulübe ve mağara boşaltıldı, malzemeler iki tekneye yüklendi. Son adam da tekneye bindiğinde, FitzRoy bir kaç balta, testere, çivi dağıtarak keskin zekâsını gösterdi. Fuegolular taşlarını indirdi ve iki teknenin kıyıdan ayrılmasına izin verdiler.

Charles geriye doğru bakarken, sahil ve yerliler gitgide küçülüyordu gözlerinde. Kendi Fuegolularını, orada insanlarının arasında bıraktıkları için hüzünlüydü. Medeni insanlar arasında yaşamışlardı; ilkel hayata geri dönüşe nasıl uyum sağlayacaklardı? Kaptan FitzRoy'un nazik jestinin bir anda gaddarlığa dönüşmesi ne kadar da kolaydı.

O gece Ponsonby Körfezi'nin girişinde uyudular. İki tekne yaklaşık üç yüz mil yol kat ettikten sonraki akşam H.M.S. *Beagle*'a ulaştılar.

Kıçkamarasının tanıdık simasıyla karşılaştığında, kendi kendine gülerek, "Kendimi savaş görmüş bir kâşif gibi hissediyorum!" dedi Charles.

Büyük deri torbasındaki hazinesini harita masasının üzerine boşalttı: bir su çulluğu, bir ispinoz; kanatlı böcekler, denizkestanesi, tatlı su salyangozları, mükemmel arduvaz numuneleri.

Masanın geri kalanı, üç haftalık Beagle Kanalı keşfi sırasında çizilen yüzlerce düzensiz harita yığınıyla kaplıydı.

Bu haritalardan birinde bir yerlerde, Darwin Körfezi denen geniş bir yer vardı.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Evliliğe En İyi Hazırlık Yöntemi

1

MACELLAN Boğazı'nın tam doğusundaki Falkland Adaları'ndaki Berkeley Körfezi'ne yolculukları neredeyse üç gün sürmüştü. Falkland Adaları son zamanlarda, başarılı olduğu bildirilen bir grup Buenos Airesli tarafından kolonileştirilmişti. Yerleşkede bir İngiliz bayrağının dalgalanıyor olması herkesi şaşırtmıştı. Limanda tek bir balina av teknesi vardı. Charles, alt güverteye inişe bakan uçta ayakta durmuş bakarken kıyıdan çıkan küçük bir bot gördü. O botta gemiye ikinci kaptan geldi, Kaptan FitzRoy'u selamladı ve gemisi *Le Magellan'ın* fırtınada battığını ve enkazın kıyıda yattığını, adamlarının medeni bir limana geri dönmek için sabırsızlandığını anlattı.

"Sizin için faydalı olabilecek ikmal malzemelerini kurtardık."

Beagle'lı denizciler kıyıya adım attığında, perişan küçük bir kasaba, birkaç yarı yıkık taş kulübe; birkaç dağınık toprak baraka buldular. Bol miktarda koyun, keçi, domuz, inek olmasına rağmen, Charles, çok az sayıda insan olduğunu ve onların yalnız, kimsesiz görünümlerini fark etti. Orta yaşlı, kızarmış sulu gözleri olan İngiliz temsilcisi Bay Dixon, ağzının sol tarafındaki dişleriyle puroyu ısırarak, bu kasabanın geçmişte -ta ki çatışan ulusların kurbanı olana kadar- refah içerisinde olduğunu söyledi.

"Buenos Aires hükümeti onlar üzerinde hak iddia edene ve kolonicileri gönderene kadar bu adalar binlerce yıl yerleşim olmayan ıssız topraklar olarak kalmıştı. Başarılı oldular. Geçen ay H.M.S. *Clio,* İngilizler adına buraya el koymak üzere geldiğinde bir yıl öncesinde ABD denizaltı *Lexington*'un sürpriz bir şekilde ortaya çıkıp saldırıya geçtiğini ve taşınmazlar ile binaları telafisi olmayacak bir şekilde tahrip ettiklerini fark ettiler. *Gaucho*lar, şiddetten korkmuş hâlde ülkenin iç kısımlarına kaçtılar. Burası iyi bir demirleme yeriydi, bol bol tatlı su ve av eti vardı. Burnun etrafındaki gemilere tedarik sağlayan gelişen bir koloni olmalı. Ama artık öle değildi."

Kâtip Hellyer, Fransızların kurtardığı yeni bir halatı, tuzlanmış

eti ve bir takım deniz ikmal malzemelerini gemiye getirdi. Kaptan FitzRoy da yirmi iki mürettebat ve subayı Montevideo'ya götürmeyi kabul etti. Güvertede uyuyacaklardı. Daha sonra Edward Hellyer avlanmak için kıyıya geri döndü. Bir süre sonra silahı, saati ve kıyafetleri kıyıda bulundu. Görünüşe göre bir ördek vurmuş ve ördek suya düşmüştü. O da elbiselerini çıkarıp avını bulup almak için denize girmişti. Onu, Bay Bynoe bulmuştu. Su yosununa dolaşmıştı, ona ulaşmak için yosunun kesilmesi gerekiyordu. Öleli bir süre olmuştu.

Ertesi gün, H.M.S. *Beagle*'ın görüş alanında olan yüksek bir yere gömüldü. Bay May tarafından yapılan tabutun üzerine bir İngiliz bayrağı atıldı; Kaptan FitzRoy cenaze konuşmasını yaptı. Hüzün dolu bir andı. Charles, kaptanın kamarasına gittiğinde, onu sandalyesine yığılmış hâlde buldu.

"Bu, onun yakın arkadaşları için olduğu kadar benim için de yıkıcı bir darbe. Bay Hellyer kibar ve duyarlı biriydi. Artık onun için yapabileceğim tek şey İngiltere'deki ailesine acılarını paylaştığımı anlatan bir mektup yazmak..."

"Bu, benim için de çok zor, çünkü muhtemelen koleksiyonum için ördeği bana getirme arzusu, onun soyunup suya atlamasına neden oldu," dedi Charles üzgün bir ses tonuyla.

Charles yere koyduğu bez paketi açtı.

"Bay Bynoe yosunları kesip o ördeği de çıkardı. Daha önce hiç görmediğim bir tür. Ve işte bu da Hellyer'in onu vurduğu mermi."

FitzRoy kafasını salladı, "Mermiyi ben saklayacağım. Ördek de koleksiyonun için sende kalsın. Oldukça pahalıya mal olan bir ördek."

Beagle'ın sörveyörleri geminin dışında ve kıyıdaki işlerini yaparken, Charles da üç günü turba toprağı üzerinde büyüyen kahverengi fırça gibi çimlerin kapladığı kırsal bölgeyi gezerek geçirdi. Kayıt defteri için çok az malzeme olmasından yakınmasına rağmen ilerleyen haftalarda su çulluğunu, yabani kazları, kurda benzeyen tilkiyi, baykuşları, bir gözlüklü pengueni, denizyıldızını; kayalar ve yosunlarda yakalanan çeşitli balıkları ve kayaların kenarına şerit hâlinde yumurtalarını bırakan deniztavşanlarını koleksiyonuna eklemeyi başardı.

Diğer yelkenli gemiler limana ulaştı. Kaptan FitzRoy, aralarında

en önemli olanın *Unicorn* olduğunu düşünüyordu; onun hissedarı ve usta avcısı olan William Low bazen korsan ve köle tüccarı olarak ikili oynardı. FitzRoy ve subaylarla silah odasında görüştü.

"Hava şartları öylesine bana karşıydı ki, altı aylık deniz yolculuğundan harap düşmüş bir adam olarak ellerim bomboş döndüm. Bu, yirmi yıllık tecrübemde geçirdiğim en kötü sezon oldu. Tek bir fok bile avlayamadım. Satmam gerek. Hızlıca. Kaptan, ucuz bir fiyata oldukça iyi durumda bir uskuna almak isteyecek birini tanıyor musun?"

FitzRoy'un gözleri parladı.

"Ne kadar ucuza?"

"Anında sahip olmak için altı bin dolar, ödeme Montevideo'daki ortağıma yapılacak."

FitzRoy'un düşünceleri rüzgârdan daha hızlıydı. Low gittiğinde, dağınık masanın başına oturdu, zihninin derinliklerine indi ve düşüncelerinin çalkantılı kelime denizinde ortaya dökülmesine izin verdi.

"İlk yolculuğumuzda ikinci bir gemiye sahiptik, *Adventure*, bize hizmet etmek ve araştırmalarımızı ikiye katlamak üzere yardımcı gemi olarak her daim bizimleydi. *Beagle*'ın dünyanın etrafındaki meridyenleri aşıp yolculuğunun en ilgi çekici bölümünden vazgeçmeden ona verilen görevi yerine getiremeyeceğine tamamen ikna olmuştum. Pasifik yolculuğu ve Avustralya üzerinden ve Ümit Burnu'ndan eve dönüşümüz oldukça meşakkatli olmuş olabilir ama kıyı araştırmalarımızda elde ettiklerimiz de oldukça değerli."

Silah odasında derin bir sessizlik vardı.

"Çalışacağımız alanlar ikmal yapabileceğimiz limanlardan epey uzakta olacaklar ki sadece levazım tedarik etmek için aylar sürecek yolculuklar yapmak zorunda kalacağız. Donanımlı ve kargoları taşımak için uygun ve *Beagle*'a eşlik edebilecek bir refakatçi geminin yokluğunu hissediyordum sık sık endişeyle."

FitzRoy ve Chaffers, *Unicorn*'u incelemeye gittiler. Bay May içyapıyı inceledi. "Şimdiye kadar daha iyi bir gemiyle hemen hemen hiç karşılaşmadım; yüz yetmiş ton taşıyabilen, meşeden yapılmış, baştanbaşa bakır kaplı, çok geniş, iyi bir deniz aracı. İnşasının ve ilk

donanımının en az 6 bin sterline mal olduğuna inanmam için birçok sebep var. Bin üç yüz sterline kelepir fiyatına." diye rapor etti subaylara FitzRoy.

"Donanım maliyeti ne olacak, Kaptan?" diye soran faturaları ödemek zorunda kalan muhasebeci Rowlett'ti.

"Çapalar, halatlar, küçük serenler gibi ihtiyacımız olan şeyleri dört yüz sterlinden az fazla ama sık kullanılan limanlardaki piyasa fiyatının üçte birinden daha azına enkaz *Le Magellan'dan* alabiliriz."

Subaylar, bunu bir hırsızın teklifi olduğu konusunda birbirlerini ikna etmişlerdi. Her kuruşun hesabının tutulduğu bir evde büyüyen Charles rahatsız olmuştu. Amirallik, Kaptan FitzRoy'un Bay Harris'e ait iki uskuna için ödeyeceği aylık yüz kırk sterlini henüz onaylamamıştı. Şuan onlar kiralanalı altı ay oldu ve bu ikisinin kirası sekiz yüz kırk sterlini bulmuştu bile.

İki adam FitzRoy'un küçük yemek masasında yüz yüze geldiklerinde, Charles sordu:

"Kaptan, konumumun ve yetkim dışında olan bir soruyu dile getirmeme izin verir misiniz?"

"Tabiki, neden olmasın? Sen akıllı bir adamsın."

"*Unicorn*'u satın almadan önce, kiraladığınız uskunaların ödemesi için Amiralliğin onayını almış olmak akıllıca olmaz mı?"

"Olağan şartlar altında, evet. Ama bunlar olağan şartlar değil. Şüphesiz onay postayla gelmekte. Üstelik böyle mükemmel bir gemiyi bu kadar ucuza satın alma fırsatı bir daha asla ele geçmez. Onu satın alma isteğim değiştirilemez."

Pazarlık yapıldı. Bir hafta sonra, yeni adı H.M.S. *Adventure* koyulan geminin küçük tadilatları yapıldıktan sonra, Chaffers ve *Beagle*'dan bir grup gönüllü, Wickham ve Stokes'u bulmak için Falklands'ın sekiz yüz mil kuzeyindeki Rio Negro'ya hareket etti. Bu arada, *Beagle*'ın marangozları filikalarını onardı, yelkenler kuruması için gevşetildi, halatçılar ve silahtarlar giysileri yıkamak ve hamakları fırçalamak için her gün küçük bir grubun gittiği kıyıda çalıştılar. Kenevir ipi yumağı havaya gerildi, seren uçları desteklendi; Charles ise bu sırada kuşlarını parçalayıp incelemek, sınıflandırmak ve sonra onları doldurmak ile meşguldü.

Gemiye neredeyse yedi yüz librelik taze sığır eti aldılar, su fıçılarını doldurdular ve 6 Nisan 1833'te demir alıp yelken açtılar. Charles, tekrar kuzeye gitmekten memnundu. Tropiklerin sıcaklığını, gür ve zengin yeşilliğini özlemişti.

Patagonya'nın kıyılarına yakın Rio Negro'ya doğru denize açılmışlardı. Sağdan esen rüzgâr dalgası onları önünde sürüklüyordu. İki gün boyunca epey mesafe kat ettiler ama yolculuk zorlu geçmişti. Geminin her yeri karanlık ve ıslak görünüyordu, rahatsız edici bir tabloydu. Charles çoğu zaman kustu. Çok geçmeden hava güzelleşti. Charles buna "göksel" diyordu. Gökyüzü bulutsuz bir maviydi, su sakindi. Yüzbaşı Sulivan, H.M.S. *Beagle*'da kaptan yardımcısı olduğundan beri daha az hayat dolu, daha az neşeli biri olmuştu.

"Denizcinin hayatı işte bu, Charley; soğuk bir fırtınadan ılık sessizliğe ve yirmi dört saat içinde tekrar fırtınaya. Bu aslında evliliğe en iyi hazırlık yöntemi."

Tierra del Fuego gazabından sadece birkaç yüz mil uzaktaydılar. Rio Negro körfezine ulaşmaları beş gün sürdü. Kaptan FitzRoy, iki küçük gemisini orada bulamadığı için üzgündü, ne o ne de subaylar endişelendiklerini itiraf etmeyeceklerdi. Ertesi gün gözlemciler güneybatıya giden bir yelkenli gördüler. *Beagle* peşlerine düştü. Bu *Adventure*'dı. Bay Chaffers, ağır fırtınalara rağmen bunların üstesinden geldiklerini bildirdi. FitzRoy buna memnun oldu.

"Bay Chaffers öyleyse Rio de la Plata'daki Maldonado'ya devam edip orada bizim gelişimizi bekleyebilir misiniz? Biz, Wickham ve Stokes'u aramaya devam edeceğiz."

Küçük bir ticaret gemisi haber getirdi: kaptan hem Wickham'ı hem de Stokes'u görmüş ve onlarla konuşmuştu; San Matias Körfezi'nden St. Joseph Körfezi'ne doğru güneye seyir hâlindeydiler. Hepsi iyiydi, yalnız Williams adında bir bahriyeli denize düşmüş ve boğulmuştu. FitzRoy, bahriyelinin ölümüne üzülmüştü ama uskunaların güvende olduğunu öğrenince müthiş bir şekilde rahatlamıştı. Hepsi onun sorumluluğundaydı.

Oradakilerle buluşmak için St. Joseph Körfezi'ne yelken açtılar. Onları nerede bulabileceklerini bilmiyorlardı. Koyda öylesine

güçlü bir gelgit vardı ki gemiyi sakin suda kullanılan akıntı demiri ile demirlemeye mecbur kaldılar. Fosil kabuklarıyla dolu görünen yakındaki kayalıklar ilişti Charles'ın gözüne, ancak kıyıya ulaşmanın hiçbir yolu yoktu.

O akşam Henslow'a şöyle yazdı:

> Sizin öğrenciniz olduğumu düşündüğümde, hiçbir şey size ne kadar şanslı olduğumu söylemekten daha çok zevk vermez. Cevabınızı sabırsızlıkla bekliyorum. Deniz tuttuğunda ve mutsuz olduğumda en büyük tesellim, tekrar Cambridge'nin etrafındaki yolları beraber yürüyeceğimiz zamanların geleceğini düşünmek.
>
> Jeoloji Topluluğu'na gönderilen Megatherium -Dev Yer Tembel Hayvanı- ile eve gönderdiğim kemiklerin aynı oluşuma ait olduğuna ve sahil şeridini oluşturan uçurumlardan nehre indiğine ikna oldum.

Sabah şiddetli bir rüzgâr esmeye başladığında, Kaptan FitzRoy Montevideo'ya yelken açmaya karar verdi. Charles'a sordu:

"*Adventure* gemisini donanımlı hâle getirmemiz gerektiğinden ve o alanda çok sayıda araştırma yapacağımız için, karada olabileceğin iki ay gibi bir zamanın olmalı. Nereyi tercih edersin; yakındaki küçük yerleşim yeri Maldonado mu, Montevideo mu veya nehrin karşısındaki Buenos Aires mi?"

İki ay boyunca kesintisiz doğa çalışmaları ve dalgalı denizin rahatsızlığından uzaklaşıp nefes alma fikrini duyunca Charles'ın gözleri parladı. Şifonyer ve dolabı arasındaki sıkışık köşesinde, dirseklerini ve bacaklarını çizdirmeden, boynu tutulmadan veya sırtındaki kasları incitmeden oldukça hızlı bir şekilde giyinip soyunmayı öğrenmişti. Oda arkadaşı olan Stokes'a "artık bir akrobat oldum" demişti, ama karada bir evde olmak gibisi yoktu.

"Maldonado, bence. İki büyük avantajı var: huzur ve orijinallik."

"Ünlü yaşlı kadın Dona Francisca'da oda aramalısın. Seni rahat ettireceğini söyleyecek kadar ileri gidecek değilim ama en azından çatısı damlatmıyor."

Charles, Montevideo'da Augustus Earle'yi ziyaret etmek için kıyıya çıktı. Earle, dört aylık dinlenmenin ardından daha iyi görünmedi tecrübeli gözlerine.

"Özledik seni," dedi Earle'ye. "Hiç resim yapabildin mi?"

Earle yalancı bir gülüş attı.

"Son iki penini bunun üstüne bahis koy, dostum. Şişmiş parmaklarımın arasına bir fırça bağladım sıkıca ve yağmur olmayan her gün dışarı çıktım."

Charles, duvara dayalı tuval yığınını gördü, hepsini birer birer alıp inceledi. Nefis manzaraları, liman portreleri, küçük ticaret gemileri ve başlarının üzerinde sepet taşıyan rıhtımdaki siyahilerin son derece gerçekçi portreleri vardı.

"Güzel, Gus. Elin, gözünün gördüklerini resmetme becerisini kaybetmemiş."

"Teşekkürler, Filo. Bilgi verici bir yorum bekliyordum epeydir. Londra'ya döndüğümde bunları Kraliyet Akademisi'nde sergilemeyi düşünüyorum."

O da "bilgi verici bir yorum" bekliyordu ve Profesör Henslow'dan henüz herhangi bir haber alamamış olmaktan dolayı oldukça üzgündü. Sekiz ay önce posta gemisi *Emulous* ile gönderdiği ilk kutusunun Cambridge'e ulaşmış olduğunu tahmin ediyordu. Eleştiri ve tavsiyeye aşırı derecede ihtiyaç duyuyordu. O, doğanın sayısız alandaki döngüsünü inceleyen, yeterli eğitimi olmayan bir amatördü; kendinin bu işlerin üstesinden gelip gelemediğini ve muazzam sayıdaki malzemelerini profesyonel bir şekilde ele alıp almadığını kendi başına değerlendirebilmesinin hiçbir yolu yoktu. Çeşitli numunelerin uygun şekilde işlem görmüş, korunmuş, kutulanmış ve betimlenmiş olarak Henslow'a ulaşıp ulaşmadığını öğrenmeye ihtiyaç duyuyordu ivedilikle.

Kız kardeşleri Caroline, Susan ve Katty gün be gün olup bitenleri yazmaya devam etmişlerdi. Caroline'ın mektubu 12 Eylül'de, Katty'ninki 14 Ekim'de ve Susan'ınki 12 Kasım'da postalanmıştı. Haberler beş ila yedi aya aitti, ama onları almış olmak ne denli sevinç vericiydi. Ancak Maer Hall'dan oldukça kötü haberler vardı. Mutlu Doveleylerin yaşlıca olanı Fanny Wedgwood, aniden ateşli bir hastalıktan ölmüştü. Emma teselli edilemez bir hâldeydi. Bessy Teyze, öylesine üzgündü ki Maer Hall'u artık çekip çeviremiyordu. Jos Amca harikaydı, "keder fırtınasını atlatmaya çalışan aileyi sağlam

bir şekilde bir arada tutmuştu." Charles, duyarlı ve sevecen Emma için ayrıca bir üzüntü hissetti. Şimdi sadece o ve acı çeken Elizabeth evdelerdi. Genç Joe geldi ve gitti.

The Mount'dan gelen haberler rahatlatıcıydı. Babası sıklıkla, Charles'ın önerisiyle kış bahçesine diktiği muz ağacının altında oturuyordu, böylelikle oğlu ile tropikleri paylaşıyor gibi hissediyordu ve bu sebeple keyfi yerindeydi. hâlâ bazı eski hastaları ziyaret etmekteydi, ancak artık uzak mesafelere gitmeyeceğini duyurmuştu. York'tan gelen yeni bir doktor üstlenmişti bu görevlerin çoğunu.

"Ne kadar yazık," diye düşündü Charles. "Büyükbabam ve babam arasında, Darwinler yaklaşık bir yüzyıldır doktorluk mesleğini icra etmekteler. Erasmus, babasının mesleğini devralmalıydı. Belki de, hatta ben de..."

The Mount'dan gelen mektuplar, bir kaleydoskop gibi, zihninde renkli resimler canlandırdı: tatlı balmumu kokan maun masanın etrafına toplanmış ailesi; sıcak öğleden sonraları nemli kokan kış bahçesi; uzun sütunlu kütüphane, klasiklere göz gezdirmek, Scott ve Thackeray'nin son kitaplarını birbiri ardına incelemek. Yatak odasından görünen Kuzey Galler'e giden yolun ve Shrewsbury'nin yukarısındaki kalenin manzarası...

Bu düşünceleri karşısında derin bir iç çekti ve kıyıya giderken yanına alacağı eşyalarını toplamaya başladı. Deri çantasını, ağını, çekicini ve alkolünü aldı.

Maldonado!

2

DOFIA Francisca'nın evi, nüfusu çoğunlukla İspanyollardan ama bir kısmı da İspanyol ve Kızılderili karması olanlardan oluşan küçük bir köydeydi ve Charles orayı kolayca bulmuştu. Dofia Francisca, oldukça yaşlıydı ama o kadar da yaşlı değilmiş gibi davranıyordu; adeta çeyizinden çıkarmış gibi görünen titizlikle seçilmiş zevkli kıyafetler vardı üzerinde. Charles'ı hoş karşıladı, yemek saatleri hakkında bilgilendirdi ve ardından yüksek tavanlı ve çok küçük pencereleri olan büyük bir odaya kadar ona eşlik etti. Tüm odalar zemin kattaydı ve

bütün mahremiyetin önüne geçerek birbirine açılıyordu. Onu hayrete düşüren şey odadaki eşyalardı: sert tahta ayaklar üzerinde dar bir yatak, bir yarısı sökülmüş bambu sandalye ve dolap oluşturmak için birbirinin üzerine geçirilmiş geçmişteki gemilerden kalma bir kaç tahta sandık. Odayı rahat bir hâle getirmek için bir gün harcadı ama nafile; araç gereçleri ve şişeleri için çürük, boyasız bir masa almayı başardı en azından. Yatağının iki tarafında yer alan yarım düzine kitaplarını yatağın bir yanı boyunca yere dizdi. Milton'ın *Kayıp Cennet* kitabına göz gezdirirken şu satırlara denk geldi:

> Ya da siz burayı mı seçtiniz acaba
> Savaşı kaybettikten sonra dinlenmek için,
> Yorgun düşmüş erdemleriniz, bulacağınız huzur için
> Cennet vadilerinde olduğu gibi burada da mı uyuklayacaksınız?

Yatağa uzanmış, ayakları sarkıyordu, ellerini başının arkasında birleştirmişti. Bu yatağı da gemideki asma yataktan daha güvenli değildi!

"Endişelenmeye gerek yok! Yakında kırsal kesimde dışarıda olacağım, tepemdeki sayısız yıldızın altında toprakta uyuyacağım, eyerden bir yastıkla."

O kadar da yakında değildi. Bardaktan boşanırcasına yağmurlar yağdı. Nehirler yükseldi. Maldonadolular henüz köprüyü icat etmemişti. Taşkınların arasında köye yürüdü, İspanyolcasını yetersiz buldu, kasaba neredeyse terkedilmişti. Bütün İspanyol kasabalarında olduğu gibi, sokaklar birbirine paraleldi. Sokaktan aşağıya, yukarıya, karşılara doğru yürüdü ki bu onu ziyadesiyle memnun etti. Daha sonraki günlerini odasında, sabretmeyi ve İspanyolcayı öğrenerek, kulaklarını yağmurun gürültüsüne kapatabildiği zamanlarda da okuma yaparak geçirdi. Her zaman bu kadar sabırlı mıydı yoksa başarıp tatmin oldukça mı daha sabırlı ve temkinli olmaya başlamıştı?

Yağmur durdu. Güneş çıktı. Su birikintileri çamura döndü, sonrasında da balçık oldular. Bu sürede tek bir arkadaş edindi, hizmetçisi Morante ile birlikte kasabanın iç kesimlerine yapacağı yolculukta Charles'a rehberlik ve eşlik etmeyi teklif eden Don Francisco Gonzales.

Havanın güzel olduğu bir sabah, üç adam kasabayı geride bırakarak yola koyuldular, önlerinde zinde atlar sürüsüyle ki altlarında yorgun ya da topal bir at olmayacağının garantisi olduğu için bu bir lükstü. Atlar bol ve ucuzdu, üç at vasat bir eyer fiyatına gidiyordu. Kimse yürümüyordu, dilenciler bile. Genç oğlanlar taylara eyersiz binip vadi ve tepelerde birbirlerini kovalıyorlardı. Charles, onların gördüğü en zarif genç at binicileri olduğunu düşündü. Yolculuğun tüm masrafları için günde iki dolar ödemeyi kabul etti. Don Francisco ve Morante, tabanca ve kılıç taşıyorlardı üzerlerinde, Charles bunu aşırı bulmuştu; o sadece bir silah almıştı yanına. Yolda aldıkları ilk haber, daha yeni Montevideolu bir gezginin boğazı kesilmiş bir hâlde bulunmuş olmasıydı.

Arazi tepelik ve engebeliydi, yüzey kısa yeşil çim ile kaplıydı. Belirlenen bir varış noktaları olmadığından, Charles, birkaç mermer yatağını incelemek üzere çekicini kullandı, etrafa vura vura ilerleyişi Don Francisco'nun komiğine gitmişti. Sığırlarla dolu ovalar, grup hâlinde geçen devekuşları. Charles, onların dövüşürkenki görüntülerini oldukça zarif buldu. Manzarayı, "kanatlarını rüzgârla doldurmuş tam yol birbirlerinin üzerine gidiyorlar" diyerek tasvir edebilecek kadar bir denizci sayılırdı artık.

Arduvaz olduğunu düşündüğü alçak vahşi dağlardan geçiyorlardı. Numuneler topladı; terk edilmiş bir altın madeni şaftından da numune aldı. Batıda Montevideo'nun engin manzarası ile doğuda Maldonado'nun ovalarını görmeyi mümkün kılan Sierra de las Animas'a tırmanmak için erkenden yola çıktılar. Charles'ın numune toplayabilmesi için atlarını bağladılar. Don Francisco, zehirli ve zehirli olmayan yılanları ayırt edebildiği için ona hayranlık duyuyordu; ancak Charles'ı akrepleri, örümcekleri, bitleri, planaryaları -yassı solucanları- pamuk üstüne küçük kutulara yerleştirmesini izlerken hayrete düşmüştü. Charles'ın kobayı, Ginepigi, açıp midesindeki bağırsak solucanını alıp neredeyse tamamen pamukla sardığını görünce, şöyle dedi:

"Sinyor Darwin, siz aptal değilsiniz. Aksine oldukça zekisiniz. Neden kobaydaki kurdu çıkardınız?"

Charles, kendine doğa bilimci demekten hâlâ çekiniyordu, "her

şeyi bilen adam" olmaktansa aptal olarak adlandırılmak daha kolay sindirebilirdi. Kısaca açıkladı ve rehberinin daha da hayrete düşmesini önlemek için bitki toplama işine döndü: kaktüs, sabır otu, bodur çiçekler, etli bitkiler; bir göle rast geldiklerinde de tatlı su bitkileri topladı. Ayrıca kurbağalar, kertenkeleler, karakurbağaları... Bu ona Cambridge yakınlarındaki Fens'te Profesör Henslow'un sorduğu soruyu hatırlattı: "Ne yapmayı planlıyorsun, Darwin, karakurbağası turtası mı?" Neredeyse dokuz farklı yılan çeşidi ve sekiz çeşit fare toplamıştı gizlice. Don Francisco, cömert davranarak ne yazıktır ki aklını kaçırmış olduğunu düşündüğü arkadaşının yaptığını görmezlikten geldi.

Küçük cep pusulası aşırı bir şaşkınlık yarattı. İlk ev sahibesi sordu:

"Sinyor Darwin, bu tuhaf alet ne için?"

"Sinyor, bu alet ülkenizdeki her bir yolun hangi yöne gittiğini bana söyleyebilir."

"Yolun evimden hangi yöne doğru gittiğini bana söyleyebilir misiniz?"

"Kesinlikle." Verandaya çıktı, pusulayı ilerideki rotaya doğru ayarladı. "Kuzeydoğuyu gösteriyor."

Ev sahibesi hayranlıkla şöyle dedi:

"Siz, hiç tanımadığımız yabancı, daha önce hiç bulunmadığınız yerlere giden yolları bilebiliyorsunuz!"

Haberler, böyle sapa ve basit bir yerde hızlı yayılır. Ertesi gün öğleden sonra Don Francisco'nun bir arkadaşından onlara ev sahipliği yapmasını istediklerinde, onlara adamın genç kızının hasta olduğu söylendi. Annesi yalvardı:

"Bayım, kızımın odasına gelecek kadar yardımsever misiniz? Sizin sihirlerinizi duyduk. Bence siz onu tedavi edebilirsiniz."

Büyükbaba, büyükanne ve bir sürü yetişkin çocuk olan geniş İspanyol ailesi akşam yemeği masasının etrafında toplanmıştı, büyükbaba şöyle sordu:

"Sinyor Darwin, hareket eden dünya mı güneş mi?"

"Dünya, bayım."

Erkek çocuklardan biri, "Başka sihirleriniz de var mı, Sinyor Darwin?" diye sordu.

Charles bir kibrit çıkarttı ve uzun tahta kibritin ucunu dişlerinin arasında ısırarak onu ateşledi. Yerliler ateş yakmak için mat krem renkli çakmaktaşı kullanıyordu. Aile dehşete düşmüştü.

Baba, "Sinyor Darwin, onlardan birine sahip olmama izin verir misiniz? Bunun için size tam bir dolar veririm. " dedi.

Ev sahipleri, Don Francisco Gonzales'in Sinyor Darwin'in bir çekiçle taşları nasıl kırdığına ve böcekleri nasıl topladığına dair anlattığı hikâyelerden öylesine etkilenmişlerdi ki onları ağırlayan ailelerin çok azı kaldıkları süre için herhangi bir ödeme kabul ederdi.

*Estancia*lardan birinde Charles'ın söylediklerinden hiç bir şey anlamayan ailenin oğlu Charles'a şüpheyle sordu:

"Sinyor Darwin, doğuştan İspanyolca konuşamıyor musunuz?"

"Evet, sinyor."

Genç adam ona acımıştı.

Birkaç kez taze et için kementleriyle avlanan bir grup gauchoya rastlamışlardı. Adamlardan biri Charles'a kementle dörtnala koşup onu nasıl hızla döndürüp atacağını öğretme işini üstlenmişti. Hızlı koşan bir böceği veya hızlı uçan bir kuşu sinek kapanıyla yakalamada usta olan Charles, kemendi kontrol etmeyi öğrenmede oldukça yavaştı. Dönen kement çalılıklara çarptı, yere düştü ve atının arka bacağını yakaladı. İkincisi, elinden fırladı ve atın bacaklarını daha sıkı yakaladı *Gaucho*lar kahkahalara boğuldu. Genç eğitmen yakındı:

"Tüm hayvanları nasıl yakalayacağımı biliyorum, ama asla bir insanın kendini yakalamasını anlayamıyorum."

Bir gece bir handa durdular. Neredeyse oturacak bir yer yoktu. Darwin orada puro içen, uzun boylu, yakışıklı, gururlu, çapkın ifadelerle konuşan, çekici görünen bir grup genç delikanlıdan oluşan *gaucho*ları gördü. Aşağı doğru sarkan bıyıkları ve boyunlarına doğru kıvrılan uzun siyah saçları vardı, topuklarının üzerinde mahmuzlarını şakırdatırlar ve bellerine hançer gibi sıkıştırdıkları bir bıçak taşırlardı her daim.

Charles'a aşırı kibar davrandılar. Her biri, Charles ilk yudumu almadan içkileri içmeyi reddetti. Charles, zil zurna sarhoş olacağını biliyordu. Birkaç saatliğine uyumak için kaçamazdı; bu adabı muaşeret kurallarının ciddi bir şekilde ihlali olurdu.

Kırsal bölgede on iki gün atla gezindiler. Charles, altındaki güçlü attan, ılık ve harikulade berrak havadan, yeşil düzlüklerden kısacası hâlinden oldukça memnundu. Her tepenin zirvesinden fışkıran kristalize kayaların jeolojisi hakkında notlar aldı. Birkaç yerde, bu uçsuz bucaksız ovaların bir zamanlar Rio de la Plata'dan gelen acı suyla kaplı olduğunu ve kademeli olarak yükseldiğini gösteren nesli tükenmiş hayvan kalıntıları buldu. Bunu Don Francisco'ya anlatmaya çalıştı:

"Bak *amigo*, sol kolum su, sağ kolum da kara. Su çekildiğinde kara yükselir. Sular yükseldiğinde ise toprak kaybolur."

"Nasıl bilebiliyorsun ki bunu?"

"Kayalardan, onların nelerden oluştuğundan. Dağlar, en iyi tarih kitaplarıdır. Bir zamanlar suyun altında olan fosil ve deniz kabuklarını işte bu yüzden topluyorum."

Don Francisco ciddiyet ve hayranlıkla reverans yaptı. Charles, bu saygılı adamın onu anlayıp anlamadığını ya da ona inanıp inanmadığını asla anlamıyordu.

Kuzeyde yaklaşık elli altmış kilometre sonra Tapas'taki vadide, oyuklarında kayanın volkanik kökenine işaret eden kuvars kristalleri olan oldukça büyük bir magmatik kayaca denk geldi Charles, kayacın bileşenleri tüm bölgenin yeniden şekillendiği metamorfoz sırasında yeniden şekillenmişti.

"Hepimiz dağların ve kayaların yekpare ve değişmez olduğunu nasıl sorgusuz sualsiz kabullenmişiz" diye ifade etti şaşkınlığını, "çok uzak bir zamanda gaz ve akışkan bir hâldeydiler oysa."

Doha Francisca'ya döndü ve on iki gündür otluk steplerde toplamış olduğu yaşam formlarını düzenlemek üzere yaydı. Topladığı kayalar hiçbir zaman topladığı kaktüsler, yılanlar ya da akrepler kadar canlı gelmemişti ona.

Maldonado'da yaşam inzivaya çekilmiş gibiydi. Rio de la Plata'nın sadece otuz mil kadar uzağında olan, oldukça büyük bir liman şehri Buenos Aires'in aksine, burada hiç restoran, tiyatro, konser, ya da saçlarında büyük tarak toka olan zarif genç İspanyol kadını yoktu. Hiç arkadaş edinemedi; yemeklerini yalnız yiyordu, kendi kendine eşlik etmek zorunda kalmıştı. Aşçının sunduğu yemek, yattığı oda-

nın mobilyadan yoksun çıplaklığının verdiği tatsızlığa eşdeğerdi. Patagonya'nın yabanileri yüzünden uzattığı sakalı, saçlarından bir kaç kat daha koyuydu. Hızlıca uzamıştı, "Bu sakal, beni herhangi bir eski gemiciden daha yakışıklı yapmıyor, ama en azından onu temiz ve düzgün tutabilirim." diye düşünüp onu günde bir kaç kez taradığı için böyle çabuk uzamıştı belki de. *Beagle*'a karşı derin bir özlem duymaya başlamıştı ve onun ziyaretini iple çekiyordu.

Maldonado, insan yönünden eksikti belki ama kuş yaşamı bakımından oldukça zengindi. Kuş bilimini ihmal etmişti, her türlü tuzak ve düzeneği kapsayan bir hazırlık yaptı ve numune toplama seferberliği ilan etti; birkaç gün içinde seksen farklı tür toplamıştı. Yuvasını en korunmasız inşa etmiş bir çömlekçi kuşu; örümcek kuşuna benzeyen fakat şahin gibi avlanan bir başka kuş; açık ovalarda büyük sürüler hâlinde beslenen papağanlar; akbabalar, hindi akbabaları, alaycı kuşlar, ağaçkakan, leşle beslenen bir şahin yakalamıştı. Hepsini doldurup bitirmek oldukça fazla zaman alacak muazzam bir işti. Plaj boyunca bulduğu sürüngenleri, böcekleri, tatlı su kabuklularını, balıkları da bir an önce düzenlemesi ve yerleştirmesi için çok hızlı hareket etmesi gerekiyordu.

Çok çalışmıştı, istemeye istemeye bir asistana ihtiyaç duyduğu gerçeğini kabul etti. Yardımcının bütün maaşını ve yeme içme masraflarını karşılamaya gönüllüydü. Yaptığı hızlı hesaplamalara göre, bu yılda yaklaşık altmış pound civarında tutacaktı. İngiltere'den ayrıldığından bu yana bir buçuk yıl geçmişti ve masrafları yılda iki yüz poundun üzerine çıkmamıştı. Babasının bu ek gideri kabul edeceğinden emindi. Aklına Syms Covington geldi. Yirmi yaşındaki bu genci şahsen beğenmemişti, ancak Covington çabuk öğrenmişti ve numuneleri muhafaza etmesine de yardımcı olmuştu daha önce. Kuşları iyi avlamış ve oldukça düzgün doldurmuştu. Çocuk da isterse kaptana onu tayfalıktan Charles'ın asistanlığına transfer edip edemeyeceğini soracaktı.

H.M.S. *Beagle* mayıs ayının sonlarında geldi, Charles yaklaşık bir ay süren yalnızlıktan sonra arkadaşlarının yüzünü görmeyi öyle çok istiyordu ki. Sadece üç gün sonra da John Wickham ve Philip King, FitzRoy'un onları Rio Negro'dan geri getirmek için kiraladığı küçük

bir gemide geldiler. Yüzbaşı Wickham, *Beagle*'ın kardeş ve yardımcı gemisi olarak yolculuğa hazırlanması için *Adventure*'un dönüştürülmesini denetlemekle yükümlüydü. Stokes, iki direkli yelkenlilerin komutasında kalmıştı ve araştırmalara devam ediyordu. Wickham ve King'in gelişi, subay salonunda kutlama sebebiydi.

Charles, King'e "Philip, seni beş ay önce gördüğümden beri yarım metre uzamışsın nerdeyse" dedi.

"Nasıl olduğunu anlamadım," dedi çocuk hüzünlü bir tebessümle. "İki buçuk fit yüksekliğinde ve ancak bir yılan gibi kıvrılacak kadar genişliğe sahip bir kamarada uyuyorum."

Charles, çay için kaptanın kamarasını hazırladı. Masadaki keten örtüsü, pırıl pırıl su bardakları, ince kemik porselenleri ve cilalı gümüş takımları ile maun kaplamalı odanın zarif çay buluşmalarına geri dönmüş olmak bir zevkti.

"Kaptan, burada olmak bana eve dönmüşlük hissi verdi. Haftalardır tek bir kelime İngilizce, hatta hiç bir dilde herhangi bir kelime konuşmadım. Fiesole'deki keşişlerin sükunete ant içtikleri o manastırda gibiydim."

FitzRoy kıkırdadı. "Ben de seni özledim Filo. Seksen ayrı kuş türü! Bu bir rekor olmalı."

"Ben de bu meseleyi konuşmak istiyorum sizinle, Kaptan."

"Dinlemeye hazırım, başla bakalım."

Charles, Kaptan FitzRoy'a numunelerin çürümesini önlemenin, onları doldurmanın, kurutmanın, alkolle kavanozlara kaldırmanın yanı sıra daha sonra detaylı açıklamaları için kabataslak kısaltmalar hâlinde karalanmış notların olduğu küçük not defterlerinin düzenlenip aktarılmasının da saatlerce süren nasıl büyük bir emek gerektirdiğini anlattı. Daha sonra, Kaptana, Syms Covington'u bütün masraf ve maaşını Charles karşılayacak şekilde Charles'ın emrine vermesinin mümkün olup olmadığını sordu. Covington, FitzRoy'un karada kimsenin tek başına dolaşamayacağı emrini yerine getirmek üzere sık sık Charles'a eşlik etmişti. FitzRoy bir an için düşündü.

"Evet, bu mümkün. Senin kıçaltı kamarana hizmet eden çocuk olarak keman ve mürettebata içkilerin servise hazır olduğunu haber veren "Nancy Dawson'ı çalmak dışında güvertede acil bir görevi

yok. Buna devam etmek isteyecektir. Onu kayıtlarda erzakçı olarak tutacağım ve izin için Amirallik'e yazacağım. Bu işi olmuş bil."

Syms dünden razıydı. Dona Francisca'nın evine taşındı ve dış verandaya bir çalışma masası kurdu. Hava fırtınalıyken Charles, evde kalıp numuneler üzerinde çalıştı; iyi havalarda ise ağır ağır yürüyüp geyik, yaklaşık kırk altı kilo gelen kapibaralar, köstebeklere benzeyen kemirgenler, keseli sıçanlara benzer hayvanlar, kobaylar yakalarken, Syms de onun silahını taşıyordu.

Syms Covington'un onun kişisel yardımcısı olmasıyla beraber meydana gelen en önemli değişikliklerden biri, en büyük heyecanı ve zevki Maer Hall'da ve William Owen'ın Orman'ında aylarca süren keklik avları olan, her bahar arkadaşı Tom Eyton ile ava giden; Christ's College'daki odasında aynanın önünde saatlerce silahını omzuna atma provası yapan Charles Darwin'in artık avlanma zevkinden yorulmuş, bıkmış olmasıydı. Charles, öteden beri var olan bu tutkunun neden yavaş yavaş yok olduğunu tam olarak anlayamamıştı ta ki Adam Sedgwick'in The Mount'taki kış bahçesinde söylediklerini anımsayana kadar:

"Profesyonel bir jeolog olana kadar hevesli bir sporcuydum. Woodwardiyan mevki için köpeklerimden ve silahımdan vazgeçtim. Yani çekicim silahımı yendi."

"Sanırım aynı şey benim de başıma geldi" dedi Charles. H.M.S. *Beagle*, onun Woodwardiyan mevkisi hâline gelmişti.

3

TEMMUZ, problemleri de beraberinde getirdi. Haritalarından ve grafiklerinden oldukça memnun olan Kaptan FitzRoy, Amirallikten ciddi bir red almıştı. Mektup, Kaptan Beaufort'tan geliyordu; Amiralliğin Beaufort'tan farklı olan düşüncelerini yansıtıyordu, ancak yine de sert bir darbe olmuştu. Charles, Kaptanı kamarasında kedere boğulmuş bir hâlde buldu.

"Amirallik, Harris'in iki uskunasını kiralamamı ve onların yenilenmesini reddediyor. Yetkimi aştığımı söylüyorlar. Maliyetin bir kuruşunu bile ödemeyi reddediyorlar. Daha da kötüsü, Kaptan Bea-

ufort'u sıkıntıya düşürdüm. Görünüşe göre Amirallik'teki itibarımı da zedeledim."

Charles kararsız bir şekilde;

"Ama onlar uskunalardan gelen başarılı sonuçları, yaptıkları sondajlamaları ve grafikleri görmediler henüz." dedi.

Kaptan FitzRoy asil başını üzgünce salladı.

"Harita ve grafikleri vahşi Patagonya'dan nasıl gönderebilirdik ki? Ayrıca, Amirallik onları görmeden önce yapılması gereken çok iş var. Kaptan Beaufort'un bu kıyı araştırmasının tamamını görmesini istiyorum. Bizim çalışmamız kayıtlardaki en kapsamlı olan olacak. Ancak bitmiş hâli yıl sonundan önce hazır olmayabilir."

Charles da Kaptanın üzüntüsünü yansıtıyordu.

"Bu ay biter bitmez iki gemiyi de geri vermek zorunda kalacağım. On bir aylık kiralarını toparlıyorum. Bu bin yedi yüz pound yapıyor ve buna ek olarak, onları yenilemek için aldığım materyallerin maliyeti var bir de tabii."

Sanki bir şey arıyormuşçasına kamarada etrafa göz gezdirdi keyifsizce. Hiçbir şey bulamadı ve bakışlarını Charles'ın ona anlayışla bakan yüzüne çevirdi.

"Pekala, yelkenlileri tahliye edeceğim. Ama *Adventure*'u tutacağım. Ancak Amirallik, *Adventure*'u da satın almamı onaylamayabilir; hem de çok daha değerli bir amaç için satın alınmış olmasına rağmen ve tüm dünyanın haritasını çizmemize yardımcı olabileceği hâlde."

Sandalyesinden kalktı, kamarayı arşınladı, omurgası dimdikti.

"Kaptan Beaufort'a bir mektup yazıp başına açtığım sıkıntı için beni affetmesini istemeliyim. *Adventure*'ı baştan yapacağım ve Güney Amerika'nın her iki kıyısının araştırmalarını tamamlayacağım. Maliyeti ben kendim karşılayacağım! Ondan sonra, *kim bilir*? Sevgili Darwin, müsaadenle şimdi biraz yalnız kalmaya ihtiyacım var."

Charles güverteye çıktı, güneşte kamaşmış gözleriyle orada oturdu bir süre. Robert Darwin'in eşit derecede muazzam otoritesiyle yaşamaya alışkın olduğu için o en başında Kaptan FitzRoy'un *Paz* ve *Liebre*'yi Amiralliğin izni olmadan kiralaması konusunda huzursuz hissetmişti. Ancak pek sevgili mükemmel Kaptanının, Atlantik denizinin dalgasıyla hiç dövülmemiş, Londra'da oturdukları ofislerinden

ahkam kesen denizciler tarafından böyle reddedilip gözden düşürülmesine oldukça içerlemişti.

H.M.S. *Beagle*, John Stokes ve mürettebatını yelkenli *Liebre* gemisinden almak ve Rio Negro ile Bahia Blanca yakınlarındaki dış kıyıları araştırmak üzere güneye doğru beş yüz millik dönüş yolculuğuna koyulduğunda temmuz ayının sonlarıydı. Kaptan FitzRoy kalkışları için fırtınalı bir gece seçmişti, gökyüzü şimşekle ışıl ışıldı, ancak Maldonado ve Montevideo'da üç ay durduktan sonra, Amiralliğin nefesi de ensesindeyken denize açılmak ve doğu kıyısının araştırmasını tamamlamak için sabırsızlanıyordu. Yüzbaşı Wickham, *Adventure*'ın yeniden donatılmasının denetlemek için geride kalacaktı.

Charles gökyüzüne baktı ve usulca "Thunder-and-Lightning Harris'e övgüler yağdırmamıza izin ver" dedi.

Tehlikeli dalgalar birkaç gün boyunca ilerlemelerini engelledi. Artarda gelen şiddetli fırtınalar, dokuz gün boyunca midesinin altını üstüne getirmişti. En sert fırtınada, rüzgârlı ve yağmurlu havalarda cildi kırmızıya bürünmüş, lekeler çıkmıştı ve teni sadece hava sakinleşip güneş çıktığında eski hâline dönüyordu. Rio Negro halicine geldiklerinde sinyal silahları ateşlendi. Hemen ardından onlara katılmak için *Liebre* geldi. Charles, uskunaya geçmek ve eski oda arkadaşı Stokes'a kocaman sarılmak üzere ip merdiveni aşağı salladı ve kayığa indi. Aralık ayının başlarında birkaç günlüğüne bir araya gelmelerinin üzerinden sekiz ay geçtiğine inanamadı. Şimdi yirmi birinde olan Stokes bronzlaşmış ve bir yetişkin boyutlarına ulaşmıştı, bakışları kararlıydı, yüzünde otoriter bir ifade vardı.

"John, kıyıdaki bu kuvvetli fırtınalarda hayatta kalmayı nasıl başardın? Biz bir filika kaybettik ve diğer birçok gemi de battı."

"Bizi koruyan şey küçük olmamızdı. Deniz, bize saldırmak yerine, önüne kattı ve bizi önden gönderdi."

Stokes, şimdiye dek keşfedilmemiş sahillere ait haritalarını teslim etti, bu ona büyük övgüleri beraberinde getirdi. Başarılarına karşılık bir ödül olarak, Kaptan FitzRoy ona harita kamarasının hemen yanındaki uygun olan küçük kamarayı verdi. İki adamın da artık daha fazla mahremiyet alanı olacaktı. Silah odasındaki neşeli akşam yemeği eğlencesinden sonra Charles, Stokes ile uskunaya geri döndü.

Rio Negro'nun halicinde sessiz sakin bir demirleme noktasına doğru ilerlediler. Rüzgâr azalmıştı; Charles ve Stokes, gecenin çoğunda güvertede oturup birbirlerine hikâyelerini anlattılar.

Ertesi gün, Charles kıyı boyunca birkaç kilometre yürürken bir yandan da kayalıkların üzerindeki yaylaya çıkmasına olanak sağlayacak bir geçit aradı. Zirveye ulaştığında, nefes nefese kalmıştı, daha önce de görmüş olduğu gibi steril bir manzarayla karşılaştı: doğal tuz tavaları olan kumtaşı havzası, kuru otlar ve korkunç dikenleri olan çeşitli çalılıklar. Not defterine şöyle yazdı:

Yaşanması zor bu ovalar, insanlık için sonsuza dek yararsız kalacaktır.

John Stokes ertesi gün serbestti. İki adam at kiraladı ve nehre bakan bir uçurumun üzerinde bulunan Patagones'e doğru on mil at bindiler. Burası iyi geçinen İspanyollar ve Kızılderililerin yaşadığı küçük bir kasaba olmasına rağmen ülkenin geri kalanındakiler kronik bir Kızılderili-İspanyol savaşındaydılar. Evlerin çoğu, doğal kumtaşının derinliklerine inşa edilmişti; nehir geniş, derin ve dik ve hızlıydı. Tarım yoktu, sığır yoktu, ticaret yoktu. Kimse çalışıyor gibi görünmüyordu, ama genç Kızılderililer temiz ve parlak kıyafetler giyiyorlardı.

Herkes arkadaş canlısıydı. Bir kalabalık toplandı. Geçtiğimiz on ay boyunca önemli miktarda İspanyolca edinen Stokes, Buenos Aires'teki hükümetin onları desteklediğini ve onlara et için eski atları gönderdiğini söyledi Charles'a. Kadınlar, at örtüsü ve atların arka bacaklarından *gaucho*lara bot yaparak biraz para kazanmıştı. Ancak anahtar kelime tekrar tekrar söylenen *tuz*du. Tuz tavalarına, yaz aylarında hasat için kar beyaz bir tuz bırakarak kuruyan geniş ve sığ tuzlu su göllerine doğru gittiler. Patagonyalı adamlar, yük arabalarını göllere doğru sürer ve bazı yerlerde birkaç metre kalınlığında olan tuzu kazarlardı.

"Burada tüm dünyaya yetecek kadar tuzları var" dedi Stokes.

"Ve Montevideo'da İngiliz tuzu ithal ediyorlar. Paketleri gördüm!" diye karşılık verdi Charles.

Charles notlarını yazarken dinlendiler: çamura gömülmüş büyük alçıtaşı kristalleri vardı; bazı yerlerde çamur birçok solucan tarafından atılmıştı.

"Johnny, bu yaratıklar tuza doymuş bir sıvı içinde nasıl var olabiliyorlar? Bu flamingolar, solucanları yemek dışında neden bu tuz gölünde ömür geçiriyorlar? Solucanlar ne ile besleniyor? İlkel, tek hücreli hayvanlar!"

"Charley, çok soru soruyorsun," dedi Stokes.

"Merak ediyorum, ilgi duyuyorum," diye karşılık verdi Charles. "Gördüğümüz şey iç denizlere adapte olmuş kendi içinde küçük bir dünya bence."

"Christ's College'a döndüğünde onur ödülü almalısın."

"Cambridge'e geri dönmüyorum. Umutsuzca genç bir papaz bekleyen bir cemaat olmadığı sürece." dedi.

Liebre, Harris'e geri verilmişti. Charles ve Stokes H.M.S. *Beagle*'a geri döndüklerinde geminin sondajları tamamlamak için birkaç gün daha bölgede kalacağını, Plymouth'tan ayrıldıklarından beri çizdikleri tüm haritaları Londra'daki Amirallik'e göndermek üzere düzenleyip hazırlamak için Bahia Blanca'da, Montevideo ve Buenos Aires'e beş yüz mil kala, bir mola verdikten sonra devam edeceklerini öğrendiler. Bunu başardıktan sonra, *Adventure*'un ekibini kuracaklar ve Macellan Boğazı'ndan Pasifik Okyanusu'na geçip ulaşacakları Tierra del Fuego'ya yapacakları sekiz aylık dönüş yolculuğu için her iki gemiyi de donanımlı hâle getireceklerdi. Charles, Kaptan Fitz-Roy'u arayıp buldu.

"Kaptan, Bahia Blanca'ya karayoluyla seyahat etmem için bu iyi bir fırsat. Yüz milden daha fazla."

"Muhteşem bir fikir, Filo. Ancak güvenilir bir rehber ve çok sayıda zinde at bulduğundan emin ol. Bence James Harris sana eşlik edebilir. İki uskuna için ona paranın tamamını ödedim. Buenos Aires'e gidiyor."

Charles, Patagones'deki evinde istekli bir James Harris bulmuştu. Deneyimli bir rehber, çok sayıda at ve de seksen beş mil uzaktaki Rio Colorado'daki Juan Rosas'ın karargahına çalışmaya giden geniş pantolonlu, beyaz botlu beş *gaucho*, hem de atları ve köpekleriyle. General Rosas ve küçük bir ordu, başkaldıran Kızılderili kabileleri yok etmek için Buenos Aires hükümeti tarafından gönderilmişti.

"Bu *gaucho*lar da, size eşlik edecekleri için bizim kadar mutlular." dedi Harris, "Bu bölgenin tamamı kargaşa içinde."

Kahverengi solmuş otların ve dikenli çalıların arasında kilometrelerce gitmelerine rağmen sabahın erken saatlerindeki temiz havayı hâlâ burun deliklerinde hissediyorlardı. Charles, her gün yağan yağmurda doldurabildiği ağır metal bir su matarası taşıyordu. Atlarının bir kısmı geceleyin ağıldan çalındığından, General Rosas'ın malzemelerini taşıyan atlara binmek zorunda kalmışlardı ve atlar yüklü olduğu için yavaş gidiyorlardı. Devekuşları, guanako, geyiğe benzeyen hörgüçsüz bir deve ve yaban tavşanları izlerini takip etmişti, ama etrafta bunlardan başka çok az canlı vardı. Ayrıca Kızılderililerin tanrı olarak tapındıkları bir ağaca rastladılar. Charles, tanrıya kurban olarak kesilmiş atların ağarmış kemiklerinin arasına gitmek için atından indi. Dallardan sarkan ekmek, et, bez parçaları; fakirlerin asmak için pançolarından çektikleri ipler...

"Doğa hâlihazırda onlar için bir tane yetiştirmişken neden kilise inşa etme zahmetine girsinler ki?" diye yorum yaptı Charles.

Küçük bir Kızılderili grubu yaklaştı. Adamlar atlarından inmiş, saygılı bir şekilde ağaca açılan bir deliğe yeşil çay döktüler, daha sonra çömeldiler ve purolarının dumanını dallar arasından yukarı doğru üflediler.

Charles şaşkınlık içinde başını salladı. "Homer'in İlyada'sındaki antik Yunan savaşçıları boğa budunu kızartırlardı çünkü böylelikle dumanın cennete ulaşacağına ve tanrılarını memnun edeceklerine inanırlardı. Bu ibadet şekli doğruca üç bin yıl öncesine mi dayanıyordu? Yoksa her insan bunu kendi için mi icat etmişti?"

On kilometre sonra *gaucho*lar gece için duraklamaya karar verdiler. Bir inek gördüler, son derece hızlı bir şekilde ona doğru gittiler, hayvanı bir kementle yakaladılar, boğazladılar ve akşam yemeği için etini kızarttılar. Hava kararddıktan sonra ateşin etrafına toplandılar, atları bağladılar ve eyerlerini çember şeklinde ateşin etrafına çektiler.

Charles yere uzandı, başını eyerine gömdü ve kendisini battaniyeyle sarıp sarmaladı. Mutlu ve rahattı. Harris çoktan uyumuştu. Ölüm benzeri bir sessizlik hakimdi ovaya; *gaucho*ların köpekleri nöbetteydi. "Bu sahne zihnimde, yakında unutamayacağım oldukça

belirgin bir kare olarak kalacak." diye düşündü. Tamamen bağımsız açık havada yaşam konusunda artık o da oldukça ilerleme kaydetmişti. Rio Colorado'ya ulaşmaları bir hafta sürdü. On beş kilometre sonra kumtaşı ovasını geride bırakmış ve bereketli bir çim ve yonca ülkesine gelmişlerdi, burada küçük baykuşlar vardı. Bu herkes için bir rahatlamaya sebep olmuştu; özellikle de gözleri ve atlarının toynakları için. General Rosas'ın karargahı nehre yakındı. Buenos Airesli süvari ile birlikte altı yüz Kızılderili müttefik vardı. Karargah, tedarik vagonları, çamur ve saman kulübeleriyle çevrelenmiş dört yüz metre karelik bir kare şeklinde kurulmuştu. Süvarilerin daha büyük kısmı karışık bir şekilde İspanyollar, Zenciler ve Kızılderililerden oluşuyordu. Kimse gülmüyordu ya da keyifli görünmüyordu. "Daha ziyade gaddarlar," diye düşündü Charles.

*Gaucho*lar malları teslim ettiler. Charles ve Harris, sadece küçük bir çoban kulübesi bulabildiler, sahibi yaşlı İspanyol onları misafir etmeyi teklif etti ve onlara Napolyon'un Rusya'ya ilerleyişinde ona nasıl hizmet ettiği ilgili uzun bir öyküsünü anlattı. Charles, beş ay önce aldığı tavsiye mektubunu gösterdiği General Rosas'ın sekreterliğine yönlendirildi. Ne olacağını ya da onu neyin beklediğini bilemiyordu. General Juan Manuel Rosas'ın, topraklarından sürülmek istemeyen tüm Kızılderili kabileleri, kadın ve erkekleri katledip, çocukları köle olarak satarak yok eden zalim bir adam olduğunu duymuştu. Rosas'ın üzerinde üç yüz bin büyükbaş hayvan baktığı ve bol miktarda mısır yetiştirdiği muazzam büyüklükte bir araziye sahip olduğu da biliniyordu. Resmi bir eğitim almamıştı ama yıllar boyunca kendini geliştirmişti, bir beyefendiydi ve İngilizce konuşuyordu. *Gaucho* kıyafetleri giyiyordu ve askerlerinin yenilmek bilmez süvarilik becerileriyle ünlü olmalarından oldukça memnun bir despottu.

Silahlı bir muhafız, masalar ve yazı gereçleri olan rahat bir yer olan General Rosas'ın çadırına kadar eşlik etti Charles'a. Charles, dalgalı siyah saçları, birbirinden ayrı duran koyu renkli insanın içine işleyen keskin bakışlı gözleri ve güçlü çenesiyle Güney Amerikalı'dan daha ziyade Avrupalı görünen böylesine yakışıklı birini beklemiyordu. Kumaştan katlanır sandalyesinden Charles'a el salladı.

"H.M.S. *Beagle*'ın doğa bilimcisisin, değil mi?"

"Evet, General, neredeyse iki senedir."

"Seni benim karargahıma getiren şey nedir?"

"Ülkenizi görme isteği. Güney Amerika'nın jeolojisi hakkında bir kitap yazmayı umuyorum."

Rosas ciddi ve sessizdi.

"Buenos Aires ordusu bir İngiliz doğa bilimci için ne yapabilir ki?"

"Patagones'ten Buenos Aires'e kara yolu ile gitmek istiyorum, ancak bana Bahia Blanca'nın ötesindeki toprakların yağmacı Kızılderililer yüzünden güvenli olmadığını söylediler..."

"Artık güvenli. Beş yüz mil boyunca, her birinde silahlı adamlar ve fazladan atlar olan hanlar kurdum."

"O zaman sizden bir iyilik isteyebilir miyim? İhtiyacım olan her şeyin parasını ödeyebileceğim için geceleyin hanlarınızda kalmamıza ve atlarımızı emniyete almamıza izin verir misiniz?"

Juan Rosas, Charles'ın zayıf, güneşten yanmış yüzünü dikkatlice inceledi. Cevap verdiğinde sesinin tonu hem coşkulu hem de ciddiydi.

"Yazıcım sana izin belgeni yazacak. Güvende olacaksın çünkü mektubumu Buenos Aires'e taşıyan askerlerimi alacaksınız yanınıza. Hiçbir ücret alınmayacak çünkü benim atlarımı bir sonraki birliğe götürüyor olacaksınız."

Charles'ın yüzü minnettarlıkla kaplanmıştı.

"General, size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum."

"Güney Amerika hakkındaki kitabını yazarak teşekkür et. Babam, 1807'de İngilizlerin Buenos Aires'ten sürülmesine yardım etmiş. Ancak ben ülkene saygı duyuyorum. Bir gün orayı ziyaret edeceğim. Mektubun karanlıktan önce hazır olacak. Çok şey öğren."

Charles çamur kulübeye döndü. Harris'i sert karyolaya uzanmış bir hâlde buldu.

"Rosas olağanüstü!" diye haykırdı. "Buenos Aires'e kadar olan yolda bize dinç atlar ve hanlarında konaklama temin ediyor."

Harris üzgün bir hâlde başını salladı:

"Seninle gidemeyecek kadar hastayım, Darwin. Bu hastalık geçene kadar burada kalsam daha iyi olur. Rehberi al yanına, yalnız seyahat etmek çok tehlikeli."

Sabahın erken saatlerinde yola koyuldular, Rio Colorado'ya doğru

güherçile bataklıklar içinden Charles'ın "neşeli at koşusu" dediği şekilde geçip gittiler. Ne yazık ki atı tökezledi ve Charles başının üzerinden uçup kara balçık çamura düştü. Toparlanıp kalktığında:

"İyi salamura oldum!" diye bağırdı.

Akşam geç saatlerde Bahia Blanca'ya vardıklarında ıslak ve pis bir hâldeydiler. H.M.S. *Beagle* görünmüyordu. Charles, Harris'in bir arkadaşı olan Don Pablo'nun evinde uyudu. Ertesi sabah, Bahia Blanca'nın karargah komutanını ona bir asker ve bir çift at ödünç vermesi için ikna etti. Gemiden hiçbir belirti göremeden iki saat at bindiler; geri dönmeye çalıştıklarında ise yorgun atlar pes etti. Charles ve ona eşlik eden asker akşam yemeğinde yakaladıkları armadilloyu kızartıp yediler. Kafasını eyere koyup uykuya daldı, gecenin soğuğundan korunmak için sadece üzerindeki çamura batmış elbiseleri vardı ve içecek suyu bile yoktu.

"Kendine genç bir at almalısın," dedi Don Pablo.

Dört pounda genç bir kısrak buldu, sıkı bir pazarlık yaptı, kendisine sağlam bir pantolon, gömlek ve palto da aldı ve bir yıl önce Dev Yer Tembel Hayvanının fosilini bulduğu Punta Alta'nın dışına doğru rehberiyle beraber yola koyuldular. Yağmur başladı. Yeni kıyafetleri tümüyle sırılsıklam oldu. O gece eyer örtülerinin altında uyudular. Bahia Blanca'ya döndüğünde James Harris'i Don Pablo'sta buldu, hastalığı tam olarak düzelmemişti.

"Sana söylemeliyim," dedi Charles'a. "General Rosas'ın hanlarından biri, iki gece önce Kızılderililer tarafından yok edilmiş. Askerler öldürülmüş. Karadan gitmekte ısrarcıysan, uyurken bile iki gözün de açık olsa iyi edersin."

Beagle'ın görüş mesafesine girmesinden altı gün önceydi. Geminin karaya bir tekne göndermesini engelleyecek kadar kuvvetli rüzgâr yüzünden iki sıkıcı gün daha bekledi. Sonunda Chaffers bir filikayla çıkıp geldi. Charles, onun gemi için et almasına yardım etti, sonra ikisi beraber gemiye döndüler. Charles'ın gemi arkadaşlarını en son görmesinin üzerinden on beş gün geçmişti. Silah odasında, her birinin bir şişe teklif ettiği akşam yemeğine katıldı. Harita kamarasında, Syms Covington, Charles'ı öylesine sıcak ve samimi karşılamıştı ki Charles onun böyle hislere sahip olduğunu bilmiyordu.

Charles, Kaptan FitzRoy'a Bahia Blanca'dan Buenos Aires'e karadan gitmeye devam etmek istediğini söylediğinde, FitzRoy yüzünde endişeli bir ifade ile tereddüt etti.

"Daha önce hiç bir İngiliz böyle bir yolculuğa çıkmadı." General Rosas'ın mektubunu inceledi, gözlerindeki kaygı uçup gitmişti.

"Generalin üzerinde iyi bir izlenim bırakmış olmalısın. Dostluğuyla ünlü olduğu söylenemez. Falkner adındaki bir Cizvit, birkaç yıl önce ülkenin haritasını çizmişti. Bir kopyasını buldum; katibe senin için belgelerin arasına yerleştirmesini söyleyeceğim."

FitzRoy, Anegada Körfezi'nin tehlikeli kıyıları boyunca tekrar sondaj yapmaya karar vermişti ve gelecekte oraya gelecek gemilerin orada batmalarını engellemek için elinden geleni yapmaya hazırdı. Konumlarını korumak ve gönyeleri bağlamak için mümkün olduğunda demir atacaklardı, ancak açık denizde önlem mesafesinde hep dikkatli, nöbet tutarak genellikle kısa sürede demir almaları gerekecekti. Charles, FitzRoy'a veda ederken gülümsedi.

"Sevgili Kaptan FitzRoy, eminim ki Royal Naval College ve Amirallik tarafından onurlandırılacaksınız!"

4

BİR kez daha hayran olduğu *gaucho*ları taklit etmeye çalışmakta özgürdü; atını yanına çekmeyi başarıp "Geceyi burada geçireceğiz" diyebildi. Buenos Aires'e daha önce geçiş yapmış olan bir rehber buldu, karargah komutanından yenilenen bir pasaport temin etti. General Rosas'ın atları ile seyahat iznini ve Cizvit kaşifinin çizdiği bölge haritasını heybesine dikkatlice yerleştirdi ve kuzeye doğru yola koyuldu. İlk birliğe kısa bir ziyarette bulunup Rio Sauce'ye devam ettiler, su yüksekliği atların karınlarına gelen bir nehirden karşıya geçtiler. Bir mil genişliğindeki Sauce vadisi, tadı biraz buruk olmasına rağmen iyi bir yiyecek olduğunu kanıtlamış yabani brassica rapa arazileri ile bereketli bir vadiydi. Gözlemlenecek bir şey olmadığında, dikdörtgen biçimindeki defterini kapatır ve geniş kaban cebine geri koyardı.

İkindi vakti ikinci birliğe ulaştılar. Charles, sorumlu yüzbaşıya sordu:

"Sierra de la Ventana'dan ne kadar uzaktayız?"

"Yaklaşık otuz kilometre. Sizinle ikinci bir rehber göndereceğim." Beyazımsı gri kuvars Sierra de la Ventana hayal kırıklığı yarattı: ağaçsız, ıssız ve terkedilmiş bir görüntü. Tatlı su bulduklarında hava çoktan kararmıştı. Üç adam dağın eteğindeki dere kıyısında geçirdiler geceyi. Etlerini ateşte üzerinde serecek bir çubuk bulamadıklarında, deve dikenlerini kullandılar. Gece açık ve soğuktu. Eyerleri kaplayan çiy sabaha buza dönmüştü ve ibriklerindeki su kaskatı donmuştu. Yerde, tek bir battaniyenin altında nasıl bu kadar rahat uyuyabilmiş olduğunu merak etti, sonra kendinden memnun bir şekilde, "Ben de giderek bir *gaucho* oluyorum sanırım" dedi.

Onun jeoloji üzerine bir kitap için materyal biriktirdiği konusunda bilgilendirilmiş olan ilk rehber, "Dağın tepesine tırman. Zirve boyunca yürü. Mağaralar, kömür, altın, gümüş orada. Biz burada ateşin yanındayız." dedi.

Zorlu ve yorucu bir tırmanış oldu. Suyunu, kayışla üste bağlanmış kauçuk bir kap içerisinde taşıyordu. Zirveye çıktığında gözlerinin onu aldattığını fark etti; ulaşmak istediği dört tepeden dik bir vadi ile ayrılmıştı. İki atın otladığını gördü, teleskopunu çıkardı ve onları inceledi, aynı anda ilk zirveye ulaşmadan önce uyluğundaki krampı gidermeye uğraşıyordu. Ne bir mağara, ne de kömür, altın veya gümüş buldu.

İkinci yamacın zirvesine vardığında saat ikiyi geçmişti. "Diğer ikisine tırmanmaya gerek yok" diye karar verdi. "Bu ilk ikisi her amaca cevap verdiler." Bir an irkilerek korkması gerektiğini fark etti; herhangi bir düşman Kızılderili grubu, bir düzine mızrak saplayabilir ona. Sessizce güldü ve "Küçük bir tehlike, tıpkı et için tuz gibi, bir haz veriyor insana." dedi.

Daha kolay bir çıkış yolu buldu, günbatımında yol arkadaşlarına katıldı, gümüş kalemiyle notlarını yazarken çok *mate* çayı içti, birkaç küçük *cigaritos* içti, yatağını yaptı ve başının üzerinde esen hiddetli rüzgârla uyumaya gitti.

Gün ortasında Sauce *birliğine* ulaştılar. Rehberinin kendisine söylediği üzere burası güçlü ve donanımlıydı:

"Kızılderililer birçok adamı öldürdüğünde ben buradaydım.

Kadınlar tepeye koşuyor, Kızılderililerin üzerine büyük taşlar yuvarlayıp kendilerini koruyorlardı."

Akşam yemeği askerlerin yakaladıklarından ibaretti: geyik, devekuşu, armadillo. Şevketotu sapları üstünde yatıyorlardı. Burası General Rosas'ın Charles'a söylediği ona yolculuğu sırasında bir grup asker ile eşlik edecek olan subayın onunla buluşacağı yerdi. Karargah komutanı için bir paket taşıyan iki adam da katıldı onlara. O gece askerler bir ateş etrafında toplandı, kart oyunu oynadılar: hoş genç bir siyahi, bir başkası yarı Kızılderili ve Zenci, Şilili yaşlı bir madenci, diğerleri de karışık ırklardan. Charles manzarayı izlemek için alçak bir yamaca tırmandı: adamların etrafında uyuyan köpekler, silahlar, geyik ve devekuşu kalıntıları vardı, uzun mızraklar zeminde dik hâldeydi, atlar ani bir tehlike anı için bağlanmıştı. Bir köpek havladı. Askerlerden biri ateşin başından ayrıldı ve kulağını yere koydu.

Geçen günler deneyim açısından zengindi. Ovalar üç çeşit keklik ve onların avcısı küçük tilkiler ile doluydu. *Kement* kullanarak ava o da katıldı, ancak başarılı olamadı. Askerlerden ikisi, yalnızca dilini yedikleri bir aslanı öldürdüler ve mükemmel bir akşam yemeği anlamına gelen on altı devekuşu yumurtası buldular. Charles ve rehberi, alçak ve bataklık olan ülkenin içinden dört nala Sierra Tapalquen'e giden bir sonraki *birliğe* mensup adamlara katıldı. İlk başta incecik nemli çimleri, sonrasında yumuşak siyah turbalı ovaları, daha sonra ise saz yataklarını geçtiler.

Beşinci han, kara boyunlu kuğular da dahil olmak üzere yabani kümes hayvanlarıyla iç içe büyük bir gölün kenarına inşa edilmiş küçük bir kulübeydi. O akşam askerler yedi geyik, keklikler, armadillolar ve üç de deve kuşu getirdiler. Altıncı birliğe yolculukları yumuşak kara toprak üzerindeydi, ki bu yolculuğu daha zahmetli hâle getiriyordu, ancak kulübe ahşap direklerden ve kirişlerden inşa edilmişti, sazdan yapılmış bir çatısı vardı. Bir gece önce elma büyüklüğünde dolu yağmış ve bir sürü hayvanı öldürmüştü; ovalara geyik, ördek ve deve kuşlarının leşleri dağılmıştı.

Sekizinci handa akşam yemeğini sordu:

"Ben ne yiyorum?"

Sorumlu memur, "Ülkemizin en sevilen yemeklerinden biri..."

Charles elindeki eti bıraktı. En sevilen yemeklerden birinin doğmamış buzağı olduğunu biliyordu.

"Bir inek buzağı mı?" diye sordu.

"Yok hayır. Puma. İyi beyaz et."

Midesi bulandı. Askerler, jaguar ya da kediden hangisinin en iyi et olduğunu tartışıyorlardı. Charles, eti sessizce arkasında bekleyen köpeğin ağzına koydu.

Yerleşik bölgeye geliyordu yavaş yavaş. Dokuzuncu handa, General Rosas'a hizmet eden Kızılderili ailelerin tenteleri, fırına benzeyen kulübeleri ile çevrelenmiş Rio Tapalquen'de idi. Burada bisküvi alabileceği yerler vardı ve Bahia Blanca'dan beri ilk kez bir şeyler yiyebilmişti. Yolda deri ve el dokuması kıyafetlerini, yergalarını ve parlak renkli ve ince işçilikli diz bağlarını satmak için Guardia del Monte'ye giden küçük bir Kızılderili kabilesi ile geçişti.

Atları ile diz boyunu geçen sularda uzun mesafe gittiler, sonra Charles'ın otlanan sığırlar ve beyaz bir kadın gördüğü bir *estancia*ya geldiler. Rio Salado'yu geçtikten sonra, General Rosas'ın özel konuğu olarak karşılandığı müstahkem *estancia*lardan birine geldi. Şeftali ve ayva dolu bahçeleri, Guardia del Monte'nin hoş bir kasaba olduğunun kanıtıydı. Kasabanın yakınındaki tatlı su gölünde Megatherium'a ait mükemmel bir fosil buldu.

Sonra verimli yeşil ovalar geldi, sığır, at ve koyun bolluğu. Artık medeniyete dönmüş bulunduğundan handa kalması gerektiği konusunda uyarılmıştı çünkü "Etrafta çok fazla hırsız var, kimseye güvenemezsiniz." Charles'ın pasaportu, sorumlu subayı şaşırtmıştı. "*Natüralist* nedir?" diye sordu, ancak unvandan etkilenmiş ve ilerlemesine izin vermişti.

Uzun ve zorlu yolculuğunun on üçüncü gününde agave çitleri, zeytin, şeftali ve söğüt bahçeleri ile Buenos Aires'e güvenli ve iyi bir şekilde ulaşmıştı, hem heybesi hem de deri çantası numunelerle doluydu. Doğrudan orada tanıştığı bir İngiliz tüccar olan Bay Lumb'un evine gitti. Bay Lumb, onu İngiliz yataklı, perdelere uygun bir İngiliz yatak örtüsüne ve gerçek bir şifonyere sahip bir yatak odasına buyur etti, sonra ona H.M.S. *Beagle'ın*, Montevideo'ya dört gün önce ulaştığını söyledi. Kasabaya yukarıdan bakan verandadaki sallanan

sandalyeye kadar Charles'a eşlik etti, bir an bile gözlerini Charles'ın yüzünden ayırmadı.

"Askerler dışında hiç kimse, bu beş yüz mil boyunca General Rosas'ın karargahında seyahat edemez" dedi hayret içinde.

Montevideo'daki Kaptan FitzRoy'a güvenli bir şekilde geldiğini bildiren ve Syms Covington'ın Buenos Aires'e gönderilip gönderilemeyeceğini soran bir mektup gönderdi. Geçen yılki harcamalarını kaydetti, bankadan biraz nakit aldı ve yeni kıyafetler, bot, tıbbi ürünler, yedek kâğıt, mürekkep, şişeler, kutular almak üzere alışverişe gitti.

Syms Covington hızlı bir şekilde gelmişti ve Kaptan FitzRoy'dan kasım ayının ilk haftasında Plata nehrinden ayrılmaya çalışacağını belirten bir mesaj ile Charles'ın birikmiş mektuplarını da getirmişti.

Ailesinden en son haber almasının üzerinden dört ay geçmişti. Katty'nin mektubu 29 Mayıs 1833 tarihliydi. Tatilde Susan'la birlikte Londra'daydı:

> Kaldığımız yer ondan çok uzakta olmadığı için Erasmus'u oldukça sık görüyoruz. İyi huylu ve hoş biri, bundan çok zevk alıyoruz. Londra kalabalığında bile çok iyi kullanıyor arabasını. Hensleigh Wedgwood'un karısı Fanny'ye her zamankinden daha âşık görünüyor ve neredeyse onların evinde yaşıyor. Babam uzun zamandır sonuçlardan endişe duyuyor ve gazetelerde haber olmasından korkuyor.

Jos Amca da Londra'daydı, gripti ve ateşliydi... Londra, vebalıymış gibi görünüyordu, tüm tiyatrolar kapalıydı çünkü sanatçıların yirmi dördü hasta ve yataktaydı. Mağazaların çoğu kapatıldı. İngiltere Merkez Bankası'nın doksan memuru da hastaydı.

Zavallı Fanny Owen Biddulph acınacak bir hâlde hasta ve zayıf görünüyordu ve Londra'daki evinde çok yalnızdı:

> Bir takım tuhaf kaprisleri yüzünden Bay Owen, Bayan Owen'ın gelip ona bakmasına izin vermedi, bu yüzden zavallıcık yapayalnızdı. Bay Biddulph ona düşkün ve şefkatli görünüyor ama hoppa ve sefahat düşkünü bir adam, son derece bencil de...

Charles, Hensleigh'nin Erasmus'u bir tehlike ya da tehdit olarak görmediğini; Erasmus'un Fanny'e olan sevgisinin sadece ailevi bir sevgi olduğunu düşündüğünü tahmin etti. Erasmus'a gelince Emma

Wedgwood'a "göründüğünden ya da kendisinin de bildiğinden daha fazla..." âşık olması. Charles, Plymouth'ta kardeşini şunları söylerken duymuştu:

"Ne kendimi ne de dünyayı, hiçbir kadını sevmeme izin verecek kadar sevmiyorum."

Fanny Owen için gerçekten üzgündü. Görünüşe göre kötü bir evlilik yapmıştı. Bunu kendi seçmiş, kaderini kendi belirlemişti. Yoksa kader mi onu seçmişti? Profesör Henslow'dan ilk sevkiyatının güvenli bir şekilde vardığına dair bir haber almadığı için hâlâ tedirgindi.

Mektuplarını okuduktan sonra, Charles takvimi inceledi ve Syms'e şöyle dedi:

"Eylülün yirmi üçündeyiz. *Beagle*, Montevideo'yu kasımın ilk haftasından önce terk etmezse, bu kuzeyde bir kara gezisi için bana bir aydan fazla bir süre kazandırır."

Gözleri heyecanla aydınlandı. Bay Lumb, ofisinden çay içmek için geldiğinde, Charles'ı verandada oval bir hasır masanın üzerine yayılmış haritayı incelerken buldu.

"Ah, benim iyi ev sahibim, yolculuğumu planlamam için bana yardım edin. Rio Paranâ'yı epeyce bir mesafe takip etmek istiyorum."

"Santa Fe'ye kadar, tam buraya." Lumb, tırnağı ile kuzeye doğru çıktı. "Rosario'da ihtiyaçlarını karşılayacak iyi bir arkadaşıma seni tanıtan bir mektup yazıp sana vereceğim. Santa Fe'den nehri geçip Entre Rios'a gidebilirsin. Hem Parana hem de Rio Uruguay tarafından sulanan zengin bir tarım arazisi. Uruguay'a geldikten sonra Plata'ya katıldığı yere kadar nehirden aşağı doğru gezinebilirsin, geri Buenos Aires'e ve ardından Montevideo'ya kadar onu takip edebilirsin. Tüm yolculuk? İki ila üç hafta. Syms, elinden geldiği kadarıyla gülümsemeye en yakın ifadeyle, sordu:

"Bay Darwin, bu yolculukta ben de size katılabilir miyim? Size kuşları ve daha küçük hayvanları getirebilirim..."

Charles uzunca bir süre sessiz kaldı. Bölgeyi tanıyan, ancak hiçbir şekilde onu rahatsız etmeyecek bir rehber ile yalnız seyahat etmeyi tercih ediyordu. Ondan emir almak için ona bakan birinden sorumlu olmamanın verdiği özgürlük hissinin yanı sıra bağımsızlık hissini

yaşamak istiyordu. Aslında bu bir ihtiyaç hâline gelmişti.

Bay Lumb, Charles'ın sessizliğini açıkça okudu.

"Covington, Bay Darwin'in yokluğunda boşta kalmayacaksın. Seni taşradaki *estancia*ma göndereceğim. Orada kuş bolluğu var."

Syms'in ifadesi, ardından gelecekleri kabul eden boş ifadesine geri döndü. Charles, Entre Rios ve Uruguay vizelerini almak için resmi dairelere gitti. Büyük tabancasına bir çanta av saçması ve teleskopundaki çizik olanı değiştirmek için bir lens satın aldıktan sonra eve döndüğünde, Bay Lumb'u işçi kıyafetleri içinde bronz, orta yaşlı bir Buenos Airesli ile otururken buldu.

"Darwin, seni on yıl önce bu bölgeyi araştıran Kaptan Francis Head'in eski rehberi Juan ile tanıştırmama izin ver."

"*Rapid Journeys Across the Pampas* kitabını yazan Kaptan Head? 1826'da sanırım. O kitap, *Beagle* kütüphanesinde var, denizdeyken okudum." Bir çocuk kadar heyecanlıydı.

"Kaptan Head bana biraz İngilizce öğretmişti. Birkaç kelime, *Nos comprendemos* (Anlıyorum)" dedi.

"Evet, birbirimizi anlayacağımızdan eminim" dedi Charles. "Ücretinizi kararlaştıralım, sonra ihtiyaç duyacağımız şeylerin bir listesini yapalım. Bay Lumb, bütün bunları yapmama yardım edecek kadar iyi yürekli ve cömertsin."

Ertesi sabah güne geç başladılar ve ilk gün Luxan kasabasının iç kısımlarına doğru sadece yedi mil yol kat ettiler. Charles ve Juan'ın seyahatları boyunca geçtikleri yol için ödeme yapacakları postanelerde kalmaları planlanmıştı. Ancak Charles, gece için kamp kurmaya karar verdi.

Şafak vakti Rio Luxan'ın üzerine ince bir tahta köprüden geçtiler. Atları açık ve düz ovalarda hız kazanmıştı. *Estancia*lar kilometrelerce uzaktaydı, yer minyatür bir orman kalınlığında devedikenleriyle doluydu ve devedikenleri o kadar uzunlardı ki atların sırtına kadar uzanıyorlardı. Juan, tabancasını hazır tutması ve silahı, sırtından ziyade sol omzuna takması konusunda onu uyardı.

"Devedikeni hırsızlar için iyi bir yer. Burada yaşamak."

Akşam karanlığında bir araya getirilen boş fıçılardan oluşan bir sal üzerinde Arrecifes'i geçtiler, sonra karakola girdiler. Nöbetçi

İspanyolca şöyle dedi:

"Buenos Aires'ten mi geliyorsunuz? Yani. O zaman otuz bir *league** için ödeme yapacaksınız."

Charles, kesinlikle doksan kilometre yol gelmediklerinin farkındaydı. Güney Amerika'daki *league* hiçbir şekilde olması gerektiği gibi üç mile denk gelmiyordu. Ancak tartışmaya meyilli değildi. Kendisi ve Juan için iki durak arasında teslim edilen paketlerin ücretlendirmesi ile neredeyse aynı oranda bir ödeme yaptı. Akşam yemeği azdı ama tolere edilebilirdi, kamp yatakları temizdi. Durumdan memnundu.

Ertesi akşama, Rio Parana'nın kollarından biri üzerinde bulunan San Nicolas kasabasına ulaştılar.

"Ah!" diye haykırdı Charles, manzarayı inceliyordu. "Muhteşem bir nehir. Gelip görmeye değer. Bak, uçurumun dibinde demirlemiş büyük gemiler var."

Juan, uçurumun dibindeki gemileri daha önce görmüştü.

"Yarın Santa Fe eyaletine gir. İyi insanlar. Daha iyi hırsızlar. Boğaz kesmek yok. Kafandan kulakları çalmak."

Charles'ın kulaklarını çalmadılar ama kalabalık bir pazar meydanındayken biri deri kemerinden tabancasını çaldı. Yedi metrelik muhteşem şelalesi olan Pabon'u geçinceye kadar bu kaybını fark etmemişti. Şelalelere hayranlıkla bakarken eli tabanca kılıfına gitti. Boştu. Cambridge öğrencilerinin başarısız olup atıldıklarında söyledikleri bir sövgü döküldü dudaklarından. Juan çekingen bir şekilde acıyla gülümsedi.

"Sana kulak çaldığını söylemek. Tabanca biz kulaktan daha çok ihtiyaç var."

"Haklısın. Onsuz seyahat etmek çok tehlikeli. Rosario'dan ne kadar uzaktayız? Orada İspanyol bir beyefendiye ileteceğim bir mektup var. Belki de gezimizin geri kalanı için bana bir tane ödünç verir."

Juan gözlerini sıcak güneşten gölgeleyerek korudu. "Birkaç *league*. Hızlı binmek."

Rosario, içinde alçak ve ormanlık adaların bulunduğu, Rio Para-

* Çeşitli memleketlere göre değişen uzaklık ölçüsü. çev.

na'nın yaklaşık altmış fit yukarısında düz bir alanda kurulmuş çarpıcı bir şehirdi. Parana'nın dik ve sarp kayalıkları parlak kırmızıydı, bu rengi yer yer mimoza ve kaktüs kümeleri ile bölünüyordu. Nehirde yukarı ve aşağı hareket eden çok sayıda gemi vardı; burası Buenos Aires ile Montevideo arasında olukça değerli bir bağlantı yolu sağlamaktaydı.

Doğrudan Bay Lumb'ın arkadaşının evine gittiler. Charles'ın mektubunu okuduğunda şöyle dedi:

"Bay Lumb, benim iyi arkadaşımdır. Bana İngilizce öğretiyor. Aynı zamanda İngilizlerin nasıl iş yaptığını da. Fakirhaneme şeref verdiniz."

Charles'ı kasabada gezintiye çıkardı, enerji verecek bir şeyler yediler ve onu daha ne kadar süre keyifle ağırlayacağını sordu. Charles cevapladı:

"Çok uzun süre değil. Teşekkürler. Ama nehirden Entre Rios'a geçmek ve Uruguay'dan Buenos Aires'e dönmek istiyorum. Çaresizce ihtiyacım olan bir iyilik var. Biri tabancamı çaldı. Siz bana bir tane ödünç verebilir misiniz? Onu size postayla geri yollarım."

"Elbette. Ama lütfen postayla göndermeyin. Bay Lumb'a bırakın."

Ay ışığında yola koyuldular, güneş doğarken Rio Tercero'ya vardılar. Charles'a yakınlardaki kayalıklarda eski kemikler olduğu söylenmişti. Aramaya başladı ve çok geçmeden ilginç ve büyük bir ön diş buldu. Juan dedi ki:

"Irmağın yukarısında kayalıklara yapışmak dev kemikler."

"Beni oraya götür. Kano kiralayacağız."

Juan doğru rapor etmişti. Charles, iki kemik grubunun çıkıntı oluşturduğunu gördüğü uçurumun dibinde karaya çıktı.

"Ne?" diye sordu Juan.

"Ben onların mastodonlara ait olduğuna inanıyorum."

Fosil kemikleri, büyük olmasına rağmen, tamamen çürüdüğü için, küçük olanlardan bile zarar görmemiş bir parça çıkaramadı. Hayal kırıklığı içinde kanoya döndü ve gördüklerini not etti.

Hararet hissetmeye başladı. Çok sıcaktı. Yol çok güzeldi, bol miktarda kuş ve çiçek vardı. Yemyeşil bahçeleriyle küçük Coronda köyünü çok sevdi, ama yolun oradan sonrası sakinlerinin bir Kızılderili baskı-

nında öldürüldüğü, terk edilmiş evlerin ve alçak boylu dikenli ağaçların olduğu büyük bir koruluğun içinden devam ediyordu. Juan tabancasını çıkardı, bir elinde tabancayı diğerinde dizginleri tutuyordu.

Gün batımında Santa Fe'ye vardılar. Charles yorgun hissediyordu. İçinde bir yatak bulunan bir oda kiraladı ve tedirgin bir uykuya daldı.

Hastaydı, iki gün yataktan çıkmadı. Bir buçuk yıl önce Bay Lennon'la onun Brezilya'daki kahve *estancia*sına gittikleri at sırtındaki işkence gibi iki günlük yolculuktan bu yana ilk kez hasta olmuştu. Şimdi tuhaf bir baş ağrısı da vardı. Evde iyi huylu yaşlı bir kadın vardı; onun doktoru ve hemşiresi oldu. İlk önce şakaklarına portakal yaprağı bağladı. Onlar düşünce bir miktar siyah çamur bağladı. Çamur kendini bırakınca, bir fasulyeyi ikiye böldü, onları nemlendirdi ve şakaklarına sıkıca bağladı. Onu, bunun baş ağrısı için oldukça etkili bir tedavi olduğuna ikna etti.

Üçüncü gün, Juan ile Rio Parana'nın karşısına geçip Entre Rios'un Başkenti Parana'ya gidecek kadar güç toplamıştı. Nehrin farklı kollarında dört saat boyunca dolandıktan sonra hareketli limana vardılar. Takdim mektubunu ve Bay Lumb'un da ayrıca yazmış olduğu mektubu da alıp kendisini evine davet eden eski bir Katalonyalıya götürdü. Ancak Charles programını değiştirmişti.

"Entre Rios eyaletini geçmeyi ve Rio Uruguay tarafından Buenos Aires'e geri dönmeyi planlıyordum. Fakat pek iyi değilim. Sanırım hemen dönmem en iyisi. Beni götürmesi için bir tekne kiralayabilir miyim?"

"Eğer o olmazsa, Bay Darwin, her zaman küçük sahil gemilerinden biri olan bir şalopa ile geçiş yapabilirsiniz. Sizi oraya aynı şekilde o da götürür."

Atları sattı ve sahibinin ertesi gün nehirden aşağı ineceğini söylediği bir şalopa buldu. Ancak hava kötüleşti ve şalopanın üşengeç sahibi iş olmadığı için kesinlikle mutluydu. Charles gidişini beş gün ertelemek durumunda kaldı, bu sürede Katalonyalı ev sahibi ile kaldı. Uzun yürüyüşler yaptı ve civarın jeolojisinin tadını çıkardı. Eyaletin her tarafı Parana ve Uruguay nehirleri tarafından çevrelendiği için topraklar verimliydi; ayrıca iki nehir Kızılderilileri buradan uzak tutuyordu.

Ekimin on ikisine kadar, o ve Juan, akıntıyla birlikte aşağı doğru inen yüz tonluk tek direkli bir gemi olan şalopaya binemediler. Hava tekrar kötüleştiğinde, ürkek bir karakter olan şalopanın sahibi, her birkaç *league*de bir adaların birindeki ağaçlara bağladı gemiyi ve takdire şayan bir kabullenmeyle bütün gecikmelere tahammül ederek daha sakin bir an bekledi. Uzun yıllar boyunca o bölgelerde bulunmuş eski bir İspanyol'du. İngilizlerden hoşlandığını açıkça söyledi ve Trafalgar Savaşının İspanyol kaptanlarını satın alarak kazanıldığını ileri sürdü. Onun kendi insanlarını vasıfsız savaşçılardan ziyade hain olarak görmeyi tercih etmesi Charles'a ilginç geldi.

Geçtikleri adalar, her yeri söğüt ağaçları ve sarmaşıklar ile kaplı bir ormanı andırıyordu. Charles, bir rüzgâr molasında adayı keşfetmeye karar verdi, ancak şüphesiz bir jaguara ait belirti bulduğunda henüz yüz metre ilerlememişti. Jaguar'ın yakın zamanda birkaç oduncuyu öldürdüğü ve bazen gemilerin üzerine atladığı söylenmişti ona, bu yüzden aceleyle gemiye döndü.

Sonraki birkaç gün sürekli fırtına ve yağmur vardı. Bir metre yüksekliğindeki kabin oturmak için çok alçak olduğundan Charles takip eden bir kaç günü yatarak geçirdi. Hava iyileştiğinde güverteye çıkıp balık tuttu; nehirde Juan'ın bile tanımlayamadığı büyük ve sıradışı bir sürü balık çeşidi vardı. Ayrıca fosil kabukları toplayabildiği Parana kayalıklarına da gitti.

Akşamları çok sıcaktı, termometre seksen fahrenhayt derece civarındaydı. Etraf ateşböcekleri ve sivrisineklerle öylesine doluydu ki beş dakika içinde elini tamamen simsiyah kaplamışlardı. Bir geceyi güvertede uyuyarak geçirdi, başını tül bir bezle sineklerin giremeyeceği bir darlıkta bağladı. Sonunda Las Conchas'ta Buenos Aires'e ulaşmak konusunda endişeyle gemiden ayrıldılar, Juan ile birlikte kano aldılar ve Punta de San Fernando'ya doğru akıntı yönünde kürek çektiler.

Buenos Aires sınırına ulaştıklarında, Charles, bir devrimin patlak vermiş olduğunu fark ettiğinde dehşete kapıldı; Buenos Aires abluka altına alındığından şehre girmesine izin verilmeyecekti. Komutan ile General Rosas'ın kendisine karşı olan nezaketi hakkında konuştu. Anında atmosfer değişti. Şehre girmesine izin verildi, ancak Juan olmadan ve yanına at almaksızın. Yürüyerek yola koyuldu ve sonunda

kendisini Buenos Aires'in taşlarında Bay Lumb'un evine giderken buldu. Bay Lumb, mevcut yönetimden memnun olmayan General Rosas'ın subaylarının ve askerlerinin isyan çıkardıklarını ve ülkeyi Rosas dışında kimsenin barış içinde yönetemeyeceğini halka göstermeyi hedeflediklerini söyledi.

"Syms Covington'u şehre nasıl geri getireceğim? Olabildiğince hızlı bir şekilde Montevideo'ya giden bir gemi bulmamız bizim için çok önemli," dedi Charles.

"Onu savaşçıların arasından getirmesi için belli bir adama rüşvet vermen gerekecek."

Syms iki gün sonra geldi, çok korkmuştu. Bataklıkta neredeyse hayatını kaybedecekti; Charles'ın silahlarından biri tamamen batmıştı. Syms'in tüm giysileri çalınmış, Charles'ın aletlerine ve Syms'in vurduğu numunelere el konmuştu.

5

MONTEVIDEO'DA H.M.S. *Beagle*'a tekrar katıldılar, buradaki ailesi ile bir araya gelişi yüreğe dokunur türdendi. Kış kamarası geminin komuta merkezi olmuştu. Sadece Wickham ve Stokes değil, iki uskunadan birkaç kişi de orada çalışıyordu. Harita masasının üzeri haritalar, grafikler, kayıt defterleri, saatlik veri kayıtları ile doluydu. Çalışması veya uyuması için ona yer yoktu.

"Yelken açmamıza kadar tam bir ay var" dedi Kaptan FitzRoy." Çalışmaları tamamlayıp Londra'ya göndermemiz bu kadar bir süre alacak."

"Tam bir ay! Rio Parana'dan yavaş yavaş geçerken bensiz yelken açabilme ihtimalinizden endişeliydim!"

"Doğa bilicimiz olmadan Pasifik ve Güney Denizlerine yelken açmak mı? Kusursuz ve tertemiz güvertelerimize bu kadar eski kemik ve kaya yığınlarını dökecek başka kimi bulabiliriz?" Wickham, ona takılıyordu. Charles mahcup bir şekilde gülümsedi.

"Bir an için *Beagle* için ne kadar değerli olduğumu unutmuşum!"

Kış kamarasındaki kalabalığın yaptıklarını inceliyordu.

"Görünüşe bakılırsa bu ayı karada geçirsem herkes için daha kolay

olmaz mı? Benim için bir yatağı olan bir İngiliz tüccarına ithafen yazılmış mektubum var."

Ama önce kutular ve kasalardan oluşan dördüncü seti İngiltere'ye göndermesi gerekiyordu. Üçüncü parti temmuz ayı sonlarında Rio de la Plata'dan gitmişti. O ve Syms kış kasarasında bir boşluk açmışlardı. Bay May, üzerine numunelerin yerleştirileceği tahtalarla kaplı geçici testere tezgahları kurdu. Buenos Aires'teki devrim sona ermişti ve Bay Lumb, Syms'in kuşlarını kurtarabilmişti ki bu da en az üç büyük kutuya daha ihtiyacı olacağı anlamına geliyordu.

"Neden gemiye şeker ya da alkol getirdiğimiz fıçılardan birini kullanmıyorsunuz?" diye bir öneride bulundu Bay May.

"Yuvarlak fıçının içine bölmeler yapabilir misiniz?"

May kutulardan birini teneke plaka ile bölmelere ayırdı ve daha sonra fıçının çevresine güçlü metal şeritler koydu. Charles, iki yüz kuş ve hayvan derisini ve Güney Amerika farelerinin bir örneğini sevgi dolu elleriyle ve muntazam bir özenle teneke kutuya yerleştirdi. İki kutunun daha büyük olanına hepsini etiketlemiş ve kataloglamış olduğu fosil kemikleri ile jeolojik numuneleri yerleştirildi. Fıçıya da balık kavanozlarını, ilaç kutularına koyduğu böcekleri, yumuşak deniz canlılarının şişelerini, bir tohum paketini ve bir tahıl ambarından topladıklarını koyduğu torbasını yerleştirdi. Posta gemisi birkaç gün içinde yola çıkacaktı; mürettebattaki arkadaşları, kutuları ve fıçıyı posta gemisinin güvertesine taşımasına yardım ettiler.

Posta gemisi ayrıca ona bir posta getirmişti. En iyi haber, ailenin günlük gazetesi *Morning Herald*'ın, H.M.S. *Beagle*'ın Falkland Adaları'nda olduğunu ve gemideki herkesin iyi olduğuna dair bir haber yapmış olmasıydı. İkincisi ise üstünden büyük bir yük kaldırmıştı. İlk parti Cambridge'e güvenle ulaşmıştı. Görünüşe göre Susan da Cambridge'i ziyaret etmişti çünkü şöyle söylüyordu:

> Profesör Adam Sedgwick, British Association'daki başkanlık görevinden istifa ederken çok güzel ve dokunaklı bir konuşma yaptı.

Charles'ın yüzünde sıcak bir gülümseme belirdi. Her bir mektup dizisiyle akademik bir kayınbirader sahibi olmaya daha da mı yaklaşıyordu?

Babası çok iyiydi. Yeni bir gezinti arabası satın almıştı ve Edward'ın onu taşraya götürüp getirmesinin tadını çıkarıyordu. Ancak Bessy Wedgwood Teyze ciddi derecede hastaydı. Profesör Henslow, Cuma akşamlarını bırakmak zorunda kalmıştı çünkü Bayan Henslow yataktan çıkamıyordu; Fanny Owen'ın bir kızı olmuştu. Bir mesaj, kaybedilen bir aşkın anılarını geri getirmeyi başarabilmişti. Susan şöyle yazmıştı:

> Woodhouse'da dört gün kaldık. Ot kurutuluyordu, bu yüzden yanımıza romanlarımızı, bir şişe elma şarabı ve meyve aldık ve iki koca gün boyunca ot yığınlarının üzerindeydik... Çileğin en çok olduğu zamandı ve Caroline Owen bunun ona hep sen ve Fanny'in saatlerce çilek tarlalarında *boylu boyunca uzandığınız* zamanları hatırlattığını söyledi.

Kış kamarasında harita masasına doğru ilerledi, mektupları sandığın üzerine koydu, kıyıya götüreceği kıyafetlerini topladı. Şimdi olağanüstü jeolojik oluşumları olan Rio Uruguay'a yapacağı yolculukla ilgili karar vermeliydi. Ateş ve baş ağrıları onu alıkoymadan önce Entre Rios'tan bu şekilde geri dönmeyi düşünmekteydi. Kendisine sert bir şekilde, bir elli pounda daha mal olacağı ve yıllık harçlığını da çoktan harcamış olduğu için bunu üstlenmemesi gerektiğini söyledi. Bu açıkça bir savurganlık olurdu. Babası sinirlenir miydi? Caroline'a yazdı:

> Tam bir haftadır gerçekten debelenip duruyorum ama Uruguay sahilinde çok ilginç jeolojik bir oluşum var ve her gün onun hakkında çok şey duyuyorum. Bir daha asla bu ülkede olamayacağımı düşününce, jeolojinin en ilginç parçalarından birini görme fırsatını kaçırma fikrine katlanamıyorum. Keşke herhangi biriniz jeolojinin bana verdiği bu müthiş zevki, bu hissi tadabilseniz... 50 sterlinlik bir senet düzenledim. Araç gereçlerimi göz önünde bulundurunca, bu yıl yapmam gerekenden çok daha fazla harcadığımın pekala farkındayım. Babam sık sık şaka yollu söylediği gibi benim harcamalarımın gerçek bir muhasebesini tutarsa buna çok memnun olurum.

Sonra kendini de şaşırtan bir cümle yazdı.

> Bu yolculukta ilgimi çeken şey daha önce bildiğim her şeyden çok daha farklı bir his...

Bu yazdığının tam olarak ne anlama geldiğini düşünmek için durakladı. Bir an için korktu. Titrediğini hissedebiliyordu. St. Jago'daki bir uçurumun dibinde oturmuş tek başına bisküvi ve demirhindiden oluşan öğle yemeğini yerken gençliğe has bir kararlılıkla Güney Amerika'nın jeolojisi hakkında bir kitap yazmaya karar vermesi, onun için yalnızca bir sevinç kaynağı değil, gerçek bir saplantıydı da.

"Hayır" diye düşündü, "bir saplantı değil, bir aidiyet. Bu fikre kapıldım. Kayaları, dağları, ovaları ve dağ geçitlerini böceklerimden daha fazla sevebileceğimi asla düşünmezdim!"

İngiliz ev sahibi ona rehber olarak bir *vaquero* -kovboy- ve at kiralamak için de bir ahır tavsiye etmişti. Masrafları düşürmek için *Beagle*'dan alabileceği bütün araç gereçlerini yanına aldı. Yola çıktıklarında havanın muhteşem olduğu bir sabahtı. Aslında pampaların aynı seviyede olacağını düşünmüştü; ancak şimdi arazinin bir dizi kalın ve dalgalı yeşil çim tabakasıyla kaplı olduğunu gördü.

O gece *vaquero*'nun kulübesinde kaldılar, Uruguay'ın derinliklerine gitme umuduyla şafakla birlikte yola koyuldular. Ancak nehirler taşmış etraf su altında kalmıştı. Charles, gündelikçilerin kıyafetlerini çıkarıp onları bir bohçaya bağlayıp atlarına yüklediklerini gördü. At, derinlikten çıkar çıkmaz, gündelikçi geriye doğru kayıp atın kuyruğunu tutmuş ve at bu şekilde onu nehrin karşı kıyısına çekmişti. Charles defterinde şunları not aldı:

> Çıplak bir at üzerinde çıplak bir adam çok hoş bir manzara. İki hayvanın birbirine bu denli iyi bağdaştığına dair hiç bir fikrim yoktu. Dörtnala kıyıya çıktıklarında henüz kıyafetlerini giymeden önce bana Elgin mermerlerini hatırlattılar.

Geceleri ya bir handa ya da Charles'ın hâlâ taşıdığı başka bir referans mektubu sayesinde iyi karşılandıkları bir çiftlik evinde geçirdiler. Manzara ve insanların yaşam şekilleri, ulaştıkları her kasabada ve bölgede çarpıcı bir şekilde değişiyordu. Bir antik kent, bir zamanlar yoğun olarak tahkim edilmiş bir kentin yıkılmış duvarlarıyla karşılarındaydı; orijinal karakteri, Buenos Aires İspanyolları ile Brezilya Portekizleri arasında yapılan savaş sırasında tahrip edilmişti. Arroyo de San Juan, Buenos Aires'e yakacak odun taşıyan küçük gemiler için

müreffeh bir limana sahipti. Bir gece kireç ocağının bitişiğindeki bir evde kaldı. Punta Gorda'ya giden yolda, ağaçlarda jaguar sıyrıkları gördü, ancak silahını hazır tutmasına rağmen hiç bir jaguar görmemişti. Bir sonraki *estancia*'da, *vaqueros*u kementiyle avlanıp maymunları öldürüp, derilerini yüzmesini izledi; derilerin her biri şaşırtıcı derecede yüksek olan beş dolar gibi bir para ediyordu. Jeolojik formasyona ulaşmadan önceki son duraklarında, evin sahibi uzaktaydı, ancak ev sahibinin yeğeni ve bir asker kaçağı tarafından karşılanmıştı. Charles masadaki diyaloğu büyüleyici bulmuştu.

"Dünyanın en güzeli Buenos Aires'in kadınları değil mi?" diye sordu.

"Büyüleyici bir şekilde öyle."

"Dünyanın herhangi bir yerinde kadınlar bu kadar büyük *peinetones* -taç şeklinde tarak- takıyor mu?"

"Sizi temin ederim ki takmıyorlar."

Güneş doğarken yola çıktılar, devedikeni ve onlarla aynı boydaki yabani enginarların olduğu devasa büyüklükteki arazilerden geçtiler. Bu yolculuğa çıkma sebebi olan Rio Uruguay kıyısındaki kayalıklara varmalarından on gün kadar önceydi. Nesli tükenmiş büyük istiridyeler ve diğer deniz ürünlerini içeren beyaz kireçtaşı ile kaplı marn nodülleri ile toprağımsı kırmızı kil oluşumu buldu. Her katmanın belirli bir zamanı, ayrı bir yaşı temsil ettiğini biliyordu. Müflis kayalıklardan dışarıya çıkan dev kemikler vardı. Bu kemiklerin Megatherium'a ait olduklarına ikna olmuştu. Her hâlükarda, fosil koleksiyonuna önemli bir katkı olmasına rağmen içine gömülü oldukları kayaların doğal yapısı, parçaları çıkarmasında ona büyük sıkıntı yaşattı. Ertesi gün, bir *estancia*da neredeyse mükemmel bir durumda olan Megatherium'un başını bulması bu durumu telafi etti. Çok sevindi; tüm İngiltere'de böyle bir fosil yoktu. Birkaç şilin karşılığında bunu satın aldı.

Rio Perdido'ya giderken çimenlerle kaplı yemyeşil kırlardan daha sonra kayalık tepelerden geçtiler, iki deri torbası da topraktan, nehir kıyısından, kayalıklardan kazıp çıkardığı kayalarla doldu. Geceyi çatısı su sızdıran ve gece yarısına kadar sırılsıklam oldukları bir handa geçirdiler; hanlardan birinde çok sarhoş olan işletmeci Charles'ı işa-

ret ederek şunları söyledi:

"O bir *gallego*, öldürmeye değer."

Charles, yanında ona eşlik eden bir arkadaşı da olan işletmecinin ciddi olduğunu düşünmedi. Ancak rehberi düşündü, bütün gece silahı ile onu korumak için nöbet tuttu. Şafak vakti, Charles uyandığında, *vaquero* neredeyse iki haftalık yolculuklarındaki ilk şakasını yaptı:

"Bu aptal gündelikçiler senin öldürmeye değer olduğunu düşündü. Bense daha iyisini biliyorum."

Montevideo'ya bulduklarından memnun olarak döndü. Augustus Earle, posta gemisiyle İngiltere'ye geri dönüyordu. Artık o, FitzRoy'dan bir mesaj iletmek ve çaya kalmak için birden 17 Spring Gardens'daki Charles'ın odasına hızla dalan çocuksu ressam değildi. Devam eden hastalığı yüzünden yüzü zayıf ve buruşuktu.

Charles, "Seni kaybettiğimiz için üzgünüz Gus" dedi. "Döndükten sonra ilk sergine geleceğim."

George Rowlett'in Earle ile eve gönderilmesi konusu konuşuluyordu. Rowlett, her limanda sıkı bir şekilde taze sebze ve meyve, turşu ve limon arayıp bularak H.M.S. *Beagle*'ı iskorbüt hastalığından koruyan çalışkan bir gemi katibiydi...

"Rowlett gemi revirine gelmeyecek" dedi Bay Bynoe, "ama bir dizi rahatsızlıklar geçirdiğini gözlemledim. Çok şükür ki iki semptom henüz bir araya gelmedi. Onu eve göndermek daha ihtiyatlı bir davranış olabilir."

Rowlett, kaptanın kabinine geldi, biraz bitkin, ama neşeli ve enerjikti. Rowlett, ona güvenlik amacıyla eve gitmek isteyip istemediği sorulduğunda, ağlayarak şöyle dedi:

"Asla, Kaptan. Benim evim *Beagle*. Kısa süren hastalıklar beni rahatsız etmez. Gelip geçerler."

Kaptan FitzRoy gemide bir ressam olmadan yola devam edemezdi. Copley Fielding'in yönetiminde manzara resmi eğitimi alan Conrad Martens adlı bir Londralıyı tuttu bu iş için. Martens, Rio de Janeiro'da eve dönüş yolunda H.M.S. *Beagle*'da dünyanın dört bir yanındaki gezisi sırasında bir ressama ihtiyaç olduğunu ona söyleyen eski bir *Beagle* subayı olan Bay Hamond'la tanıştığı zaman, *Hyacinth*

yelkenlisindeydi. *Hyacinth*'ten derhal ayrılıp Montevideo'ya gitti. FitzRoy, Charles'a memnuniyet içerisinde:

"Bay Martens, uykusunda 'Beni And Dağları'nın zirvesinde dururken ya da bir Fuego buzulunun eskizini çizerken düşünün.' diye sayıklayan bir taş dövme ustası. Frenolojiye olan inancıma göre ondan çok hoşlanacağına eminim. Londralı adamlarla karşılaştırıldığında onun manzaraları gerçekten çok iyi, ancak belki de figürlerde Earle ile eşit olamaz."

Charles'a göre Martens iyi biriydi ama harita ustası kimliği fazlaca öne çıkıyordu.

H.M.S. *Beagle,* şuan iki yıla yakın bir süredir seferdeydi. Charles'ın gardırobunda büyüdüğüne dair işaretler vardı. İnce uzun hâlini kaybetmişti, vücudunda kaslar geliştirmişti ve daha yapılı bir hâl almıştı. 69 kilo civarındaydı. Birkaç kuru üzüm ve sert galetadan başka hiçbir şeyi midesinde tutamadığı uzun süren deniz tutması sürecinden sonra, beş kilo vermişti ve yanaklarında çukurlar belirmişti, omuzları zayıf ve kambur görünüyordu. İyi havalarda ve kara gezileri sırasında iştahı oldukça açıktı ve hızla kilo aldı. Kaptanla akşam yemeği için giyinirken, uzun taba rengi ceketinin dikişlerinin gergin olduğunun, taba rengi pantolonunun belinin kısa ve dar geldiğinin farkındaydı. Bedenindeki büyümeye adapte olan tek şey saatini yeleğine astığı altın zincirdi.

Montevideo'yu karış karış gezip Pazar Ayinleri ve Kaptanla yediği akşam yemekleri için iyi bir takım elbise aradı; ayrıca gömlekler, gecelikler, sıcak tutacak iç çamaşırları, rahat ve kalın pantolonlar, ince çoraplar ve sağlam botlar da... Hepsi Londra'daki kıyafetlerinden tam bir beden daha büyük olacak şekilde...

Gemilerin de stokları yenileniyordu. Halicin etrafını dolaşıp ve Güney Amerika'nın batı kıyısında büyük bir limana ulaşmaları en az altı ay sürerdi. Limandayken, Kaptan FitzRoy Pazar ayini görevini Sulivan'a devretti. Şu anda bir denizci olarak çalışan misyoner Matthews, İngiltere'ye geri dönmemeye kararlıydı, ancak *Beagle* Pasifik Okyanusu'nu geçip onu Yeni Zelanda'nın kuzeyine yerleşen misyoner kardeşine götürene kadar gemide kalmak durumundaydı.

6 Aralık'ta *Adventure* artık yelken açmaya hazırdı. FitzRoy kararlı

bir şekilde, Amiralliğin kendisine izin vermemiş olmasına rağmen, Wickham'ın emrinde çalışmak üzere fazladan yirmi denizci daha kiralamıştı. Bu oldukça büyük bir harcamaya sebep olacaktı. *Beagle*'ın krokileri, haritaları ve çizimleri Londra'ya gitmeye hazırdı. İki gemi kıyıdan güneye, Horn Burnu'na giderken bin mil mesafede olan Port Desire'ye doğru yelken açtılar beraber. Rüzgâr onlar için uygundu, nehirden uzak durdular ve akşama doğru açık sulardaydılar. H.M.S. *Adventure*, H.M.S. *Beagle*'ın önünde seyrediyordu. Charles pupanın üzerinde dururken Sulivan'a seslendi:

"İzlemek için bize eşlik eden bir geminin olması inanılmaz keyifli."

Beagle suda yavaşça pupa yelken seyir hâlindeyken iki adam durmuş sohbet ediyorlardı. Charles, fakir halkın geçimini ağaçlardaki meyveler ve nehirdeki balıklar ile sağladığı Uruguay'a yaptığı son yolculuğu anlatıyordu.

"Oldukça sefil giyimli iki adama neden çalışmadıklarını sorduğumda ilki cevap verdi: 'Çünkü gün çok uzun.' İkincisi de, 'Ben çok fakirim' dedi."

Sulivan güldü, "Ah, Charley, evlat, bu içinde balık kılçığı olan bir hikâye." Ciddileşti, "Sadece iki önemsiz subayı kaybettik. Bırakıp gittiler. Londra'daki Amirallikte onları bekleyen iki yıllık maaşla!"

Sulivan, hâlâ sadece yirmi üçündeydi, üzgün görünüyordu.

"Bunun tekrarlanmasını istemem ama denizcilerde çocuksu bir istikrar isteği olur."

Charles Montevideo'da kıyıda yaşarken Kaptan FitzRoy'u sadece ara sıra görmüştü, ama her seferinde onu endişeli ya da sıkıntılı bulmuştu. Charles'ın kutularını ve fıçılarını içeren paket *Beagle*'ın çizelgeleri ve araştırmaları olmadan İngiltere'ye aniden gittiğinde tamamen hüsrana uğramıştı. O belgelerin iki yıllık çalışmasını ve ek masrafları haklı çıkaracağına güveniyordu. Sonunda hepsini, Amiralliğe ne zaman varacaklarını bilmediği İngiliz Başkonsolosu Bay Hood ile birlikte bırakmak zorunda kaldı. FitzRoy'un yüzü nemli ellerini ovuştururken kızarmıştı.

Charles ile birlikte çay içerlerken "Belli ki *Adventure* ya da kiraladığım yirmi kişilik mürettebat için para ödemeyecekler," dedi. "Bu, derinlemesine düşününce daha da can sıkıcı bir konu hâlini alıyor.

H.M.S. *Beagle* kadar küçük bir gemiye fırtınalı Güney enlemlerinde, yabancı istasyondaki herhangi bir araştırma gemisinden daha zorlayıcı görevler veriliyor ve de ne tersanelerden ne de savaş gemilerinden yardım alabiliyor. İlk seferimizde çok daha az kapsamlı görevlerimiz olmasına rağmen Kaptan King'e üç gemi verilmişti: *Beagle*, *Adventure* ve *Adelaide*, hükümet tarafından Montevideo'da iki bin sterlin karşılığında satın alınan bir ihale. Öyleyse Amirallik neden *Adventure*'a bu kadar umutsuzca ihtiyacımız olduğu bir zamanda iki bin lira harcamıyor? Darwin, iyi bir yay bükülmeli ve elastik olmalıdır. Ben iyi bir yayım. Umarım kırılmam."

Charles içinde bir ürperti hissetti.

Sahil boyunca Port Desire'ye doğru yol aldıkları on yedi gün boyunca FitzRoy yemeklerini hızlı bir şekilde yedi, giderek daha da az uyuyordu, Charles gecenin sadece dört saati uyuduğunu tahmin ediyordu. Asla bir an bile dinlenmedi, rahatlamadı veya kendini ferahlatmadı. Yıkıcı bir yoğunlukla büyük krokileri ve kronometreleri üzerinde çalıştı, en ufak bir detayın yanlış olmaması için verilerini defalarca baştan kontrol etti. Bazen uzun süre Charles'ın sadece çalışma, düşünme, karar verme "nöbeti" olarak tanımladığı şekilde devam etti. Bu nöbetler sırasında, günde üç öğün yemeğini Charles'la karşılıklı oturmuş tek kelime etmeden hatta başını bile kaldırmadan yedi. Bu gibi zamanlarda Charles, yemeğini gürültünün hoş karşılandığı silah odasında yemeye başladı. Kişisel bir şey olmadığını biliyordu; FitzRoy, kahvaltıdan önce güverteye teftişe çıktığında asteğmenlere "sıcak kahve" demek dışında tek kelime etmiyordu kimseyle.

Charles kendi içinde bir geçiş sürecindeydi. Küçük kırmızı defterlerine jeoloji, bitki ve böcek yaşamı hakkında notlar almıştı; sonrasında oldukça hızlı bir şekilde, doğabilimcinin çalışma alanı dışında sayılabilecek konulara yöneldi; seyahatleri sırasında aralarında bulunduğu insanların yaşamları ve karakterleri; *gaucho*ların şehir sakinlerine karşı üstünlüğü; hayat dolu neşeli hâlleriyle birleşen misafirperverlikleri; hep var olan bıçaklarını kendi aralarında sık kullanmalarından kaynaklanan kan dökülmesi... Savaşları ve onların sebep olduğu yıkımı; sürekli yapılan ihtilalleri; adaletin her türlüsünden yoksun oluşları ve adaletin tamamen satılık olması; istediği zaman

para basan postaneler dahil olmak üzere tüm makamlarda gündelik işlerin rüşvet ve yolsuzlukla sürdürülmesi gibi konular üzerine notlar almıştı. Zıt toplumlar, eğitimin yokluğu, tatiller yapmak dışında dinin önemsenmeyişi ile ilgili de yazdı. *Estancia*ların ne kadar ettiğini, bir savaşın toplumu kaç generale maruz bıraktığını ve yozlaşmış adamlar tarafından yönetilen demokratik bir devletin diktatörlükten ne kadar süre daha uzak kalabileceğini hesapladı.

Alexander Pope'un özdeyişini hatırladı:

"İnsanlığın gerçek araştırma konusu insanın kendisidir."

"İnsanı", balık ve deniz canlılarını koyduğu gibi alkol dolu şişelere koyup saklayamaz ya da böcekleri olduğu gibi iğnelerde küçük kutuların üzerine monte edemezdi; ancak ülkenin iç kesimlerine yaptığı seyahatleri sayesinde ufkunun uğradığı her liman kadar genişlemiş olduğunu fark etti -öyle ki artık yalnızca tabiat hakkında yazmakla tatmin olmayacaktı. Ne Darwin ne de Wedgwood ailesi, Tanrı'nın dünyayı ve onun üzerindeki her şeyi sadece insanlığın kullanımı ve yararı için yarattığını söyleyen dini doktrine bütünüyle inanmıyordu. Bununla beraber renkli *gauchos* gibi belirli bir insan ırkının en az Sierra de la Ventana sıra dağları kadar ilginç olduğunu ve onların da köken ve tarihe dair jeoloji çekici ile çıkardığı kaya numuneleri kadar katkı sağlayabileceğini düşündü.

Gerçekten de gizli bir din adamı mıydı?

6

ÇALIŞMALARIN büyük bir kısmının Londra'ya gönderilmesiyle kış kamarası yeniden ona kalmıştı. Denizdeki ilk sabahlardan birinde, o ve Syms Covington, iki haftalık Rio Uruguay gezisinin meyvelerini: fosiller, kayalar, devedikenleri, sürüngenler; çizim masasının onlara ait olan bölümüne yaydılar ve her birini numaralandırıp tasvirlerini Charles'ın uzman not defterlerine yazdılar. Yirmi yaşındaki Syms taburesini döndürdü ve ailesinden birine bakar gibi baktı Charles'a.

"Bay Darwin, çalışma odamıza döndüğüme ne kadar sevindiğimi size anlatamam. Asistanınız olmaktan çok mutluyum."

Masanın diğer tarafında çizim yapan Stokes şaşkınlıkla baktı. Charles:

"Tanrı cömerttir. Her birimize mutlu olacağımız bir şey verir. Özellikle de denizi sakin tuttuğu zaman." dedi.

Port Desire'nin güneyine yolculukları on yedi gün sürdü. Rüzgâr genelde hafifti. Hava değişken, yani Charles'ın deyişiyle "fırtınalı" bir hâl aldığı zamanlarda, deniz tutması ya da ona dair herhangi bir belirtiyi görmezden gelerek başa çıkmaya çalıştı. Bu taktiği işe yaramadı.

İki gemi de limana ulaştığında, Yüzbaşı Wickham, Kaptan Fitz-Roy'a "*Adventure*'un yelkenleri rüzgârda başarılı değildi" dedi ve yelkenleri değiştirmek için birkaç güne ihtiyacı olacağını belirtti. Charles ve Ben Bynoe, Patagonia'nın çakıl parçalarından oluşan verimsiz çöllerinde uzun bir yürüyüşe çıktılar. Arazinin yüzeyinde istiridye ve mavi midye kabukları keşfettiler. Charles gözlemde bulundu:

"Çok da uzak olmayan yüzyıllar öncesinde buranın tamamının denizin altında olduğu kesin. Su mu çekildi yoksa bu arazi mi yükseldi?"

Tam o anda Charles iki dev guanakoyu fark etti. Hızla silahını çekti ve bir tanesini alnından vurdu.

"Kusursuz atış!" diye bağırdı Bynoe. "Bu arkadaş o kadar büyük ki bütün mürettebat Noel yemeğinde taze et yiyecek."

Kaptan'ın emriyle, gemideki herkes gününü kıyıda geçirdi. Fitz-Roy, en iyi koşuculara, sıçrama yapanlara, güreşçilere, mürettebata ve subaylara benzer ödüller dağıttı. Sevinçten neredeyse okul çocukları gibi atlayıp zıpladılar. Charles kolayca kaybettiği bir koşu yarışına girdi.

"Uzun mesafe yürüme müsabakalarımız olmaması çok kötü," dedi ve ekledi "yirmi mil diyelim, altın madalyayı ben kazanırdım."

Günlerini kumlu kireç taşı ve çakıl diyarında jeolojik incelemeler yaparak geçirdi; gölge yapacak tek bir ağaç bulamadan uzaktaki tepelere yürüdü bütün gün. Issız bir yerdi ama şunu fark etti: "Bundan açıklayamayacağım ya da anlamlandıramadığım coşkulu bir zevk alıyorum."

Bazı yeni kuşlar ve hayvanlar gördü; barometrik olarak arazinin yüksekliğini ölçtü; yaklaşık iki yüz elli fit yükseklikte idi.

Geyiğe benzeyen guanakolardan diğerini de vurdu. Ağırlığı 90 kilo civarındaydı.

Adventure'u beklerken, Kaptan FitzRoy yüz on mil güneydeki Port San Julian'a gitmeye ve aradaki kıyıları incelemeye karar verdi. Liman dışına kuvvetli bir akıntıyla çıktılar, dar boğazı geçip yelken açtılar ve çok geçmeden oldukça sert bir şekilde iki kez kayaya çarptılar. FitzRoy, köprüde bağırıyordu:

"Lanet olsun! Bu, ilk *Beagle* yolculuğunda çarptığımızla aynı kaya! Bakır kaplamamız ne kadar hasar aldı?"

Sulivan botlarını hızlıca çekti ve o yandan denize daldı. Charles'a çok uzun süre su altında kaldı gibi geldi, ancak yüzeye diğer taraftan çıktı yırtılan bakırdan aldığı çiziklerden kan geliyordu.

"Ciddi bir şey yok, Kaptan. Pruvadaki bazı sert bakır kenarlar zorlanmış, yarık ya da sızıntı yok."

"Teşekkürler Yüzbaşı. Emin olmak için gidip kendim de bir göz atacağım."

Charles, FitzRoy'un tekrar kontrol etmesine şaşırmıştı. Bu hareketin kaptanın karakterine uygun olduğunu anlaması yalnızca bir kaç dakikasını aldı. Gemisine olan her şeyden kaptan sorumluydu. FitzRoy hasarın onarılması gerektiğini açıkladı. San Julian'daki limanın başına demirlediler, filikayla kıyıya çıktılar. Ertesi sabah erkenden Charles, FitzRoy ve iki mürettebat ile birlikte geminin tanklarına tatlı su temini için eski bir İspanyol haritasında "tatlı su bölgesi" *agua dulce* olarak belirtilen bir haliçe gittiler. Kaptan çift namlulu silahını, mürettebat ise bazı ağır ölçme aletlerini, Charles da silahı ve iki su torbasını taşıyordu.

Beyhude bir aramaydı. Tatlı su yoktu. Hava son derece kuruydu ve onca saat sonra Charles'ın mataralarındaki su bitmişti. Buna rağmen yine başka bir tepenin zirvesine ulaştıklarında FitzRoy yere yattı.

"Daha da ileriye gitmek için fazlasıyla yorgunum ve de çok susadım."

Charles, "Yaklaşık iki mil uzakta iki göl görebiliyorum" dedi. "Onlara gidip mataralarımı dolduracağım." Ve iki mürettebata dönüp "Siz Kaptanla burada kalın" dedi.

Durmaksızın ilerledi, aşırı yorgun değildi; iç bölgelere yaptığı bazı seyahatleri on bir saatten uzun sürmüştü. İlk göle kadar olan iki mili yürüdü, hevesle su dolu elini kaldırdı. Bu *tuzlu suydu* ve içilemeyecek kadar fazla tuzluydu. Hayal kırıklığına uğradı, güçlükle ikinci göle doğru yürüdü. Başka bir *tuzlu su* daha.

Hava kararmaya başlamıştı. Kemikleri ağrıyordu ve tatlı su bulamadığı için mutsuzdu, Kaptanın yanına döndü, onun uyuduğunu görüp seyahat edemediğini anlayınca komutayı o devraldı.

"Gemiye geri dönüyorum; biriniz burada Kaptanla kalmalısınız."

Diğer mürettebata döndü.

"Benimle gemiye geri dönecek kadar güçlü hissediyor musun?"

"Yapabilirim efendim."

Dönüş için daha kısa bir rota buldu ama yine de uzun saatler boyunca yürümeleri gerekiyordu. Artık hava kararmıştı. *Beagle*'a vardıklarında Charles kaptana yardım etmek için iki adam yolladı, sonra geri dönenler için sahilde büyük bir işaret ateşi yakılmasında ısrar etti. Ateşin aydınlattığı alana şafağa doğru vardılar, hiçbiri bitkin görünmüyordu. Ancak Charles sonraki iki günü ateşli bir şekilde yatakta geçirdi. Bay Bynoe ona limonata içirdi ve alnına soğuk bezler koydu. Charles, özellikle tatlı su göllerini bulamadığı için hadiseyi pek düşünmedi. Ancak gemideki herkes ne denli güçlü ve metanetli olduğunu konuşuyordu. İncelikli ve fark edilir bir değişim hakimdi hem memurlar hem de mürettebat arasında.

Charles Darwin artık bir amatör değildi, "her şeyi bilen adamdı". Saygın bir gemi arkadaşıydı.

1834 yılının Mart ayında, H.M.S. *Beagle*, Patagonya'nın ve Tierra del Fuego'daki doğu kıyısındaki araştırmalarını tamamladı. *Adventure*, görevleri paylaştığı ve hava da güzel gittiği için FitzRoy, üç Fuegolunun nasıl olduklarını görmek için Beagle Kanalı'ndan Ponsonby Körfezi'ne doğru yola çıkmaya karar verdi. Suyun kenarından sarp bir şekilde yükselen, keskin ve yarık zirvelerle sonlanan üç bin fit yüksekliğindeki sıradağları geçip bunların hepsinin üzerinde yükselen dağa geldiler. FitzRoy gözlerinde bir parıltıyla şunları söyledi:

"Bu, Tierra del Fuego'daki en yüksek dağ, yedi bin fitin üzerinde. Bundan sonra bu dağın adı Darwin Dağı."

Charles etkilenmişti, dudaklarından şu sözler döküldü:

"Önce bir Boğaz oldum, şimdi de bir Dağım. Bir sonraki sefere ne olacağımı sadece Tanrı bilir!"

"Belki bir okyanus?" dedi Sulivan muzipçe. "Tek yapman gereken yenisini keşfetmek."

Ponsonby Boğazı'nın kuzey kısmına demirlediler.

Jemmy Button'un ülkesine geldiklerinde, Jemmy, York Minster ve Fuegia Basket için oluşturdukları küçük yerleşim yerine dair herhangi bir belirti yoktu.

"Bir kano yaklaşıyor. Üzerinde bir bayrak dalgalanıyor" dedi gözlemci.

Kano yanlarına geldiğinde belindeki bir deri parçası dışında çıplak olan Jemmy'i tanıdılar, keçeleşmiş saçları omuzlarının üzerinden sarkıyordu.

FitzRoy, gözlerini dikmiş ona bakarken, duygularını zar zor bastırabilmişti.

"Sefil ve perişan bir hâlde ve ne kadar zayıf. Suratınızın hâlinden anlıyorum ki onun bu sefil ve bakımsız hâlinden etkilenen tek kişi ben değilim. "

Jemmy'in gemideki en yakın arkadaşı olan Bay Bynoe, "Bu bir felaket! Bizden ayrıldığında şişman ve ayakkabılarını kirletmekten korkacak kadar titizdi" dedi.

Jemmy ip merdivenden yukarı tırmandı, dumandan kızarmış gözlerindeki utançla karışık bir tebessümle güvertede durdu. Kaptan emirler yağdırdı:

"Jemmy'i aşağıya alın. Banyo yaptırın. Saçlarını yıkayıp kesin. Ona elimizdeki en iyi kıyafetleri giydirin."

Jemmy'i normale döndürmek mürettebatın sadece yarım saatini aldı. Kaptanın kamarotu, Charles ve FitzRoy'un akşam yemeği için oturduğu kamaraya Jemmy'i için üçüncü bir sandalye daha getirdi. Charles ve FitzRoy, Jemmy'in bıçak ve çatalı ne kadar iyi kullandığını fark edip birbirlerine baktılar.

"Seni tebrik etmeliyim, Jemmy. Sanki bizden hiç ayrılmamışçasına her anlamda gerektiği gibi görgülü bir davranış sergiliyorsun."

Jemmy teşekkür dolu bir ifadeyle gülümsedi.

"Yeterince yiyecek kadar yemek bulabiliyor muydun?" diye sordu Charles.

"Bol yemek. Bol meyve, bol bol kuş. Ekmek, şalgamlar, patatesler. Ben burada büyük adam."

FitzRoy, "Fuegia Basket ve York Minster nerede?" diye sordu.

Jemmy'in yüzü asıldı ve dişlerini sıktı.

"Gitmek uzak. Büyük kano. Onların ülkesi. York çok tehdit etmek. Büyük bir taş almak. Bütün erkekler korkmak. Fuegia'yı giysilerimi almak için yolladı. Uyandım, onlar gitmek. Jemmy'i çıplak bırakmak. York, aletler, battaniye, tohum, her şeyi çaldı."

Bir sessizlik oldu. FitzRoy sordu:

"Jemmy, *Beagle*'da kalmak ve geri dönerken bizimle İngiltere'ye dönmek ister misin?"

Jemmy üzüldü. Yukarı bakmadan konuştu.

"Hayır. Burada kalmak. Arkadaşım iyi insanlar. İngilizce kelime bilmek. Burası iyi Jemmy için iyi."

Sabahları hediyelerle geri döndü: iki kaliteli susamuru derisi, biri FitzRoy, diğeri ise ona arkadaşça davranan levazım subayı James Bennett için; Charles'a onun için bilhassa kendisinin yaptığı iki ince zıpkın; Bynoe için hediyeler. Jemmy'in yanında genç ve güzel bir zevce vardı ve Jemmy şunları söyleyene kadar sessizce ağlıyordu:

"Ağlamak yok. Ben yok gitmek."

Bu sözler ve aniden beliren şallar, kurdeleler, mendiller, altın renkli dantel başlık gözyaşlarını kurutmuştu.

Jemmy, bu konunun ikinci defa açılmasına şiddetle karşı çıktı. İşe yaramazdı. Ayrıca, bir şeyler çalmaya gelen dev Patagonyalılar ve Jemmy'in kendi halkı yüzünden Matthews'un tehlikede olacağından emindi.

H.M.S. *Beagle*, Ponsonby Boğazı'nın dış kısmında durdu. Jemmy onlar için veda işareti olarak ateş yaktı. Charles'la pruvada duran Kaptan FitzRoy biraz üzgün bir şekilde şöyle dedi:

"Yine de, Jemmy, York ve Fuegia Basket'in diğer Tierra del Fuego yerlileri ile olan ilişkilerinden az da olsa yarar sağlayabileceklerini ümit etmekten kendimi alamıyorum. Belki de kazazede bir denizci gelecekte Jemmy Button veya onun çocuklarından yardım alıp nazik bir muamele görebilir."

Fırtına öncesinde Falkland Adaları'na pupa yelken seyir hâlinde kısa bir deniz yolculuğu yaptılar. Kaptan Beaufort, FitzRoy'a ilk doğu kıyıları araştırmasını yapma talimatını vermişti. Berkeley Körfezi'ne geldiklerinde eyalet başkan vekili Yüzbaşı Smith, korku dolu bir hikâyeyle gemiye geldi: üç *gauchos* ve beş Kızılderili beş İngiliz'i öldürmüş, yaklaşık on sekiz erkek, kadın ve çocuğu da kaçırmış ve evlerini yağmalamıştı. Bu canilerden üçü yakalanmıştı. Kaptan FitzRoy, onları Rio de Janeiro'ya götürmek için bir filika gelene kadar liderlerini zincirleyip mahkum edebilir miydi?

Kaptan yapardı.

Charles'a bir mektup vardı, yirmi yedi aylık seyahatinde Profesör Henslow'dan gelen ilk mektup Charles'ı inanılmaz sevindirmişti. Mektup, 15 Ocak 1833 tarihliydi, ulaşması nerdeyse bir yıldan fazla sürmüştü.

Mektubu okumaya hazırlanırken, "Ne olmuş olabilir ki daha erken gelmesini engelleyen, herhangi bir tahminde bulunamıyorum," dedi Charles kendi kendine.

Sevgili Darwin,

Aralık paketiyle yazmaya niyetlenmiştim, ancak tam yazmak üzereyken yeni bir kutunun yolda olduğunu yazdığın mektubunu aldım. Bunun üzerine mektubumu kutunun içeriğini görene kadar ertelemenin daha iyi olacağını düşündüm. Kutu şimdi burada ve her şey iyi durumda. Ben, Jeoloji hakkındaki bu gibi gerçekleri not etmekte haklı mı yoksa hatalı mı olduğumu düşünerek canımı sıkmazdım -faydalı olabilecek her şeyi not et- hepsinden önemlisi, kayaların relatif pozisyonları küçük bir taslak sunuyor.

Kutuyla ilgili hiç mi hiç hayal kırıklığına uğramadım, bence harikalar yarattın, bildiğim kadarıyla sadece numune toplamayla yetinmeyip onları tasvir etmeye de özen gösteriyorsun.

Bitkilerin çoğu, *bende* gerçekten istek ve merak uyandırdı. *Iskartaya çıkanları* gönderme. Numuneleri elinden geldiğince mükemmel hazırla, kök, çiçekler ve yapraklar... Hata yapamazsın. Bir jeolog için numuneler arasında bu kadar harika bir kağıt ve keten geçişine gerek yok. Her birinin paketlenmiş ve dikkatle istiflenmiş olması koşuluyla numuneler seyahat boyunca iyi durumda kalırlar.

Vereceğim başka bir tavsiye numunenin üzerindeki numarayı her zaman kapağın içine yazman ve asla dışına koymaman. Nem ve sürtünme bir ya da iki tanesinin numarasının silinmesine sebep olmuş. Çabuk bozulabilecek farklı ürünleri iyice kurutur ve daha sonra kafur balmumu ile karton kutulara koyar, kenarlarından yapıştırır ve çalışma odama veya çok kuru bir yere yerleştiririm.

Kuşlar. Bazılarının etiketi yok -bunun en iyi yöntemi etiketi bacaklarına bağlamak. *Dört ayaklılar*. Büyük bir sermaye, iki fare oldukça küflenmiş. Minik böcekler en mükemmeller. *Likenler*, iyi numuneler çünkü hemen hemen hiç kimse onları eve gönderme zahmetine girmez. Numuneler buraya geldiğinde her biri başlı başına oldukça ilgi çeken bir nesneye dönüşür, bu yüzden elinden gelenin 10 katı daha fazla numune göndermelisin çünkü geri geldiğinde sık sık 100 kat daha fazla numune göndermiş olmayı ya da nasıl göndermemiş olduğunu düşünür ya da dilerken bulacaksın kendini. Oradayken çöp gibi görünen şeyler o zaman çok değerli olacak. Ancak hiç kimse aktif olmadığını ve kutunun büyük bir kazanç olmadığını söyleyemez.

Sevgilerle

J. S. Henslow

Kız kardeşi Katty'den de bir mektup vardı. Sonuncusunun üzerinden dört ay geçmişti. Kız kardeşinin el yazısıyla yazılmış mektubu gördüğünde The Mount'a olan sevgisi ve özlemi boğazında yutkunmasını önleyen boğucu bir düğüme dönüştü. Evi sık sık düşünürdü ancak mektubu görene dek bu hissi bu denli güçlü hissetmemişti. Mektubu boğazındaki düğüm ve dolu gözlerle bir çırpıda bitirdi.

Babası daha çok seyahat ediyor ve daha az çalışıyordu. Erasmus, Hensleigh Wedgwood ailesi nereye giderse gitsin onların peşinden gidiyordu: Hensleigh'nin anne ve babasının evi, Maer Hall ve Wedgwoodların ziyarete geldiği The Mount... Hatta Bayan Wedgwood bir kız bebek dünyaya getirdikten sonra bile, onların peşi sıra sürüklenmeye devam ediyordu. Fanny Biddulph, The Mount'a ziyarete gelmişti, Charles hakkında her konuştuğunda yüzü kızarmıştı şefkat ve sevgi dolu bir hâlde. Charles'ı tekrar görmeyi ne kadar çok istediğini ve bütün kalbiyle mutluluğunu temenni ettiğini dile getirmişti.

"Çok geç," diye düşündü soğuk, hissiz kuru bir ifadeyle; "çok çok geç."

En dikkat çekici satırlar Katty'indi:

Tropiklerden bu denli kendinden geçerek bahsettiğinde kahrolmama engel olamıyorum çünkü korkarım ki bu seni tekrar geri alacağımız zamanın daha ne kadar uzun süreceğine dair güçlü bir işaret. *Geri döneceğini söylediğin sessiz rahip hayatına ne kadar dayanabileceğine dair büyük korkularım var.*

"Önceden söyler miydim?" diye mırıldandı. "Her zaman söylerim ki, fikrimde herhangi bir değişiklik olmadığını biliyorum. Ben sonuna kadar devam eden, vazgeçmeyen biriyim."

H.M.S. *Beagle,* en az iki hafta boyunca araştırma yapmakla meşgul olacağından, Charles iç kısımlara doğru bir geziye çıkmaya karar verdi. FitzRoy bu konuda onu uyardı. Gemi arkadaşları göz ucuyla bakıyorlardı onlara.

"Yanında mutlaka bir rehberin olmalı ancak cinayetlerden beri güvenebileceğin hiçbir *gauchos* kalmadı."

Eyalet başkan vekili Yüzbaşı Smith tarafından önerilen iki İspanyol *gauchos* buldu. Birkaç günlüğüne gezintiye çıkmaya isteklilerdi. Charles, altı at kiraladı ve ertesi sabah yola çıkmak üzere hazırlandı. Hava fırtınalı ve soğuktu, şiddetli yağmur fırtınası vardı, ama onun küçük gezi grubu iyi yol kat etti. *Gauchos*lar samimi olduklarını kanıtladılar ve hatta içlerinden biri, St. Jago, neredeyse Charles'a yapıştı; Charles, kuvars kaya tepelerinin ana menzilinde çekiciyle çalışırken ve vadideki kaz sürülerinin beslenmeleri hakkında notlar alırken onu merakla izledi.

Gün batımında St. Jago, şişman bir öküzü vurup indirdi, ancak öfkeli hayvanı öldürmekte zorlandı. Zemin nemliydi, akşam yemeklerini pişirmek için çok az çalı çırpı vardı. St. Jago, iğdiş edilmiş bir boğanın kemiklerini getirerek yakacak sorununu çözdü; kömürün yakabileceği kadar güçlü bir ateş yaktılar.

Yağmur devam etti, Charles toprağın sunduğu her şeyi topladı ama zor bir işti. Zemin, oturmak ya da uyumak için tek bir kuru bir noktası olmayan bir bataklıktı. Yine de bir şekilde uyudu, yastık olarak eyeri ve örtmek için de at örtüsünü kullandı. Atlar çamura battı, dereden atlamaya çalışırken düştüler. Sefaletlerini nihayete erdirmek

için yüksekliği atların sırtına çıkan bir körfezi geçmek zorunda kaldılar. Şiddetli rüzgârlar üç adamın üzerine yönelen dalgalara yol açtı.

Charles, "Bu bir dayanıklılık yarışması" dedi.

Beagle'a geri döndüğünde hâlâ sırılsıklamdı. Gemi revirindeki Benjamin Bynoe'ya uğradı ve acil durum için hazır olmasını söyledi.

"Mesela?" diye sordu Bynoe.

"İki kat zatürree."

"Reçete: iki kat rom içme izni. Çay ile al. Seni öldürmeye çalışan biri oldu mu?"

"Sadece ben kendim."

7

HEPSİ şimdi Pasifik Okyanusu'na çıkmak ve dünyanın diğer yarısını görmek için istekliydiler. Fakat önce *Beagle,* bakır omurgasının onarılması için Santa Cniz Nehri'nin ağzında karaya çekilmek zorundaydı.

Falkland Adaları'ndan anakaraya doğru batı esintilerine karşı yaptıkları yolculuk altı gün sürdü. Charles daha önce gemiyi böylesine büyük bir yelken baskısı altında görmemişti. Santa Cruz nehrinin ağzında kıyıya çekildi, silahları, çapaları, filikaları üzerinden indirildi. "Ön ayak" altındaki ikincil bakır omurganın bir parçasının kırıldığı tespit edildi.

Kaptan FitzRoy, Charles'a, eğer onarılmazsa Pasifik'e çıktığımızda, kurtların korunmasız tahtaları yiyip içeriye doğru ilerleyeceklerini söyledi. İşin bir gelgit sırasında deniz alçaldığında tamamlanması gerekiyordu.

Her yirmi dört saatte iki kere, nehir suyunun sınırlandırılmış bir ağızdan yedi saat boyunca okyanusa akmasıyla nehrin su seviyesi alçalıyordu. Okyanus gelgiti tekrar yükselene ve nehir ağzını kapatana kadar tam beş saatleri vardı.

Zırh ustası ekipmanını kurdu. Bay May ve ekibi açıkta kalan tahtaları temizlemeye koyuldular. Gemi böyle acil durumlar için fazladan bakır levha taşımaktaydı. Usta levhaları boyutlandırdı, marangoz ekibi pürüzlü ve sivri kısımları kesti ve yeni levhaları güvenli bir şekilde yerlerine yerleştirdi. Öğleden hemen sonra okyanus suları geldi

ve H.M.S. *Beagle*, silahları, çapaları ve filikaları su üzerinde kaldı. Sulivan onu güvenli bir demirleme noktasına götürdü.

Kaptan FitzRoy, ustalarını tebrik ettikten sonra Santa Cruz Nehri'ni keşfetmek için üç filika seferi organize etti. Nehrin And Dağları'ndaki kaynağına ulaşıp ve orayı haritalamak umuduyla üç haftalık levazımlarını yanlarına aldı. Charles, ip merdivenden aşağı Kaptanın yönetimindeki filikaya indi; kendi çadırını, battaniyesini ve haritalama ekipmanını taşımaktaydı. Kürek çekmek için her teknede yarım düzine denizci vardı. Yelkenleri yoktu. Diğer iki filika, Edward Chaffers ve John Stokes'un sorumluluğundaydı; toplamda yirmi beş adamdılar, saldırı ihtimaline karşı iyi silahlanmışlardı.

Bay Bynoe da, otuz üç yaşındaki Conrad Martens ile birlikte, kaptanın teknesinde idi. Charles, Martens'in titizlikle baktığı sakalları ve bıyığı ile nazik davranışları olan iyi eğitimli biri olduğunu düşünüyordu. Yüz hatları ve gözleri sıradan değildi... Nehre doğru ilerledikçe eskizlerini çizmeye başladı. Bütün gün nehrin değişen açılarını emin bir el ve heyecanlı bir ifadeyle çizdi, daha sonra çizimlerini renklendirirken kullanmak üzere farklılaşan renkler ve arazi oluşumları hakkında betimleyici notlar aldı. Renklendirme, bölgenin ruhunu yansıtan açık bej ve kahve tonlarıyla yapılıyordu, bakır alt kısmı tamir edilirken H.M.S. *Beagle*'ı kıyıya çekilmiş, kısmen yan yatmış resmederken bile.

Santa Cruz, akıntı yönündeki debi, dört ila yedi deniz mili arasında değişen bir hızla akarken, akıntının tersi yönde kürek çekmeye izin vermeyecek kadar güçlüydü, üç filika birbirlerine bağlanarak sabitlenmişti. Adamlar karaya çıkacak, yelkenci tarafından *Beagle*'da kavastan dikilmiş ve uzun iplere tutturulmuş yularları giyip filikaları akıntının tersi yönde yukarı doğru çekeceklerdi. Her bir kişinin görev süresi bir buçuk saatti.

Kaptan FitzRoy, Charles, Bynoe ve Martens'e şöyle dedi:

"Siz üç uzman bu işi yapmak zorunda değilsiniz."

"Siz yapacak mısınız, Kaptan?" diye sordu Charles.

"Kesinlikle, Chaffers ve Stokes da yapacaklar."

"Öyleyse ben neden yuları giyinip çekemeyeyim ki?"

Charles dört kez görev aldı, bu zorlu ve kuvvet gerektiren çekme

işinden aslında keyif aldı. Vücudu, zayıf ve kaslı erkeklerin gücüne sahipti. Gücünü, bu coşkun nehre karşı kullanmak ona meydan okuma hissi verdi. Her zaman olduğu gibi aklının bir köşesinde açıkça söylenmemiş şu düşünce vardı:

"Ben denizci olmayan karacı biriyim. Denizcilerin bana saygısını sürdürmeliyim."

Gece olduğunda konaklamaları için uygun bir yer buldular. Üç çadır kuruldu; her bir filika, subayı ve mürettebat ile bir çadırın içine yerleşti. Filikaları korumak ve yağmacıları izlemek üzere bir saatlik nöbetçi görevi için kura çekme zamanı geldiğinde, Charles gece yarısı vardiyasına gönüllü oldu.

O bir saatin tadını çıkardı. O ve Ben Bynoe tek kelime etmediler. Gecenin sessizliğinde ateşi yanmaya devam etmesini sağladılar ve davetsiz bir misafirin olası sesini dinlediler.

Üçüncü gün *iç tarafları henüz keşfedilmemiş bir kıtadaydılar.* Burayı, Kızılderili grupları dışında hiç kimse tarafından görülmemiş ya da iç kısımlarına gidilmemiş ülke olarak değerlendirdiler. Patagonya topraklarındaki verimsizlik lanetine rağmen, öyle bir lanet ki suda bir balık bile yok ve dolayısıyla su kuşu da, bölge guanaoko sürüleri ile doluydu, birkaç yüz sürü. Taze yiyecek ihtiyaçlarını karşılayabiliyorlardı.

Charles'a göre doğal manzara tamamen jeolojik yapıdan kaynaklanıyordu. Nehir yatağı daraldıkça, filikalardan birinin kenarında iki delik açan lav bloklarıyla karşılaştılar. Sonunda kendilerini ve teknelerini o kadar yükseğe çektiler ki And Dağları'nın karlı zirvelerini görebiliyorlardı. Nehir yatağında çok büyük arduaz ve granit blokları buldular.

"Bunlar nereden çıktı?" diye sordu Bynoe.

"And Dağları'ndan, Ben, eski hareketli dönemlerinden."

"Lav buraya nasıl geldi?"

Charles numuneleri almak için lav taşlarını döverken Kaptan FitzRoy da onlara katıldı.

"Benim tahminim?" dedi Charles. "Uzak bir dönemde bu ovalar bir okyanusun dibini oluşturuyordu büyük ihtimalle ve bu lav da And Dağları'ndaki bir patlamadan sonra okyanus seviyesine kadar

aktı. Yerkabuğunun kabarması sırasında ovalar yükseldiğinde ya da okyanus geri çekildiğinde şuan bakmakta olduğumuz lav kayası su yüzüne çıktı. "Bu kulağa tuhaf mı geliyor?"

FitzRoy tedirgin bir şaşkınlıkla başını salladı. Açıklamadan hoşnutsuz bir şekilde, genel bir su basmasından ya da suyun yıkıcı bir hareketinden kaynaklanan taş ve toprak düzlemine bakıyordu. Konuştuğunda sesi hiçbir duygusallık belirtisi olmayan bir monotonluktaydı.

"Bu, kırk günlük bir selden asla etkilenmiş olamaz."

"Kaptan, bu lav ovaları ve tufan sonucu gelişen ovaların M.Ö. 4004 öncesine mi uzandığını düşünüyorsunuz?"

FitzRoy, söylediklerinden hiç hoşlanmış gibi görünmüyordu, ama kelimeler yeterince basit bir şekilde dökülüvermişti dudaklarından.

"Denizle aşınmış, yuvarlanmış taşları, alüvyon birikintileri ve suyun aşındırdığı çakıl taşlarını inceliyoruz. Bu ovanın büyük bölümünü bunlar oluşturuyorlar. Patagonya'nın bu çöllerinde gömülü olan taşları düzelten suların hareketi ne kadar büyük ve ne denli uçsuz bucaksız bir zaman almış olmalı."

O geceki sessiz nöbetinde Charles, Kaptanın sözlerini ve bu yeryüzünün jeolojisi ile ilgili "uçsuz bucaksız bir süre" olduğu çıkarımını düşündü.

Macellan Boğazı'na yöneldiklerinde 1834 yılının Mayıs ayının ortalarıydı. Boğazın ağzındaki Cape Virgenes'e ulaşmaları dört günlerini aldı. Hava "kötü, soğuk ve fırtınalı" idi ve bu Charles'ı aynı oranda hasta ve perişan etti. Havanın kuru, gökyüzünün açık olduğu Patagonya sahilinden sadece yüz yirmi mil sonrasından beri dolu, kar ve rüzgâra karşı gidiyorlardı. H.M.S. *Beagle,* boğazın girişinde sondajlar yapıp, tehlikeli bir set bulup onu haritalayıp rota değiştirdiler. Ertesi sabah gün ışığında Falkland Adaları'ndan gelen *Adventure*'ı gördüler. Bir İngiliz savaş gemisi, Berkeley Körfezi'ndeki tutukluları alıp götürmüş ve İngiltere'den gelen mektupları da Yüzbaşı Wickham'a teslim etmişti.

Charles'a kız kardeşlerinden, önceki ekim ve kasım aylarına ait dört mektup vardı. Seyir defterinin ilk bölümünü almışlardı

ve akşamları sırayla yüksek sesle ona şefkat dolu sevgisini gönderen babasına okuyorlardı. Susan, yabancı paraların sığabileceğini umduğu küçük bir çanta örmüştü ve ayrıca Ceylon hakkında henüz bitirdiği, *Cinnamon and Pearls* adlı bir roman da göndermişti ona. Bay Howell, sipariş ettiği ayakkabıları göndermişti. Erasmus, Lyell'ın *Principles of Geology* eserinin üçüncü cildi dahil olmak üzere, doğal tarih üzerine yazılmış istediği birkaç kitabı Kaptan Beaufort'a vermişti. Kız kardeşleri, mektuplarının elden ele gezdiğini ve geniş çapta tartışıldığını bildiriyordu.

"Tuhaf" diye yakındı evden gelen haberlerle ilgili Bynoe'ya. "Daha yolculuğumun yarısındayken koleksiyonlarım ve gözlemlerim bilinmeye başladı bile!"

Siyasi anlamda güzel haberler vardı. Kölelik, sahiplere yirmi milyon poundluk tazminat vererek Ağustos 1834'te kaldırılıyordu. Aile, Parlamento'nun İrlanda Yoksul Yasası'nı kabul ettiğine dair broşürler okuyordu. Susan, Saygıdeğer Charles Langton ve karısı Charlotte Wedgwood'un, sevimli bir kasabada "Hayatlarına devam ettiklerini" yazdı.

Ayrıca tartışmaya açık haberler de vardı. Yılda sekiz yüz pound karşılığında polis mahkemesi hakimi olarak görev yapan Hensleigh Wedgwood, İngiliz yemin yönetim sistemine dair dini şüpheleri nedeniyle görevini bırakmıştı. Ettiği bu yeminleri vicdanıyla bağdaştıramıyordu. O, karısı ve çocuğu şimdi sadece Jos Amca'nın düğünlerinde onlara verdiği yıllık dört yüz poundla geçinecekler. Katty'e göre, sefil bir şekilde perişan olacaklar. Hensleigh, önceden bir kere de İngiltere'nin Otuz dokuz Akide'sini kabul etmeyerek Cambridge'deki bir bursu reddetmişti.

Caroline, ayrıca İngiltere'deki herkes tarafından okunan Bayan Harriet Martineau tarafından yazılmış birkaç kitap da göndermişti. Londra'da sevilerek okunan bir yazar olmuştu ve Erasmus tarafından da çokça beğenilmişti. Charles kitapları sıkıcı bulursa, denize atabilirdi. Aynı postayla ayrıca Dublin Başpsikoposu'nun *Scripture Revelations* kitabını da göndermişti.

Hava donma noktasının altına düştü. Çok kar yağdı. Bu durumu, "hararetle yanan bir ateşin olmadığı ve tıpkı evin girişi gibi olan üst

güvertenin eriyen karla kaplı olduğu" bir gemide oldukça berbat bir durum olarak tasvir etti. Ancak hayatlarında bir şey epeyce gelişmişti. Birkaç gündür aşırı tuzlu su içiyordu. Bu ilaç içmek gibiydi, hiçbir şekilde susuzluklarını bastırmıyordu. Şimdi, Gregory Körfezi'nde, altı gün boyunca tatlı su tedarik ettiler. Kötü kokan suya aldırış etmemesine rağmen, onu iyice kaynatmış ve genel olarak kabul edilebilir bir çay hâline getirmiş olsa da, tatlı suyun ne denli büyük bir mutluluk olduğunu ve hücrelerin ferahlığı için ne kadar gerekli olduğunu daha önce bu denli fark etmemişti.

Adamlarının çoğunun ilk kışta hastalık ve açlıktan öldüğü 1585'te İspanya Kralı II. Philip'in oraya konuşlandırdığı İspanyol koloninin ismini alan Famine Limanı'na ulaşmak için boğazı güçlükle aşıp geçmeleri üç gün daha fazla sürdü. Kasvetli bir yerdi; yağmur ve sisten hayal meyal görülebilen, karla alacalı bir görünüm almış karanlık korular, zorlu koşullarıyla bütün dünyada insan ırkının yaşayabileceği en zorlu bölgelerinden biriydi. Kıyıdaki havaya rağmen araştırmalar devam etti.

FitzRoy, Magellan Boğazı'ndan daha yakın zamanda keşfedilen Magdalena Kanalı'nı kullanarak ayrıldı. Rüzgâr arkalarındaydı ve rüzgârla yol alıyorlardı, ama gökyüzü yoğundu. Karanlık ve dağınık bulutlar dağların üzerinde ilerliyordu. Sarp tepeler, kar konileri ve mavi buzullar kızıl gökyüzünde ana hatlarıyla beliriyordu. Bu vahşi manzaranın ortasında, Sarmiento Dağı'nın yakınlarındaki Turn Burnu'nda demirlediler. Charles, burada üzerine büyük bir cilt kitap yazılabileceğine inandığı bir deniz ürünü olan deniz yosununu yakından inceleme fırsatı buldu. Bitki, düşük seviyeli sulardan inanılmaz derinliklere kadar bütün kayaların üzerinde büyüyebiliyor ve bazı yerlerde öylesine kalınlaşıyordu ki ölümlere neden olabilirdi: Yazman Hellyer'in ölümüne onlar sebep olmuştu. Charles yüzeye yakın herhangi bir yerde yüzen ot tarafından kaplanmamış tek bir kaya bile göremedi. Denizcilerin birkaçının yardımıyla büyük miktarda yosun topladı ve onları kıç kamarasına attılar.

"Darwin, sen akıllanmazsın!" diye feryat etti Yüzbaşı Sulivan.

"Aceleci olma, Sulivan. Senin için doğanın en büyük mucizelerinden birini ortaya çıkaracağım. Varlığının devamı, deniz yosununa

yakından bağlı olan tüm sınıflara ait canlıların sayısı hayret verici."

Deniz yosununu çözümlerken etrafına toplanan geniş halkadaki insanlarla sessizce konuştu. Neredeyse her yaprak, yoğun bir şekilde koralin kalıntıları ile kaplıydı. Ayrı deniz kabuklarını, yumuşakçaları, bivalviaları kazıyarak ayırdı. Sayısız kabuklu hayvan, bitkinin her yerine dadanmıştı. Büyük dolaşık kökleri salladığında, bir yığın küçük balık, kabuklular, mürekkepbalığı, yengeçler, deniz kestaneleri, deniz yıldızı, planaryalar düştü. Dikkatini yosunların bir başka dalına çevirdiğinde yeni ve tuhaf bir yapıda yaratıklar keşfetti.

"Bu bitkinin yaprakları arasında," diye devam etti, "başka hiçbir yerde yiyecek veya barınak bulamayacak balık türleri yaşıyor. Balıklar yok edildiğinde birçok karabatak, dalgıç ve diğer balıkçı kuşlarının yanı sıra su samurları, foklar ve musurgiller de kısa süre içine yok olurlar. Bu sefil toprağın sefil efendisi olan Fuegolu vahşiler de sayıca azalır ve belki de yok olurlar.

Charles, Sulivan'a baktı, elleri ve pantolonu, deniz yosunu ve içinde barındırdıkları yüzünden ıslak ve lekeleydi.

"Görüyorsun, bu yosun kendine özgü bir evren. Her bir parçası bütünle bir ilişki içinde. Bu karmaşık fakat büyük bir özenle dengelenmiş yapıyı oluşturmanın doğanın kaç yılını aldığını düşünüyorsun?"

"Bu, her şeyi bilen adamın cevaplaması gereken bir soru" diye homurdandı Sulivan. "Tüm numunelerini harita masasına koyman için sana bir saat vereceğim."

Kronometreleri derecelendirmek için yeterli bir sürenin ardından FitzRoy, Turn Burnu'ndan yelken açtı. Ertesi gün, Cockburn Kanalı'ndan batıya doğru yola koyuldular. Alacakaranlıkta, köprü üstünde yanında duran bir grup adama şöyle dedi:

"Demirlemek için güvenli bir yer önerisi olsaydı gece demirlerdim."

Yüzbaşı Sulivan, "Sağ dirseğiniz yönündeki koy güvenli görünüyor." dedi.

"Küçük bir yer ve orayı *Adventure*'a bırakmayı tercih ediyorum. *Beagle*'da seyir hâlinde kalacağız."

Charles sızlandı. Bu sürekli hareket anlamına geliyordu.

FitzRoy gülümsedi.

Arkadaşlarıyla birlikte güvertede kalan Charles, geceyi çok karanlık ve uzun buldu. Neredeyse bütün gece hafif bir yağmur vardı. Batıdan gelen fırtına şiddetliydi. İçinde ileri geri yelken açmanın güvenli olduğu altı kilometre karelik bir alan vardı. On dört saat boyunca o bölgede her yönde ileri geri hareket ettiler. Kaptan FitzRoy, yönetilebilir yelken altında her zaman tiramola gitmeyi savunurdu çünkü gemisini idare etmek seyir hâlindeyken rüzgârı başa alıp gemiyi durdurmaktan daha güvenliydi. Onları mümkün olduğu kadar aynı yerde tuttu. Gemi yarı uykuda göründüğünden gemidekiler her zamankinden daha tetikteydiler.

İki yılı aşkın bir süredir gözlemlemesine rağmen, mürettebatın yelkenleri ustaca yönlendirmesi hâlâ ilgisini çekiyor, onu şaşırtıyordu. Bu durağan gecede, Tierra del Fuego'nun buzulları tarafından itilen büyük hareketli kütlenin çatlama ve gıcırtı seslerini belirgin bir şekilde duyabiliyordu. Uzun ağaçlardan oluşan bütün ormanları söktüğü bilinen aynı kuvvet, dağın kanatlarından çok büyük kaya parçalarını koparıyor olmalı. Her buzulun altında buzun üst kısmını boşaltan gürül gürül taşkınca akan su sesi duydu. Güney Amerika'nın jeolojisi konusundaki özel defterine şöyle yazdı:

> Her durumda ortak olan bu etkilere, bu ülkede ardı ardına her orman ve kaya çöküşünün ürettiği dalgaların aşınması ve yıkması da eklenmelidir. Yüzyıllar boyunca gece ve gündüz devam ettiğini düşündüğümüzde bunun etkisi küçümsenemez. Toprak kademeli olarak yükselmesi sırasında, art arda bu birleşik güçlerin eylemine maruz kaldığı için dağın her bölgesine bakmalıyız.

Şafak nihayet ufukta belirdiğinde, 11 Haziran 1834 günü, Kaptan mürettebata bir parça rom ikram etti, sonra şunları söyledi:

"*Adventure*, geceyi geçirdiği koydan bize doğru geliyor. Her iki gemi de kanaldan çıkıp, Skyring Dağı'nı ve tümüyle Furies'i yelkenlerimizin gidebileceği kadar hızla geçeceğiz. Günbatımında Noir Burnu'ndan uzak olmayan ve kuzeybatı rüzgârının da yardımıyla Tower Rocks yakınlarına gelmiş olmalıyız, taşıyabileceğimiz her inçlik yelken ile Pasifik'e çıkacağız."

Pasifik! Charles kalbinde bir baskı hissetti. Plymouth'tan ayrıldığından bu yana yaklaşık iki buçuk yıl yelken açtıktan sonra! Uzun

zamandır hayalini kurduğu bir gündü.

Fakat iki buçuk yıl önce Plymouth'tan yelken açan aynı adam değildi.

Kış kamarasındaki hamağında dinlenirken, deniz H.M.S. *Beagle*'ın altında narince hareket ediyordu, Charles bir an kaygısız gençlikten yetişkinliğe, erkekliğe geçişini gerçekleştirdiğini fark etti; farkında olmadan kendini adayabileceği bir şey girmişti hayatına ama o bunun gerçek bir mesleğe nasıl evrimleşebileceğini henüz net olarak göremiyordu. İçine sığabileceği ve belki de mütevazı bir katkıda bulunabileceği bir dünyanın varlığına dair bir coşku ve sevinçle beraber büyüyen bir heyecan duygusu vardı içinde. Tüm bu aylar, bu yıllar ne kadar değerliydi: *Beagle*'da ve kıyıda doğa bilimci gezileri ve geleceğe hizmet edecek bir çıraklık.

Ne yapacağını bilemeyen gençlik dönemini sonsuza dek geride bıraktığının ve insanın bir mevkie aşamalı olarak değil birdenbire geldiğinin ilk kez farkına varmıştı. Plymouth'taki gemiye binen genci, hatta Cambridge, Maer Hall, The Mount'ta geride bıraktığı daha da genç delikanlıyı anımsadı. Böylesi çok yol kat edip uçsuz bucaksız bir ufukta kendi ayakları üzerinde durabilmiş olmaktan oldukça memnundu. Gemiciliği, araştırmacılığın ekipmanlarını, doğanın sayısız canlılarını tüm zorluklarıyla öğrenmiş olmak ne harika bir şeydi. Tüm bu yaşantıyı tamamen ıskalamış da olabilirdi!

Tüm bunları beraberinde Pasifik'e götürecekti... Her insanın yelken açmaya can attığı o okyanusa...

ALTINCI BÖLÜM

Burada Yetişen Şu Canlı Çeşitliliğine Bak

1

CHARLES'IN Pasifik'te olma sevincine çok geçmeden gölge düştü. Bu okyanusun adı, sakin anlamına gelen pasifikten başka her şey olmalıydı. Birbirini izleyen şiddetli kuzey rüzgârları, H.M.S. *Beagle*'a Plymouth'tan ayrıldığından bu yana, en kötü hava koşullarını yaşatıyordu; bu, Horn Burnu'ndaki neredeyse onları batıracak fırtınadan daha da kötüydü. Gabya, pruva ve flok yelkenlerine camadan vurarak su üstünde kaldılar. Rüzgâr hafiflediğinde koca deniz onların batı kıyılarına doğru ilerlemelerini engelledi. Bu tür hava koşulları Charles'ın herhangi bir şeyle uğraşmasını engellemesinin yanı sıra tek kelimeyle onun canına okuyordu; çalışamıyor, okuyamıyor, yemek yiyemiyor hatta uykuda da huzur bulamıyordu.

En çok sıkıntı çeken George Rowlett'ti; durumu giderek kötüleşiyordu. Bay Bynoe'ya tüberküloz veya bulaşıcı bir hastalık olabileceğini düşündüren periyodik ateş nöbetleri geçiriyordu. Rowlett, doktorun gemideki en yaşlı subayı kurtarabileceğine inandığı kalomel, morfin, potasyum tartarad asidi içeren ilaç tedavisini reddetti. Pasifik'in sert havası ölümünü hızlandırdı. Komaya girdi, öldü. Görkemi ve heybeti ile henüz otuz sekiz yaşındaydı.

Rowlett'in bedeni ve kurşun ağırlık bir hamak ve ek yelken bezi içerisine sarılıp dikildi, bayrakla sarıldı ve uzun bir tahta üzerine yerleştirildi. Subaylar ve mürettebat kıç güvertesinde toplandı. Rowlett'in ölümünün yasını tuttular. Kaptan FitzRoy, cenaze ayinini okudu makamıyla:

"Ölen arkadaşımızın bedenini, denizcinin mezarı olan 'sürekli değişen ve gizemli denize' verdik."

Tahta kaldırıldı. Ağırlaşmış vücut "derinlere" gömüldü. Su, bir gemiciyi yutarken bir sıçrama, huşu dolu ve kutsal bir ses çıkardı.

"Bu benim yüzümden" dedi Bynoe daha sonra. "Onu Montevideo'dayken sakata ayırıp eve göndermeliydim."

"Rowlett, ölmekte olduğunu biliyordu," dedi Charles onu avut-

mak için.

"İngiltere'de ölmek istemiyordu. Orada bir evi, ailesi veya arkadaşları olduğundan bahsettiğini duymadım hiç. Beş yıl boyunca ilk *Adventure* ile seferdeydi ve şimdi iki buçuk yıl da bizimleydi. *Beagle* onun evi ve bizler de onun ailesiydik. İşte bu yüzden gemide ölmek istedi."

Kaptan FitzRoy, Valparaiso'nun epey kuzeyindeki, güneybatı kıyısının en büyük limanı olan Coquimbo'ya yelken açmak istemişti, ancak fırtınayla boğuştukları altı yüz milden sonra Chiloé adasında koruma altındaki San Carlos limanına girdi. On sekiz gün hırpalanmanın ardından Charles şöyle dedi:

"Umarım ada okyanusun dibine güvenli bir şekilde bağlıdır."

Burunda, sazdan küçücük evlerde yaşayan yerliler, *Beagle*'ı içten samimi bir neşeyle karşılamak için küçük teknelerde onlara doğru kürek çektiler çünkü bu uzak limanda sadece birkaç gemi duruyordu. Kızılderili ve İspanyol kanının karışımıydılar ve satmak için domuz, patates ve balık getirmişlerdi. George Rowlett'in pazarlık yapmak ve onları satın almak için artık orada olmadığını fark etmeleriyle kendilerini alışılmadık bir anın içinde buldu herkes. Edward Chaffers öne çıktı, Rowlett'in görevlerini sessizce üstlendi.

Charles, güzel ormanlardan dolanıp küçük körfez etrafında kısa bir yürüyüş yaptı. Tropikal Brezilya dışında hiçbir yerde böylesine çok miktarda zarif oluşumlar görmediğini not aldı defterine. Şaşılacak biçimde ağaçların arasından 12 metre yüksekliğe kadar uzanmış olan bambuların ve de bolluk bereket içindeki ormanların yetişmesine olanak tanıyan volkanik kül toprağı verimliydi.

Adventure, fırtına sonucu ana direği kırılmış hâlde giriş yaptı limana. Genellikle soğukkanlı olan Wickham kendisine kızgındı.

"Ruhum daralıyor" diye yakındı.

"Hem de o tertemiz, kusursuz güvertende!" diye takıldı Charles ona.

San Carlos köyünde, her dem yeşil kalan yüksek ağaçlar ve çimlerle çevrili bir kulübede temiz bir yatak buldu kendine. Yerliler, her ailenin kendi dokuyup koyu çivit mavisine boyadığı kaba yünlü giysiler giyiyordu.

Hava ilk önce bu kış aylarına uygun olan şiddetli sağanak yağışlıydı, ardından üç gün boyunca ılıktı. Kayaların yapısını inceledi, Adam Sedgwick şerefine jeoloji kazı çekicine "Old Thor" adını verdi ve bunların çok eski bir zamanda deniz yatakları olduğuna ve çok yakın bir dönemde kuru kara seviyesine yükseldiğine ikna oldu. Ne kadar yakın? Beş bin yıl? Beş yüz bin? Beş milyon?

O öğleden sonra geç saatlerde rıhtıma döndü, *Adventure*'da sakinleşmiş bir Wickham'la akşam yemeği yedi ve yeni ana direği inceledi.

Jambon bifteklerinin ve taze haşlanmış patateslerin üzerinden uzanıp "Ben de senin gibi hissediyorum John," dedi. "Direk öne doğru yattığında o kadar çaresizdim ki gemiye atlayıp Shropshire'nin cennetlerine geri döneceğime yemin ettim. Ama Chiloé bu zahmete değdi."

"The Mount'ta şöminenin önünde oturup üçünün de büyüleyici olduğuna emin olduğum kız kardeşlerinle iskambil oynayarak Güney Amerika'nın jeolojisinde bir otorite olamazsın," diye çıkıştı Yüzbaşı Wickham. Valparaiso'nun kuzeyindeki on günlük seyir, Charles'ın günlüğüne ve araştırma defterlerine uzun uzun yazmasına izin verecek kadar sakindi. Tek sapma, birkaç geminin görülmesi ve bunlardan ikisiyle "konuşma" idi.

"Gemiler denizin harika kuşları gibi gözüküyor" gözlemini aktardı yanında dürbünle onları izleyen Bynoe'ya.

Kraliyet Donanması tarafından Güney Amerika limanı ve ikmal takviye karargahı olarak kullanılan ve resmi yazışmalar ile mektupların kabul edildiği bir liman olan Valparaiso'ya ulaştıkları 23 Temmuz'da *Beagle*'da olup İngiltere'de ailesi olan hemen hemen herkese mektup vardı. Charles'a üç mektup vardı, biri Caroline'dan 3 Kasım 1833, ikincisi Katty'den 27 Ocak 1834, üçüncüsü de Susan'dan 12 Şubat tarihliydi, babası ve kız kardeşleri doğum gününü hatırlayıp ona "yirmi beş yaşına girerken sevgi ve en iyi dileklerini" göndermek istemişlerdi.

Ailedeki herkes iyiydi. Her zamanki gibi romantik iniş çıkışlar ve ortak yaşamlarının hayati istatistikleri ağır basıyordu: Dr. Henry Holland, Londra'da Charles'a söylediği gibi Sydney Smith'in kızı ile evlenmek üzereydi. Darwin kızları bundan memnun değillerdi.

Jos Amca, Hensleigh Wedgwood'u görevinden istifa etmemeye ikna etmişti. Susan uzun bir hesap defteri ve sayısız fatura arasında "eşelenmekten" mutluydu; Katty şimdi evdeyken oldukça "yiyip içme" insanıydı, balolar ve her türlü ziyaret için istekliydi. Erasmus, herkes için uygun olan bir bekar hâline gelmişti ve zamanını Londra'nın etrafında ziyaretlerle geçiriyordu.Fanny Biddulph "hayalet gibi görünüyordu." İngiliz gazeteleri Buenos Aires devriminin haberini yazmıştı.

Ayrıca Profesör Henslow'dan, 31 Ağustos 1833 tarihli uzun bir mektup vardı. Başka bir kutu ve kasa sevkiyatı Cambridge'e güvenli bir şekilde ulaşmıştı:

> İspirto varilindeki tapa deliğinden kaçan alkol yüzünden mahvolmuş bir kaç eşya hariç. Megatherium'un fosil parçaları, daha önce hayvanın bu ülkede ve Fransa'da alınan numunelerinin yapamadığı, açıklamada başarısız kaldığı bölümleri açıklamaya yarayacağı için oldukça merak uyandırdı. Buckland ve Clift, onları İngiliz Bilim Derneğinin Jeoloji Bölümünde Profesör Adam Sedgwick başkanlığında Cambridge'de düzenlenen üçüncü toplantıda sergiledi. Daha yeni Clift'ten onları dikkatle teşhis edebileceği, onarabileceği ve onların ne olduğu, koca canavarın kemikbilimi hakkında ne derece bilgi sağlayacağı konusunda betimlemeler ile geri gönderebileceğini belirten bütününü ona göndermemi rica eden bir mektup aldım.
>
> Küçük Fıçıda bulunan çeşitli hayvanları sert alkolle kavanozlara çıkardım ve mahzenime yerleştirdim. Böcekler, deriler gibi daha hassas şeyleri, kemiklerin içine kafur doldurarak önlem alıp onları kendi evimde tutuyorum. Bitkiler beni fazlasıyla memnun etti, ancak onları henüz çıkarmadım; ama Hooker'ın çalışması ve yardımlarıyla çok zaman geçmeden onu da halletmiş olmayı umuyorum.

Henslow da, bir araya gelebilecekleri ve yolculuğun tüm olaylarını tartışabilecekleri günlere Charles kadar özlem duyuyordu; ancak Charles'ın mümkün olduğu kadar uzun süre devam edeceğini umuyordu.

> Yolculuğun bütün süreçleri tamamlanıp süre dolmadan dönmeyi teklif ediyorsan, aceleyle karar verme, ancak devam etmek için tek bir arzu duymadan en az bir ay boyunca aynı şekilde bu sabit düşünceye sahip olup olmadığını görmek için kendine zaman ver. Ama hep cesaretini

sürdürecek bir şeyler bulabileceğine eminim. Megatherium kafatasının gözünün gördüğü her bir parçasını ve bütün fosilleri eve gönder. Avlanma ağını iyi kullan çünkü öyle ki küçücük böceklerinin neredeyse tamamının yeni olduğunu tahmin ediyorum.

Mektupları katladı ve şifonyerin üst çekmecesine yerleştirdi, ardından aldığı haberleri sindirmek için çizim masasına oturdu. Doğru heceleme konusunda titiz olan Susan, günlüğünde birkaç küçük hata olduğunu yazmıştı. Serpest, peyjaz, en yüsek, profl, yamyem, barışıl, tartışşma kelimelerini yanlış yazmıştı. Bununla birlikte, sadece tavsiyelerini telafi etmekle kalmamış, aynı zamanda onu fazlasıyla sarsan bir satır eklemişti:

Basılırsa ne hoş, eğlenceli bir yolculuk kitabı olurdu.

Dirseklerini masanın ahşap yüzeyine dayadı ve elleriyle gözlerini kapadı. Gerçekten potansiyel bir ikinci kitabı var mıydı? Günlüğünü yayınlamayı asla hayal etmemişti. Güney Amerika'nın jeolojisi hakkında bir kitap yazabileceğini hayal ederek yeterince cüret göstermişti, materyallerini biriktirmek için sürekli ve istikrarlı bir şekilde çalışmış ve bu kitabın yazılması gerektiğine karar vermişti. Ama ya günlüğü? Yıllar içinde birçok dünya gezgininin günlüğünü okumuştu; bu güruha kendinin de dahil olacağına dair en ufak bir ihtimal bile aklına gelmemişti hiç. Bunun heyecan verici olduğunu düşündü. Bununla birlikte, kendini düşünecek kadar aptal olamazdı. Geçtiğimiz iki buçuk yıl boyunca spontane ve samimiyetle ve Susan'ın imla hatalarını tespit ettiği gayri resmi bir şekilde bir kaç yüz sayfa yazmıştı. Olduğu gibi devam edip geçip gittiği çeşitli kültür ve ülkelerdeki insani durum da dahil olmak üzere gördüğü, inandığı ve hissettiği her şeyi yazacaktı.

Robert FitzRoy, mektuplarla ilgili şanslı değildi. Charles öğlen yemeği için kendisine katıldığında Kaptanı ağır bir depresyonda buldu, rengi solmuştu, bir gözü kan çanağındaydı. Kaptan Beaufort'tan gelen mektup, yazı masasının üstünde duruyordu. FitzRoy yukarı baktı ama görmüyordu sanki, sonra derin bir iç çekti.

"Bütün haberler kötü. *Adventure*'ı satmak zorundayım. Montevideo'da kiraladığım yirmi denizcinin de işine son vermem, ücretlerini ve masraflarını kendim ödemem gerekiyor. Gemiyi yenilemek

için harcadığım yedi yüz pound da benim kişisel hesabımdan yapılacak," dedi.

Ayağa kalktı, zarif döşenmiş küçük kabinin içinde bir aşağı bir yukarı yürüdü.

"Bu acı veren bir hayal kırıklığı, Charles. Küçük düşmüş olmak beni yiyip bitirecek. Eğer Amirallik, *Adventure*'ı tutmama izin vermiş olsaydı, haritada Patagonya'nın dış batı sahilinde yer alan tüm boşlukları doldurabilirdik, sonra da ekvatorun kıyılarında bağlantılı bir araştırma yürütür, ondan sonra da Galapagos Adaları, Marquesas, Sooiety, Friendly ve Fiji Adaları ile devam ederdik. İki gemi ile 1836 ve 1837'nin bir kısmı boyunca bunların hepsini incelemeyi başarabilirdik.

Bin sekiz yüz otuz yedi! Bu yolculuğun süresini 6 yıla çıkarır! Charles'ın iç organları titredi; ama ifadesi sakin kaldı.

"Haritalarınız ve çizelgeleriniz, gerekçeniz olacaktır. Dünyanın bildiği en büyük araştırma görevlerinden birini gerçekleştiriyorsunuz."

FitzRoy, cesaret verici tatlı sözlerle ilgilenemeyecek kadar derin bir melankoli içindeydi.

"Şuanda Amirallik lordları bana karşılar. Önerdiğim seçeneklerin üçünü de reddetme yoluna gittiler: John Stokes ve aralarında bir lostomo da var. Ancak çalışmalarım bundan etkilenmeyecek! Temmuz ve ağustos aylarında, bu kış haftaları boyunca, Valparaiso'da kalmayı öneriyorum. Karaya çıkıp yatacak yer bulacağım, Stokes ve King'i de yanıma alacağım. Gemide sahip olabileceğimizden daha fazla odaya, daha fazla ışığa ve sessizliğe ihtiyacımız olacak. *Beagle*'ı yeniden donatması ve yiyecek tedarik etmesi için Yüzbaşı Wickham'ı gemide bırakacağım."

"O zaman benim de bir aydan daha fazla zamanım var karada! And Dağları'na uzun bir yolculuk yapmak için."

Sesindeki sevincini saklayamadı. Kaptanın endişeden bitkin düşmüş yüzünde bir tebessüm belirir gibi oldu.

FitzRoy, öncesinde başkent olan Santiago'ya bir haftalık kısa bir gezi yapmaya niyetlenmişti. Şimdi boyun eğmiş bir hâlde başını salladı.

"Ben gidemem. Santiago binlerce göz alıcı yeniliğe sahip ve bu sebeple dikkatimi kaçınılmaz bir şekilde hesaplamaların sıkıcı rutininden ve iki gemimizin toplamış olduğu yeni verilerden başka yöne dağıtır. Şili hükümetinden kıyılarında araştırma yapma izni almak için Wickham'ı göndereceğim."

"Binlerce yenilik tam da ihtiyacınız olan şey, efendim" diye itiraz etti Charles. "Hayal kırıklıklarınızı aklınızdan atmaya yardım eder ve bir yıl daha çalışmak için sizi yeniler."

FitzRoy yorgunlukla kapattı gözlerini. Charles, onun kaygılarını Benjamin Bynoe'ya anlattı.

"Gevşemesini sağlamanın hiçbir yolu yok mu, Ben? Ölesiye çalışıyor. Şimdi ise Amiralliğin desteğini çekip onu zorda bırakmasına maruz kaldı."

"Kaptan bir kolu kırdıysa" diye cevapladı Bynoe, "kemiği yerleştirmeme izin verecektir. Kalçasında bir kesik varsa, yarayı temizlememe izin verecektir. Ancak söz konusu kafasının içinde dönüp dolaşan fikirler olunca karışmasam daha iyi olur. Tükenme ve depresyon, bir gemi cerrahı olarak benim yetkimin dışında kalıyor."

"Yazık," diye yorum yaptı Charles.

Valparaiso'da beş hafta geçireceği için kalacak oda aramak üzere karaya çıktı ve iyi talihi Shrewsbury'den eski bir okul arkadaşı Richard Corfield'ı karşısına çıkardı. O yıllarda ahbaplardı ve Charles, Shrewsbury'ye yakın küçük bir köy olan Pitchford'daki Corfield'ın aile evini ziyaret etmişti. Charles'tan iki yaş büyük olan Richard Corfield, birkaç yıl önce İngiliz imalat firmalarını temsil eden bir tüccar olarak Şili'ye gelmişti ve burada işleri iyi gitmişti.

İki genç adam birbirlerinin ellerini sıkmayı ve evden bu denli uzak bir yerde karşılaşmış olmaktan duydukları şaşkınlıklarını ve memnuniyetlerini ifade etmeyi bitirdiğinde, Charles ona H.M.S. *Beagle* gemisindeki doğa bilimci pozisyonunu anlattı. Akabinde Corfield'a ona oda verebilecek dostane İngiliz birini tanıyıp tanımadığını sordu.

Corfield güldü.

"Son kuruşuna bahse girerim! Eski deniz sahiline inşa edilmiş bir

banliyö olan Almendral'da büyüleyici bir evde yaşıyorum. Bir sürü odam var. Saat sekizde eşyalarınla gel, akşam yemeği ve yerleşmen için seni eve bırakırım."

Hava güzeldi, mavi gökyüzü ve ılık bir güneş tepelerindeydi. Sahile paralel uzanan ana caddesi ve küçük vadinin sahile doğru saptığı kısmında birbirleri üzerine yığılmış evler ile Valparaiso'nun görüntüsü Charles'ın hoşuna gitmişti. Corfield'ın evindeki tüm odalar küçük bahçeli bir avluya açılıyordu; duvarlarda gösterişli atların üzerinde kırmızı ceketli erkekler ile tilki avı beklentisiyle havlayan bir sürü bakımlı tazının resmedildiği İngiliz av gravürleri vardı. Corfield, yıllık kira, yiyecek, şarap, iki uşak ve dört at için yaklaşık dört yüz pound kadar makul bir miktara mal olduğunu açıkladığı evin masraflarını bir başka beyefendi ile paylaşıyordu. Charles payına düşeni ödemekte ısrar edince, sarışın, mavi gözlü Corfield şöyle cevap verdi:

"Pekala, eğer öyle daha rahat edeceksen, ancak seni ağırlamaktan büyük mutluluk duyarım. Sen de benim aldığım aynı aritmetik derslerini aldın, bu yüzden seni memnun edecek miktarı lütfen oranlı olarak kendin hesapla."

"Richard, Shrewsbury bana nasıl toplama veya çıkarma yapılacağını hiç öğretmedi ki. Ben, hangi kaynaktan ne kadar aldığımızı, hangi satın alımlar ve hizmetler için ne kadar para ödediğini babamın her gün yaptığı titiz muhasebe hesaplarını izlerken öğrendim."

Ertesi gün pazardı. Corfield, Valparaiso'nun İngiliz kolonisinin büyük bölümünü ve Kaptan FitzRoy'u davet ederek Charles'a bir akşam yemeği partisi verdi. Charles, konukların genellikle Güney Amerika'nın diğer şehirlerinde tanıştığı İngiliz sakinlerinden üstün olduğunu gözlemledi. Onların ilgileri hiçbir şekilde mal, pound, şilin ve sent balyalarıyla sınırlı değildi. Eski bir tüccar masanın üzerine eğildi ve Charles'a sordu:

"Bay Darwin, bize Lyell'ın *Principles of Geology*'si hakkındaki samimi düşüncelerinizi paylaşma nezaketini gösterir misiniz? Londra'daki kitapçılarla bağlantılarımız var ve ilk iki cildini okuma şansımız oldu."

Şili'de Lyell'ın eserlerini okuyan insanlarla karşılaştığına şaşırdı. Charles, bu soruya oldukça uzun bir cevap verdi.

Corfield şöyle dedi:

"Charles, biliyorsun ki mükemmel bir öğretmen olurdun. Cambridge'de öğretmen olmayı düşündün mü hiç?"

"Din adamı olarak eğitildim, Richard ve babamın benden beklediği de bu. Fakat şunu da itiraf etmeliyim ki ben ilmin yayılmasına hizmet etmek niyetindeyim.

Şili, inişli çıkışlı And Dağları ve onunla eşit derecede iniş çıkışlı Pasifik Okyanusu arasında mengenede tutulan uzun ve dar bir kalem gibi görünen bir kara parçasıydı. Charles, kış mevsiminin gelişiyle kar altında kalmadan önce And Dağları'nın eteklerinde kısa bir gezi yapmak için hemen yola koyulmak istiyordu. Ancak rüzgârlı denizin verdiği yorgunluktan sonra havanın eskisi gibi güzel olduğu misafirperver Valparaiso'da iki hafta boyunca tembellik yapıp yorgunluğunu atlatmaya çalıştı.

7 Ağustos'ta, kıyıya doğru giden bir posta gemisi limana yanaştı. H.M.S. *Beagle* ve Charles için mektuplar vardı. Biri 9 Mart 1834 tarihliydi ve Caroline'dandı, garip haberlerin bir derlemesini içeriyordu: The London *Times*, ulaşan paketlerin haberini yapmıştı:

> Doğa bilimci Bay Dawson tarafından toplanıp Cambridge'deki Profesör Hindon'a gönderilen çeşitli fosiller, kuşlar, dört ayaklılar, deriler ve jeolojik numunelerin olduğu bir kaç paket.

"Ah, ne güzel," diye haykırdı, "bu benim, adımın bir İngiliz gazetesinde ilk ortaya çıkışı; doğru hecelemelerini nasıl bekleyebilirdim ki?"

Üçüncü setin de güvenli bir şekilde ulaştığını öğrenmek büyük ölçüde içini rahatlatmıştı ve Profesör Henslow'un adını da hatalı yazmış olmasına rağmen *Times*'ın postanın İngiltere'ye ulaşma hikâyesine güvenebileceğine karar vermişti. Caroline'ın mektubunda aynı derecede şaşırtıcı olan ikinci bir haber daha vardı. Erasmus, Londra'da Charles adına çalışıyor ve bu çalışmalardan sonuçlar alıyordu. Erasmus, Caroline'a şöyle yazmıştı:

> Charles'ın mektubunda kemiklerle ilgili yazdıklarını ona okumak için College of Surgeons'taki Müzenin Küratörü Bay Clift'u ziyaret ettim. Hiç bu kadar memnun birini görmemişsindir. Fosillerin Londra'ya gönderilmesi için Cambridge'e yazdım. Küratör, son iki aydır her

boşlukta fosiller üzerinde çalışmakta ve kesinlikle öyle görünüyor ki Kolej'de bir Megatherium kafatasının ön kısmı var ve tesadüf bu ya Charles'ın gönderdiği kısım da onun geri kalanıymış. Bu, çizimleri tamamlamalarını sağlar.

Caroline şunları da eklemişti:

Canım Charles, sağladığı bilgiyle öğrenenleri çok memnun eden bu kemikleri bulmanın haklı sevincini yaşa.

Her yıl kısa süreliğine avlanmak için kullandığı aile mülkünün sahibi Tom Eyton, birkaç günlüğüne The Mount'a gelmiş ve sonra insanların eve gönderdiğim numuneler hakkında ne söylediklerini duymak için Cambridge'e gitmiş.

Tom Eyton, Cambridge'deki koleksiyonları hakkında tartışmalar olacağını nereden bilebilirdi? Kız kardeşinin mektubunda şaşırtıcı üçüncü bir ifade daha vardı. Charles'ın babası, en derin sevgilerini gönderiyordu ve Caroline'a, harcadığı son elli pounda esip gürlemediğini veya homurdanmadığını yazmasını söylemişti. Charles para hakkında endişelenmemeli, ama elinden geldiğince iyi ve ihtiyatlı olmalıydı. Dr. Darwin kızına:

"Charles'a şöhretinden bahsettin mi?" diye sormuştu.

Charles, tüm bu koleksiyonları Cambridge'deki Profesör *Hindon*'a gönderen Bay *Dawson*'ın ününü düşününce yürekten güldü!

2

RICHARD Corfield, And Dağları'ndaki gezisi için atları temin etmesine ve ona rehberlik etmek üzere güvenilir bir *guaso* olan Mariano Gonzales'i bulmasına yardımcı oldu. Planlanan üç haftalık yolculuk için malzemeleri satın almaya Corfield ve Gonzales ile birlikte gitti, çünkü pampaların *gaucho*larının aksine, *guaso* kırsal bölgeden beslenmiyor, yanında yemek için ince dilimlenmiş sığır eti, Paraguay çayı, meyve ve sebze taşıyordu.

Kaptan FitzRoy'a ayrılışını bildirmek için *Beagle*'a gitti. Kaptan'ı zaman zaman Valparaiso'daki akşam yemeği partilerinde görmüştü ve o da bu partilerden Charles kadar zevk alıyor gibiydi. Charles,

FitzRoy'u yine yüzü solgun bir hâlde buldu. Birlikte sessiz bir akşam yemeği yediler. Yemeğin sonuna doğru Kaptan, Charles'a ilk kez baktı.

"Bu fikre gerçekten dayanamıyorum," diye yakındı acı acı, "ama beni eğlendiren tüm yerliler için harika bir parti vermeliyim."

Charles, Kaptan FitzRoy'un "karşılık verme" partilerine ne denli emek verdiğini biliyordu. Çoktan gergin hissetmeye başlamıştı, acı çekiyordu ve keyifsizdi. Charles, durumu düzelteceğini umduğu bir tonla Kaptana karşı çıktı.

"Bu koşullar altında böyle bir zorunluluk olduğunu düşünmüyorum efendim."

FitzRoy kırılgan yemek sandalyesini halının üzerine devirerek öfkeyle parladı. Yüzü morarmıştı.

"Bu, senin gibi karşı taraftan yararlanıp da bu iyiliğe karşılık vermeyecek türden bir adamın yapacağı şey!"

Charles cevap vermedi. Ona hakaret etmediğini biliyordu; Kaptanın öfke patlaması yıpranan sinirlerinin bir sonucuydu. Kabinden konuşmadan ayrıldı ve derhal karaya çıktı. Bu, 1832 yılının mart ayından bu yana, Kaptan Paget kölelik hakkında bir tartışma başlattığından beri, yani iki yıldan fazla bir süredir Charles ve Kaptanın kavga ettikleri ilk seferdi. İlk tartışmalarında, Plymouth'tan ayrılmalarının üzerinden geçen üç aydan az bir süre sonra, keşif gezisini terk etmek zorunda kalacağından korkmuştu. Bu sefer böyle bir endişe hissetmiyordu. Gemiye döndüğünde fırtınanın dinmiş olacağını biliyordu. Birkaç gün sonra *Beagle*'a geldiğinde Yüzbaşı Wickham'ın söylediklerine şaşırmıştı:

"Sana öfkeli, Filozof, keşke Kaptanla tartışmasaydın. Gemiden ayrıldığın gün çok yorgundum ve gece yarısına kadar seni şikayet etmek için güvertede yürüttü beni!"

Ağustos ortasında And Dağları'nın eteklerine doğru yola koyuldu. Gonzales, siyah ve yeşil kamgarn kumaşından tozluklarla korunan bir pantolon giymişti ve en üstte de parlak renkli pançosu vardı. Esas ihtişamı aşırı derecede geniş olan mahmuzlarından geliyordu. Kementi ustalıkla kullanıyordu; bu engebeli arazide pampa kementleri kullanılamazdı. Charles, uzun çizmelerini, bol denizci pantolonunu, beyaz gömleğini ve evden getirdiği yıpranmış ama dayanıklı

yürüyüş ceketini giymişti. Altlarında güçlü atlar vardı.

Çok geçmeden büyük deniz kabukları yataklarına rastladılar, deniz seviyesinden bir kaç metre yükselmişlerdi. Kabuklar o kadar çok fazlaydı ki, yıllarca kireç için maden ocağı tarafından çıkartılıp yakılmıştı. Çayla ince dilim biftek yiyeceklerdi. Çalıları yakıp çaylarını pişirdiklerinde, Gonzales, Charles'la yemek yemeyi reddetti. Charles yemeğini bitirip çekilene kadar beklemekte ısrar etti.

"Neden Mariano? Taşrada yalnız seyahat ederken beraber yemek yiyoruz."

Gonzales başını salladı, "Uygun değil. Sen patron. Ben *guaso*. Ödenen adam ödeyen adamdan sonra yemek yer."

Sonra, yıldızların altında, yorgunluğun etkisiyle uykuya geçmeleri çok gecikmedi.

Gün doğumunda, sıcak çaylarını içtikten sonra, daha küçük vadiler ve dereciklerle ayrılmış açık alanları olan Quillota vadisine doğru yöneldiler. Yaprak dökmeyen ormanlarla kaplıydı vadiler. Sıradağların tepelerine ulaştıklarında geniş, düz, kolay sulanır bir vadi hemen altlarında uzanıyordu; bahçeler portakal ve zeytin ağaçlarıyla ve her türlü sebzeyle doluydu. O geceyi And Dağları'nın eteklerinde bir çiftlikte geçirdiler.

Ertesi sabah baş kahya, Charles'a yorulmamış dinç atlar ve yakınlardaki altı bin dört yüz fitlik bir dağ olan Campana ya da Bell tırmanışı için ilave bir rehber daha verdi. İkinci *guaso* atlarını bağladı.

"Kötü yol" dedi. "Dik. Yavaş git. Aydınlıkta geri dön."

Tehlikeli bir yolculuktu ama jeolojik oluşumlar, kayalıklara zorlu tırmanış saatlerinin karşılığını vermiş, buna değmişti. Tepede bir saat dinlendi, sonra Güney yamacında beş metre yüksekliğe ulaşmıştı ki burada bir tür bambu ile bin üç yüz yetmiş metrelik sıra dışı bir rakımda yetişmiş palmiyeler gördü.

Çiftlikte onlara katılan *guaso* tatlı su kaynağı biliyordu. Atlarının eyerlerini çıkardılar, görkemli gün batımı uzaktaki And Dağları'nın karlı doruklarında yakut gibi parlıyordu. Karanlıkta bambu ağaçlarının altına ateş yaktılar. Charles, kurutulmuş et dilimleri, şeftali, incir ve üzümle ziyafet çekti kendine, eyer ve at battaniyesini bıraktığı yere birkaç metre uzaklıkta uzanıp dinlendi.

Guasolar ancak o zaman yiyecekti.

Charles, büyük bir dağ tavşanı olan *viscachanın* cırtlak sesi ve çobanaldatan kuşunun cılız sesiyle uyuya kaldı. Uyumadan önce en son yine açık havada yaşamanın anlatılamaz büyüsünü düşünüyordu.

Günışığıyla, sivri parçalar hâlinde kırılmış bir yeşiltaş kütlesinin en yüksek tepesine tırmandılar; bunlardan bazıları oldukça yeni ya da yakın zamanda yükselmiş, diğerleri ise üzerinde büyüyen likenleri tutacak kadar yaşlı gözüktüler gözüne. Buranın sürekli bir deprem bölgesi olduğuna ikna olmuştu ve farkında olmadan kendini ve iki *guasosunu* gevşek kaya yığınlarından uzaklaştırmıştı. Seyircilerinin doğasını hatırlamadan sordu:

"Bu dağları yükselten bu harika kuvvete ve hatta öyle ki bütün kütleleri parçalamak, hareket ettirmek ve düzeylendirmek için gereken saymakla bitmeyecek asırlar boyunca bunu yapan bu güce kim hayran kalmaz ki?"

Gonzales ve arkadaşları, anlamamış gözlerle ona bakıyordu.

Charles kendi aptallığına güldü, bir ağacın sert kabuğuna sırtını dayayıp oturdu ve aynı sarsıcı soruyu defterine not etti.

O akşam uyumak yerine, Şilililer akşam yemeğini bitirip tavaları yıkayıp onları heybe içine yerleştirene kadar bir süre biraz ötelerinde bekledi. Sonrasında ateşin etrafında onlara katıldı. Çok konuşkan değillerdi, ama onun güvenliğine dikkat ediyorlardı ve işine titiz, çalışkan insanlardı. Bir tür *ortak dil* konuşan Charles, Şilili *guaso*ların pampaların *gaucho*larından daha medeni olduğunu öğrenmişti, ki bu da Charles'a göre bireysel karakterlerinden bazılarını yitirdikleri ve toplumdaki rütbe ve zenginlik derecelerini uysal bir şekilde kabul ettikleri anlamına geliyordu. Hem bir katil, hem de bir beyefendi olan *gaucho*, at sırtından başka bir şeyde kendini yetiştirmez; *guaso* ise tarlalarda veya altın madenlerinde çalıştırmak üzere kiralanabilirdi, bu dağların her bölümü değerli metalleri bulmak için delik deşik edilmekteydi.

Quillota kasabasından geçerek aşağı And Dağları'nın geçidindeki Jajuel'in bakır madenlerine geçtiler. İspanyol bir kadınla evli olan Kelt bir idareci, Charles'ı gece kalması için davet etti. Kaba yontulmuş yemek masasında Charles'a, Charles'ın da daha yeni duyduğu

George IV'ün ölümü hakkında sorular sordu:

"Artık George Rex öldüğüne göre, Kral olacak başka bir Rex'imiz var mı?"

"Kesinlikle," diye cevapladı Charles yüzünde küçük bir gülümsemeyle. "Kral William IV'ün Londra'daki taç giyme törenini birkaç yıl önce görmüştüm."

"Valparaiso'dakiler biliyorlar; hiçbir haber bu And Dağları'nı aşmaz," diye homurdandı.

Charles, güçlü ve tuhaf kokuları olan çiçekler ve odunsu bitkiler, bambu, palmiye, liken, sayısız kaktüs, akasya, yeni formlara sahip deniz kabukları topladı. Yakaladığı kuşlar arasında ardıç kuşu ailesinin *el turco*'su ve tapaculo ya da kuyruğu dik olduğu için "arkanı kolla" denilen kuşlar vardı; bunlar sinek kuşunun iki türüydü. Henslow'un tavsiyesini hatırlayarak, taşların altındaki örümcekleri, yılanları, akrepleri, sülükleri, sarımsı kertenkeleleri de topladı.

Şilili işçilerin zorlu çalışma koşullarından etkilenmişti. Yazın da kışın da arazilerde ve madenlerde günün ilk ışığından karanlığa dek yemek için çok kısa aralar verip böyle yoğun bir şekilde çalışıyorlardı. Ayda bir İngiliz poundu alıyorlardı ve yemekleri veriliyordu: kahvaltı için on altı incir ve iki küçük somun ekmek. Öğlen yemeği için haşlanmış fasulye; akşam yemeği için kavrulmuş kırık buğday tanesi. Nadiren et yiyorlardı.

Madenci, tarla işçisinden daha da kötü durumdaydı. Ayda yirmi beş şilin kazanıyordu ve çok az kurutulmuş sığır eti veriliyordu. Ancak iki ya da üç haftada sadece bir kez karısı ve çocuklarını ziyaret etmek için bu kasvetli dağ kulübesinden inmesine izin verilmekteydi.

Doğa bilimlerindeki koleksiyonuyla, bu insanların adetlerini ve detaylı yaşam tarzlarını birleştirmişti. Kara tutulmadan önce zirveye doğru epey yol katetmiş olmasına rağmen şiddetli kar yağışı, yakınlardaki sıranın tepesine ulaşmasını engellemişti. Jajuel madenlerinin etrafında ve devasa dağların her yerinde araştırmalar yaparak geçirdi beş gününü. Paramparça ve fırınlanmış kayalar, erimiş yeşiltaş hendeklerinden geçiyordu ve her defasında bu tepelerin oluşumu sırasında gerçekleşmiş olması muhtemel hareketi açıklıyordu.

Charles ve Mariano Gonzales, San Felipe havzasından ve Cerro

del Talguen'den geçerek açık ve aydınlık bir günde, Santiago'ya ve Richard Corfield'ın kendisi için bir oda ayırttığı hana doğru yollarına devam ettiler.

O akşam, küçük bir çoban kulübesinde kaldılar, buradaki bilge bir Şilili onlara şunu söyledi:

"Şili, diğer ülkelerle mukayese edildiğinde, Bay Darwin, ben çok alçak gönüllüyüm. Bazıları iki gözle görür, bazıları bir. Ancak bana kalırsa, Şili'nin hiçbiriyle gördüğünü sanmıyorum."

İki gün sonra Santiago'ya vardılar. Bir hafta boyunca, jeolojik olayları araştırarak şehrin etrafındaki ovalarda farklı yönlere at sürdü. Akşamları Corfield'ın İngiliz arkadaşlarıyla yemek yedi. Bunların arasında 1825'te '*Travels in South America in 1819, 1820 ve 1821* [1819, 1820 ve 1821'de Güney Amerika'da Seyahatler]' başlıklı bir kitap yayınlayan Bay Alexander Caldeleugh da vardı. Charles, onun kitabını yüzeysel bulmuştu.

Valparaiso'ya güneye doğru daha uzun bir turla dönmeye kararlıydı ki Gonzales'le beraber kendilerini deriden yapılmış tuhaf asma köprülerden birinde buldular. Atı karşıya geçerken köprünün şiddetli salınmasını izledi. İlk akşamlarında çok güzel kadınların olduğu güzel bir çiftliğe ulaştılar.

Charles, tatlılıkla pek çok ilginç kilise gördüğünü söylediğinde, gözlerini saygıyla karışık bir korkuyla yukarı çevirdiler.

"Bir kiliseye sadece öylesine bakınmak için nasıl girebilirsin ki?" diye sordu içlerinden biri. "Kiliseler kutsaldır."

Bir diğeri, "Neden Hristiyan olmuyorsun? Dinimiz mutlaktır." diye buyurdu.

"Ben bir Hristiyanım", diye cevapladı Charles nazikçe.

"Hayır hayır. Papazlarınız, piskoposlarınız evlenmiyor mu? Bir piskoposun bir karısının olması çok saçma! Böyle bir gaddarlıkla daha ziyade eğlenilir mi yoksa dehşete mi düşülür bilmiyorum!"

Yine de, hepsi reverans yapmış ve ona iyi bir gece uykusu dilemişlerdi.

Seyahat ederken iyi muamele gördü, ama hiçbir yerde pampaların sınırsız misafirperverliği ile karşılaşmamıştı. Her sabah ev sahibinin, zengin bile olsa, iki ya da üç şilin kadar küçük de olsa bir ödeme

yapılmasını beklemesine şaşırdı.

Rio Cachapol vadisinde, tıbbi nitelikleri ile bilinen Cauquenes'in sıcak banyolarına denk geldiler. Birkaç gün burada suya girmeye karar verdi, fakat ayrılmaya hazır olduğunda da şiddetli yağışlar yüzünden iki gün daha kalmak zorunda kaldılar. Tek eğlencesi, akbabaların belli bir alanın üzerinde yüksek hızla dönüşünü izlemekti.

Gonzales şöyle açıkladı:

"Aslan, ineği öldürür. Ya da biri ölür. Eğer akbaba denk gelirse, 'Aslan' diye feryat eder ve hepsi avlamak için acele eder."

Aslanlar ve puma boğazlarına atlayan küçük köpekler tarafından sıklıkla öldürülür.

14 Eylül'de Yaquil'deki altın madenlerine ulaştılar. Sahibi Bay Nixon, Charles'a şöyle dedi:

"Bu özel madenin tamamı dört yüz elli fit derinliğinde. Her erkek sırtında yüz kilo ağırlığındaki bir taşı taşıyor. Yüklerini, hava bacasına yerleştirilen ağaç gövdelerindeki alternatif kestirme geçitlerden yukarı tırmanarak çıkarıyorlar. Onlara ekmek ve fasulye veriyoruz. Yalnız ekmekle beslenmeyi tercih ediyorlar ama bu onları güçsüzleştiriyor, bu yüzden şirket onları sevmeseler de fasulyeyi yemeye zorluyor."

Herhangi bir eleştiri tonunu sesinden uzak tutmaya dikkat eden Charles;

"Bu, ağır yükleri derinliklerden yukarı çekmek için yetersiz bir bedel değil mi?"

Adam huzursuz olmamıştı.

"Sizin ya da benim için öyle olacağına emin olun. Ancak Şilililer bunu kabul eder. Ailelerini besleyecek bir kaç şilin için her şeyi göze alırlar."

Toprağı işlemek için Şili'de kullanılan sistemi öğrendiğinde iktisat alanında yıkıcı son bir ders daha aldı. Toprak sahibi, bir erkeğe üzerinde yapı inşa etme hakkı olan bir kaç dönümlük büyük bir arazi verir ve buna karşılık olarak o adam da hayatının her günü hiçbir ödeme almadan mülk sahibi için çalışır. İşçinin bir oğlu büyüyüp onun yerine geçene kadar toprağı kadınlar ve çocuklar işlerler. Aile yoksulluk içinde kalmaya devam eder.

Charles, yemek odasında eski bir İspanyol avukat ve bir Alman doğa yazarı olan Herr Renous'la karşılaştı. İkisi de İngilizce biliyordu.

Renous, yaşlı İspanyol'a döndü ve sordu:

"Şili'ye kertenkele ve böcek toplamak ve kayaları kırmak için genç bir adam gönderen İngiltere Kralı hakkında ne düşünüyorsunuz?"

Yaşlı beyefendi bunun üzerine düşündü, sonra cevap verdi:

"İyi değil. Hiç kimse bu çöpleri toplaması için birini gönderecek kadar zengin değildir. Bundan hoşlanmadım."

Renous şunları söylerken Charles güldü:

"Birkaç yıl önce bazı tırtılları, kelebeklere dönüştürmek için bir hizmetçinin sorumluluğunda San Fernando'daki bir evde bıraktım. Bu, kasabada çok konuşuldu. Sonunda pederler ve vali birlikte istişare etti ve bunun dine aykırı bir sapkınlık olduğu konusunda hemfikir oldular. San Fernando'ya döndüğümde tutuklandım."

Bay Nixon'la dört gün kaldı ve bunların ikisinde kendini iyi hissetmiyordu. 19 Eylül'de tekrar yola koyuldu.

Sonra bozguna uğradı.

Altın madenlerinde zayıf, ekşi, yeni yapılmış bir şarap gibi görünen bir içki içmişti. Güney Amerika yerlileri tarafından damıtılmış bir viski olan pekmez ve mısırdan yapılan güçlü mayalı bir içki olduğu ortaya çıktı. Birkaç gece sonra uyandı ve sanki mide ve bağırsakları kireç ya da asit içinde çözülmüş gibi uzun ve acı dolu saatler geçirdi şafak vaktine kadar. O sabah zengin bir çiftliği olan ev sahibi, ona eğer yumurtayı ekmek ve çayla yerse midesinin iyileşeceğini garanti etti. Charles yumurtanın yarısını almıştı ki kusmak için dışarıya fırlamak zorunda kaldı.

İki gün daha yatakta istirahat etti, birkaç damla sudan başka bir şeyi almadı midesi. Yüksek ateş iç organlarına vurmuştu. Ateşi olduğundan emindi. Üçüncü gecede biraz uyumayı başardı ve uyandığında Valparaiso'ya doğru yola koyulmaya cesaretlenmişti. Kendini bir sonraki çiftliğe zor attı, zayıf düşmüştü ve midesi bulanıyordu. Bacakları ve çizmeleri ile ata iki yanından çaresizce sarılmıştı. Şiddetli gastritten muzdaripti. Korkmuştu. Tek umudu, şehre ulaşmasına yetecek gücü muhafaza etmekti.

Ertesi sabah sadece kısa bir mesafe gittikten sonra atında daha

fazla kalamadı. Gonzales onun için yere bir battaniye yaydı, diğerini de üzerine örttü. Hiçbir şey yemedi ve o gece ateşler içinde uyudu, ağzı kurumuş, dudakları çatlamıştı. Ertesi gün şanslıydı, onu denize yakın evine götüren zengin bir çiftlik sahibi ile karşılaştı ve onu yerel bir ilaçla tedavi etti. İki gün boyunca ev sahibi ve sahibesinin nazik ilgisi altında orada kaldı. Üçüncü gün kalktı ve deniz kıyısındaki ovalarda oluşan üçüncül formasyon yataklarından deniz hayatına dair bir miktar kalıntı topladı.

Eylül ayının sonu yaklaşıyordu. Altı haftadır dışardaydılar. Tekrar yola koyulmak için yeterince iyi olduğunu düşünüyordu, ancak ertesi gece aşırı derecede hâlsizdi, yatak olarak biraz temiz saman bulmanın şansına nail olmasına rağmen. Konfor, gerçekte ne kadar da göreceliydi.

"Eğer İngiltere'de ve çok hasta olsaydım" dedi kendi kendine, "temiz samanın ve kokuşmuş at çulunun çok sefil bir yatak olduğu düşünülürdü."

Gereklilik onu devam etmeye zorladı. O ve Mariano Gonzales o gece Casa Blanca'ya ulaştılar, rehber Charles'ı atın üzerinde sabit tutabilmek için sıklıkla omzuna ya da belinin çevresine elini uzatıp onu tuttu. Şafak vakti Charles artık dayanacak gücü kalmadığının bilincindeydi. Altı gündür hâlâ tükenmiş bitkin bir hâlde at biniyordu ama Valparaiso'ya varmadan önceki son kısma devam etmeyi başaramadı.

Mariano, at üstünde bir gün daha kalabilmem mümkün değil. Valparaiso'ya olabildiğince hızlı bir şekilde git ve bir at arabasıyla beni almaya geri gel."

Uykuya daldı, kabus ve gençliğiyle ilgili görünürde birbiri ile alakası olmayan geriye dönük anlar görmeye başladı rüyasında; dokuz yaşında geçirdiği kızıl hastalığı dışında, her zaman zinde ve sağlıklı biri olmuştu.

Gonzales bir at arabası ile döndü, onu Corfield'dan aldığı temiz battaniyelere sardı ve çukurlu yollardan Valparaiso'ya götürdü. Corfield koşarak geldi, Charles'a bir göz attı ve feryat etti:

"Benim sevgili Charles'ım, çarşaf gibi solgunsun ve erimişsin, bedeninin yarısı kadar görünüyorsun."

Corfield ve Gonzales onu soydular, uzun ve sıcak bir gecelik ve başlık giydirip yatağa yatırdılar. Aşçı ona bir bardak sıcak süt getirdi. Charles istirahat etmekten ziyade bayılmış gibi uykuya daldı.

Corfield, *Beagle*'a haber gönderdi. Bay Bynoe, *Beagle*'ın ateşlediği gülle gibi hızla fırlayıp geldi. Charles'ın ateşini ölçtü ve nabzını saydı, kalbini ve çiğ şarap hikâyesini dinledi, hafifçe akciğerlerine vurdu, midesini ve bağırsaklarını eliyle yokladı ki bu Charles'ın canını yaktı. Charles'a ılık suyla yıkanmasını söyledi, onu tıraş etmek ve dağınık Patagonya sakalını kesmek için bir berber çağırdı ve ona bir doz cıva klorür verdi.

"Bu acı veren büyük bir zaman kaybı, Ben" diye yakındı Darwin. "Oysa birçok deniz hayvanı toplamayı ummuştum."

""Eğer kendine dikkat etmezsen, sen kendin bir deniz hayvanı olacaksın" dedi Bynoe ve ekledi, "Tekrar dolaşmaya başlaman birkaç hafta alacak. Mümkün olduğu kadar sık sık geleceğim ve ne zaman kalkabileceğini sana söyleyeceğim."

Sonra yatağın kenarına oturdu ve Charles'a Kaptan FitzRoy'un *Adventure*'u sattığını söyledi. Ödediğinden daha fazlası olan yüz pounda satmayı başardı. Ancak, geminin onarımı ile yirmi mürettebat için maaş ve levazım paraları da eklendiğinde, yaklaşık yedi yüz poundluk bir zarara uğramış.

Charles üzgün bir şekilde başını salladı.

"Bunu nasıl karşılıyor?"

"İyi değil. Bir sonraki çizelge seti yavaş ilerliyor; henüz Londra'daki Amiralliğe gönderilmeye hazır değiller. Bunun ağır bir iş olmasından yakınıyor, her şeyin yoğun çalışma gerektirmesinden ve bunun bir oyun olmadığından şikayet ediyor ve kesinlikle haklı da. John Wickham, *Beagle*'a geri döndü, bu da senin keyfini oldukça yerine getirecek. Ancak, alan yetersizliği nedeniyle, Kaptan FitzRoy, sanatçı dostumuz Martens'i göndermek zorunda kaldı."

Cıva klorür ishale neden oldu; Corfield'ın aşçısının onu yemeye ikna ettiği bakla, midesini bulandırdı. Ama midesi iyileşiyormuş gibi görünüyordu. Bu onu neşelendirdi. Ancak onu daha da mutlu eden ve daha iyi hissetmesini sağlayan esas şey, Charles'ın kendilerine göndermeyi teklif ettiği koleksiyonla ilgilenmeyen prestijli British

Museum'un, onun Profesör Henslow'a gönderdiği Megatherium kafatası bölümünden çok memnun olduğunu ve de Darwin'in gönderdiği kafatası bölümünün onların ellerindeki bölüme böylesine uymasının bu parçaların aynı hayvana ait olduğunu gösteren ne denli olağanüstü bir tesadüf ve şans olduğunu düşündüklerini haber veren Susan'ın mektubuydu! Charles, buna aşırı memnun olmuştu ve aynı zamanda şöyle düşünüyordu:

"Bu aslında pek de muhtemel değil. Güney Amerika'da gömülü binlerce Megatherium iskeleti olmalı."

Ertesi gün Kaptan FitzRoy ziyaretine geldi. Charles, onun gözlerinin altındaki koyu halkaları görünce şok oldu.

"Çok çalışmışsınız ve yorgun görünüyorsunuz, Kaptan" dedi. "Çizelgeleri tamamlayıp İngiltere'ye göndermek üzere bir yelkenliye vermiş olduğunuzu umuyorum."

FitzRoy bir sandalye çekti. Sesi kısık ve boğuktu.

"Sorunlar ve zorluklar beni rahatsız ediyor ve bunaltıyorlar. Uskunamı satmak ve her şeyi yine *Beagle*'a yüklemek zorunda kaldım. Bu sebeple Pasifik'te yapmayı umduğum işlerin sadece yarısını yapabileceğiz."

Kaptan ayağa kalktı, Charles'ın onu kamarasında pek çok kez yaparken gördüğü gibi odanın içinde etrafını görmeden aşağı yukarı yürümeye başladı; sonra durdu ve Charles'ın ifadesiz gözlerine baktı.

"Amirallik beni her şeyden mahrum ediyor. Sürekli ağır iş ve yüklü harcamalar... Bu ve buna benzer diğer birçok şey sağlığımı bozdu ve oldukça mutsuz etti."

Charles, 13 Ekim'e kadar yatakta oturmayı bile başaramadı. Bu aşamaya gelmesi on altı gün sürdü. Beagle subayları, kıyıya indikçe sık sık Charles'ı ziyaret ettiler, Syms Covington da.

14 Ekim'de, Bay Bynoe günlük ziyaretinde, Kaptan FitzRoy'un aklını kaybetmekten korktuğunu, ki bunun genetiğinde olduğunu, anne tarafından dayısı Lord Castlereagh'ın birkaç yıl önce intihar ettiği sırrını onunla paylaştığını söyledi...

Charles alt üst oldu. Bynoe gittiğinde, kendini bırakıp tamamen endişeli hâle geldi. Kaptanın kamarasını paylaştığı, beraber geçirdikleri uzun saatler boyunca, FitzRoy'un derinliklere dalıp gittiği süreç-

lere şahit olmuştu. Kendisini öldürmesinin kaçınılmaz olduğunu hissetmesi mümkün müydü? Robert FitzRoy, asil bir aileden gelen varlıklı, yakışıklı, zeki, yetenekli ve tam anlamıyla kusursuz, ideal bir kaptan, kutsanmış insan...

Charles yastığını havaya kaldırıp salladı, iyice biçimsiz bir kütleye döndü yastık, o gece uyuyamadı.

Ertesi gün öğlende Bynoe ve John Wickham ziyaretine geldiler. Wickham hızla şunları aktardı:

"Kötü haber, Filo. Kaptan kendini hükümsüz ilan etti ve yönetimi bıraktı. Komutaya beni atadı."

"Kendini hükümsüz kılmak mı, nasıl?" diye sordu Charles.

"Benim yanımda bir mektup yazarak. Normal şartlar altında eve gönderilmeli. Bu sefer, hayır. Mektubu hemen kaldırdım."

"Zorunlu bir dinlenmeye ihtiyaç duyduğuna inanıyoruz," dedi Bynoe.

Yükselen içgüdüleri ve karışık duyguları ile bir anda kendini "O zaman *Beagle*'dan ayrılmaya kararlıyım" derken duydu Charles.

"Böyle aceleci olma," dedi Wickham. "Kaptanın depresyonunun aslında bu sahilde geçirdiğimiz çokça uzun zamandan kaynaklandığına inanıyorum. Bu ruh hâlindeyken, Amiralliğin talimatlarının, bu batı kıyısında yalnızca *zamanının yettiği kadar araştırma* yapmasını emrettiğini algılayamıyor. Ona Pasifik'i geçip Galapagos Adaları, Tahiti, Yeni Zelanda, Avustralya ve oradan da Hint Okyanusu'nu geçip Afrika'nın ucuna ve eve kadar ilerlemeyi önereceğim."

"Güney Pasifik'te araştırma yapmayı ne denli umursadığını biliyorum" dedi Charles.

Wickham dişlerini sıktı.

"Bir gün H.M.S. *Beagle*'ın kaptanı olduğumda bu, komutanım hükümsüz olduğu için değil Amirallik beni seçtiği için öyle olacak."

"Ben, artık gemiye gidebilir miyim?"

"Hayır, burada kalacaksın."

Onlar gidince, yatağa uzanıp kendi feveranını tekrar düşündü. Çoğu kez yolculuğun uzunluğundan çekinip korkmuştu, ama *Beagle*'ı asla terk etmemişti. Kolay vazgeçmem, evet. Ancak Shrewsbury'yi ve ailesini görmenin vereceği mutluluğun, Tierra del Fuego ile

keşfedilmemiş ve numuneleri toplanmamış Pasifik'e devam etmiş olmanın yerini tutamayacağını da biliyordu. Kendini ihanete uğramış hissedebilirdi! Hangi nedenle olursa olsun, şuan olduğu gibi hasta da olsa, henüz eve dönmeye hazır olmadığını kendine itiraf etmek zorunda kaldı.

Takip eden günler bitmek bilmez dakikalarını teker teker geride bırakıyordu. Bu süreçte Kaptan FitzRoy için endişelenmekten başka elinden çok da bir şey gelmiyordu. Zaman doldurmak için eve mektup yazdı, Richard Corfield'ın İngiliz arkadaşlarından ödünç aldığı bir kaç amaçsız romana göz gezdirdi. Sonunda sabahlığını giyip iç avluya çıkmayı başardı. Hafta ortalarında Bynoe, ona biraz daha cesaret verdi.

Wickham, kaptana bu istifanın ne fayda sağlayacağını sormaya devam etti. Neden buradaki araştırmanın en yararlı kısmını yapmaktan ve Kaptan Beaufort'un emrettiği gibi Pasifik'ten geri dönmekle yetinmiyordu ki? John oldukça kurnaz; FitzRoy'un Beaufort'a ne kadar hayran olduğunu biliyor, böylelikle Kaptanın onu daha duyarlı bir şekilde dinlemesini sağlıyor, o da biraz dinleniyordu. Harita karşılaştırma yok, harita düzenleme yok, gemi ve mürettebat teftişi yoktu. FitzRoy'un kararından duyulan kaygı, *Beagle*'da herkesin ortak kederiydi.

"Umarım misyonerimiz doğru yöntemi biliyordur" dedi Charles.

"Yoksa bu Wickham'ın üstü kapalı ama soruna doğrudan odaklanan bir hamlesi mi?" diye sormaktaydı Charles kendi kendine, haftanın sonunda Benjamin Bynoe ve John Wickham sevinçle "Kaptan istifasını geri çekti" diye odasına daldıklarında. "O mektubu paramparça ettim ve suların üzerine saçtım," diye haykırdı Yüzbaşı Wickham zaferiyle övünerek.

Charles ertesi gün öğleden sonra Kaptan FitzRoy'u kırmızı kalkık yakası ve manşetleriyle mavi kumaş paltosu, iki sıra kabartma altın düğmeleri, altın apoleti, manşetlerin etrafında ve paltonun üzerindeki altın şeritler ile tam takım üniformasını giymiş hâlde yatak odasının kapısında ayakta beklerken bulunca şaşırmıştı. Paltoya uygun tek sıra düğmeli, beyaz kaşmir yelek; siyah ipek kravat. Dıştaki iki yan dikişin üzerinden aşağı inen altın şerit olan mavi kumaş pantolon.

Mavi maroken kemer. Fitilli ve altın şeritli mavi şapka. Gururla dimdik duruyordu, yüzünde dostça bir tebessüm vardı.

Charles sandalyesinden kalktı. FitzRoy elini uzattı.

"Eski Sinekkapan, seni daha sık ziyaret etmediğim için senden özür dilerim. Şimdi And Dağları'na yaptığın şu yolculuğu dinlemek istiyorum."

Charles sordu:

"Yelken açmamıza daha ne kadar var, Kaptan?"

"Bir on gün daha gitmiyoruz. *Beagle*'ın onarımı henüz tamam değil."

Charles neşeyle gülümsedi. "Ve bacaklarımda hâlâ titreme eğilimi var."

Benjamin Bynoe ertesi gün ziyarete geldiğinde, Charles kendiliğinden şunları söyledi:

"*Beagle*'ın yelken açmaya daha on günü olduğunu duyduğuma sevindim. O zamana kadar ben de kendimi daha iyi hissederim."

Bynoe'nun yüzünde afacan bir tebessüm vardı. "*Beagle*, tam şu an yelken açmaya hazır, Charley."

Charles şaşkına dönmüştü. "O zaman neden?"

"Kaptan, miden normale dönene kadar seni deniz tutmasına izin veremeyeceğimizi biliyor."

Gözyaşları Charles'ın içine akmıştı.

"Derinden etkilendim. Yolculuğu benim için on gün ertelediğini düşünmek..."

"Bu, kaptanımızın keyfinin tekrar yerine geldiği anlamına geliyor," dedi Bynoe mutlu bir şekilde, "hepimizin bildiği cömertliğini gösteriyor. Bu yardımsever jest, kendisine olan saygısını tam olarak geri kazanmasına yardımcı oluyor."

Charles, duvarlardaki av gravürlerini inceledi; gösterişli atlar ve köpekler, kırmızı paltolu erkekler. Gücünü geri topladığını hissetti.

"Bu ruh hâlimde de bir düzelme belirtisi, Ben" dedi usulca.

H.M.S. *Samarang*, kemik ve taş içeren iki fıçı ile altı küçük şişe ve büyük bir kavanozdan oluşan bir kutuyu Portsmouth'a taşıyordu. Bir sonraki ocak ayına kadar yelken açmayacak olmasına rağmen Syms'in yardımıyla H.M.S. *Challenger*'le göndermek üzere iki kutu

daha hazırladı. Pek çok kuş derisi, içinde böcek kutularının olduğu bir paket; bir kaç narin, kurutulmuş yuvarlak solucan; yaprakları üzerine iliştirilmiş bitkiler ve Cambridge'deki birilerinin kimyasal analizini yapacağını umut ettiği Cauquenes'teki sıcak banyolarından aldığı su ve gaz numunelerini içeren emniyetli bir şekilde tıpalanmış bir şişe gönderdi. Aynı gemide paketi kapatmadan beş dakika önce günlüğünün bir bölümünü ve bir de Henslow'a hitaben şu ifadelerin yer aldığı bir mektup ekledi pakete:

> Eğer ilginizi çeker isterseniz, sıradan ve tekdüze günlüğümün herhangi bir bölümüne elbette göz atabilirsiniz. Sonrasında onu Shrewsbury'deki Dr. Darwin'e yönlendirme nezaketinde bulunur musunuz?

Beagle'a geri dönmeye hazırdı.

3

H.M.S. *Beagle*, 10 Kasım 1834'te demir aldı ve Valparaiso Limanı'na yelken açtı.

Çok geçmeden Aralık ve Noel gelmişti; yolculuğunun üç yılı geride kalmıştı. Bu yıl oyunlar oynamadılar çünkü atletik yarışmalar yapacak hiçbir yer yoktu. 1833 Yeni Yılı, azgın ve şiddetli bir fırtınayla kükreyerek gelmişti. *Beagle*, güneye Chiloé'ye gittikleri rotalarının izini sürerek yavaş yavaş Valdivia demirleme noktasına doğru yol aldı. Charles ve Syms ormanda uzun yürüyüşler yaptılar ve bu sırada yaşayan her şeyi; hayvan, sebze ve mineral topladılar. Öğleden hemen önce, seferlerinden birinde, Charles dinlenmek için yere uzandı.

Uzandıktan çok kısa bir süre sonra yerin titrediğini hissetti. Beagle'ın ters bir dalgalanmada yakalandığı salınım gibi altında titreşen bir hareketin farkındaydı. Herhalde vücudum titriyor olmalı diye düşündü. Ayağa kalkmakta hiç zorlanmadı ama ayaklarının altındaki sallanma hareketi başını döndürdü. Sürtünme, baskı, kabarma tam iki dakika sürdü.

"Bu bir depremdi, Syms. Hadi Valdivia'ya geri dönelim ve neler olduğunu görelim."

Beagle subaylarının çoğu kasabadaydı. Ahşap evler şiddetle sal-

lanmış, çiviler kısmen çıkmış, ancak basit meskenlerin hiçbiri yıkılmamıştı. On günlük kıyı araştırmalarından sonra Concepción'a ulaşana kadar, depremin gerçek sonuçlarını öğrenememişlerdi. *Beagle,* Concepción'un Talcahuano limanına girdi. Quiriquina adasında gördükleri karşısında şok oldular. Küçük gemiler kıyıya vurmuştu. Deprem köydeki her evi tahrip etmişti. Sanki büyük gemiler karaya oturmuşçasına bütün kıyı kereste ve kırılmış eşya parçalarıyla kaplanmıştı. Depolar yıkılmıştı, çuval çuval pamuk etrafa saçılmıştı. Bir gelgit dalgası harabelerin çoğunu süpürüp götürdü.

Yerdeki çatlakları aramaya gitti; en büyüğü, sahildeki sarp kayalıkların yakınındaydı, doksan bir cm genişliğinde. Kayalıklardan kaya yığınları düşmüştü; yüz seksen üç cm uzunluğundaki, suyun altında kalan ve üzerinde hâlâ deniz yaşamı olan diğer parçalar kıyıya vurmuşlardı.

Yaşayan jeolojide çarpıcı bir deneyimdi! Bugüne kadar gördüğü en muhteşem ve hayret verici görüntüydü. Not defterine yazdı:

> Gelecekte, herhangi bir sayıda çatlağın geçtiği bir jeolojik bölge gördüğümde sebebini daha iyi anlayacağım. Bu depremin, adanın alçalmasını veya boyutlarının küçülmesini 100 yıldan fazla süren aşınma ve yıpranmadan daha çok etkilediğine inanıyorum.

Ertesi sabah Kaptan FitzRoy ve subayların birçoğu ile Bio Bio Nehri'nin yedi mil yukarısındaki Concepción kentine gitti. Burada da sokaklarda, evlerin dışa doğru yıkıldığı yerlerde enkaz ve keresteler üst üste yığılmıştı. Meydanda sadece bir kemer ve büyük kilisenin bir duvar parçası hâlâ ayakta duruyordu. Buranın bir zamanlar yaşanabilir bir yer olduğuna inanamıyordu. Depremler art arda sabah saat on bir kırkta gerçekleştiğinden, yerel halktan yalnızca yüz kişi ölmüştü; ancak kasaba halkı hâlâ cesetleri bulmak için kazıyorlardı.

İngiliz konsolosu Bay Rous, ilk hareket başladığında kahvaltıdaydı. Evinin bir tarafı yıkılmaya başladığında avlusunun ortasına varmıştı. Toprağın titreşimi o kadar güçlüydü ki ellerinin ve dizlerinin üzerinde emekleyerek gitmek zorunda kaldı. Gökyüzü, büyük bir toz bulutu ile kararmıştı; sokağa ulaştığında gözleri kör olmuş ve nefesi kesilmişti.

Yangınlar başlamıştı; sazdan çatılar ateşin üzerine düştü, bütün kasaba yandı. Akrabalarını arayan insanlar yarı çıldırmıştı. Hırsızlar, gümüş ve mücevher aşırmaya devam ederken bir yandan da "Misericordia"nın molozları arasındaki değerli eşyaları yağmaladılar.

Kasaba halkı kasabayı yeniden inşa etmek için planlar yapıyordu.

"Depremler güçlü. İnsanlar daha da güçlü." dedi FitzRoy.

Bay Rous başını sallayarak onayladı.

"Herkesin ortak sorunu olması bu talihsizliği çok farklı bir hâle getiriyor. Zorda kalan tek bir kişi değil. Hepimiz evsiz kaldık; hepimiz servetimizi kaybettik. Elbette insanlar depremin nedenini biliyorlar: iki yıl önce bir kaç yaşlı Kızılderili kadına saygısızca kötü muamele edildi; onlar da büyü yaparak yanardağları durdurdular ve şimdi de deprem oldu!"

Adamlar kıkırdadı. Charles şöyle dedi:

"Kasaba halkı temelde haklı; tecrübeleri onlara, yanardağların bastırılmış faaliyetleri ile yeryüzünün titreşimleri arasında bir ilişki olduğunu öğretmiş. Dünyanın erimiş sıvı bir kütle üzerinde yalnızca bir kabuk olduğuna inanmak için gerekçeleri var."

Beagle'a döndüğünde, neredeyse gün ağarana kadar Talcahuano ile Concepción'un viranlığını bozmadan olduğu gibi aktarmaya çalışarak günlüğüne onlarla ilgili notlar almaya devam etti. Yazdıklarını bir değer yargısı ile bitirdi.

> Kanımca İngiltere'den ayrıldığımızdan beri böylesine ilginç bir manzarayla hemen hemen hiç karşılaşmadık. Deprem ve volkan, bu dünyanın maruz kaldığı en büyük olaylardan birinin tezahürleridir.

H.M.S. *Beagle*, 11 Mart'ta serin bir sonbahar gününde, Valparaiso'ya geri döndü. Kaptan FitzRoy, Yüzbaşı Wickham'ın Pasifik'te ilerleme önerisini olumlu karşılamış olmasına rağmen, bu önemli güneybatı kıyı bölgesini araştırmak ve haritalamak için daha fazla zaman harcamayı seçmişti çünkü Kaptan Beaufort daha önce yeterince araştırılmamış olduğu için bu bölgenin araştırılmasını tavsiye etmişti.

"Nitekim," diye yazdı, "elimizdeki tek genel bilgi, İspanyol haritalarından geliyordu ki onlar da belli ki, bazı limanlar hariç, sadece

kıyıya genel bir bakışla yapılmışlardı... Geldiği noktada sunduğu olanaklar çok genişlemiş olan bilim, yapılmakta olanın nihayetinde yapılması ve İngiliz gemileri tarafından sürekli ziyaret edilen kıyıların artık değişken hata ve doğrularla dolu kaba taslak görünümünden kurtarılması gerektiğini gösteriyor.

Bütün bunlar, ürettiği ürünleri satmak ve endüstri devrimleri için gerekli olan temel hammaddeleri ithal etmek isteyen İngiltere'nin muhteris amacının bir parçasıydı. Güney Amerika, İspanya ve Portekiz'in egemenliğindeydi, ancak şu anda siyasi kargaşa içindeydi ve İngilizlerin etkisine açıktı.

Charles, Richard Corfield tarafından coşkulu bir şekilde karşılandı. Corfield, onun çekini altmış pounda bozma inceliğinde bulundu ki bu para yeni planladığı ve bir ay sürecek And Dağları'nı keşif gezisinde yanına alacağı erzak, malzeme ve rehber için ihtiyaç duyduğu paranın tamamıydı. Yapmayı çok istediği keşif gezisi, *Beagle*'daki arkadaşlarının umudu kestiği bir keşif gezisiydi.

Eski rehberi Mariano Gonzales, Santiago'daydı. Charles at çulu, prangalar, mahmuzlar ve aldığı diğer şeylerle çevrili bir at arabasıyla yola koyuldu. Santiago'da kitabını sığ bulduğu İngiliz seyahat yazarı Alexander Caldcleugh tarafından karşılandığı sırada, Gonzales bir katırcıyı, on katırı ve boynunun etrafında koca bir çan takılı dişi katır olan bir *madrina*yı bir araya toplamıştı. Gonzales açıkladı:

"Katırların hepsi erkek. *Madrina* ise dişi ve katırlar çanı değil, dişiyi izler. Çan dişinin nerede olduğunu söyler. Çabucak gelirler; yakın dur."

Katırların altısı onların binmesi, diğer dördü ise yükleri içindi, epeyce yiyecek götürüyorlardı çünkü yalçın And'larda şiddetli bir kar fırtınasına yakalanırlarsa kendi yiyecekleri olmadan hayatta kalamazlardı. Charles, kıyılmış dana eti, çeşitli fasulye ve kuru meyve; fındık, sert şekerleme, kahve, mat, kakao, çeşniler, şeker ve rom aldı. Caldcleugh onu, Charles'ın pasaportuna bir tavsiye mektubu yazma nezaketinde bulunan Şili Cumhurbaşkanı Joaquin Prieto ile tanıştırdı.

Charles, Santiago'dan ayrılırken bıraktıkları intibaı düşünüp güldü: kendisi, Gonzales ve katırları süren katırcı, arkaya bağlı diğer üç hayvan ve onların da arkasında şişkin heybelerin küçük karınları-

nın altında sarılı olduğu yük katırları...

İlk sıranın en yüksek dağlarının etekleriyle sınır olan Maipo Nehri vadisinin ağzına ulaşana kadar bir kaç saat boyunca yanmış bir ovada gittiler. Güneş batmadan hemen önce, heybeleri ve ateşli silahlarının denetlendiği Şili gümrük denetim dairesine vardılar. Alacakaranlıkta, sahipleri gece için onlara oda kiralamaya istekli olan bir kır evi buldular. Ertesi akşam bir çiftçiden yakacak odun aldılar ve hayvanlar için otlak kiraladılar, sonra pişirme aletlerini kurdular ve geceyi tarlanın bir köşesine açık havada geçirdiler. Charles yine iyi ve mutluydu; sabah yola koyulduğunda o gece nerede uyuyacağını bilmeden seyahat etmenin verdiği özgürlüğün tadını çıkarıyordu. Dört ay boyunca kış kamarasının kalabalık bir köşesinde bir hamakla sınırlı kaldıktan sonra, bu yaşadığı gerçekten de özgürlüktü.

Şafakta kahvaltılarını hazırladılar, katırcı *madrina*'daki zili hafifçe sallayarak çaldı, katırlar sakince gelip eyer vurulması için sıraya girdiler.

Yavaş ilerleme kaydettiler; vadideki en yüksek yerleşim yerini, Maipo Nehri'nin yaklaşık otuz metre yukarısında dağların arasından deniz gibi kükreyerek taşkın akan çamur rengi suyu geçtiler. Charles'ın hesaplarına göre sarp kayalıklardan yukarı doğru gittiklerinde üstlerinde üç bin beş yüz fit yükseliyor olacaktı, tamamen çıplak, mor renkte, ürkütücü derecede dik. Yaklaşan kış nedeniyle yüksek vadilerden sürülen sığır sürülerini geçerken katırcıdan buradan olabildiğince hızlı bir şekilde ilerlemelerini istedi. Ancak çoğu zaman ne olduğunu tanımlayamadığı kaya numuneleri ve Alp bitkilerini toplamak ve onları yüklerin arasına yerleştirmek için katırından iniyordu. Nadiren görülecek bir kuşa ya da böceğe rastlamamış olmak onu hayal kırıklığına uğrattı. Bu ilk dağ sırası, dikey zirveleriyle vahşi bir manzara oluşturmuştu. Daha önce hiç böyle büyük, aralıksız ve bütün bir dizi gözlemlememişti.

Akşam yaklaştığında, Charles'ın bir zamanlar çok büyük bir göl olduğunu düşündüğü Valle del Yeso'ya ulaştılar. Saf beyaz alçı numunesi kazıp çıkardı. O gece, sığır sürüsü ile birlikte aşağı Santiago'ya götürülecek katırlara alçı taşı yükleyen bir grup adamla kamp kurdular. Yine Yeso Nehri'ni takip ederek, batı yüzü Pasifik Okyanusu'na,

diğer yüzü yani doğusu ise Atlantik'e akan, kar ve yağmur sularını ayıran sırtın eteklerine geldiler. Yaklaşık on iki bin fit yüksekliğindeki iki ana sıranın arasındaki geçitten yukarı bakarken, dik bir zikzak patika üzerinde olduklarını fark ettiler. Bu sıranın ötesinde, belki de on sekiz bin fit yüksekliğinde çok daha yüksek tepeler vardı ve yıl boyunca karla kaplılardı.

Büyük And Dağları'na tırmanış yavaş ve can sıkıcıydı. Katırlar biraz dinlenmek ve soluklanmak için her elli metrede bir duruyordu. Üçü de giderek daha seyrelen, oksijeni az havayı solumakta zorluk çekiyordu.

"Bu puna otu," dedi Gonzales. "Bir hastalık. Kar olan yerde puna vardır. Mezar haçlarını görüyor musun? Burada insanlar punadan ölür."

Nefes alması derin ve zor olmasına rağmen, Charles başında ve göğüs kafesinde hissettiği baskı ve daralmadan daha ciddi bir şey hissetmedi. Humboldt ve onu yüzlerce kilometre kuzeydeki bu dağlarda takip eden diğerlerinin burada nefes almayı nasıl başardıklarını merak etti. En yüksek sırtta bir fosil deniz kabuğu kaynağı buldu ve onu kazıp çıkarıp deri çantasına koydu. Zirvenin yakınında, sürekli kar olan vadilerin yukarısında, rüzgâr şiddetli ve aşırı soğuktu. Charles, kuzey kutup seyrüseferciler tarafından "kırmızı kar" olarak nitelendirilen maddeyi gördü. *Beagle*'a döndüğünde mikroskobunun altında incelemek üzere yeterli miktarda numune aldı. Doruk noktasında hava tamamen açıktı, gökyüzü yoğun bir maviydi, görkemli bir manzaraydı. Aşağılarında vadiler, dağ yapılarının yarılmış kırıklı vahşi formları, renkli kayaçlar görülüyordu, karşılarında ise sürekli karla kaplı dağlar. Sadece nadir bir akbaba türü olan kondor hayatta kalmıştı. Dünyada yerkürenin kabuğunun parçalanıp dağılmasını And Dağları'nın bu merkez zirvelerinden daha etkileyici, daha olağanüstü resmedecek başka herhangi bir yer olabileceğini hayal edemiyordu.

Diğer iki adamdan uzaklaştı, sırtın üzerinde bir mil kadar yürüdü tek başına, anın tadını çıkardı. Muhteşem manzara, tam takım bir orkestradan Messiah'ın bir eserini dinlemek gibi keyifliydi.

Dağ sırasının diğer tarafında altı yüz metre aşağı indiler, nerdeyse üç bin metre yükseklikte çadır kurdular. Hiçbir bitki örtüsü yoktu. Gonzales adsız bir bitkinin kalın kökleri üzerinde patates kaynatmaya çalıştı ama patatesler sert ve soğuk kaldılar. Bir saat sonra katırcıya Charles'ın yolculuk için satın aldığı çanakla ilgili yakındı:

"Bu lanetli çanak patatesleri kaynatmayı istemiyor!"

Charles at çullarının arasında kendine bir yatak yaptı. Yüksek irtifadan başı ağrıyordu ve gece yarısı uyandığında gökyüzünün bulutlandığını fark etti. Katırcıyı salladı.

"Fırtına tehlikesi var mı?"

Katırcı gökyüzünü inceledi.

"Gök gürültüsü yok. Yıldırım yok. Kötü olamaz."

Güneşin ilk ışıklarıyla Gonzales ve katırcı ateş yakmak için daha fazla kök topladılar. İnce dilimlenmiş bifteğin yanı sıra fasulyeyi de bir miktar ısıtabilmeyi başardılar ama çaylarını soğuk içmek zorunda kaldılar.

Portillo dağının eteklerine doğru yol aldılar. Dik ve koni şeklindeki kırmızı granit tepelerin arasındaki tırmanışları yine uzun sürmüş ve yorucu bir hâl almıştı. Çok sayıdaki tepeler birbirine öylesine yaklaşıyorlardı ki yük katırlarının geçmesi zordu. Adamlar, heybeleri düzleştirmek için bazı yükleri boşaltmak zorunda kaldılar. And Dağları'ndaki bu geçit, Portillo adını, yolun geçtiği sıranın zirvesindeki dar yarıktan almıştı. Sırta vardıklarında, yağarken donan iğne benzeri ince kristaller yağdıran bir bulutun altındaydılar.

Bir kez daha alçalmak, bitki örtüsüne ulaşmak ve büyük kaya parçalarının siperinde iyi bir kamp alanı bulmak şüphesiz bir rahatlamaya sebep olmuştu. Bulutlar dağılmış, yüksek irtifada ve gökyüzünün berraklığında dolunay ve yıldızlar, daha bir görkemle parlıyorlardı. Hava o kadar kuruydu ki ekmek ve şeker sertleşmişti. Charles çekicini çıkardığında tahta sapın küçüldüğünü fark ettiğinde şaşakalmıştı.

Dağ sırasının Atlantik yakasında aşağı düz araziye iniş zorlu bir yolculuktu. Sonraki günlerde, kuzeye Mendoza şehrine giden sığ bataklığı ve kuru ovayı geçtiler. Katırlar, Estacado'ya kırk iki mil yol yapmayı başardılar. İkinci gün elli bir mil yaptılar. Verimsiz ova, sıcak ve can sıkıcıydı; ancak ikinci akşam Luxan köyünün etrafındaki yeşil

bahçelere geldiler. Güneyde koyu kırmızımsı kahverengi bir bulut yükseldi. Gonzales bunun pampa ateşinden çıkan duman olduğunu düşündü. Charles ise tahminen saatte on ila on beş mil hızla seyahat eden, büyük bedeni yerden yirmi fit belki iki bin fit yüksekliğe kadar uzanan bir çekirge sürüsü olarak algıladı. Çıkardıkları ses, bir geminin yelken halatları arasından geçen güçlü bir esintiye benziyordu ve gökyüzü, bakır bir gravür gibiydi. Çekirgeler yere indiğinde, arazi yeşilden kırmızımsı kahverengine dönüştü; her yaprağın ağacını soydular. Üç adam, köylülerin ateş yakmasını izlediler ve duman, bağırtılar, dalların sallanırken çıkardığı ses eşliğinde arabalarını kenara çekmeye çalıştılar. Yetiştirdikleri şeyler tamtakır yenmişti.

Luxan, bereketli bir bölgenin güney ucunda küçük ama hoş bir kasabaydı. Charles bir evde bir oda kiralamayı başardı. Birkaç saat sonra bir iğrenme hissiyle uyandı. Elinde, Pampaların büyük siyah böceği olan bir benchuca vardı. İki buçuk santim büyüklüğündeki yumuşak ve kanatsız böceğin kanını emerek elinin üzerinde sürünmesini izlerken iğrenmişti, böcek on dakika içinde davul gibi şişmişti. Hiçbir acı hissetmedi ve bu süreç oldukça ilgisini çekti. Bu kanın böceği ne kadar süre böyle şiş tutacağını merak etti. Bir iki hafta mı? Bir ay mı? Daha sonra onu ezdi ve tekrar uykuya dalabilmek için bir kenara itti. Ertesi gün, pamuğa sardığı ve küçük kutularından birinin içine yerleştirdiği canlı bir numune buldu.

İki gün dinlendikten ve de bir karpuz ve şeftali aleminden sonra, küçük katır sürüsü Santiago'ya geri dönüş yolculuğuna başladı. Deniz seviyesinden hâlâ birkaç bin fit yüksekte olmalarına rağmen sırtlarındaki güneş güçlüydü ve ince tozlu bulutların arasından geçtiler. Bir kez daha geçmeleri gereken çorak olan ve tatlı su bulunmayan bir dağ sırası, Uspallata, vardı önlerinde. Charles sırttan, siyah lavlarla karışmış beyaz, kırmızı, mor ve yeşil tortul kayaçların yanı sıra kahverengi ve parlak lilanın birçok tonunun olduğu kırmızı somaki tepeleriyle ayrılmış katmanlar gördü. Bu dağlar, kelimenin tam anlamıyla renkli bir jeolojik bölgeye benzeyen ilk dağlardı.

Ertesi sabah hoyrat rüzgâr ve toz bulutları katırlara semer vurmayı zorlaştırdı; bu sefer *madrina*nın arkasına kalmaya istekli görünmüyorlardı. Akşam karanlığında dağlardaki en zor ve çamurlu akar-

su olarak bilinen Rio de las Vacas'a ulaşmışlardı, katırların devam edebilmesi için sık sık ara verdiler. Katırcı, akışın daha az zorlayıcı olduğu ve güvenli bir şekilde geçebilecekleri şafak vaktinden bir saat sonrasına kadar nehrin kenarında kamp kurmaları konusunda ısrar etti.

Ertesi gün, büyük kabuk fosil birikintileri olan konsantre jeolojik bir yapı ile karşılaştılar. Uzak çağlarda, bu görkemli And Dağları'nın ormanlarla kaplı volkanik adalardan oluştuğu çıkarımında bulunmuştu. İçlerinden birinin çevresi on beş fit olan, taşlaşmış ve deniz katmanlarına gömülmüş ağaç gövdeleri buldu. Dağlar yavaşça yükselmişti, iklim değişikliği onları kavurmuş ve en sonunda kurutmuştu. Dağ silsilesinin büyük bir kısmı, yalnızca Güney Amerika'ya insanlar yerleştiğinden bu yana oluşmuş olabilir. Belki on bin yıl, belki yirmi? Bu çıkarımla yetinebilirdi şimdilik.

Cuesta de Chacabuco'yu geçip o geceyi sakin Colina köyünde geçirdikten sonra sonunda Santiago'ya giden anayola koyuldular. Charles, hem derisinin altında hem de dışında ara ara görülen titreme nöbetinin acısıyla uyandı. Bu kez ekşi şarap içmemiş ve dışarıda geçirdikleri haftalar boyunca çoğunlukla aynı yemeği yemişti. Kirli su da yoktu. Gonzales'e sordu:

"Bu bölgede başka hasta insanlar gördün mü?"

"Belki de kanınızı emen siyah böcek. Luxan'daki birçok insan her zaman hastadır."

Aklında geri saydı; benchuca'nın onu ısırmasından bu yana iki hafta geçmişti. Kuluçka dönemi olabilirdi. Sonraki iki gün boyunca, hiçbir şey göremedi ve hiçbir şeye hayran olmadı, yapmış olabileceği gözlemlerden mahrum kaldığını hissediyordu. Ancak 10 Nisan günü öğlen saatlerinde Santiago'ya ulaştığında, kendisini daha iyi hissediyordu. Valparaiso'ya doğru yola koyulmadan önce tamamen iyi olduğundan emin olmak için Bay Caldcleugh'da kalmaya karar verdi. Valparaiso'ya döndüğünde Richard Corfield'a:

"Çektiğim eziyetin karşılığını fazlasıyla aldım ancak bu yalçın sıradağları anlamak yüz adam ve yüz yıl alır."

Susan'a, çok pahalı olmasına rağmen İngiltere'den ayrıldığından bu yana hiç bu kadar başarılı bir yolculuk yapmadığını ve Güney

Amerika'nın tüm jeolojisini böylesine tepe bir noktada sonlandırmanın ona verdiği heyecan ve memnuniyeti yazdı:

> Bir yerbilimci için, azgın şiddetin apaçık delilleri vardır; en yüksek dorukların katmanları kırılmış bir tart kabuğuna benzer şekilde sağa sola savrulmuş.

Sonraki günlerini saçlarını kestirmek, kıyafetlerini ütületmek, çamaşırlarını yıkatmak, numuneleri için alkol almak, malzemelerini yenilemek, ilaçlar almak gibi işlerini halletmekle geçirdi. Uzun ve zorlu seferine ve uzun süren hastalığına rağmen, oldukça sağlıklı hissediyordu, yanakları heyecandan kırmızıydı ve gözlerini başarı ile parlıyordu. Çoğu erkekte olduğu gibi, tıraş olurken aynada gözlerini hiç görmemişti ya da başka bir deyişle usturayı uyguladığı yanak, üst dudak ve çenenin kesin hatları dışında kalan hiç bir yeri. Misafir odasındaki boy aynasında kaçamak bir bakış sonucunda kendiyle göz göze geldi ve yüzüne baktı sonra aynaya tam olarak döndü ve Plymouth'tan ayrılırken sahip olduğu yüzündeki o ifadeye artık sahip olmadığını fark etti. Yüzü olgunlaşmıştı, gözleri artık o masum gözler değildi, ağzı öylesine net bir karakterle yerleşmişti ki burnu artık yüzüyle ahenksiz değildi. Saçları biraz geriye doğru seyrelmeye başlamıştı ki bu da kaşlarına şimdi tamamen yuvarlak ve kemikli çenesiyle uyum içinde olan daha sert bir görüntü kazandırmıştı.

"Değiştim" diye düşündü; "bunu günbegün algılamasam da yetişkin bir erkek oldum. Ama ne tür bir adam?"

HMS *Beagle,* Valparaiso'ya döndü. Charles gemiye bindi, evden posta gelmişti ve aç bir yaratık gibi onu bir çırpıda tüketti. Charles on beş yaşındayken Dr. Henry Parker ile evlenen ve kendi bir mektup yazmayan en büyük kız kardeşi Marianne bile, mektubuna onu unutmadığını söyleyen birkaç satır koyması için Caroline'ye yalvarmıştı. Caroline'nin mektubundaki bir satır hızla kaptan kamarasına doğru gitmesine sebep oldu. Kapıyı çalmadan açıp aceleyle içeri fırladı. FitzRoy şaşkınlık içinde döndü. Charles şöyle açıkladı:

"Terfi ettiniz! Kızkardeşim bir Londra gazetesindeki duyuruyu görmüş! Nihayet, Amiralliğin haritalarınızın ve krokilerinizin ne kadar değerli olduğunu anladığını biliyoruz! "

FitzRoy'un yüzü kızardı; sandalyesinin kolunu kavradı. Bir süre sonra heyecanla şunları söyledi:

"Bu müthiş bir haber, Darwin. Bu, Amiralliğin artık bana kızgın olmadığı ve de Adventure ve uskunalar ile ilgili günahlarımın affedildiği anlamına geliyor. Artık Kaptan Beaufort'a zarar verdiğim, onu incittiğim ya da Hidrografi Birimi'nde düşman edindiğim endişesine kapılmama gerek yok." Gözleri memnuniyet ve sevinçle parlıyordu, melankolisi deniz mili gerisinde kalmıştı.

Charles eve göndermek üzere en son kargoyu hazırladı. Bir kutuyu özel dikkat göstererek titizlikle hassas numunelerle doldurdu, ikincisini de kaya bulgularıyla. Son yolculuğu yarım katır yükü kaya numunesi eklemişti pakete çünkü fazlasıyla kanıtı olmadan And'la ilgili teorilerine inanılmasını beklemiyordu.

Sürekli alize rüzgârları ile bin iki yüz mil kuzeye Lima'ya seyrettiler. Charles, sessiz ve sakin denizden faydalanıp on üç gününü jeolojik bulgularını yazarak geçirdi. Lima'ya 7 mil uzaklıktaki Callao liman kasabasına ulaştıklarında kıyıya çıkmaya hazırdı, ancak kasaba hayal kırıklığı yarattı, "oldukça berbat derecede pisti ve kötü inşa edilmişti, havada iğrenç bir koku vardı." Peru yıllardır süren bir devrim hâlindeydi, dört askeri güç bölgenin kontrolü için çatışıyordu. Burun deliklerine sabitlenmiş bir mandal tutuyormuş gibi görünen, kırk yaşlarında kusursuz bir şekilde giyinmiş yabancı bir devlet görevlisi olan İngiliz Başkonsolosu Bay Belford Hinton Wilson onu uyardı:

"Kıyıya ya da iç kısımlara yalnız gitmeyin. Kısa bir süre önce aslında soyguncu olan bir grup asker tarafından saldırıya uğradığımızda, Fransız Lord Clinton ve ben at biniyorduk, bizleri öylesine yağmaladılar ki geri külotlarımız dışında çıplak olarak döndük. Soyguncular gayet vatansever bir şekilde Peru bayrağı sallıyorlardı ve '*Viva la Patria*!' ile 'Bana ceketini ver.', '*Özgürlük! Özgürlük*!' ve 'Pantolonu çıkar!' nidaları birbirine karışmıştı.

Charles kahkahalarına engel olamadı.

"Lima'nın küçük ama görkemli olduğunu okudum. Oraya nasıl çıkarım? O şehri mutlaka görmeliyim."

"Günde iki kez oraya giden iyi korunan bir fayton var. Ben de size katılacağım."

On gün sonra, denizin aşama aşama geri çekilmesiyle oluşan küçük bir ovanın üzerine kurulmuş Lima'daydı. Şehri berbat bir çöküntü ve yıkıntı hâlinde buldu, sokaklar döşenmemişti ve pisliklerle doluydu. Herhangi bir yoğunluk yoktu ve az sayıda binek arabası, yük arabası, hatta yük katırları görülüyordu; ancak yine de birçok güzel kilise vardı. Başkonsolos onun için bir akşam yemeği partisi verdi. İngiliz ve Avrupalı sakinler akıllı ve iyi eğitim almış bireylerdi. Ama o çoğunlukla genç hanımlardan hoşlanmıştı, bu hanımların elastik uzun elbiseleri endamlarına öylesine uygundu ki beyaz ipek çoraplarını ve narin ayaklarını açığa çıkaran zarif küçük adımlarla yürümek zorunda kalıyorlardı. Sadece bir çapkın göz açıkta bırakılarak başlarına taktıkları siyah ipek duvaklar bellerinin arkasına sabitlenmişti.

"Ama o göz o kadar siyah ve parlak ki" dedi hiddetle neşeli Wilson'a, "ve öylesine güçlü bir ifadeye sahip ki tesiri oldukça keskin ve kuvvetli."

"Kal ve onlardan biriyle evlen öyleyse."

"Bunu yapamam, ama eğer güzel İngiliz kızları, kız kardeşlerimin yazdığı oranda hızla evleniyorsa eve döndüğümde benim için güç bela belki bir tane kalmış olabilir."

Birdenbire elini tutan sıcak bir kadın eline ve bakacak sevgi dolu bir yüze acı bir gereksinim duydu. Dört yıldan dört ay az bir süredir yollardaydı. Genç kadınlarla sevgi ve şefkat alışverişinde bulunmadan, erkeklerle dolu bir dünyada yaşamak için epey uzun bir zamandı bu.

4

İSPANYA Kralı I. Charles tarafından gönderilen, rüzgârsızlıktan yol alamayan gemisi amaçsızca Güney Amerika anakarasından volkanik adalar takımına kadar altı yüz mil sürüklenen Piskopos Berlanga tarafından tesadüfen keşfedilen, orada bulunan dev kara kaplumbağalarına izafeten adı Kara Kaplumbağalarının Adası anlamına gelen Galapagos'u ziyaret etmeyi dört gözle bekliyordu. Charles, "aktif bir volkana tırmanacak olmak beni heyecanlandırıyor," dedi John Stokes'a.

Piskoposun kasıtsız ziyaretinden sonra, 1587'de Ortelius ve Mercator haritalarında belirtilmiş olmasına rağmen, bir buçuk yüzyıl boyunca hiçbir yelkenli Galapagos'un yakınına gitmeye cüret etmemişti. Oraları bilenler tehlikeli kayalıklarından ve Pasifik'te suyun üzerinde yüzen korkutucu gizemli görüntülerinden sakınmışlardı. Ta ki balina avcıları ve korsanlar, oralarda tatlı su ve tavlon güvertede yarım düzine yükseklikte istif hâlinde hayatta kalabilecek ve onlara aylarca yetecek kadar taze et sağlayacak, kelimenin tam anlamıyla, binlerce devasa kara kaplumbağaları olduğunu keşfedene kadar. Sonrasında adalar öylesine çok ziyaret edildi, denizcilerin vatanına teslim edilmek üzere ilk gemi tarafından alınacak postalarını bırakabilecekleri bir ağacın çatağında asılı bir varilden ibaret bir postane bile kurulmuştu.

Sekiz gün içinde bin mil yol kat ettiler ve endişeyle karayı bulmaya çalışırken direk tepesinden gözcü, "Adacık hedeflediğimiz gibi tam rotamızda, efendim" diye bağırdı. Chatham Adası'nın sonundaki Pitt Dağı'nın zirvesini fark etmişti. Esinti ve akıntı onları ileriye taşırken, diğer tepelerin zirveleri ortaya çıktı. Bir filikaya geçmek için geçici bir süreliğine Hood Adası'nda durdular, böylece Bay Chaffers ve Asteğmen Mellersh demirleme yeri için keşfe çıkabildi. Chatham'da bir koyda bu on sekiz volkanik kalıntı grubunun merkezi adalarını haritalamak için on denizci ve onlardan sorumlu Yüzbaşı Sulivan için bir filika indirildi. Adamlar, ekvator güneşinin dikey ışınlarının ve boğucu deniz sıcağından kalın giysilerini çıkarıp kurtuldular.

Adalar, ilk bakışta Charles'a tamamen ıssız göründü, tamamen yapraksız çalılık ve bodur ağaçlarla kaplı siyah eğimli ve simetrik lav konileri. Ama H.M.S. *Beagle*, Chatham Adası'ndaki St. Stephen's Limanı'na demirlediğinde, bu yaşadığı hayal kırıklığı sona ermişti, çünkü körfezin kafalarını denizden çıkarıveren balıklar, köpekbalıkları ve kaplumbağalarla dolu bir yer olduğunu fark etmişti. Mürettebatın geri kalanlarınınki gibi onun ağı da hareket etti ve anında bir metre uzunluğunda ince bir balık çekmeye başladı, ağır av güvertede çırpınıyordu. Öğle yemeğinden sonra King ve Stokes ile beraber karaya çıktı; yakıcı bir sıcak vardı, siyah lav Annie'nin

The Mount'daki sobasını andırıyordu. Lavda yaşayan kocaman sürüngen ailesi onu hayrete düşürmüştü, sadece sert kabuklu, yavaş hareket eden ve minik başı kısa kalın boynunun üzerinde taş gibi sert kabuğundan dışarı uzanan kaplumbağalar değil, deniz seviyesinin altındaki kayalarda sümüksü kaygan yaratıkların binlercesi üst üste kümelenerek beş ve altı kat yığılmıştı: "İğrenç ve biçimsiz kertenkeleler, üzerine uzandıkları gözenekli lav gibi simsiyahlar" diye haykırdı. "Bir kaç metre yakınlarına gelene kadar onların canlı olduklarını anlayamadım."

Stokes, bu esrarengiz görüntü karşısında yüzünü buruşturdu:

"Onların 'karanlığın canavarları' olarak tanımladığını duymuştum."

Charles, onlardan bir tane bile yakalamaya çalışmadan geri döndü. Bitkileri incelemeyi tercih etti, sönmüş bir volkanın yamacına tırmandı ve on farklı örnek topladı, "öylesine önemsiz ve çirkinler ki Profesör Henslow onları tropikten değil de kutuptan toplandığımı düşünecek" diye yakındı.

Üstelik güzel de kokmuyorlardı.

Onu memnun eden tek şey ilk gün daha önce görmediği türden çeşitli kuşlar ve canlılar görmüş olmasıydı.

"Hepsi yeni, hepsi farklı! Bu, İngiltere'deki ornitolojist arkadaşlarım için bir tehdit oluşturabilir."

Kuşlar insanlardan öylesine habersiz ve korkusuzlardı ki King şapkasını kullanarak öldürdü birini ve Charles da büyük bir şahini daldan itti.

Ertesi gün, Chatham'da demirledikleri farklı bir yerde elde edilen bulgular da aynı derecede etkileyiciydi: kıyı şeridindeki siyah kayalar, parlak kırmızı yengeçlerin sonsuzluğuyla bütünleşmişti, kumlu bölgeler, zarif yüzme hareketleri sırasında harika sesler çıkaran ayıbalıkları ile hareketli ve hayat doluydu.

"Ada uzak mesafeden ölü gibi görünüyordu; oysa ki burada ne muazzam çeşitlilikte bir yaşam yaratılmış" diye haykırdı.

Stokes ile beraber büyük ama alçak bir kraterin tepesine yürüdüler. Charles'ın yeraltı eriyen sıvıları için antik bacalar olarak tasvir ettiği küçük siyah koniler yükseliyordu kuzeydeki kırsalda. Tırmandıkları

volkanın bir zamanlar denizin altında olduğunu tespit etti hızlıca. Çekiciyle volkanik tozdan oluşan sert kumtaşı numuneleri kazıdı.

Galapagos'taki her bir gün birbirinden ayrı maceralar sunmaktaydı çünkü *Beagle* farklı adaları araştırmak için bir demirleme noktasından diğerine yol almaktaydı: Chatham, James, Charles, Narborough, volkanik tepelerin en yüksek ve en dik olanı, doğu yakası lavlardan simsiyah, verimsiz ve kuru olan, siyah lavın aktığı büyük volkanik tepeler ile birleşen yer yer küçük kraterlerin olduğu Albemarle. Charles kıyıya çıkarken sık sık yatağını ve bir çadırı yanına alıyordu ve bir veya daha fazla gemici de ona eşlik ediyordu. Geceyi açık havada küçük bir vadide minik bir su kaynağının altında geçirdiler; üzerinde yürümenin kalın botlarla bile can yaktığı siyah kumu ve içine termometreyi yerleştirdiklerinde termometrenin ölçebildiği en yüksek derece olan 137 fahrenhayt dereceyi gördükleri kahverengi kumu geçtiler.

James adasındaki yürüyüşleri çok uzun sürdü. İki bin fit yüksekliğe yaklaşık altı mil kala hava çok kuru ve çok sıcaktı; ağaçlar, alçak, eğri büğrü ve hemen hemen yapraksızdı, ama şimdiye kadar gözlemlediklerinden daha büyük boyuttalardı. Üç bin fitte adadaki tek doğal su kaynağını buldular. Bulutlar sanki en yüksek kara parçasına asılı gibi duruyordu gökyüzünde; ağaçların yoğunlaştırdığı buhar, yağmur gibi süzülüp aşağı damlıyordu. Bu oldukça serinleticiydi. Bazen bol paça pantolonlarını dizlerinin üstüne kıvırıp, çoraplarını içine tıktıkları ayakkabılarını bağcıklarından boyunlarına bağlayıp dar ve sığ plajlara "ıslak iniş" yapıyorlardı. Gelen dalgayı bekledikten sonra filikanın yan tarafından aşağı kayıp karaya yürüyorlardı, pomza kayalarının ve çakıl taşlarının üzerinde ilerledikçe su seviyesi bacaklarının üzerini geçmekteydi. Bazen ayak parmaklarıyla dik duvarların içindeki havanın etkisiyle yıpranmış çatlaklara tutunup keskin bir eğimle aşağı inen lav yamaçlarına yaklaşmaya çalışıyorlardı.

Mürettebat, günde on ila on beş dev kaplumbağa ile döndükleri için, o ve Syms bir tane getirmeye çalışıyorlardı. Bütün bu zahmetlerinin karşılığında elde ettikleri tek şey, tufandan öncesine ait bu devasa yaratığın kafasını içeri çekip vurdumduymaz bir şekilde

uzaklaşmaya başlamadan önce sağlam bir tıslamasıydı. Charles, kaplumbağanın kalın ve sert kabuğunun üzerine çıktı, ancak bu onun yavaş yavaş ilerlemesini engellemedi.

"Hatta," dedi dişlerini sıkarak, "pek fark etmedi bile! Kaç yaşında olduğunu merak ediyorum. Yüzlerce yıl yaşayabilecekleri söyleniyor. Yedikleri bu kaktüs, Ponce de Leon'un Fountain of Youth'u [Gençlik Çeşmesi] olmalı" dedi.

Jeoloji, öğretici ve eğlenceliydi: her boyutta ve formda kraterler her yerdeydi; bazıları öyle küçüklerdi ki onlara usulen düzgün numune denebilirdi. Volkanik kumtaşı katmanları, kurumuş siyah, sert ve korkunç lav akıntıları, büyük camsı kristalleri içeren büyük traktik lav parçaları, kırılmış feldispat vardı. Akarsular çoğunlukla kuruydu, yaşları yeşilliklerin varlığı ya da yokluğu ile belirlenmişti; Charles şimdi her bitki veya ağacın çiçek ya da yaprak açtığına inanıyordu, hakim renk kahverengiydi. Kraterlerin bazıları yüksek tepelerdi, tepelere tırmandıkça yeşilleşiyordu, bu yüksek yeşil vadiler genellikle hayat veren güney alize rüzgârını alıyordu.

Wolverhampton'daki demir bacalarına benzeyen siyah krater konilerini, "lavın sıvı olduğu zamanda muhtemelen bir miktar gazın ürettiği" büyük çemberimsi çukurları inceledi.

Sevinçle bağırdı:

"Uzun zamandır, ancak sadece tasvirlerle, tanıdık olan herhangi bir şeyin farkına varmak, onu incelemek her zaman zevklidir."

Bir gece sahilde uyudu, sonra ertesi günü çeşitli siyah bazaltik lavlar, volkanik toz, eski kabuklar, adını bilmediği ancak tarif edebileceği böcekler toplayarak geçirdi; kaktüs, çalı çırpı, kuşlar, ilk başta iğrenç bulduğu ancak şuanda yiyecek için denize süzülmesine ve tek düşmanı olan köpekbalığından kurtulup sıcak güneşin altında ısınmaya gelişine hayran kaldığı deniz iguanası. Bu sıcak tropik güneşte Charles'ın saçları altınsı bir kırmızıya dönmüştü, tıpkı Tierra del Fuego'nun soğuğunda renk pigmentinin donup saçının rengini koyulaştırdığı gibi.

Takımada bölgesinin nefes kesici güzelliğini tahmin edememişti: gökyüzünün ve denizin parlak mavisi; sayısız kuşun rengarenk tüyleri: şişirilebilir turuncu veya kırmızı boğaz keseleri ile fregat kuşu, penguenler, beyaz yüzlü ve mavi ayaklı sümsük kuşları; işe yaramaz kısa ve

tıknaz kanatları ile uçamayan tek karabatak türü olan Phalacrocorax harrisi, galapagos albatrosu, kırlangıç kuyruklu martı, gölgeli olarak da bilinen lav martısı, kırmızı gagalı tropik kuşu, gece balıkçılı, ispinozlar; bebek fok balıklarının neşeyle oynadıkları küçük havuzlar, dişilerinin onun etrafında toplanabilecekleri burun üzerindeki en düz kayaya atlayan büyük ve ağır erkek deniz aslanı; yumurtalarını bırakmak için kumda bir delik kazan bir deniz kaplumbağası; yumurtalarını sert lav zemindeki kuru çalı yuvalarına ya da çiftleşme yerlerindeki yüksek çukurlara bırakan kuşlar; kazınmış ponzataşı yamaçları, başka bir gezegenin sakinleri gibi görünen kalın ve güdük ayaklı kaplumbağalar; kuşların, sürüngenlerin, balıkların ve deniz hayvanlarının sesleri. Ve çok yükseklerde, rüzgârın çok uzun zamandır estiği ve palo santo, button mangrov ve matazarno ağaçlarının toprağa tutunduğu yerdeki yeşillikler; uzun, çarpık kaktüs ağaçları, büyük oval yaprakları bağlantı dalları oluşturan tuhaf ve inişli çıkışlı bir kaktüs ağacı. Denizin gayzer gibi püskürdüğü hava delikleri; okyanus yatağına doğru iki mil kadar aşağı inen denizaltı kayalıkları; döngüsel göller, rüzgâr ve denizin sütun biçiminde şekiller verdiği kayalıklar.

Birkaç yüz balık türü inanılmazdı; kıyı şeridinde, Sally Light-foot yengeçlerine ek olarak, her biri çok yüksek yoğun ısıda parıldayan denizyıldızı, deniz kestaneleri, kum doları, deniz hıyarı da vardı.

Sadece bir tane canlı, dumanı tüten volkan buldu. Ağıza çıktığında, yanan bir ateş veya sıvı lav olmadığını gözlemledi. Ne her bir adada bulunan çok sayıdaki volkanın ne de adaların kendilerinin aynı anda oluşmadığı ve de her bir adanın volkanların yanlarından dökülen ve çoğu denize ulaşan birçok farklı ve belirgin lav akıntısından oluştuğu aşikardı. Adaların garip, etkileyici, birden çok volkanlı yapısı ile denizdeki, havadaki ve deniz kabuğuyla kaplı kumsallardaki karmaşık yaşam, bunların Tanrı'nın dünyayı tam olarak nasıl şekillendirmek ve nasıl doldurmak istediğini bilmediği ilk deneme evrelerinden birinde yaratılmış oldukları izlemini bırakmıştı onların üzerinde.

H.M.S. *Beagle*, Charles Adası'ndaki bir koyda demir atıncaya kadar Galapagos Adaları'nın gerçek öneminin farkına varmamıştı Charles. Bir kısmı kendi keşfi idi; iki farklı adada yakaladığı ispinozları incelediğinde umulmadık bir biçimde gagalarının farklı şekiller-

de olduğunu keşfetti. Uyanmanın ikinci fazı ise, Ekvador'un adalar üzerinde hak iddia edişinden sadece bir kaç yıl önce atanan İngiliz vali vekili Nicholas Lawson sayesinde olmuştu. Lawson'un saçları ve yüzü güneşten yanmış kırmızıya dönmüştü, ancak çıplak siyah yamaçların ve berrak lagünlerin güzelliği ile vahşi yaşamın çeşitliliği adaları sevmesine sebep olmuştu.

Bir balina avlama gemisini ziyaret etmek üzere Charles Adası'nın limanındaydı ve Charles'a devlete karşı işledikleri siyasi suçlar nedeniyle Ekvador'dan sürgün edilen yaklaşık iki yüz kadar sürgünün yerleşim yerine giden yolu göstermeyi önerdi. Adanın merkezine giden dört mil uzunluğundaki cüruflu yol boyunca, yirmi dört saatte dört mil hızla hareket eden bir kaç kaplumbağa geçtiler.

Lawson şöyle dedi:

"İddia ediyorum ki bu kaplumbağalardan herhangi birinin hangi adadan getirildiğini bir kerede söyleyebilirim."

Charles kısa bir süre durdu.

"Her adanın kendine has bir tür kaplumbağa barındırdığını mı söylüyorsunuz Bay Lawson?"

"Hiç kuşkusuz, Bay Darwin. Onları nasıl ayırt edeceğimi bir yıldan fazla bir süre önce öğrendim. Çeşitli adalardaki kaplumbağalar genellikle kabuklarına göre farklılık göstermekteler, farklı ada kaplumbağalarının kabukları mütemadiyen daha yüksektir veya daha düşüktür, ayrıca ön ve arkadaki kenar boşlukları belirleyicidir. Kabuklar renk ve kalınlık bakımından da çok farklıdır. Bunlara ek olarak farklı adalardaki kaplumbağalar farklı boyutlarda büyür, bacakları ve boyunları daha uzun veya daha kısadır."

Bu durum, Charles'ın kafasını karıştırmıştı ve Lawson'a "Karakteristik özelliklerini neden ve nasıl değiştirdiler?" diye sordu.

Lawson'ın sesi, sanki boğazı da amansız güneş yüzünden şişmiş gibi çıkmaktaydı.

"Ne yazık ki buna cevap verememem, Bay Darwin. Ben sadece gözlerimin gördüğünü biliyor ve söylüyorum."

Bu mesele, Severn nehri boyunca Pincher'i yürüyüşe çıkardığında onun tüylerine yapışıp kalan pıtrak gibi takılıp kalmıştı Charles'ın aklına. Lawson'la, sırıklara dayanan geçici derme çatma meskenler

olan *pueblo* saman çatılarında geçirdiği birkaç saat boyunca, bir çeşit muz ve tatlı patates ile birbirinden farklılık gösteren bu kaplumbağaların bilmecesi kafasını karıştırıp onu allak bullak etti. Kara kaplumbağaları tatlı su içtikleri için, gözenekli lav kayaları da yağmur suyu tutmadığından, adalarda az bulunan doğal kaynak suyuna geliyorlardı. Charles su kaynağının yakınında bir kütük üzerine oturdu. Çoğu tarih öncesi yaratık sularını içip uzanmış boyunlarıyla yukarı doğru giderken diğer bir grup geldi. Kara kaplumbağalarını, gözlerinin üzerine kadar kafaları gömülü hâlde su içişlerini izledi.

"Ne kadar dikkatsizmişim" dedi. "Bu adalardan topladığım numuneleri menşelerini yazmadan aynı torbaya koydum. Eğer ispinozların gagalarında ve kaplumbağaların kabuklarında farklılıklar varsa, her adanın koleksiyonunu etiketlemeyi aşırı özenle büyük bir titizlik göstererek yapmalıyım. Böylelikle karşılaştırmalar yapabilir, tüm türlerin, kuşların, kertenkelelerin, bitkilerin adadan adaya değişiklik gösterip göstermediğini öğrenebilirim. Bu, bu yolculuğumun en önemli keşfi olabilir. Bu farklılıklara ne sebep oluyor? 'Kafa kurcalayan bir şey.'"

Beagle'ın Galapagos'u haritalarken geçirdiği otuz altı günün yirmisini karada geçirdi Charles. İki ila üç fit uzunluğunda, çirkinliğini güzel gösteren sarı, pembe ve mor renk tonlarına sahip pullarıyla galapagos kara iguanasının yuvaları öylesine çok sayıdaydı ki bazen çadırlarını atmak için bir yer bulmakta zorlandılar. Bu büyük boy kertenkeleler tamamen meyveler, sık sık ağaçlara tırmanıp aldıkları yapraklar ve gövdeleri sulu olan kaktüsler ile besleniyorlardı. Günlerce numune toplama başını döndürmüştü; daha önce hiç tanımlanmamış olduğundan emin olduğu yirminin üzerinde kara kuşu türü...

Her bitki çiçek açmıştı çünkü çiçeklenme mevsimi idi: çimenler, kaktüsler, yapraklı kara yosunları, eğrelti otları, tuz tutan sukulentler. Filikalar, biri Chaffers ve Mellersh'in, diğeri ise Yüzbaşı Sulivan'ın komutasında diğer adaları haritalamak üzere gittiklerinde, müretteбat onun için numune topluyordu: küçük kara kaplumbağaları, yılanlar, kuşlar; martılar, şahin ve akbabalar, baykuşlar, sümsük kuşları, çalıbülbülleri, güvercinler, çeşitli ispinozlar ve her tür bitki. Onlara

iyi talimat vermişti; her adanın numunesini ayrı bir çantada tuttular.

Beagle, sadece bir kez susuzluk sorunu yaşadı. Kıyının yakınında bulunan, güvendikleri tatlı su kaynağı dalgalarla okyanus suyuna karışıp dolup taşmıştı. Herkese yarım ölçü su alma hakkı verildi. Albemarle'da Charles, dibinde, etrafı parlak yeşil etli kaktüslerle çevrili mavi ve berrak, dairesel bir göl gibi görünen su birikintisi olan bir kratere tırmandı. Yürürken toza boğuldu, aşağı doğru güçlükle ilerledi ve göle ulaştığında avuçlarına alıp yükselttiği suyu deniz suyu kadar tuzlu buldu, hatta Port San Julian'da bitkin ve susuz Kaptan FitzRoy için su temin etmeye çalışırken ki bulduğu su gibiydi.

Mürettebatının nezaketle onlara üç fıçı su ve bir kova soğan hediye ettiği Amerikan bir balina avcısı tarafından kurtarıldılar. Kaptan FitzRoy, Amerikalılara teşekkür etti, sonra Charles'a şöyle dedi:

"Kendi vatandaşlarımızdan daha iyi olmasın ama bu Amerikalıların bize gösterdiği nezaket ve yardımseverlik ilk kez değil."

"En çok takdir ettiğim şey, Kaptan, cömertliklerini gösterirken sergiledikleri samimiyetti."

"Merak ediyorum, acaba onların İngilizlere karşı önyargıları bizim onlara karşı beslediğimiz kadar güçlü müdür?"

Charles, Chatham Adası'na ilk karaya çıktığında, Yüzbaşı Wickham sordu:

"Ada neye benziyor?"

"İğrenç ve kasvetli bölgelerin ekili dikili kısımlarının nasıl olabileceğini hayal edersen öyle işte."

Dönüp dolaşıp başladığı yere gelmişti; ziyaret ettiği her ada sadece içerisinde çok sayıda etkileyici vahşi hayvan ve bitki türü barındırmakla kalmıyordu, aynı zamanda buralarda tüm yaşam biçimleri, balina avcıları ve korsan gemilerince binlercesi toplanıp götürülmüş dev kara kaplumbağaları hariç, bozulmadan, insan eli değmeden, takımadaları oluşturmuş olan volkanik patlamalardan bu yana geçen milyonlarca yıl boyunca evirilerek alabildiğine çoğalmıştı. Dünyada doğanın tıpkı ilk oluştuğu o Yaratılış gününde olduğu hâliyle görülebileceği başka hiçbir yer olmadığını biliyordu; milyonlarca yıl önce okyanusun dibinden kaynayıp püskürmüş, el değmemiş, bakir, değişmemiş, ilkel yaşamı barındıran ve daha sonrasında asırlar boyunca,

yavaş yavaş, üzerinde canlılar barındırmaya başlayan bir laboratuvar. Ancak adaların her biri, kolaylıkla birbirinden ayırt edilebilen, kendine has türlerini nasıl oluştu? Daha da önemlisi, neden?

5

PASİFİK, bir kez olsun ismine uygun davrandı. Beklenen alize rüzgârları günde yüz elli mil yol kat etmelerine olanak sağladığı için H.M.S. *Beagle* cunda yelkenleri ile Galapagos Adaları'ndan Tahiti'ye dört haftadan biraz daha kısa bir sürede ulaştı. Keyifli bir süreçti; Charles, Galapagos'ta toplanan bitkilerin, kuşların ve sürüngenlerin betimlemelerini yazdı ve takımadalarının varoluşunu ilişkilendirilebileceği bir "yaratılışın merkezi" ile ilgili çok sayıda kuram oluşturdu. Her akşam yemeğinden sonra, o ve FitzRoy, Güney Pasifik'teki İngiliz misyonerlerin misyonlarını üstlendiler; William Ellis'in misyonerlerin tercih ettiği *Polynesian Researches*'ünü; FW Beechey'nin konuyla ilgili tarafsız olan *Narrative of a Voyage to the Pacific* eserini ve Kotzebue'nin beyazların yerliler üzerindeki etkisini ciddi bir şekilde eleştiren *A New Voyage Round the World*'ünü yüksek sesle okudular.

15 Kasım gününün ilk ışıklarıyla Charles, güneş ışığı, ılık su ve yumuşak esintilerin ülkesi, ki "Güney Denizleri'ndeki gezginler için sonsuza kadar bir klasik olarak kalması gerektiğini" gözlemlediği, Tahiti'nin göründüğü ilk anı yakalamak için güverteye çıkmıştı. H.M.S. *Beagle,* Matavai Körfezi'ne demirledi. Bütün bayraklar pruvadan arka tarafa kıça sıralanmıştı. Charles kendini önlerinde bir sonsuzluk duvarı gibi yükselen sivri dağlar ve yemyeşil bir örtü gibi onu kaplayan doğanın güzelliği ile karşı karşıya buldu. Bronzlaşmış yerliler onları bütün içtenlikleriyle karşılamış ve ilçe misyonerinin evine kadar onlara rehberlik etmişlerdi. Hemen ardından Charles, etrafını saran gölgeden serin kalan dolambaçlı patikalarda evlerin arasında keşif yürüyüşüne çıkmıştı.

"Burası Cennet olmalı. Yoksa burada dünyada cenneti yaşamak İngiltere Kilisesi'nin Otuz Dokuz Akidesi'ni ihlal etmek miydi?" diye düşündü içindeki coşkuyla.

Ekili tek yer, çıkıntı hâlinde yükselen dağların eteklerinde biriken, onu tamamen çevreleyen bir mercan resifi ile korunan alüvyal toprak şeridi idi. Tropikal ağaçlardan oluşan bir meyve bahçesine doğru ilerledi: muz, hindistancevizi, portakal, ekmek ağacı meyvesi, guava ve bunların arasında yam bitkisi, şeker kamışı, tatlı patates, ananas da vardı.

Cennet Bahçesi!

O öğleden sonra kaptan, güverteleri temizletti, böylelikle Tahitililer, uskundralı kanolarında mallarını satmak için *Beagle*'a gelebildiler. *Beagle*'ın üzerine arılar gibi doluştular, gemiyi gürültülü bir pazara dönüştürdüler: domuzlar, deniz kabuğu sepetleri, meyveler, oltalar, kumaş ruloları... Birinin ilgilendiğini gördüklerinde bağırdılar:

"Bir dola! Bir dola!"

Sadece Amerikan gümüşünü istiyor, İngiliz parasını almıyorlardı ve garip bir şekilde her şeyin fiyatı aynıydı, bir domuz ya da olta için bir dolar. Erkekler pantolon yerine bol keten kumaşlar sarıyorlardı. Charles onların, karşılaştığı en iyi görünümlü erkekler olduğunu düşündü; uzun boylu, geniş omuzlu, atletik, altın bakır rengi karışımı tenleri, orantılı estetik motifleri. Az sayıda dövmeleri vardı, tasarımları zarif bir etki oluşturması için büyük bir zarafetle beden çizgilerini takip ediyordu. Charles, figürlerden birini bir hurma yaprağı dalı, diğerini ise bir Korint tarzı sütun başı olarak yorumlamıştı, çizgiler omurga başından başlayıp her iki tarafı sarıyordu. Bu benzetmenin bir hayal ürünü olduğunu fark etti, ancak bu adamların vücutlarının tıpkı soylu bir ağacın gövdesi gibi zarif bir sarmaşık tarafından donatılıp süslendiğini düşünüyordu. Elinde olmadan Tierra del Fuego'nun çirkin boyanmış yabanıllarını hatırladı ve Rowlett'in yerine geçmek üzere gemiye gelen, hevesli bir kuş koleksiyoncusu olan John Dring'e şu yorumda bulundu:

"Bu adamların zorunda oldukları tek şey ağaçlardan meyveleri toplamak, balıkları, karidesleri ve yılanları mercan resiflerinden yukarı çekmek. Bu, bana onların Tanrı tarafından kutsandığı izlenimini veriyor."

O sabah domuz ve meyve satın almak için kıyıda olan Dring, cevap vermesine yetecek kadar uzun süre duraksadı:

"Eğer öyleyse neden Tahiti kadınları da güzel değil ki? Bana oldukça sade ve basit görünüyorlar. Bu kalp kırıcı!"

Ertesi sabah Charles yakınlardaki bir dağa tırmandı ve oranın kökeni hakkında varsayımlarda bulunmak için çekiciyle çalıştı. Syms ile dağlık bölgelerin derinliklerine doğru yapacakları bir kaç günlük yolculukta onlara eşlik edecek iki rehberin adını teyit etmek için misyonerlerle görüşmek üzere durdu. Oradayken kibar ve koca göbekli sarışına misyonerlerin yerliler üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu sordu.

"Onlar paganlardı. Büyük ölçüde çıplaklardı. Muhtemelen insan kurban ediyorlardı. Onları Hristiyan yaptık, onlara kıyafetler giydirdik. Cinsel ahlak öğrettik. Güçlü bir sarhoş edici etkiye sahip olan ava kökü suyunu içmeyi bıraktılar. Onlara İngilizce'yi, İncil'in nasıl okunacağını öğrettik; ilahiler dışındaki dinsiz danslarına ve şarkı söylemelerine bir son verdik."

"Peki tüm bunlardan memnunlar mı?"

"Öyle görünüyor. Hepsinin ne kadar cana yakın ve misafirperver olduğunu görüyorsunuz. Pazar günleri kiliseye gelirler. Bu yeterli bir kanıt."

Syms, bir çanta dolusu levazım, bir şişe sert içki ve battaniye aldı yanlarına ve yola çıktılar. Sadece peştemal takan iki genç rehber, ağır çantayı ve battaniyeleri, sırayla omuzlarının üzerinde taşıdıkları bir direğin birer ucuna bağladılar. Tüm ada bir grup dağ gibi göründüğünden, içlere girmenin tek yolu nehir vadilerini takip etmekti. Nehri çevreleyen ormanlardan geçtiler; kısa sürede vadi daralmaya başladı, dağ duvarları daha da dikleşti. Dört saatlik sürekli bir tırmanıştan sonra kendilerini dikine çevrelenmiş derin ve oldukça dar bir dağ geçidinde buldular ki:

"Ne yazık. Bu bizim için bir son." dedi Syms.

"Hayır, Syms. Rehberler bizi zirveye çıkarabileceklerini söylüyorlar."

İkisinden daha büyük olanı haykırdı:

"Yapabiliriz. Bakın. Çıkıntılı kayalar. Halat kullanırız."

Tahitililer kayadan duvarlara dağ keçileri gibi tırmandılar, sonra Charles'ı ve Syms'i vahşi muzların ve tropik bitkilerin kalın bir şekil-

de kapladığı çıkıntılara çekip yukarı çıkmalarına yardımcı oldular; daha sonra dağ geçitlerinin üzerinde yükselen derin uçurumların bıçak ucu şeklindeki tepelerine doğru daha yükseğe çıktılar. Bin metre yükseklikte bir uçurum ölçeklendirdiler; iki dağ arasındaki muhteşem bir boğaza geldiler. Öğleden sonra kamp yaptıkları düz bir alana ulaştılar. Charles rehberlere kendi yiyecek ve kıyafetlerini kendilerinin sağlamaları gerektiğini söylediğinde onlar da alaycı bir şekilde sırıtıp şu cevabı verdiler:

"Deri kıyafet... Dağlarda da bol miktarda yiyecek..."

Tahitililer yakınlardaki bir nehre daldılar bir ağ ile, balıkları ve karidesleri köşeye kıstırana kadar takip ettiler, iyi bir avla da döndüler. Balık ve muz parçalarını taze koparılmış yaprak parçalarının arasına sardılar, odunlarla ateş yaktılar, yirmi küçük taş topladılar ve onları yanan odunun üzerine koydular, daha sonra her bir yeşil yaprak sarmayı iki taşın arasına koydular. Bütün ateş bir toprak tabakasıyla kaplıydı, böylece ne duman ne de su kaçamazdı. Daha sonra muz yapraklarından bir masa örtüsü serdiler, derenin tatlı suyunu içmek için bardak olarak kullanmak üzere hindistan cevizini kırdılar. Charles onlara içki matarasını uzattığında bir yudum almadan önce dudaklarının önüne bir parmak koyup "Misyoner!" diye fısıldadılar. Şimdi yemeye hazır olan iki yerli, dizlerinin üstüne çöküp Hristiyan dualarını mırıldandılar.

"Dağ tatlı olarak ne seçenek sunuyor?" diye sordu Charles.

"Çay. Kök kesiyoruz."

Çay, şeker pekmez gibi tatlıydı. Yemek bitti, Syms battaniyelerini yaydı. Akarsu boyunca bir şelaleye doğru yürüyüp geri geldiler ve sonra hava kararırken rehberlerin muz yapraklarını birbirine bağlayarak yaptıkları sığınaklarda uykuya daldılar.

Pazar sabahı FitzRoy, Pritete'de adanın önde gelen misyoneri Bay Pritchard tarafından önce Tahiti dilinde daha sonra da İngilizce olarak yapılacak olan dini törende ona eşlik etmek üzere Charles ve birkaç subayı davet etti. Bay Pritchard iyi eğitimli, uzlaşmacı ve mantıklı biriydi; tümüyle iyi bir adam diye düşündü Charles. Tahiti'de kırk yıl boyunca yaşamış ve İncil'in Tahiti diline çevirisini tamamlayan, nazik bir adam ve özverili bir alim olan üçüncü bir misyonerle tanıştı.

Charles, Kaptan FitzRoy'a şu yorumda bulundu:

"Kotzebue, misyonerlerimizi alenen acımasızca eleştirip kınama konusunda haklıymış. Ben artık onların tarafına geçtim."

Daha sonra, bu kadar dini aktivite ona fazlasıyla yettiğinden bir kano ve ona eşlik edecek bir kaç adam kiraladı ve günün geri kalanını lagünü oluşturan mercan resiflerini inceleyerek geçirdi. Mercanlar zarif birer çiçek gibiydi ve resifi oluşturmak için kilometrelerce uzanıyorlardı, Kaptan James Cook 1769'da onları aşıp geçmeyi sağlayan tek bir giriş bulmuştu. Tahitililer avaralarından denize indiler ve Charles'a çalışması için muazzam parçalar koparıp getirdiler.

Mercan resifleri doğanın yaratılışını anlatan bir şiir gibiydi. Canlı organizmalar inanılmaz bir boyut ve yapı çeşitliliği gerçekleştirmişlerdi: süngerler, yıldızlar, çiçek kümeleri, iç içe geçmiş geyik boynuzlarına, borulu orga, ağarmış kalkerli iskeletlere, taşlaşmış ağaçlara benzeyen staghorn mercanı; kuleler, vazolar, kolyeler, yelpazeler, rozetler oluşturan polip dokunaçlar... Olgun anızların, kalın ve çıplak dalları olan ağaçların, lav yataklarının, zengin dokusuyla yer örtüsünün, bilinen bir isimle tarif edilemeyen tuhaf formların olduğu araziler vardı burada; insan zihninin hayal edebileceği herhangi bir kompozisyon en ışıltılı hâliyle mevcuttu. Mercanın açık beyazdan kehribar, pembe, sarı, gül rengi, mavi, yeşil, koyu kırmızı, mor ve siyah renge kadar olan hoş ton nüansları, aralarındaki tüm incelikli kombinasyonları ile en zarif ve seçkin çiçek bahçesi ile tam olarak denk tutulamaz ve hayal edilenin çok ötesinde rüya gibi bir görsel şölen sunmaktaydı.

H.M.S. *Beagle*'a döndüğünde mercan numunelerini etiketledi, sonra da günlüğüne şunları yazdı:

> Bana göre, her bir türün küçük mimarları hakkındaki bariz cehaletin yanı sıra, yazılmış olan çoğu şeye rağmen, Mercan Adaları, resiflerin yapısı ve kökeni hakkında hâlâ çok az şey biliniyor.

1832'de Montevideo'da kendisine ulaşmış olan Lyell'ın *Principles of Geology*'sinin ikinci cildini aldı ve okumaya koyuldu:

> Pasifik'teki sayısız mercan adasının dairesel veya oval formları, mer-

kezlerindeki lagünlerle birlikte, onların kenarları ve dipleri mercanlarla kaplı kraterlere sahip denizaltı volkanlarının tepelerinden başka bir şey olmadığı fikrini akla getiriyor doğal olarak.

Bir şeyden emindi. Charles Lyell kesinlikle yanılmıştı! Mercan kayalıkları oldukça farklı bir şekilde oluşmuştu. Eve dönmeden önce bu sürecin ne olduğunu öğrenmeye kararlıydı.

Subaylar ve mürettebat, Tahiti'den ayrılıp rotalarını Yeni Zelanda'ya çevirdiklerinde mutlu bir ruh hâlindeydiler. Adaların Kraliçesi vaadini yerine getirmişti. Yerliler sıcak ve misafirperverdi, gerektiğinde çalışkanlardı da. John Stokes Tahitili bir ailenin yanında kalmıştı ve bu deneyimden memnundu; Kaptan FitzRoy, Valparaiso Amirali Mason'un 1831'de İngiliz gemisi H.M.S. *Truro*'nun yağmalanmasını telafi etmesi için talimat verdiği üç bin doları ustalıkla biriktirmişti; Charles, Lyell'ın mercanın doğası hakkındaki çıkarımlarına bir cevap tayin etme olasılığının son derece farkındaydı.

Tahiti patatesi ve taze domuzdan oluşan tatminkar bir akşam yemeğinden sonra FitzRoy sandalyesinde arkasına doğru yaslandı, tembel bir şekilde kollarını derin bir çukur yaparak yukarı doğru uzatıp esnetti ve şöyle dedi:

"Filo, o günlük üzerinde tam dört yıldır çalışıyorsun ve bana şimdiye kadar tek bir sayfa bile göstermedin. Bazı bölümlere bakmama müsaade eder misin?"

Kaptanın kamarotu masayı temizledi. Charles günlüğünün son bölümlerini FitzRoy'un önüne koydu, sonra Playfair'i ve kardeşi Erasmus'un Valparaiso'ya gönderdiği kutudaki kitaplardan biri olan Hutton'un *Theory of the Earth*'ü okumak üzere divana uzandı. Yaklaşık bir saattir yazarın teorilerini sindiriyordu Charles, FitzRoy masadan kalkıp asık ve sert yüzünü aydınlatan hoşnut bir gülümsemeyle şunları söylediğinde:

"Keşif gezimizin kaydını oldukça iyi tutmuşsun, sevgili Darwin. Bence bu yayınlanmaya değer."

Charles heyecanla divandan sıçradı, kaptanın tamamen samimi olduğunu gördü. Susan'ın günlüğündekilere hayran olduğu ve onu yayınlanmasını önerdiği doğruydu, ancak böyle bir hususta insan

kendi ailesini taraflı olarak değerlendirilmek zorunda kalırdı. Sevgi dolu kız kardeşleri günlüğünü ondan haber almak için okuyorlardı; maceralarını paylaşmanın hazzı onun güvenle dönüşüne duydukları özlemle birleşmişti; ki bu da onları edebi eleştirmenlerin en açık ve isabetli olanı yapmazdı. Ancak, dünya seyahat literatürünü okuyan Kaptan FitzRoy tarafından övülmek, bambaşka bir tür parlak renkli mercan resifi balığı bulmak gibi bir şeydi! Bu olağanüstü yolculukta yaptığı her şey hakkında eksiksiz notlar tutmak için günlük tutmuştu. Bunu yayınlamayı asla bilinçli olarak düşünmemişti.

"Bununla birlikte," diye itiraf etti. "Dört yıl boyunca kıç kamarasındaki seyahat kitaplarıyla dolu kitap raflarımızdan sadece birkaç metre uzakta yaşadım. Kitapların başlıklarını karanlıkta hamağımdan okuyabiliyordum. Aynı derecede ilginç ve otantik bir kitap yazabileceğimi hayal etmiş olmak çok mu kendini beğenmişlik olurdu?"

Kaptan FitzRoy'un hâli hazırda seyahatleri ile ilgili olarak kendi hikâyesini kaleme aldığını ve onun yazdıklarının yayınlanmak için daha ileri bir evrede olduğunu biliyordu. Bu, H.M.S. *Beagle* Plymouth'tan ayrılmadan önce Amirallik'te anlaşılmıştı. Kaptan FitzRoy'un kitabı denizcilik tarihinin önemli bir parçası hâline gelecekti. Peki ya Charles Darwin'inki? Son anda amatör bir doğa bilimci olarak görevlendirilmiş yirmi altısında genç bir adam?

"Sonuçta ben bir amatörüm," dedi kendi kendine. "Aileme ve arkadaşlarıma yazdığım mektuplar dışında hiçbir şey yazmamıştım daha önce. Yazık!"

Aniden sordu:

"Kaptan, seyir defterinizin bölümlerini okumam için çok mu erken olur?"

"Pek değil." FitzRoy yazı masasının çekmecesinin kilidini açtı, koca bir el yazma çıkardı.

"Lütfen burada kamarada oku ve ne zaman tekrar kilitleyebileceğimi bana bildir."

FitzRoy görevlerini yerine getirmeye gittiğinde, Charles iki saat yalnız kalmıştı. İlk tepki olarak, "Şaşılacak derecede iyi yazıyor! Elbette bunu ona söylemeliyim," diye mırıldandı.

FitzRoy kabine dönüp yazılarını kilitlediğinde, Charles, ona yazı-

larının akıcılık, etki, canlı söyleyiş konusunda yetersiz ve ilgi alanları bakımından sınırlı bulduğunu söylemedi.

Gecenin ilerleyen saatlerinde hamağına rahatça uzandığında Kaptan FitzRoy'u düşündü uzun uzun:

"Son on iki aydır onunla çok dostça bir ilişki içerisindeyim. Dört yılda sadece iki tartışma... Hem de böyle kalabalık bir yerde. Dikkat çekici! Olağanüstü ve asil bir şahsiyetti, ancak ne yazık ki asabiyetin getirdiği huylardan o da mustaripti. Bu durumun herkesten daha fazla farkında olduğunu, bunun üstesinden gelme çabalarıyla ortaya koyuyordu. Onun sonunun ne olacağından emin olamıyorum; birçok koşulda harika bir şey olacağından eminim, ancak farklı koşullar altında çok mutsuz bir son olacağından korkuyorum..."

26 Kasım'da Tahiti'den ayrıldılar. Gemideki beşinci Noellerine yaklaşırken herkes evinin özlemi içerisindeydi, Kaptan FitzRoy da Charles kadar şiddetle özlemişti. Üstüne üstlük, uşkuna baş-kıç yapıyordu önden gelen dalgalara karşı; altında yükselip alçalan, ileri geri hareket eden harita masasını çekmeye çalışırken deniz tutan Charles, Stokes'a sızlandı:

"Bugüne kadar zevk ve acı, jeoloji ve deniz tutması birbirini dengelemişti. Artık meridyene yaklaştığımıza göre, bütün eğlencemi oraya ulaşmama sekiz ay kalan Shrewsbury'e saklıyorum."

Hâlâ katedilmesi gereken çok deniz vardı; ancak görevlerinin esas bölümü başarıyla tamamlanmıştı.

Gittikleri yönde onlara dostça davranan rüzgârlara denk geldiler. Yirmi beş günün sonunda Yeni Zelanda'yı uzaktan gördüler ve 21 Aralık 1833'te güvenli bir şekilde Bay Adalar'ına demir attılar. Charles, teleskopuyla baktığında ülkenin oldukça yeşil, engebeli ama ana hatlarıyla düzlük olduğunu, körfezin karanın derinlemesine uzanmış kollarıyla iç içe geçtiğini gördü. Yüzleri tamamen oyuklar ve koyu hatlı sarmal şekillerle, kıvrımlarla, dairelerle, çeneden buruna kadar uzanan kıvrımlı çizgilerle kaplı birkaç sessiz yerli ile birlikte sadece tek bir kano onlara yaklaşmaktaydı.

Karayla ilgili konulara dâhil olmaktan asla bütünüyle mutlu olmayan Yüzbaşı Wickham, "Etkileyici bir görüntü değil," dedi. Demir atmış üç balina avlama gemisi vardı; onların daha ilerisinde,

küçük kare, düzgün görünümlü ev kümeleri çiçeklerle çevriliydi.

"Bana İngilizvari görünüyorlar" dedi FitzRoy ve ekledi, "ama bildiğim kadarıyla yerliler gül bahçeleri olan beyaz badanalı evlerde yaşamıyorlar."

Charles, tüm yamaçlarda dikine taraçalar olduğunu not etti. Karaya çıktığında, taraçaların tahkimat olduğunu öğrendi. Yeni Zelanda Maorileri dünyadaki en vahşi kabileler arasındaydı ve yüzyıllar boyunca fethedilen yerlerden köleler almış ve birbirlerini yok etmeye çalışmışlardı.

O akşam Charles, onları karşılamaya gelen bir misyoner olan Bay Baker ve Kaptan FitzRoy ile karaya çıktı. Balina av teknesinde, acıdan ziyade hayal kırıklığına uğramış bir hâli olan Bay Baker, iç kesimlerdeki dinsiz kabilelerin bir kısmının Hristiyanlığa döndürülmesine rağmen, burada yani Yeni Zelanda'nın en büyük köyü Kororadika'da çok az başarı elde edebildiğini belirtti. Karaya indiklerinde İngiliz sakinlerin çoğunlukla Güney Galler'den kaçan ve İngiltere'den sürülen mahkumlar olduklarını fark ettiler. Bay Baker sessizce şöyle dedi:

"Bunu söylemek beni üzüyor ve bunun bir Hristiyana yakışır bir kanı olmadığını da biliyorum, ancak bu İngilizler sarhoşluk ve her türlü ahlaksızlığa bağımlı olan çoğunlukla ahlaksız ve değersiz kişiler. Biz misyonerler saygı görüyor ve seviliyoruz."

Bay Baker'ın evinde Richard Matthews'un Yeni Zelanda'nın kuzeyindeki kardeşine katılması için izin istendi. Bazı istişarelerden sonra diğer misyonerler de kabul etti. Charles, Matthews adına mutluydu. Matthews, *Beagle*'da üç yıla yakın bir zaman geçirmiş olan, kitaplarda güçlü kuvvetli bir denizci olarak belirtilen ancak gemide kendisi için uygun bir yer bulamayan yalnız bir adamdı.

Misyonerlerden birkaçının Waimate'ta iç kesimlerde tarım amacıyla arazi satın aldığını öğrenen Charles, ziyarete gelip gelmeyeceğini sordu.

"Memnun olurum, sevgili çocuk. Yolun bir kısmını tekneyle geleceksin, sonrasında çiftliğe sadece dört saatlik bir yürüyüş mesafesi var. Yanına rehberler aldığından emin ol; bu gelişmemiş ülkede yol bulmak zordur."

Konsolos olarak görev yapan İngiliz sakin Bay Busby, Charles'ı kabile reisi ve eski büyük bir savaşçı ile buluşmaya götürdü. Tamamen dövmeliydi. Charles, iki adamının ona rehberlik edip edemeyeceğini sorduğunda, şef cevap verdi:

"Ben gelmek. Kaç pound ödemek?"

"Pound yok. İki dolar."

"İki dola! Çok iyi!"

Uzun eğrelti otları ve alçak çalılıklar ile kaplı, tarıma elverişsiz volkanik toprak üzerinde uzun bir yürüyüş yaptılar. Yerli köyleri geçtiklerinde, Charles kulübelerin pislik içinde olduğunu gördü. Bay Baker ona şunları söylemişti:

"Asla yıkanmayı düşünmezler. Doğumdan ölüme kadar. Kullandıkları hiçbir şeyi de temizlemezler. Bu gerçekten sadece onların kültürlerinde yok."

Yerliler Tierra del Fuegodakilere benziyorlardı. Yüzlerinin her santimetresinde boyalı olan olağandışı biçimler Charles'ı hayrete düşürmüştü. İfadeleri oldukça katı görünüyordu, gözlerinden kurnazlık ve gaddarlık akıyordu.

"Ama Bay Baker'ın dediği gibi, bu bir Hristiyana yakışır bir kanı olmayabilir" dedi kendi kendine. "Muhtemelen yüzlerindeki insizyonlar, gözlerini dikip acımasızca bakmaktan başka bir şey yapmalarını imkânsız hâle getirdi."

Misyonerler tarafından temizlenen ve ekilen tarım arazileri gözüne güzel göründü: arpa, buğday, yonca tarlaları... Bahçede yetişen meyve ve sebzelerin çoğu memleketinde olanlardı: barbunya, salatalık, ravent, elma ve armut, bektaşi üzümü, kuş üzümü, şerbetçiotu, çitler için karaçalılar ve İngiliz meşeleri...

Beraber çay içecek birini bulmak umuduyla öğleden sonra geç saatlerde Muhterem Bay Williams'ın evine vardığında İngiliz çocuklar temizlenmiş ve bayramlıklarını giymişlerdi, farklı ağaçlardan birbirine ötüşen kuşlar gibi cıvıldıyorlardı. Karşılaştığı manzaranın canlılığı Charles'a Maer Hall'u ve Wedgwood'daki kuzenlerini hatırlattı. Çay kurumsal bir şey, İngilizleri bir arada tutan önemli bir ortak paydaydı. Gören herkes Richard Matthews'u Tierra del Fuego'ya yerleştirme girişimlerinden etkilenmişti.

Matthews'ın atlattığı tehlikeleri ve çektiği zorlukları hatırlayarak; "Bu bir başarısızlıktı," sonucuna vardı Charles.

"Hayır, hayır," diye bağırdı Williams, "bu ilk adımdı. Bizim Yeni Zelanda'daki ilk adımımıza benzer şekilde. Fakat Tanrı'nın lütfuyla, sonunda beklentilerimizin ötesine geçtik."

Ertesi gün Waimate'ta pazar kuruluyordu. Yerliler, battaniye, tütün ve nadiren de sabun ile takas ettikleri patates, Hint mısırı ve domuz stoklarını pazara getiriyorlardı. Renkli bir manzaraydı, pazarlar Charles için hep ilgi çekiciydi. Bay Adalar'ına dönüş yolculuğu tam bir hayal kırıklığıydı, çünkü ormanda sadece birkaç kuş ve hatta ondan da az yerli hayvan bulmuştu.

Pahia'ya dönen Charles, dini törenlerde FitzRoy'a katıldı.

"Evden uzakta beşinci Noelimiz," diye mırıldandı.

FitzRoy sessizce ekledi:

"Ve sonuncumuz! Bir sonraki Noel İngiltere'deyiz!"

Limandaki son günü 29 Aralık 1835'te Charles, nehir boyu uzun bir yürüyüş yaptı. Bir reisin kızının cenazesine rast geldi; beş gün önce ölmüştü. Öldüğü kulübe yakılmıştı ve vücudu yerli Tanrıların ahşap görüntüleri ile çevrili dikey iki kanonun arasına koyulmuştu, her şey kırmızıya boyanmıştı. Kızın saçları kanoların uçlarına yayılmıştı, elbisesi dik tabuta bağlanmıştı. Ölen kızın akrabaları yüzlerini, kollarını ve vücutlarını yırtmışlardı, böylece her yerleri pıhtılaşmış kanla kaplanmıştı ve korkunç bir görüntüye sahipti.

Eğer Yeni Zelanda'da bir doğa bilimciyi sevindirecek bir kaç değerli şey varsa, içindeki olgunluk mertebesine çıkmaya başlayan antropolog için kuşkusuz daha fazlası mevcuttu.

6

ON üç günlük bir yolculuğun ardından Plymouth'takilere benzer depolarla çevrili ve büyük gemilerle dolu güzel bir liman olan Sidney Cove'a, New Holland'a (Avustralya), gelmişlerdi. On sekiz yaşına henüz girmiş Philip King, sevinçle yanındaydı. Sidney onun doğum yeriydi. Dört yıl sonra babası, Kaptan King, on yıldır görmediği annesi ve erkek kardeşleri ile yeniden bir araya gelecekti.

"Charley, bize biraz zaman kazandırmalısın," dedi heyecanla; "evimize gel, ailemle tanış."

Charles güldü. Endişelenme. İç kesimlere bir gezi yapar yapmaz seninle birkaç gün geçireceğim."

Gemideki herkes, Sidney Cove'a demir atmalarından oldukça memnundu çünkü orada onları bekleyen bir mektup şöleni olmalıydı. Ancak onlara mektupları getirecek kayık onlara gelmek üzere kıyıdan ayrıldığında H.M.S. *Beagle*'daki kimseye tek bir mektup yoktu. Subaylar ve mürettebat, geminin ana direği üzerlerine yıkılmış gibi yürekleri ezilmiş hissediyordu. Charles, Kaptan FitzRoy ile birlikte onun kamarasına döndü.

"Yeni Zelanda'da eve göndermiş olduğumuz posta talimatlarımızın ötesinde ilerlediğimizi tahmin etmiştim," dedi Charles hüzünlü bir hâlde.

FitzRoy onlar kadar hüsrana uğramış değildi.

"Yazık. Ama diğer bir açıdan da bu İngiltere'ye planlanandan haftalar önce döneceğimiz anlamına da gelir."

Öğleden sonra geç saatlerde Charles, Sidney'in geniş ve temiz sokaklarında yürüdü. İyi inşa edilmiş evler ve fazlasıyla tedarikli dükkanları ile bu denli düzgün bir kasaba olması onu şaşırtmıştı. Londra'da boylu boyunca uzanan banliyölerle mukayese etti. Birçok büyük ev daha henüz tamamlanmıştı ve daha birçoğu da yapım aşamasındaydı. Sidney büyük bir zenginlik barındırıyordu; üniformalı hizmetkarların sürdüğü at arabaları, faytonlar ve iki tekerlekli tek atlı arabalar geçmekteydi yanından.

"Şaşırtıcı," diye düşündü, "sadece kırk sekiz yıl önce kurduğumuz bir koloni. Bu, İngiliz ulusunun gücünün bir kanıtı. Bir İngiliz olarak doğduğum için şanslı hissetmekten kendimi alıkoyamıyorum."

Bu coşkusu uzun sürmedi.

Onu, yüz yirmi mil kadar içeride kalan verimli bir tarım alanı olan Bathurst köyünü keşfe götürmesi için bir adam ve iki at kiraladı. Makadam yolları iyiydi, İngiltere'de kendi bindiğine benzer iki at arabası ve haddinden fazla sayıda pub geçtiler. Yüklü silahlı nöbetçilerin gözetimi altında, sarı ve gri renkte giyinmiş, ayaklarında pranga ile çalışan bir grup hükümlü ile karşılaşmayı beklemiyordu. Ürkütücü

bir manzaraydı. Bunların Avustralya'da önemsiz suçlardan mahkum edilmiş olduklarını öğrendi. Ayrıca bu yeni ülkede, İngiltere dışına sürgüne gönderilen hapis suçlularının olduğunu, bunların nüfusun içinde önemli bir sayı ve tehlike teşkil ettiklerini de duymuştu.

Manzarayı izlemeye geri döndü, en dikkat çekici özelliği bitki örtüsünün had safhadaki homojenliğiydi: açık ormanlık alanlar, kısmen ince bir çayır ile kaplı zemin. Sidney gibi müreffeh bir okyanus kenti olan bir ülke için, iç kısımların bu şekilde kurak verimsiz olması şaşırtıcıydı.

Günbatımında, her biri bir demet mızrak taşıyan yirmi kişilik bir grup aborjin siyahisi geçti. Kısmen giyiniklerdi ve birkaçı biraz İngilizce konuşuyordu. Güler yüzlü, uysal görünüyorlardı. Görkemli bir yapıya sahip genç bir adama yaklaştı ve sordu:

"Sana bir şilin ödersem, bana mızraklarını ne kadar isabetli atabileceğini gösterir misin?"

Parayı çıkarıp ona verdi. Toprağı işlemeyi, onlara teklif edilen koyunlara bakmayı ya da ev yapıp bir yerde yaşamayı kabul etmedikleri için nadiren para gören aborjinlerden bir onay haykırışı yükseldi. Göçebe hayatı tercih ediyorlardı ve görünüşe göre vahşi hayvanlarla besleniyorlardı.

Genç adam, "Başlığı koy" diye haykırdı.

Arkadaşlarından biri otuz yar önde koşup başlığı alçak bir dalın üzerine yerleştirdi. Her biri mızrağını tıpkı yaydan çekilen bir okun hızıyla attı ve her biri sırayla başlığı mıhladı.

"Başarılı bir şov!" dedi Charles. "Siz harika mızrakçılarsınız! Verdiğim her kuruşa değdi."

Alkışladı ve aborjinler de geri alkışladı, sonra kahkahalarla ilerlediler. O gece Sidney'den otuz beş mil uzakta, Emu feribotunda rahat bir misafirhanede uyudu.

Sonraki birkaç gün boyunca, çok az eğimli eteklerinden kesesine koymak üzere kumtaşı numuneleri çıkardığı Mavi Dağlar'a doğru yol aldı. Yollar mevcut okaliptüs ağaçları ile sınırlanmış olmasına rağmen, eve veya ekili araziye denk gelmemişlerdi. O gece Blackheath Inn'de uyudu ve ertesi sabah aşağısında etkileyici bir dağ manzarası olan Govett's Leap'e üç kilometrelik bir yürüyüş yaptı.

Yine at sırtında, dolambaçlı yollardan on beş bin koyun güdülen ve hükümlü işçilerini beslemek için gerekli buğdayı yetiştiren Walerawang çiftliğine gitti. Charles'ın, çiftliğin Sidney'deki sahibinden çiftlik yöneticisine bir takdim mektubu vardı.

"Neden geceyi burada geçirmiyorsun? Sabah kanguru avına çıkacağız."

"Bundan memnuniyet duyarım. Bir kanguru bulmayı ve derisini benimle birlikte İngiltere'ye götürmeyi çok isterim."

Akşam yemeğinden sonra Charles sessizce sordu:

"Bay Browne, mahkum işçilerinizin hepsi İngiltere'den mi sürgün?"

"Her biri."

"Onları gözetleyen silahlı korumalarınız olmadığını görüyorum."

"Gerekli değil. Birkaçı kaçtı ama çoğu hapis cezalarını çekip bitirerek özgür olmak istiyor. Sonrasında birçoğu ticarete atılıyor, çok para kazanıyor. Saygın bir topluma kabul edilmiyorlar, ancak istedikleri her şeyi satın alabiliyorlar."

Charles bir kanguru bulamadı ama bir mısır tarlasında beslenen beyaz kakadu sürüleri, güzel papağanlar, kargalar, saksağana benzer kuşlar ve daha sonra alacakaranlıkta koca dudaklı, yumurtlayan ender bir memeli olan ünlü ornitorengi dalarken ve bir su birikintisi yüzeyinde oynuyorken gördü.

O on gününü vahşi yaşama dair toplayabileceği her şeyi toplayarak ve ornitorenk, kanguru, koala, kısa burunlu dikenli karıncayiyen, vombat ve bandikut gibi Avustralya'nın garip hayvanları üzerine düşünüp notlar alarak geçirmişti. Derin düşüncelere daldı:

"Kendi aklının ötesinde hiçbir şeye inanmayan biri, 'İş başında kesinlikle iki ayrı Yaratıcı olmuş olmalı' diye itiraz edebilir. Bir jeolog belki de Yaratılış dönemlerinin farklı ve birbirinden uzak olduğunu, Yaratıcı'ın dinlendiğini öne sürebilirdi."

Sidney'e dönerken, Kaptan King onu şehirden otuz mil uzaklıktaki Dunheved'deki evine götürdü. Kaptan King, Charles'a Philip'e gösterdiği iyilik ve şefkat için teşekkür etti ve sonra çocuğun hizmetten ayrılmaya ve bir çiftçi olmaya karar verdiğini ki bütün ailenin buna çok sevindiğini söyledi.

"Kaptan FitzRoy bana senin seyir günlüğünün bazı bölümlerini okuduğunu" dedi ve devam etti Kaptan King, "oldukça iyi olduğunu söylüyor. 1826-1830 yılları arasındaki ilk *Beagle* yolculuğunda tuttuğum kendi günlüğüm üzerinde çalışıyorum, ancak yavaş ilerleme kaydediyorum. Kaptan FitzRoy ayrıca sana ait bazı kısımları kendisininkiyle birleştirebileceğini söyledi."

Charles bir şeyler söyleyecek gibi oldu ama yorum yapmadı.

Ertesi gün King ailesi Charles'ı King'in kayınbiraderinin evi olan Parmetta'da öğle yemeğine götürdüler. Charles kendisini İngiltere'de bile üst düzey sayılacak bir evde buldu. Organze, muslin, ipeksi tülden oluşan uzun elbiselerle özenle süslenip giyinmiş çekici genç kızların arasına düştü.

"En son ne zaman Londra'da bulundunuz?" diye sordu.

Genç kızlardan birkaçı aynı anda cevap verdi.

"Ah, biz Avustralyalıyız. İngiltere hakkında hiçbir şey bilmiyoruz."

Ve açıkçası daha az umursanamazdı!

Yeniden Sidney'deydi, şehrin neredeyse her konuda kinci bir şekilde fraksiyonlara ayrıldığını öğrendi. Hizmetkârlar şartlı tahliye ile serbest bırakılan mahkumlardı, nefretleri kökleşmişti ve bunu zar zor gizleyebilmişlerdi. Tartışılan tek konu zenginlik ve yün idi. Şehirde dolaşırken, kitapçılarda çöp dışında bir şey kalmadığını gördü. Ayrıca yer yetersizliği nedeniyle Valparaiso'da *Beagle*'dan ayrılmak zorunda kalan sanatçı Conrad Martens'le karşılaştı. Martens, yedi hafta boyunca eskizler çizdiği Tahiti ve Yeni Zelanda'daki Adalar Körfezi'ne gidip gelmişti. 1835 Nisan'ında Sidney limanına gelmiş ve burada insanlar onun limanın resimsel niteliklerini keşfeden ilk kişi olduğuna karar vermiş ve onu resmi ressamları olarak şehrin merkezine götürmüşlerdi. Charles, yarısı stüdyoya dönüştürülmüş olan rahat evinde onu ziyaret etti. Onaylanma ve kalıcılık duygusu, duruşundaki katılığın bir kısmını alıp götürmüştü. Kolunu Charles'ın omuzuna attı, ki bu hareket iki yıl öncesinde sahip olduğu bir beceri değildi.

"Senden ve *Beagle*'dan ayrılmak beni üzdü," dedi, "ama benim için en iyisi oldu. İyi satış yapıyorum ve tüm saygıdeğer aileler tarafından candan bir şekilde kabul gördüm."

Charles stüdyo odasına doğru yürüdü.

"Bunlar *Beagle* eskizlerinden yaptığın resimler," diye haykırdı. "Fevkaladeler; dumanı tüten yanardağın altında geniş bir lagünde iki küçük yelkenlimiz; arka planda Valparaiso, diğerleri arasında bizim yelkenlerimiz. Gerçekten para harcamamalıyım ama bu suluboyalardan bir çifti eve götürmek üzere almak isterim. Santa Cruz'un ağzında karaya yatmış, bakır omurgası tamir edilirken *Beagle*'ın olduğu bunu ve Tierra del Fuego'ya ait bunu. Ne kadara mal olur?"

"Charles, dostum, senin için sembolik bir ücret. Her biri için üç guinea diyelim..."

"Anlaştık!" Sonra sordu: "Neden resimlerinde insanlara nadiren yer veriyorsun, Martens?"

Martens bir an için düşünceliydi.

"Eğilimim topografya ve manzara. Ara sıra figürleri peyzaj aksesuarı olarak koyuyorum. Bir resme figürleri o resmin ücretiyle zaten eklediğini ve onlar için ekstra bir ödeme istemediğini söyleyen Fransız manzara ressamı Claude'un soyundan geliyorum ben."

H.M.S. *Beagle,* Tazmanya'daki Hobart Kasabası'na yelken açmadan hemen önce Charles, Profesör Henslow'a şunları yazdı:

> Gelecekten beslenmeliyim ve sekiz ay içinde yeniden Cambridge'de olacağımdan emin olmak tahmin edilenin ötesinde bir mutluluk. Kesinlikle bir gezgin olmam planlanmamıştı; düşüncelerim sürekli geçmiş veya gelecekteki görüntüler arasında gidip geliyor; geleceği bekleme hâli yüzünden şu anki mutluluğun tadını da çıkaramıyorum, bu da gölgenin peşinden gidip gerçek kemiği düşüren köpeğin davranışı kadar aptalca.

Katty'e şunları yazdı:

> İtiraf etmeliyim ki ne zaman İngiltere'ye giden bir ticari gemi görsem içimde beni korkutan bir kaçıp gitme hissi beliriyor. Sonuna kadar doğru ve üzücü olan bir şey var ki o da son dört ayın bana, önceki iki yıldan bile uzun gelmiş olmasıdır. Tarihte hiç bir gemide şu an Beagle'daki kadar sıla hasreti çeken kahraman bulunmamıştır. Kendimizden utanmalıyız.

Hobart kasabası, bir jeoloğun rüyalarını süsleyecek türden bir yerdi. Wellington Dağı'nın üç bin fit yüksekliğine ilk kez tırmanmayı

denediğinde nadir yenilgilerinden birini yaşadı, birkaç saat sonra gür ormandan geri döndü. Ertesi gün onu yukarı götürecek bir rehber tuttu ve rehber onu dağın nemli tarafından yukarı çıkardı. Ölü ağaçlar ve çalılıklar tırmanmayı zorlaştırdı; zirveye ulaşmak beş buçuk saat sürdü, ama oraya vardıklarında gördüğü manzara karşısında şöyle haykırdı:

"Bu zahmete, tökezlediğim her adıma değdi. Engebeli arazinin ve pırıl pırıl koyların iç içe geçtiği ne karmaşık bir tasarım bu."

Çok sayıda kaya numunesi topladı; lav gibi akmış bazalt, tabakalaşmamış yeşiltaş kütleleri, artık var olmayan yaprak, bitki ve ağaç belirtileri içeren sarımsı kalker... Aralıksız o kadar uzunca bir süre büyütecinin üzerine eğilmiş hâlde durdu ki Bynoe fark ettiğinde onu uyardı:

"İki, dört, altı veya sekiz zilini her duyduğunda kalk ve güvertede yürü. Aksi takdirde İngiltere'ye bir kambur olarak geri dönersin."

"Ben, bak bu küçük taş ocağından ne çıktı; önceki çağda Tazmanya'nın bitki örtüsüne dair kalan tek kayıt."

Bynoe, büyüteç altında fosil yaprakları ve bitkileri inceledi.

"Ne kadar eski?"

"Muhtemelen Avrupa'daki Silürya sisteminin olduğu dönem, milyonlarca yıl önce."

Avustralya'nın güney kıyısı boyunca Hint Okyanusu'nda on yedi gün yol aldılar. Havanın sakin olduğu bu uzun yolculuklar boyunca eski jeolojik notlarıyla meşgul oldu. Yeniden düzenlemeler yaparken, onları tamamen yeniden yazmak zorunda olduğunu fark etti. Ancak o zaman fikirlerini kağıt üzerinde ifade etmede zorluk çektiğini keşfetmeye başladı. Sulivan'a yakındı:

"Yazma sadece betimleme ve açıklamadan oluştuğu sürece oldukça kolay. Ancak muhakeme devreye girdiğinde ve yalın bir akıcılıkla anlatmam gerektiğinde, bu benim hakkında hiçbir fikrim olmayan bir zorluk."

Sulivan gafil avlandı.

"Dört yıl boyunca günlüğüne yazdığın çok sayıdaki yazıdan sonra o yazı biçimine hakim olduğunu zannederdim."

"Belki de herhangi bir kişi yazma yetisini hiç bir zaman edinemez.

Belki de bu yüzden çok az sayıda büyük yazarımız vardır."

Kaptan FitzRoy da yolculukla ilgili kendi açıklamalarını hazırlamakla meşguldü. Her gün daha da mutlu bir adam olduğu aşikardı. Bir akşam yemeğini bitirdiklerinde onlara sırrını açtı:

"Önümdeki bu yazı çalışmalarını iple çekiyorum."

"Belki de bunun nedeni onları Hidrografi Ofisine teslim etmenizin gerekmemesidir!"

FitzRoy, o nadir tebessümlerinde birinin eşlik ettiği bir bakış attı Charles'a.

"Filo, benim son birkaç bölümümü okumanı isterim. Ve tabi ben de seninkini okumak isterim."

İki adam yazılarını değiş tokuş ettiler. Charles, FitzRoy'un tarzını, biraz sıkıcı olsa da, çoğunlukla basit ve okumaya değer buldu. FitzRoy onunkileri geri getirdi.

"Darwin, bu iki yüz sayfa çok başarılı, harika! Büyüleyici çoğu. Şimdi sana bir teklifim var. Uygun bulmazsan lütfen reddetmekten çekinme."

"Tüm teklifleriniz uygundur, Kaptan." Charles ne geleceğini biliyordu.

"Notlarımızı yayınlarken bana katılmanı öneririm. Yani senin seyir notlarını düzenleyip hazırlama ve benimkiyle birleştirme kastettiğim."

Kaptan King haklıydı!

Uğradığı düş kırıklığıyla Charles'ın içi düğüm düğüm olmuştu, sonra derinlikte süzülen bir kurşun gibi battı. Bu olması muhtemel tüm durumların en kötüsüydü. Sadece kendi kitabı yok olmakla kalmayacak, aynı zamanda bütün proje heba olacaktı. FitzRoy'un günlüğü hâlihazırda beş yüz sayfa uzunluğundaydı ve tam bu uzunluk bir basım için fazlasıyla yeterliydi. Charles'ın birkaç yüz sayfasını ona eklemek kitabı idaresi güç bir hâle getirirdi; daha az eklemek de Charles'ınkini yok etmek olurdu. Ayrıca herhangi bir yayıncı can alıcı kısmı çoktan yayımlanmış ve o kısmının kırpılmış olduğu bir versiyonu basmayı istemezdi.

Her iki metnin birleştirilmesinin yüzen yağ ve altındaki tuzlu sudan daha fazla bir bütünlük sağlayamayacağı da çok daha ciddi bir

diğer gerçekti. FitzRoy'un gözlemci yanı mükemmel olsa da, onunki H.M.S. *Beagle*'ın performansı ve dünyanın farklı yerlerinde grafik ve harita yapımında elde ettikleri bütün veriler, malzemeler üzerinde duran teknik, gerekli ve değerli bir kitaptı, ancak sıkıcıydı. Kendininki ise ziyaret ettiği insanların antropolojik gelenek görenekleri ile ahlak kurallarına, yani tüm yaşam tarzlarına şahit olması yönüyle ve topladığı numuneler sebebiyle daha geniş bir yelpazede bilimsel ilgi alanına hitap eden, daha içten ve kendine özgüydü.

Yine de teklifi ret edebilmesinin herhangi bir yolu yoktu! Teklifi yapan, onu bu yolculuğa davet eden, dünyada eşi olmayan bir koleksiyon kurabilmesi için onu cesaretlendiren, koruyan ve hatta taleplerini yerine getirten Kaptan FitzRoy'du.

FitzRoy'un, onun zihninde yanıp sönen düşüncelerin eğiliminden veya huzursuzluğundan şüphelenmemesi için yüzündeki ifadeyi katı bir şekilde kontrol etmişti. Sessizce şunları söyledi:

"Tabii ki isterim, Kaptan, eğer istediğiniz benim yazılarımsa... Ya da eğer günlüğümdeki laf safsatalarının yayınlanmaya değer olduğunu düşünüyorsanız..."

"Tüm samimiyetimle teşekkür ederim, Darwin. Bu şekilde cevap vereceğini biliyordum."

Üzerindekilerle öylece hamağına uzanmıştı, harita odasındaki mumu yakmamıştı, karanlıkta titrerken kendine sordu:

"Ben ikiyüzlü biri miydim? Bir korkak mı? Saygı çerçevesinde başka ne yapabilirdim ki?"

Ama kendi jeoloji kitabına sahipti! Jeoloğu olmayan gemilerde seyahatlere çıkan pek çok maceraperest doğa bilimcisinin nadiren başına gelebilecek bir şanstı. Bu alana girdiğinde rakipsiz olacaktı. Bu, seyir defteri içinde yeşeren umutlarının kaybını hafifletirdi.

Hamaktan kalktı, çıplaktı.

"Henslow'un, yüzündeki o ciddi ifadeyle, notlarımın değerine karar vereceği o anı pek de az sayılmayacak bir endişeyle bekliyorum. Eğer başını onaylamayan bir şekilde sallarsa, o zaman derhal bilimden vazgeçmemin benim için daha iyi olacağını anlayacağım çünkü zaten bilim benden vazgeçmiş olacak. Hem de sahip olduğum bütün enerjimi vererek çalışmış olmama rağmen."

Görünen o ki Kral George Körfezi, yerlilerinin tuzlanmış etle beslendikleri bu kadar sıkıcı ve verimsiz bir ülkenin ortasında yaklaşık otuz küçük beyaz badanalı ev ile yeni bir yerleşim yeriymiş. Charles'ın atılabileceği tek macera, FitzRoy ve Bald Head'le bir yürüyüştü ve burada büyüdükleri yerde dimdik taşlaşmış ağaçlara denk geldiler. "Tuhaf!" dedi şaşkınlıkla FitzRoy.

"Jeolog olan sensin. Dimdik duran taşlaşmış, el değmemiş bir ormanı, böyle bir fenomeni nasıl açıklarsın?"

"Hmm, el değmiş! Çok sayıda doğa olayının eli. Çekicimle çalışmak için bana yaklaşık bir saat verin."

Düşünüp taşındı, sonra sabırla açıkladı ve FitzRoy'u şaşırttı:

"Bu ağaçları, kireçli kumu toplayan rüzgâr ve o kumun ağaçların üzerine inmesini sağlayan şiddetli yağmur uzunca bir sürede taşa dönüştürdü. Böylelikle ağaçlar ve kökleri tamamen kapandı. Zamanla ağaçlar taştan kabuklarının içinde çürüdü. Kireç boşluklara yayıldı, sarkıt gibi sertleşti. Hava yumuşak taş kaplamayı aşındırdı, böylece artık elimizde sert bir ağaç, kök biçimi ve ölü bir ormanın bire bir imitasyonu kaldı."

FitzRoy'un gözleri, bu ustaca analiz karşısında memnuniyetle parladı. "Filozof, arkadaşın Adam Sedgwick haklıydı. Sen 'henüz işlenmemiş' bir jeologsun!"

Bu olayın üzerinden üç hafta geçtikten sonra, Hint Okyanusu'nun kuzeybatısında on sekiz günlük bir yolculuktan sonra vardıkları Keeling Adaları'nda profesyonel olduğunu iddia etti.

Çok uzun bir süre boyunca Lyell'ın mercan resiflerinin batık volkanların kenarlarında oluştuğu teorisine şüpheyle bakmıştı. Otuz mil çapında, eşit boyutlardaki bir batık krater üzerine konuşlanmış bir lagün adası fikrinin anormal bir hipotez olduğunu düşünmüştü. Tahiti'de kilometrelerce uzanan mercan resifleri görmüştü. Yeryüzünde veya hatta deniz altında, bir volkan ağzının böyle bir mesafe boyunca uzanabilmesinin yolu yoktu. Güney Amerika'daki çalışmalarının ilk günlerinden beri, mercan resiflerinin nasıl oluştuğuna dair geçerli bir teori oluşturmaya çalışıyordu. Fikir kırıntıları belirmişti ama mantıklı ve tutarlı herhangi bir teori yoktu henüz. Şimdi bir aydınlanma yaşadı, entelektüel bir tez olarak değil, ama mantıklı bir kanıt.

Kaptan FitzRoy, Keeling Adaları'ndan birinin dış çevresinde su altında alçak ve çembersi mercan resifinde kurşuna sürülen bir donyağı tabakasıyla çok sayıda derinlik ölçümü yaptı. On kulaç, altmış fit derinlikte, donyağı sürülen kurşun her seferinde bir polip kolonisi olan mercan poliplerinin izleriyle yukarı geldi. Çimen bir halı üzerine düşmüş gibi temizdi. Bu, poliplerin canlı olduğunun kanıtıydı. Sondajların derinliği arttığında Charles, yapışan kum parçacıkları arttıkça canlı mercanların donyağına bıraktığı izlerin azaldığını gördü. Yüz yirmi fit ile yüz seksen fit arasında bir yerlerde, donyağı, tabanın pürüzsüz bir kum tabakasıyla kaplı olduğunu gösterdi.

"Kaptan, otuz ila altmış fit arasındaki ölçümlerimize geri dönebilir miyiz?" diye sordu heyecanla.

Birkaç saatlik test ve not alma süreci sonrasında şüphe götürmez gerçek ortaya çıktı. Mercan poliplerinin resif inşa edebileceği en azami derinlik seksen fitti. Her nerede mercanada veya mercan resifi varsa, yüzeyin yüz yirmi ila yüz seksen fit derininde, aslında orası kum veya taştan oluşan okyanus tabanı olmalı.

Canlı mercan resiflerinin, poliplerin üzerinde gelişebileceği bir kara parçası ya da su altında bir dağ olduğu sürece bu iki boyut arasında, yüzlerce, hatta binlerce mil uzanabileceğini fark etti. Binlerce yıl boyunca milyarlarcası, trilyonlarcası birbirinin üzerine yığılmış, tropik körfezleri ve ada kıyılarını çevrelemişlerdi. Tıpkı Pennete'de ve burada Keeling Adaları'nda incelediği ve Bow Atoll ve Menchikov Adası'nda hakkında okumalar yaptığı uçsuz bucaksız mercanlar ve lagünlerle çevrili ada kıyıları gibi. Mercan yapısının tabanını oluşturan okyanusun altındaki volkanik bir krater değildi, ancak zirveleri bir zamanlar yüzeyin üzerine yükselmiş olan ve yavaş yavaş alçalarak, poliplerin büyümesi için bir temel sağlayan dağlardı.

"Lyell adına üzgünüm, ancak Londra'ya döndüğümde ona 'volkan ağzı' hipotezinin artık miadının dolduğunu söylemeliyim," dedi Kaptan FitzRoy'a. "Ona gözlemlediğim mercan polipleri hakkında başka şeyler de söyleyebilirim."

Yüzü kızardı, parmaklarıyla saymaya başladı:

"İlk olarak, mercanlar sadece ılık suda yaşayabilir. İkincisi, rüzgârlı tarafta büyürler ve onlara besin getiren dalgalara en fazla maruz

kaldıkları yerde gelişirler. Üçüncü olarak, sudaki gevşek tortu büyümekte olan mercanlar için zararlıdır. Dördüncüsü, tatlı suya tahammül edemezler. Beşinci ve oldukça çok çalışma gerektiren ise, resifler, doğa ve deniz olaylarına bağlı olarak şekil, ebat, yapı, renk açısından çeşitlilik gösteren farklı türdeki mercanlardan oluşuyor."

"Dünyanın Sekizinci Harikası mı?" diye önerdi FitzRoy.

"Evet, Kaptan. Çok sayıda çeşit çeşit küçücük ve yumuşak hayvanlar tarafından biriktirilen bu taş yığınlarıyla karşılaştırıldığında Piramitler ne kadar da sıradan ve önemsiz."

Hint Okyanusu'ndaki uzun yolculuklarına 1810'da İngilizlere geçen eski bir Fransız kolonisi olan ve güzel manzaralarıyla tanınan Mauritius'ta ara verdiler; açık yeşil bir şeker kamışı tarlasına karşı dağılmıştı evler; merkezinde zirvesinde eski volkanik kayaların bulunduğu ormanlık dağlar vardı. Port Louis kasabası enfesti; temiz sokaklar, stokları iyi durumda olan kitapçılar, operaların söylendiği büyüleyici bir tiyatro, en kaliteli Fransız malları ile dolu dükkanlar. Charles, kasabanın ardında iki bin altı yüz fite ulaşan bir dağ olan La Pouce'ya tırmandı, ancak bu onun alışkın olduğu bir yükseklikti. Panama Kıstağı'ndaki araştırmasıyla herkesçe bilinen araştırmacı general Kaptan Lloyd ile tanıştı ve Kaptan onu ve Stokes'u birkaç gün geçirmek üzere limandan altı mil uzaktaki kır evine davet etti. Güzel bahçelerini, lav taşlarının arasında yetişen şeker kamışlarını geçtiler ve Kaptan Lloyd'un filine bindiler. Kaptan Lloyd'un verandasında otururken Charles şunları söyledi:

"Mauritius'un zarif ve ahenkli bir havası var. Böylesine sessiz bir yerde yaşamını sürdürmek ne kadar keyifli olmalı."

Kaptan Lloyd buruşuk suratını ekşitti.

"Zarif, evet. Ahenkli, hayır. Yirmi beş yıl önce İngiltere burayı Fransa'dan teslim aldığından beri kullandığınız o mükemmel yolları inşa etmek için soşe sanatı kullanıyoruz ve bire yetmiş beş oranında şeker ihracatını artırdık. hâlâ Fransız yönetimi altında olan komşu Bourbon adasında, yolların perişan bir hâlde olmasına ve burada bizimle yaşayan Fransız sakinlerin adamızın artan verimliliğinden zenginleşmesine rağmen, İngiliz hükümeti popüler olmanın çok uzağında. Kıskançlık, haset ve nefret yaygın."

Charles düşünceliydi, sonra yorum yaptı:

"Ne yazık ki, bu tür duyguların hayat bulmadığı dünyevi bir cennet bulunmuyor. Oxford'da eğitim görmüş İngiliz bir din adamı olan Reginal Heber bir zamanlar şunları yazmıştı:

"Her olasılık memnun edici olsa da,
Ve sadece insan namert."

Mauritius'tan ayrılmadan önce, 29 Nisan 1836'da kız kardeşi Caroline'a gelecekle ilgili beklentilerini önemli ölçüde ortaya koyan bir mektup yazdı:

Benim Jeolojim ile ilgili olarak keyfim yerinde ve hatta gözlemlerimin gerçek jeologlar tarafından faydalı olarak değerlendirileceğini umuyorum. Çok açık bir şekilde görüyorum ki, bir yıl boyunca Londra'da yaşamam gerekecek, bu sürede sıkı çalışmayla malzemelerimin büyük kısmı tükenmiş olur.

7

MADAGASKAR'IN güney ucunu geçtiler, Afrika'daki Natal kıyılarına ilerlediler, güney kıyı boyunca yelken açtılar, Agulhas Burnu'ndaki ters rüzgârlar nedeniyle bir hafta kaybettiler ve Mayıs ayının son günü nihayet Afrika'nın en ucu olan Cape Kolonisi'nde Simon's Körfezi'nde demirlediler.

Evden haber almamanın acısıyla geçen dokuz aydan sonra H.M.S. *Beagle*'daki herkes bir kez daha limanda onları bekleyen büyük bir posta yığını bulma beklentisi içindeydi. Mektup dağı, ne yazık ki, azala azala sadece bir düzine kaldı, ama en azından Charles için de bir tane vardı, kız kardeşi Katty'nin sadece dört ay önce yazmış olduğu bir mektup. "Dokuz aylık mektuplar engin okyanusta dolanıp duruyor" diye düşündü.

29 Ocak kadar geç bir zamanda da olsa herkesin iyi olduğunu ve babasının her gün Shrewsbury'de uzun yürüyüşler yaptığını öğrenmek sevindiriciydi. Katty, Charles'ın The Mount'taki yatak odasını

işgal etmekteydi, ama onu sevgili eski sahibine vermek için oradan vazgeçmekten fazlasıyla mutluluk duyardı.

Bunu garip bir paragraf takip etmekteydi:

> Mektuplarından alıntılar içeren kısa kitaplardan birini William Fox'a gönderdik; onları gören herkes çok beğendi. Profesör Henslow, Dr. Butler'a yarım düzine gönderdi; biz birini de arkadaşın Tom Eyton'a gönderdik. Sydney'de sana yazdığını söyledi, bu yüzden onlarla ilgili onun fikrini sen kendin göreceksin.

Gözleri daldı, bakışları donuktu ve sersemlemişti. Onun kısa bir kitabı! Hangi kısa kitap? Mektuplarından alıntılar? Kime yazdığı mektuplar? Profesör Henslow, Shrewsbury School'un müdürü olan baş düşmanı, kimya gibi işe yaramaz derslerle zamanını boşa harcadığı için onu herkesin içinde azarlayan ve ona okuldaki herkesin önünde "kıt zekâ" diyen Dr. Butler'a onun kısa kitaplarından bir düzine göndermişti. Öyleyse bunlar Profesör Henslow'a gönderdiği mektuplar olmalıydı. Profesörün kendisi tarafından mı yayınlandı? Hangi mektuplar ve içinde neler vardı?

Harita masasının köşesinde oturdu ve Katty'ye kaygı içinde şunları yazdı:

> "Mektuplarından alıntılar içeren kısa kitap"tan bahsettiğin bir cümle ile oldukça dehşete kapıldım. Onların sadece birkaç jeolojik ayrıntıya atıfta bulunduğunu varsayabilirim. Ama Henslow'a da her zaman sana yazdığım gibi aynı özensizlikle yazdım. Dikkatsiz veya kesin olmayan ifadelerimi yayımlamak aslında ateşle oynamaktır. İspanyolların dediği gibi, "*No hay remedio.*" Hiçbir çözümüm yok.

Daha sonra küçük bir kamp çantası hazırladı, bir at arabası kiraladı ve Cape Town'a yirmi iki millik bir yolculuk yaptı. 1 Haziran 1836'ydı. Yolculukta gördüğü tamamen yeni bir bitki örtüsü dikkatini dağıttı ve akşam geç saatte oraya vardığında o sabah Hindistan'dan birkaç geminin limana geldiğini ve yolcularını orada bulunan iyi bir otel ile birkaç hana yerleştirdiklerini öğrendi. Kalacak bir pansiyon aramaya gitti, temiz ve havadar bir oda buldu.

Ertesi sabah şehri görmek için erkenden yürüyüşe çıktı. Sokaklar-

da gördüğü, bazıları boyunduruk altındaki yirmi dört öküz sürüsü tarafından çekilen öküz arabalarının sayısı onu oldukça şaşırttı. Kasaba, İspanyol şehirlerinden beklediği gibi dikdörtgen ölçülerinde hassasiyetle planlanmıştı. Sokaklar makadam ile kaplanmış, kenarları ağaçlarla çevrelenmişti, evler beyaz badanalıydı. Erken Afrikaner yerleşiminin işaretleri vardı. Limanda ihracat için içyağ ve şarap yükleniyordu.

Ünlü Masa Dağı'nın altında durmuş, ağzı hafif açık, bulutlara ulaşan üç bin beş yüz fit yüksekliğindeki sonsuz duvara gözlerini dikmiş bakıyordu. Yatay katmanlardan oluşan anıtsal fon görüntüsüyle Cape Town'a görkemli bir karakter kazandırmaktaydı.

İki at ve kırsal kesimde ona rehberlik etmesi için genç bir Hottentot seyis kiraladı. Hottentot İngilizce konuşuyordu ve uzun ceketi, kunduz kürkünden şapkası ve beyaz eldiveni ile şık görünüyordu. Afrikalı siyahlardan daha açık tenliydi. Bölge ilgi çekici değildi, numune olarak alınacak birkaç hayvan ve bitki dışında kumtaşı tepelerinin sıkıcı tekdüzeliğini bozacak tek bir ağaç bile yoktu. Yerli siyahilerin çok azını görebildi, onların kıyıdan uzakta kabile topraklarında yaşadıklarını öğrendi. Gördüğü şey, kadınlarını, çocuklarını ve eşyalarını, büyük kereste öküz arabalarında yanında götüren, öküz ve koyun sürülerini önlerine katmış yeni yerleşim yerleri kurmak üzere Cape Kolonisi'nden ayrılarak kuzeye doğru yola koyulan yüzlerce Afrikaner'di. Aralarındaki İngilizce konuşmaları duymuş ve çok geçmeden Hollandalı göçmenlerin İngiliz hükümeti yönetiminde olmaktan fayda görmelerine rağmen, Afrikanerlerin İngiliz yönetiminden, özellikle de onları sömürgecilerden koruması için yerli siyahileri tecrit eden misyonerlerden hoşlanmadıklarını fark etti. İngiliz Parlamentosu köleleri azat ettiğinde, Afrikanerler kayıplarının yeterince tazmin edilmediğini hissetmişlerdi.

O gece İngiliz bir çiftçinin evinde uyudu ve ertesi gün Cape Town'a sarp bir dağın kenarındaki kestirme bir yol olan Sör Lowry geçidinden döndü. Güney Afrika'nın iç kısımlarına yaptığı keşif gezisinden yeni dönen Dr. Andrew Smith ile ilginç bir gün geçirdi, daha sonra jeoloji ile ilgili uzun ve karmaşık bir sohbete daldılar. Uzak kısımlardaki kayalar ve dağlar hakkında bilgi alışverişinde

bulundular. Bir başka gün Kraliyet Astronomu Thomas Maclear ile akşam yemeği yedi ve daha sonra, Cambridge'deki son yılında büyük bir ilgi ile okuduğu *Introduction to the Study of Natural Philosophy* kitabının yazarı Sör John Herschel ile tanıştı. Onlarca kitaptan başka hiçbir tanesi onu von Humboldt'un *Personal Narrative* kitabı ve Herschel'in *Study of Natural Philosophy* kitabı kadar etkilememişti. Sör John, Charles ve Kaptan FitzRoy'u köknar ve meşe ağaçlarıyla çevrili kır evinde akşam yemeğine davet etti. Aperatiflerden sonra, onlara bahçesindeki Cape soğanlı çiçek koleksiyonunu gösterdi.

Kırk dört yaşında olan Sör John Herschel, az konuşan ve her kelimesi isabetli olan açık sözlü biriydi. Cape Town halkı arasında, yıldızlara bakmaktan gözleri her daim berrak, ama bahçeye Cape Colony çiçekleri dikmekten elleri her zaman kirli bir adam olarak biliniyordu. Tatlı geldiğinde, İngiltere'den ayrıldığından bu yana iki buçuk yıl içinde astronomi alanında yapmış olduğu daha enteresan keşiflerinden bahsedecek kadar rahatlamıştı. Charles, *Beagle*'ın güvertesinde izleyip incelediği yıldızlar ve galaksiler hakkında çok şey öğrenmişti.

Ön verandada vedalaşırlarken, Herschel, şimdiye dek göstermediği özel bir samimiyet ve ilgi ile Charles'a döndü ve şöyle dedi:

"Darwin, duydum ki Cambridge Felsefe Derneği'nin Kasım toplantısında beraber yer almışız."

Charles duyduklarını sadece tekrarlayabildi:

"Biz, nasıl olabilir, Sör John?"

"Orada Cape Koloni'den görüldüğü şekliyle astronomi üzerine bazı mektuplarımdan alıntılar okundu. Anlaşılan senin Profesör Henslow'a Güney Amerika'nın jeolojisi ile ilgili yazdığın mektuplarından alıntılar da okunmuş." Charles hayretten konuşamıyordu, sonunda bir şeyler kekelemeyi başardı:

"Benim için ne büyük bir iltifat... Sör John, sizinle beraber okunmak... Benimkiler sadece arkadaşım ve akıl hocama gönderilen kabataslak notlardı."

"Ah, bilmiyorum," dedi hafifçe alaycı bir gülümsemeyle. "Felsefe Derneği'nin alıntılarınızı bir monografide yayınladığını duydum. Dernek'in benimki için de aynı cömertliği gösterdiğini söyleyemem!"

Cape Town'a geri dönerken Kaptan FitzRoy ciddiyetle şunları söyledi:

"Tebrikler, kendine ait bir yayının olduğunu bilmiyordum."

"Ben de, Kaptan, ben de bilmiyordum."

Devasa Afrika ve Güney Amerika kıtalarının ortasındaki St. Helena'ya olan yol gözünde büyüyor ve sabırsızlanıyordu. Napolyon'un mezarına iki adım uzaklıkta bir pansiyon buldu ve şunu yazdı:

> Napolyon'un öldüğü evle kıyaslandığında burası rezil bir hâlde; ziyaretçilerin adlarının kazındığı pis ve metruk odaları görmek, bana göre, düşüncesizce güzelliği bozulmuş bazı eski harabeleri seyretmek gibiydi.

Çocukken köle bir çoban olan yaşlı sivil bir adamın rehberliğinde dört gün boyunca küçük adada etrafı gezip dolaştı. Uçsuz bucaksız okyanusun ortasındaki St. Helena'nın küçük dünyası onu heyecanlandırdı. Yanlarına akşam yemeği ve bol miktarda su alarak rehberiyle boş ve ıssız vahşi vadilerde yürüdüler. Dağdaki kayalarda ardışık değişikliklerin ve karmaşık alt üst oluşların izleri görünüyordu. "İlk olarak suların altından bütün bir kütle hâlinde yükseldiği" çıkarımında bulundu. Kayaların ve dağların arasındaki yürüyüşlerinden keyif almıştı ve Profesör Henslow'a kaderinde başka bir bağlantı oluşturabileceğini fark ettiği bir not yazdı. Bir kez daha, yanında tek bir yeni nesne olmadan, sessiz ve sakin bir hayatı ne denli özlediğini anlattı. "Beş uzun yıl boyunca on toplu bir uskunada dünyanın etrafını dolaşmadan kimse bunun nasıl bir his olduğunu hayal bile edemez."

Ancak mektubu tekrar gözden geçirirken, kendisi için de, aklındakileri esas olarak gösterenin açılış paragrafı olduğunu fark etti:

> Sizden benim için bir iyilik yapmanızı isteyeceğim. Jeoloji Derneği'ne üyeliğim konusunda çok gerginim. Bilmiyorum, ama sanırım, oylanmadan bir süre önce önerilmiş olmak gerekiyor. Böyle bir durumda, benim için uygun hazırlık adımlarını atma iyiliğini gösterir misiniz? Profesör Sedgwick, İngiltere'den ayrılmadan önce nazikçe beni önermeyi teklif etti; eğer Londra'da olsaydı, sanırım öyle de yapardı.

Ascension Adası da Atlantik Okyanusu'nun ortasında, Afrika ve

Güney Amerika'nın çıkıntılı hörgüçleri arasında uzanıyordu. Adada sadece İngiliz denizciler ikamet ediyordu. Lav kıyılarda hiçbir şey yetişmesine müsaade etmiyordu, ancak Charles adanın iç kısımlarında, adanın ortasındaki zirve olan Green Hill yakınlarında, evler, bahçeler ve tarlalar görmüştü.

Hintyağı bitkileri, çekirgeler, koyunlar, keçiler, inekler ve atlar vardı, her şey gelişiyordu. Kara yengeçleri, fareler ve gine tavuğu dışında toplanacak çok az şey vardı. Denizcilerin rehberliğinde adanın ürkünç iç kısımlarına doğru uzun yürüyüşler yaptı: ponza, kül, volkanik kumtaşı ve kraterden alevli kırmızı renkte püskürüp hâlâ yüzeye yayılmış hâlde duran volkanik lav katmanları vardı. Hiç böylesi yalın bir çirkinlik görmemişti ve St. Helena'nın esprili halkının ona ne söylediğini hatırladı:

"Biz bir kayada yaşadığımızı biliyoruz, ancak Ascension'ın zavallı halkı bir kül üzerinde yaşıyorlar."

18 Temmuz 1836'da Ascension'dayken Susan'dan 22 Kasım 1835 tarihli bir mektup aldı.

> Eras, mektuplarının bir kısmının Londra'daki Jeoloji Derneği'nde okunduğunu duyduğunu söylüyor. Dr. Butler, Papa'ya Profesör Adam Sedgwick'in kendisine yazdığı aşağıda göreceğin üzere senin hakkında olan bir mektubun özetini gönderdi. "Güney Amerika'da takdire şayan bir şekilde çalışıyor ve zaten eve çoktan paha biçilemez bir koleksiyon gönderdi bile. Keşif yolculuğuna çıkmış olması onun için dünyadaki en güzel şeydi. Avare birine dönüşme riski vardı; fakat şimdi artık karakteri oturdu ve eğer Tanrı ömür verirse, Avrupa'nın doğa bilimcileri arasında büyük bir isim olacak."

Kağıt sayfaları avucunda sımsıkı tuttu, sonra harita masasının arkasındaki sandalyeye bıraktı kendini, bir düzine belirsiz umut, korku, şaşkınlık ve tereddüt, bovling topları gibi, bitkin kafasına tekrar tekrar vuruyordu. Daha sakinken kendi kendine sordu, "bu mektuplar Londra'daki Jeoloji Derneğine nasıl ulaştı? Hangi olgunlaşmamış teoriler bana atfedildi?"

Sonra Profesör Adam Sedgwick'in mektubundaki kelimeleri tekrar okudu:

Bir avareye dönüşme riski vardı...

İnsanların onun için düşünmüş oldukları şey bu muydu? Doktor olmak istemediği için, teoloji alanında çalışmaya baskı altında razı olmuştu? Şimdiye dek her zaman tarlaları ve tepeleri bir şeyler toplayarak ağır ağır gezerdi ve topladığı numuneleri ciddiye alırdı. Şimdi insanların ona bakışını değiştiren Jeoloji Derneği'nin eylemi miydi?

Anlaşılamamış gözlemlerle dolup taşan defterleri, günlükleri ve yeni bir mesleki onanma ile beraber babasına verdiği bir din adamı olma sözü ne olacaktı? Hayatı canlı bir yanardağ gibi patlak veriyordu. Oda boğucu bir şekilde sıcaktı. Sandalyeden kalktı, temiz hava için güverteye çıktı.

8

İNGİLTERE için doğrudan kuzeye gitmek yerine, Kaptan FitzRoy boylamdaki münferit uyumsuzluk nedeniyle batıya Bahia'ya, Brezilya'ya yelken açmaya karar verdi. Güney Yarımküre'deki daireyi tamamlama konusunda istekli olmasına rağmen, yine İngiltere'den yola çıktıkları rotayı takip etti.

Charles 4 Ağustos'ta Bahia'dan Susan'a şunları yazdı:

> Bu zikzaklı ilerleme şekli oldukça ıstırap verici; duygularımı felç etti. İğreniyorum, denizden ve ona yelken açan tüm gemilerden nefret ediyorum.

Brezilya'nın çıkıntısı, Pernambuco'da son molalarını verecekler, ardından Azorlar üzerinden evlerine döneceklerdi. Evde olmak için sabırsızlanmasına rağmen, iyi haberlerin asla ardı arkası kesilmedi.

Açık denizlerde gezinen ve H.M.S. Beagle'ın izini süren mektuplardan bir diğeri, Caroline'dan aldığı 29 Aralık tarihli mektuptu. Kaptanın kabinindeki kanepeye uzanarak nemli gözlerle okudu:

> Şimdi şöhretinin nasıl yayıldığını duymalısın. Babam, Noel gününde Prof. Henslow'dan en sevecen hâliyle senden bahsettiği ve "azminin karşılığındaki ödülünü ve zamanın ilk doğa bilimcileri arasında yerini almak için" çok yakında döneceğin için duyduğu sevinci yazdığı bir not aldı.

Babama, not ile beraber ona yazdığın mektuplardan özel dağıtım için basılan bazı alıntıların kopyalarını da göndermişti. Seçmelerin kısa önsözünün, "15 Kasım 1835'te Meeting of Society'de okunması ve içerdiği bir takım jeolojik hususlarla heyecan uyandırması neticesinde Cambridge Felsefe Topluluğu üyeleri arasında" dağıtılmak üzere basıldıklarını söylüyor. Babam, kitabının her bir kelimesini okuyup bitirene kadar koltuğundan kıpırdamadı ve okuduklarından çok memnundu. Bilgileri basit ve anlaşılır bir şekilde ifade etmeni çok sevdi. Yapaylıktan uzak ve samimi tarzını özellikle hoş buldu! Babam, seçmelerin birkaç kopyasını, en başından beri sana en büyük ilgiyi gösteren dostlara gönderdi.

Uzun ve zayıf bedeninde deprem gibi bir sarsıntısı hissetti. Adam Sedgwick, Avrupalı doğa bilimciler arasında büyük bir isme sahip olacağını söylemişti. Ve işte burada Profesör Henslow da, zamanın büyük doğa bilimcileri arasındaki yerini alacağını söylemişti!

"Aman Tanrım, benim haberim olmadan başıma ne gelmişti böyle? Doğru olabilir mi? Ben de bir meslek mi edindim? Artık ağaçların çevrelediği sessiz bir taşra papaz evine kapanmam gerekmeyecek mi?"

Kız kardeşinin mektubunun tam anlamının farkına vardı. Babası kitabının her kelimesini okumuş ve çalışmalarına saygı duymuştu. Başkalarına kopyalar gönderecek kadar gurur duymuştu onunla ve yaptıklarıyla. Bu, oğlunun tüm hayatı boyunca bir bilim adamı olarak çalışmasına izin vereceği ve dahası bunun tutulmayan başka bir söz olduğunu düşünmeyeceği anlamına mı geliyordu? Eğer babasının desteğini alırsa, bir yardımcı papaz görevine atanana kadar geçen sadece olağan iki yılı değil, önündeki bütün yılları jeoloji defterleri, günlüğü, numuneleri ile ilgili bütün alanlarda yayınlanmasını umduğu monografileri ile uğraşarak geçirebilirdi. Bir doğa bilimci olarak çalışmalarına devam edebilirdi, onu nereye götürürse götürsün!

Bu denli bir tutkuyla sevdiği bir alanda ömür boyu sürecek yaratıcı çalışmalar yapma ihtimali onu tarifsiz bir sevince boğdu. Artık babası onu dik başlı değişken bir genç olarak düşünmeyecek ve ona "avlanma, köpekler ve sıçan avcılığı dışında hiçbir şeyin senin için bir önemi yok, kendin ve tüm ailen için bir yüz karası olacaksın" demeyecekti. Dahası artık "avare, boş gezen bir adam olarak düşünülmeyecekti."

"Kişi büyüdükçe hiçbir şey planlı veya programlı olmuyor" diye düşündü.

"Ancak belirli bir noktada eğilme ibresinin tüm okumaları bir araya geliyor, kaptan denizde nerede olduğunu anlıyor ve belirlenen limana güvenli bir şekilde gidebiliyor."

Güverteye çıktı. Gece çökmüştü. Ay hilal hâlindeydi ve parlak yıldızlar geçidi ona eşlik ediyordu. Pruvaya yürüdü, H.M.S. *Beagle*'ı izledi, yelkenleri rüzgârla dolmuş, Atlantik'in yakamozlanan sularını bir oyma bıçağı keskinliğiyle yararak ilerliyordu.

Kendini sıcak ve mis kokulu bir bahar günü Christ's College'da Fellows 'Garden'daki Milton ağacının altında, sarı, kırmızı, turuncu ve pembe çiçek açmış yıldız çiçeklerin arasında oturmuş William Cowper'ın bir şiirini okurken hayal etti:

Tanrı gizemli bir şekilde hareket eder
Yarattığı mucizeler;
Ayak izlerini denize gizler
Ve fırtınaya biner

Bütün varlığı, The Mount'a, Maer Hall'a, Christ's College'a, ailesindeki tüm sevdiklerine, dostlarına, Cambridge ve Londra'daki iş arkadaşlarına, yeni hayatına geri dönüyor olma fikrinin coşkusuyla dolup taşıyordu.

Devamı

İKİNCİ KİTAP

Dünya Tersine Dönsün

KÖKEN

CHARLES DARWIN

ÜZERİNE BİYOGRAFİK ROMAN

Irving Stone

Başka hiçbir yazar bu muazzam hikâyeyi anlatmakta, Michelangelo, Van Gogh ve Freud üzerine çalışmış ve yazılar yazmış Irving Stone'dan daha yeterli olamazdı. *KÖKEN*, sadece *Beagle* gezisinin anlatısı değil, aynı zamanda çoğunlukla Darwin'in sağlığına ağır darbeler vurmuş, bir ömür süren entelektüel sorgulamalarının; eski dostları birbirine düşüren akademik ve dini tartışmaların ve onun sevgili eşi Emma ve yedi çocuğu ile olan aile saadetinin de anlatısıdır. Stone'un benzersiz tarzı, Horn Burnu kasırgasının yarattığı kaostan, İngiltere'nin en önemli bir grup kaşifinin çalkantılı da olsa sevgi dolu dostluklarına ve Darwin'in Kent şehrinde bulunan evi Down House'taki kum yolun huzuruna kadar her şeyin hayat bulduğu bu geniş kapsamlı kariyerinin tamamını kapsamaktadır.

Biyografik romanın ustası olarak kabul edilen Irving Stone'un hiçbir tak[redacted]*st for Life*'ndan [redacted]*The Agony an*[redacted]nry Schliema[redacted]anlatan *The Greek*[redacted] olarak kabul görmüş ve adını herkesçe bilinir kılmıştır.

Cümle Yayınları olarak Türkçede Irving Stone kitaplarına bir yenisini daha eklemenin haklı kıvancını yaşıyoruz.

978-605-9147-70-5 (Tk) 978-605-9147-71-2 (1.c)

9 786059 147712